

ۋۇ چىڭپىن

غەربكە ساياھەت

مىللەتلەر نەشرىياتى

بېيجىڭ

ياش - ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن تەربىيىلىنىش تېز ئوقۇشلۇقى
جۇڭگو ۋە چەت ئەل ئەدەبىي ئەسەرلىرىدىن بەھرىلىنىش

غەربكە ساياھەت

ۋۇ چىڭئېن (مىڭ سۇلالىسى)
قىسقارتىپ يازغۇچى: جياڭ تىڭخۇەي
تەرجىمە قىلغۇچى: ياسىن سېيىت ئارچىن

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇھەررىردىن

قەدىمكىلەردە: «تۈمەن چاقىرىملىق مۇساپىنى بېسىپ بولۇش، تۈمەن توملۇق كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتكەن بىلەن باراۋەر» دېگەن گەپ بار. بۇ دېگەنلىك ئادەم ئىلىمىدە ئۆزىنى كامالەتكە يەتكۈزۈشى، مەنئىيىتىنى بېيىتىشى كېرەك، دېگەنلىكتۇر. ھازىرقى چاغدا تۈمەن چاقىرىملىق يولنى باسماق ئاسان، چۈنكى قاتناش قوراللىرى قولاي. بىراق تۈمەن توملۇق كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتمەك دېمەككە نېمىدىگەن ئاسان - ھە؟ ھاياتنىڭ مۇشكۈل ھەم قىسقا ئىكەنلىكىنى دېمەي تۇرايلى، چامىمىزنىڭ يېتىشىچە ئوقۇپ تۈگەتكەن كىتابلىرىمىز ئېھتىمال كىتابنىڭ ھاسىل بولغان «تاغ» نىڭ بىر بۇرجىكىگە، كىتابتىن ھاسىل بولغان «دېڭىز» نىڭ بىر قەترىسىگىمۇ تەڭ كەلمەس، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەر كۈنى كۆپلىگەن يېڭى كىتابلار نەشر قىلىنىۋاتىدۇ، كىتابتىن ھاسىل بولغان «تاغ» بارغانسېرى ئېگىزلىمەكتە، كىتابتىن ھاسىل بولغان «دېڭىز» داۋاملىق كېڭىيىپ بارماقتا. بۇ ھال قانداق قىلغاندا چەكلىك ۋاقىت ۋە زېھنىي كۈچنى سەرپ قىلىپ نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ تۈگەتكىلى بولىدۇ، دېگەن مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويماقتا. مۇشۇ سەۋەبتىن بىز «جۇڭگو ۋە چەت ئەل ئەدەبىي ئەسەرلىرىدىن ھۆزۈرلىنىش» ناملىق بۇ مەجمۇئەنى تۈزۈپ چىقتۇق.

بۇ بىر يۈرۈش مەجمۇئەگە قەدىمكى، بۈگۈنكى جۇڭگو ۋە چەت ئەللەرنىڭ تەسىرى چوڭقۇرراق 175 پارچە (200 قىسىم) ئەدەبىي ئەسىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى. ھەر بىر ئەسەر: يازغۇ-چىنىڭ تەرجىمىھالى، ئەسەرنىڭ قىسقارتىلمىسى ۋە ئەسەردىن (ئەسلىي ئەسەر) ھۆزۈرلىنىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئەسەر-لەرنىڭ بەزىلىرى ئۆزگىچىلىككە ئىگە مەشھۇر ئەسەرلەر، بەزى-

لىرى بىر مەزگىل ياكى ئوخشاش تۈردىكى ئەسەرلەر ئىچىدە ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەرلەر، بۇ ئەسەرلەرنى ئوقۇغاندا، ئاتاقلىق يازغۇچىلار ۋە مەشھۇر ئەسەرلەرنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكىنى چۈشىنىۋالغىلى، نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتكىلى، بىلىمنى چوڭقۇرلاشتۇرغىلى ۋە ئەدەبىي جەھەتتىكى ساپاسىنى يۇقىرى كۆتۈرگىلى بولىدۇ.

ئەمەلىيەتتە، بۇ ئىشنى ئالدىنقىلار خېلى بۇرۇنلا قىلغان. ئۇلار شۇ ئەسەرلەرنىڭ «قىسقىچە چۈشەندۈرۈشى»، «ئاساسىي مەزمۇنى» قاتارلىق كىتابلارنى نەشر قىلدۇرۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ كىتابتىن ھاسىل بولغان «تاغ» قا يامىشىپ چىقىشى، كىتابتىن ھاسىل بولغان «دېڭىز» دا بەھۇزۇر ئۈزۈشى ئۈچۈن يول ھازىرلاپ بەرگەن. بىز ئالدىنقىلارنىڭ رىغبىتى بىلەن ياشلار ۋە ئۆسمۈرلەرنىڭ ئوقۇشىغا مۇۋاپىق كېلىدىغان ئەدەبىي ئەسەرلەرنى قايتىدىن رەتلەپ تۈزۈپ چىقتۇق. ئەسلىي ئەسەرنى شۇ ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋىلىكى ۋە بەدىئىيلىكىنى ساقلاپ قېلىش ئاساسىدا قىسقارتىشقا تىرىشتۇق. ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئەسەردىن ھۇزۇر ئېلىشى ئۈچۈن مۇتەخەسسسلەرنى كىرىش سۆز يېزىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدۇق. بۇنداق بولغاندا، ئوقۇرمەنلەر ئاز ئەجر قىلىپ كۆپ مەنپەئەتكە ئېرىشەلەيدۇ.

بۇ بىر يۈرۈش مەجمۇئەنىڭ تەھرىرلىك خىزمىتى ئانچە ئىنچىكە ئىشلەنمەي قالغان، ئوقۇرمەنلەرنىڭ كۆڭلىدىكىدەك چىقماي قالغان يەرلىرىمۇ بولۇشى مۇمكىن. شۇنداقسىمۇ، بىزگە ئەسەر تاللىشىپ ھەم ئەسەرلەرگە تەھلىل يېزىپ بەرگەن يازغۇچىلارغا رەھمەت ئېيتىمىز. ئۇلارنىڭ خىزمىتى قارماققا ئاددىدەك تۇيۇلسىمۇ، ئەمما «كىتاب دېڭىزى» دىن ياخشى ئەسەرلەرنى «سۈزۈپ ئالماق» ئانچە يەڭگىل ئىش ئەمەس.

بۇ بىر يۈرۈش مەجمۇئەلەرنىڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ ياقىتۇرۇپ ئوقۇيدىغان كۆڭۈللۈك دوستىغا ئايلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

يازغۇچىنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

ۋۇ چىڭئېن (1500 — 1582)، تەخەللۇسى رۇجۇڭ، يەنە بىر ئىسمى شىيالڭ شەنرېن، جياڭسۇ ئۆلكىسىنىڭ خۇەيەن ناھىيىسىدىن. ئۇ چۈشكۈنلىشىپ كىچىك تىجارەتچى بولۇپ قالغان قەلەمدار ئائىلىسىدە تۇغۇلغان.

ۋۇ چىڭئېن كىچىكىدىنلا ئەقىللىق ھەم زېرەك ئىدى، ھېكايە - ئەپسانىلەرنى ئىشتىياق بىلەن ئوقۇيتتى، كۆپ كىتاب ئوقۇغاچقا، رېئاللىقتىن نارازى ئىدى. ۋۇ چىڭئېننىڭ ئەمەلدارلىق ئىمتىھانى سورۇنىدا ئۆتكەن ھاياتى تازا ئوڭۇشلۇق بولمىغان، شۇڭا قىرىق ياشتىن ئاشقاندىلا «تالىپ» بولالغان. شۇڭا، ئىمتىھاندىن رايى قايىتىپ كەتكەن، ئۆزى ئېغىر كۈندە قالغان. پات - پاتلا بايلىق ۋە مەرتىۋىگە قاراپ مۇئامىلە قىلىدۇ. خان چاكىنا كىشىلەرنىڭ مەسخىرىسىگە ئۇچراپ تۇرغانلىقتىن، ئەمەلدارلار سورۇنىدىكى، ئىمتىھان مەيدانىدىكى چىرىكلىك ۋە كىشىلەر ئارىسىدىكى سوغۇق مۇناسىۋەتلەرنى چوڭقۇر چۈشەنگەن ھەم بۇنىڭدىن نەپەرتلەنگەن. ئۇ كۆڭلى تۈز، قەيسەر، خۇشامەتتىن خالىي ئادەم ئىدى. كېيىن ئۇ چاڭشىڭ ناھىيىسىنىڭ يامۇل مىرزىسى بولغان، ئەمما ئەمەلدارلارغا خۇشامەت قىلىشنى خالىماي ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بەرگەن.

ۋۇ چىڭئېن ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا شاراب ئىچىپ شېئىر يېزىشقا بېرىلىپ كېتىپ، ئۆيگە بېكىنىۋېلىپ كىتاب ئوقۇيدىغان بولۇپ قالغان. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئىنتايىن نەپىس. «غەربكە ساياھەت» ناملىق روماندا، ئۇ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئەرشىنى مالىمان قىلىشىدىن ئىبارەت ۋەقەلىك ئارقىلىق، فېئو-

داللىق تۈزۈمگە بولغان كۈچلۈك نارازىلىقنى ئىپادىلىگەن. ئۇنىڭ ئىجادىيەتلىرى تولىمۇ كۆپ، بىراق نامرات ۋە بالا - چاقىسى بولمىغانلىقتىن، نۇرغۇن قولىيازىملىرى يوقىلىپ كەت- كەن. ئۇنىڭ «غەربكە ساياھەت» تىن باشقا، كېيىنكىلەر توپلىد- خان «شېياڭ ئەپەندىنىڭ قولىيازىملىرى» (تۆت توم) ناملىق ئەسىرى بار.

مۇندەرىجە

- 1 - باب تاشتىن تۆرەلگەن ھۆر جامال مایمۇن پادە-
شاھنىڭ داۋ ئىلمىنى ئۆگەنگەنلىكى 1
- 2 - باب مىراخور سۇن ۋۇكۇڭنىڭ پەلەك تەڭدىشى
ئەۋلىيا ئەزەملىككە ئېرىشكەنلىكى 6
- 3 - باب پرونوس شاپتۇلى بەزمىسىدە ئەرشنى
مالىمان قىلىش 12
- 4 - باب ئالۋاستى مایمۇننىڭ ئەل بولۇپ شەپقەتكار
بۇدساتۋانىڭ يارلىقىنى قوبۇل قىلغانلىقى 16
- 5 - باب پالچىنىڭ چۈشىدە ئەجدىھا پادىشاھنى ئۆل-
تۈرۈپ، تاڭ تەيزۇڭنى تىرىلدۈرگەنلىكى 22
- 6 - باب تاڭ پادىشاھى راھىب تاللىغان چاغدا
شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ پەيدا بولغانلىقى 27
- 7 - باب سەنزاڭنىڭ سەپەر ئۈستىدە خىسلەتلىك ئۇچ
شاگىرت قوبۇل قىلغانلىقى 31
- 8 - باب سەنزاڭنىڭ ئەجدىھا ئاتقا ئىگە بولۇپ، كاسا-
ياسىنى ئوغرىغا ئالدۇرۇپ قويغانلىقى 37
- 9 - باب شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئىبلىسنى قوبۇل قىلد-
شى ۋە سۇن دانىشنىڭ ئالۋاستىنى يوقاتقانلىقى ... 42
- 10 - باب خۇاڭفېڭ چوققىسىدا جۇباجىيىنىڭ ئۈستۈن-
لۈك تالاشقانلىقى 51
- 11 - باب لىۋشاخى دەرياسى بويىدا ۋۇجىڭنىڭ ئەل
بولغانلىقى 58

- 12 - باب ئۇلارنىڭ دىيانتىنى شەپقەتكار بۇدساتۋا-
 62 نىڭ ئەپچىللىك بىلەن سىنىغانلىقى .....
- 13 - باب ۋۇكۇڭنىڭ ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئوغرد-
 66 لىقچە يەۋىلىپ ۋۇجۋاڭ ئىبادەتخانىسىنى مالمان
 قىلغانلىقى .....
- 14 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ پاسىق سۆڭەك ئالۋاستىغا
 73 ئۈچ قېتىم زەربە بەرگەنلىكى .....
- 15 - باب تاڭ سېڭنىڭ پالاكتە يولۇققان مەلىكىنىڭ
 79 مەكتۈپىنى دادىسىغا يەتكۈزۈپ بەرگەنلىكى .....
- 16 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ قاتتىق ئېلىشىپ ئالۋاستى-
 85 نى بويسۇندۇرغانلىقى .....
- 17 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ خاسىيەتلىك قاپاقنى ئالداپ
 88 ئېلىۋالغانلىقى .....
- 18 - باب ئالۋاستى موماي بىلەن قېرى ئالۋاستىنىڭ
 96 جېنىدىن جۇدا بولغانلىقى .....
- 19 - باب تاڭ سېڭنىڭ كۆرگەن چۈشى بىلەن پادى-
 103 شاھنىڭ قايتا تىرىلگەنلىكى .....
- 20 - باب شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئوتى ئۆچۈرۈۋال-
 111 غانلىقى ۋە خۇڭ خەيپىرنىڭ بەيئەت قىلغانلىقى ...
- 21 - باب خېشۋى دەرياسى ئىلاھنىڭ ئالۋاستىنى
 119 بويسۇندۇرغانلىقى .....
- 22 - باب ئۈچ سۈزۈك ئىبادەتخانىسىدا سۈيۈكۈنىڭ
 123 دەپمىدە سۈيى بولۇپ قالغانلىقى .....
- 23 - باب ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالۋاس-
 125 تىلارنى پەم بىلەن يوقاتقانلىقى .....
- 24 - باب چىنجۋاڭ كەنتىدە بالىلارنى قۇتۇلدۇرۇش
 132 ۋە شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ سېۋەت كۆتۈرۈشى .....
- 25 - باب ئالتۇن قاپ غارىدا ئەۋلىيا پېشۋانىڭ كۆك
 139 كالىنى يوقاتقانلىقى .....

- 26 - باب ھامىلىدار بولۇپ قالغان تاڭ سېڭىنىڭ كىركەك قۇرت ئالۋاستىغا ئۇچراپ قالغانلىقى ... 149
- 27 - باب سەنزاڭنىڭ ئۈچ قاراقچىنى يوقاتقان سۇن دانىشىنى ھەيدىۋەتكەنلىكى 158
- 28 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ يالغان مايمۇنىنى يوقاتقانلىقى 164
- 29 - باب سۇن دەرۋىشىنىڭ يالقۇنتاغدا بانان يەلپۈگۈچى ئارىيەت ئالغانلىقى 168
- 30 - باب سېرىق كۆز مەخلۇقىنىڭ ئوغرىلاپ كېتىلگەنلىكى 172
- 31 - باب ئالتۇن ئوڭلۇك ئىبادەتخانىدا مۇنار سۈيۈ-رۈپ بۇددا گۆھرىنى قولغا چۈشۈرۈش 177
- 32 - باب تاڭ سېڭىنىڭ گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسىدا پالاكەتكە يولۇققانلىقى 184
- 33 - باب جۇباجىيىنىڭ سېسىقچىلىققا تولغان جىلغىدا ھەيۋە كۆرسەتكەنلىكى 192
- 34 - باب جۈزىگو دۆلىتىنىڭ پادىشاھىنى داۋالاپ ساقايتىش 196
- 35 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئالتۇن قوڭغۇراقنى پەم بىلەن قولغا چۈشۈرگەنلىكى 200
- 36 - باب جۇباجىيىنىڭ مەشۇت غارىغا شەيدا بولۇپ قالغانلىقى 207
- 37 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ شىتو غارىدا خاسىيەتلىك شېشىنىڭ سىرىنى ئېچىپ تاشلىغانلىقى 214
- 38 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ جۇباجىيىنى ئەخمەق قىلغانلىقى 220
- 39 - باب بېچىۋ دۆلىتىدە ئالۋاستىنى يوقىتىپ بالد-لارنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىش 228

- 40 - باب تاڭ سېڭنىڭ تۇۋسىز غارغا سولىنىپ
 قالغانلىقى 233
- 41 - باب ئەر ش پادشاھغا ئەر ز قىلىپ ئايال ئالۋاس-
 تىنى يوقىتىش 236
- 42 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئوردا ئەھلىنى پەم بىلەن
 تاقىرىباش قىلىۋەتكەنلىكى 242
- 43 - باب ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ھالقى-
 سىمان غاردا پالاكەتكە ئۇچرىغانلىقى 247
- 44 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايمى-
 قىدا خاسىيەتلىك يامغۇر ياغدۇرغانلىقى 253
- 45 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ يۇخۇا ناھىيىسىدە شىر
 ئالۋاستى بىلەن ئېلىشقانلىقى 257
- 46 - باب يۈەنشياۋ بايرىمىدا تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋ-
 لىيانىڭ كەركىدان ئالۋاستىنى تۇتقانلىقى 267
- 47 - باب توشقان مەلىكە 273
- 48 - باب دىلىڭ ناھىيىسىدە قاراقچى ئاتىلىپ ئۇۋال-
 چىلىققا قېلىش 283
- 49 - باب كامالەتكە يېتىپ ساكىامۇنىنىڭ دەرگاھىغا
 بېرىش 289
- 50 - باب سەكسەن بىر مۈشكۈلاتنى تۈگىتىپ ئەۋلىيا
 بولۇش 294
- «غەربكە ساياھەت» (ئەسلىي ئەسەر) دىن بەھرىلىنىش... 300

1 - باب تاشتىن تۆرەلگەن ھۆر جامال مايمۇن پادشاھنىڭ داۋ ئىلمىنى ئۆگەنگەنلىكى

بۇرۇنقى زاماندا دۇنيا شەرقىي پۇرۇۋىدىخا، غەربىي گۇدا، جەنۇبىي جامبۇدۇپيا، شىمالىي كۇرۇدۇپيا دەپ تۆت ئىقلىمغا بۆلۈنگەن ئىكەن. مەزكۇر كىتابتا بايان قىلىنغان ۋەقەلىك شەر-قىي پۇرۇۋىدىخادا بولغان.

شەرقىي پۇرۇۋىدىخادا ئاۋلەي دۆلىتى دېگەن بىر دۆلەت بار ئىكەن، بۇ دۆلەت دېڭىز بويىغا جايلاشقان بولۇپ، دېڭىز ئوتتۇ-رىسىدا خۇاگوشەن دەپ ئاتىلىدىغان بىر تاغ، تاغدا ئېگىزلىكى ئۈچ جاڭ ئالتە يېرىم چى، ئايلىنىمىسى ئىككى جاڭ تۆت چى كېلىدىغان ئالامەت يوغان بىر تاش بار بولۇپ، بۇ تاشتا توققۇز دانە تۆشۈك بار ئىدى. ئىقلىم بىنا بولغاندىن بېرى بۇ تاش ئاسمان - زېمىننىڭ مۆجىزىلىك كۈچى بىلەن كۇنساين تاقۇل-دى، خىسەتلىك تاشقا ئايلاندى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ ئالامەت يوغان تاش يېرىلىپ، ئۇنىڭدىن بىر تاش تۇخۇم ئۇچۇپ چىقتى، بۇ تاش تۇخۇم نۇرغۇن بوران - چاپقۇنلارنى باشتىن كەچۈرۈپ بىر مايمۇنغا ئايلاندى. بۇ مايمۇننىڭ بەش ئەزاىى بېجىرىم، پۈت- قوللىرى ساق ئىدى. ئۆمىلەپ ھەم ئۆرە تۇرۇپ ماڭالايت-تى. كۆزلىرىدىن ئالتۇن نۇرلار چاقنايتتى. ئۇ كۈن بويى گۈل- گىياھ ۋە مېۋىلەرنى ئۈزۈپ يەپ، ياۋايى ھايۋان ھەم باشقا مايمۇنلار بىلەن بىللە يۈرەتتى.

يازنىڭ بىر كۈنى ئۇ بىر توپ مايمۇنلار بىلەن بىر تاغ

جىلغىسىغا يۇيۇنغىلى كېلىپ، تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالدى. ئۇلار توساتتىن ھەيۋەت بىلەن گۈلدۈرلەپ چۈشۈۋاتقان بىر شار-قىراتمىنى كۆرۈپ قالدى. بىر مايمۇن:

— قېنى، كىم قابىل بولسا، شارقىراتمىنىڭ ئىچىگە كىرىپ سۇنىڭ مەنبەسىنى تاپسۇن، بىز شۇنى پادىشاھ سايلايمىز! — دەپ توۋلىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ مايمۇن:

— مەن كىرەي! مەن كىرەي! — دېدى.

تاش مايمۇن كۆزلىرىنى يۇمۇپ بىر سەكرەپلا شارقىراتمىنىڭ كەينى تەرىپىگە ئۆتۈپ كۆزىنى ئاچتى. كۆز ئالدىدا بىر تۆمۈر كۆۋرۈك تۇراتتى، تۆمۈر كۆۋرۈكنىڭ يېنىدا گۈل-گىياھ، تاشتىن ياسالغان كارىۋات، قازان، ئوچاق ۋە ئورۇندۇقلار بار ئىدى. بوشلۇقنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدىكى تاش تاختىغا: «پاراغەتلىك خۇاگوشەن تېغىنىڭ سۇ پەردىلىك غارى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. بۇ مەنزىرىلەرنى كۆرۈپ خۇشال-لىقىدا قىن - قىنىغا پاتماي قالغان تاش مايمۇن شارقىراتمىنىڭ كەينىدىن يېنىپ چىقىپ، مايمۇنلارنىڭ ھەممىسىنى سۇ پەردىلىك غارىغا باشلاپ كىردى. مايمۇنلار ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ، ئۇنى پادىشاھ قىلدى ھەم «ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ» دەپ ئاتىدى.

شۇندىن بۇيان ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ باشقا مايمۇنلار بىلەن سۇ پەردىلىك غارىدا ئويناپ كۈلۈپ يۈردى. ئارىدىن تالاي يىللار ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ كۆڭلى بىئارام بولۇپ يىغلىدى. مايمۇنلار ئۇنىڭدىن بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىدى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ:

— ھازىر شاد - خۇرام ياشاۋاتىمىز، بىزنى ھېچكىم باشقۇرالمىدۇ، ئەمما قېرىلىق يەتكەن چاغدا ئەزرائىلنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈپ قالىمىز. ئۇ چاغدا بۇ دۇنياغا بىكاردىن - بىكار تۈرلىپ قالغان بولمامدۇق؟ — دېدى.

مايمۇنلارنىڭ ئىچىدىن بىر مايمۇن:
— پەقەت بۇدوللار، ئەۋلىيالار، پارسالارغا ئەزرائىلنىڭ
ھۆكۈمى ئۆتمەيدۇ، ئۇلار زېمىن بىلەن تەڭ ياشايدۇ، — دېدى.
— ئۇلار نەدە؟ — دەپ سورىدى ھۆر جامال مايمۇن پادى-
شاھ. ھېلىقى مايمۇن:

— ئۇلار ئادەمزات دۇنياسىدا بار، ئەۋلىيالار غارىدا ياشايدۇ،
— دەپ جاۋاب بەردى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ:
— مەن ئەتە تاغدىن چۈشۈپ ئۇلارنى تېپىپ، ئۇلاردىن
مەڭگۈ ئۆلمەسلىكنىڭ يولىنى ئۆگىنىپ كېلەي، — دېدى.
ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ تاغدىن چۈشۈپ، دېڭىز -
ئوكيانلاردىن ئۆتۈپ، ئەۋلىيالارنى ئىزدەپ، يەتتە - سەككىز
يىلنىڭ ئۆتۈپ كەتكىنىنى ئۆزىمۇ بىلمەيلا قالدى، لېكىن ئۇ
ئەۋلىيالارنى تاپالمىدى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ بىر كۈنى
غەربىي گۇداغا كەلدى، ئۇ بىر ئوتۇنچىنىڭ كۆرسىتىپ قويۇشى
بىلەن ئاخىر بىر تاغنىڭ غارىدىن سۈبۈتى ئىسىملىك بىر پىر
ئۇستازنى تاپتى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ شۇندىن ئېتىبارەن
پىر ئۇستاز سۈبۈتىدىن داۋا ئىلمىنى ئۆگەندى. پىر ئۇستاز
سۈبۈتى ئۇنىڭغا «سۈن ۋۇكۇڭ» دەپ ئىسىم قويۇپ قويدى.
سۈن ۋۇكۇڭ باشقا تالىپلار بىلەن پىر ئۇستازدىن داۋا
ئىلمىنى ئۆگىنىپ ئالتە - يەتتە يىلنى ئۆتكۈزۈۋەتتى. بىر كۈنى
پىر ئۇستاز مۇنبەردە دەرس سۆزلەۋېتىپ سۈن ۋۇكۇڭنىڭ پەستە
خۇشاللىقىدا قىن - قىنىغا سىغماي ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ،
ئۇنىڭدىن:

— سەن نېمىشقا ساۋاقنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىمايسەن؟ —
دەپ سورىدى.

— سىلنىڭ ئاجايىپ سېھىرلىك ئاۋازلىرىنى ئاڭلاپ،
خۇشاللىقىمدا ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويدۇم، گۇناھىمدىن ئۆتكەي-
لا! — دەپ جاۋاب بەردى.

— ئاۋازىمنىڭ ئاجايىپ ساز ئىكەنلىكىنى بىلگەن ئىكەن. سەن، ئۇنداقتا سەن مېنىڭدىن نېمە ئىلىم - ھېكمەت ئۆگەن مەكچى؟ — دەپ سورىدى پىر ئۇستاز.

— ئانچە - مۇنچە داۋ ھېكمىتى بولسا، شاگىرتلىرى ئۆگەن ئىشكە رازى، — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ئەۋلىيالاردىن تىلەپ پىال ئېچىشنى ئۆگەتسەم قانداق؟ — دېدى پىر ئۇستاز.

— مەڭگۈ ياشىغىلى بولامدۇ؟ — دەپ سورىدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ياق، — دەپ جاۋاب بەردى پىر ئۇستاز.

— ئۆگەنمەيمەن، ئۆگەنمەيمەن! — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— كۆڭزىچىلارنىڭ ئەقىدىسىنى ئۆگەتسەم قانداق؟ — دېدى پىر ئۇستاز.

— مەڭگۈ ياشىغىلى بولامدۇ؟ — دەپ سورىدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ياق، — دەپ جاۋاب بەردى پىر ئۇستاز.

— ئۆگەنمەيمەن، ئۆگەنمەيمەن! — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ئېتىكاپتا ئولتۇرۇپ ئىستىقامەت قىلىشنى ئۆگەتسەم قانداق؟ — دېدى پىر ئۇستاز.

— مەڭگۈ ياشىغىلى بولامدۇ؟ — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ياق، — دەپ جاۋاب بەردى پىر ئۇستاز.

— ئۆگەنمەيمەن، ئۆگەنمەيمەن! — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— شىپائىي ھايات دورىسىنى ئېچىشنى ئۆگىتىپ قويسام قانداق؟ — دېدى پىر ئۇستاز.

— مەڭگۈ ياشىغىلى بولامدۇ؟ — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

— ياق، — دېدى پىر ئۇستاز.

— ئۆگەنمەيمەن، ئۆگەنمەيمەن! — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ.

پىر ئۇستاز مۇنبەردىن چۈشۈپ، قولىدىكى پالاقنى سۇن

ۋۇكۇڭغا تەڭلەپ تۇرۇپ:

— ئۇنىمۇ ئۆگەنمەيمەن، بۇنىمۇ ئۆگەنمەيمەن دەيسەن، سەن بۇ يەرگە زادى نېمە قىلغىلى كەلدىڭ؟ — دەپ پالاق بىلەن سۇن ۋۇكۇڭنىڭ بېشىغا ئۇچنى ئۇرۇپ، قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ يۈرۈپ كەتتى. شاگىرتلار سۇن ۋۇكۇڭنى ئەيىبلەپ كېتىشتى. سۇن ۋۇكۇڭ ئۇلار بىلەن غىژ - غاز قىلىشىمدى. ئەسلىدە ئۇ بۇ تېپىشماقنىڭ سىرىنى تېپىش خىيالىدا ئىدى. پىر ئۇستازنىڭ ئۇنىڭ بېشىغا پالاق بىلەن ئۇچنى ئۇرغانلىقى، ئۇنى يېرىم كېچىدە ئارقا ئىشىكتىن كىرىپ، تېپىشماقنىڭ جاۋابىنى ماڭا دەپ بەر، دېگىنى ئىدى.

ئارىدىن يەنە ئۈچ يىل ئۆتۈپ كەتتى. سۇن ۋۇكۇڭ پىر ئۇستازنىڭ كەينىگە كىرىپ 72 خىل نەرسىگە ئۆزگىرىش، بىر سىلكىنىپ، بىر موللاق ئېتىپ 180 مىڭ چاقىرىم يىراقلىققا بېرىش قاتارلىق ماھارەتلەرنى ئۆگىنىۋالدى. ئۇ بىر قېتىم باشقا شاگىرتلار ئالدىدا بىر سىلكىنىپ باشقا بىر نەرسىگە ئۆزگىرىپ قويۇپ پىر ئۇستازنىڭ چىشىغا تېگىپ قويدى - دە، پىر ئۇستاز ئۇنى تاغدىن ھەيدىۋەتتى.

سۇن ۋۇكۇڭ پىر ئۇستازدىن ئايرىلىپ بىر موللاق ئېتىپ، بىر ئاش پىشىم ۋاقتىغا قالماي خۇاگوشەن تېغىغا قايتىپ كەلدى - دە: «باللىرىم، مەن كەلدىم!» دەپ ۋارقىرىدى. شۇ ئارىدا مايمۇنلار چاتقاللىق، دەل - دەرەخلىك ۋە باشقا جايلىرىدىن چىقىپ ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھنى قارشى ئال-غاچ، ئۇنىڭغا دەرد - ھالىنى تۆكتى. ئەسلىي يېقىندىن بېرى ئۆزىنى مالىمانچى يالماۋۇز دەپ ئاتىۋالغان بىر يالماۋۇز ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھنىڭ يوقلۇقىدىن پايدىلىنىپ ئۇلارنى بو-زەك قىلغان ئىدى. سۇن ۋۇكۇڭ بۇنى ئاڭلاپ دەرغەزەپكە كەلدى ۋە مايمۇنلاردىن يالماۋۇزنىڭ تۇرار جايىنى سورىدى ۋە بىرلا موللاق ئېتىپ يالماۋۇزنىڭ تۇرار جايىغا بېرىپ ئۇنى جەڭگە

چاقىردى. يالماۋۇز غاردىن قوراللىق چىقتى. ئۇ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ قۇرۇق قول ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنى يېڭىۋالدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، قولىدىكى قىلىچنى ئېگىز كۆتۈرۈپ سۇن ۋۇكۇڭنى چاپماقچى بولدى. سۇن ۋۇكۇڭ بەدىنىدىكى تۈكلەرنى يۇلۇپ: «ئۆزگەر!» دېدى. تۈكلەردىن ھاسىل بولغان سانسىز مايۇنلار ھەرىدەك ئولشىپ، مالمانچى يالماۋۇزنى بېسىۋالدى، سۇن ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ قولىدىكى قىلىچنى تارتىۋېلىپ، كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن چوڭ-كىچىك يالماۋۇز ۋە ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ، مالمانچى ئالۋاستىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغان مايۇنلارنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى. ئۇ مايۇنلارنى باشلاپ بىرپەس چىققان بوران بىلەن خۇاگوشەن تېغىغا قايتىپ كەلدى.

2 - باب مىراخور سۇن ۋۇكۇڭنىڭ پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەملىككە ئېرىشكەنلىكى

ھۆر جامال مايۇن پادىشاھ مالمانچى يالماۋۇزنىڭ زۇلىپ-قارىنى تارتىۋېلىپ زەپەر قۇچۇپ قايتىپ كەلدى ۋە مايۇنلارنى تاياق - توقماق بىلەن قوراللىدۇرۇپ، ئۇلارغا لەشكىرىي ماھا-رەت ئۆگەتتى. كېيىن تاياق - توقماقلار ھۆر جامال مايۇن پادىشاھنىڭ كۆزىگە سىغىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرلا موللاق ئېتىپ ئىككى يۈز چاقىرىم يىراقلىقتىكى ئاۋلەي دۆلىتىگە بېرىپ، بەدىنىدىكى تۈكلەرنى يۇلۇپ سان - ساناقسىز مايۇنلارغا ئايلاندۇرۇپ، قورال - ياراغ ئامبىرىدىكى قىلىچ - گۈرۈزلەرنى خۇاگوشەن تېغىغا ئەكېلىۋالدى. مايۇنلار تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتكەن قورال - ياراغلارنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدا ئۇيان -

شىلتىپ بىر كۈن مەشىق قىلدى.

شۇ كۈنى ھۆر جامال مايىمۇن پادىشاھ مايىمۇنلارغا:
— سىلەر ساز قورال - ياراغلارغا ئىگە بولدۇڭلار، لېكىن
قولۇمىدىكى ماۋۇ زۇلپىقار ماڭا ياقىمىدى، قانداق قىلسام
بولار؟ — دەپ سورىدى. ياشانغان بىر مايىمۇن ئۇنىڭغا:
— بۇ تۆمۈر كۆۋرۈك ئاستىدىكى سۇ شەرقىي دېڭىزدىكى
ئەجدىھا ئوردىسىغا تۇتىشىدۇ. سىلى نېمىشقا ئەجدىھا پادىشاھ-
نىڭ دەرگاھىدىن ئۆزلىرىگە لايىق قورال - ياراغ تاپمايدى-
لا؟ — دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇش بولغان سۇن ۋۇكۇڭ:
— مېنى ساقلاپ تۇرۇڭلار، — دېدى - دە، «سۇ تەكتىگە
چۈشۈش» ھۈنرىنى ئىشلىتىپ، ئەجدىھا شاھ ئوردىسىغا بار-
دى. ئەجدىھا شاھ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ قورال ئالغىلى كەلگەنلىكى-
دىن خەۋەر تېپىپ، قول ئاستىدىكىلەرنى قىلىچ، يالمانلىق
نەيزە ۋە چاڭگاق ئەكېلىشكە بۇيرۇدى. سۇن ۋۇكۇڭ كەلتۈرۈل-
گەن قوراللارنى يەڭگىل كۆردى. دەل شۇ چاغدا خانىش بىلەن
مەلىكە ئوردىغا كىرىپ:

— خەزىنىدە دېڭىزنى تۇتۇپ تۇرىدىغان بىر خاسىيەتلىك
تۈۋرۈك بار. ئۇ يېقىندىن بېرى بۆلەكچىلا نۇرلىنىپ كېتىۋاتى-
دۇ، بۇ ھال سۇن ۋۇكۇڭغا مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك.
ئۇنىڭغا شۇنى تەقدىم قىلىۋېتەيلى، — دېدى.

ئەجدىھا شاھ سۇن ۋۇكۇڭنى خەزىنىگە باشلاپ كىرىپ،
ئۇنىڭغا ھېلىقى خاسىيەتلىك تۈۋرۈكنى كۆرسەتتى. چاقناپ تۇر-
غان بۇ خاسىيەتلىك تۈۋرۈككە كىشىنىڭ قۇچىقى يەتمەيتتى،
ئۇزۇنلۇقى ئىككى چاڭدىن كۆپرەك كېلەتتى، ئىككى بېشىدا
ئالتۇن توقا بار ئىدى. تۈۋرۈككە «ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن
گۈرزە» دېگەن خەت يېزىلغان ئىدى. ئون ئۈچ مىڭ بەش يۈز
پاتمان ئېغىرلىقتىكى بۇ تۆمۈر تۈۋرۈك ئۇزىراش، قىسقىراش،

توم ھەم ئىنچىكە بولۇش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە ئىدى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ خۇشاللىقىدا ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىنى ئويناقتان پېتى سۇ ئاستى ئوردىغا كېلىۋىدى، ئەجدىھا شاھ ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ قورققىنىدىن جان-پېنى چىقىپ كەتتى. قېرى ئەجدىھا شاھ يەنە جەنۇبىي دېڭىزدىكى ئەجدىھا شاھ، شىمالىي دېڭىزدىكى ئەجدىھا شاھ ۋە غەربىي دېڭىزدىكى ئەجدىھا شاھنى چاقىرىپ، ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھقا ئالتۇن تاج، زەرباب تون ھەم مەشۇت كەش كىيگۈ-زۈشكە مەجبۇر بولدى. سۇن ۋۇكۇڭ شاھانە تون كىيىپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىنى ئېلىپ خۇاگوشەن تېغىغا قايتىپ كەلدى.

بىر كۈنى ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ زىياپەتتە كۆپ ئىچىپ قاتتىق مەست بولۇپ كەتتى. ئۇ كەيپچىلىكتە ئۇخلاپ قېلىپ مۇنداق بىر چۈش كۆردى:

چۈشىدە «سۇن ۋۇكۇڭ» دېگەن خەت يېزىلغان بىر پارچە تەستىقنامىنى كۆتۈرگەن ئەزرائىل سۈپەت ئىككى ئادەم ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھنىڭ روھىنى باغلاپ دوزاخ شاھى تۇرۇش-لۇق جاي — باقىي ئالەمگە ماڭدى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ ئاستا - ئاستا ئېسىگە كېلىپ، ئۇلاردىن ئۆزىنىڭ روھىنى نېمىشقا بۇ جايغا ئەكەلگەنلىكىنى سورىدى. ئەزرائىل سۈپەت ئىككىيلەن ئۇنىڭغا ئۆمرىنىڭ چېكىگە يەتكەنلىكى ئۈچۈن روھىنى بۇ يەرگە ئەكەلگەنلىكىنى ئېيتتى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرغە-زەپكە كەلگەن ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسىنى چىقىرىپ ئىككىيلەننى ئۇرۇپ قىيما - چىيما قىلىۋەتتى، ئاندىن يول بويى دوزاخ ئوردىسىغا تېگىش قىلىپ ماڭدى. قورقۇپ كەتكەن ئون ئەۋلاد دوزاخ پادىشاھلىرى سەپ تۈزۈپ ئۇنى كۈتۈۋالدى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ دوزاخ پادىشاھىغا ھايات - ماماتلىق دەپتىرىدىن سۇن ۋۇكۇڭ دېگەن

ئىسمىنى ئۆچۈرگۈزۈۋەتتى. ئۇ باقىي ئالەمدىن چىقىپ ماڭا -
ماڭا پۇنلىشىپ يىقىلىپ چۈشتى - دە، بىردىنلا ئويغىنىپ
كېتىپ، ئۆزىنىڭ چۈش كۆرگەنلىكىنى بىلدى.

پەلەك شاھى يۇرۇن سۇلتان شۇ كۈنى پۇشتىپەلەك ئوردىسىدا
ئەتىگەنلىك قوبۇل قىلدى. شەرقىي دېڭىز ئەجدىھا شاھى
سۇن ۋۇكۇڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلدى. ئۇ ئالۋاستىنى تۇتۇش
توغرۇلۇق يۇرۇن سۇلتانغا ئىلتىماس سۇندى. ئاندىن كېيىن
دوزاخ ئالىمىدىكى كىشىگەرەبە بۇدساتۋاننىڭ ئەرزى كىردى،
كىشىگەرەبە بۇدساتۋامۇ ئالۋاستى مايمۇن سۇن ۋۇكۇڭنى تۇتۇش
توغرۇلۇق ئىلتىماس سۇنغان ئىدى. يۇرۇن سۇلتان لەشكەر
ئەۋەتمەكچى بولدى. تارىق چولپان يۇرۇن سۇلتانغا:

— بۇ ئالۋاستى مايمۇننى چاقىرىپ ئەكىلىپ بىرەر ئەمەل
بەرسەك، شۇنچە كۆپ ئادەمنى ئىشقا سېلىشنىڭ ھاجىتى يوقمىدە.
كىن دەيمەن، — دېدى. يۇرۇن سۇلتان يارلىق چۈشۈردى.
تارىق چولپان يارلىقنى ئېلىپ زېمىنگە چۈشۈپ، ھۆر جامال
مايمۇننى ساماۋى ئوردىغا تەكلىپ قىلدى.

تارىق چولپان ھۆر جامال مايمۇننى باشلاپ پۇشتىپەلەك
قەسىرىگە كەلدى. ھۆر جامال مايمۇن يۇرۇن سۇلتانغا يۈكۈنۈپ
ئولتۇرۇپ ئەمەس، بەلكى ئېگىلىپ سالام قىلدى. يۇرۇن سۇل-
تان ئەمەلدارلارنى ئىشقا قويىدىغان ئەۋلىيادىن بىرەر بوش ئو-
رۇن بار - يوقلۇقىنى سورىدى. بىر چەتتە تۇرغان سەررەردە:
— ھەرقايسى ئورۇنلاردا ئادەم كەم ئەمەس، پەقەت مىرا-
خورنىڭ ئورنى بوش، — دېدى. يۇرۇن سۇلتان يارلىق چۈشۈ-
رۇپ:

— سۇن ۋۇكۇڭ مىراخورلۇققا تەيىنلەنسۇن! — دېدى.
شۇنىڭ بىلەن ھۆر جامال مايمۇن خۇشال بولغىنىچە مەن-
سەپكە ئولتۇرغىلى ماڭدى.

ئۇ كۈن بويى قول ئاستىدىكىلىرى بىلەن مىڭدىن ئارتۇق

ئاتنى سۇغرىپ، بېقىپ ۋە يۇيۇپ سەمرىتىۋەتتى. يېرىم ئاي
ھەش - پەش دېگۈچە ئۆتۈپ كەتتى.
بىر كۈنى ھۆر جامال مايىمۇن پادشاھ قول ئاستىدىكىلىرى
بىلەن شاراب ئىچىۋېتىپ، ئۇلاردىن:
— «مىراخور» دېگەن قانداق ئەمەل؟ — دەپ سورىدى.
ئۇلار:

— ئەڭ تۆۋەن، ئەڭ كىچىك ھەم ئەڭ قاتاردا يوق ئەمەل،
ئات باقىدىغان ئەمەل، — دەپ جاۋاب بەردى.
ھۆر جامال مايىمۇن پادشاھ بۇنى ئاڭلاپ قاتتىق خاپا بولدى
ۋە:

— مەن لاۋسۇن خۇاگوشەن تېغىدا ئۆزۈم خان، ئۆزۈم بەگ
بولۇپ يۈرگەن ئىدىم. ئۇلار مېنى گوللاپ ئەكېلىپ ئات باقار
قىلىپ قويغىنىنى كۆرمەيدىغان، مېنى كۆزگە ئىلمىغىنى نېمە-
سى، مەن لاۋسۇن بۇ ئىشنى قىلمايمەن! — دېدى - دە،
ئالدىدىكى جوزىنى ئۇرۇپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈد-
سىنى ئويىناتقان پېتى جەنۇبىي ئاسمان دەرۋازىسىغا تېگىش قى-
لىپ، خۇاگوشەن تېغىغا قايتتى. سۇن ۋۇكۇڭ خۇاگوشەن
تېغىدا باشقا مايىمۇن ۋە يەتمىش ئىككى خىلدىكى ئالۋاستى ھەم
يالماۋۇزلارنىڭ پادشاھلىرى بىلەن شاراب ئىچىشتى. ئۇ شۇند-
دىن ئېتىبارەن «پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم» دەپ ئاتالدى.
ئەتىسى يۇرۇن سۇلتانغا ئوردىدا بىر ئەۋلىيا، سۇن ۋۇ-
كۇڭنىڭ ئەمىلىنى كىچىك كۆرۈپ ساماۋى ئوردىدىن كېتىپ
قالغانلىقىنى، پەلەك شاھى لى جىڭ بىلەن ئۈچىنچى ۋەلىئەھد
ناجا ئالۋاستى مايىمۇننى تۇتۇپ كېلىش ئۈچۈن تۈمەن ساماۋى
لەشكەرگە باش قىلىنىپ ئەۋەتىلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. پەلەك
شاھى لى جىڭ ئۈچ تارام لەشكەرنى باشلاپ خۇاگوشەندە بارىگاھ
قۇردى. ئۇ غايەت زور ئىلاھقا جەڭ قىلىش يارىلقى چۈشۈردى.
سۇن ۋۇكۇڭ غايەت زور ئىلاھنى رەسۋاسىنى چىقىرىپ قېچىشقا

مەجبۇر قىلدى. كەينىدىن ئۈچىنچى ۋەلىئەھد ناچا جەڭگە چىقتى. سۇن ۋۇكۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— سەن ئاغزىدىن ئانىسىنىڭ سۈتى كەتمىگەن سېرىق تۈك ئىكەنسەن، سەن بىلەن جەڭگە چۈشمەيمەن، بېرىپ يۈرۈن سۇل. تانغا دە، مېنى «پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم» لىككە تەيىنلىسە تەيىنلىدى، بولمىسا پۈشتپەلەك ئوردىسىغا تېگىش قىلىمەن، — دېدى. غەزەپلەنگەن ناچا:

— ئۆزگەر! — دەپ ۋارقىردى — دە، قولغا ئۈچ خىل ياراغ تۇتقان ئۈچ بېشى ۋە ئالتە قولى بار مەخلۇققا ئۆزگىرىپ سۇن ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. سۇن ۋۇكۇڭمۇ ناچاغا ئوخشاش سىياق-قا كىرىپ، ئۈچ دانە ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزە بىلەن جەڭگە ئاتلاندى، ئۇلار ئوتتۇز قېتىم ئېلىشتى. سۇن ۋۇكۇڭ بىر تال تۈكىنى يۈلۈپ ئەسلىي ھالىتىگە ئۆزگىرىپ ناچاغا ھەملە قىلدى. ناچانىڭ كەينىگە ئۆتۈپ، ئۇنىڭ سول بىلىكىگە بىرنى سالدى. ناچا ئاغرىق ئازابىغا چىدىماي، ئەپسۇننى يىغىشتۇ. رۇپ، رەسۋاسى چىقىپ قايتتى. ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ نۇسرەت قازىنىپ تاغقا قايتتى. ئۇ ئۆزىنى تەبرىكلەپ كەلگەن ھەرقايسى غاردىكى ئالۋاستى ۋە يالماۋۇزلار بىلەن شاراب ئىچىپ راسا ياپىردى.

پەلەك شاھى لى جىڭ بىلەن ئۈچىنچى ۋەلىئەھد ناچا لەش-كەرلىرىنى باشلاپ ساماۋى ئوردىغا قايتىپ، يۈرۈن سۇلتانغا: — سۇن ۋۇكۇڭ ئاجايىپ ماھارەت ئىگىسى ئىكەن، قۇللىرى جەڭدە ئۇنى يېڭىلمىدى. ئۇ ئەگەر ماڭا «پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم» دېگەن نامنى بەرمىسە، پۈشتپەلەك ئوردىسىغا تېگىش قىلىمەن» دەيدۇ، — دېدى. يۈرۈن سۇلتان يەنە لەشكەر ئەۋەتمەكچى بولۇۋىدى، تارىق چولپان ئالدىغىراق چىقىپ: — ئۇنىڭغا «پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم» دېگەن نامنى بەرمىسە، ئۇنىڭ بىلەن كارىلىرى بولمىسۇن ھەم ھەقمۇ بەرسىد.

لە. شۇنىڭدا ئۇنى يامان نىيەتتىن قايتۇرغىلى بولىدۇ، جاھانمۇ تىنچلىنىدۇ، — دېدى. يۈرۈن سۇلتان يارلىق چۈشۈردى. تارىق چولپان يارلىق بويىچە سۇن ۋۇكۇڭنى ساماۋى ئوردىغا تەكلىپ قىلدى. شۇندىن ئېتىبارەن سۇن ۋۇكۇڭ ساماۋى ئور- دىدا «پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم» نامى بىلەن ھەر يان چېپىپ، ئەل - ئاغىنە تۇتۇپ، شاراب ئىچىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ يۈرۈۋەردى.

3 - باب پرونۇس شاپتۇلى بەزمىسىدە ئەرشنى مالىمان قىلىش

ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭ ساماۋى ئوردىدا قىلىدىغان ئىش يوق ئويناپ - كۈلۈپ يۈرگەچكە، يۈرۈن سۇلتان ئۇنىڭغا پرونۇس شاپتۇلۇقىغا قارايدىغان ئىش تېپىپ بەردى. ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭ بۇنىڭدىن خۇش بولۇپ، سۇلتانغا رەھمەت- ھەشقاللا ئېيتتى. ئەۋلىيا ئەزەم پرونۇس شاپتۇلۇقىغا باردى. باغۋەن ئالدىغا چىقىپ ئۇنى قارشى ئالدى ھەم ئۇنىڭغا باغدا ئۈچ مىڭ ئالتە يۈز تۈپ پرونۇس شاپتۇلى بارلىقىنى، بۇ شاپتۇللار- نى يېسە ئەۋلىيا بولۇپ مەڭگۈ قېرىمايدىغانلىقىنى دېدى. ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئاجايىپ خۇش بولۇپ كەتتى. ئۇ شۇندىن كېيىن لاغايلاپ يۈرمەي، باغدا ئەتىدىن - كەچكىچە شاپتۇل ئوغرىلاپ يەيدىغان بولدى.

بىر كۈنى، خان ئانا تاشبۇلاق راۋىقىدا «پرونۇس شاپتۇلى بەزمىسى» ئۆتكۈزمەكچى بولۇپ، يەتتە پەرىزاتنى پرونۇس شاپ- تۇلى ئۈزۈپ كېلىشكە ئەۋەتتى. يەتتە پەرىزات باغدا ئەۋلىيا ئەزەمنى تاپالماي، ئۆزلىرى شاپتۇل ئۈزۈمەكچى بولۇشتى. ئۇلار پىشقان شاپتۇللارنىڭ يوقلۇقىنى بايقاشتى. پىشقان شاپتۇللارنى ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ يەپ كەتكەنلىكىنى ئۇلار نەدىن بىلسۇن. يەتتە

پەرزات ناھايىتى تەستە چالا پىشقان بىر شاپتۇلىنى كۆرۈپ ئۈزەي دېيىشىگە، دەرەخ ئۈستىدە ئۇخلاۋاتقان ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭ ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ دەرەختىن سەكرەپ چۈشۈپ يەتتە پەرزاتتىن كېلىش مەقسىتىنى سوراپ، خان ئانىنىڭ ئۆتكۈزۈمەكچى بولغان «پىرونۇس شاپتۇلى بەزمىسى» گە ئۆزىنى تەكلىپ قىلمىغانلىقىنى ئۇقۇپ، يەتتە پەرزاتنى بىرلا ئەپسۇن بىلەن قاتۇرۇپ قويدى - دە، ئۆزى تاشبۇلاق راۋىقى تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى.

سۇن ۋۇكۇڭ تاشبۇلاق راۋىقىغا كېلىپ قارىسا، زىياپەت تېخى باشلانمىغان، كۆپچىلىك ئەۋلىيالارمۇ كەلمىگەن ئىدى. پەقەت بىرقانچە مۇلازىم، راھىب ۋە بالا ئەۋلىيالار ئالدىراش يۈرۈشەتتى. جوزىلارغا ئېسىل نازۇنېمەتلەر تىزىلغان ئىدى. ئەۋلىيا ئەزەم بىرنەچچە تال تۈكىنى يۇلۇۋېلىپ، مۈگدەتكۈچى قۇرتقا ئايلاندۇردى، مۈگدەتكۈچى قۇرتلار ھېلىقىلارنىڭ يۈزىگە چاپلىشىپ ئۇلارنى ئۇخلىتىپ قويدى. سۇن ۋۇكۇڭ تويغۇچە يەپ - ئىچتى، قاتتىق مەست بولۇپ كېتىپ، دەلدەڭشىگەن پېتى ھەريان دوقۇرۇپ يۈرۈپ، ئاخىر بېرىپ پۈشتىپەلەك ئوردىسىغا كىرىپ قالدى. ئۇ ئەرەش قەھرى ئەۋلىيا پېشۋاسىنىڭ ئىسكىر - ناياپ تەييارلايدىغان ئۆيىدە ئىسكىر - ناياپ قاچىلانغان بەش قاپاقنى كۆردى. ئۆيىدە ئەرەش قەھرى ئەۋلىيا پېشۋاسى يوق ئىدى. ئۇ قاپاقلاردىكى ئىسكىر - ناياپلارنىڭ ھەممىسىنى خۇددى پۇرچاق يېگەندەك يەپ تۈگەتتى.

ئەۋلىيا ئەزەم بىردەمدىن كېيىن مەستلىكتىن يېشىلىپ ئۆزىنىڭ چوڭ چاتاق تېرىغانلىقىنى، بۇ يەردە ئۇزاق تۇرۇشقا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئەپسۇن ئوقۇپ غەربىي ساماۋى دەۋازىسىدىن چىقىپ خۇاگوشەن تېغىغا قاراپ قۇيرۇقنى خادا قىلدى.

يۇرۇن سۇلتان ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭنىڭ پىرونۇس

شاپتۇلىنى ئوغرىلىقچە يەپ، ئېسىل شاراب ۋە ئىسكىر - ناياپلار - نى ئوغرىلىقچە يەپ - ئىچكەنلىكىنى، «پىرونۇس شاپتۇلى بەز - مىسى» نى پارا كەندە قىلغانلىقىنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپكە كەلدى، ئۇ ئەرش شاھى لى جىڭ ۋە ناچانى يۈز مىڭ لەشكەرنى باشلاپ ئالۋاستى مايۇننى تۇتۇپ كېلىشكە بۇيرۇدى. ئۇلار ئاسماندا تور، يەردە قاپقان قۇرۇپ، خۇاگوشەن تېغىنى قاتمۇقات قورشىدى. ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭ ساماۋى ئوردىسى ئەۋەت - كەن يۈز مىڭ سەركەردە - لەشكەردىن قورقۇپ قالمىدى، ئۇ بەدىنىدىكى تۈكىنى يۇلۇپ نەچچە ئون مىڭ ئەۋلىيا ئەزەم مايۇن - غا ئايلاندۇرۇپ، ساماۋى ئوردىسىنىڭ سەركەردە - لەشكەرلىرى - نى مەغلۇپ قىلىپ يولغا سالدى.

پۈتۈشەن تېغىدىكى شەپقەتكار بۇدساتۋا خان ئانىنىڭ پىرو - نۇس شاپتۇلى بەزمىسىگە قاتنىشىش توغرىسىدىكى تەكلىپنامە - سىنى تاپشۇرۇۋېلىپ، شاگىرتى خۇيئەن بىلەن تاشبۇلاق راۋىقىم - غا باردى. ئۇ يۈرۈن سۇلتاندىن پىرونۇس شاپتۇلى بەزمىسىنى ئالۋاستى مايۇننىڭ مالىمان قىلمۇۋەتكەنلىكىنى، يۈز مىڭ لەش - كەرنىڭ ئۇنى تۇتالماغانلىقىنى بىلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا خۇي - ئەننى ئەھۋال ئۇقۇپ بېقىشقا ئەۋەتتى. ساڭرام ئىشلەمچىسى خۇيئەن خۇاگوشەن تېغىغا كېلىپ پەلەك شاھى لى جىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاندىن قولغا گۈرزە ئېلىپ سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن جەڭگە چۈشتى. ئۇ ئىككىسى ئەللىك ئالتە قەپەس ئېلىشىپ خۇيئەن يېڭىلىپ قالدى. پەلەك شاھى لى جىڭ ساماۋى ئوردىغا ياردەم تەلپ قىلىپ مەكتۇپ ئەۋەتتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا يۈ - رۇن سۇلتانغا:

— پىقىر سىلىگە بىر ئەۋلىيانى تونۇشتۇرىمەن، ئۇ ئالۋاس - تى مايۇننى تۇتالايدۇ، — دېدى. يۈرۈن سۇلتان:
— ئۇ كىم بولىدۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇنىڭدىن.
— ئۇ جانابلىرىنىڭ جىيەنى، تەڭشى يوق ماھارەت ئەھلى

ئەۋلىيا ئېرلاڭ، — دەپ جاۋاب بەردى.

يۈرۈن سۇلتان ئەۋلىيا ئېرلاڭنى پەرمان چۈشۈرۈپ جەڭگە سالغىلى يۆتكەپ ئەكەلدى. ئەۋلىيا ئەزەم سۈن ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ ئېرلاڭنىڭ ئالدىغا ھىجىيىپ چىقتى. ئۇلار ئۈچ يۈز قەپەستىن كۆپرەك ئېلىشىپمۇ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. ئەۋلىيا ئەزەم مايمۇن جەڭ ئارىلىقىدا لەشكەرلىرىنىڭ ئېرلاڭنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ ھۇجۇمىدا پېتىراپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ قالدى. ئۇ بىر سىلكىنىپلا قۇشقاچقا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كەتتى. ئېرلاڭ بۇنى كۆرۈپ بىر سىلكىنىپلا قۇرغۇيغا ئايلىنىپ قۇشقاچنى قوغلىدى. ئەۋلىيا ئەزەم بېلىققا ئايلىنىپ سۇغا كىرىۋالدى، ئېرلاڭمۇ بېلىققا - غۇچقا ئۆزگىرىپ ئۇنى تۇتۇشقا ھازىرلاندى. ئەۋلىيا ئەزەم زې - مىن مۇئەككىلى بۇتخانىسىغا ئۆزگىرىۋالدى. ئۇ ئاغزىنى ئى - شىك، تىلىنى بۇدساتۋا، كۆزلىرىنى روجەك قىلىۋالدى. ئەۋ - لىيا ئېرلاڭ بىر كۆرۈپلا بىلىۋالدى - دە، بۇتخانىنىڭ ئىشىك - دېرىزىسىنى تېپىشقا تەمشەلدى. ئەۋلىيا ئەزەم چۆچۈپ كېتىپ، بىرلا سەكرەپ كۆزدىن غايىب بولدى. ئەسلىدە ئەۋلىيا ئەزەم ئەۋلىيا ئېرلاڭنىڭ يۇرتى — گۈەنجياڭكۇغا بېرىپ، ئەۋلىيا ئېرلاڭنىڭ سىياقىغا كىرىۋالغان ئىدى. ئەۋلىيا ئېرلاڭ ئۇچى ئۇچلۇق، ئىككى بىسلىق قىلىچىنى ئويىنىتىپ قوغلاپ كەلدى. ئەۋلىيا ئەزەم ئالتۇن توقىلىق گۈرزىسى بىلەن ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتى. ئىككىسى جەڭ قىلغاچ خۇاگوشەن تېغىغا بېرىپ قالدى. ساماۋى ئوردىدىكىلەر ئېرلاڭ بىلەن ئالۋاستى مايمۇننىڭ بىر - بىرىنى يېڭەلمەي داۋاملىق ئېلىشىۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تاپتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئەۋلىيا پېشۋا بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئېرلاڭغا ياردەم بېرىش قارارىغا كېلىشتى. ئەۋلىيا پېشۋا بىلەن كىدىن «ۋەجرە چەمبىرەك» نى چىقىرىپ جەنۇبىي ساماۋى دەرۋا - زىسىدىن زېمىنغا قارىتىپ ئاتتى. بۇ ۋەجرە چەمبىرەك ئۇدۇل

كېلىپ ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ بېشىغا تەگدى. ئېرلاڭ بىلەن ئېلىد. شۇنچان ئەۋلىيا ئەزەم ئاسماندىن چۈشكەن بۇ خىسلەتلىك چەم. بىرەكنىڭ زەربىسىدىن ئۆزىنىڭ يىقىلىپ چۈشىدىغانلىقىنى نە. دىن بىلسۇن، ئۇ ئەمدىلا ئورنىدىن تۇراي دېيىشىگە ئېرلاڭنىڭ تايغىنى ئۇنى پاچىقىدىن چىشلەپ يىقىتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاخىر قولغا چۈشتى.

4 - باب ئالۋاستى مايىمۇنىڭ ئەل بولۇپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يارلىقىنى قوبۇل قىلغانلىقى

ئەرش لەشكەرلىرى ئەۋلىيا ئەزەمنى مويىتۇڭزىگە يالاپ ئېلىپ كېلىپ، تۇۋرۇككە باغلىدى. ئۇنى قىلىچ بىلەن چاپتى، پالتا بىلەن چاپتى، نەيزە بىلەن سانجىدى. ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە كار قىلمىدى. ئەۋلىيا پېشۋا يۇرۇن سۇلتانغا:

— بۇ ئالۋاستى مايىمۇن پىرونۇس شاپتۇلىنى يېۋالدى، خان شاراىىنى ئىچىۋالدى، ئىسكىر - ناياپلارنى يېدى، شۇڭا ئۇ گىگانت بەدەنلىك مەخلۇققا ئايلىنىپ قالدى. مەن ئۇنى ئۆزۈم - نىڭ رەم ئوچىقىغا سېلىپ، بەدىنىدىن ئىسكىر - ناياپلارنى ئېلىۋالسام، ئۇ كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىپ كېتىدۇ، — دېدى. يۇرۇن سۇلتان ئەۋلىيا پېشۋانىڭ مەسلىھىتىنى قوبۇل قىلىپ يارلىق چۈشۈردى.

ئەۋلىيا ئەزەم رەم ئوچىقىدا كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىپ كەتمەدى، ئىس كىرىپ قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىدىن ئالتۇن نۇرلار چاچراپ تۇراتتى. شۇ كۈنى ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ رەم ئوچىقىدا تۇرغىنىغا ساق 49 كۈن بولغان ئىدى، ئەۋلىيا پېشۋا ئالۋاستى مايىمۇنى كۈلگە ئايلىنىپ بولدى دەپ ئويلاپ، ئوچاقنىڭ ئاغزىدە.

نى ئاچقۇزدى. ئوچاقنىڭ ئاغزى ئېچىلىشى بىلەن ئۇ بىرلا ئىرغىپ ئوچاقتىن چىقىپ، قۇلىقىنىڭ ئىچىگە تىقىۋالغان ئال- تۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىنى ئويناقتان ھالدا خىسلەتدار قەسىرنى، ئاندىن پۇشتىلەك ئوردىسىنى ۋەيران قىلدى. بۇنىڭ- دىن چۆچۈپ كەتكەن يۈرۈن سۇلتان مەخسۇس يارلىق بىلەن لىڭشەن تېغىدىكى لېيىن ئىبادەتخانىسىدا تۇرۇۋاتقان بۇددا پەي- غەمبىرى تاتماگاتۇنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. ئۇ تاتماگاتۇ ئارقىلىق مايمۇن ئالۋاستىنى ئەيۋەشكە كەلتۈرۈشنى كۆڭلىگە پۈككەن ئىدى.

تاتماگاتۇ بىلەن بارلىق ئەۋلىيالار پۇشتىلەك ئوردىسىنىڭ ئالدىغا يىغىلدى. تاتماگاتۇ لەشكەرلەرنى چېكىندۈرۈشكە، ئەۋ- لىيا ئەزەمنى سوراقنى قوبۇل قىلىشقا پەرمان قىلدى. ئەۋلىيا ئەزەم غەزەپلەنگەن پىتى كېلىپ، تاتماگاتۇغا:

— سەن ئۆزۈڭ كىم، مېنى سوراق قىلىدىغان سېنىڭ نېمە ھەددىڭ؟ — دەپ پوپاڭ كۆتۈردى.

— مەن مەغرەبىتىكى جەننەتتىن كەلگەن ھەزرەت ساكيامۇ- نى بولمەن، سېنىڭ ئەرش ئوردىسىنى مالمان قىلغۇدەك نېمە ئەپچىل بىڭىنىڭ بار؟ — دېدى ساكيامۇنى.

— مەن 72 خىل نەرسىگە ئۆزگەرەلەيمەن، بۇلۇت - تۇمانلار ئارا كېزىپ يۈرەلەيمەن، بىر موللاق ئېتىش بىلەنلا 180 مىڭ چاقىرىم يىراققا بارالايمەن، — دېدى سۇن ۋۇكۇڭ. — ئەمەس، ئىككىمىز باغلىشايمىز، — دېدى ساكيا- مۇنى، — ناۋادا بىرلا موللاق ئېتىپ ئاللىقىنىمىدىن چىقىپ كېتەلسەڭ، يۈرۈن سۇلتان ساڭا ساماۋى ئوردىنى بوشتىپ بەرسۇن. ئەگەر ئاللىقىنىمىدىن چىقىپ كېتەلمىسەڭ، سەن يەنىلا پاراكەندىچىلىك سېلىشتىن قول ئۈزۈپ، يەر يۈزىدە ئالۋاستى بولۇپ يۈرۈۋېرسەن.

ئەۋلىيا ئەزەم بىرلا سەكرەپ ساكيامۇنىنىڭ ئاللىقىنىغا

چىقتى - دە:

— مەن كەتتىم، — دېدى ھەم بىرلا موللاق ئېتىپ كۆز-
دىن غايىب بولدى. ئەۋلىيا ئەزەم بۇلۇتلار ئارىسىدا كېتىۋېتىپ،
توساتتىن ئالدى تەرەپتە تۇرغان بەش تال قىزىل تۇۋرۇكنى
كۆرۈپ قالدى. ئۇ كۆڭلىدە: «بۇ جاھاننىڭ چېتى بولسا كې-
رەك، بەلگە سېلىپ قويماي، ساكىيامۇننىڭ ئالدىدا تىلىم ئۇزۇن
بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس» دەپ ئويلىدى - دە، تۇۋرۇككە
«پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم بۇ يەرنى سەيلە قىلىپ كەتتى»
دەپ يېزىپ قويدى، يەنە تۇۋرۇك يېنىغا سېىپ قويدى، ئارقى-
دىن بىرلا موللاق ئېتىپ قايتىپ كەلدى. ساكىيامۇنى ئۇنىڭغا:
— ۋۇي سىيگەك ئالۋاستى مايمۇن، ئاللىقىنىمدىن چىقىپ
كېتەلمىدىڭ! — دېدى. مايمۇن:

— مەن جاھاننىڭ ئۇ چېتىگە بېرىپ كەلدىم، تېخى بەلگە-
مۇ سېلىپ قويدۇم. ئىشەنمىسىلە، كۆرۈپ باقسىلا، — دېدى.
— ھاجىتى يوق، ئېڭىشىپ قاراپ باقساڭلا بىلىسەن! —
دېدى ساكىيامۇنى.

ئەۋلىيا ئەزەم ئېڭىشىپ قاراپ، ساكىيامۇننىڭ بارمىقىغا
يېزىلغان «ئەۋلىيا ئەزەم بۇ يەرنى سەيلە قىلىپ كەتتى» دېگەن
خەتلەرنى كۆردى، بۇرنىغا سۈيدۈك پۇرىقى ئۇرۇلدى. ئۇ ھەي-
ران بولۇپ:

— نەدىمۇ بۇنداق ئىش بولسۇن. مەن ئىشەنمەيمەن، باشقىد-
دىن بېرىپ كۆرۈپ كېلىمەن! — دېدى - دە، بىرلا موللاق
ئېتىپ تۇرۇشىغا، ساكىيامۇنى ئاللىقىنىنى دۈم قىلدى. بەش
بارماق بەش ئاناسىرغا ۋەكىللىك قىلغان تاغقا — «ۋۇخاڭشەن»
دەپ ئاتالغان تاغقا ئايلاندى. ئەۋلىيا ئەزەم مۇشۇ تاغنىڭ ئاستىدا
قالدى. ساكىيامۇنى ۋە باشقا بارلىق ئەۋلىيالار، شۇنىڭدەك جىمى
ئوردا ئەھلى «ئاسايىش ساماۋى قۇرۇلتىيى» ئېچىپ، ئالۋاستى
مايمۇن ئەل قىلىنغانلىقىنى تەبرىكلىدى.

شۇ كۈنى ساكيامۇنى ئادىتى، بورخان، ۋەجرە بۇدساتۋا ۋە راھىب - راھىبەلەرنى چاقىردى. رەڭگارەڭ گۈللەر تىزىلغان، تۈرلۈك مېۋە - چېۋىلەر قويۇلغان كاتتا سورۇن تۈزۈلدى. «ئوللاميانا مۇراسىمى» ئۆتكۈزۈلدى. ساكيامۇنى كۆپچىلىك بۇدساتۋالارغا:

— مەندە ئاۋام خەلقىنى ياخشىلىققا ئۈندەيدىغان ئۈچ خەزىندەلىك نوملار بار، بۇ نوملارنى مەشرىققە ئەۋەتىش خىيالىدىمەن. مەشرىقتىكى ئاۋام خەلق نادان، راھىب بولۇش يولىنىڭ مۇھىم قائىدىلىرىنى بىلىشكە ئامالسىز قېلىۋاتىدۇ. مەشرىققە بارىدىغان بىرەر ئىخلاسەن ئەۋلىيادا سېھرىي كۈچ بولۇش كېرەك. شۇ زات سان - ساناقسىز داۋانلاردىن ئېشىپ دەريالار كېچىپ، مېنىڭ ھۇزۇرۇمدىن نوملارنى ئېلىشى، مەشرىققە بۇددا قائىدەلىرىنى مەڭگۈ تارقىتىپ، ئاۋام خەلقىنى ياخشىلىققا يېتەكلىشى كېرەك، — دېدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئالدىغا چىقىپ: — مەشرىققە كەمىنە شاگىرتلىرى بېرىشنى خالايدۇ، — دېدى.

ساكيامۇنى ئاجايىپ خۇش بولۇپ ئۇنىڭغا بىر كاسايا، بىر كۈمۈش ھاسا بەردى. بۇ نەرسىلەرنى نوم ئەكېلىدىغان كاتتا ئەۋلىياغا بېرىشنى تەۋسىيە قىلدى. بۇندىن باشقا ئۇنىڭغا يەنە نوم ئەكېلىدىغان شاگىرت ۋە ئالۋاستىلارغا تاقابىل تۇرۇشى ئۈچۈن ئۈچ ئالتۇن بۆك بەردى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋە ئۇنىڭ شاگىرتى خۇيئەن ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ، تاغدىن چۈشۈپ مەشرىق تامان سەپەر قىلدى. بىر كۈنى ئىككىسى ليۇشاخې دەرياسى بويىغا يېتىپ كەلدى. ئۇش-تۈمتۈت سۇدىن بىر ئالۋاستى چىقتى. ئۇ يۈزى كۆك، ھىڭگاڭ چىش ئالۋاستى ئىدى. ئۇ قولىدىكى خاسىيەتلىك ھاسسى بىلەن قىرغاققا چىقىپ، شەپقەتكار بۇدساتۋانى تۇتۇشقا تەمىشەلدى. خۇيئەن ئۇنىڭغا قارشى جەڭگە ئاتلاندى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە

شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ مۇشۇ يەردە ئىكەنلىكىنى ھېلىقى ئالۋاس-
تىغا دەيدى. ئالۋاستى بۇ گەپنى ئاڭلاپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ
باش قويدى. بۇ ئالۋاستى ئەسلىي خىسلەتدار قەسىردىكى پەردە
قايرىغۇچ سەرگەردە بولۇپ، خان ئانا ئويۇشتۇرغان پىرونۇس
شاپتۇلى بەزمىسىدە ئېھتىياتسىزلىقتىن شاھانە روجەك ئەينىكىدە-
نى چېقىپ قويغانلىقى ئۈچۈن يۇرۇن سۇلتان ئۇنى يەر يۈزىگە
ھەيدىۋەتكەن ئىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭغا نوم ئەكىلىشكە
بارىدىغان كاتتا ئۆلىمانى ساقلاپ تۇرۇشنى، شۇ ئۆلىمانىغا شا-
گىرت بولۇپ گۇناھىنى يۇيۇشنى ئېيتىپ، ئۇنىڭغا «شاۋۇجىڭ»
دەپ نام بەردى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن خۇيئەن سەپىرىنى داۋام قىلدى.
ئۇلار سەپەر ئۈستىدە يەنە بىر ئېگىز تاغقا دۇچ كەلدى. بۇلۇتقا
مىنىپ تاغدىن ئۆتمەكچى بولۇپ تۇرغاندا، بىرپەس چىققان قارا
قۇيۇن بىلەن بىر ئالۋاستى پەيدا بولدى. ئۇ بېشى چوشقىنىڭكىدە-
دەك يوغان، سالپاڭ قۇلاق، ئاغزى كالاچتەك، توشكاي چىش،
تىرنا كۆتۈرۈۋالغان ئالۋاستى ئىدى. خۇيئەن گۈرۈزىسىنى ئوينىد-
تىپ ئۇنىڭ ئالدىنى توستى. نەتىجىدە بىر مەيدان قاتتىق ئېلىد-
شش بولدى. شۇ ئەسنادا شەپقەتكار بۇدساتۋا كۆككە كۆتۈرۈ-
لۈپ، بىر تال نېلۇپىرنى تاشلاپ، ئالۋاستىنىڭ تىرىنىسىنى ئىش-
لىمەس قىلىپ قويدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ تەشۋىشكە چۈشكەن
ئالۋاستى، شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ مۇشۇ يەردە ئىكەنلىكىنى بى-
لىپ، ئالدىراپ - سالدراپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ باش قويدى.
ئۇ ئەسلىي گەرش دەرياسىنى باشقۇرغۇچى سېپىھدار ئىدى. پى-
رونۇس شاپتۇلى بەزمىسىدە كەيپ بولۇپ قېلىپ چاڭئېغا چاق-
چاق قىلىپ قويغانلىقى ئۈچۈن يۇرۇن سۇلتان جازالاپ يەر
يۈزىگە چۈشۈرۈۋەتكەن، يەرگە چۈشكەندە ئازغىشىپ مىككىجىدە-
نىڭ قورسىقىغا كىرىپ قېلىپ چوشقا سىياقىغا كىرىپ قالغان
ئىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭغا ئۇنىڭ مۇشۇ يەردە نوم ئەك-
پ.

لىشكە ماڭغان كاتتا ئۆلىمانى كۈتۈپ تۇرۇشنى ئېيتتى ھەم «جۇۋۇنىڭ» دەپ بۇدداچە نام بەردى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن خۇيئەن شەرققە قاراپ مېڭمۇرە-دى، ئۇلار يولدا غەربىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھىنىڭ ئوغلىنى قۇتقۇزدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭغا غاردا تۇرۇپ نوم ئەكبە-لىشكە ماڭغان كاتتا ئۆلىمانى ساقلاپ تۇرۇشنى، مۇرىتى كەل-گەندە ئۇنىڭ ئاق ئاتقا ئايلىنىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى، ئاندىن كېيىن يەنە سەپىرىنى داۋام قىلدى. ئۇزاق ئۆتمەي ۋۇخاڭشەن تېغى ئېتىكىگە كەلدى. ۋۇخاڭشەن تېغى ئاستىدا ياتقان ئەۋلىيا ئەزەم شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قۇتقۇزۇۋېلىشنى تىلىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭ نوم ئالغىلى بارىدىغان كاتتا ئۆلىمانا شاگىرت بولۇشنى خالايدىغان-خالىمايدىغانلىقىنى سورىدى، ئەۋلىيا ئەزەم جان دەپ ماقۇل بولدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن خۇيئەن ئۇدۇل شەرققە قاراپ يول ئالدى، ئۇلار بۈيۈك تاڭ دۆلىتىنىڭ پايتەختى چاڭئەنگە يېتىپ كەلدى. ئۇستاز - شاگىرت ئىككىسى بەدىنىنى قوتۇر بېسىپ كەتكەن سەيياھ راھىب بولۇۋېلىپ، يەر مۇئەككىلى ئىبادەتخانىسىغا چۈشكۈن قىلىپ، نوم ئالغىلى بارىدىغان كىشى-نى تېپىش كويىغا چۈشتى.

تاڭ تەيزۇڭ تەختكە چىققاندىن كېيىن تالانت ئىگىلىرىنى ئۆز يېنىغا تارتتى ھەم يەتتە ئىقلىمدىكى ئىقتىدارلىقلارنىڭ چاڭئەنگە كېلىپ ئىمتىھانغا قاتنىشىشىنى جاكارلىدى. خەيجۇ-لۇق چېن ئې ئىسىملىك بىر كىشى ئىمتىھانغا قاتنىشىپ ئەل-يۇلتۇزغا بولدى. بۇ ئەلىيۇلئەلا ئاتلىق كوچا ئايلىنىپ يۈرگەندە، ۋەزىر يىن كەيشەننىڭ قىزى يىگىت تاللاپ ئاتقان شايى شارچە ئۇنىڭ بېشىغا تەگدى، چېن ئې ۋەزىرنىڭ قىزى بىلەن توي قىلدى. گەتمىسى ئۇ يارلىققا بىنا ئەن ۋەزىپىدە ئولتۇرغىلى جياڭ-جۇغا خوتۇنى بىلەن بىللە سەپەرگە چىقتى. خۇڭجياڭ كېچىكىدە

ئوغرى ليۇ خۇڭ بىلەن ليۇ بياۋ چېن ئېنى ئۆلتۈرۈپ، جەستىدە نى تاشلىۋېتىپ، يىن خېنىمنى ليۇ خۇڭ خوتۇن قىلىۋالدى، يىن خېنىم ليۇ ئوغرىدىن قاتتىق نەپەرتلەنگەن بولسىمۇ، لېكىن ئېغىر ئاياغ بولغاچقا، ئائىلاج تەقدىرگە تەن بەردى.

كۈنلەر ھەش - پەش دېگۈچە ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى يىن خېنىمنىڭ قورسىقى تۇيۇقسىز ئاغرىپ كېتىپ بىر ئوغۇل تۇغدى. ئۇ ليۇ ئوغرىنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئوغلىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى قانلىق مەكتۈپ پۈتۈپ، ئاندىن ئوغلىنى بىر تاختايغا باغلاپ دەرياغا ئېقىتىۋەتتى. كېيىن جىندى شەن تېغىدىكى ئىبادەتخانىنىڭ شەيخ ھەزرىتى بالىنى قۇتقۇزۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا جياڭ ليۇ ئېر دەپ ئىسىم قويۇپ قويدى. جياڭ ليۇ ئېر ئون سەككىز ياشقا كىرگەندە شەيخ ھەزرىت ئۇنىڭ چېنى چۈشۈرۈپ راھىب قىلدى ھەم ئۇنىڭغا شۈەنجۇڭ دەپ ئات قويدى. كېيىنكى چاغلاردا شۈەنجۇڭ ئۆزىنىڭ كەچۈرمىشلىرىدىن خەۋەر تېپىپ، چاڭئەنگە بېرىپ يىن فامىلىلىك ۋەزىر ئەزەمنى تېپىپ، تاڭ پادىشاھىغا ئەھۋالنى مەلۇم قىلىپ، ئاتىدىنىڭ قىساسىنى ئالماقچى بولدى.

5 - باب پالچىنىڭ چۈشىدە ئەجدىھا پادىدە

شاھنى ئۆلتۈرۈپ، تاڭ تەيزۇڭنى

تىرىلدۈرگەنلىكى

چاڭئەن شەھىرىنىڭ سىرتىدىكى جىڭخې دەرياسى بويىدا بىر بېلىقچى بىلەن بىر ئوتۇنچى بىكارچىلىقتا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، شىمپەن كۈچىسىدىكى پالچى ئەپەندى سالغان پالنىڭ ناھايىتى توغرا چىقىدىغانلىقى توغرىدا سۆزلەشتى. بېلىقچى: — بۈگۈن بېرىپ پال سالدۇرغان ئىدىم، ئۇ ماڭا دەريانىڭ

شەرقى تەرىپىگە تور تاشلاپ، تورنى دەريانىڭ غەربى تەرىپىدىن يىغسام، جەزمەن نۇرغۇن بېلىق تۇتىدىغانلىقىمنى ئېيتتى، — دېدى. بۇ گەپنى سۇ مەھكىمىسىنىڭ مەلئۇن مىرابى ئاڭلاپ قالدى. مەلئۇن مىراب بۇنى ئەجدىھا پادىشاھقا مەلۇم قىلدى ۋە: — مۇشۇنداق قىلسا، جىڭخې دەرياسىدىكى سۇ جەمەتىدىكىلەر نىڭ ھەممىسى تۈگەپ كەتمەيدۇ؟ — دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرغەزەپكە كەلگەن ئەجدىھا پادىشاھ پالچى ئەپەندى بىلەن كۆرۈشمەكچى بولۇپ قىرغاققا چىقتى، ئۇ ئوقۇمۇشلۇق ئادەم سىيا-قىغا كىرىپ چاڭئەن شەھىرىنىڭ شىمېن كوچىسىغا ماكانلاشقان پالچى ئەپەندىنىڭ يېنىغا باردى.

پالچى ئەپەندى ئەجدىھا پادىشاھتىن قانداق پال سالدۇرىدۇ-غانلىقىنى سورىدى. ئەجدىھا پادىشاھ ھاۋا رايى توغرىلىق پال سالدۇرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. پالچى ئەپەندى پال سېلىپ: — ئەتە يامغۇر ياغىدۇ، — دېدى. ئەجدىھا پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

— يامغۇر قاچان ياغىدۇ؟ قانچىلىك ياغىدۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئەتىگەندە ھاۋا تۇتۇلىدۇ، چۈشتە چاقماق چاقىدۇ، چۈشتىن كېيىن يامغۇر ياغىدۇ، كەچكە بارغاندا يامغۇر كۈچىيىپ، دەريا سۈيى ئۇلغىيىپ كېتىدۇ، — دېدى پالچى ئەپەندى. ئەجدىھا پادىشاھ كۈلۈپ:

— سالغان پال توغرا چىقمىسا، ئۆي - ماكانىڭنى ۋەيران قىلىۋېتىپ ئۆزۈڭنى چاڭئەن شەھىرىدىن قوغلاپ چىقىرىدەن، — دېدى. پالچى ئەپەندى بۇنىڭغا ماقۇل بولدى.

ئەجدىھا پادىشاھ سۇ مەھكىمىسىگە قايتىپ، بارلىق سۇ جەمەتىدىكىلەر بىلەن پالچى ئەپەندىنىڭ قالايمىقان جۈيلۈگەنلىكى توغرىلىق پاراڭلىشىپ كۈلۈشتى. دەل شۇ ۋاقىتتا مۇئەللەقتىن زەرباپ تونلۇق پالۋاننىڭ: «ئەجدىھا پادىشاھ يارلىق» دېگەن

ئاۋازى ئاڭلاندى. ئەجدىھا پادشاھ يارلىقنى كۆردى، يارلىقتا يۈرۈن سۇلتان ئۇنىڭغا ئەتە چاڭئەنگە يامغۇر ياغدۇرۇشنى بۇي-رۇغان ئىدى. ۋاقتى، يامغۇر مىقدارى پالچى ئەپەندىنىڭ ئېيت-قىمى بىلەن ئوپمۇئوخشاش ئىدى. ئەجدىھا پادشاھنىڭ قورقۇپ جان - پېنى چىقىپ كەتتى. ئەجدىھا پادشاھنىڭ بىر چەتتە تۇرغان مۇشاۋۋۇرى ئۇنىڭغا ئەقىل كۆرسىتىپ:

— يامغۇرنى دېگەن ۋاقىتتىن يا ئىلگىرى يا كېيىن ياغدۇ-رۇپ، مىقدارنى كېمەيتىسە، ئۇ يېڭىلىپ قالدۇ ئەمەسمۇ؟ — دېدى. ئەجدىھا پادشاھ بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلدى. ئەتىسى ئۇ ھاۋا تۇتۇلىدىغان، چاقماق چاقىدىغان ۋاقىتنى ئالماشتۇرۇپ قويدى، يامغۇرمۇ كۆپ ياغمىدى.

يامغۇردىن كېيىن ئەجدىھا پادشاھ ئاق كىيىملىك ئوقۇ-مۇشلۇق ئادەم سىياققا كىرىپ، پالچى ئەپەندىنىڭ ئىشىك ئال-دىغا كېلىپ، ئالدىغا ئۇچرىغان نەرسىنى ئۇرۇپ - چېقىپ پالچى ئەپەندىگە تىل سالدى:

— ئاۋامنى ئالدايدىغان ناكەس! پال توغرا چىقىمىدى، ۋاق-تىدا كۆزدىن يوقال. بىر قوشۇق قېنىڭدىن كەچتىم. پالچى ئەپەندى سوغۇق كۈلۈپ:

— ئۆلۈمگە پەقەت سەنلا مەھكۇم! سەن يۈرۈن سۇلتاننىڭ يارلىقىغا خىلاپلىق قىلىپ، ۋاقىتنى، يامغۇر مىقدارنى ئۆز-گەرتىپ تەڭرىنىڭ ئىرادىسىنى كۆزگە ئىلمىدىڭ. سەن ئۆزۈڭ-نىڭ جازالىنىپ كېتىشىڭنى ئويلىماي، يەنە مېنى تىللاۋاتىسە-نا؟ — دېدى. ئەجدىھا پادشاھ بۇ گەپنى ئاڭلاپ شۈركىنىپ كەتتى - دە، دەرھال تىزلىنىپ پالچى ئەپەندىدىن بىر قوشۇق قېنىنى تىلىدى. پالچى ئەپەندى ئۇنىڭغا:

— ئەتە چۈشتىن چارەك ئۆتكەندە، ئوردا ئەمەلدارى ۋېي جىڭدىن ئۆزۈڭگە بېرىلگەن جازانى ئاڭلايسەن. ۋېي جىڭ تاڭ پادشاھنىڭ ۋەزىرى، سەن تاڭ پادشاھى تاڭ تەيزۇڭدىن بىر

قوشۇق قېنىڭنى تىلىسەڭ جېنىڭنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشكە
مۇمكىن، — دېدى.

تاك تەيزۇڭنىڭ چۈشىدە ئەجدىھا پادشاھنىڭ تاڭ تەيزۇڭ-
دىن ئۆز جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشنى تىلىگەنلىكى، ئۇنىڭغا
ۋېي جىڭ جازا بېرىدىغانلىقى زاھىر بولدى.

تاك تەيزۇڭ ئۇنىڭ ئۆتۈنۈشىنى قوبۇل قىلدى. ئەجدىھا
پادشاھ خۇشال بولۇپ يولغا راۋان بولدى.

تاك تەيزۇڭ ئويغىنىپ، چۈشىدە كۆرگەن ئىشلارنى ياددا

چىڭ تۇتۇپ، بۇ ئىشلارنى قوبۇل ۋاقتىدا ئەمەلدارلىرىغا سۆز-

لەپ بەردى. بىر قىسىم ئوردا ئەمەلدارلىرى پادشاھقا ۋېي

جىڭنى قوبۇلدىن كېيىن ئوردىدىن چىقىرىۋەتمەي بىر كۈن تۇ-

تۇپ قالسا، ئەجدىھا پادشاھنى قۇتۇلدۇرۇپ قالغىلى بولىدىغان-

لىقىنى دېيىشتى. تاڭ تەيزۇڭ يارلىق چۈشۈردى. دەرۋەقە،

ۋېي جىڭ قوبۇل ۋاقتىدا دۆلەت ئىشلىرى توغرىلۇق مۇھاكىمە

قىلدى، قوبۇلدىن كېيىن ئۇنى پادشاھ شاھمات ئويناشقا تەك-

لىپ قىلدى. ئۇ ئىككىسى شاھمات ئويناپ چۈشتىن چارەك

ۋاقىت ئۆتكەندە ۋېي جىڭ تۇيۇقسىز جوزىغا بېشىنى قويۇپ

ئۇخلاپ قالدى. تاڭ تەيزۇڭ ئۇنى دۆلەت ئىشلىرى بىلەن چار-

چاپ كېتىپ ئۇخلاپ قالغان چېغى دەپ ئويغاتمىدى. كۆپ ئۆت-

مەي ۋېي جىڭ ئويغىنىپ، تاڭ پادشاھىدىن گۇناھىنى تىلىگەن

چاغدا، ئوردا بەگلىرىدىن چىن شۇباۋ، شۈي ماۋگوڭلار قان

تېمىپ تۇرغان ئەجدىھا بېشىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى ۋە

بۇنىڭ ئاسماندىن چۈشكەنلىكىنى ئېيتتى. تاڭ پادشاھى ھەيران

بولدى، ئەسلىي ۋېي جىڭ چۈشىدە جىڭخې دەرياسى ئەجدىھا

پادشاھىنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلغان ئىدى.

ۋېي جىڭ چۈشىدە ئەجدىھا پادشاھىنى ئۆلتۈرۈۋەتكەندىن

كېيىن، خان ئوردىسىغا پات - پاتلا ئەجدىھا پادشاھىنىڭ ئەرۋا-

ھى كىرىۋېلىپ، پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرغاچقا، تاڭ تەيزۇڭ

تاماقتىن ھەم ئۇيقۇدىن قېلىپ، بارا - بارا ئېغىر كېسەلگە موپتىلا بولۇپ قالدى. ۋەزىر ۋېي جىڭ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ:

— كەمىنلىرى سىلنىڭ ئۆمۈرلىرىنى ئۇزارتىدىغانغا كا-
پالەت بېرىدۇ، — دېدى. تاڭ تەيزۇڭ:
— جان تۇمشۇققا يېتىپ قالغان چاغدا، قانداق كاپالەت
ئىكەن ئۇ؟ — دېدى.

— كەمىنلىرىدە بىر پارچە مەكتۇپ بار، ئالىيلىرى شۇ
مەكتۇپنى ئۇ دۇنياغا بارغاندا، ياماراجاغا بەرسە ئىش پۈتدۇ.
ئۇ ھايات ۋاقتىدا ئىككىمىز بەك يېقىن ئۆتكەن ئىدۇق. ئالىلىد-
رى مۇشۇ مەكتۇپنى شۇ كىشىگە بەرسە. مەن سىلنى تىرىل-
دۈرۈشكە كاپالەت بېرىمەن، — دېدى. تاڭ تەيزۇڭ بۇ گەپنى
ئاڭلاپ، ھېلىقى مەكتۇپنى قولغا ئېلىپلا كۆزنى يۇمدى.
تاڭ تەيزۇڭنىڭ روھى ئۈچۈپ باقىي دۇنياغا كەلدى. ئۇ-
نىڭ ئالدىغا ياماراجا چىقتى. تاڭ تەيزۇڭ ۋېي جىڭ بەرگەن
مەكتۇپنى ياماراجاغا بەردى. ياماراجا مەكتۇپنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا
كەڭ قورساق بولۇشنى ئېيتتى. ئاندىن ئىككىسى ئونىنچى ئەۋ-
لاد باقىي دۇنيا پادىشاھىنى زىيارەت قىلدى. ياماراجا ھايات -
ماماتلىق دەپتىرىگە تاڭ تەيزۇڭنىڭ جىنگۈەننىڭ 13 - يىلى دەپ
يېزىلغانلىقىنى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ، «بىر» دېگەن خەتنى «ئىك-
كى» قىلىپ ئۆزگەرتىۋەتكەن ئىدى، ئونىنچى ئەۋلاد باقىي دۇنيا
پادىشاھى تاڭ تەيزۇڭنىڭ يەنە 20 يىل ھايات كەچۈرىدىغانلىقىنى
كۆرۈپ ھەيران بولدى - دە، ياماراجاغا ئۇنى باقىي دۇنياغا
يەتكۈزۈپ قويۇشنى بۇيرۇدى.

ياماراجا بىلەن باقىي دۇنيا ئەمىر لەشكىرى تاڭ تەيزۇڭنى
خىلۋەتخانىدىن باشلاپ چىقىپ، ئۇنىڭغا جەھەننەم مەھكىمىسىنى
كۆرسەتتى، سەيلە - ساياھەت قىلدۇردى. ئۇلار تاغ، 18 قەۋەت
دوزاخ، پىلسىرات كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈپ، يول بويى ئېچىنىشلىق

ئەھۋاللارنى كۆردى، قانلار دولقۇنلىناتتى، قايغۇ - ھەسرەتلىك نىدالار پات - پاتلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ياماراجا تاڭ تەيزۇڭغا مۇنداق دەيدى:

— ئالىيلرى ئۇ دۇنياغا بارغاندىن كېيىن، «سۇ - قۇ - رۇقلۇق قۇرۇلتىيى» نى چاقىرىپ، ئۇۋال ئەرۋاھلارنى كۈلپەت-تىن ساقىت قىلىپ، زېمىنلىرىنى مەڭگۈ ئوبدان باشقۇرسىلا. تاڭ تەيزۇڭ ماقۇل بولدى. ئۇلار گەپ قىلغاچ ۋېيخې دەرياسى بويىغا يېتىپ كەلدى. دەريادا ئالتۇن رەڭلىك سازەن بېلىقلىرى پىلتىڭلاپ ئويناپ يۈرۈشەتتى. دەل شۇ ئەسنادا باقى دۇنيا ئەمىر لەشكىرى تاڭ تەيزۇڭنى دەرياغا ئىتتىرىۋەتتى. تاڭ تەيزۇڭ باقى دۇنيادىن ئايرىلىپ، پانىي دۇنياغا قايتتى.

6 - باب تاڭ پادىشاھى راھىب تاللىغان چاغدا شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ پەيدا بولغانلىقى

شۇ تاپتا، تاڭ سۇلالىسىنىڭ مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلىرى، خانىش ۋە توقال خانىشلار ۋەلىئەھدى تەختكە چىقىرىش توغرىلىق مەسلىھەتلىشىۋاتاتتى. ۋېي جىڭ بىر چەتتە تۇرۇپ:

— بولمايدۇ، بولمايدۇ! بىردەم قاراپ باقايلى. پادىشاھ-ئالەم چوقۇم تىرىلىپ كېلىدۇ، — دەيدى. كۆپچىلىك ئىشەنمىدى. ئۇلار شۇنداق دەۋانغاندا، بىردىنلا جەسەت ساندۇقىدىن: «تۇنجۇقۇپ ئۆلەي دەپم، تۇنجۇقۇپ ئۆلەي دەپم!» دېگەن ئاۋاز كەلدى. ئەتراپتىكىلەر قورقۇپ قېچىپ كېتىشتى. ۋېي جىڭ، چىن چيۇڭ قاتارلىق كىشىلەر جەسەت ساندۇقىنىڭ ئاغ-زىنى ئاچتى، قارىسا تاڭ تەيزۇڭ جەسەت ساندۇقىنىڭ ئىچىدە

ئولتوراتتى. ئۇلار شۇندىلا تاڭ تەيزۇڭنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلدى. ۋېي جىڭ ئالدىراش ئوردا تېۋىپىنى چاقىرتىپ تاڭ تەيزۇڭغا تىنچلاندۇرۇش شورىسى ئىچۈردى، سىپاھلاردىن بىرى قولتۇقىدىن يۆلەپ ئارام ئالدىرۇشقا ئوردىغا ئەكىرىپ كەتتى. ئەتىسى تاڭ تەيزۇڭ كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن قوبۇلغا چىقتى. ئوردا ئەمەلدارلىرى پادىشاھنىڭ تىرىلىپ قاپتىپ كەلگەنلىكىدىن گۇمانلاندى، تاڭ تەيزۇڭ بولغان ئىشلارنى بىر قۇر سۆزلىگەندىن كېيىن، ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى مۇبارەك-لەپ كېتىشتى. تاڭ تەيزۇڭ ئومۇمىي كەچۈرۈم قىلىش توغرىسىدا لۇق پەرمان چۈشۈردى، ئوردىدىن ئۈچ مىڭ كېنىزەكنى ئازات قىلىۋەتتى. پۈتكۈل ئىقلىمدىكىلەرنى بۇدداغا تېۋىپ، ساۋاب-لىق ئىشلارنى قىلىشقا چاقىرىپ يارلىق چىقاردى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي تاڭ تەيزۇڭ مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلارنى يىغىپ، راھىب قوبۇل قىلىش توغرىسىدا تاختا چىقىرىپ، باقىي دۇنيادىكى ئۇۋال ئەرۋاھلارنى كۈلپەتتىن خالىسىز قىلىش ئۈچۈن «سۇ - قۇرۇقلۇق قۇرۇلتىيى» ئېچىشنى پىلانلىدى. بىر ئايغا يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە بارلىق راھىبلار چاڭئەنگە يىغىلدى. تاڭ تەيزۇڭ باش ۋەزىر ۋېي جىڭ، ۋەزىر سۇ يۈي، ئوردا مىراقولى جاڭ داۋيۈەن قاتارلىق ئۈچ نەپەر ئوردا ئەمەلدارىغا راھىبلارنىڭ ئارىسىدىن پەزىلەتلىك بىر راھىبنى تاللاپ چىقىشنى بۇيرۇدى. بۇ ئۈچ نەپەر ئوردا ئەمەلدارى تاللاش ئارقىلىق كىچىكىدىن تارتىپ راھىب بولغان، دۇنياغا كېلىپلا پەرھىز تۇتقان بىر ئۇستازنى بايقىدى. بۇ ئۇستازنىڭ چوڭ دادىسى ئەينى چاغدا ئوردىدا باش غوجىدار بولغان يىن كەيشەن، دادىسى ئوردا كۈتۈپخانىسىنىڭ ئۆلماسى چېن گۇاڭرو ئىدى. ئۇ ئەسلىي زاتى ياخشى، پەزىلەتلىك، ئىلىم - ھېكمەتتىن تولۇق خەۋەردار، بۇددا تەلىماتىغا پىششىق ئىدى. ئۈچ نەپەر ئوردا ئەمەلدارى شۇەنجۇاڭ ئۇستازنى تاڭ تەيزۇڭغا تەۋسىيە

قىلدى. تاڭ تەيزۇڭ خۇشال بولغان ھالدا:
— ياخشى نامزاتنى تاللاپسەنەر، ئۇ ھەقىقەتەن پەزىلەتلىك
ھەم دىيانەتلىك راھىب ئىكەن. مەن ئۇنىڭغا بارچە ئىقلىم سەڭگە
خانى ۋەزىپىسىنى بېرىمەن، — دېدى. تاڭ تەيزۇڭ ئۇنىڭ
خەيرلىك بىر كۈنىنى تاللاپ، خۇاسېڭ ئىبادەتخانىسىغا بېرىپ
«سۇ قۇرۇقلۇق قۇرۇلتىيى» غا رىياسەتچىلىك قىلىشنى، قۇرۇلتاينى
نوم سۆزلەش بىلەن باشلىشىنى تاپىلدى.

جېنگۈەننىڭ 13 - يىلى 9 - ئاينىڭ 3 - كۈنى مۇشۇ
خاسىيەتلىك كۈندە شۈەنزىڭ ئۇستاز بىر مىڭ ئىككى يۈز نەپەر
مەرتىۋىلىك راھىبلارنى يىغىپ چاڭئەندە قىرىق توققۇز كۈنگە
سوزۇلدىغان «سۇ - قۇرۇقلۇق قۇرۇلتىيى» نى باشلىدى. بۇ
قۇرۇلتاي خۇاشېڭ ئىبادەتخانىسىدا ئۆتكۈزۈلدى. تاڭ پادىشاھى
ئەتىگەنلىك قوبۇلدىن كېيىن مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلار -
نى باشلاپ ئىبادەتخانىغا كېلىپ كۈجە كۆيدۈردى، بۇتخانغا باش
ئوردى، ئارخاتلارنى يوقلىدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا چاڭئەندە نوم ئەكېلىدىغان پاك نىيەتلىك
بىر كىشىنى تاپالماي يۈرگەن ئىدى. ئۇ توساتتىن تاڭ پادىشاھى -
نىڭ مەرتىۋىلىك راھىب تاللايدىغانلىقىنى، «سۇ - قۇرۇقلۇق
قۇرۇلتىيى» ئېچىلىدىغانلىقىنى ھەم يەنە پىر ئۇستازنىڭ دەل
جياڭ لۇئېر راھىب ئىكەنلىكىنى ئۇقۇپ كۆڭلىدە خۇشال بولدى -
دە، خۇيئەن بىلەن بىللە كاسايا بىلەن كۈمۈش ھاسىنى
ئىككى مىڭ سەر كۈمۈشكە ساتقىلى بازارغا ماڭدى. ئۇ ئىككىسى
يولدا ۋەزىر سۈيۈيگە ئۇچرىشىپ قالدى، ۋەزىر سۈيۈي بۇ ئەھ -
ۋالنى تاڭ پادىشاھىغا ئېيتتى. تاڭ پادىشاھى كاسايا بىلەن
كۈمۈش ھاسىنى كۆرۈپ ھەم ئەتىۋارلىق بۇيۇم ئىكەنلىكىنى
بىلىپ، سېتىۋېلىپ ئۇستاز شۈەنزىڭغا سوۋغا قىلماقچى بولدى.
شەپقەتكار بۇدساتۋا تاڭ پادىشاھىنىڭ بۇددا دىنىنى قەدىرلەۋاتقان -
لىقىنى كۆرۈپ، قىممەتلىك بۇيۇملارنى قالدۇرۇپ بىر تىيىن

پۇل ئالماي ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

«سۇ - قۇرۇقلۇق قۇرۇلتىيى» يەتتىنچى كۈنگە قەدەم قويدى. شۇ كۈنى تاڭ پادىشاھى مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلارنى، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى، شۇنىڭدەك شەھەر خەلقىنى باشلاپ شۈەنزىڭ ئۇستازنىڭ نومىنى ئاڭلىغىلى ئىبادەتخانىغا كەلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا مۇنبەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ، نوم ئوقۇۋاتقان ئۇستازغا:

— سەن ھەنەيەنلا بىلىدىكەنەن، مەھايانەنى بىلمەسەن؟ — دەپ توۋلىدى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇش بولۇپ كەتكەن شۈەنزىڭ بىرلا ئىرغىپ پەسكە چۈشۈپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئۆزىگە تەلىم بېرىشىنى ئۆتۈندى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— مەندە مەھايانە ئۈچ نوم بار ئىدى، ئۇ ھازىر ئەنەتكەك دۆلىتىدىكى مۇقەددەس لىيىن ئىبادەتخانىسىدا تۇرۇۋاتقان ساك-يامۇننىڭ يېنىدا. بۇ نوم ئۇۋالچىلىقلارنى تۈگىتىپ، ئورۇن-سىز بالايىقازالارنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، — دېدى - دە، يەتتە قەۋەت ئاسماننىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئۆزىنىڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا-لىق سىياقىنى ئاشكارىلىدى. بۇ ئىشتىن خۇشلۇققا چۆمۈلگەن تاڭ پادىشاھى، بارلىق ئوردا ئەمەلدارلىرى، راھىب ۋە راھىبە-لەر يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ كۈجە كۆيدۈرۈپ، كۆككە قاراپ باش ئۇرۇشتى، بۇلۇتنىڭ ئۈستىدە تۇرغان شەپقەتكار بۇدساتۋا يىراق-لاپ كەتتى، كۆكتىن: «كۈنپىتشتا خاسىيەتلىك دەستۇر بار، ئۇ يەر، بۇ يەردىن 18 مىڭ چاقىرىم يىراقلىقتا. نوم ئەكېلىشنى خالايدىغانلار بولسا، ئالتۇن تەنلىك، ئامەتلىك بورخانغا ئىلتى-ماس قىلسا بولىدۇ» دېگەن خەتلەر يېزىلغان لەۋھە چۈشتى. تاڭ پادىشاھى ئەتراپتىكىلەردىن: «نوم ئەكېلىشكە كۈنپىتشتىقا كىم بېرىشنى خالايدۇ» دەپ سورىدى. شۈەنزىڭ ئالدىغا چىقىپ تاڭ پادىشاھىغا سالام بەجا كەلتۈرۈپ:

— پېقىر بېرىشنى خالايدۇ، — دېدى. تاڭ پادىشاھى خۇش

بولۇپ، ئاغا - ئىنى بولۇشتى ھەم ئۇنىڭغا «خان ئىنىسى» دەپ نام بەردى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، تاڭ تەيزۇڭ ئەتىگەنلىك قوبۇل ۋاقتىدا مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلارنى يىغىپ، نوم ئەكىلىش توغ- رۇلۇق ھۆججەت پۈتۈپ، يولخېتى راسلىدى. شۇەنزاڭغا ئىككى خىزمەتكار بىلەن بىر ئات سەپلەپ بەردى.

تاڭ تەيزۇڭ يەنە شۇەنزاڭنىڭ يولدا ئىشلىتىشى ئۈچۈن ئالتۇن پاترا تەييار قىلدى، ئاندىن كېيىن ئۇستازنى شەھەر سېپىلىنىڭ سىرتىغا سورۇن ھازىرلاپ ئۈزىتىپ قويدى. زىيا- پەت ئارىلىقىدا تاڭ تەيزۇڭ بۇددا نومی نامى بىلەن ئۇنىڭ ئىسى- مىنى سەنزاڭغا ئۆزگەرتتى. سەنزاڭ تاڭ پادىشاھىغا رەھمەت- ھەشقاللا ئېيتىپ قورۇلدىن چىقىپ سەپەرگە ئاتلاندى.

7 - باب سەنزاڭنىڭ سەپەر ئۈستىدە

خىسلەتلىك ئۈچ شاگىرت

قوبۇل قىلغانلىقى

سەنزاڭ ئېتىنى يورغىلىتىپ كۈنپېتىشقا قاراپ مېڭىۋەر- دى، ئۇ بىر كۈنى گۇڭجۇ شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. شۇ يەردە بىر كېچە تۇرۇپ، ئەتىسى يەنە يولغا چىقتى، ئىككى - ئۈچ كۈن ماڭغاندىن كېيىن خېجۇ قەلئەسىگە يەتتى. بۇ يەر بۈيۈك تاڭ دۆلىتى زېمىنىنىڭ چېگرىسى ئىدى. چېگرىدىكى باشبۇغ ۋە شۇ يەردىكى راھىبلار خان ئىنىسى بولغان ئۇستازنىڭ كەلگەن- لىكىدىن خەۋەر تېپىپ، ئۇنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن كۈتۈۋال- دى ۋە خېرىدارلىقىنى قىلدى. ئەتىسى باش توخۇ چىلىشى بىلەن ئۇستاز ھەمراھلىرىنى ئويغىتىپ، ناشتا قىلىپلا يولغا چىقتى. ئالدىراقسان ئۇستاز بەك بالدۇر تۇرۇپ كەتكەچكە ئون

چاقىرىم يول يۈرگەن بولسىمۇ تاڭ يورۇمدى. ئۇلار بىر تاغ-نىڭ ئالدىغا كېلىپ يول ئىزدەپ يۈرۈپ توساتتىن ئۈچەيلەن ئات بىلەن بىر ئازگالغا چۈشۈپ كەتتى. ئارقىدىن بىرپەس قۇيۇن چىقىپ ئون نەچچە ئالۋاستى پەيدا بولۇپ، ئۇلارنى باغلاپ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. بىردەمدىن كېيىن يەنە ئىككى ئالۋاستى پادىشاھ كەلدى. ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھى ئۈس-تازنىڭ ئىككى ھەمراھىنى ئىچ - باغرىنى يېرىپ، بۆلۈشۈپ يەۋەتتى. سەنزاڭنىڭ قورققىنىدىن جان - پېنى چىقىپ كەتتى. بۇ سەنزاڭنىڭ چاڭئەندىن يولغا چىقىپ بىرىنچى قېتىم پالاكەتكە يولۇقۇشى ئىدى.

بارا - بارا تاڭ ئاتتى. ئالۋاستىلار تارقاپ كەتتى. سەنزاڭ گاراڭ ھالەتتە نېمە قىلارنى بىلمەي ئولتۇراتتى. تۇيۇقسىز ئالدى تەرەپتىن ھاسا تاپانغان بىر موماي چىقىپ كەلدى، ئۇ قولنى بىر شىلتىپ سەنزاڭنى باغلاقتىن بوشاتتى. سەنزاڭ يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ مومايغا رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتتى. موماي سەنزاڭغا:

— ھېلىقى ئالۋاستىلارنىڭ بىرى قارا ئېيىق ئالۋاستى، بىرى ياۋا كالا ئالۋاستى، يەنە بىرى يولۋاس ئالۋاستى. سىلى خىسلەتلىك بولغاچقا، ئۇلار سىلنى يىپەلمەيدۇ، — دېدى - دە، ئۇستازنى يولغا سېلىپ قويۇپ، ئۆزى بىرپەس چىققان مەيىن شامال بولۇپ كۆزدىن غايىب بولدى. ھاۋادىن «مەن كۈنپېتىشتىكى تارىق چولپان بولمەن، ئالايتەن سىلنى يوق-لاپ كەلدىم، ئالدىلىرىدا سىلگە ھەمدەمدە بولىدىغان شاگىرتە-لىرى بار» دېگەن خەتلەر يېزىلغان لەۋھە چۈشتى.

سەنزاڭ ئېتىنى يېتىلەپ يالغۇز يولنى داۋام قىلدى، يېرىم كۈن ماڭغان بولسىمۇ بىرەر يېزا كۆرۈنمىدى. ئالدى تەرەپتە ئىككى يولۋاس پەيدا بولدى، كەينى تەرەپتە بىرنەچچە يىلان يەر بېغىرلاپ يۈرەتتى، خەتەرلىك ئەھۋالدا قالغان سەنزاڭ

قورققىنىدىن تېخىرقاپ تۇرۇپ قالدى. توساتتىن ھېلىقى ئىككى يولۋاس قايىقلارغىدۇر يوقالدى، زەھەرلىك يىلانلار ئىنىغا كىرىپ كەتتى، چايان ۋە ۋەھشى ھايۋان سۈرەتلىك ئالۋاستىلار تەرەپ - تەرەپكە قېچىپ كېتىشتى. تاغ باغرىدىن ئارا تۇتقان، بېلىگە ئوقيا ئاسقان بىر كىشى چۈشتى. ئەسلىي ئۇ مۇشۇ تاغدىكى ليۇ بوچىن مۇشاۋۇرۇر لەقەملىك بىر ئوۋچى ئىدى. ئوۋچى سەزىڭنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىپ ئۆيىگە ئاپاردى. ئۆيدە ئوۋچى چىنىڭ ئاپىسى ۋە خوتۇنى بار ئىدى. قېرى مەزلۇم سەزىڭنى بەك ياقتۇرۇپ قالدى، ئۇ سەزىڭنىڭ ئوۋچىنىڭ مەرھۇم دادىسىنىڭ روھىغا ئاتا دۇئا ئوقۇپ قويۇشنى ئوتۇندى. شۇ كۈنى ئوۋچىنىڭ ئۆيىدىكىلىرى ئۇنى ناھايىتى ئوبدان كۈتتى. ئەتىسى ئەتىگەندە، ئوۋچىنىڭ ئۆيىدىكىلىرى مەرھۇم مۇشاۋۇرۇرغا كۈجە كۆيدۈرۈپ نەزىر - چىراغ ئۆتكۈزدى. ئۇستاز سەزىڭ تاك - تاكنى ئۇرۇپ، نوم قىرائەت قىلدى. مۇشاۋۇرۇر ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بۇنىڭدىن قاتتىق مىننەتدار بولۇپ، ئۇستاز سەزىڭغا ئىككى سەر كۈمۈش بەردى. ئۇ بۇنى قەتئىي ئالدى، مۇشاۋۇرۇرنىڭ ئاپىسى ئۇستازغا ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاپ، ئوغلىنى ئۆزىتىپ قويۇشقا بۇيرۇدى.

ئۇستاز سەزىڭ يېرىم كۈن يول يۈرۈپ بىر تاغنىڭ ئالدىغا كەلدى. تاغنىڭ باغرىغا چىققاندا، مۇشاۋۇرۇر كەينىگە ئۇرۇلۇپ، سەزىڭغا:

— ھەزرىتىم، بۇ تاغنىڭ بۇرۇنقى ئىسمى ۋۇخاڭشەن ئىدى، تاڭ خانلىقىمىز مەغرەبىنى بويسۇندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن بۇ تاغنىڭ ئىسمىنى «پاسلىتاغ» قا ئۆزگەرتتى، مەشرىق تەرىپى بۈيۈك تاڭ دۆلىتىگە تەۋە، مەغرەب تەرىپى تاتارلارنىڭ چېگرىسى، ئۇ تەرەپتىكى يولۋاس - بۆرىلەرنى ئوۋلاشقا چامام يەتمەيدۇ، قالغان يولنى ئۆزلىرى يالغۇز باسىدىلا، — دېدى. سەزىڭ مۇشاۋۇرۇر بىلەن ئايرىلىشقا كۆزى قىيماي تۇرغان پەيتتە، تاغ

ئېتىكىدىن: «ئۇستازىم كەپتۇ! ئۇستازىم كەپتۇ!» دېگەن گۈل-
دۈرمامىدەك بىر ئاۋاز كەلدى. ئىككىسى داڭقىتىپ تۇرۇپ
قالدى. ئۇلارغا ھەمراھ بولۇپ كەلگەن غۇلام، بۇ تاغ ئاستىغا
باستۇرۇلغان قېرى مايۇننىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مايۇننى كۆرۈپ باققىلى تاغدىن چۈشتى.
سەزىلىك بىلەن مۇشاۋۇرۇر راست دېگەندەك تاغ ئاستىغا باس-
تۇرۇلغان بىر مايۇننى كۆردى. مايۇن بېشىنى چىقىرىپ،
قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ:

— ئۇستازىم، دەل ۋاقتىدا كەلدىلا! مېنى قۇتقۇزۇۋالسىد-
لا، مەن سىلى بىلەن نوم ئالغىلى بارىمەن، — دېدى. سەزىلىك
ئۇنىڭدىن:

— سەن ئۆزۈڭ كىم؟ مەن سېنى قانداق قۇتقۇزۇۋالدىم-
مەن؟ — دەپ سورىدى. مايۇن:

— مەن 500 يىلنىڭ ئالدىدا ئەرشىنى مالىمان قىلغان
ئەۋلىيا ئەزەم بولمەن. تاتما گاتو مېنى بۇ تاغنىڭ ئاستىغا
باستۇرۇپ قويغان، يېقىندا تەڭرى بورخاننىڭ ئىرادىسى بىلەن
بۇ يەرگە كەلگەن شەپقەتكار بۇدساتۋا ماڭا بۇددا ئەقىدىلىرىگە
ئەمەل قىلسام، نوم ئالغىلى ماڭغان كىشىنى قوغداپ ئۇنىڭ
بىلەن بىللە نوم ئالغىلى بارىدىغانلىقىمنى ئېيتقان، — دېدى.
سەزىلىك:

— قولۇمدا ھېچنېمە بولمىسا، سېنى قانداق قۇتقۇزالايم-
مەن؟ — دېدى ئۇنىڭغا.

— سىلى تاغ ئۈستىگە چىقىپ تاتما گاتو چاپلاپ قويغان
ئالتە خەتلىك پېچەت باغاقنى ئېلىپ چۈشىسىلەر، مەن بۇ يەردىن
چىقىپ كېتىمەن، — دېدى مايۇن. سەزىلىك تاغ ئۈستىگە
چىقىپ ھېلىقى پېچەت باغاقنى ئېلىۋەتتى. مايۇن سەزىلىك بىلەن
مۇشاۋۇرۇرنىڭ بۇ تاغدىن ئۇزاپ كېتىشىنى ئېيتتى. ئۇزۇن
ئۆتمەي تاغ يېرىلغاندەك دەھشەتلىك بىر ئاۋاز چىقتى، مايۇن

ئاتلىق سەزناڭنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۆت قېتىم تەزىم قىلدى.
سەزناڭ مايمۇنغا راھىبلىق ئىسىم قويماقچى بولدى. مايمۇن
سەزناڭغا:

— مېنىڭ ئەسلىي راھىبچە ئىسىمىم بار، ئۇ بولسىمۇ سۇن
ۋۇكۇڭ، — دېدى.

سەزناڭ مايمۇنغا سۇن دەرۋىش دەپ نام بەردى.
سۇن دەرۋىش يۈك - تاقلارنى كۆتۈرۈپ يالغۇچ ھالدا
سەزناڭنىڭ ئالدىدا كېتىۋاتاتتى. ئۇلار ئىككى تاغدىن ھالقىپ
ئۆتتى، بىر چاغدا ئالدى تەرەپتىن بىر يولۋاس ھۆركىرەپ
چىقىپ كەلدى. سەزناڭ قورقۇپ كەتتى، شاگىرتى خۇشال
بولغان پېتى سەزناڭغا:

— ئۇستاز، قورقمىسلا، ئۇ ماڭا كىيىم ئەكەپتۇ، —
دېدى. مايمۇن شۇنداق دەپ قۇلقىنىڭ ئىچىدىن يىڭنىدەك بىر
نەرسىنى چىقىرىپ شامالدا بىر سىلكىۋىدى، ھېلىقى نەرسە
چىنىنىڭ ئاغزىدەك توملۇقتا بىر تۆمۈر تاياققا ئايلاندى. مايمۇن
شۇ نەرسە بىلەن يولۋاسنى بىرلا ئۇرۇپ مېڭىسىنىڭ قېتىمىنى
چىقىرىۋەتتى. ئاندىن كېيىن بەدىنىدىن بىر تۈكنى يۇلۇپ،
ئۇنى ئۆتكۈر پىچاققا ئايلاندۇرۇپ يولۋاسنىڭ تېرىسىنى شىلىپ،
بېلىگە ئورنىۋالدى. ئۇستاز - شاگىرت ئىككىسى غەرب تامان
يولىنى داۋام قىلدى. بىر كۈنى تاغ يولىدا ئالتاغىل ۋارقىرد-
شىپ ئالتە قاراقچى پەيدا بولدى، ئۇلار قىلىچلىرىنى پۇلاڭلى-
تىپ:

— جېنىم ئامان قالسۇن دېسەڭ، يۈك - تاق بىلەن ئاتنى
بېرىش! — دەپ ۋارقىراشتى. سەزناڭ ئۆلگۈدەك قورقۇپ كەت-
تى. سۇن دەرۋىش كۈلۈپ تۇرۇپ قاراقچىلارغا:
— ئەسلىدە ئالتە قاراقچى ئىكەن بۇلار، غوجىكاڭلارنى
تونۇيالمىي قاپسىلەر، بۇلغان ئالتۇن - كۈمۈشلەرنى چىقىرىڭ-
لار، تەڭ بۆلىشىمىز! — دېدى.

قاراقچىلار غەزەپلەندى، ئۇلار قىلىچلىرىنى ئويناقتىنچە يوپۇرۇلۇپ كېلىشىپ سۈن دەرۋىشنىڭ بېشىنى چاپتى. سۈن دەرۋىشكە ھېچنېمە كار قىلمىدى. قاراقچىلار بۇ راھىبىنىڭ بېشىنىڭ شۇنچىلىك قاتتىقلىقىغا ھەيران بولۇپ تۇرغاندا، ئۇ قۇلقىنىڭ ئىچىدىن ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى چىقىرىپ، ھېلىقى ئالتە قاراقچىنى ئۆلتۈرۈپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى سالدۇرۇپ، پۇل - پۇچەكلىرىنى ئېلىۋالدى. سۈن دەرۋىشنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىنى كۆرگەن سەنزاڭ ئۇنىڭغا بىرپەس كايىپ كەتتى ھەم:

— سەن بۇددا مۇخلىسى بولغان تۇرۇقلۇق، بۇرۇنقىدەك ۋەھشىلىك قىلىپ، تىرىك جانلارغا ئازار بەرسەڭ، مەغرىبكە بارالمايسەن، راھىبمۇ بولالمايسەن! گۇناھ! گۇناھ! — دېدى. ئۆمرىدە باشقىلارغا بوزەك بولۇپ باقمىغان مايىمۇن، سەنزاڭنىڭ توختىماي كايىشىغا چىدىماي ئاچچىقى بىلەن سەنزاڭغا:

— شۇنداق بولسا، مەن كەتتىم ئەمەسمە! — دېدى - دە، بىرلا موللاق ئېتىپ كۆزدىن غايىب بولدى. سەنزاڭ ئائىلاج پەرىشان بولۇپ ئۆزى يالغۇز سەپىرىنى داۋام قىلدى. ئۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ كېتىۋاتاتتى، يولدا بىر موماي ئۇچرىدى. موماي سەنزاڭغا بىر كۆڭلەك، بىر ئالتۇن جىيەكلىك بۆك بەردى ھەم ئۇنىڭغا «چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنى» ئۆگىتىپ قويدى. ئاندىن ئۆزى نۇرغا ئايلىنىپ كېتىپ قالدى. سەنزاڭنىڭ شۇندىلا ئۇ موماينىڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا ئىكەنلىكىنى بىلىپ دەرھال باش ئوردى.

سۈن دەرۋىش ئۇستازىدىن ئايرىلىپ، بۇلۇت ئۈستىگە چىقىپ شەرقىي دېڭىز ئۈستىگە باردى - دە، ئۇدۇل ئەجدىھا ئوردىسىغا كىردى، شەرقىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنى چايغا تەكلىپ قىلدى. ئۇ سۈن دەرۋىشنىڭ ئۇستازىنى تاشلاپ خۇاگوشەن تېغىغا كەتمەكچى بولغانلىقىدىن

خەۋەر تېپىپ، ئۇنىڭغا نەسەت قىلدى. سۇن دەرۋىش بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىرپەس ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ كېتىپ، يەنىلا بىرلا مول-لاق ئېتىپ ئۇستازنىڭ قېشىغا يېنىپ كەلدى. سەنزاڭ مايۇمۇ-نىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنى شەپقەتكار بۇدساتۋا ئەكېلىپ بەرگەن كىيىم بىلەن ئالتۇن جىيەكلىك بۆكنى كىيىشكە قىزىقتۇردى. سۇن دەرۋىش بۆكنى كىيىپ تۇرۇشىغا، سەنزاڭ ئەپسۇن ئوقۇشنى باشلىدى. سۇن دەرۋىش شۇ ئان بېشى ئاغرىپ يەردە دوملاپ كەتتى. ئۇ توختىماي يالۋۇرۇپ كەتتى ھەم شۇندىن ئېتىبارەن نىيىتىدىن يېنىپ ئۇستازنى قوغداپ مەغرىب تامان يۈرۈۋەردى.

8 - باب سەنزاڭنىڭ ئەجدىھا ئاتقا ئىگە

بولۇپ، كاساياسنى ئوغرىغا

ئالدىرۇپ قويغانلىقى

ئۇستاز بىلەن شاگىرت ئىككىسى نەچچە كۈن ماڭدى، بىردىنلا يېقىن ئەتراپتىن سۇلارنىڭ شارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، سەنزاڭ ۋۇكۇڭدىن سورىدى، ۋۇكۇڭ:

— ھېلىمۇ يادىمدا، بۇ يەر شېپەنشەن تېغىدىكى بۈركۈت جىلغىسى، — دېدى. ئۇلار شۇنداق دېيىشىپ غار تۆۋىگە يېتىپ كەلدى. ئىككىسى غارغا قارشىغا، غاردىن بىر ئەجدىھا كۆتۈرۈلۈپ چىقتى - دە، ھاپلا قىلىپ ئاق ئاتنى يەۋەتتى، ئاندىن شۇڭغۇپ غارغا كىرىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپ-سەن گۈرزىسىنى قۇلقىنىڭ ئىچىدىن ئېلىپ، كارامىتىنى ئىشقا سالغان پېتى سۇدا تۇرۇپ ۋارقىردى.

— ۋۇ كۆكەمە، ئېتىمنى قايتۇرۇپ بەر!
ھېلىقى ئەجدىھا غارنىڭ تەكتىدە يېتىپ سۇدا بىرىنىڭ

ئۆزىنى تىللاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، غۇزۇزىدە ئاچچىقى كەلدى - دە، غاردىن چىقىپ سۈن دەرۋىشكە ئېتىلدى. ئىككىسى بىرنەچچە مەرتەم ئېلىشتى. ھېلىقى ئەجدىھا ئاستا - ئاستا دەرماندىن كېتىپ قېلىۋاتقانلىقىنى، ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ، كەينىگە ئۇرۇلۇپ سۇغا كىرىپ كەتتى - دە، سۇدىن قايتا چىقىمىدى.

ۋۇكۇڭ بۇ ئەجدىھاغا قانداق تاقابىل تۇرۇشنى بىلەلمەي تىت - تىت بولۇپ تۇرلۇك چارە - ئاماللارنى ئويلاپ باقتى، ئەپسۇن ئوقۇدى، ئۇ ئاخىر بولماي شۇ يەردىكى تاغ مۇئەككىلىنى تاپتى. بۇ ئەجدىھانىڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا نوم ئالغىلى بارىدىغان كىشىنى ئىزدەپ كېتىۋاتقان چاغدا قۇتقۇزۇۋالغان ئەجدىھا پادى - شاھنىڭ ئۈچىنچى شاھزادىسى ئىكەنلىكىنى ئۇقتى. تاغ مۇئەككىلى ۋۇكۇڭغا شەپقەتكار بۇدساتۋانى تېپىشنى تەۋسىيە قىلدى. ۋۇكۇڭ قايتىپ كېلىپ بۇ ئەھۋاللارنى سەزناڭغا ئېيتتى.

— سەن شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرغىلى كېتىپ قاچان كېلىسەن؟ مەن مۇشۇ يەردە ئاچ قورساق ئولتۇرامدىم؟ — دېدى سەزناڭ. شۇنداق دېيىشىپ تۇرۇشىغا كۆكتىن بىرىنىڭ گەپ قىلىۋاتقان ئاۋازى كەلدى، ئۇ كىشى ئەسلىدە سەزناڭنى يوشۇ - رۇن قوغدايدىغان تەڭرى ئەلچىسى ئىدى. تەڭرى ئەلچىسى: — ئەۋلىيا ئەزەم بېرىپ ئاتنى تېپىپ كەلسۇن، مەن بېرىپ شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرىپ كېلەي، — دېدى. ۋۇكۇڭ خۇ - شال بولۇپ:

— ھارمىغايلا، ھارمىغايلا! ئەمىسە تېزەرەك ماڭغايلا! — دېدى.

كۆپ ئۆتمەستىن تەڭرى ئەلچىسى، شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرىپ كەلدى. ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋانى كۆرۈپلا غۇدۇ - راپ، ئۆزىگە ئەپسۇن ئوقۇسا چىڭىپ كېتىدىغان چەمبىرەكنى كىيگۈزۈپ قويغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭدىن ئاغرىنىدى. شەپقەتكار

بۇدساتۋا كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان مايمۇن، سېنى مۇشۇنداق باش-
قۇرۇپ تۇرمىسا، يەنە بالا تېرىسەن. مۇشۇنداق قىلغاندىلا،
سەن ئاندىن بىزنىڭ بۇددا دىنىمىزغا ئىخلاىس قويسەن، —
دېدى. سۇن ۋۇكۇڭ:

— بۇغۇ بوپتۇ. سىز نېمىشقا بۇ گۇناھكار ئەجدىھانى بۇ
يەرگە ئەۋەتىپ ئالۋاستى قىلىپ قويسىز؟ — دېدى. شەپقەتكار
بۇدساتۋا:

— مەن ئۇنى نوم ئالغىلى بارىدىغان ئادەمگە مىنىدىغان ئات
قىلىپ بەرمەكچى بولغان. سەپەر ئۈستىدىكى مىڭلىغان تاغ -
دەريالاردىن ئۆتۈشكە مۇشۇ ئەجدىھانى ئاتتىن باشقا ئادەتتىكى ئاتلار
چىدىمايدۇ، — دېدى. شۇنىڭ بىلەن سۇن ۋۇكۇڭ ۋە شەپقەتكار
بۇدساتۋا ھېلىقى ئەجدىھانى چاقىرىپ، مەجنۇنتال چىۋىققا ئاز-
راق شەبنەمنى تېمىتىپ ئۇنىڭ بەدىنىگە تەگكۈزۈپ: «ئۆزگەر!»
دېگەن ئىدى، ئەجدىھانى شۇ ھامان بىر تۇلپارغا ئايلاندى. ئاندىن،
شەپقەتكار بۇدساتۋا مەجنۇنتال چىۋىقىدىن ئۈچ تالنى سۇندۇ-
رۇپ، سۇن دەرۋىشنىڭ ئارقا مېڭىسىگە قويۇپ: «ئۆزگەر!»
دېدى. ئۈچ تال مەجنۇنتال چىۋىقى ئۈچ تۈگىگە ئۆزگەردى،
سۇن دەرۋىش ئۇلارنى ئەڭ خەتەرلىك چاغلاردا ئىشلەتسە
بولاتتى.

ئۇستاز بىلەن شاگىرت ئىككىسى مېھرىبان ۋە شەپقەتلىك
بۇدساتۋاغا رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتىپ داۋاملىق مەغرىب تامان
ماڭدى. ئۇلار ئىككى ئايغىچە سەپىرىنى داۋام قىلدى. ئوغرى-
قاراقچى ھەم ۋەھشىي ياۋايى ھايۋانلارنىڭ پاراكەندىچىلىكىنى
ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا پالاكەتلەرگە ئۇچرىمىدى.

بىر كۈنى، ئۇستاز بىلەن شاگىرت ئىككىسى تاغ جىلغىسى-
غا جايلاشقان بۇتخانغا يېتىپ كەلدى - دە، شۇ بۇتخاندا قونۇش-
نى نىيەت قىلدى. ئۇلار بۇتخاننىڭ ئۈستىگە يېزىلغان «شەپ-

قەتلىك دىيانەتخانە» دېگەن خەتلەرنى كۆردى. بۇتخانىدىكى راھىبىلار ئۇلارنى بۇتخانىغا تەكلىپ قىلىپ، چاي تۇتتى، پەرھىز تامىقى ھازىرلىدى. ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي ئىككى غۇلام بىر قېرى راھىبىنى قولتۇقىدىن يۆلەپ چىقتى، ئۇ مۇشۇ ئىبادەتخانىنىڭ مۆتىۋىرى ئىدى. ئۇلار ئولتۇرۇپ پاراڭلاشتى. ھېلىقى راھىب:

— تەقسىر، ئۆزلىرى ئاستانىدىن كەلدىلە، چوقۇم نۇرغۇن قىممەت باھالىق بۇيۇملارنى كۆردىلە، قانداق ئەتىۋارلىق بۇيۇم-لارنى ئېلىپ كەلدىلە، شاگىرتلىرى كۆرۈپ باققان بولسام قانداق؟ — دەيدى. سەنزاڭ:

— مەشرىقتە قىممەت باھالىق بۇيۇملار بار، بىراق يول يىراق بولغاچقا ئەكىلىشكە ئىلاجىسىز قالدىم، — دەيدى. سۇن دەرۋىش:

— ئۇستاز، سىلەنىڭ ھېلىقى كاسايالىرى قىممەت باھالىق بۇيۇم ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭغا كۆرسىتىپ قويمامدىلا؟ — دەيدى. سەنزاڭ ۋۇكۇڭنىڭ قولىغا پىچىرلاپ:

— بۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ، كاسايانى كۆرۈپ ئۇنىڭ نىيىتى بۇزۇلۇپ قېلىشى مۇمكىن، — دەيدى. سۇن دەرۋىش: — خاتىرجەم بولسىلا! مانا مەن بار! — دېگەن پېتى يۈك-تاقنى يېشىپ كاسايانى ئالدى، چاقناپ تۇرغان كاسايادىن ھويلى-نىڭ ئىچى نۇرلىنىپ كەتتى. كاسايانى ماختىمىغان راھىبلار قالمىدى.

قېرى راھىب بۇ ئەتىۋارلىق كاسايانى كۆرۈپ، دەرۋەقە نىيىتى بۇزۇلدى ۋە بىرقەدەم ئالدىغا چىقىپ، سەنزاڭغا: — تەقسىر، بۇ كاسايا ھەقىقەتەن ئەتىۋارلىق بۇيۇم ئىكەن، قاراڭغۇ چۈشكەندە، شاگىرتلىرى مەن بۇنى ھۇجرامغا ئەكىرىپ بىر كېچە كۆرۈپ، ئەتە ئەتىگەندە قايتۇرۇپ بەرسەم، قانداق دەيدىلا؟ — دەيدى. سەنزاڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى ھەم

سۇن دەرۋىشتىن ئاغرىدى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ:
— قورقىمىسلا! مەن لاۋسۇن بار! — دېدى. سەنزىڭ
نائىلاج ماقۇل بولدى، ئەمما كاسايانى كىر قىلىۋەتمەسلىكىنى
تەكرار تاپىلدى.

قېرى راھىب كاسايانى ئالداپ ئېلىۋېلىپ، قانداق قىلغاندا
ئۇنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالغىلى بولىدىغانلىقى توغرىدا باشقا را-
ھىبلار بىلەن مەسلىھەتلەشتى. بىر كىچىك راھىب، ئۇستاز
سەنزىڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتىنى ئوتتا كۆيدۈرۈۋېتىپ، مەقسەتكە
يەتكەندىن كېيىن قۇلاقنى يوپۇرۇپ يۈرۈۋېتىش تەكلىپىنى ئوت-
تۇرىغا قويدى. شۇ كۈنى كەچ، ئىبادەتخانىدىكى چوڭ - كىچىك
راھىبلار ئىبادەتخانىنىڭ ئەتراپىغا ئوتۇن دۆۋىلەپ، ئوت قويۇشقا
جابدۇندى.

راھىبلار ئۇستاز سەنزىڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتىنى ئۇخلاپ
قالدى دەپ ئويلىدى. لېكىن، سۇن دەرۋىش سەزگۈر مايىمۇن
بولغاچقا، يېرىم كېچە بولغان چاغدا سىرتتىكى شەپىنى ئاڭلى-
دى. دە، ھەسەل ھەرىسىگە ئايلىنىپ سىرتقا چىقىپ، ئەتراپنى
كۆزدىن كۆچۈردى، قارىسا بىر توپ راھىبلار ئىبادەتخانىنى
كۆيدۈرۈۋېتىش ئالدىدا تۇراتتى. ۋۇكۇڭ ئىچىدە كۈلۈپ، ئۆز-
ئۆزىگە: «بۇ دەرۋەقە مال - مۈلۈكىنى دەپ بىگۇناھ جانغا زامىن
بولۇش! ئۆزلىرىنىڭ چارىسى بىلەن ئۆزلىرىنى بايلاپ ئۇنداق
قازانغا مۇنداق چۆمۈچ قىلاي» دېدى. سۇن دەرۋىش بىرلا مول-
لاق ئېتىپ جەنۇبىي ئەرەش دەرۋازىسىغا بېرىپ، ۋىرۇ پاكشەننى
تېپىپ، ئۇنىڭدىن ئوتتىن ساقلىنىش پەردىسىنى قەرز ئېلىپ،
تاك سەنزىڭ، ئاق ئات ۋە يۈك - تاقلىرىنى پەردە بىلەن ئوراپ
قويدى. ھېلىقى راھىبلار ئوت قويغان چاغدا، سۇن دەرۋىش
قېرى راھىبىنىڭ ھۇجرىسىدا تۇرۇپ شامال چىقاردى، ئوت شۇ
ھامان بىردىنلا ئۇلغىيىپ، ئىبادەتخانا ۋە قېرى راھىبىنىڭ ھۇج-
رىسى قوشۇلۇپ پۈتكۈل ئىبادەتخانا ھەش - پەش دېگۈچە كۆيۈپ

كۈلگە ئايلاندى.

ئىبادەتخاندىن كۆتۈرۈلگەن ئوت بىر ئالۋاستىنى چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇ ئالۋاستى تاماشا كۆرگىلى كېلىپ ئوت ئۆچۈردى، شۇ ئەسنادا ئۇ ئوتتىن خالىي تۇرغان كەينى ھۇجرىدىكى شىرەدە چاقناپ تۇرغان بىر كاسايانى توساتتىن كۆرۈپ قالدى. ئۇ پۇر-سەتنى غەنىمەت بىلىپ كاسايانى ئوغرىلاپ كېتىپ قالدى.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا، راھىبلارنىڭ ھەممىسى ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتىنىڭ ئاق ئاتىنى يېتىلەپ، يۈك - تاقىلارنى كۆتۈرۈپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، قورققىنىدىن جان - پېنى چىقىپ كېتىشتى. قېرى راھىب كاسايانى تاپالمىغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىبادەتخانا كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىپ كەتكەچكە، چولاق تامغا ئۈسۈپ ئۆلۈۋالدى. ۋۇكۇڭ راھىبلاردىن سوراپ شەرقىي جەنۇب تەرەپتە قاراقۇيۇن تېغى دېگەن بىر تاغ بارلىقىنى، شۇ تاغدا قاراقۇيۇن دەپ ئاتىلىدىغان بىر غاردا قارا ئېيىق ئالۋاستى تۇردى. دىغانلىقىنى ئۇقتى. قېرى راھىب ئالۋاستى بىلەن تونۇش ئىزدىدى. ۋۇكۇڭ كاسايانى چوقۇم ئاشۇ ئالۋاستى ئوغرىلاپ ئېلىپ كەتتى دەپ قىياس قىلىپ، ئۇستازنى جايلاشتۇرۇپ قويدى، ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ قاراقۇيۇن تېغىغا يۈرۈپ كەتتى.

9 - باب شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئىبلىسى

قوبۇل قىلىشى ۋە سۇن دانىشنىڭ

ئالۋاستىنى يوقاتقانلىقى

سۇن دانىش قاراقۇيۇن تېغىغا كېلىپ بۇلۇتتىن چۈشتى، توساتتىن تاغنىڭ يانباغرىدا بىرىنىڭ پاراڭ قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ دەرھال قىيانىڭ كەينىگە ئۆتۈپ مارىدى. ئەسلىي ئۇلار ئۈچ ئالۋاستى ئىدى. بىرى قارا ئەزىمەت، ئىككىنچىسى تويىن،

ئۈچىنچىسى ئاق تونلۇق بىلىملىك بىر كىشى ئىدى. ئۇلار شۇ تاپتا قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتكەن ئىدى. ھېلىقى قارا ئەزدە مەت يەنە تېخى «بۇددا كىيىمى يىغىلىشى» نىڭ گېپىنى قىلدى. سۈن دەرۋىش بۇ گەپنى ئاڭلاپ «بۇددا كىيىمى» نىڭ جەزمەن ئۈستازنىڭ كاساياسى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى - دە، قىيانىڭ كەينىدىن ئېتىلىپ چىقىپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزدە - سى بىلەن ئۈچىگە تېگىش قىلدى. ھودۇقۇپ كەتكەن قارا ئەزدە مەت شامالغا ئايلىنىپ، تويىن بۇلۇتقا دەسسەپ قېچىپ كەتتى، ئاق تونلۇق بىلىملىك كىشى ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزدە - نىڭ زەربىسىدە تىن تارتماي ئۆلدى. سۈن دەرۋىش ئۇنى سۆرەپ ئەكېلىپ قارسا، ئۇ ئەسلىدە ئاق چىپار يىلان ئالۋاستى ئىكەن. سۈن دانىش قارا ئەزىمەتنى قوغلاپ قارا قۇيۇن غارى ئالدىغا كېلىپ:

— بوۋاڭنىڭ كاساياسىنى تېز قايتۇرۇپ بەرگىن! — دەپ ۋارقىردى. قارا ئەزىمەت غاردىن چىقىپ سۈن دانىش بىلەن ئېلىشتى. ئۇلار نەچچە قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمەدى، قارا ئەزىمەت قورسقى ئېچىپ كەتكەنلىكىنى، تاماق يەيدە - خانلىقىنى باھانە قىلىپ، غارغا كىرىپ كەتتى ۋە غارنىڭ ئىشىكىنى تاش بىلەن ئېتىۋەتتى.

سۈن دانىش غارنىڭ ئىشىكىنى ھەرقانچە قىلىپمۇ ئاچالمىدى. ئۇ ئائىلاج شەپقەتكار بۇددا ئىبادەتخانىسىغا قايتتى. ئۇس - تازغا كاساياننىڭ دېرىكىنى ۋە ھېلىقى ئالۋاستىنىڭ ئەھۋالىنى دەپتى. ئۈستازنىڭمۇ كۆڭلى تىندى. ئەتىسى ئەتىگەندە تاڭ يورۇ - شى بىلەنلا سەزناڭ ۋۇكۇڭنى ئالدىراش ئويغىتىپ كاسايانى تېپىپ كېلىشكە بۇيرىدى. ۋۇكۇڭ شەيخلەرگە ئۈستازدىن ياخ - شى خەۋەر ئېلىشنى تاپىلاپ قويۇپ، كۆز ئالدىدىكى ئىشنى بىر تەرەپ قىلىۋېتىش ئۈچۈن بىرلا موللاق ئېتىپ شەپقەتكار بۇدسات - ۋانىڭ يېنىغا يۈرۈپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋانى كۆرۈپ:

— ئۇستازىم يولدا سىلنىڭ ئىبادەتخانىلىرىدا قونۇپ قالغان ئىدى، شاگىرتىڭىز قارا ئېيىق ئالۋاستى بىلەن قوشنا ئىكەن، كاسايانى شۇ ئالۋاستى ئوغرىلاپ كەتتى، ئاللاھى ياردەم سوراپ ئالدىلىرىغا كەلدىم، — دېدى.

— ھەممىسى سېنىڭ كاساپىتىڭ، قىممەتلىك بۇيۇمنى پاسىق ئادەمنىڭ ئالدىدا كۆز - كۆز قىلدىڭ، شامال چىقىرىپ ئىبادەتخانىمنى كۆيدۈرۈپ كۈلگە ئايلاندۇرۇۋەتتىڭ، ئەمدى مېنى تەڭلىككە قويۇپ بۇ يەرگە كەپسەن! — دېدى شەپقەتكار بۇدساتۋا. سۇن دانىش ئالمان - تالمان تىزلىنىپ باش ئۇرۇپ: — شەپقەتكار بۇدساتۋا ھەزرەتلىرى، شاگىرتلىرىنىڭ گۇنا-ھىدىن ئۆتسە، ماڭا شەپقەت ياغدۇرۇپ ھېلىقى ئالۋاستىنى يېڭىپ، كاسايانى قايتۇرۇۋېلىشىمغا ياردەم قىلغايلا، — دېدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— بوپتۇ، تاڭ سېڭنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلىپ سەن بىلەن بىللە باراي، — دېدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا سۇن دەرۋىش بىلەن بۇلۇتلارنى دەسسەپ قارا قۇيۇن تېغىغا يېتىپ كېلىپ قارىغۇدەك بولسا، بىر تويىن پەتنۇس تۇتۇپ تۇرغان، پەتنۇستا ئىككى تال خىسەتلىك دورا بار ئىدى. سۇن دانىش ئۇنىڭ قارا ئەزىمەتنىڭ شېرىكى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئۇنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتتى، ئۇ ئەسلىدە ئاق بۆرە ئىدى، پەتنۇسقا «لىڭ شۇيىزى ياسىغان» دېگەن خەتلەر چېكىلگەن ئىدى. سۇن دەرۋىش بىلەن شەپقەتكار بۇدساتۋا قارا ئەزىمەت ئالۋاستىنى ئەل قىلىدىغان بىر ئەپچىل چارە توغرىلۇق مەسلىھەتلەشتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا بىر دوملاپلا بايامقى تويىن لىڭ شۇيىزىنىڭ سىياقىغا كىردى. ۋۇكۇڭ ئىككى خىسەتلىك دورىنىڭ بىرىنى يەپ، ئۆزى يەنە بىر تال خىسەتلىك دورىغا ئۆزگەردى، بۇ بايامقىسىدىن چوڭراق دورا ئىدى. سۇن دەرۋىش

ئۆزگەرگەن دورىنىڭ قايسى ئىكەنلىكى شەپقەتكار بۇدساتۋاغا ئايان ئىدى. ئۇ پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ ئالۋاستى كىرىۋالغان غار. نىڭ ئالدىغا كەلدى.

غارنى ساقلاپ تۇرغان كىچىك ئالۋاستى، پادشاھقا لىڭ شۈيزىنىڭ كەلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. ھېلىقى قارا ئەزىمەت ئالۋاستى ئالدىراش سالامغا چىقتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— كەمىنلىرى سىلگە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەپ بىر تال خىسلەتلىك دورا تەقدىم قىلىدۇ، — دېدى. ئالۋاستى:

— لىڭ شۈيزى بىلەن تەڭ بەھرىمەن بولۇشقا رازىمەن، — دېدى. — دە، پەتنۇستىن خىسلەتلىك دورىدىن بىر تالنى ئېلىپ ئاغزىغا ئايرىشىغا، دورا ئۆزلۈكىدىن ئۇنىڭ تامىقىغا كىردى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرىپ ئەسلىگە قايتتى، قورساققا تۇرۇپ ئۇنى مۇشتلىدى ۋە تەپتى، ئالۋاستى ئاغرىققا چىدىماي يەردە دۈمىلاپ كەتتى. شەپقەتكار بۇدساتۋامۇ ئەسلىگە قايتقان ئىدى.

ئالۋاستى كاسايانى قايتۇرۇپ بەردى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ بۇرىنىدىن چىقتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئالۋاستىنىڭ ئەدەپسىزلىك قىلىشىدىن ئەنسىرەپ، بېشىغا ئەپسۇن چەمبىرىكىنى كىلدۈرۈپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن ئالۋاستى تەسلىم بولدى.

سەنزالڭ بىلەن ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋاغا رەھمەت ئېيىتىپ، شەپقەتكار بۇددا ئىبادەتخانىسىدىن يىراقلاپ مەغرب تەرىپكە قاراپ يول ئالدى. ئۇلار ئالتە - يەتتە كۈن يول يۈرۈپ يىراقتىن بىر كەنتنى كۆردى. ئۇستاز ھەم شاگىرت ئىككىسى شۇ يەرگە چۈشكۈن قىلماقچى بولۇپ، كوچىنىڭ ئاغزىغا كەلگەندە، ئالدىراش كېتىۋاتقان بىر ياش بالىغا ئۇچراپ قالدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭدىن گەپ سوراپ، بۇ يەرنىڭ گاۋلاۋ كەنتى دەپ ئاتىلىدىغانلىقىنى، ھېلىقى ياش بالىنىڭ ئىسمىنىڭ گاۋسەي ئىكەنلىكىنى، بوۋىسىنىڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن ئالۋاستىنى يېڭە-

لەيدىغان بىر ئۇستاز تەكلىپ قىلغىلى ماڭغانلىقىنى ئۇقتى. ئەسلىي گاۋ بوۋاينىڭ كىچىك قىزىنى ئۈچ يىل ئاۋۋال بىر ئالۋاستى زورلۇق بىلەن خوتۇنلۇققا ئېلىۋالغان ئىدى. سۈن دەرۋىش:

— ئامتىڭ كەپتۇ ئەمەسە. بىز مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغان راھىبلار، ئالۋاستىلارنى ئەل قىلىشقا قۇدرىتىمىز يېتىدۇ. بىزنى باشلاپ ئۆيۈڭگە ئاپار، — دېدى. گاۋ بوۋاي ئۇستاز بىلەن شاگىرت ئىككىسىنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ، ئالدىغا چاي قويدى. ھېلىقى ئالۋاستىنىڭ گېپى چىقىپ گاۋ بوۋاي مۇنداق دېدى:

— بۇندىن ئۈچ يىل مۇقەددەم بىر ئەزىمەت كەلدى، تەقى-تۇرقى ناھايىتى قاملاشقان ئىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ ماڭا كۈيئوغۇل بولغۇسى بارلىقىنى ئېيتتى. مەن ئۇنى كۈيئوغۇل قىلىۋالدىم. كېيىن ئۇنىڭ يۈزىنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. كەلگەن چاغدا قارا، سېمىز ئەزىمەت ئىدى، كېيىن ئاغزى يوغان، سالپاڭ قۇلاق ھاڭۋاقتىغا ئۆزگىرىپ كەتتى، سىياقى بەئەينى چوشقىغىلا ئوخشايتتى. بىر ۋاق تامىقىدا بەش كۈرە گۈرۈچنى يەپ بولاتتى. ھالا بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە قۇيۇنغا ئوخشاش كېلىپ، توپا - چاڭ تۈزۈتۈۋېتىدۇ، كىچىك قىزىمنى ئارقا ھويلىغا سولاپ قويدى، يېرىم يىل بولدى، ئۇنىڭ ئۆلۈك ياكى تىرىكلىكىنى بىلمەيمەن، — دېدى.

ۋۇكۇڭ گاۋ بوۋايغا ئۆزىنى ئارقا ھويلىغا باشلاپ بېرىشنى ئېيتتى. ئۇ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسى بىلەن ئىشىك-نى ئېچىپ قىزىنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقىپ، ئاندىن گاۋ بوۋايغا: — بوۋا، سىلى قىزلىرىنى ئېلىپ ئالدى ھويلىغا كەتسىلە، مەن بۇ يەردە ئۇ ئالۋاستىنى ساقلاپ تۇراي، ئۇ كەلسە ئۇنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىمەن، — دېدى - دە، كېلىنچەكنىڭ سىياقىغا كىرىپ ھۇجرىدا ئولتۇرۇپ قالدى. كۆپ ئۆتمەي بىر-

پەس چىققان قۇيۇن بىلەن ھېلىقى ئالۋاستى كەلدى. ئۇ دەرۋەقە يۈزى قاپقارا، قىسقا تۈكلۈك، ئاغزى يوغان ھەم سالپاڭ قۇلاق ئالۋاستى ئىدى. ئۇ ھۇجرىغا كىرىپلا ۋۇكۇڭنى قۇچاقلاپ سۆيۈشكە تەمشەلدى.

سۇن دەرۋىش ئالۋاستىنى ئۇزۇن تۇمشۇقىدىن تارتىپ كا-رىۋاتتىن ئىتتىرىپ چۈشۈرۈۋەتمەكچى بولۇپ، خورسىنغان ھالدا:

— ئاتا - ئانام خىش - كاھىشلارنى ئېتىپ، سېنىڭ بۇ ئېرىڭ بەتبەشىرىكەن، تېگى - تەكتىنىمۇ بىلمەيمىز، ناممىز-نى بۇلغاپ، شەنمىزگە داغ كەلتۈردى، دەپ مېنى تىللاپ رەس-ۋايىمنى چىقىرىۋەتتى، — دېدى. ئالۋاستى:

— مەن بەتبەشىرە بولساممۇ، خالىسام ئىسكەتلىك قىياپەت-كە كىرىۋېلىشىممۇ تەس ئەمەس. مېنىڭ ئۆيۈم فۇلىڭشەن تېغى بۇلۇت غارىدا، فامىلەم جۇ، ئىسمىم جۇ گاڭشۇ، — دېدى. سۇن دانىش:

— دادام ئۇستاز تەكلىپ قىلىپ ئەكىلىپ سىزنى جايلىماق-چى بولۇۋاتىدۇ، — دېدى.

— ئۇخلاڭ! ئۇخلاڭ! ئۇنىڭ بىلەن كارىڭز بولمىسۇن! مەن ئوتتۇز خىل ئۆزگىرەلەيمەن، توققۇز چىشلىق تىرنام بار. ئۇستازدىن قورقۇپ نېمە كەپتۇ؟ — دېدى ھېلىقى ئالۋاستى كۈلۈپ.

— ئۇ بەش يۈز يىلنىڭ ئالدىدا ئەرشىنى مالىمان قىلغان پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەمنى چاقىرىپ سىزنى باپلايمەن دەيدۇ، — دېدى ۋۇكۇڭ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئالۋاستىنىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كەتتى. — بىزنىڭ ئۆيىمىز ئۆي بولمىغۇدەك، ئەرشىنى مالىمان قىلغان مىراخورنىڭ ئاز - تولا بىڭسى بار، مەن ئىسسىقدا كېتىۋالاي، — ئۇ شۇنداق دەپ كىيىملىرىنى كىيىپ سىرتقا

قاراپ ماڭدى. سۇن دەرۋىش ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ، يۈزىنى بىرلا سىلاپ ئەسلىگە قايتتى - دە:

— ۋۇھ ئالۋاستى، نەگە قاچىسەن؟ ماڭا قاراپ باقە، مەن كىم؟ — دېدى.

ئالۋاستى، كېلىنچەكنىڭ چىشلىرى كىرىشىپ، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ تۇرغان سۇن ئەۋلىيا ئەزەمگە ئايلىنىپ قالغان. لىقنى كۆرۈپ، ھودۇقۇپ كەتكىنىدىن پۇت - قوللىرىدا جان قالمىدى. ئۇ ۋۇكۇڭنىڭ قولىدىن ماڭ بالىقتا بوشىنىپ ئوتقا ئايلىنىپ قېچىپ كەتتى. سۇن دەرۋىش بۇلۇتقا دەسسەپ كەينىدىن قوغلىدى.

سۇن دەرۋىش ھېلىقى ئوتنى قوغلاپ بىر تامنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئالۋاستى ئەسلىگە قايتىپ، غارغا سوقۇلۇپ دېگۈدەك كىرىپ، غاردىن توققۇز چىشلىق تىرىنىسىنى ئېلىپ چىقىپ جەڭگە ئاتلاندى. سۇن دەرۋىش:

— ۋۇي مۇتتەھەم! سەن نەنىڭ ئالۋاستىسى؟ راستىنكى ئېيت! — دەپ ۋارقىردى. ئالۋاستى:

— مەن پەلەك ئەرشى دەرياسىنى باشقۇرىدىغان سېپىھدار ئىدىم، پىرونۇس شاپتۇلى بەزمىسىدە كەيپ بولۇپ قېلىپ چاڭ-ئېغا چاقچاق قىلىپ قويغانلىقىم ئۈچۈن ئۆلۈمگە بۇيرۇلغان ئىدىم. تارىق چولپاننىڭ ئارىغا چۈشۈشى بىلەن يەر يۈزىگە پالاندىم، يەرگە چۈشكەندە ئازغىشىپ مىكجىننىڭ قورسىقىغا كىرىپ قېلىپ، چوشقا سىياقىغا كىرىپ قالدىم. ئىسمىم — جۇ گاڭشۇ، — دېدى.

ئالۋاستى شۇنداق دەپ تىرىنىسىنى كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭغا تېگىش قىلدى. سۇن دەرۋىش ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزدىكى سىنى ئويىناتقان پېتى جەڭگە چۈشتى. ئىككىسى ئىككىنچى جېسەك ۋاقتىدىن تارتىپ تاڭ ئاتقۇچە ئېلىشتى، ئالۋاستى تەڭ كېلەلمەي، قۇيۇنغا ئايلىنىپ، سالپايغان ھالدا غارغا كىرىپ

كەتتى ۋە غارنىڭ ئىشىكىنى ئېتىۋېلىپ سىرتقا چىقىمىدى. سۇن دانىش ئامال يوق بۇلۇتقا دەسسەپ گاۋلاۋ كەتتىگە قايتتى. سۇن دەرۋىش ئۇستاز ھەم گاۋ بوۋاي بىلەن كۆرۈشۈپ، ھېلىقى ئالۋاستىنىڭ تېگى - تەكتىنى ئۇلارغا بىر قۇر سۆزلەپ بەردى. گاۋ بوۋاي تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ سۇن دەرۋىشنىڭ بۇ ئالۋاستىنى يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىشنى ئۆتۈندى.

— ئۇ ئەرشتىن يەر يۈزىگە چۈشكەن ئەۋلىيا ئىكەن، سىلدىنىڭ ئىش - كۈشلىرىنى قىلىپ بېرىدىكەن، سىلىگىمۇ لايىق كۈيغۇغۇل ئىكەن، يەنىلا ئېلىپ قالغانلىرى تۈزۈك، — دېدى. گاۋ بوۋاي:

— خەقلەر ھەدەپسلا گاۋ جەمەتى بىر ئالۋاستىنى كۈيۈغۇل قىلىۋاپتۇ دېيىشىدۇ، بۇ سەتچىلىككە چىدىمدۇق، — دېدى. سەنزاڭمۇ ۋۇكۇڭغا ئۇنىڭ بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىش توغرىلىق نەسەھەت قىلدى. سۇن دەرۋىش:

— ئوينىشىپ دەپ قويدۇم، مەن ئۇنى تۇتقىلى بارىمەن مانا، — دېدى - دە، بىرلا موللاق ئېتىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

ۋۇكۇڭ ئالۋاستى كىرىپ كەتكەن غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ، گۈرۈزىسى بىلەن ئۇرۇپ غارنىڭ ئىشىكىنى ۋەيران قىلىۋەتتى. ئالۋاستى ئىزاغا چىدىماي غاردىن چىقىپ جەڭگە ئاتلاندى. ئۇ:

— تىرنامغا قارا، — دېگىنىچە تىرنىسىنى ئوينىتىپ كەلدى. سۇن دەرۋىش تىرنىنى گۈرۈزىسى بىلەن توسۇۋېلىپ:

— بۇ گاۋ جەمەتنىڭ كۆكتاتلىقىدا ئىشلىتىدىغان تىرنى - غۇ؟ — دېدى. ئالۋاستى:

— بۇ تىرنا باقىي ئالەمدىكى بۈيۈم، بۇنى ئۇلۇغ ئۇستاز ئۆزى سوققان. سېنىڭ بېشىڭ مىس، جىسمىڭ پولات بولغان تەقدىردىمۇ، بۇ تىرنىنىڭ زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمەيسەن، — دېدى. سۇن دەرۋىش:

— مانا بېشىم، ئۇرۇپ باقە قېنى، — دېدى. ئالۋاستى دەرۋەقە ترنسىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭنىڭ بېشىغا بىرنى سالدى، ۋۇكۇڭنىڭ بېشىدىن ئوت چاچراپ كەتتى، ئەمما ھېچ-قانداق زەخم يەتمىدى. قورققىنىدىن ئالۋاستىنىڭ پۈت - قول-لىرى بوشىشىپ، ئارقا - ئارقىدىن:

— چىڭ باش ئىكەن، چىڭ باش ئىكەن! — دېدى، — سەن مايىمۇن ئېسىمدە قېلىشىچە خۇاگوشەن تېغىدا تۇراتتىڭ، بۇ يەرگە كېلىپ مېنى بوزەك قىلىۋاتسەن، قېيناتام چاقىرىپ كەلگەن ئوخشىمامدۇ سېنى؟
سۇن دەرۋىش:

— مېنى بۇ يەرگە قېيناتاڭ چاقىرىپ كەلمىدى، مەن ھازىر يامان يولدىن قايتىپ ياخشى يولغا مېڭىپ، بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىكى ئەۋلىيا راھىب سەنزاڭنى قوغداپ مەغربىگە نوم ئالغىلى كېتىۋاتىمەن، گاۋلاۋ كەنتىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتۇق، گاۋ بوۋاي قىزىنى قۇتقۇزۇشنى بىزدىن ئىلتىماس قىلدى، — دېدى. ئالۋاستى بۇ گەپنى ئاڭلاپ ترنسىنى تاشلاپ ۋۇكۇڭغا سالام بېرىپ، شەپقەتكار بۇدساتۋا ماڭا نوم ئالغىلى ماڭغان كىشىنى مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتقان ئىدى، دېدى. سۇن دەرۋىش ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمەي، بەدىنىدىكى بىر تال تۈكنى يۇلۇپ ئارغامچىغا ئايلاندۇرۇپ، ئالۋاستىنى باغلىدى، ئۇنى قۇلىقىدىن تولغاپ بۇلۇتقا دەسسىتىپ، گاۋلاۋ كەنتىگە قايتتى.

سەنزاڭ بولۇنغان ئەھۋاللارنى ئۇچۇر - بۇجۇرگىچە ئاڭلاپ بەك خۇش بولدى، قوللىرىنى پاكىز يۇيۇپ، ئىسىرىق سېلىپ، جەنۇب تامان يۈزلىنىپ تاۋاپ قىلدى ۋە:

— شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ شەپقىتىگە تۈمەننىڭ مەرتەم ھەشقالالا! — دېدى. ئاندىن ۋۇكۇڭغا ئالۋاستىنى باغلاقتىن بوشتىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئاغا - ئىنى بولۇشقا تەۋسىيە قىلدى.

سەزىڭ ئالۋاستىغا بۇدداچە ئىسىم قويماقچى بولۇۋىدى، ئۇ:
 — شەپقەتكار بۇدساتۋا ماڭا جۇ ۋۇنىڭ دەپ بۇدداچە ئىسىم
 قويۇپ بولغان، — دەدى. سەزىڭ:
 — ياخشى! ياخشى! مەن ساڭا بىر ئىسىم قويۇپ قوياي،
 ئىسىمىڭ باجىي بولسۇن.
 جۇ باجىي گاۋ بوۋايغا تەزىم قىلىپ:
 — ئايالىمغا ئوبدان قاراپ قويسىلا، ناۋادا نوم ئەكەلمەي
 قالساق، مەن ئەسلىمگە قايتىپ، يەنىلا سىلىگە كۇيۇغۇل بولىمەن،
 — دەدى. سۇن دەرۋىش:
 — ۋۇ لەقۋا! بىلجىرلىما! — دەدى. سەزىڭ:
 — قۇرۇق گەپنى ئاز قىلىپ، كۈنىڭ ئەتىگىنىدە ماڭاي.
 لى، — دەدى. شۇنىڭ بىلەن سەزىڭ ئاتقا مىنىپ، جۇ باجىي
 يۈك - تاقىلارنى كۆتۈرۈپ يولغا چىقتى، سۇن دەرۋىش يول
 باشلاپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا ماڭدى، ئۇلار گاۋ بوۋاي بىلەن خوشلىد.
 شىپ مەغرىب تامان يۈرۈپ كەتتى.

10 - باب خۇاڭفېڭ چوققىسىدا جۇباجىينىڭ ئۈستۈنلۈك تالاشقانلىقى

ئۈستاز ھەم ئۇنىڭ شاگىرتى ئايدالدا يېتىپ، كېچە -
 كۈندۈز يۈرۈپ سەپەر بىلەن بولۇپ كېتىپ، يازنىڭ كىرىپ
 قالغىنىنى تۇيماي قېلىشتى. بىر كۈنى كەچتە ئۇلار تاغ يولىنىڭ
 بويىغا جايلاشقان بىر كەپىنى كۆردى، ئۈستاز ھەم ئۇنىڭ شا-
 گىرتلىرى ئاشۇ كەپىنىڭ ئالدىغا باردى. كەپىدىن بىر بوۋاي
 چىقىپ، ئۇلاردىن قاياقتىن كېلىۋاتقانلىقىنى سورىدى. سەن-
 زىڭ:

— پېقىر بۈيۈك تاڭ دۆلىتىنىڭ راھىبى بولمەن، يارلىققا
 بىنائەن مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭدۇق، — دەپ جاۋاب بەردى.

ھېلىقى بوۋاي بېشىنى چايقاپ:

— بۇ مۇمكىن ئەمەس. مەغرىبتىن نوم ئەكېلىش تەس. نوم ئەكېلىشكە توغرا كەلسە، مەشرىققە بارغان تۈزۈك، — دېدى.

— ساخاۋەتچى تەقسىر، نېمىشقا مەغرىبتىن نوم ئەكېلىش تەس؟ — دەپ سورىدى سەنزىڭ ساخاۋەتچىدىن.

— بىزنىڭ بۇ يەردىن مەغرىبكە ماڭغاندا، 30 چاقىرىم ئارىلىقتا، سەككىز يۈز چاقىرىم يىراقلىققا سوزۇلغان خۇاڭفېڭ چوققىسى دەيدىغان بىر تاغ بار. ئۇ تاغقا ماكانلاشقان ئالۋاستىلار بەك كۆپ، شۇڭا مەن بايامقى گەپنى قىلدىم، — دېدى ساخاۋەتچى. سۇن دەرۋىش:

— كېرەك يوق! كېرەك يوق! مەن بار، ئۇستازىم ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بار، قايسى ئالۋاستى بىزگە چېقىلىشقا پېتىنالايدىكەن قېنى؟ — دېدى.

ئەتىسى ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ھېلىقى بوۋاينىڭ ئائىلىسىدىكىلىرى بىلەن خوشلىشىپ مەغرىبكە قاراپ سەپىرىنى داۋام قىلدى. ئۇلار يېرىم كۈن ماڭا - ماڭمايلا، دەرۋەقە ئالدىغا چوققىلىرى ئىنتايىن خەتەرلىك بىر تاغ ئۇچرىدى. ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن بۇ تاغقا نەزەر سېلىۋاتقاندا، تۇيۇقسىز بىرپەس قۇيۇن چىقىپ كەتتى. قورقۇپ كەتكەن سەنزىڭ بۇ يامان قۇيۇن، دېدى. باجىبېمۇ ئۆزلىرىنى چەتكە ئېلىش كېرەكلىكىنى ئېيتتى. سۇن دەرۋىش:

— قورقماڭلار، قۇيۇننى تۇتۇپ پۇراپ باقاي، شۇنىڭغىچە ساقلاپ تۇرۇڭلار، — دېدى. ئۇ قۇيۇننىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇۋېلىپ چۆرۈۋىدى، قۇيۇندىن قان ھىدى كەلدى، — بۇ ھەقىقەتەن ياخشى قۇيۇن ئەمەسكەن! بىر بولسا يولۋاس، بىر بولسا ئالۋاس. تى چىقارغان قۇيۇن، — دېدى. سۇن دەرۋىش شۇنداق دەپ تۇرۇشىغا، تاغ باغرىدىن توساتتىن بىر چىپار يولۋاس چىقىپ

كەلدى، سەنزاڭ قورقۇپ كەتكىنىدىن ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. باجىيې تىرنىسىنى ئويناتقان پېتى يولۋاسقا ئېتىلدى. ھېلىقى يولۋاس ئۆرە تۇرۇپ، تېرىسىنى تاشلاپ ئەسلىي قىياپىتىگە كەلدى ۋە:

— ئاستا! ئاستا! مەن خۇاڭفېڭ شاھنىڭ تۇرشاۋۇلى بولمەن. شاھ شارابقا زاكۇسكا بولىدىغان بىرنەچچە ئادەمنى تۇتۇپ كېلىشكە بۇيرۇغان ئىدى، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپلا ئەلپازىنى بۇزۇپ جۇباجىيېغا تاشلاندى. جۇباجىيې ئۇنى تىرنىسى بىلەن توستى. ئالۋاستى تاشلارنىڭ ئارىسىدىن ئىككى قىلىچنى ئالدى. ئىككىسى تاغ باغرىدا تۇتۇشۇپ كېتىشتى.

سۇن دەرۋىش ئۇستازىنى يۆلەپ تۇرۇپ:

— ئۇستازىم، قورقمىسلا، مەن بېرىپ جۇباجىيېغا ھەمدەم بولمەن، — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قۇلقىنىڭ ئىچىدىن گۈزىسىنى چىقىرىپ: «مانا مەن كەلدىم!» دەپ ۋارقىرىغىنىدە چە جەڭگە ئاتلاندى. روھى كۆتۈرەڭگۈ جۇباجىيې ئۇرۇشقانىسى قورقۇمسىز بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئالۋاستى يېڭىلىپ بىرلا دومدلاپ يەنە يولۋاسقا ئۆزگىرىپ پەسكە قاراپ قاچتى. سۇن دەرۋىش بىلەن جۇباجىيې ئۇنىڭ كەينىدىن ئىز بېسىپ قوغلىدى. ھېلىقى ئالۋاستى ھودۇقۇپ كېتىپ، ئۇستىدىكى يولۋاس تېرىسىنى سېلىپ تاشقا كىيگۈزۈپ قويدى، ئۆزى قۇيۇنغا ئۆزگىرىپ بايقى يول ئېغىزىغا بېرىپ، ئۇ يەردە ئولتۇرغان سەنزاڭغا يولۇقۇپ، ئۇنى ئالۋاستى غارىغا ئېلىپ كەتتى.

سۇن دەرۋىش بىلەن جۇباجىيې بىرپەس قوغلاپ يولۋاسنىڭ مىدىرلىماي ئولتۇرغانلىقىنى بايقاپ، ھەر ئىككىلىسى قولدىكى قورال بىلەن يولۋاسنىڭ بېشىغا ئوردى، ئەمما ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ئاغرىپ كەتتى، سىنچىلاپ قاراپ ئۇنىڭ يولۋاس تېرىسى يېپىپ قويۇلغان تاش ئىكەنلىكىنى بايقاشتى. سۇن دەرۋىش چۆچۈپ:

— چاتاق بولدى! بىز قىلتاققا چۈشۈپ قاپتۇق! — دېدى.
ئىككىسى ئالمان - تالمان بۇرۇنقى يېرىگە قايتتى. قارىسا،
سەنزاڭنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى، ئىككىسى تاغقا ئىچكىرىلەپ
كىرىپ، چوققا ھەم داۋانلاردىن ئېشىپ ئىزدىدى، ئاخىر ئال-
ۋاستى غارىنىڭ ئىشىكىنى تاپتى. سۇن دەرۋىش جۇباجىپنى
يۈك- تاق ۋە ئانقا قاراشقا قالدۇرۇپ قويۇپ، ھېلىقى ئالۋاستى-
نى جەڭگە چاقىردى.

خۇاڭفېڭ ئالۋاستى، ئەۋلىيا ئەزەم سۇن دەرۋىشنىڭ كەل-
گەنلىكىنى ئاڭلاپ، تۇرشاۋۇلنىڭ ئۆزىگە ئاۋازچىلىك تېپىپ
بەرگەنلىكىدىن خاپا بولدى. تۇرشاۋۇل:

— پادىشاھ ئالىيلىرى، سىلى خاتىرجەم بولسىلا، سىل-
نىڭ بىر ۋاق تاماقلرى ئۈچۈن ھەممىسىنى تۇتۇپ كېلىمەن، —
دېدى - دە، قىلىچىنى ئويناتقىنچە غاردىن چىقىپ جەڭگە
ئاتلاندى. بىر قەپەس دەھشەتلىك جەڭدىن يەر - جاھان قاراڭغۇ-
لىشىپ كەتتى. بىردەمدىن كېيىن تۇرشاۋۇل بەرداشلىق بېرەل-
مەي قالدى، پادىشاھنىڭ ئالدىدا چوڭ گەپ قىلىپ قويغانلىقى
ئۈچۈن، غارىغا كىرىپ كېتىشكە پېتىنالمىدى. شۇنىڭ بىلەن
تاغ ئۈستىگە قاراپ چىقىۋېتىپ، ئات بېقىۋاتقان جۇباجىپغا ئۇچ-
راپ قالدى. جۇباجىپ ئاتنى تاشلاپ تىرنىسىنى ئويناتقان پېتى
ئالۋاستىنىڭ بېشىغا زەرب بىلەن بىرنى سالىدى، بېشىدىن توق-
قۇز تۆشۈك ئېچىلىپ، شۇرقىراپ قان ئاقتى. ئالۋاستى شۇئان
جان ئۇردى. بۇنى كۆرۈپ سۇن دەرۋىش ناھايىتى خۇش بولدى.
سۇن دەرۋىش گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ، ئۆلگەن يولۋاس ئال-
ۋاستىنى سۆرەپ، غاردىكىلەرنى جەڭگە چاقىرىپ ئالۋاستى غارى
ئالدىغا كەلدى.

ئالۋاستى پادىشاھ:

— مەن تېخى ئۇلارنىڭ ئۈستىنى يېمەي تۇرۇپ، ئۇلار
مېنىڭ تۇرشاۋۇلۇمنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. نېمىدېگەن قەبىھلىك،

نېمىدېگەن قەبىھلىك بۇ! — دەيدى ۋە دۇبۇلغا - ساۋۇتلىرىنى كىيىپ، پولات ئارىسىنى كۆتۈرۈپ، بىر تۈركۈم ئالۋاستىلارنى باشلاپ، جەڭ قىلىش ئۈچۈن غاردىن چىقتى. ئالۋاستى پادىشاھ سۇن دەرۋىشنىڭ جەينەكتەك ئورۇق، بويىنىڭ پاكىر ئىكەنلىكىدىن كۆرۈپ:

— مەن قانداق ئەزىمەتكەن دېسەم، ئەسلىدە جىۋەك، كېسەل كۆرپىسى ئالۋاستىكەنغۇ ئۇ، — دەيدى كۈلۈپ تۇرۇپ. سۇن دەرۋىش:

— سۇن بوۋاڭ كىچىك بولغىنى بىلەن، ئاراڭ بىلەن بېشىغا بىرنى ئۇرساڭ، بويى ئۈچ چى ئۆسۈپ كېتىدۇ، — دەيدى. ئالۋاستى پادىشاھ ئارىسى بىلەن ئۇنىڭ بېشىغا بىرنى ئۇردى. سۇن دەرۋىش بىرلا تولغىنىپ، راست دېگەندەك ئۈچ چى ئېگىز-لەپ كەتتى. ھودۇقۇپ كەتكەن ئالۋاستى پادىشاھ:

— بىزنى بۇنداق كولدۇرلاتقۇدەك سەندە نېمە كارامەت بار؟ مانا ئەمەس! — شۇنداق دەپ ئارىسىنى سۇن دەرۋىشنىڭ مەيدىسىگە سانجىدى. سۇن دەرۋىش گۈرزىسى بىلەن پولات ئارنى توستى ۋە ئالۋاستىنىڭ بېشىغا گۈرزە بىلەن بىرنى سالدى. ئىككىسى خۇاڭفېڭ غارىنىڭ سىرتىدا ئوتتۇز قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرنى يېڭەلمىدى.

سۇن دەرۋىش بەدىنىدىكى تۈكىنى يۇلۇپ، چايناپ ئاسمانغا قاراپ پۈركۈپ: «ئۆزگەر!» دەيدى. سۇن دەرۋىشتىن يۈزى پەيدا بولدى. ئۇلار گۈرزىلىرى بىلەن ئالۋاستى پادىشاھنى قات-مۇقات قورشىۋالدى. ئالۋاستى پادىشاھ قورقۇپ، ئۇمۇ ھىيلە ئىشلىتىپ بىرپەس سېرىق قۇيۇن چىقاردى. بۇ قۇيۇن ھەقىقەتەن يامان قۇيۇن ئىدى. بىردەمدىلا قۇم - شېغىللارنى ئۇچۇرۇپ، دەل - دەرەخلەرنى يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىدى، سۇن دەرۋىشنىڭ بىر تال تۈكىدىن ئۆزگەرگەن بالا سۇن دەرۋىشلەر ئۆزلىرىنى ئاسماندا كۆرۈشتى. سۇن دەرۋىش ھودۇقۇپ كېتىپ

ھېلىقى بىر تال تۈكىنى ئۆز ئورنىغا قويۇپ، گۈرۈزىسىنى ئوي-
ناتقىنىچە ئۆزى يالغۇز جەڭگە چىقتى. ئالۋاستى چىقارغان سې-
رىق قۇيۇندا ئەۋلىيا ئەزەم ئالتۇن نۇر چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى-
نى ئاچالماي سەپتىن چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى.

جۇبايىي ئاتنى تۇتۇپ، يۈك - تاقلىرىنى كۆتۈرۈپ تۇراتتى.
ئۇ توساتتىن چىققان سېرىق قۇيۇننىڭ زەربىسىدە بېشىنى كۆتۈ-
رۈشكە جۈرئەت قىلالماي، تەمتىرەپ نېمە قىلىشنى بىلمەي
قالغاندا، سۇن دەرۋىشنىڭ غەرب تەرەپتىن كېلىۋاتقان ئاۋازىنى
ئاڭلاپ، ئالدىراش ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بۇنىڭ زادى قانداق
ئىشلىقىنى سورىدى. سۇن دەرۋىش ئالۋاستى بىلەن بولغان
ئېلىشىشنىڭ جەريانىنى، سېرىق قۇيۇندا كۆزىنىڭ ئېچىشىپ
ئاغرىپ، ياشاڭغىراپ كەتكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى. ئىككىسى
يانتۇدەك بىر جاينى تېپىپ، ئالۋاستى بىلەن ئەتە تاڭ ئاتقاندا
يەنە ئېلىشماقچى بولدى.

ئەتسى، سۇن دەرۋىش جۇبايىينى يۈك - تاق ۋە ئاتقا
قاراشقا بۇيرۇپ، ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ ئالۋاستى غارىنىڭ
ئالدىغا كېلىپ، ئالۋاستىنى جەڭگە چاقىردى، لېكىن ھېچكىم
چىقمىدى. ئۇ ئەپسۇن ئوقۇپ بىر تال پاشىغا ئايلىنىپ غارغا
كىردى - دە، شامال توختىتىش تۈۋرۈكىگە باغلانغان تاڭ سېڭ-
نى كۆردى. سۇن دەرۋىش تاڭ سېڭنىڭ پارقىراق بېشىغا قو-
نۇپ، ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ قويۇپ، ئاندىن ئالدى تەرەپكە
ئۇچۇپ كەتتى. ئالۋاستى پادىشاھ بالا ئالۋاستىغا تۇخۇم ساند-
شىپ بېرىۋاتاتتى، توساتتىن بىر بالا ئالۋاستى كېلىپ ئۇنىڭغا
ئۆزىنىڭ جۇبايىينى كۆرگەنلىكىنى، سۇن دەرۋىشنى كۆرمىگەن-
لىكىنى ئېيتتى. ئالۋاستى پادىشاھ:

— قۇيۇندا ئۆلگەن بولۇشى مۇمكىن، ياكى بولمىسا ياردەم-
گە ئەسكەر چاقىرغىلى كەتكەن نېمە، — دېدى. قالغان ئالۋاس-
تىلارنىڭ ھەممىسى:

— سۇن دەرۋىش قۇيۇندا ئۆلمەي قالغان بولسا، ئۇ تەڭرى لەشكەرلىرىنى باشلاپ كەلسە قانداق قىلغۇلۇق؟ — دېيىشتى. ئالۋاستى پادىشاھ:

— تەڭرى لەشكەرلىرىدىن نېمە قورققۇلۇق! ئەۋلىيا روھ-تىن باشقا ھېچكىمدىن قورقمايمەن! — دېدى.

لىمغا قونۇۋالغان سۇن دەرۋىش بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇشاللىق-قىدا يايىپ كەتتى - دە، غاردىن ئۇچۇپ چىقىپ ئەسلىگە قايتتى ۋە ئەۋلىيا روھنى ئىزدەپ مېڭىپ كەتتى. ئەۋلىيا روھ ئەۋلىيا ئەزەم بىلەن بىللە خۇاڭفېڭ تېغىغا كەلدى. ئەۋلىيا روھ:

— ئۇ ئالۋاستىلار مېنىڭدىن سەل قورقۇدۇ، سەن ئۇلارنى ئالداپ سىرتقا ئاچىق. مەن ئۇلارنى سېھىرلىۋېتىمەن، —

دېدى. سۇن دەرۋىش بۇلۇتتىن يەر يۈزىگە چۈشۈپ، گەپ - سۆز قىلماستىن ئالۋاستى غارىنىڭ ئىشىكىنى گۈرۈزسى بىلەن ئۇ-رۇپ پاچاق - پاچاق قىلىۋەتتى. ساراسىمىگە چۈشكەن بالا ئالۋاستى بۇ ئىشنى دەرھال مەلۇم قىلدى. ئالۋاستى پادىشاھ ئارىسىنى كۆتۈرۈپ غاردىن چىقىپ سۇن دەرۋىشنى كۆردى. ئۇ ئارىسىنى سۇن دەرۋىشنىڭ مەيدىسىگە سانجىدى. سۇن دەرۋىش گۈرۈزسىنى ئوينىتىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى سان - سا-ناقسىز ئېلىشتى. ئالۋاستى پادىشاھ ئاغزىنى يوغان ئېچىپ قۇ-يۇن چىقاردى، بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇرغان كۆكتىكى ئەۋلىيا روھ ئالتۇن ھاسسىنى تاشلاپ، سەككىز پۇتلۇق ئەجدىھاغا ئايلىنىپ ئالۋاستى پادىشاھنى تۇتۇۋېلىپ، قىيا تاشقا زەرب بىلەن ئۇردى. ئالۋاستى پادىشاھ ئەسلىگە قايتتى، ئۇ ئەسلىدە بۇلغۇن ئىكەن. سۇن دەرۋىش ۋە جۇباچىي غارغا كىرىپ توش-قان، تۈلكە، بۆكەن، بۇغا سىياقىغا كىرىۋالغان ئالۋاستىلارنى تىرنا ھەم گۈرۈزە بىلەن ئۇرۇپ تامام يوقىتىپ، ئۇستازىنى قۇتقۇزۇپ چىقتى. ئۈچىسى ئەۋلىيا روھقا رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتىپ، چوڭ يولنى بويلاپ مەغرىبكە يۈرۈپ كېتىشتى.

11 - باب ليۇشاخې دەرياسى بويىدا ۋۇجىڭنىڭ ئەل بولغانلىقى

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ ئىككى شاگىرتى بىر ئەزىم دەريا بويىغا كېلىپ، قىرغاقتىكى بىر تاش ئابىدىنى كۆردى. تاش ئابىدىگە «ليۇشاخې دەرياسى» دېگەن خەتلەر يوغان قىلىپ، «سەككىز يۈز چاقىرىم ئارىلىققا سوزۇلغان ليۇشاخې دەرياسى ئۈچ مىڭ گەز چوڭقۇردۇر. غاز پېيى لەيلىمەس ئۇندا، لېكىن قومۇش چېچەكلىرى چۆكۈپ كېتتۇر» دېگەن خەتلەر ئۈش-شاق يېزىلغان ئىدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى تاش ئابىدىگە قاراپ تۇراتتى، تۇيۇقسىز ھەيۋەتلىك بىر ئاۋاز بىلەن تەڭ دەريادىن چاچلىدى. چۈشۈرۈلگەن، كۆزلىرى چىراغدەك، يۈزى كۆپكۆك بىر ئال-ۋاستى گۈلدۈرمامىدەك نەرە تارتىپ سۇ يۈزىگە چىقتى. ئۇ بويىغا 90 تال قۇرۇق سۆڭەكنى مارجان قىلىپ ئېسىۋالغان ئىدى، قولىدىكى خاسىيەتلىك ھاسا بىلەن تاڭ سېڭىنى تۇتۇش ئۈچۈن قىرغاققا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ ئۇستازىنى قۇچاقلىۋالدى. باجىيې يۈك - تاغنى تاشلىۋېتىپ، تىرنىسىنى كۆتۈرۈپ ھېلىقى ئالۋاستىغا قاراپ يۈگۈردى. ئىككىسى دەريا بويىدا يىگىرمە قەپەس ئېلىشىپ بىر-بىرىنى يېڭەلمىدى. بىر چەتتە تۇرغان ۋۇكۇڭنىڭ قوللىرى قىچىشىپ كەتكەچكە، ئۇچقاندەك بېرىپ گۈرۈزىسى بىلەن ئالۋاستىنىڭ بېشىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنى سالدى. ئالۋاستى شاپپىدە كەينىگە ئۆرۈلۈپ، ليۇشاخې دەرياسىغا كىرىپ يوقالدى. جۇباجىيې ئاچچىقىدا تېپىرلاپ:

— كىم سېنى كەل دېدى! تۇتۇۋالاي دەپ تۇرغان چاغدا، سەن ئۇنى قاچۇرۇپ قويدۇڭ، — دېدى. سۇن دەرۋىش كۈلۈپ:

— گۈرزەمنى بىر ئايدەك ئىشلەتمەي قوللىرىم قىچشىپ كەتكەن ئىدى، ئۇ ئالۋاستىنىڭ ئوينىشىپ قويغاننى بىلمەيدىغان. لىقىنى كىم بىلسۇن، — دەدى. ئىككىسى كۈلۈشۈپ ئالۋاستىنى تۇتۇش توغرۇلۇق بىر پىلان تۈزدى، جۇباجىي ھېلىقى ئالۋاستىنى سۇ يۈزىگە چىقىشقا قىزىقتۇردى.

جۇباجىي كىيىملىرىنى سېلىپ، تىرنىسىنى ئوينانغان پېتى ئالۋاستىنى ئىزدەپ ليۇشاخې دەرياسىغا شۇڭغىدى. ئالۋاستى بولسا جەڭدە يېڭىلىپ توختىماي ھاسىراپ تۇرغاندا بىرىنىڭ شەپسىنى ئاڭلىدى. ئۇ كەينىگە قاراپ جۇباجىينى كۆردى — دە، خاسىيەتلىك ھاسسىنى كۆتۈرۈپ:

— نەگە بارسەن؟ ئۇردى دېگەن مانا مۇنداق بولىدۇ! — دەپلا سۇدا جۇباجىي بىلەن تۇتۇشۇپ كەتتى. ئۇلار ئېلىشا — ئېلىشا قىرغاققا بېرىپ قالدى. جۇباجىي يېڭىلىگەن بولۇپ ماڭدى، ئالۋاستى بۇنىڭ ھىيلە ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلسۇن، كەينىدىن تاپ باستۇرۇپ كېلىۋەردى. بۇ چاغدا تاقىتى تاق بولۇپ تۇرغان ۋۇكۇڭ دەريا بويىغا سەكرەپ بېرىپ، ئالۋاستىنىڭ يېشىغا گۈزىسى بىلەن بىرنى سالىدى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشىشقا پېتىنالمىي يەنە دەرياغا كىرىپ كەتتى. جۇباجىي: — سەن مىراخورىزە، ھەقىقەتەنمۇ ئالدىراڭغۇ مايمۇنكەن. سەن! مەن ئۇنى ئالداپ ئېگىزرەك يەرگە باشلاپ چىققاندا، ئاندىن ئۇرغان بولساڭ، دەرياغا كىرىپ كەتمەيتتى ئەمەسمۇ ئۇ، ئەمدى ئۇ دەريادىن قاچان چىقىدۇ؟ — دەدى ۋارقىراپ. سۇن دەرۋىش كۈلۈپ:

— ئەخمەق، ئەتە كېلەيلى، — دەدى.

ئەتىسى، سۇن دەرۋىش جۇباجىينى ئالۋاستىنى قىزىقتۇرۇپ رۇپ سۇ يۈزىگە ئېلىپ چىقىشقا بۇيرۇدى. جۇباجىي غەيرەتكە كېلىپ دەريا تەكتىگە چۈشتى. ئەمدىلا ئوينانغان ئالۋاستى جۇباجىينىڭ يەنە كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ خاسىيەتلىك ھاسسىنى

كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارشى ئاتلاندى. ئىككىسى بىر جايدا قاتتىق ئېلىشتى، شۇ تەرىزدە ئېلىشىپ سۇ تەكتىدىن سۇ يۈزىگە چىقىشتى، ئوتتۇز قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. قىرغاققا چىققاندا، جۇباچىي:

— مۇتتەھەم ئالۋاستى! چىقە، ئەمدى رەسمىي ئۇرۇشايلى! — دەپ ۋارقىردى. ئالۋاستى:

— سەن مېنى كۆلدۈرلەتمەقچى بولۇۋاتسەن، ھېلى ھەم دەمچىڭنى چاقىرىپ كېلىسەن، سېنىڭ ئالدام خالتاڭغا چۈشە مەيمەن. سەن چۈش، ئىككىمىز سۇدا ئۇرۇشايلى! — دېدى. سۇن دەرۋىش ئالۋاستىنىڭ قىرغاققا چىقىشقا ئۇنىمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك ھالغا كېلىپ، بىرلا موللاق ئېتىپ ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ، ئالۋاستىنى تۇتۇش ئۈچۈن يەر يۈزىگە شۇڭغىدى. شامالنىڭ ساداسىنى ئاڭلىغان ئالۋاستى دەررۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزىنى تۇتۇشقا تەمشەلگەن. لىكىنى كۆرۈپ، ئالدىراش سۇغا كىرىپ كەتتى.

ئىككىسى چارىسىز ئەھۋالدا قېلىپ ئۇستازنىڭ ئالدىغا كېلىشكە مەجبۇر بولۇشتى. سەنزاڭ بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ قاتتىق قايغۇغا چۆمدى. سۇن دەرۋىش:

— ئۇستاز، قايغۇرمىسىلا! مەن شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يېنىغا باراي. نوم ئەكېلىدىغان ئىشنى شەپقەتكار بۇدساتۋا ئو-رۇنلاشتۇرغان، لىۋشاخې دەرياسىدىن ئۆتەلمەي تۇرۇپ قالدۇق، ئۇنى ئىزدىمەي كىمنى ئىزدەيمىز؟ — دېدى. ئۇستاز:

— ئەھۋال مۇشۇ، سەن تېز رەك بارغىن! — دېدى. سۇن دەرۋىش بۇلۇتقا مىنىپ بىر ئاش پىشىم ۋاقتقا يەتمەگەن سۈرئەتتە جەنۇبىي دېڭىزغا يېتىپ باردى. ئۇ شەپقەتكار بۇدساتۋانى كۆرۈپ لىۋشاخې دەرياسىدا بولغان ئەھۋاللارنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەردى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— ئۇ ئالۋاستى ئەسلىي خىسلەتدار قەسىرىدىكى پەردە قايدى-
رىغۇچ سەركەردە ئىدى. مەن ئۇنىڭغا نوم ئالغىلى ماڭغانلارنى
شۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتقان ئىدىم. سەن مايمۇنزە، تاڭ
سېڭ بىلەن مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغانلىقىڭلارنى دېگەن بول-
ساڭ، ئۇ ھەرگىز سىلەر بىلەن ئېلىشىمىغان بولاتتى، — دېدى.
ۋۇكۇڭ:

— ئۇ ئالۋاستى قىرغاققا چىققىلى ئۇنىمايۋاتىدۇ، ئەمدى
قانداق قىلساق بولىدۇ؟ — دەپ سورىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا
يېڭىدىن قىزىل قاپاقنى چىقىرىپ، شاگىرت خۇيەنگە ئۇنىڭ
ۋۇكۇڭ بىلەن ليۇشاخې دەرياسىغا بىللە بېرىشنى تاپىلاپ،
زۆرۈر تېپىلغاندا قىزىل قاپاقنى چىقىرىپ «ۋۇجىڭ!» دەپ
چاقىرسا، ھېلىقى ئالۋاستىنىڭ سۇدىن چىقىدىغانلىقىنى ئېيت-
تى.

سۇن دەرۋىش خۇيەن بىلەن بىللە ليۇشاخې دەرياسىغا
كەلدى. خۇيەن قىزىل قاپاقنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— ۋۇجىڭ! نوم ئالغىلى ماڭغانلار مۇشۇ يەردە، دەرھال
بەيئەت قىل! — دەپ ۋارقىرىدى. ئالۋاستى بىرىنىڭ ئۆزىنىڭ
بۇددا ئىسمىنى دەپ، نوم ئالغىلى ماڭغانلارنىڭ گېپىنى قىلىۋات-
قانلىقىنى ئاڭلاپ دەرھال سۇ يۈزىگە چىقتى ۋە ئۆزى بىلەن
ئېلىشقانلارنىڭ نوم ئالغىلى ماڭغان ئەۋلىيا راھىبىنىڭ شاگىرت-
لىرى ئىكەنلىكىنى ئۇقتى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى
كۆرۈشكەندىن كېيىن، سەزىڭ قاتتىق خۇش بولدى. ئۇ ۋۇ-
جىڭنىڭ چېچىنى پاكىز چۈشۈرۈپ قويدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا
ئۇنىڭغا بۇددا ئىسمى قويغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ۋۇ-
جىڭنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشلىرى شەيخلەرنىڭكىگە ئوخشاش بول-
غاچقا، ئۇنىڭغا «شا شەيخ» دەپ ئىسىم قويۇپ قويدى.

ۋۇجىڭ بويىدىن 90 تال ئۇستىخان مارجانى ئالدى،
مارجاننىڭ ئوتتۇرىسىغا شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ قىزىل قاپىقىنى

قويۇپ، ئۇنى قولۇق قىلدى. قولۇققا سەزىلىش چىقتى. ئۇ شاگىرتلىرى ۋە خۇيئەننىڭ قوغدىشى بىلەن ليۇشاخې دەرياسىدىن سالامەت ئۆتتى.

12 - باب ئۇلارنىڭ دىيانتىنى شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئەپچىللىك بىلەن سىنىغانلىقى

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ياپېشىل تاغ ۋە زۇمرەتتەك دەريالارنى كەينىدە قالدۇرۇپ ماڭدى، ئۇلار ۋاقتىنىڭ ئۆتەك ئۆتۈشى بىلەن كەچكۈزنىڭ كىرىپ قالغانلىقىنىمۇ تۇيماي قېلىشتى. بىر كۈنى كەچتە، تاڭ سېڭ ئاتلىق كېتىۋېتىپ ئالدى تەرەپتىكى بىر قورۇقنى كۆرۈپ قالدى ۋە شاگىرتلىرىغا شۇ يەردە تۈنەشنى تەۋسىيە قىلدى. سۇن دەرۋىش قورۇقنىڭ خەيرلىك بۇلۇتلارغا چۈمكىلىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، بۇنى بۇدساتۋا ئەۋلىيالارنىڭ ئالايتەن ئورۇنلاشتۇرغانلىقىنى چۈشەندى، لېكىن مەخپىيەتلىكىنى ئاشكارىلاشقا پىتىنالمىدى:

— ياخشى! ياخشى! شۇ يەردە تۈنەيلى، — دېدى.
ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن قورۇقنىڭ ئالدىغا كەلدى، قورۇقتىن بىر ئايال چىقىپ، ئۇلاردىن:
— سىلەر نەدىن كەلدىڭلار؟ — دەپ سورىدى. سۇن دەرىۋىش:

— بىز بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كەلدۇق. مەغرىبكە نوم ئالغىلى كېتىۋاتىمىز، مۇشۇ يەردە تۈنگەچ ئازراق ئارام ئالايلى دەپ كېلىشىمىز، — دېدى. ئايال خۇش بولۇپ ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئىچكىرىگە باشلىدى.
سەزىلىش ھېلىقى ئايالدىن:

— ئىسىم-شەرىپىڭىز كىمكىن؟ بۇ يەرنى نېمە دەيدۇ؟ —
دەپ سورىدى. ئايال:

— بۇ يەرنى غەربىي گۇدا دەپ ئاتايدۇ. مېنىڭ فامىلىم جيا، ئېرىمنىڭ فامىلىسى مۇ، قېيناتام ۋە قېينانام بۇرۇنلا تۈگەپ كەتكەن، ئۈچ قىز پەرزەنتىمىزدىن باشقا ئوغۇل پەرزەنت كۆرمىدىم. چوڭلارنىڭ چىرىغىنى ياندۇرۇپ كېلىۋاتىمىز، ھال-ئوقتىمىز خېلىلا ياخشى، مىڭ مو مۇنبەت يېرىمىز بار. ئانا - بالا تۆتەيلەن بىزگە يۆلەنچۈك بولغۇدەك كۈيئوغۇللارغا موھتاج، تۆتىلىرى كېلىپ قالتىس ياخشى ئىش بولدى، — دېدى. سەزىڭ بۇ گەپلەرنى قەستەن ئاڭلىمىغان بولۇۋالدى. ئايال يەنە نەسەت قىلغان ئاھاڭدا:

— مېنىڭ ئائىلەم شۇنداق دۆلەتمەن ئائىلە، ماڭا كۈيئو-غۇل، قىزلىرىمغا كۈيۈ بولساڭلار، خالىغانچە راھەت كۆرسىد-لەر، جاپا - مۇشەققەت تارتىپ مەغرىبكە بېرىشىڭلارنىڭ نېمە ھاجىتى؟ — دېدى. سەزىڭ يەنىلا ئۈندىمىدى. ئايال:
— مەن بۇ يىل 45 ياشقا كىردىم، چوڭ قىزىم 20 ياشقا، ئوتتۇرانچى قىزىم 18 ياشقا، كىچىك قىزىم 16 ياشقا كىردى، ھېچقايسىسى تېخى ياتلىق بولمىدى، — دېدى.
جۇباجىيى بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز ئۇيان - بۇيان تولغىنىپ تۇرالماي قالدى. ئۇ ئالدىغا ئۆتۈپ ئۈستازنىڭ يېڭىنى تارتىپ:

— ئۈستاز، بۇ مەزلۇمنىڭ گېپىگە نېمىشقا پەرۋا قىلمايدى-لا؟ ياخشى بىر قارارغا كەلسىلە، — دېدى. سەزىڭ:
— ۋۇھ ھايۋان! بىز راھىبلار راھەت - پاراغەت ۋە ساھىب-جاماللارنى كۆرۈپ ئاينىساق، بۇ قاملاشمىغان ئىش بولمامدۇ؟ — دېدى. ئايال بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ چىمىلىدە-نىڭ كەينىگە ئۆتۈپ كەتتى - دە، ئىشكىنى يېپىپ چىقماي قويدى. ئۈستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مېھمانخانىدا بىر ئوتلام

ئۇسۇلۇق ياكى بىر بۇردا نان يوق، تۇرۇپ كېتىشى. جۇباجىيى ئاچچىقىنى باسالماي سىرتقا چىقىپ ئات باقىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ۋۇجىڭغا:

— سەن ئۇستازغا ھەمراھ بولۇپ ئولتۇرۇپ تۇر، مەن ھېلىقى ھاماقەتكە قاراپ باقاي، ئات باققىلى نەگە ماڭدىكىن، — دەپ، دە، بىرلا سىلكىنىپ بىر يىڭناغۇچقا ئايلىنىپ، ئۇچقان يېتى جۇباجىيىغا يېتىشىۋالدى. جۇباجىيى ئاتنى يېتىلەپ كەينى ئىشىككە كېلىپ، ئايالنىڭ ئۇچ قىزى بىلەن كەينى ھويلىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ، مەزلۇمنى گەپكە تۇتۇپ، ئۆزىنىڭ كۈيئوغۇل بولۇشىنى خالايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئايال:

— قىزلىرىم سىزنى سەت دەپ ياراتماسمىكىن، — دەپ.

جۇباجىيى:

— ئاپا، قىزلىرىغا دەپسەلە، تاڭ سېڭ قاملاشقان بولغىنى بىلەن كارغا كەلمەيدۇ. مەن كۆرۈمسىز بولغىنىم بىلەن ئاز – تولا كۈچ – قۇۋۋىتىم بار، مىڭ مو يەر دېگەننى ئۆكۈز كېرەك قىلماي بىر تىرنا بىلەن ئاغدۇرۇۋېتەلەيمەن، ئۇرۇق چاچقان ۋاقىتتا يامغۇر ياغمىسا، يامغۇر ياغدۇرالايمەن، شامال چىقمىسا شامال چىقىرالايمەن، ئۆيلىرىڭىزنى پاكار دېسىڭىز، ئىككى – ئۈچ قەۋەتلىك ئىمارەت سېلىپ بېرەلەيمەن. ئۆيىڭ پارچە – پۇرات ئىشلىرىنى قىلىش قولۇمدىن كېلىدۇ — دەپ. ئايال:

— ئەمەس، قىزلىرىمغا دەپ باقاي، — دەپ.

سۇن دەرۋىش قايتىپ كېلىپ ئەسلىگە قايتتى ۋە بايا ئاڭلىدىغانلىرىنى ئۇستازىغا دەپ. كۆپ ئۆتمەي جۇباجىيى يېنىپ كەلدى. تاڭ سېڭ ئۇنىڭدىن:

— باجىيى، ئات بېقىپ كەلدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى.

جۇباجىيى:

— ئوت – چۆپىنىڭ تايىنى يوق ئىكەن، ئات باققۇدەك يەر

تاپالمىدىم، — دەدى.

— ئات باققۇدەك يەر بولمىغان بىلەن، ئات يېتىلەيدىغان يەر چىققاندۇر؟ — دەدى ۋۇكۇڭ. جۇباجيې بۇ گەپنى ئاڭلاپ سىرىنىڭ ئاشكارىلىنىپ قالغانلىقىنى بىلىپ، بىرھازاغىچە گەپ قىلماي بېشىنى سېلىپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئايال ئۈچ قىزنى باشلاپ كىردى، دېگەندەك ئۇنىڭ قىزلىرى بىر - بىرىدىن چىرايلىق ئىدى. ئايال:

— ھەزرەتلىرىم، قايسىڭلار قىزلىرىمغا لايىق بولسىلەر؟ — دەپ سورىدى.

— بىز مەسلىھەتلەشتۈك، سىزگە جۇباجيې كۈيئوغۇل بول-سۇن، — دەدى ۋۇكۇڭ. جۇباجيې:

— مېنى زاڭلىق قىلما، يەنىلا يىراقنى ئويلاپ بىرنېمە دەيلى، — دەدى. ۋۇكۇڭ:

— ئانا دەپمۇ بولدۇڭ، يەنە مەسلىھەتلىشىدىغان نېمە بار؟ چاپسان كىرە! — دەدى.

دەرۋەقە، باجيې ئايالنىڭ كەينىدىن ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

— ئانا، قايسى قىزىڭىزنى ماڭا لايىق كۆردىڭىز؟ — دەپ

سورىدى جۇباجيې ئايالدىن. ئايال:

— مەندە بىر قولىغلىق بار، مۇشۇ ياغلىقنى بېشىڭىزغا

سېلىپ يۈزىڭىزنى ئېتىۋالسىز، قىزلىرىم ئالدىڭىزدىن ئۆت-دۇ،

سىز قايسىسىنى تۇتۇۋالسىڭىز، شۇنى سىزگە بېرىمەن، —

دەدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۈچ قىزنى چاقىرىپ چىقتى. جۇباجيې

يۈزىنى ياغلىق بىلەن يېپىپ قوللىرىنى سوزۇپ، قىزلارنى

تۇتۇشقا تەمشەلدى، ئۇيان - بۇيان ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ،

ھەرنېمە قىلىپمۇ بىرەر قىزنى تۇتالماي بېشى ئايلىنىپ يىقىلىپ

چۈشتى ۋە شۇ يەردە ئولتۇرۇپ توختىماي «ئانا!» دەپ توۋلد-دى.

ئايال:

— مۇنداق بولسۇن، قىزلىرىمنىڭ ھەربىرى بىردىن كۆڭ-

لەك تىككەن، قايسى قىزىمنىڭ تىككەن كۆڭلىكى سىزگە دەپ كەلسە، شۇ قىزىمنى سىزگە بېرى، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ ئىچكىرىكى ئۆيدىن بىر كۆڭلەك ئېلىپ چىقتى. جۇباجىي ئال-مان- تالمان كىيىملىرىنى يېشىپ تەييار بولدى. ئۇ كۆڭلەك-نىڭ ئىزمىلىرىنى ئەتمەي تۇرۇپلا يىقىلدى. ئۇ ئەسلىي نەچچە تال ئارغامچا بىلەن باغلىنىپ قالغان ئىدى، شۇڭا ئۇ ئارغامچا قىدىماي توۋلاپ كەتتى. ئايال ۋە ئۇنىڭ قىزلىرى كۆزدىن غايىب بولغان ئىدى.

سەزناڭ، ۋۇكۇڭ، ۋۇجىڭ ئويغىنىپ قارىسا، ھېلىقى قورۇقتىن ئەسەر قالمىغان، ئۆزلىرى قارىغايىزلىقتا ئۇخلاپ ياتقان. ئۇلار دەرەختە ئېسىقلىق تۇرغان بىر باغاقچىنى كۆرۈپ، بىرنەچچە بۇدساتۋانىڭ ئۈستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ دىيانە-تىنى سىناش مەقسىتىدە ساھىبجاماللار سۈرىتىگە كىرگەنلىك-نى ئۇقتى. ئۇلار باغاقچىنى كۆرۈپ تۇرغان چاغدا، توساتتىن جۇباجىيىنىڭ ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىدىن:

— ئۈستاز! بوغۇلۇپ ئۆلەي دېدىم! مېنى قۇتقۇزۇۋالسىد-لا! ئەمدى ئۇنداق قىلمايمەن! — دەپ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ۋۇكۇڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنى راسا مازاق قىلدى. جۇباجىيىنى ۋۇجىڭ باغلاقتىن بوشاتتى. قاتتىق ئىزا تارتقان جۇباجىيى بۇندىن كېيىن نىيىتىنى بۇزماسلىققا قەسەم بەردى. ئۈستاز شاگىرتلىرى بىلەن مەغرىب سەپىرىنى يەنە باشلىدى.

13 - باب ۋۇكۇڭنىڭ ئادەمگىيا ھ مېۋىسىنى

ئوغرىلىقچە يەۋېلىپ ۋۇجۇڭ ئىبادەتخا-

نىسىنى مالىمان قىلغانلىقى

تالڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ كېتىۋات-

قان يول ئۈستىدە ۋەنشۈشەن تېغى دېگەن بىر تاغ، تاغدا ۋۇجۈاڭ ئىبادەتخانىسى دېگەن بىر ئىبادەتخانا، ئىبادەتخانىدا جىن يۈەن ئىسىملىك بىر پىركامىل بار ئىدى. ۋۇجۈاڭ ئىبادەتخانىسىدا ئادەمگىياھ دەرىخى بولۇپ، بۇ مېۋىلىك دەرىخ ئۈچ مىڭ يىلدا بىر چېچەكلەيدىكەن، ئۈچ مىڭ يىلدا مېۋىگە كىرىدىكەن، ئۇ مېڭ يىلدا پىشىدىكەن، مېۋىسى بەئەينى پۈت - قوللىرى تولۇق يېتىلگەن ھامىلىگە ئوخشايدىكەن. ئۇنىڭ ھىدىنى پۇرغان ئادەم ئۈچ يۈز ئاتمىش يىل، بىر تال مېۋىسىنى يېگەن ئادەم قىرىق يەتتە مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرىدىكەن.

بىر كۈنى، پىركامىل جىن يۈەن چىڭ فېڭ ۋە مىڭ يۇ ئىسىملىك ئىككى شاگىرتىنى ئىبادەتخانىغا قارىتىپ قويۇپ، ئۆزى دەرس ئاڭلىغىلى ئەرشكە راۋان بولۇشنىڭ ئالدىدا، شاگىرتلىرىغا پات ئارىدا شەرقتىكى بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كېلىدىغان بىر ئەۋلىيا راھىبىنىڭ ئۆزىنىڭ دوستى ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭغا ئىككى ئادەمگىياھ مېۋىسى يېگۈزۈشنى، شۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئۆزىگە ۋاكالىتەن دوستلۇق مېھرىنى يەتكۈزۈشنى، ئەمما تاڭ سېڭنىڭ شاگىرتلىرىغا بۇ يەردە ئادەمگىياھ مېۋىسى بارلىقىنى بىلدۈرۈپ قويماسلىقىنى تاپىلدى.

دەل شۇ كۈنى تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ۋۇجۈاڭ ئىبادەتخانىسىغا يېتىپ كەلدى. ئۇلار ئىشىكتىن كىرىشىگە، چىڭ فېڭ ۋە مىڭ يۇ ئىسىملىك ئىككى بالا دەرۋىش ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقتى. ئىككى بالا دەرۋىش ئۇلارنىڭ بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغان راھىبلار ئىكەنلىكىنى ئۇ قۇپ، ئۇلارنى ئىچكىرىگە باشلاپ، ئالدىلىرىغا چاي كەلتۈردى. بىردەم ئولتۇرغاندىن كېيىن سەنزاڭ ۋۇكۇڭنى ئات بېقىشقا، ۋۇجىڭنى يۈك - تاقىلارغا قاراشقا، جۇباجىيىنى تاماق ئېتىشكە بۇيرۇدى. چىڭ فېڭ بىلەن مىڭ يۇ تاڭ سېڭنىڭ يېنىدا ھېچكىمنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ ھۇجرىلىرىغا قايتىپ، بىرى ئالتۇن

كالتەك، يەنە بىرى قىزىل پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ باغقا كىردى. چىڭ فېڭ دەرهخكە يامىشىپ چىقىپ كالتەك بىلەن قېقىپ ئىككى تال ئادەمگىياھ مېۋىسىنى چۈشۈردى. مىڭ يۆ دەرهخ تىزۋىدە پەتنۇسنى تۇتۇپ تۇردى. ئىككىسى ئىككى تال ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئەۋلىيا راھىبىنىڭ ئالدىغا قويۇپ، ئۇسۇزلۇقنى قاندۇرۇۋېلىشنى ئېيتتى. تاڭ سېڭ بۇنى كۆرۈپ، قورققىنىدىن غالىلداپ تىترەپ تۇرۇپ:

— بۇ يا قەھەتچىلىك يىلى بولمىسا، ئىبادەتخانىدىكىلەرنىڭ بالىلارنى يېيىشى قىزىق ئىش قۇبۇ! — دېدى. چىڭ فېڭ بىلەن مىڭ يۆ:

— بۇ دەرهختە ئۈنگەن ئادەمگىياھ مېۋىسى، بىرەر تال يېسىلە يامان بولمايدۇ! — دېدى. سەزىڭ:

— جۆيلۈمەڭلار! جۆيلۈمەڭلار! دەرهختە قانداقمۇ ئادەم ئۈندۈ؟ تېز ئېلىپ كېتىڭلار، — دېدى. چىڭ فېڭ بىلەن مىڭ يۆ تاڭ سېڭنىڭ بۇ مېۋىلەرنىڭ خاسىيەتلىك ئىكەنلىكىنى بىلمەيۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ھۇجرىدىن سىغا كىرىپ ئۆزلىرى يەۋالدى.

تامنىڭمۇ قولىنى بارلىقىنى كىم بىلسۇن، ياندىكى ئۆيدە تاماق ئېتىۋاتقان جۇباچى بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تاپتى. ئۇ بۇ يەردە ئادەمگىياھ مېۋىسى بارلىقىنى ئاڭلاپ نەپسى تاقىلداپ، ئاغزىدىن شۆلگەيلىرى ئېقىپ توختىمىدى، ئۇ سۇن دەرۋىشىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇنى ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئوغرىلاپ كېلىشكە كۈشكۈرتتى. سۇن دەرۋىش سىياقىنى ئۆزگەرتىپ، ئاۋۋال ئالتۇن كالتەكنى ئوغرىلاپ، ئاندىن باغقا كىرىپ، دەرهخكە سەكرەپ چىقىپ بىر تال ئادەمگىياھ مېۋىسىنى قېقىپ چۈشۈردى. بىراق، ئادەمگىياھ مېۋىسى يەرگە چۈشۈپلا يوقاپ كەتتى. سۇن دەرۋىش تىللىغان پېتى شۇ يەردىكى زېمىن مۇئەككىلىنى

چاقىرىپ ئەكېلىپ، ئۇنىڭدىن ئادەمگىياھ مېۋىسىنىڭ ياغاچقا تەگسە قۇرۇپ، سۇغا تەگسە ئېرىپ، ئوتقا تەگسە كۆيۈپ، توپىغا تەگسە يەرگە كىرىپ كېتىدىغانلىقىنى ئۇقتى. سۇن دەرۋىش بىر قولىدا چاپىنىنىڭ پېشىنى تۇتۇپ، بىر قولىدا ئادەمگىياھ مېۋىسىنى سىنى قاتتى. ئۇ شۇنداق قىلىپ ئۈچ تال ئادەمگىياھ مېۋىسىنى قېقىپ چۈشۈرۈپ، شا شەيخ، جۇباجىي بىلەن بىردىن بۆلۈشۈپ بېدى. جۇباجىي نەپسى يامان، ئاغزى يوغان بولغاچقا، ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئاغزىغا سېلىپلا يۇتۇۋېتىپ تەمىنىڭ قانداقلىقىنى بىلەلمەي قالدى. ئۇ سۇن دەرۋىشكە يەنە ئوغرىلاپ كېلىشىنى ئېيتىۋىدى، سۇن دەرۋىش رەت قىلدى. ئۇ ھاماقەت ئادەمگىياھ مېۋىسىنىڭ تەمىنى بىلەلمەي قالغانلىقى ئۈچۈن غودۇراپ تۇرۇ-شغا، چىڭ فېڭ بىلەن مەڭ يۆ ئۆيگە كىرىپ بولغان ئىشلاردىن خەۋەر تاپتى. ئۇ ئىككىسى باغقا كىرىپ قارىغۇدەك بولسا، دەرەختە پەقەت يىگىرمە تۆت تال ئادەمگىياھ مېۋىسى قالغان ئىدى، ئۇلار كەينىگە يېنىپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى تىللاپ كەتتى.

سۇن دەرۋىش نائىلاج ئۆزىنىڭ ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئوغرىلىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلدى، لېكىن زادى نەچچە تال مېۋە ئوغرىلىغانلىقىنى دەپ بېرەلمىدى. چىڭ فېڭ بىلەن مەڭ يۆ ئۇلارنى يەنە تىللاپ كەتتى. بۇنىڭدىن ئاچچىقى كەلگەن سۇن دەرۋىش بەدىنىدىن بىر تال تۈكنى يۇلۇپ يالغان بىر سۇن دەرۋىشكە ئايلاندۇرۇپ ئۆز ئورنىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، باغقا كىرىپ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى ئىشقا سېلىپ، باغدىكى ئادەمگىياھ مېۋىلىك دەرەخنى يىلتىزى بىلەن قومۇرۇ-ۋېتىپ، ئاندىن غىپىدە ئۇستازىنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى. ئاغزى بېسىلماي تىللىغان بولسىمۇ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ لام - جىم دەپمەي تۇرغانلىقىنى كۆرگەن بۇ ئىككى بالا دەرۋىش مېۋىلەرنى خاتا ساناپ قويغان ئوخشىمىز دەپ

يەنە باغقا كىردى. قارىسا، باغدىكى ئادەمگىياھ دەرىخى يىلتىزى بىلەن قومۇرۇۋېتىلگەن، مېۋىلەرنىڭ بىرىمۇ يوق، ئۇلارنىڭ قورقۇپ جان - پېنى چىقىپ كەتتى. مىڭ يۆ:

— بىزنىڭ خاسىيەتلىك دەرىخىمىزنى چوقۇم يۈز - كۆزدىكى تۈك باسقان ھېلىقى راھىب ۋەيران قىلىۋەتتى، — دېدى. ئىككىسى ئەپچىل چارە - ئامال توغرۇلۇق مەسلىھەتلەشتى. ئۇلار تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى مېھمان قىلدى، مۇشۇ پەيتتىن پايدىلىنىپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى سولاپ قويۇپ، پىركامىلنىڭ كېلىشىنى كۈتتى. ئىككىسى سۈن دەرىخىنى سولاپ قويۇشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلمەيتتى. ئەتىسى تاڭ ئاتماستا سۈن دەرىخىنى قۇلۇپ ئېچىش ھۈنرىنى ئىشقا سېلىپ ئىشكىنى ئاچتى ۋە ئۇستاز بىلەن ئىككى ھەمراھدىكى باشلاپ ۋۇجۇڭ ئىبادەتخانىسىدىن ئاستا چىقىپ كەتتى. پىركامىل جىن يۈەن ۋۇجۇڭ ئىبادەتخانىسىغا قايتىپ كەلدى. مىڭ يۆ بىلەن چىڭ فېڭ پىركامىلنىڭ يېنىپ كەلگەنلىكىدىكى كۆرۈپ، تىزلانغان پېتى يىغلاپ:

— ئۇستاز، سىلنىڭ بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كەلگەن ھېلىقى دوستلىرى بىر توپ قاراقچىلار ئىكەن. ئۇلار تۆت تال ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئوغرىلاپ يەپ قانائەت قىلماي، يەنە خاسىيەتلىك دەرىخىمۇ يىلتىزى بىلەن قومۇرۇۋەتتى. بىز ئۇلارنى سولاپ قويۇپ سىلنىڭ كېلىشىلىرىنى كۈتكەن ئىدۇق، ئۇلارنىڭ قېچىپ كېتىدىغانلىقىنى كىم بىلسۇن! — دېدى. پىركامىل بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ خاپا بولماي:

— يىغلىماڭلار، سىلەر ھېلىقى سۈن فامىلىلىكنىڭ ئەرلىكىنى مالىمان قىلغان كارامەت ئىگىسى ئىكەنلىكىنى بىلمەيسىلەر. مەن ھازىرلا بېرىپ ئۇلارنى تۇتۇپ كېلىمەن، — دېدى. پىركامىل بۇلۇتقا چىقىپ غەربكە قاراپ يول ئالدى. ئاردىدىن كۆپ ئۆتمەي، ئۇ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ

مەغرىبكە قاراپ ئالدىراش كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى. پىركامىل يېڭىگە سولۇۋېلىش ھىيلىسىنى ئىشلىتىپ، يېڭىنى بىر سىلكە-تىپلا تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى يېڭىگە سولاپ، ۋۇ-جۇاڭ ئىبادەتخانىسىغا ئېلىپ كەلدى. پىركامىل ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى يېڭىدىن چىقىرىپ تۇرۇكلەرگە چىرماپ باغلاتقۇزۇۋەتتى، ئەجدىھا تېرىسىدىن ئىشلىگەن يەتتە ئۇرۇملۇك قامچا بىلەن ئۇرۇپ تاڭ سېڭدىن ئاچچىقىنى چىقارماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ:

— مېۋىنى يېگەن مەن، دەرىخىنى يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىغانمۇ مەن، ئۇرسىلا مېنى ئۇرسىلا، — دېدى. پىركامىل شاگىرتلىرىغا ۋۇكۇڭنى قامچا بىلەن ئون قېتىم ساۋاشقا بۇيرۇدى.

قاراڭغۇ چۈشكەندە ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇپ، ئۇستاز ۋە ئىككى ھەمراھىنى باغلاقتىن بوشىتىپ، بىرنەچچە تۈپ سۆگەتنى ئۇلارنىڭ سىياقىغا ئۆزگەرتىپ باغلاپ قويدى. ئۇلار ھېچكىمگە تۇيدۇرماي ۋۇجۇاڭ ئىبادەتخانىسىدىن چىقىپ كەتتى. ئەتىسى پىركامىل ئۇلارنىڭ يەنە قېچىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى قايتا تۇتۇپ كەلدى. پىركامىل بۇ نۆۋەت يەنە يېڭىگە سولۇۋېلىش ھىيلىسىنى ئىشلەتتى. ئۇ شاگىرتلىرىغا بىر قازان ماي قاينىتىشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭنى قايناۋاتقان مايدا سېلىپ ئادەمگىياھ دەرىخىنىڭ ئۆچىنى ئالماقچى بولدى. سۇن دەرۋىش ياندا تۇرغان تاش شىرنى سېھىر بىلەن ئۆزىگە ئايلاندۇرۇپ، ئۆزى ئاسمانغا چىقىپ تاماشا كۆردى. تۆرت شاگىرت سۇن دەرۋىشنى ھەرقانچە كۆتۈرۈپمۇ ئورنىدىن مىدىرلىتالمىدى، يەنە تۆت شاگىرت كېلىپمۇ سۇن دەرۋىشنى ئورنىدىن قوزغىتالمىغان بولغاچقا، يىگىرمە نەچچە شاگىرت بىراقلا كېلىپ سۇن دەرۋىشنى كۆتۈرۈپ قازانغا تاشلىيالىدى. «چولتوڭ» قىلغان غايەت زور ئاۋاز بىلەن تەڭ قازان

تېشىلىپ، مايلار ئەتراپقا ئېقىپ كەتتى. پىركامىل قاتتىق ئاچچىقلاپ، باشقا قازان ئەكىلىپ قازانغا تاڭ سېڭىنى تاشلاشنى بۇيرۇدى. سۇن دەرۋىش بۇ گەپنى ئاسماندا تۇرۇپ ئاڭلاپ دەر-
ھال يەرگە چۈشۈپ:

— تەرىتىم قىستاپ كەتكەچكە، قازاننى بۇلغاپ قويماي دەپ كېتىپ قالغان ئىدىم. مانا ئەمدى تېنىمنى پاكلاپ كەلدىم، قازانغا مېنى تاشلا! — دېدى.

پىركامىل ئورنىدىن تۇرۇپ ۋۇكۇڭنىڭ ياقىسىدىن قامال-
لاپ تۇتۇپ:

— مەن سېنىڭ نامىڭنى ئاڭلىغان، كارامىتىڭدىنمۇ خەۋد-
رىم بار، لېكىن سەن مېنىڭ دەرېخىمنى ۋەيران قىلىۋەتتىڭ.
مەغرىبكە بېرىپ ساكيامۇنىغا مەيلى دەۋا قىل، ئادەمگىياھ دەر-
خىمنى تىرىلدۈرۈپ بەرمىسەڭ، سىلەرگە ياخشى كۈن يوق، —
دېدى. سۇن دەرۋىش كۈلۈپ تۇرۇپ:

— سىلى ھەقىقەتەن كۆزى كىچىك ئادەم ئىكەنلا، دەرەخنى
تىرىلدۈرۈش ھېچقانچە تەس ئىش ئەمەس! — دېدى.

— دەرېخىمنى تىرىلدۈرۈپ بەرسەڭ، سەن بىلەن ئاكا-
ئۇكا بولمەن، — دېدى پىركامىل.

— ئەمەس، ئۇستازىمنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئالسىلا،
ئاچ - توق قېلىپ، بويىنى قىسىلىپ قالمىسۇن، مەن بېرىپلا
كېلىمەن، — دېدى سۇن دەرۋىش.

سۇن دەرۋىش بۇلۇتقا چىقىپ ھەممە يەرگە بېرىپ، ئادەم-
گىياھ دەرېخىنى تىرىلدۈرىدىغان خىسلەتلىك دورىنى تاپالمىدى.
شۇنىڭ بىلەن شەپقەتكار بۇدساتۋادىن ياردەم سوراشقا مەجبۇر
بولدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭنى راسا بىر قەپەس تىللاپ،
ئۇنىڭ بىلەن بىللە ۋۇجۇڭ ئىبادەتخانىسىغا كەلدى. پىركا-
مىل، تاڭ سېڭ قاتارلىقلار شەپقەتكار بۇدساتۋانى كۆرۈپ، ئۇ-
نىڭغا ئالدىراش تەزىم بەجا قىلدى. پىركامىل شاگىرتلىرىغا

كۈجە كۆيدۈرۈپ، ئىسرىق سېلىشنى ۋە ھويلا - ئارامنى پاكىز سۈپۈرۈشنى بۇيرۇدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا شەبنەم سۈيى قاقپلانغان شېشە بىلەن ۋۇكۇڭنىڭ ئالمىقىغا ئۆلگەن جاننى تىرىلدۈرۈش تۇمارى پۈتتى. ۋۇكۇڭنى دەرەخنىڭ تۆۋىگە ئۇ-رۇشنى بۇيرۇدى. پىركامىل شۇ ئارىدا بىر بۇلاق پەيدا قىلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخنى دەرەخنى يۆلەپ تۇرغۇزۇشقا، بۇلاق سۈيى بىلەن سۇغىرىشقا بۇيرۇپ، ئۆزى دۈرۈت ئوقۇدى. كۆپ ئۆتمەي ئادەمگىياھ دەرىخى قايتىدىن كۆكلىدى. بۇنىڭدىن قالتىس خۇش بولغان پىركامىل ئون تالچە مېۋىنى قېقىپ چۈشۈرۈپ، شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن تاڭ سېڭىنى مېۋىگە ئېغىز تېگىشكە تەكلىپ قىلدى ۋە سۇن دەرۋىش بىلەن ئاغا - ئىنى بولۇشتى.

14 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ پاسىق سۆڭەك ئالۋاستىغا ئۈچ قېتىم زەربە بەرگەنلىكى

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى پىركامىل جىن يۈەن بىلەن خوشلىشىپ مەغرىب تامان يول ئالدى. بىر كۈنى ئۇلار بۈك - باراقسان ئورمان بىلەن ئورالغان ئاسمان پەلەك ئېگىز بىر تاغنىڭ ئىچكىرىسىگە يېتىپ كەلدى. سەزناڭ ۋۇكۇڭغا: — بىر كۈن يول يۈرۈپ قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى. سەن بېرىپ ئازراق سەدىقە تامىقى تېپىپ كەل! — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— ئۇستاز، تەخىر قىلىپ ئولتۇرۇپ تۇرسىلا، نەدە بىرەر ئۆيلۈك ئادەم بار، قاراپ بېقىپ كېلىمەن، — دېدى - دە، بىرلا سەكرەپ بۇلۇتقا چىقىپ تۇرۇپ ئەتراپقا قارىدى. يىراق-

يېقىندا دېھقان كەپسىمۇ كۆرۈنمەيتتى، جەنۇب تەرەپتىكى تاغدا شاپتۇللۇق باغ قارىيىپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ۋۇكۇڭ يەرگە چۈ- شۈپ ئۇستازغا:

— بۇ ئەتراپتا بىزگە سەدىقە تامىقى بەرگۈدەك ئىنس - جىن يوق ئىكەن، جەنۇب تەرەپتىكى تاغدا شاپتۇللۇق باغ بار ئىكەن. شۇ باغدىن شاپتۇل ئۈزۈپ كېلەي، قورساقلىرىنى ئەس- تەرلەپ تۇرالا، — دېدى. ئۇستاز رۇخسەت قىلدى، ۋۇكۇڭ شۇ ياققا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

كونىلاردا: «ئېگىز تاغدا ئالۋاستى، تىك چوققىدا جىن - شايانۇن بار» دېگەن گەپ بار. بۇ تاغدا ھەقىقەتەن بىر پاسىق سۆڭەك ئالۋاستى بار ئىدى. بۇ ئالۋاستى مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغان تاڭ سېڭىنىڭ مۇشۇ يەردىن ئۆتىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ گۆشىنى يېگەن ئادەمنىڭ مەڭگۈ قېرىمايدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، خېلىدىن بېرى مۇشۇ يەردە تاڭ سېڭىنىڭ كېلىشىنى ساقلاپ تۇرغان ئىدى. شۇ كۈنى ئۇ بۆلۈتنىڭ چېتىدە تۇرۇپ تاڭ سېڭىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنى تۇنۇشقا تەمشەل- دى، توساتتىن جۇباچىي بىلەن شا شەيخنىڭ تاڭ سېڭىنى قوغداپ تۇرغانلىقى كۆزىگە چېلىقىپ قالدى - دە، قاراملىق قىلىشقا پېتىنالمى، بىر جىراغا چۈشۈپ بىرلا سىلكىنىپ، كۈمزەك كۆتۈرگەن چىرايلىق بىر قىزغا ئايلىنىپ، تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالدىغا ماڭدى. جۇباچىي ساھىبجامال بىر قىز- نىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ نىيىتى بۇزۇلدى - دە، ئىغاڭلىد- غان پېتى ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— راھىبە، يول نەگە؟ قوللىرىدىكى نېمە ئۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇنىڭدىن. ئاق ئالۋاستى:

— شەيخىم، قولۇمدىكى كۈمزەكتە تاماق ھەم مەنجاڭ بار. ئېرىم تاغنىڭ شىمال تەرىپىدىكى جىلغىدا ئىشلەۋاتىدۇ، ئۇنىڭغا تاماق ئېلىپ كېتىۋاتىمەن. ئاتا - ئانام ئاق ئۇستىخان كىشىلەر

ئىدى، راھىبىلەرگە سەدىقە تاماق بېرەتتى، بۇ تاماقنى سىلەرگە سەدىقە تامىقى قىلىشقا رازىمەن. ياراتساڭلار مانا يەڭلار، — دېدى. تاڭ سېڭ:

— شاگىرتىم مېۋە ئۈزگىلى كەتتى، سىزنىڭ تامىقىڭىزنى يېمەيمىز، — دېدى. جۇبايى خاپا بولۇپ:

— تەييار تاماقنى يېمەي، ھېلىقى مايمۇنەك ئەكەلگەن مېۋىلەرنى تۆت ئۇلۇش قىلىپ يەمدۇق! — دېدى — دە، كوم-زەكنى ئاغزىغا ئۆڭتۈرۈپ، ئىچىدىكى نەرسىلەرنى يېيشكە باشلىدى.

سۇن دەرۋىش مېۋىلەرنى كۆتۈرۈپ كەلدى، ئۇ ھېلىقى قىزنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپ-سەن گۈرۈزىسىنى چىقىرىپ، ئۇنىڭ بېشىغا كېلىشتۈرۈپ سالماقچى بولغان ئىدى، بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن تاڭ سېڭ ئالمان-ئالمان ۋۇكۇڭنى توسۇپ:

— كىمنى ئۇرسەن؟ — دەپ سورىدى ۋۇكۇڭدىن. ۋۇ-كۇڭ:

— ئۇستازىم، بۇ قىز ئالۋاستى، سىلنى كولدۇرلانىقلى كەلگەن، كېچىكىپ كەلگەن بولسام، ئۇ سىلگە قىلتاق قۇرۇپ زەھەرلىك قولىنى سالغان بولاتتى! — دېدى. تاڭ سېڭ بۇ گەپكە ئىشەنمەي قىزنى ياخشى ئادەم دەپ تۇرۇۋالدى. ۋۇكۇڭ-نىڭ ئاچچىقى كېلىپ گۈرۈزىسى بىلەن ئاق ئالۋاستىنىڭ بېشىغا بىرنى سالدى. ئالۋاستى جەسەت پارچىلاش سېھرىنى ئىشلىدى-تىپ، يالغان جەسەتنى قالدۇرۇپ قېچىپ كەتتى. تاڭ سېڭ قورقۇپ تىترەپ كەتتى ۋە:

— سەن مايمۇن نېمىدېگەن ئەدەپسىز، بىر گۇناھسىز جانغا زامىن بولغىنىڭ نېمىسى؟! — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— ئۇستاز، كومزەكنىڭ ئىچىدىكى نەرسىلەرگە قاراپ باقىسلا، نېمىلەر بار ئىكەن؟ — دېدى.

تاڭ سېڭ قارىغۇدەك بولسا، كومزەكنىڭ ئىچىدە گۈرۈچ نامىقى نېمە قىلسۇن، كومزەكتە قۇرت - قوڭغۇز، پاقىلار قىمىلدېشىپ، سەكرىشىپ يۈرۈشەتتى. لېكىن، جۇباجىي قارا نىيەتلىك بىلەن:

— ئۇ سىلنىڭ چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇشلىد-
رىدىن قورقۇپ، سېھىر بىلەن تاماقنى بۇ نەرسىلەرگە ئايلاندۇ-
رۇپ قارىغۇسىز قىلىۋەتتى، — دېدى. تاڭ سېڭ بۇ گەپنى
ئاڭلاپ دەرھال چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇشقا باشلى-
دى. ۋۇكۇڭ جان ئاچچىقىدا ۋارقىراپ كەتتى:
— بېشىم ئاغرىپ كەتتى! بېشىم ئاغرىپ كەتتى! ئەپسۇن-
نى ئوقۇمىسلا! ئوقۇمىسلا! گەپ بولسا چىرايلىق دېيىشەي-
لى، — دېدى. تاڭ سېڭ:

— چىرايلىق دېيىشكۈدەك يەنە نېمە گەپ بار؟ راھىبلار
ھەر ۋاقىت رەھىمدىللىقنى ئۈنتۈپ قالماستىكى زۆرۈر، سەن
نېمىشقا قەدەمدە بىر ياۋۇزلۇق قىلسەن؟ يوقال! مەن سېنى
شاگىرت قىلمايمەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ ئۈستازىدىن ئايرىلماي-
دىغانلىقىنى دەپ يالۋۇرۇپ كەتتى. تاڭ سېڭ:
— مۇشۇ بىر قېتىم گۇناھىڭدىن ئۆتەي، يەنە مۇشۇنداق
قىلساڭ، چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنىنى يىگىرمە قېتىم ئو-
قۇيمەن، — دېدى.

ھېلىقى ئالۋاستى بۇلۇتنىڭ چىتىدە سۇن ۋۇكۇڭغا قاتتىق
ئۆچمەنلىكى قوزغىلىپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ يەنە بىرلا سىلكىنىپ
مومايغا ئايلىنىپ، ھاسسىنى توكۇلدىتىپ يىغلىغان پېتى تاڭ
سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالدىغا قاراپ ماڭدى. جۇباجىي
موماينى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى - دە:
— چاتاق بولدى! ئاپىسى قىزىنى ئىزدەپ كەلدى! —
دېدى. ۋۇكۇڭ:

— جۆيلۈمە! ھېلىقى قىز 18 ياش، بۇ موماي سەكسەن

ياشتا باردەك قىلدۇ، ئۇنداقتا ئۇ ئاتمىش يېشىدا بالا كۆرگەن بولۇپ قالمادۇ؟ يالغان! — دەيدى ۋە ئالدىغا بېرىپ قاراپ موماينىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى پەرق قىلىۋالدى — دە، گۈزۈد-سى بىلەن تازا سالدى. ئالۋاستى يەنە سېھىر ئىشلىتىپ يالغان جەسەتنى قالدۇرۇپ، ئۆزى قېچىپ كەتتى. تاڭ سېڭ بۇ ئەھۋال-نى كۆرۈپ تەشۋىشلەنگەن پېتى ئانتىن چۈشۈپ چەمبىرەك چى-كۈتتىش ئەپسۇننى يىگىرمە قېتىم ئوقۇدى. ۋۇكۇڭ ئاغرىق ئازابغا چىدىماي يەردە دومىلاپ كەتتى ۋە:

— ئۇستاز، ئەپسۇننى ئوقۇمىسىلا! گەپ بولسا چىرايلىق قىلىشايلى! — دەپ يالۋۇردى.

— مەن ساڭا كۆپ قېتىم تەربىيە قىلدىم، سەن ياۋۇزلۇق قىلىپ كەينى — كەينىدىن پۇقرالارنىڭ جېنىغا زامىن بولدۇڭ. نەدىمۇ بۇنداق ئىش بولسۇن؟ — دەيدى ئۇستاز.

— ئۇ دېگەن ئالۋاستى، — دەيدى ۋۇكۇڭ. تاڭ سېڭ:

— يوق گەپ! سەن كەتكىن! — دەيدى. ۋۇكۇڭ:

— ئۇستاز، ناۋادا مېنى كېرەك قىلمىسىلا، چەمبىرەك بوشتىش ئەپسۇننى ئوقۇپ، مېنى چەمبىرەكتىن ئازاد قىل-ۋەتسىلە، مەن بۇ يەردىن خۇشال كېتىپ قالاي. مەن سىلى بىلەن سەپەردە بىر مەنزىل بىرگە بولۇپتىمەن، — دەيدى.

— بۇدساتۋا ماڭا چەمبىرەك چىكۈتتىش ئەپسۇننى ئوقۇش، بوشتىش ئەپسۇننى ئوقۇماسلىقنى ئېيتقان، — دەيدى تاڭ سېڭ تەڭلىكتە قالغان ھالدا.

— ئەمىسە، مېنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭسىلا، — دەيدى ۋۇكۇڭ. تاڭ سېڭ نائىلاج:

— يەنە بىر قېتىم گۇناھىڭدىن ئۆتەي، ئەمدى ياۋۇزلۇق قىلما، — دەيدى.

ئىككى قېتىم مەقسىتىگە يېتەلمىگەن پاسىق سۆڭەك ئاق ئالۋاستى ئاخىرقى قېتىم مەقسىتىگە يېتىشنى كۆزلەپ، بوۋايغا

ئايلىنىپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالدىغا ماڭدى .
جۇبايىي :

— يامان بولدى! بىر بوۋاي كېلىۋاتىدۇ، قانداق قىلغۇلۇق
ئەمدى؟! — دېدى .

— ۋۇھ ھاماقەت، يەنە ئۇستازنى قورقۇتقىلى تۇردۇڭغۇ،
مەن بېرىپ قاراپ باقاي، — دېدى ۋۇكۇڭ . بوۋاي ۋۇكۇڭنى
كۆرۈپ بىچارە قىياپەتكە كىرىپ :

— شەيخ، مېنىڭ ئوغلۇم يوق، بىرلا قىزىم بار ئىدى،
ئۇ كۈيۇغلۇمغا تاماق ئاپىرىپ بەرگىلى ئېتىزلىققا كەتكەن . شۇ
كەتكەن پېتى كەلمىگەچكە، كەمپىرىم ئىزدەپ چىقىپ كېتىپ
ھازىرغىچە دەرىكى بولمىدى، ئۆزۈم ئالايتەن ئىزدەپ چىق-
تىم، — دېدى .

— سەن باشقىلارنى ئالدىلىغىنىڭ بىلەن مېنى ئالدىيال-
مايسەن، سېنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىڭنى مەن بىلىمەن، —
دېدى كۈلۈپ تۇرۇپ ۋۇكۇڭ . ئالۋاستى گەپ قىلالماي قالدى .
ۋۇكۇڭ كۆڭلىدە : مەن ئۇنى ئۆلتۈرمىسەم، ئۇ ئۇستازنى ئېپ-
كېتىپ قالىدۇ، مەن يەنە ئۇستازنى قۇتقۇزغىلى بارىمەن . ئۇنى
ئۆلتۈرۈۋەتسەم، ئۇستاز چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇپ
مېنى پاراكەندە قىلىدۇ، دېگەنلەرنى ئويلىدى . كونايلاردا : « ئوت-
نىڭ سىرتىدا كۆيگۈچە، ئىچىدە كۆي » دېگەن گەپ بار، ئۇس-
تانى ئىشەندۈرسەملا بولمىدىمۇ . ۋۇكۇڭ يەنە مۇشۇلارنىمۇ
ئويلىدى . ئۇ گۈزىسىنى كۆتۈرۈپ ئالۋاستىنى ئوردى . بۇ
قېتىم ئالۋاستىنىڭ سېھىرلىرى تۈگەپ بىر دۆۋە ئاق سۆڭەك
قالدى .

تاڭ سېڭ ئات ئۈستىدە قورققىنىدىن تىترەپ كەتتى، ئاغ-
زى گەپكىمۇ كەلمىدى . سۇن دەرۋىش ئۇستازغا بىر دۆۋە ئاق
سۆڭەككە يېزىلغان « ئاق سۆڭەكلىك خانىم » دېگەن خەتلەرنى
كۆرسەتتى . تاڭ سېڭ سەل - پەل ئىشىنىپ قالدى، لېكىن

جۇباجىي ئۇستازغا مايمۇننىڭ سېھىر ئىشلىتىپ ئۇنىڭ كۆزىنى بويماقتانلىقىنى ئېيتىپ سوغۇق نەپەس گەپلەرنى قىلدى. تاڭ سېڭ چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇننى ئوقۇشقا باشلىدى. سۇن دەرۋىش بېشىنىڭ ئاغرىقىغا چىدماي يەردە دومىلاپ كەتتى ۋە: — ئۇستاز، ئەپسۇننى ئوقۇمىسلا! گەپ بولسا دەۋەرسىدە. — دېدى.

تاڭ سېڭ سۇن دەرۋىشنىڭ يېلىنىپ - يالۋۇرۇشلىرىغا قارىماي شا شەيخكە بىر پارچە قەغەز ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇستاز - شاگىرتلىق مۇناسىۋىتىنى ئۈزگەنلىك توغرىسىدا بىر پارچە ئەيىبنامە يازدى. ۋۇكۇڭ شا شەيخكە:

— ناۋادا ئالۋاستىلارغا يولۇقۇپ قالساڭلار، مېنىڭ ئۇستا-زىمنىڭ چوڭ شاگىرتى ئىكەنلىكىمنى دەپسەڭلار، مەغرىبتىكى ئالۋاستىلار ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلىشقا پىتىنالمىدۇ. جۇ-باجىينىڭ ياغلىما گەپلىرىدىن ھەزەر ئەيلەڭلار، — دېدى - دە، بىرلا موللاق ئېتىپ بۇلۇت ئۈستىگە چىقىپ، خۇاگوشەن تېغىغا يۈرۈپ كەتتى.

15 - باب تاڭ سېڭنىڭ پالاکەتكە يولۇققان

مەلىكىنىڭ مەكتۇپىنى دادىسىغا

يەتكۈزۈپ بەرگەنلىكى

سۇن ۋۇكۇڭ خۇاگوشەن تېغىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، تاڭ سېڭ جۇباجىي بىلەن شا شەيخنىڭ مۇھاپىزىتىدە داۋاملىق مەغرىبكە قاراپ ماڭدى. بىر كۈنى، ئۇلار قاپقاراڭغۇ بىر قارىغايزارلىققا كەلدى، تاڭ سېڭ قورسىقى ئېچىپ كېتىپ جۇباجىينى سەدىقە تاماق تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. جۇباجىي

ئۇياق - بۇياققا بېرىپ بېقىپ ھېچنېمە تاپالماي ھېرىپ كەتكەچ-
كە، چىملىقتا ئولتۇرۇپ ئىختىيارسىز ئۇخلاپ كەتتى.

تاڭ سېڭ ساقلا - ساقلا، جۇباچىپنىڭ كەلمىگەنلىكىنى
كۆرۈپ، ئۇنى ئىزدەپ كېلىشكە شا شەيخنى ئەۋەتتى، ئۆزى
قارىغايىزلىقتا ئولتۇردى. بىرھازادىن كېيىن ئۇ چارچاپ كەت-
كەنلىكتىن ئۇيقۇسى كېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئورنىدىن
تۇرۇپ ئۇيان - بۇيان مېڭىپ يۈرۈپ يولدىن ئادىشىپ، بىر
ئالتۇن مۇنارنىڭ تۈۋىگە كېلىپ قالدى. تاڭ سېڭ مۇنارنىڭ
ئىشىكىگە تارتىلغان بامبۇك پەردىنى كۆرۈپ، پەردىنى قايرىپ
ئىچكىرىگە كىردى. قارىغۇدەك بولسا، بىر تاش كات ئۈستىدە
سېرىق تونلۇق بىر ئالۋاستى ياتاتتى. ئالۋاستى ئولجىنىڭ ئۆز
ئايىغى بىلەن كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئاجايىپ خۇش بولدى، ئۇ
بالا ئالۋاستىلارنى تاڭ سېڭنى باغلاشقا چاقىردى.

تاڭ سېڭ ئالۋاستىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغان شۇ پەيت-
تە، جۇباچىپ بىلەن شا شەيخ ئالۋاستى تۇرۇشلۇق جاي - ۋەزى
تېغى قىياش ئاي غارنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئەسلىدە شا شەيخ
ئۇخلاپ قېتىپ كەتكەن جۇباچىپنى تاپقاندىن كېيىن، كەينىگە
يېنىپ ئۈستازنى تاپالمىغان ئىدى. ئۇلار ئاتنى يېتىلەپ، يۈك-
تاقنى كۆتۈرۈپ يول بويى ئۈستازنى ئىزدەپ ماڭدى. دەل مۇشۇ
يەرگە كەلگەندە، ئىككىسى بۇ غارنىڭ ئىچىدە ئالۋاستى بار، دەپ
جەزم قىلدى. جۇباچىپ گەپ سۆز قىلماستىن تىرنىسى بىلەن
غارنىڭ ئىشىكىنى ئۇرۇشقا باشلىدى. سېرىق تونلۇق ئالۋاستى
بالا ئالۋاستىنىڭ ئاغزى يوغان، سالپاڭ قۇلاق راھىب بىلەن
يۈزى كۆپكۆك بىر راھىبنىڭ كەلگەنلىكى توغرىسىدىكى مەلۇمات-
نى ئاڭلاپ قاتتىق خۇرسەن بولۇپ:

— جۇباچىپ بىلەن شا شەيخ كەپتۇ، — دېدى - دە، قولىغا
قىلىچ ئېلىپ، ئۇلار بىلەن ئېلىشقىلى سىرتقا چىقتى. ئۇلار
ئون نەچچە قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى.

بۇ چاغدا، ئالۋاستى باغلاپ قويغان تاڭ سېڭ غار ئىچىدە تۇرۇپ يىغلاپ كەتتى. توساتتىن ئالدى تەرەپتىن بىر ئايال چىقىپ، تاڭ سېڭدىن:

— ھەزرەت، سىلى نەدىن كەلدىلە؟ — دەپ سورىدى. تاڭ سېڭ بۇ ئايالنىڭ ئالۋاستىغا ئوخشىمايدىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇ-نىڭغا ئەھۋالنى ئەينەن دەيدى. ئۇ ئايال تاڭ سېڭغا ئۆزىنىڭ ئالۋاستى ئەمەسلىكىنى، بۇ يەردىن ئۈچ چاقىرىم يىراقلىققا جايلاشقان باۋشياڭ دۆلىتىنىڭ مەلىكىسى ئىكەنلىكىنى، سۈت ئىسمىنىڭ بەي خۇاشيۇ ئىكەنلىكىنى، ئالۋاستىنىڭ بۇلاپ ئەكەپ-لىپ خوتۇن قىلىپ يۈرۈۋاتقانلىقىغا ئون ئۈچ يىلدىن ئاشقانلىقىنى سۆزلەپ بەردى. مەلىكە تاڭ سېڭغا:

— مەن سىلنى بۇ يەردىن قۇتۇلدۇرۇپ چىقالايمەن، بىر پارچە مەكتۈپىمنى ئاتا - ئانامغا يەتكۈزۈپ بەرسىلە، — دەيدى. تاڭ سېڭ بۇنىڭغا ماقۇل بولدى.

شۇنىڭ بىلەن تاڭ سېڭ مەلىكىنىڭ ياردىمىدە باغلاقتىن بوشاندى. مەلىكە مەكتۈپىنى قولىغا تۇتقۇزۇپ ئۇنى ئارقا ئىشىك-تىن يولغا سېلىپ قويدى. تاڭ سېڭ غاردىن چىقىپ يالغۇز مېڭىشقا پېتىنالمى، بىر تۈپ تىكەننىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇندى. ھېلىقى مەلىكە غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ جۇباجىي ۋە شا شەيخ بىلەن ئۇرۇشۇۋاتقان سېرىق تونلۇق ئالۋاستىنى چاقىرىۋېلىپ، ئۇنىڭغا:

— غوجام، مەن بايام بىر چۈش كۆرۈپتىمەن، چۈشۈمدە سېرىق ساۋۇتلۇق ئەۋلىيا سەدىقە قىلىنغان راھىب كالانى قويۇ-ۋېتىشنى تەۋسىيە قىلدى. كۆزۈمنى ئېچىپ تۇتۇرۇككە باغلانغان راھىب كالانى كۆردۈم. ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈشلىرىنى ئۈمىد قىلىمەن، مانا مېنىلا سەدىقە قىلىنغان راھىب كالان ئورنىدا بىر تەرەپ قىلسىلا! — دەيدى. سېرىق تونلۇق ئالۋاستى:

— بىرەر راھىب كالان دېگەن نېمىدى، بولدى، قويۇۋېتەي-

لى، — دەدى. ئالۋاستى مەلىكىنىڭ تاڭ سېڭىنى ئارقا ئىشكە-
تىن يولغا سېلىپ قويغانلىقىنى ئاڭلاپ غاردىن چىقىپ،
جۇباچىي بىلەن شا شەيخكە:

— مەن مەلىكىنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلىپ سىلەرنىڭ
گۇناھىڭلاردىن ئۆتتۈم، كەينىگە ئۆتۈپ ئۇستازىڭلارنى تېپىۋې-
لىڭلار! يەنە تەۋەيىمگە دەخلى - تەرۈز قىلساڭلار، ھەرگىز
كەچۈرمەيمەن! — دەدى.

جۇباچىي ۋە شا شەيخ ئۇستازنى تېپىپ، ئالدىراش سەپىردە-
نى باشلاپ كېچە - كۈندۈز يول ماڭدى. ئۇلار بىر كۈنى
باۋشياڭ دۆلىتىگە كەلگەنلىكىنى تۇيمايلا قالدى. ئۇلار بىر
مېھمانسارايغا چۈشتى. ئەتىسى تاڭ سېڭ ئۆزى يالغۇز باۋشياڭ
دۆلىتىنىڭ پادىشاھ ھۇزۇرىغا قەدەم تەشرىپ قىلدى ۋە پادىشاھقا
يولخېتىنى كۆرسىتىپ، ئاندىن مەلىكىنىڭ مەكتۇپىنى سۈندى.
پادىشاھ مەكتۇپنى ئوقۇپ بولۇپ ھۆڭرەپ يىغلاپ تاشلىدى
ۋە مەلىكىنى ئالۋاستىنىڭ قولىدىن كىمنىڭ قۇتقۇزالايدىغان-
لىقىنى سورىدى. پۈتۈن ئوردىدىكى مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئە-
مەلدارلارنىڭ ھېچقايسىسى مەيدىسىگە ئۇرۇپ ئوتتۇرىغا چىقالمى-
دى. بىر ئوردا ئەمەلدارى مەشرىقتىن نوم ئالغىلى ماڭغان تاڭ
سېڭىنىڭ ئالۋاستىنى ئەل قىلالايدىغان كارامىتى بارلىقىنى تىلغا
ئالدى. پادىشاھ ئالۋاستىنى ئەل قىلىشقا تاڭ سېڭىنىڭ بېرىشىنى
ئۆتۈندى. تاڭ سېڭ نائىلاج جۇباچىي ۋە شا شەيخنىڭ ئىسمىنى
چىقاردى. پادىشاھ جۇباچىي بىلەن شا شەيخنى چاقىرىپ كېلىش-
كە مېھمانسارايغا ئادەم ئەۋەتتى. ئۇ ئىككىسىنى ئالۋاستىنى
تۇتۇپ كېلىشكە ئەۋەتمەكچى بولدى. جۇباچىي بۇ ئىشنىڭ ھۆد-
دىسىدىن چىقىش - چىقالماسلىقى بىلەن كارى بولماي ماقۇل
بولدى، شا شەيخ جۇباچىي بىلەن بىللە بېرىشقا مەجبۇر بولدى.
جۇباچىي ۋە شا شەيخ ئىككىسى قىيپاش ئاي غارىنىڭ ئالدىغا
كەلدى. جۇباچىي تىرىنسى بىلەن غارنىڭ ئىشىكىنى ئۇرۇپ

تېشۋەتتى. سېرىق تونلۇق ئالۋاستى قىلچىنى پۇلاڭلىتىپ چىقىپ:

— ئۇستازىڭلارنى كەچۈرۈۋەتكەن تۇرسام، ئىشكىمنىڭ ئالدىغا يەنە نېمىدەپ كەلدىڭلار؟ — دەپ ۋارقىردى. جۇباچىي:
— سەن باۋشياڭ پادشاھىنىڭ مەلىكىسىنى ئىگىلىۋاپ- سەن. مەن پەرمانغا بىنائەن سېنى تۇتقىلى كەلدىم، ئۆزۈڭنى باغلىتىپ بۇ ياققا چىق، بولمىسا مەن قول سالىمەن! — دېدى.
غەزەپلەنگەن سېرىق تونلۇق ئالۋاستى قىلچىنى ئوينىتىپ مەي- دانغا چۈشتى. ئىككىسى يەتتە - سەككىز قەپەس ئېلىشتى، جۇباچىي ئاستا - ئاستا بەرداشلىق بېرەلمەي قالدى. ئۇ شا شەيخكە:

— سەن چىقە، مەن بىردەم ئارام ئېلىۋالاي، — دېدى - دە، ئوت - چۆپلەرنىڭ ئارىسىغا باشچىلاپ كىرىپ كېتىپ قايتا چىقماي قويدى. شا شەيخ سېرىق تونلۇق ئالۋاستىغا تەڭ كېلەل- مەي، قولغا چۈشۈپ غارغا كىرىپ قالدى.
سېرىق تونلۇق ئالۋاستى شا شەيخنىڭ كۆز ئالدىدا قىلچىد- نى ئوينىتىپ، مەلىكىدىن ئۇنىڭ پادشاھقا مەكتۈپ ئەۋەتكەن- ئەۋەتمىگەنلىكىنى كۆچۈرۈپ سورىدى. شا شەيخ ئۇستازنى مۇشۇ مەلىكىنىڭ قويۇۋەتكەنلىكىنى پەرەز قىلىپ، باۋشياڭ دۆلىتىدە ئۈچىنچى مەلىكىنى ئىزدەپ كۆچۈرۈپ - كويلارغا ئۇنىڭ رەسمىنى چاپلىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ بۇ ئىشنى پادشاھقا مەلۇم قىلغانلىقىنى ئېيتتى.

سېرىق تونلۇق ئالۋاستى شا شەيخنىڭ گەپلىرىنىڭ ئورۇد- لۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، ئالمان - تالمان مەلىكىدىن كەچۈرۈم سورىدى، ئاندىن بىر سىلكىنىپ قاملاشقان بىر يىگىت- كە ئايلاندى - دە، بۇلۇت ئۈستىگە چىقىپ باۋشياڭ دۆلىتىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ پادشاھنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنى «كۈيغۈ- غۇل» دەپ تونۇشتۇردى ۋە ئۆزىنىڭ ئون ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدا

ئوۋ ئوۋلاۋېتىپ، دۈمبىسىگە بىر قىزنى ئارتىپ قېچىپ كېتىدۇ. ۋاتقان بىر ۋەھشىي يولۋاسنى ئۇچرىتىپ قېلىپ قىزنى قۇتۇلدۇرۇۋالغانلىقىنى، كېيىن شۇ قىز بىلەن ئەر - خوتۇن بولغاندەكلىكىنى، بۈگۈن ئۆزىنىڭ كۈيۈغۇل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇش يۈزىسىدىن ئالايتەن كەلگەنلىكىنى ئېيتتى. ئالۋاستى يەنە ئاشۇ يولۋاسنىڭ مۇشۇ نەچچە يىلدىن بېرى يالماۋۇزغا ئايلىنىپ تاڭ دۆلىتىدىن نوم ئالغىلى ماڭغان كىشىنى ئۆلتۈرۈپ، شۇ كىشىنىڭ سىياقىغا كىرىۋېلىپ ھەممە يەردە كىشىلەرگە زىيان - زەخمەت سېلىۋاتقانلىقىنى تىلغا ئالدى. ئۇ شۇنداق دەپ بىرلا ئەپسۇن ئوقۇپ، تاڭ سېڭىغا تۈكۈرۈۋېتىپ يۈرۈۋېتىدى، تاڭ سېڭى يوغان بىر يولۋاسقا ئايلىنىپ قالدى. پادىشاھ قورقۇپ كېتىپ ئۆلۈپ قالغىلى تاس قالدى. بىرنەچچە يۈرەكلىك باتۇرلار يولۋاسنى تۇتۇپ تۆمۈر قەپەسكە سولىدى. پادىشاھ خۇشال بولۇپ، كۈيۈغۇلغا كاتتا زىياپەت بەردى. تاڭ سېڭىنىڭ يولۋاسقا ئايلىنىپ قالغانلىقى ئىشى ناھايىتى تېزلا تارقىلىپ كەتتى. ئاق ئات سەردار ۋە سەرۋازلارنىڭ گەپ-سۆزلىرىدىن ئالۋاستىنىڭ ئۇستازغا زىيانكەشلىك قىلغانلىقىنى ئاڭلىدى. ئۇ ئاق ئەجدىھا سىياقىغا كىرىپ ئوردىغا كىردى. ئالۋاستى ئۆزىنىڭ خىزمىتىنى قىلغان ئوردا كېنىزىكىنى يەپ ئولتۇراتتى. ئاق ئەجدىھا ئوردا كېنىزىكىگە ئايلىنىپ ئالۋاستىغا شاراب كەلتۈردى، ئۆزىنىڭ ناخشا ئېيتىپ، قىلچ ئوينىتالايدىدەك خالىغانلىقىنى ئېيتتى. ئالۋاستى بېلىدىكى قىلچنى يېشىپ ئاق ئەجدىھاغا بەردى. ئاق ئەجدىھا قىلچنى ئويناتقان پېتى ئالۋاستىنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا قىلچ ئۇردى. بۇنىڭدىن ھودۇ-قۇپ كەتكەن ئالۋاستى تۆمۈر شامداننى ئېلىپ قارشىلىق كۆرسەتتى. ئىككىسى بىر قەپەس ئېلىشىپ كەتتى، ئالۋاستى قولدىكى تۆمۈر شامدان بىلەن ئاق ئەجدىھاننىڭ پۇتىنى يارىلاندىرۇپ قويدى. ئاق ئەجدىھا دەرھال يۈشۈي دەرياسىغا شۇڭغۇپ كىرىپ

جېنىنى ساقلاپ قالدى. ئەتراپتا ھېچقانداق شەپە ئاڭلانمىغان قەدەر دەريادا تۇرۇپ، ئاندىن مېھمانسارايغا قايتىپ ئاق ئات ھالىتىگە كېلىۋالدى.

جۇباجىي يېرىم كېچە بولغاندا مېھمانسارايغا يېنىپ كېلىپ، ئۇستازى بىلەن شا شەيخنى تاپالمىدى. ئاق ئات ئۈستۈپ-شى سۇ ھالەتتە ئېغىلدا ياتاتتى، ئۇنىڭ پۈتى يارىلانغان ئىدى. جۇباجىي دەرگۇمان بولۇپ تۇرغاندا، ئاق ئات بىردىنلا زۇۋانغا كېلىپ بۈگۈن بولغان ئىشلارنى جۇباجىيغا دەيدى ۋە سۇن ۋۇ-كۇڭنى چاقىرىپ كېلىشنى ئىلتىماس قىلدى. جۇباجىي سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزىنى سەتلەپ كېتىدىغانلىقىدىن قورقۇپ بېرىشقا جۈرئەت قىلالمىدى. ئاق ئاتنىڭ يېلىنىشى ۋە نەسەت قىلىشى بىلەن ئۇ ئاخىر رازى بولدى.

16 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ قاتتىق ئېلىشىپ ئالۋاستىنى بويسۇندۇرغانلىقى

جۇباجىي بۇلۇنقا دەسسەپ خۇاگوشەن تېغىغا بېرىپ ۋۇكۇڭ بىلەن كۆرۈشتى، باشتا ئۇستازنىڭ ئۇنى بەك كۆرگۈسى كېلىپ كەتكەنلىكىنى دەپ يالغان ئېيتتى. سۇن دەرۋىش بۇنىڭغا ئىشەنمەي، جۇباجىينى كەتكۈزۈۋەتتى. جۇباجىي قايتىپ كېتىۋېتىپ يول بويى ۋۇكۇڭنى تىللاپ ماڭدى، ئۇنىڭ كەينىگە چۈشكەن مايمۇنچاقلار جۇباجىينى تۇتۇپ ياندۇرۇپ كەلدى.

ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ پېشكەللىككە يولۇققانلىقىنى بۇرۇنلا پەرەز قىلغان ئىدى، شۇڭا ئۇ جۇباجىينى ئالتۇن توقىلىق دىلىپ-سەن گۈرۈزىسى بىلەن ئۇرىمەن، دەپ قورقۇتتى. جۇباجىي ئۇس-تازىنىڭ پېشكەللىككە ئۇچرىغانلىقىنى دەپ، ئۇستازنى قۇتقۇزۇ-ۋېلىش كېرەكلىكىنى ئېيتىپ ئۇنىڭغا يېلىندى ھەم ئالۋاستى سېنى يامان تىللاپ كەتتى، دەپ يالغان سۆزلىدى. دەرغەزەپكە

كەلگەن سۇن دەرۋىش چېچاڭشىپ كەتتى ۋە ئۇستازنى قۇتقۇ-
زۇش، ئالۋاستىنى ئەل قىلىشقا بېرىشقا ماقۇل بولدى.

سۇن دەرۋىش بىلەن جۇباجىيې قول تۇتۇشۇپ بۇلۇتلارغا
دەسسەپ قىيپاش ئاي غارىغا كېلىپ، ئالدى بىلەن شا شەيخنى
قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى، ئاندىن مەلىكىنى يوشۇرۇپ قويدى. ئۇ
سېرىق تونلۇق ئالۋاستىنى قايتۇرۇپ كېلىشكە شا شەيخ بىلەن
جۇباجىيېنى ئەۋەتتى. سېرىق تونلۇق ئالۋاستى كەلگۈچە ئۆزى
مەلىكىنىڭ سىياقىغا كىرىپ ئولتۇرۇپ تۇرىدىغان بولدى. جۇ-
باجىيې بىلەن شا شەيخ سېرىق تونلۇق ئالۋاستىنىڭ ئىككى ئادەم-
سىمان ئالۋاستى ئوغلىنى تۇتۇپ، بۇلۇتلارغا دەسسەپ باۋشياڭ
دۆلىتىگە كەلدى. ئۇ ئىككىسى:

— سېرىق تونلۇق ئالۋاستى، ئىككى ئوغلۇڭ مانا! — دەپ
ۋارقىراپ، ئىككى بالىنى بۇلۇتتىن ئاق قاشتېشى پەلەمپەيگە
تاشلىدى. ئىككى بالا مېجىلىپ گۆشناندەك بولۇپ قالدى. سې-
رىق تونلۇق ئالۋاستى ئوغۇللىرىنىڭ راست - يالغانلىقىنى بى-
لمەي، بۇلۇتقا چىقىپ ئۇدۇل غارغا قايتتى.
سېرىق تونلۇق ئالۋاستى غارغا كىرىپ مەلىكىنىڭ مەيدى-
سىگە مۇشتلاپ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆردى. مەلىكە ئۇنىڭغا مەيدى-
سىنىڭ ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. سېرىق تونلۇق ئال-
ۋاستى دەرھال بېرىپ مەلىكىنى يۆلدى. ئۇ يېنىدىن تۇخۇم
چوڭلۇقىدىكى ئىككى دانە دورىنى چىقىرىپ، مۇشۇنى نە ئاغرىسا
شۇ يەرگە سۈركەسە ئاغرىق توختايدىغانلىقىنى دەپ، مەلىكىگە
بەردى. مەلىكە بىر تال دورىنى يۇتۇۋېلىپ يۈزىنى سىلىۋىدى،
ئەسلىي قىياپىتىگە قايتتى. ئۇ:

— ئالۋاستى، ماڭا قارىغىنا، مەن كىم؟ — دېدى.
ئالۋاستى ھەيران بولدى، ۋۇكۇڭنىڭ سىياقى ئۇنىڭغا ئاز-
تولا تونۇش ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ كىملىكىنى ئېسىگە ئالالمى-
دى. ئۇ بالا ئالۋاستىلارنى ۋۇكۇڭنى قاتمۇقات قورشىۋېلىشقا

بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئۈچ باشلىق، ئالتە بىلەكلىك پالۋانغا ئۆزگىدى. رىپ، ئۈچ تال ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىنى ئويناقتان پېتى ئالدىغا كەلگەن ئالۋاستىنى ئۇجۇقتۇرۇپ مېڭىپ، بىرەر يۈزدىن ئارتۇق بالا ئالۋاستىلارنى جەھەننەمگە ئۇزاتتى. سېرىق تونلۇق ئالۋاستى جىددىيلىشىپ كېتىپ غارنىڭ سىرتىغا چىقتى، ئۇ قىلىچ بىلەن ۋۇكۇڭنىڭ بېشىغا ئىككى قېتىم چاپتى. ئەللىك - ئاتمىش قەپەس ئېلىشىپ ھېچكىم ھېچكىمنى يېڭەلمىدى. كەسكىن ئېلىشىشتا، ۋۇكۇڭ بىر سىرنى بىلىۋالدى، سېرىق تونلۇق ئالۋاستى نېمە ئۈچۈندۇر قىلىچىنى يۇقىرى - تۆۋەن ئۈچ قېتىم شىلتىپ ۋۇكۇڭنىڭ بېشىغا بىرلا ئۇرۇپ غايىب بولۇپ كېتەتتى. ۋۇكۇڭ ئىچىدە، ئۇ مېنى تونۇيمەن دەيدۇ، قارىغاندا ئۇ ئەرشىكى ئالۋاستى ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى. ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ جەنۇبىي ئەرش دەرۋازىسىغا چىقىپ، ئۇدۇل نۇرانە ساراىغا كىرىپ يۈرۈن سۇلتاندىن يوقاپ كەتكەن ئەۋلىيالارنىڭ دېرىكىنى قىلىپ بېقىشنى ئىلتىماس قىلدى. تۆت ساماۋى ئۇستاز پەرمانغا بىنائەن ئەرشىكى ئەۋلىيالارنىڭ ھەممىسىنى بىر - بىرلەپ تەكشۈرۈپ ئەپرا يۇلتۇز تۈركۈمىدىكى بىر ئەۋلىيانىڭ يەر يۈزىگە چۈشۈپ كەتكەنلىكىگە ئون ئۈچ كۈن بولغانلىقىنى بايقىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنى ئەل قىلىشقا ئادەم ئەۋەتتى. ئەسلىدە باۋشياڭ دۆلىتىنىڭ مەلىكىسىمۇ بوش كىشى ئەمەس ئىدى. ئۇ ئەرشىكى ئىسرىق سالىدىغان ساراينىڭ دېدىكى بولۇپ، ئالۋاستى بىلەن بىر - بىرىگە ئىسسىق ئۆتۈشۈپ قېلىپ، يەر يۈزىگە چۈشۈپ ئون ئۈچ يىل ئەر - خوتۇن بولۇشقان ئىدى.

ۋۇكۇڭ باۋشياڭ دۆلىتىگە قايتىپ كېلىپ، جۇباجىيىنى سۇ ئەكېلىشكە بۇيرۇدى، ئاندىن ئەپسۇن ئوقۇپ، يولۋاس سىياقىغا كىرىپ قالغان تاڭ سېڭغا سۇ پۈركىدى. تاڭ سېڭ ئەسلىگە قايتىپ، ۋۇكۇڭغا رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتتى، ئۇستاز بىلەن

شاگىرت بۇرۇنقىدەك ئىناق بولدى. پادىشاھ كاتتا زىياپەت بېرىپ تۆت شەيخكە رەھمەت ئېيتتى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ يول ئالدى. پادىشاھ مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلىرى بىلەن ئۇلارنى خېلى يەرگىچە ئۈزىتىپ قويدى.

17 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ خاسىيەتلىك قاپاقنى ئالداپ ئېلىۋالغانلىقى

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى، تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن مەغرىب تامان كېتىۋېتىپ يولنى توسۇپ ياتقان بىر تاغقا دۇچ كەلدى. بۇ كۆك بىلەن بوي تالاشقان، چوققىلىرى خەنجەردەك ئۇچلۇق، ھەقىقەتەن خەتەرلىك تاغ ئىدى. تاڭ سېڭ ئات ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئەتراپنىڭ مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىۋاتقاندا، تاغ باغرىدا كېتىۋاتقان بىر ئوتۇنچى ئۇنىڭغا:

— مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغان شەيخ، قۇلاق سېلىپ ئاڭلىمىسلا، بۇ تاغدا بىر توپ ئالۋاستى بار، ئۇلار سىلەرنى يېمەكچى، — دەپ ۋارقىردى. تاڭ سېڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورقۇپ جان - يېنى چىقىپ كەتتى.

— ئۇستاز، قورقمىسلا، مەن بېرىپ ئېنىق سوراپ كېلىمەن، — دەپ ۋۇكۇڭ.

ۋۇكۇڭ تاغ باغرىغا بېرىپ، ئوتۇنچىدىن: — ئاكا، مېنى سىلەننىڭ قاشلىرىغا ئۇستازىم بىر نەرسىنى سوراپ كېلىشكە ئەۋەتتى. بۇ يەردە قانچە ئالۋاستى بار؟ — دەپ سورىدى. ئوتۇنچى:

— بۇ تاغنىڭ ئىسمى پىڭدېڭشەن، تاغدا نېلۇپەر غارى بار، شۇ غاردا ئىككى ئالۋاستى تۇرىدۇ. ئۇلار بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كەلگەن شەيخنى يېيىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ رەسمىنى سىزىپ تەييار قىلىپ قويدى، — دەپ.

— ئۇلار قانداق يەيدىكەن، باش تەرەپتىن باشلاپ يەمدىكەن ياكى پۈت تەرەپتىن باشلاپ يەمدىكەن؟ باش تەرەپتىن باشلاپ بېسە ئاغرىقىنى بىلمەيمەن، ناۋادا پۈت تەرەپتىن باشلاپ بېسە، ئاز - تولا ئازاپ تارتقۇدەكمەن، — دېدى ۋۇكۇڭ.

— ئۇلارنىڭ نەدىمۇ بوش ۋاقتى بولسۇن، سېنى قاسقانغا سېلىپ دۈملەپ يەيدۇ! — دېدى ئوتۇنچى.

— ياخشى گەپكەنغۇ بۇ! قارىغاندا، ئازراقلا تىنجىقنىڭ دەردىنى تارتقۇدەكمەن، — دېدى ۋۇكۇڭ.

— ئاغرىغىنى تاتلىق قىلما. بۇ ئالۋاستىلارنىڭ بەش تۈر-

لۈك خاسىيەتلىك نەرسىسى بار، قالتىس كارامەتلىك ئالۋاستى ئۇلار، ئېھتىيات قىل! — ئوتۇنچى شۇنداق دەپ بۆلۈنمە چىقىپ كەتتى، ئۇ ئەسلىدە خەۋەر يەتكۈزگىلى كەلگەن نۆۋەتچى كۈن ئىلاھى ئىدى.

سۇن دەرۋىش تاڭ سېڭنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ئۇستاز، بايا نۆۋەتچى كۈن ئىلاھى ئوتۇنچى قىياپىتىدە كېلىپ خەۋەر يەتكۈزۈپ كېتىپ قالدى، بۇ ئالۋاستىلار يامان ۋەھشى، ئالدىغا ماڭماق تەس، دەيدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە قايتىپ كەتسەك بولمامدۇ؟ — دېدى. تاڭ سېڭ:

— مەنزىلنىڭ يېرىمىنى بېسىپ بولاي دېدۇق، نېمىدەپ قايتىپ كەتكۈدەكمىز؟ — دېدى.

— مەن يالغۇز بىر كىشى، قولۇمدا بىرلا قورال بار، قانچىسىگە تەڭ كېلەلمەن؟ — دېدى ۋۇكۇڭ.

— جۇبايى بىلەن شا شەيخ بار ئەمەسمۇ، ئۇلارنىمۇ ئىشقا سال، — دېدى تاڭ سېڭ.

سۇن دەرۋىش مۇشۇ گەپنى كۈتۈپ تۇرغان ئىدى. ئۇ:
— ئۇستاز، مۇشۇ تاغدىن ئۆتۈش زۆرۈر بولسا، جۇبايى تاغنى چارلىسۇن، بۇ تاغدا قانچىلىك ئالۋاستى بارلىقىنى ئۇقۇپ كەلسۇن، — دېدى. جۇبايى بۇ گەپنى ئاڭلاپ:

— بۇ قانچىلىك ئىشتى! بولدى، مەن بېرىپ تاغنى چارلاي
ئەمسە، — دەيدى - دە تىرنىسىنى كۆتۈرۈپ جاسارەت بىلەن
تاغقا قاراپ يول ئالدى.

جۇباجىي كېتىشى بىلەن سۇن ۋۇكۇڭ سوغۇق كۈ-
لۈپ، ئۇستازغا:

— پەرىزىمچە، جۇباجىي تاغقا چارلىغىلى بارمايدۇ، ئۇنىڭدا
ئالۋاستىلارنى كۆرگۈدەك جۈرئەت يوق، ئۇ بىر يەرلەردە بىردەم
يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، يالغاننى توقۇپ بىزنى كولدۇرلىتىدۇ، —
دەيدى - دە، ھاشاراتقا ئايلىنىپ جۇباجىينىڭ قۇلقىنىڭ كەينىگە
قونۇۋالدى. جۇباجىي ئالدىغا قاراپ كېتىۋەردى، كەينىگە ئادەم
چۈشكىنىدىن خەۋىرى يوق، يەتتە - سەككىز چاقىرىم يول
يۈرۈپ، كەينىگە بۇرۇلۇپ:

— يۇمشاقباش قېرى راھىب، ئۆلۈمگە مەھكۇم مىراخور،
نىمجان شا شەيخ! سىلەر مېنى تاغقا چارلاشقا چىقىرىۋېتىپ،
ئۆزۈڭلار ئەركىن يۈرۈپ قالدىڭلار، بۇنداق جاپا تارتقۇچە بىر
يەرنى تېپىپ ئۇخلايچۇ. تاغنى چارلىدىم، ئالۋاستى يوق ئىكەن،
دەپ ئىشنى تۈگەتمەيمەن، — دەپ ئۇلارنى تىللاپ كەتتى.
جۇباجىي بىر چۆپلۈككە كىرىپ ئۇخلاپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ
ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، تۆمۈرتۈمشۇققا ئۆزگىرىپ
جۇباجىينىڭ بۇرنىنى چوقۇلدى. جۇباجىي بۇرنىنى تۆمۈرتۈم-
شۇقنىڭ چوقۇلغانلىقىنى كۆرۈپ، ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى بىل-
مەي، ئۇزۇن تۈمشۇقنى قوينغا تىقىپ يەنە ئۇيقۇغا كەتتى.
ۋۇكۇڭ جۇباجىينىڭ قۇلقىنىڭ كەينىنى چوقۇلۇۋىدى، ئۇ ئۇ-
دەرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ تىرنىسىنى كۆتۈرگەن پېتى يۈرۈپ
كەتتى، ۋۇكۇڭ يەنە ھاشاراتقا ئۆزگىرىپ كەينىدىن ماڭدى.
جۇباجىي تۆت - بەش چاقىرىم ماڭغاندىن كېيىن، يول بويىدىكى
ئۈچ پارچە تاشقا سالام بېرىپ بىرنېمىلەرنى دەپ كەتتى.
ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ يېنىغا كېلىپ ئەسلى قىياپىتىگە كې-

لىپ، ئۇنىڭغا جۇباجىيەنىڭ قانداق ئۇخلىغانلىقىنى، قانداق يالغانلارنى توقۇغانلىقىنى دەپ بەردى. ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي جۇباجىيە يېنىپ كەلدى. تاڭ سېڭ ئۇنىڭدىن:

— شاگىرتىم، جاپا چەكتىڭ! ئالۋاستى بارمىكەن؟ — دەپ سورىدى. جۇباجىيە:

— بار ئىكەن! بىر توپ ئالۋاستى بار ئىكەن! ئۇلار مېنى جۇپەدەر، جۇ بوۋا، دەپ ھۆرمەتلەپ، گۆشسىز تاماق بىلەن مېھمان قىلدى. ئۇلار بىزنى تۇغ - ئەلەملىرىنى لەپىلدەتتى، داقا - دۇمباق چېلىپ تاغدىن ئۆتكۈزۈپ قويماقچى بولۇشتى، — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— لېكىن، سەن چۆپلۈكتە ئۇخلاپ جۆيلۈپ چىقتىڭ! — دېدى. جۇباجىيە بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھودۇقۇپ كەتتى ۋە: — توۋا، ئۇخلىغانلىقىمنى ئۇ قانداق بىلىپ قالدى؟ — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— سەن ئۈچ پارچە تاشنى بىز ئۈچىمىز ساناپ، ئۇلاردىن ئۆزۈڭ سوئال سوراپ، ئۆزۈڭ جاۋاب بېرىپ مەشىق قىلدىڭ، يالغان گەپ توقۇپ قېرى راھىب بىلەن مىراخورنى كولدۈرۈلدىمەن، دېدىڭ، مۇشۇ ئىش راستمۇ؟ — دېدى.

جۇباجىيە دەرھال تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ گۇناھىنى تىلىدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسى بىلەن جۇباجىيەنى ئۇرماقچى بولغاندا، ئۇ تاڭ سېڭنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ، ئۇس-تازدىن رەھىم - شەپقەت تىلىدى. تاڭ سېڭ:

— ۋۇكۇڭ سېنى يالغان گەپ توقۇدى دەپسە، ئىشەنمەپتەمەن. قارىغاندا سەن تاياققا لايىق ئىكەنسىن. لېكىن، ھازىر ئادەم ئىشلىتىدىغان چاغ، ۋۇكۇڭ، ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئۆت. ئۇنى تاغدىن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇر! — دېدى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيەنى قويۇپ بېرىپ، ئۇنى قايتا تاغ چارلاشقا ئەۋەتتى.

جۇباجىيە تاغنى چارلىغىلى ئالدىراش ماڭدى. يول بويى

ئۇچرىغان ئۇچار قۇش، دەل - دەرەخ، قۇرت - قوڭغۇز، يولۋاس قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا ۋۇكۇڭ شۇلارنىڭ سە- ياقىغا كىرىۋېلىپ كەينىدىن كېلىۋاتقانداك بولۇپ كېتىۋاتاتتى. دېمىسىمۇ، پىڭدىڭشەن تېغىنىڭ نېلۇپەر غارىدا ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان، كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان دەپ ئاتىلىدە- غان ئىككى ئالۋاستى بار ئىدى. شۇ كۈنى ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋانغا تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتە- لىرىنىڭ رەسىمىنى كۆتۈرگۈزۈپ تاغ چارلاشقا چىقارغان ئىدى. ئۇ ئۇلارنى تۇنۇپ كېلىپ تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېمەكچى ئىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان ئوتتۇزدەك بالا ئالۋاستىنى باشلاپ چارلاپ كېتىۋېتىپ، جۇباجىينى ئۇچرىتىپ قالدى. بىر بالا ئالۋاستى جۇباجىينى تونۇپ قالدى - دە:

— پالۋان، ئۇ شەيخ جۇباجىي ئەمەسمۇ! — دەپ توۋلىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك ئالۋاستى يەتتە يۇلتۇزلۇق شەمشىردە- نى چىقىرىپ جۇباجىيغا ئېتىلدى. جۇباجىي تىرىنسىنى ئوينا- تقان پېتى ئالدىغا يۈگۈردى. ئىككىسى يىگىرمە قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان قالغان بالا ئالۋاستىلارنى چاقىردى. جۇباجىي ھودۇقۇپ كەينىگە قاراپ قېچىپ كېتىۋېتىپ، ئېھتىياتسىزلىقتىن پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشتى. ئالۋاستىلار ئۇلاش - چولاش يوپۇرۇلۇپ كېلىپ جۇ- باجىينى پۇت - قولىنى يەرگە تەگكۈزمەي نېلۇپەر غارىغا ئەك- رىپ كەتتى.

تاڭ سېڭ جۇباجىينىڭ كەلمىگەنلىكىنى كۆرۈپ سەل ئەدە- دىشىدە قالدى. ۋۇكۇڭ ئۇنى رىغبەتلەندۈرۈپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ يول بويى ئالدىدا ماڭدى. ئال- تۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان يىراقتىن سۇن دەرۋىشىنىڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ ئالدىدا يول باشلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، قورققىنىدىن جان- پېنى چىقىپ

كەتتى. ئۇ:

— سۈن دەرۋىشنىڭ كارامىتىنى ئاللىبۇرۇنلا ئاڭلىغان،
ھەقىقەتەن شۇنداق ئىكەن. غاردىكى تۆت - بەش يۈز ئالۋاستى
لەشكەرلىرى ئۇنىڭ زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ، تاڭ
سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيەلمەيدىغان ئوخشايىمىز، — دېدى. كۈمۈش
مۇڭگۈزلۈك پالۋان:

— تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيىش خىيالىمىز بولسا، رە-
قىبىنى كۈچ بىلەن ئەمەس، پەم - پاراسەت بىلەن يېڭىش كې-
رەك، — دېدى - دە، يول ياقىسىغا چىقىپ بىر سىلكىنىپلا
بىر قېرى دەرۋىشكە ئايلاندى، يىقىلىپ كېتىپ پۈتى سۇنغان
قىياپەتتە پۈتىدىن قان ئېقىتىپ بار ئاۋازى بىلەن، مېنى قۇتۇل-
دۇرۇڭلار، دەپ ۋارقىردى.

كۆڭلى يۇمشاق تاڭ سېڭى يول ياقىسىدا بىرىنىڭ ياردەم
تېلەپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ قېرى
دەرۋىشنىڭ ئالدىغا باردى ۋە ئۇنىڭدىن:

— خەلىپىتىم، نەدىن كەلدىلە؟ پۈتلىرىنى قانداق يارىلاندۇ-
رۇۋالدىلا؟ — دەپ سورىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان:

— مەن بىر دەرۋىش، شاگىرتىمنى يولۋاس چىشلەپ ئې-
لىپ كەتتى. مەن قېچىپ كېتىۋېتىپ شېغىللىققا يىقىلىپ
كەتتىم. ئۇستاز، ماڭا رەھىم - شەپقەت قىلىپ مېنى قۇتقۇزۇ-
ۋالغان بولسىلا! — دېدى. تاڭ سېڭى ئېتىنى ئۇنىڭغا بەردى.
ئالۋاستى پۈتۈم يارىلاندى، ئاتقا مەنەلمەيمەن، دېدى. تاڭ سېڭى
شا شەيخكە ئۇنى كۆتۈرۈپ مېڭىشنى بۇيرۇدى، ئالۋاستى شا
شەيختىن قورقىدىغانلىقىنى ئېيتتى. تاڭ سېڭى بۇ ئىشنى ۋۇ-
كۇڭغا بۇيرۇدى، ئالۋاستى بۇنىڭغا كۆندى.

ۋۇكۇڭ كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك ئالۋاستىنى كۆتۈرۈپ كېت-
ۋېتىپ: «سەن ئالۋاستى ئۇستازنى ئالدىيالىغىنىڭ بىلەن مېنى
قانداق ئالداپ كېتەلەرسەن، مەن ئەپلىك بىر يەرنى تېپىپ سېنى

يىقىتىپ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن» دەپ ئويلىدى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭنىڭ ئىچىدىكىنى بىلىۋېلىپ، ئۇنى تاغ ئاستىغا باستۇرۇپ قويۇش ئۈچۈن ئەپسۇن ئوقۇپ شۇمبېشەن تېغىنى يۆتكەپ كەلدى. سۇن دەرۋىش بېشىنى بىر يانغا قىلىۋېتىپ، ئۇ تاغ كېلىپ سول مۇرىسىنى باسسى، شۇنداقتىمۇ سۇن دەرۋىش ئۇستازغا يېتىد- شىپ كېلىۋاتاتتى. ئالۋاستى يەنە ئەپسۇن ئوقۇپ ئېمىشەن تېغىنى يۆتكەپ كەلدى. سۇن دەرۋىش بېشىنى يەنە بىر يانغا قىلىۋېتىپ، ئۇ تاغ كېلىپ ئوڭ مۇرىسىنى باسسى. سۇن دەرۋىش يۈگۈرۈپ دېگۈدەك ئۇستازى بىلەن تەڭ مېڭىپ كېتىۋەردى. بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن ئالۋاستى تەيشەن تېغىنى يۆتكەپ كېلىپ، سۇن دەرۋىشنىڭ ئۈستىگە باستۇرۇپ، ئۇنى مىدىرلىد- يالماس قىلىپ قويدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك ئالۋاستى ئاخىر سۇن دەرۋىشنى بويسۇندۇردى، تاڭ سېڭىنى تۇتماقچى بولدى. شا شەيخ ھودۇقۇپ كېتىپ، ئالۋاستى بىلەن ئېلىشتى. بۇ بىر قەپەس ئېلىشىشتا يەر - جاھان غۇۋالىشىپ، كۆكتە كۈن نۇرى ئۆچتى. ئۇ ئىككىسى شۇ تەقلىدە سەككىز - توققۇز قېتىم ئېلىشتى، ئاخىر شا شەيخ بەرداشلىق بېرەلمەي كەينىگە ئۆرۈل- دى، كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان ئۇنى سول يېنىغا قاماللاپ ئالدى، ئوڭ قولىدا تاڭ سېڭىنى تۇتتى، يۈك - تاقىلارنى پۈتىنىڭ بارماقلىرىغا قىستۇردى، ئاتنى ئاغزىدا چىشلەپ، بىرپەس شامال چىقىرىپ نېلۇپەر غارىغا قايتتى.

كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان تاڭ سېڭى بىلەن شا شەيخنى تۇتۇپ كەلدى، ئۇ ئىككى جىنغا ئۆزلىرىنىڭ قىزىل ئالتۇن قاپاق بىلەن قوي مېيىدا مايلىغان قاشتېشى كوزىسىنى ئېلىپ بېرىپ تاغ ئاستىغا باستۇرۇپ قويغان سۇن دەرۋىشنى چاقىرىش- نى، سۇن دەرۋىش جاۋاب بەرگەن ھامان ئۇنى قاپاققا سولاپ ئېرىتىۋېتىشنى بۇيرۇدى.

ئۈچ تاغ ئاستىدا مىدىرلىيالمىي ياتقان سۇن دەرۋىش ئۇستا.

زىنى ئويلاپ يىغلاپ تاشلىدى، بۇ ھال تاغ ئىلاھى بىلەن زېمىن مۇئەككىلىنى چۆچۈتۈۋەتتى. تاغ ئىلاھى بىلەن زېمىن مۇئەككىلى بارلىق ئىلاھلارنى يىغىپ، سۇن دەرۋىشنىڭ تاغ ئاستىدا يانتانلىقىنى كۆرۈپ ئالمان - تالمان تاغنى يۆتكىۋېتىپ، ئۇنىڭدىن گۇناھنى تىلىدى.

ۋۇكۇڭ يىراقتا كېلىۋاتقان ئىككى جىننى كۆرۈپ قېرى دەرۋىشكە ئۆزگەردى. جىنلار يېقىنلاپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇلاردىن:

— ئىككىلىرى نەدىن كېلىشتىلە، قىياققا يول ئېلىشتىلا؟ — دەپ سورىدى. بۇ جىنلار ئۆزلىرىنىڭ سۇن دەرىۋىشنى تۇتقىلى مېڭىشقانلىرىنى دېدى. ۋۇكۇڭ ئۇلارغا ئۆزىنىڭ ھەمدەم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. جىنلار زۆرۈرىتى يوقلۇقىنى، ئۆزلىرىنىڭ قوللىرىدا خاسىيەتلىك نەرسە بارلىقىنى، ۋۇكۇڭنى بىرلا چاقىرىپ تۇتۇۋالالايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ:

— مەندىمۇ بىر خاسىيەتلىك نەرسە بار، ئۇ ئادەمنىلا ئەمەس، ئەرشىنىمۇ قاچىلىۋالالايدۇ، تېگىشەيلى، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ بەدىنىدىن بىر تال تۈكنى يۇلۇپ يەتتە سۇڭ ئۇزۇنلۇقتا بىر قىزىل قاپاقنى ھازىر قىلدى. جىنلار بۇ قاپاقنىڭ ئەرشىنى قاچىلىيالايدىغانلىقىغا ئىشەنمەي، ۋۇكۇڭغا ئاسماننى قاچىلاپ كۆرسىتىشنى ئېيتتى. سۇن دەرۋىش نۆۋەتچى كۈن ئىلاھى بىلەن نۆۋەتچى تۈن ئىلاھىنى ئەپسۇن ئوقۇپ چاقىرىپ، ئۇلارنى يۈرۈن سۇلتانىنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئەتراپتىكى ئەۋلىيا-لارغا ئەرشىنى قاپاققا قاچىلاپ بېرىش توغرىلىق پەرمان چۈشۈرۈشنى ئىلتىماس قىلىشقا ئەۋەتتى. يۈرۈن سۇلتان:

— ھېلىقى مايمۇن ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق، ئەرشىنى قانداق قاچىلىيالايدىكەن؟ — دەپ سورىدى ناچادىن. ناچا:

— جىنئۇ تۇغ - ئەلەملىرىنى جەنۇبىي ئەرش دەرۋازىسىدا

لەپىلدەتسە، ئاسمانۋىزېمىن قاراڭغۇلىشىپ، كۈن، ئاي ۋە يۇل-
تۈزلارنىڭ نۇرى ئۆچسىلا بولىدىكەن، — دېدى. يۇرۇن سۇلتان
پەرمان چۈشۈردى.

ۋۇكۇڭ ئەرىشتىكى تەييارلىقلارنىڭ تەق بولغانلىقىنى بى-
لىپ، قاپاقنى يۇقىرىغا ئاتتى. ناجا بۇنى كۆرۈپ تۇغ - ئەلەملى-
رىنى لەپىلدەتتۈردى، يەر - زېمىنى شۇئان قاراڭغۇلۇق قاپلى-
دى. جىنلار بۇنىڭدىن ھەيران بولۇپ:

— ھەقىقەتەن كارامەت ئىكەن! دەرۋەقە ئەرشىنى قاچىلىغى-
لى بولىدىكەن! تېگىشەيلى! — دېيىشتى، جىنلار ئۆزلىرىنىڭ
قىزىل ئالتۇن قاپىقى بىلەن قوي مېيىدا مايلىغان كوزىنى سۇن
دەرۋىشنىڭ قىزىل قاپىقىغا تېگىشتى. سۇن دەرۋىش خاسىيەت-
لىك نەرسىلەرنى ئېلىپ بىرلا موللاق ئېتىپ، رەھمەت - ھەش-
قاللا ئېيتقىلى جەنۇبىي ئەرش دەرۋازىسىدىكى ناجانىڭ يېنىغا
ماڭدى.

18 - باب ئالۋاستى موماي بىلەن قېرى

ئالۋاستىنىڭ جېنىدىن جۇدا

بولغانلىقى

ئىككى جىن ۋۇكۇڭنىڭ خاسىيەتلىك قاپىقىغا ئېرىشىپ،
قاپاققا ئەرشىنى قاچىلىماقچى بولۇپ، قاپاقنى ئاسمانغا ئاتتى،
قاپاق موللاققىغان پېتى يەرگە چۈشتى. ئۇلار شۇندىلا ئۆزلىرى-
نىڭ ئالدىنغانلىقىنى بىلىپ، نائىلاج ئەھۋالنى مەلۇم قىلغىلى
غارغا قايتتى. ۋۇكۇڭ بىرلا سىلكىنىپ چۈنىگە ئايلىنىپ،
جىنلار بىلەن بىللە غارغا كىردى. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالتۇن
كىچىك جىنلارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، چىچاڭشىغان پېتى:
— خاسىيەتلىك نەرسىلەرنى چوقۇم سۇن دەرۋىش ئالداپ

كەتكەن گەپ! — دەدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان:
— ئاغا، ئاچچىقلىرىغا ھاي بەرسەلە! بىزدە يەنە ئۈچ
خاسىيەتلىك نەرسە بار. بۇلارنىڭ بىرى، يەتتە يۇلتۇزلۇق شەم-
شەر، يەنە بىرى بانان يەلپۈگۈچ، يەنە بىرى ئالتۇن ئارقان.
ئۇلار يالۇڭ تېغىدىكى يالۇڭ غارىدا تۇرۇۋاتقان ئاپمىزنىڭ قې-
شىدا. ئاپمىزنى ئىككى كىچىك جىنى ئەۋەتىپ تاڭ سېڭىنىڭ
گۆشىنى يېيىشكە تەكلىپ قىلايلى، سۇن دەرۋىشىنى تۇتقىلى-
ئالتۇن ئارقاننى ئالغاچ كەلسۇن، — دەدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ
ئاپمىزنى تەكلىپ قىلىپ ئەكەلىشكە باشەنخۇ بىلەن يىخەيلۇڭنى
ئەۋەتتى.

ئىككى كىچىك جىن بۇيرۇققا بىنائەن غاردىن چىقىپ مو-
ماينى تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيىشكە تەكلىپ قىلىشقا ماڭدى.
سۇن دەرۋىشمۇ ئۇلار بىلەن تەڭ غاردىن چىقىپ، يالۇڭ غارىغا
بارىدىغان يولنى بىلىۋالغاندىن كېيىن ئىككى كىچىك جىنى
ئۆلتۈرۈۋېتىپ، بىر تال تۈكىنى سېھىر قىلىپ يىخەيلۇڭغا
ئايلىندۇرۇپ، ئۆزى باشەنخۇغا ئايلىندى - دە، ئالۋاستىلارنىڭ
ئاپمىزىنى تەكلىپ قىلىشقا يالۇڭ غارىغا كەلدى. ئالۋاستى مو-
ماي تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيىشكە بارىدىغانلىقىنى ئوقۇپ قال-
تىس خۇش بولدى ۋە ئالتۇن ئارقاننى ئېلىپ كىچىك ئالۋاستى-
لار ئۆلتۈرۈش مەپدە ئۆلتۈرۈپ ئۇدۇل نېلۇپەر غارىغا قاراپ
يولغا چىقتى. يېرىم يولغا كەلگەندە، سۇن دەرۋىش ئەسلى
ھالىتىگە قايتىپ ئالۋاستى موماي ۋە بىر توپ كىچىك جىنلارنى
ئۆلتۈرۈپ، ئاندىن ئالتۇن ئارقاننى ئىزدەپ تېپىپ، خۇرسەن
بولغىنىچە:

— ئالۋاستىلارنىڭ بەش خاسىيەتلىك نەرسىسىنىڭ ئۈچى
مېنىڭ بولدى! — دەدى - دە، بەدىنىدىكى بىر تال تۈكىنى
يۈلۈپ سېھىر قىلىپ باشەنخۇ، يىخەيلۇڭ ۋە مەپە كۆتۈرىدىغان
كىچىك جىنلارغا ئايلىندۇرۇپ، ئۆزى موماي ئالۋاستىغا ئۆزگە-

رېپ نېلۇپەر غارىغا كەلدى.

ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان بىلەن كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان ئاپسىنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئالدىراش تىزلىنىپ ئاپسىغا سالام بەردى. ۋۇكۇڭ:

— بالىلىرىم تۇرۇڭلار، — دېدى. بۇ چاغدا لىمغا چىڭ باغلانغان جۇباچىي بىردىنلا كۈلۈپ تاشلىدى. شا شەيخ ئۇنىڭدىن:

— ئىككىنچى ئاكا، لىمغا باغلانغان تۇرۇقلۇق يەنە كۈلد-سىزغۇ؟ — دەپ سورىدى. جۇباچىي:

— مەن تېخى ئۇلارنىڭ ئاپىسى كېلىپ بىزنى قاسقاندا پىشۇرۇپ يەيدىغان بولدى دەپتىمەن. ئەسلىدە كەلگەن ئۇلارنىڭ ئاپىسى ئەمەس، مىراخوركەن، — دېدى.

ئەسلىدە ئالۋاستىلارنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئېلىپ تۇرغاندا ۋۇكۇڭنىڭ قۇيرۇقى چىقىپ قالغان ئىدى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستىلاردىن:

— بالىلىرىم، مېنى نېمە ئىشقا چاقىردىڭلار؟ — دەپ سورىدى. ئالۋاستىلار:

— سىلنى تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېيىشكە تەكلىپ قىلدۇق، — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— بالىلىرىم ئاڭلىسام جۇباچىينىڭ قۇلقىنىڭ گۆشى بەك تاتلىقمىش، شۇنى شارابقا زاكۇسكا قىلىپ يەي، — دېدى. جۇباچىي ھودۇقۇپ كەتتى ۋە:

— بۇ ناكەس! مېنىڭ قۇلقىمنىڭ گۆشىنى يېگىلى كەلگەن ئىكەن. دە! — دەپ تىللاپ كەتتى.

شۇ ئىشنىڭ ئۈستىگە سىرتتىن بىرنەچچە كىچىك جىنلار كىرىپ، موماينى يولدا سۇن دەرۋىش ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئۇنىڭ موماي سىياقىدا غارغا كىرگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان يەتتە يۇلتۇزلۇق شەمشىرىنى چىقىرىپ ۋۇ-

كۇڭغا ئېتىلدى. سۇن دەرۋىش ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈر-زىسىنى ئوينىتىپ تەييار بولدى. ئىككىسى ئوتتۇز قەپەس ئېلىد-شېپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى.

سۇن دەرۋىش ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىپ قۇرۇق ئاۋارە بولغۇ-چە، ئۇنى ئالتۇن ئارقان ئارقىلىق باپلاي، دەپ ئويلىدى. ئۇ ئالتۇن ئارقاننى كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋانغا تاشلىدى، ئالتۇن ئارقان كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋاننى باغلىۋالدى. ئەمما، ئال-تۇن ئارقاننى بوشتىش ئەپسۇنى ۋە چىڭتىش ئەپسۇنىنىڭ بارلىقىدىن سۇن دەرۋىش بىخەۋەر ئىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان ئالتۇن ئارقاننىڭ ئۆزىنى باغلىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ، بوشتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇدى، ئۇ ئارقاندىن بوشىنىپ، ئارقاننى سۇن دەرۋىشكە تاشلاپ سۇن دەرۋىشنى باغلىۋالدى. سۇن دەر-ۋىش كىچىكلەش سېھرىنى ئىشلىتىپ ئارقاندىن بوشانماقچى بو-لۇۋىدى، لېكىن ئالۋاستى چىڭتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇپ ئۇنى مىدىرلىيالماس قىلمۇۋېتىپ غارغا ئەكىرىپ كەتتى.

ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان سۇن دەرۋىشنىڭ قولغا چۈش-كەنلىكىنى كۆرۈپ، خۇشاللىقتا گۈلقەلەرى ئېچىلىپ كەتتى. سۇن دەرۋىش قۇلىقىنىڭ ئىچىدىن ئالتۇن توقىلىق دىلىپ-سەن گۈرزىسىنى چاندۇرماي ئېلىپ، ئۇنى پولات ئېكەككە ئاي-لاندۇرۇپ، تۆت - بەش ئېكەكلەپلا ئالتۇن ئارقاننى ئوتتۇرىدىن ئىككى قىلىۋەتتى، بەدىنىدىن بىر تال تۈكنى يۇلۇپ ئېلىپ يالغان سۇن دەرۋىشكە ئايلاندۇردى ۋە باغلاقتا تۇرغان ھالەتتە قالدۇرۇپ، ئۆزى كىچىك جىنغا ئۆزگىرىپ ئالۋاستىنىڭ ئالدىغا كېلىپ؛

— شاھىم، سۇن دەرۋىش ياۋاش بولمايۋاتىدۇ، تومراق ئارقان بىلەن باغلايلى! — دېدى. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان بېلىدىكى بەلۋېغىنى يېشىپ ۋۇكۇڭغا بەردى، ۋۇكۇڭ يالغان سۇن دەرۋىشنى بەلۋاغ بىلەن باغلاپ قويۇپ، ئالتۇن ئارقاننى

يېڭىنىڭ ئىچىگە تىقىۋالدى، بەدىنىدىن بىر تال تۈكىنى يۈلۈپ ئالتۇن ئارقانغا ئايلىنىۋېرىپ ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋانغا بەردى. سۇن دەرۋىش ئالتۇن ئارقانغا ئېرىشىپ، جىمىدىلا غار- نىڭ سىرتىغا چىقىپ:

— ئالۋاستىلارنىڭ سەردارلىرىغا ئېيت، سۇن دەرۋىش كەلدى! — دەپ ۋارقىردى. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھەيران بولغان ھالدا:

— سۇن دەرۋىشنى تۇتۇۋالغان تۇرساق، ئۇ نەدىن كەلگەن دەرۋىش سۇن ئىكەن؟ — دېدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان: — قورقماڭ، مەن خاسىيەتلىك نەرسەم بىلەن ئۇنى تۇتۇپ ئېلىپ كېلىمەن، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ ئالتۇن قاپاقنى كۆتۈرۈپ غارنىڭ سىرتىغا چىقتى ۋە سۇن دەرۋىشكە قاراپ: — دەرۋىش سۇن، — دەپ توۋلىدى، سۇن دەرۋىش مېنىڭ ھەقىقىي ئىسمىم دەرۋىش سۇن بولمىغاندىكىن مېنى دەم تارتىۋال- لالما س دەپ ئويلاپ، «ھە» دەپ جاۋاب بەردى، نەتىجىدە قاپاق ئۇنى دەم تارتىۋالدى.

سۇن دەرۋىش ئالتۇن - كۈمۈشتىن سوقۇلغان بولسىمۇ، قاپاقنىڭ ئىچىدە ئېرىپ كېتەتتى، شۇڭا قاپاقتىن چىقىپ كېتىشىنى ئويلىغان بولسىمۇ ھەرقانچە قىلىپمۇ چىقىپ كېتەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ: «ۋاي ئاپام! ئۇستىخانلىرىم ئېرىپ كەتتى!» دەپ ۋاپىسىپ كەتتى. دەرۋىش سۇن ئېرىپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلىغان ئالۋاستى قاراپ باقمىچى بولۇپ قاپاق- نىڭ ئاغزىنى ئاچتى، سۇن دەرۋىش مۇشۇ پۇرسەتتە ھاشاراتقا ئايلىنىپ قاپاقتىن چىقىۋالدى، ئۇ كىچىك جىنغا ئۆزگىرىپ، بىر چەتتە تۇرۇپ شاراب قۇيغۇچ، ئېپىنى كەلتۈرۈپ ئالتۇن قاپاقنى ئالداپ ئېلىۋالدى- دە، غاردىن غىپپىدە چىقىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ ئەسلىي قىياپىتىگە كېلىپ قاتتىق ئاۋازدا: — ئالۋاستى، ئىشىكنى ئاچ! سۇن دەرۋىش كەلدى! —

دەپ توۋلىدى. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان ھەيران بولۇپ:
— چاتاق بولدى! ھەرە ئۇۋىسىغا چېقىلغاندەك ئىش قىپ-
تۇق! ئۇلارنىڭ ھەممىسى كەلگەن ئوخشايدۇ، — دېدى. كۈ-
مۇش مۇڭگۈزلۈك پالۋان:
— قورقۇپ كەتمەيلى! مېنىڭ قاپقىمغا ماڭ ئادەم سىغى-
دۇ! — دېدى — دە، يالغان قياقتى كۆتۈرۈپ غارنىڭ سىرتىغا
چىقتى، ئۇ ۋۇكۇڭغا:
— مەن سەن بىلەن ئېلىشمايمەن، سېنى چاقىرسام «ھە»
دېيەلمەسەن؟ — دېدى.
— مېنى چاقىرساڭ، «ھە» دېيەلمەيمەن، سېنى چاقىر-
سام، «ھە» دېيەلمەسەن؟ — دېدى ۋۇكۇڭ.
— سېنى قاپقا سولۇپلىش ئۈچۈن چاقىرىمەن، — دېدى
كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك ئالۋاستى. ۋۇكۇڭ:
— مەندىمۇ بىر قاپاق بار. مېنىڭ قاپقىم ئەرەك، سې-
نىڭ قاپقىڭ چىشى، — دېدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان
بىرلا موللاق ئېتىپ:
— سۇن دەرۋىش! — دەپ ۋارقىردى. سۇن دەرۋىش
ئۇلاپلا يەتتە قېتىم «ھە» دېگەن بولسىمۇ، قاپاق ئۇنى دەم
تارتالمىدى. كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان:
— توۋا! جاھان ئۆزگەرمىدى دەيدۇ تېخى! بۇ خاسىيەتلىك
قاياقمۇ ئېرىدىن قورقىدىكەن، شۇڭا ئۇنى دەم تارتىشقا پېتىنال-
مىدى! — دېدى مەيدىسىگە مۇشتلاپ. سۇن دەرۋىش قياقتى
ئالۋاستىغا توغرىلاپ:
— كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋان! — دەپ چاقىرىۋىدى،
ئالۋاستى «ھە» دېيىشىگە قياقتىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. سۇن
دەرۋىش كۈلۈپ:
— ئوغلۇم، مەن كۆرگەن كۈننى سەنمۇ كۆرۈپ باق! —
دېدى.

ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پالۋاننىڭ قاپاققا سولنىپ ئېرىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، ھۆڭرەپ يىغلاپ جىنلارنىڭ ھەممىسىنى باشلاپ ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشقىلى غاردىن چىقتى. ئۇ سۇن دەرۋىش بىلەن يىگىرمە قەپەس ئېلىشىپ، بىر- بىرىنى يېڭەلمىدى، ۋۇكۇڭغا ئىككى يۈزدىن ئارتۇق جىن بىراقلا چىقتى. ۋۇكۇڭ بەدىنىدىكى بىر تال تۈكنى يۇلۇپ، ئۇنى نەچچە يۈز سۇن ۋۇكۇڭغا ئايلاندۇرۇپ جىنلارنى تىرىپىرەن قىلىۋەتتى. ھودۇقۇپ قالغان ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان بانان يەلپۈگۈچى قولىغا ئېلىپ سۇن ۋۇكۇڭنى يەلپۈدى. شۇ زامان يەر - جاھاننى قاپلىغان ئوت يالقۇنى ۋۇكۇڭغا يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ئۇ بەدىنىدىن يۇلغان تۈكنى ئەسلىگە قايتۇرۇپ، بىر تاللا تۈكنى ئۆزىنىڭ سىياقىغا ئايلاندۇرۇپ ئالۋاستى بىلەن ئېلىدۇ. شىشقا قالدۇرۇپ قويدى - دە، ئۆزى نېلۇپەر غارىغا كىرىپ، غارنى قوغداۋاتقان جىنلارنىڭ ھەممىسىنى يوقاتتى ھەم قوي مېيىدا مايلىغان قاشتېشى كوزىنى قولىغا چۈشۈردى. بۇ چاغدا، ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان دەم ئالغىلى غارغا كىرگەن ئىدى، ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئۇخلاپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، يېنىدىكى بانان يەلپۈگۈچىنى ئېلىپلا كەينىگە بۇرۇلۇپ قاچتى. چۆچۈپ ئويغىدى. نىپ كەتكەن ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان كەينىدىن قوغلاپ ۋۇ- كۇڭ بىلەن يەنە تۇتۇشۇپ كەتتى. ئۇ ئىككىسىنىڭ ئېلىشىشىدىن بوران چىقىپ، يەر - جاھاننى قاراڭغۇلۇق بېسىپ كەتتى. ئالۋاستى ئاخىرى بولالماي غەربىي جەنۇب تەرەپكە قېچىپ يالۋىڭ- شەن تېغىنى پاناھ قىلدى. ۋۇكۇڭ ئۇستازى، جۇبايىچى ۋە شا شەيخلەرنى قۇتۇلدۇرۇپ، ئۇستاز بىلەن شاگىرتلار خۇشال ھالدا قورساقلىرىنى تويغۇزۇشۇپ غاردا تۇندى.

ئەتىسى، ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان ياردەمگە لەشكەر چا- قىرىپ كەلدى. ئالۋاستى موماينىڭ ئىنىسى - يەتتىنچى خۇئا پالۋان ئىدى. بىر توپ لەشكەر جىنلار نېلۇپەر غارىغا كەلگۈندەك

يوپۇرۇلۇپ كېلىشتى. ۋۇكۇڭ، جۇباچې، شا شەيخلەر جەڭگە ئاتلاندى، كەسكىن جەڭ باشلىنىپ كەتتى. يەتتىنچى خۇئا پال-ۋان شا شەيخكە تەڭ كېلەلمەي قېچىشقا تەمىشلىۋىدى، جۇباچې تىرنىسى بىلەن ئۇرۇپ بەدىنىنى ئۆتمەتۈشۈك قىلىۋەتتى. ئال-تۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان شەمشىرىنى ئوينىتىپ جۇباچېغا ئې-تىلدى. سۇن دەرۋىش ھاۋادا تۇرۇپ قوي مېيدا مايلىغان كوزىنى ئالۋاستىغا توغرىلاپ: «ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان» دەپ چاقىردى. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پالۋان مېنى كىچىك جىن-لاردىن بىرى چاقىرىۋاتقان ئوخشايدۇ دەپ، «ھە» دېدى، شۇ-نىڭ بىلەن ئۇ كوزىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ سەپىرىنى داۋاملاشتۇردى. توساتتىن ئۇلارغا يول بويىدا بىر دەرۋىش ئۇچ-راپ، تاڭ سېڭىنىڭ ئېتىنىڭ چولپۇرىنى تارتىپ، ئۇنىڭدىن خاسىيەتلىك نەرسىلەرنى قايتۇرۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ۋۇ-كۇڭ ئۇنىڭ تەڭرى ئەۋلىياسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، خاسىيەت-لىك بەش بۇيۇمنى ئۇنىڭغا دەرھال قايتۇرۇپ بەردى. تەڭرى ئەۋلىياسى ئالتۇن قاپاق بىلەن قوي مېيدا مايلىغان كوزىنى دۈم كۆمتۈرۈپ ئىچىدىن سېھىرلىك ئىس چىقاردى، ئالۋاستىلار ئەسلىي قىياپىتىگە قايتتى. ئۇ ئىككىسى ئەسلىدە تەڭرى ئەۋل-ياسىنىڭ قول ئاستىدا ئوچاققا قارايدىغان ئىزچىلار ئىكەن.

19 - باب تاڭ سېڭىنىڭ كۆرگەن چۈشى بىلەن پادىشاھنىڭ قايتا تىرىلگەنلىكى

تەڭرى ئەۋلىيا ئىككى ئىزچىنى ئېلىپ ئەرەشكە چىقىپ كەتتى. تاڭ سېڭى شاگىرتلىرى بىلەن سەپىرىنى داۋام قىلدى. شۇ كۈنى ئۇلار گۇگۇم چۈشكەن چاغدا تاغ ئارىسىغا جايلاشقان بىر ئىبادەتخانىنى كۆردى. سەنزاڭ شاگىرتلىرىغا ئاشۇ ئىبادەت-

خاندا تۈنەشنى بۇيرۇدى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئىبا-
دەتخانىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئىشىك بېشىدا «ئوچ ئەقتاپ ئىبا-
دەتخانىسى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. سەزناڭ ئىبادەتخانىغا
كىرىپ بۇتلارنى تاۋاپ قىلدى. ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار تاڭ
سېڭغا تولىمۇ سوغۇق مۇئامىلە قىلدى. بۇنىڭدىن ئاچچىقى كەل-
گەن ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى چىقىرىپ
ساماۋى قۇدۇق ئۈستىگە تىكلەپ قويدى. قورقۇپ كەتكەن را-
ھىبلار ئۆچرەتتە تۇرۇپ تاڭ سېڭنى قارشى ئالدى.

شۇ كۈنى كەچ، ۋۇكۇڭ، جۇبايىي ۋە شا شەيخلەر ئۇخلاپ
كەتتى، تاڭ سېڭ ئۇخلىماي قىرائەت قىلماقتا ئىدى. ئۈچىنچى
جېسەك ۋاقتى بولغاندا، ئۇنىڭمۇ كۆزى ئۇيقۇغا ئېلىنىپ كەت-
تى. ئۇنىڭ چۈشىدە پادىشاھ سىياقىدىكى بىر ئادەم ئۇنىڭ
ئالدىغا كېلىپ، يىغلىغان پېتى:

— ئۇستاز! مەن مۇشۇ يەردىن قىرىق چاقىرىم يىراقلىقتى-
كى قاراتوخۇ دۆلىتىدە تۇرىمەن. مەن قاراتوخۇ دۆلىتىنىڭ
پادىشاھى، بەش يىلنىڭ ئالدىدا قۇرغاقچىلىق ئاپىتى يۈز بېرىپ
پۇقرالار قەھەتچىلىكتە ئۆلۈپ كەتتى، شۇ ئارىدا شامال چىقىد-
رىپ، يامغۇر ياغدۇرايلىغان پىركامىل چىن دەۋرىش كەلدى.
ئۇ سېھىر ئىشلىتىپ يامغۇر ياغدۇرۇپ قۇرغاقچىلىققا خاتىمە
بەردى. ئۇنىڭغا رەھمەت - ھەشقاللا بىلدۈرۈش ئۈچۈن، مەن
ئۇنىڭ بىلەن ئاغا - ئىنى بولدۇم، بىر تۇغقاندىن چارە
ئۆتتۈق، — دېدى.

— بۇ ناھايىتى ياخشىغۇ! — دېدى سەزناڭ. ھېلىقى
ئادەم:

— مەن ئۇنىڭ بىلەن شۇ تەرىقىدە ئىككى يىل بىللە ئۆت-
تۈم، كىم بىلسۇن، ئۈچىنچى يىلى ئۇنىڭ بىلەن باھار مەنزىرى-
سىنى تاماشا قىلغىلى باغقا كىردىم. ئۇ مېنىڭ بىخەستەلىكىم-
دىن پايدىلىنىپ مېنى قۇدۇققا ئىتتىرىۋېتىپ، قۇدۇقنىڭ ئاغا-

زىنى تاش بىلەن بېسىپ، ئەتراپىغا توپا دۆۋىلەپ، ئۈستىگە بىر نۇپ بانان دەرىخى تىكىپ قويدى. ئۇ مېنىڭ سىياقىمغا كىرىپ دۆلىتىمنى تارتىۋالدى، مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلار ۋە ئوردا ئۇنىڭغا تەۋە بولۇپ كەتتى، — دېدى.

— ئۇنداقتا، مېنى ئىزدەشتىن مەقسەتلىرى نېمە؟ — دېدى سەزىلىك.

— بايا نۆۋەتچى تۇن ئىلاھى شامال ئەۋەتتى، ئاڭلىسام، سىلىنىڭ بىر شاگىرتلىرى بار ئىكەن، ئالۋاستىنى شۇ بويىسۇن-دۇرالايدىكەن. شۇڭا سىلىدىن ياردەم سوراپ كېلىشىم، — دېدى ھېلىقى ئادەم. ئۇ شۇنداق دەپ يېنىدىن بىر قاشتېشى بۇيۇمنى چىقاردى ۋە:

— ئەتە ۋەلىئەھد ئوۋغا چىقىدۇ، مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدى-لىنىپ سىلى مۇشۇ ئىشلارنى ئۇنىڭغا دېسە، بۇ نەرسە پاكىت بولالايدۇ، مەن بۇنى ھايات ۋاقتىمدا يېنىمدىن ئايرىپ باقمىغان. ئالۋاستى مېنىڭ سىياقىمغا كىرىۋالغىنى بىلەن ئۇنىڭدا بۇ نەرسە يوق. ۋەلىئەھد كۆرسە، مېنى ياد ئېتىپ، قىساس ئالىدۇ، — دېدى. سەزىلىك پادىشاھنىڭ ئىلتىماسىغا ماقۇل بولدى.

پادىشاھ تەزىم قىلىپ خوشلاشتى، سەزىلىك ئۆزىنى قو-يۇش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ ئېھتىياتسىزلىقتىن يىقىلىپ كەت-تى، ئۇ شۇنداقلا چۆچۈپ ئويغىنىپ دەرھال شاگىرتلىرىنى ئوي-غىتىپ، چۈشىدە كۆرگەنلىرىنى ئۇلارغا دەپ بەردى. ۋۇكۇڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، پەلەمپەيدە تۇرغان ئاق قاشتېشى بۇيۇمنى كۆردى، كۆپچىلىك ئۇستازنىڭ كۆرگەن چۈشىنىڭ راستلىقىغا چىن پۈتتى. — دە، ئالۋاستىنى قانداق تۇتۇش توغرىلىق بىرلىك-تە مەسلىھەتلەشتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقىپ ئەتراپنى كۆزەتتى، دەرۋەقە ۋەلىئەھد بىر توپ ئاتلىقلار-نى باشلاپ قاراتوخۇ دۆلىتىنىڭ دارۋازىسىدىن چىقىپ كېتىۋاتات-

تى. ئۇ بىر ئاق توشقانغا ئايلىنىپ ئاتلىقلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ، ۋەلىئەھدىنىڭ ئالدىدا يۈگۈرۈشكە باشلىدى. ۋەلىئەھدى ئوقيا ئۈزدى، ئوق توشقانغا تەگدى. سۈن دەرۋىش ئۇنىڭ ئوق ئۈزۈشىنى كۈتكەن ئىدى، توشقان قاچتى، ۋەلىئەھدى كەينىدىن قوغلاپ بىردەمدىلا ئىبادەتخانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالدى. ۋەلىئەھدى ئاق توشقاننى تاپالمىدى، ئىشكىنىڭ بېشىدا بىر يا ئوقى سانجىقلىق تۇراتتى.

ۋەلىئەھدى ئىبادەتخانىغا كىردى، ئۇ سەزىڭنى كۆرۈپ سالام قىلمىدى، قاتتىق ئاچچىقلانغان ۋەلىئەھدىگە سەزىڭ ئۆزىنىڭ كېلىش جەريانىنى دېدى. ۋەلىئەھدى:

— سىلەر شەرقتىن كەلگەنلەر تولىمۇ نامرات، قانداق خاسىيەتلىك نەرسەڭلار بار؟ — دەپ سورىدى سەزىڭدىن.

سەزىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئۈچ خاسىيەتلىك نەرسىسىنىڭ بارلىقىنى، بۇنىڭ بىرى كاسايى ئىكەنلىكى، بۇنى كىيسە دادىسىنىڭ قانداق ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغانلىقىنى بىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋەلىئەھدى ئىشەنمىدى. ئارقىدىن ئالڭ سېڭ يەنە بىر خاسىيەتلىك نەرسىنىڭ بارلىقىنى دەپ يېنىدىن بىر قۇتمىنى چىقاردى ۋە بۇنىڭ بىلەن بىر مىڭ بەش يۈز يىل ئىلگىرىكى ئىشلارنى بىلگىلى بولىدىغانلىقىنى دېدى، ئاندىن قۇتمىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ۋىدى، ئىچىدىن ئىككى سۇڭ ئېگىزلىكتىكى بىر ئادەم چىقىپ يەرگە چۈشۈپ قالمايىقان مېڭىشقا باشلىدى. ۋەلىئەھدى:

— بۇ پارپا نېمىلەرنى بىلىدۇ؟ — دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلىدىغان ۋۇكۇڭ بېلىنى بىرلا پۈكلەپ ئۈچ يېرىم چى ئېگىزلىدى. يەنە بىرنەچچە قېتىم سەكرەپ ئەسلىگە قايتتى، ئاندىن پادىشاھنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچراش جەريانىنى ئۇنىڭغا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. ئۇ ئاخىرىدا:

— ئۆلۈپ كەتكەن سىلنىڭ ئۆز دادىلىرى، ھازىر تەختتە ئولتۇرۇۋاتقان ھېلىقى يامغۇر تەلەپ قىلغان دەرۋىش، —

دېدى.

تاڭ سېڭ ۋەلىئەھدىنىڭ دەرگۇمان بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ يەنە بىر خاسىيەتلىك نەرسە بار دەپ، بىر پارچە ئاق قاشتېشى بۇيۇمنى چىقاردى. ۋەلىئەھدى بۇنىڭ دادىسىنىڭ نەرسىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەنىلا ئىشەنمىدى. ۋۇكۇڭ:

— جانابلىرى ئىشەنمىسىلە، خانىش ئاپىلىرىدىن سوراپ باقسىلا، ئەر - خوتۇنچىلىق مېھىر - مۇھەببەتنىڭ ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدا قانداقلىقىنى بىلىسىلە، بۇنىڭ راست - يالغانلىقى ئايدىڭ بولىدۇ، — دېدى. ۋەلىئەھدى بۇ گەپنىڭ ئورۇنلۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، ئاپىسى بىلەن كۆرۈشكىلى شەھەرگە قايتتى. ۋەلىئەھدى ئاپىسىنىڭ ئالدىدا بۇ ئىشنى تىلغا ئېلىۋىدى، ئاپىسى قار - يامغۇر يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئوغلۇم، ئاخىشام تۆتىنچى جېسەك ۋاقتىدا بىر چۈش كۆردۈم. چۈشۈمدە داداڭ مەن ئۆلۈپ كەتتىم، روھىم ئەسلىي ھاياتلىق تېنىمنى قۇتۇلدۇرۇشقا تاڭ سېڭنى تەكلىپ قىلدى دەۋانقۇدەك، — دېدى. ۋەلىئەھدى ئەمدى ئىشەندى - دە، ئالۋاس-تىنى ئەل قىلغىلى ئەۋلىيا ئەزەمنى تەكلىپ قىلىشقا ئالدىراش ئىبادەتخانىغا ياندى.

ۋۇكۇڭ ۋەلىئەھدىنى كېتىپ تۇرۇشقا، سىرنى ئاشكارىلاپ قويماسلىققا ئۈندىدى. ئاندىن ئۇستازنى جۇباجىپنى ئۆزى بىلەن بىللە قاراتوخۇ دۆلىتىگە بېرىپ «خاسىيەتلىك نەرسە» نى ئوغرىد-لاپ كېلىشكە كۆندۈردى. ئاچ كۆز جۇباجىپ ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە بۇلۇتلارنى دەسسەپ پادىشاھ ئوردىسىنىڭ كەينىدىكى گۈل-لۈككە كەلدى. جۇباجىپ قۇدۇق ئۈستىدىكى بانان دەرىخىنى يۆتكەپ، يوغان تاشنىمۇ ئېلىۋەتتى - دە، ۋۇكۇڭنىڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى تۇتۇپ ئېھتىيات بىلەن قۇدۇققا چۈشتى.

ئەجدىھا پادىشاھى جۇباجىپنى كۆرۈپ ئۇنى خرۇستال ئور-

دەغا باشلىدى. جۇباجىيې ئۇنىڭغا خاسىيەتلىك نەرسىنى كۆرسە-
تىشىنى دەۋەت قىلدى. ئەجدىھا پادىشاھ جۇباجىيېنى باشلاپ ئاي-
ۋانغا ئەكىرىپ، ئۇنىڭغا قاراتوخۇ دۆلىتىنىڭ پادىشاھىنى كۆر-
سەتتى ۋە:

— خاسىيەتلىك نەرسە مانا مۇشۇ، مەن ئۇنى چىراي قانۇ-
رۇش مەرۋايىتى بىلەن قاتۇرۇپ قويدۇم، جەسەت بۇزۇلمىدى.
ئۇنى يۈدۈپ ئۈستىگە ئاچىقىپ كېتىڭ، — دېدى. ئۇ شۇنداق
دەپ شەبنەم تامچىسىنى تېمىتىپ غايىب بولدى. جۇباجىيې سۇ-
نىڭ شارقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ كەينىگە قارىدى، يېنىدا پادى-
شاھنىڭ جەستىدىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى. قورقۇپ
كەتكەن جۇباجىيې ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىشىنى ئېي-
تىپ چۇقان سالىدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا جەسەتنى يۈدۈپ ئۈستىگە
ئېلىپ چىقىشىنى، جەسەتنىڭ خاسىيەتلىك نەرسە ئىكەنلىكىنى
دېدى. جۇباجىيې ئۇنىماي تۇرۇۋالدى. ۋۇكۇڭ:

— بوپتۇ ئەمەس، مەن بېرىپ ئۇخلاپ تۇراي، ئۆزۈڭ
يامشىپ چىق، — دېدى. ساراسىمىگە چۈشۈپ قالغان جۇباجىيې
ماقۇل بولدى. ۋۇكۇڭ گۈرزىسىنى قۇدۇققا ساڭگىلاتتى، جۇ-
باجىيې پادىشاھنى مۇرسىگە ئارتىپ، گۈزىگە يامشىپ ئۈستىگە
ئۆرلەشكە باشلىدى، ۋۇكۇڭ ئۇنى چىقىرىۋالدى.
ئىككىسى پادىشاھنى گۆھەر ئورمان ئىبادەتخانىسىغا ئەكەل-
دى. جۇباجىيې تاڭ سېڭغا:

— ۋۇكۇڭ ئاغام ماڭا ئۆزىنىڭ بۇ پادىشاھنى داۋالاپ تىرىل-
دۈرەلەيدىغانلىقىنى ئېيتتى، — دەپ يالغان گەپ قىلدى. بۇ
گەپنى ئاڭلىغان تاڭ سېڭ خۇشال بولۇپ، ۋۇكۇڭغا بۇ پادىشاھ-
نى تىرىلدۈرۈشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭغا جۇباجىيېنىڭ
گېپىگە چىنپۈتمەسلىكىنى دېدى. جۇباجىيې:

— ئۇستاز، ۋۇكۇڭنىڭ كارامىتى بار، سىلى ھېلىقى
ئەپسۇننى ئوقۇسىلا، ۋۇكۇڭ بۇ پادىشاھنى تىرىلدۈرەلەيدۇ، —

دېدى. سەنزاڭ دەرۋەقە چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇننى ئوقۇش-قا باشلىدى. ۋۇكۇڭ ئىلاجىسىز ماقۇل بولدى. ئۇ ئەرش تېۋىپىدىن بىر تال شىپالىق كۇمىلاچ ئەكەلسە پادىشاھنى قۇتۇلدۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلەتتى. لېكىن، جۇباچىي پادىشاھنىڭ يېنىدا توختىماي يىغلىشى شەرت ئىدى. جۇباچىي بۇنىڭغا رازى بولدى. ئەۋلىيا ئەزەم بىرلا موللاق ئېتىپ بۇلۇت ئۈستىگە چىقىپ، ياردەم سوراپ ئەرش تېۋىپىنىڭ يېنىغا باردى، ئەرش تېۋىپى ئۇنىڭ تاڭ سېڭىنى قوغداپ نوم ئالغىلى مەغرىبكە ماڭغان. لىقىنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلىپ، ئۇنىڭغا شىپالىق كۇمدىلاچتىن بىرنى بەردى. ۋۇكۇڭ ئۇنى ئېلىپ گۆھەر ئورمان ئىبادەتخانىسىغا قايتىپ كېلىپ كۇمىلاچنى پادىشاھنىڭ ئاغزىغا سالدى، ھېلىقى پادىشاھ دېگەندەك تىرىلىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ تاڭ سېڭىغا تىزلىنىپ تۇرۇپ تەزىم قىلىپ، ئۇنىڭ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرۇۋالغانلىقىغا كۆپتىن - كۆپ ھەشقاللا ئېيتتى. ۋۇكۇڭ يەنە بىر ئەپچىل پىلان تۈزدى، ئۇ پادىشاھنىڭ شەيخچە ياسىنىپ، ئەتە ئۆزلىرى بىلەن قاراتوخۇ دۆلىتىگە بېرىپ، پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپ، ئالۋاستىنىڭ ھىيلە - نەپەرەتلىرىنى كۆز ئالدىدا ئېچىپ تاشلاشنى ئېيتتى.

ئەتىسى، ئۇلار بەش كىشى يولخېتىنى ئالماشتۇرغىلى قارا-توخۇ دۆلىتىگە باردى. يالغان پادىشاھ ئالدىغا كەلگەنلەرنىڭ ئۆزىگە تەزىم بەجا كەلتۈرمىگەنلىكىنى كۆرۈپ، پالۋانلىرىغا پەرمان چۈشۈرۈپ ئۇلارنى تۇتۇشقا بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ قولىنى بىرلا تەڭلەپ پالۋانلارنى قاتۇرۇپ مىدىرلىيالماس قىلىپ قويدى. يالغان پادىشاھ ئۇلارنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سوراشقا مەجبۇر بولدى. ۋۇكۇڭ سالاھىيىتىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، يۈز تۇرانە ئۇنىڭ ھىيلە - مېكرلىرىنى ئېچىپ تاشلىدى. دەرۋىش قورقۇپ كېتىپ بىر پالۋاننىڭ قىلىچىنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ بۇلۇتقا دەسسەپ قاچتى. ۋۇكۇڭ ئۇنى كەينىدىن قوغلىدى.

ئۇلار ئېلىشا - ئېلىشا قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى. ئالۋاستى بارا - بارا بەرداشلىق بېرەلمەي قاچماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ يولىنى توسۇپ تۇرۇۋالدى، ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ ئوردىغا قاراپ قاچتى - دە، بىرلا سىلكىنىپ تاڭ سېڭىنىڭ سىياقتىغا كىرىۋالدى. كىشىلەر توپى ئىچىدە تۇرغان ئوخشاش سىياقتىكى ئىككى تاڭ سېڭىنىڭ قايسىسى راست تاڭ سېڭى، قايسىسى يالغان تاڭ سېڭى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى.

جۇباچىيى بىر ئامال ئويلاپ تاپتى، ئۇ شا شەيخ ئىككىسىنىڭ بىردىن تاڭ سېڭىنى تۇتۇپ تۇرىدىغانلىقىنى، ھەر ئىككى تاڭ سېڭىنىڭ چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنى ئوقۇشىنى، ئەپسۇن ئوقۇيالمىغان تاڭ سېڭىنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. ۋۇ - كۇڭ ئۆزىنىڭ ئازاب چېكىدىغانلىقىنى بىلىسمۇ، لېكىن ئالۋاستىنى يوقىتىش ئۈچۈن يەنىلا ماقۇل بولدى. ئىككى تاڭ سېڭى ئىككى يەردە تۇرۇپ ئەپسۇن ئوقۇدى. جۇباچىيى ئۆزى تۇتۇپ تۇرغان تاڭ سېڭىنىڭ قالايمىقان بىرنېمىلەرنى ئوقۇۋاتقانلىقىنى بايقاپ، ئۇنىڭ ئۇستازى ئەمەسلىكىنى جەزملەشتۈرۈپ، تىرىندىسى بىلەن ئۇنى ئۇرۇشقا باشلىدى. ئالۋاستى مۇلاققىشپ كۆككە كۆتۈرۈلۈپ، كەينىدىن ئۆزىنى قوغلاپ كەلگەن جۇباچىيى ۋە شا شەيخ بىلەن ئېلىشىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بېشىنىڭ ئاغرىقىغا قارىماي كۆككە قوغلاپ چىقىپ گۈرۈزسى بىلەن ئالۋاستىنى بىرنى سېلىپ جېنىنى ئالاي دېيىشىگە، بىردىنلا ھاۋادىن:

— ۋۇكۇڭ، قولۇڭنى تارت! — دېگەن بىر ئاۋاز كەلدى. ئەسلىي مەنچۇ شىرى بۇدساتۋا كەلگەن ئىدى. ئۇ تىلىسىم ئەينەك - نى چىقاردى، ئالۋاستى شۇ ئان ئەسلىي قىياپىتىگە ياندى، ئۇ ئەسلىدە مەنچۇ شىرى بۇدساتۋا مىنىدىغان قارا يايلىق شىر ئىكەن.

قاراتوخۇ دۆلىتىنىڭ پادىشاھى تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتى - لىرىغا كاتتا زىياپەت بەردى. ئەتىسى، ئۇلار پادىشاھ بىلەن

خوشلىشىپ مەغرىبكە قاراپ يول ئالدى.

20 - باب شەپقەتكىز بۇدساتۋانىڭ ئوتى ئۆچۈرۈۋالغانلىقى، خۇڭ خەييېرنىڭ بەيئەت قىلغانلىقى

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى قاراتوخۇ دۆلىتىدىن ئاي-
رىلىپ، يول بويى ئىلاھىي تاغلارغا چىن كۆڭۈللىرىدىن تاۋاپ
قىلىپ ماڭدى. ئۇلار كەچ يېتىپ، سەھەر يۈرۈپ ئون بەش-
يىگىرمە كۈننىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەي قېلىشتى. بىر
كۈنى، تۆتەيلەن خەتەرلىك بىر تاغنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالدى.
توساتتىن تاغ قاپتىلىدىن بىر پارچە قىزىل بۇلۇت كۆتۈرۈلۈپ
چىقتى. بۇنىڭدىن ئەجەبلەنگەن ئەۋلىيا ئەزەم ئۇستازنى يۆلەپ
ئاتتىن چۈشۈردى، جۇباجىي بىلەن شا شەيخ قوراللىرىنى تەق
قىلىپ تۇردى.

بۇ قىزىل بۇلۇت ئەسلىي بىر ئالۋاستى ئىدى، ئۇ تاڭ
سېڭنىڭ گۆشىنى يېسە ئادەم قېرىمايدۇ دېگەن گەپنى ئاڭلاپ،
تاڭ سېڭنى تۇتقىلى كەلگەن ئىدى. لېكىن، ئۇ تاڭ سېڭنى
قوغدايدىغان شاگىرتلارنىڭ بارلىقىنى ئويلىمىغان ئىدى، ئۇنىڭ
ئۈستىگە تاڭ سېڭنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۆزىدىن ئۈس-
تۈن كارامەت ئىگىلىرىنىڭ بارلىقىنى كۆرۈپ، بىرلا سىلكى-
نىپ يەتتە - سەككىز ياشلار ئەتراپىدىكى ئوغۇل بالغا ئايلاندى-
دە، قىيپالنىڭچا پېتى دەرەخ شېخىدا ئېسىقلىق تۇرغان ھالدا:
— ئادەم بارمۇ، مېنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىڭلار! — دەپ ۋارقى-
راشقا باشلىدى.

بۇ ھالنى كۆرگەن تاڭ سېڭ رەھىمى كېلىپ جۇباجىيغا
دەرھال ئۇنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىشنى ھەم ئۆزىنىڭ ئاق ئېتىغا مىن-

دۈرۈپ قويۇشنى تاپىلدى. ئالۋاستى دەرەختە ئېسىقلىق تۇرۇپ پۈتۈن بەدىنىنىڭ ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۆزىنىڭ ئات ئۈس-تىدە ئولتۇرالمىدىغانلىقىنى ئېيتتى. تاڭ سېڭ ۋۇكۇڭغا ئۇنى يۈدۈپ مېڭىشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ماقۇل بولۇپ ئالۋاستىنى يۈدۈپ ماڭدى.

ئەۋلىيا ئەزەم كۈلۈپ تۇرۇپ:

— سەن ئالۋاستى، مەن لاۋسۇننىڭ ئالدىدا نەپرەڭخۇزلىق قىلىۋاتسەن، مەن سېنىڭ «ئالۋاستى» ئىكەنلىكىڭنى بىلىمەن. مەن سېنى يۈدۈپ كېتىۋاتسەن، تەرەت قىلغۇڭ كەلسە گەپ قىل، — دېدى — دە، كۆڭلىدە ئۇ ئالۋاستىنى ئېپىنى تېپىپ يەرگە ئېتىپ ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بولدى. ۋۇكۇڭنىڭ كۆڭلىدىكى ئۇنىڭ بىلىۋالغانلىقىنى كىم بىلسۇن، ئۇ تەننى ئېغىرلىتىش سېھرىنى ئىشلىتىپ ئەۋلىيا ئەزەمنى باشتى. يالغان بىر بالىنى ۋۇكۇڭغا ھاپاش قىلدۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى موللاق ئېتىپ ھاۋاغا چىقىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ دۈمبىسىدىكى بالىنىڭ بارغانسېرى ئېغىرلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، قاتتىق ئاچچىقى كەلدى. دە، يالغان بالىنى يول ياقىسىدىكى تاشقا ئۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قۇتۇلدى. ئالۋاستىمۇ غەزەپكە كېلىپ، بىرپەس قۇيۇن چىقىرىپ، يەر — زېمىنى غۇۋالاشتۇرۇۋەتتى ۋە مۇشۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ تاڭ سېڭنى تۇتۇپ ئوت بۇلۇتى غارىغا ئەكىرىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ ئۇستازىنى ھېچ يەردىن تاپالمىدى. تىتىلداپ كەتكەن ۋۇكۇڭ ئۈچ ياشلىق، ئالتە بىلەكلىك پالۋانغا ئايلىنىپ، ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى نەرسىنى ئۇرۇپ، بىر چاغدا يەرلىك تاغ مۇئەككىلى ۋە يەر — زېمىن مۇئەككىلىنى ئالدىغا ھازىر قىلدى ۋە ئۇلاردىن بايىقى ئالۋاستىنىڭ يالماۋۇز كالىنىڭ ئوغلى ئىكەنلىكىنى، ئىسمىنىڭ خۇڭ خەيپېر، لەقدىمىنىڭ ئەۋلىيا بوۋاق ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ مۇشۇ تاغدىكى قاق-

شال قارىغاي جىلغىسىغا جايلاشقان ئوت بۇلۇتى غارىدا تۇرىدىغان-
لىقىنى، ئىلگىرى يالقۇن تاغدا ئۈچ يۈز يىل ئىستىقامەت قى-
لىپ، يالقۇن ئىچىدە تاۋلانغان كارامەت ئىگىسى بولۇپ يېتىش-
كەنلىكىنى بىلدى.

ئەۋلىيا ئەزەم بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇش بولۇپ كەتتى، ئەس-
لىدە ئۇ ئەرشنى مالىمان قىلغان چاغدا يالماۋۇز كالا بىلەن
ئاكا- ئۇكا بولۇشقان ئىدى. ئۇ جۇباجىي بىلەن شا شەيخكە:
— تۇرۇڭلار، مەن دېگەن ھېلىقى ئالۋاستىنىڭ تاغىسى
بولمەن. يۈرۈڭلار، بېرىپ تونۇشلۇق بېرەيلى! — دېدى -
دە، شا شەيخنى ئات بىلەن يۈك - تاقلارغا قاراشقا قالدۇرۇپ
قويۇپ، جۇباجىي ئىككىسى قوراللىرىنى ئېلىپ ئالۋاستىنى
ئىزدەپ ماڭدى.

ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىي قاقشال قارىغاي جىلغىسىدىكى ئوت
بۇلۇتى غارىنى بىردەمدىلا تاپتى. قارسا، بىر توپ كىچىك
جىنلار غارىنىڭ ئالدىدا ئويناۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىي
يۇقىرى ئاۋازدا:

— ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالسىز دېسەڭلار، ئۈستازنى چاپ-
سان چىقىرىپ بېرىڭلار، بولمىسا غارىڭلارنى تۈپتۈز قىلىۋې-
تىپ، تېغىڭلارنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋېتىمىز! — دېدى.
مەلۇماتنى ئاڭلىغان ئالۋاستى كىچىك جىنلارغا ئالتۇن،
ئوتۇن، سۇ، ئوت ۋە تۇپراق قاچىلانغان بەش ھارۋىنى غارىنىڭ
ئاغزىغا ئاچىقتۇرۇپ قاتار قىلىپ تىزدۈردى ۋە ئوت پۈركۈيدى-
غان قورال بىلەن جەڭگە تەييارلاندى. ئەۋلىيا ئەزەم ئالۋاستى
بىلەن يىگىرمە قېتىم ئېلىشتى. جۇباجىينىڭ قولى قىچىشىپ
كېتىپ، تىرىسىنى ئوينىتىپ مەيدانغا چۈشتى. ئالۋاستى كەي-
نىگە ئۆرۈلۈپ ماڭدى، ئۇ ئەپسۇن ئوقۇش بىلەن بەش ھارۋا
تەڭلا ئوت ئالدى. ئوت يالقۇنى كۆتۈرۈلۈپ ئەتراپ ئىس -
تۈتەككە تولدى. جۇباجىي ھودۇققىنىدىن ۋۇكۇڭغىمۇ قارىماي

غارنى تاشلاپ تىكىۋەتتى. ۋۇكۇڭ ئوتتىن ساقلىنىش سېھرىنى ئىشلىتىپ ئوتنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئالۋاستىنى ئىزدىدى. لېكىن، غارنىڭ يوللىرىنى بىلمىگەچكە، ئامال يوق غاردىن چىقىپ كەتتى.

ئۈچ شاگىرت يەنە ئەجدىھا پادىشاھنى يامغۇر ياغدۇرۇپ ئوتنى ئۆچۈرۈشكە تەكلىپ قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەتلەشتى. ئەۋلىيا ئەزەم بىرلا موللاق ئېتىپ بۇلۇتقا دەسسەپ شەرقىي دېڭىزغا كەلدى. شەرقىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھى ئەۋلىيا ئەزەم-نىڭ كېلىش مەقسىتىنى ئوقۇپ، تاڭ سېڭىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۈچ ئىنسىنى چاقىرىپ ئەكەلدى.

تۆت ئەجدىھا پادىشاھ ۋە ۋۇكۇڭ ئوت بۇلۇت غارىنىڭ ئۈستىگە يېتىپ كەلدى. ۋۇكۇڭ غارنىڭ ئالدىدا خۇڭ خەيئېرنى تىللاپ چاقىرىپ چىقتى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشتى. ئىككىسى بىر - بىرى بىلەن يىگىرمە قېتىم ئېلىشقاندىن كېيىن، خۇڭ خەيئېر نۇسرەت قازىنالمىدىغانلىقىنى بىلىپ ئوت قويۇپ بەردى. ۋۇكۇڭ كەينىگە قايرىلىپ:

— ئەجدىھا پادىشاھ قېنى؟ — دەپ ۋارقىردى.

ئەجدىھا پادىشاھ ئىنسىلەر بىلەن چېلەكلەپ يامغۇر ياغدۇردى. يامغۇر گەرچە ھەرقانچە قاتتىق ياغقان بولسىمۇ، ئالۋاستى قويغان ئوتنى ئۆچۈرەلمىدى، ئەكسىچە ئوت ئۈستىگە ماي چاچقانداك تېخىمۇ ئۇلغىيىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئوت ئىچىگە ئېتىلىپ كىرىپ ئالۋاستىنى ئىزدىدى. لېكىن، ئالۋاستى ئاغزىدىن قويۇق ئىس - تۈتەك پۈركۈپ، ۋۇكۇڭنى كۆز ئاچالماس قىلىپ قويدى. كۆزىدىن يامغۇردەك ياش قۇيۇلغان ۋۇكۇڭ ئوت ئۆچۈرگىلى جىلغىغا ئۆزىنى ئاتتى. ئويلىمىغان يەردىن سوغۇق سۇنىڭ تەسىرىدە ئوتنىڭ تەپتى ئىچىگە تېپىپ، نەپەس ئالالماي ھوشىدىن كەتتى.

جۇبايىي ۋە شا شەيخ ۋۇكۇڭنى قۇتقۇزۇۋالدى ۋە تۆت

ئەجدىھا پادشاھىغا رەھمەت ئېيتىپ يولغا سېلىپ قويدى. ئۇلار شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرىش توغرىلىق مەسلىھەتلەشتى. ۋۇ-كۇڭنىڭ پۈتۈن بەدىنى بىئارام بولۇپ، ماغدۇرسىزلىنىپ كەت-كەنلىكتىن بۇلۇتقا چىقىشقا ئامالسىز قالدى. جۇباجيې مەرداندىلىق بىلەن شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرىپ كېلىدىغان بولدى. خۇڭ خەييېر نۇسرەت قازاندى، ئۇ ئۇلارنىڭ ياردەمىگە لەش-كەر چاقىرىپ كېلىشىدىن ئەنسىرەپ، موللاق ئېتىپ كۆككە چىقىپ قاراپ باقتى، جۇباجيېنىڭ بۇلۇتقا دەسسەپ جەنۇبقا قاراپ يول ئالغانلىقىنى بايقىدى. ئۇ جۇباجيې چوقۇم شەپقەتكار بۇدساتۋانى چاقىرىپ كەلگىلى ماڭدى دەپ ئويلاپ، جۇباجيېنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ، شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ سىياقىغا كىرىۋالدى. جۇباجيې دەۋرۋەقە ئالدامغا چۈشتى. ئۇ يالغان شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن ئوت بۇلۇت غارىغا ئالۋاستىنى تۇتقىلى كەلدى. غارنىڭ ئالدىغا كېلىشىگە كىچىك جىنلار ئۇنى يەرگە بېسىپ باغلىۋالدى.

ۋۇكۇڭ شۇنچە ئۇزاق ساقلىغان بولسىمۇ جۇباجيې كەلمىدى، ئۇ غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ تىڭ - تىڭلاپ باقتى. كىچىك جىنلار ئۇنى كۆرۈپ قوراللىرىنى كۆتۈرۈشۈپ تۇتقىلى ماڭدى. ۋۇكۇڭ پۈت - قوللىرىنىڭ سىرقىراپ ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ماغدۇرىنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ، ئۇلار بىلەن ئېلىد-شىشقا جۈرئەت قىلالماي بوپىغا ئۆزگىرىۋالدى. كىچىك جىنلار ۋۇكۇڭنى ھېچ يەردىن تاپالمىدى. يەردە تۇرغان بوپىنى كۆرۈپ، ئۇنى ئېلىپ غارغا قايتتى، بوپىنى بولسا بىر چەتكە تاشلاپ قويدى.

ۋۇكۇڭ غاردا تۇرۇپ خۇڭ خەييېرنىڭ ئىككى جىنىنى تاللاپ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيىشكە يالماۋۇز كالىنى تەكلىپ قىلىپ كېلىشكە ئەۋەتكەنلىكىنى ئۇقتى - دە، بەدىنىدىكى بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ بوپىغا ئايلاندۇرۇپ، ئۆزى غارنىڭ سىرتىغا ئۆت-تۈتۈپ قويدى.

چۈپ چىقىۋالدى، ئۇ جىنلار ماڭىدىغان يولدا يالماۋۇز كالا سىياقىغا ئۆزگىرىپ، بىر توپ جىنلار بىلەن ئوۋ ئوۋلىغاندەك بولۇۋالدى. جىنلار راست - يالغاننى پەرق قىلماي يالماۋۇز كالا سۈرىتىگە كىرىۋالغان ۋۇكۇڭنى ئوت بۇلۇت غارىغا باشلاپ كىردى. خۇڭ خەيپەر دادىسىنى تالڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيشكە تەكلىپ قىلدى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ نەچچە كۈندىن بېرى سەدىقە تامىقى يەۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ، بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بىر گەپ بولسۇن دېدى. بۇ گەپ خۇڭ خەيپەرنىڭ گۇمانىنى قوزغىدى. ئۇ قەستەن ئۆزىنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىدىن، ئۇنىڭ دەپ بېرىشىنى ئوتۇندى. ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى ۋۇكۇڭ نەدىن بىلسۇن، نەتىجىدە سىر پاش بولۇپ قالدى. خۇڭ خەيپەر بىرلا پەرمان چۈشۈرۈۋالدى، جىنلارنىڭ ھەممىسى قوراللىرىنى ئېلىپ ۋۇكۇڭغا يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ۋۇكۇڭ ئەسلى سىياقىغا قايتىپ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسى بىلەن ئۆزىنى توسۇپ:

— ۋاپادار ئوغلۇم، بالىسى دادىسىنى ئۇرىدىغان ئىش نەدە بار؟ — دېدى. خۇڭ خەيپەرنىڭ يۈزى شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ نۇرغا ئايلىنىپ غاردىن چىقىپ ئۇدۇل جەنۇبىي دېڭىزغا بېرىپ، شەپقەتكار بۇدساتۋانى تاۋاپ قىلدى. ئۇ بۇدساتۋاغا خۇڭ خەيپەرنىڭ ئۇستازىنى تۇتۇۋالغانلىقىنى، شەپقەتكار بۇدساتۋا قىياپىتىگە كىرىپ جۇباچىنىمۇ تۇتۇپ كەتكەنلىكىنى بىر قۇر سۆزلەپ كەتتى. غەزەپلەنگەن بۇدساتۋا قولىدىكى قوي مېيىدا مايلىغان كوزىنى دېڭىزغا تاشلىدى. ئىچى تىتىلداپ تۇرغان ۋۇكۇڭ قوي مېيىدا مايلىغان كوزىنى بىر تاشپاقىنىڭ سۇ يۈزىگە ئېلىپ چىققانلىقىنى كۆردى، شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭغا ئۇنى ئېلىشىنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ كوزىنى پەقەتلا ئالالدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا كوزىغا بىر دېڭىزنىڭ سۈيى قاچىلاند.

خانلىقىنى دەيدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا قوي مېيىدا مايلىغان كو-
زىنى ئاستا ئېلىپ، ئەرش پادشاھنىڭ ئوتتۇز ئالتە بىسلىق
قىلىچىنى سوراپ ئەكېلىشكە شاگىرتىنى ئەرش پادشاھنىڭ
قىشىغا ئەۋەتتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئوتتۇز ئالتە بىسلىق قىلچ-
نى مىڭ ياپراقلىق نېلۇپەر گۈلى سۇپىسىغا ئايلاندۇرۇپ، ئۈس-
تىگە سەكرەپ چىقىپ، بۇلۇتقا دەسسەپ ماڭغان ۋۇكۇڭ بىلەن
ئوت بۇلۇت غارىغا كەلدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا تاغ مۇئەككىلى بىلەن يەر - زېمىن
مۇئەككىلىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇلارغا ئۈچيۈز چاقىرىم ئار-
لىقتىكى ياۋايى ھايۋان ۋە ئۇچار قۇش، ھاشارلارنى تاغنىڭ
ئۈستىگە يىغىشنى بۇيرۇدى، ئاندىن قوي مېيىدا مايلىغان كوز-
نى ئوڭتۇردى، تاغ شوئان كۆز يەتكۈسىز دېڭىزغا ئايلاندى،
شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭنىڭ سول قولىنىڭ ئالدىغا «سې-
ھىر» دېگەن خەتنى يېزىپ، خۇڭ خەيئېرنى غارنىڭ سىرتىغا
ئالداپ ئېلىپ چىقىشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئوت بۇلۇت غارىغا
كېلىپ گۈرزىسى بىلەن غارنىڭ ئىشىكىنى ئۇردى. خۇڭ خەي-
ئېر نەيزىسىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ
گۈرزىسى ئارقىلىق توسىدى ۋە سول قولىنى ئاچتى. خۇڭ
خەيئېر شۇ زامان سېھىرلىنىپ قالدى. ۋۇكۇڭ ئۇنى قوغلاپ
يۈرۈپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. ۋۇكۇڭ بىرلا
موللاق ئېتىپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ كەينىگە ئوتتۇرالدى. خۇڭ
خەيئېر ۋۇكۇڭنى تاپالماي، نەيزىسىنى شەپقەتكار بۇدساتۋاغا
ئۇردى. شەپقەتكار بۇدساتۋا نۇرغا ئايلىنىپ ۋۇكۇڭ بىلەن يەتتە
قات ئاسماننىڭ قەھرىگە چىقىپ كەتتى، نېلۇپەر سۇپا ئۆز جايىدا
قالدى. خۇڭ خەيئېر سوغۇق كۈلۈپ:

— يارىماس شەپقەتكار بۇدساتۋا نېلۇپەر سۇپىسىدىن ئايرى-
لىپ قالدى، مەن چىقىپ ئولتۇرىمەن ئەمدى، — دەيدى. نېلۇ-
پەر سۇپا توستاتتىن قىلىچىنىڭ ئۆتكۈر بىسىغا ئايلىنىپ ئالۋاستى-

نىڭ پۈتۈنغا كىرىپ كەتتى. خۇڭ خەييېر ئاغرىققا چىداپ تۇرۇپ قىلىچى چىقىرىشقا تەمىشەلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئەپسۇن ئو- قۇپ قىلىچىنى ئىلمەككە ئايلاندۇرۇپ قويدى. خۇڭ خەييېر ئىلمەكنى ھەرقانچە قىلىپمۇ چىقىرىلمىدى. ئۇ دەرھال شەپقەت- كار بۇدساتۋادىن گۇناھىنى تىلىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭ- دىن ئۇنىڭ بۇددا يولغا كىرىشىنى خالايدىغان - خالىمايدىغانلى- قىنى سورىدى. ئۇ ئاغرىق ئازابغا چىدىماي ئائىلاج ماقۇل بولدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئۇنىڭغا ئىزچى نامىنى بېرىپ، قو- لىنى سۇنۇۋىدى، ئۇنىڭ پۈتۈندىن قىلىچ سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى، خۇڭ خەييېرنىڭ تېنى ئەسلىي ھالىتىگە كەلدى.

خۇڭ خەييېر ياۋايى تەبىئىتىنى ئۆزگەرتىمەي ئوت پۈركۈچ قورالىنى ئېلىپ يەنە شەپقەتكار بۇدساتۋاغا تەڭلىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا بەش ئالتۇن ھالقىنى پەيدا قىلىپ، بىرىنى ئالۋاستى- نىڭ بويىغا، تۆتىنى پۈت - قوللىرىغا تاشلىدى ۋە ئەپسۇن ئوقۇدى، خۇڭ خەييېرنىڭ بېشى ئاغرىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئال- ۋاستىنى مەسخىرە قىلىپ بىر ياندا تۇردى. ئۇ ئىزاغا چىدىماي نەيزىسىنى ۋۇكۇڭغا سانجىماقچى بولدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئال- سۆگىتىگە شەبنەم سۈيى پۈركەپ «جۈپلەش!» دەپ توۋلىدى. خۇڭ خەييېرنىڭ قوللىرى مەيدىسىدە جۈپلىشىپ قالدى، ئۇ ھەرقانچە قىلىپمۇ مىدىرلىتالمىدى، شۇندىلا شەپقەتكار بۇدساتۋا- نىڭ سېھرىي كۈچىنى بىلىپ، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا باش ئۇرۇشقا مەجبۇر بولدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭنى دەرھال بېرىپ تاڭ سېڭ، جۇباجىيىنى قۇتۇلدۇرۇپ بالدۇرراق يولغا چىقىشقا بۇيرۇدى. ئۆزى ئىزچىنى ئېلىپ جەنۇبىي دېڭىزغا يۈرۈپ كەتتى. ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن خوشلىشىپ، شا شەيخنى تاپتى، ئىك- كىسى ئوت يۇلتۇت غارىدىكى جىنلارنىڭ ھەممىسىنى ئولتۇرۇپ، ئۇستاز بىلەن جۇباجىيىنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى، ئاندىن ئوت

بۇلۇت غارىغا ئوت قويۇۋېتىپ، ئۇستاز ۋە شاگىرت تۆت كىشى مەغرىبكە قاراپ ماڭدى.

21 - باب خېيشۇي دەرياسى ئىلاھنىڭ ئالۋاستىنى بويسۇندۇرغانلىقى

ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن بىر ئايدىن ئارتۇق يول يۈرۈپ بىر يەرگە كەلگەندە، توساتتىن قۇلاقنى يارغۇدەك شارقىرىغان سۇ ئاۋازى كەلدى. بىردەمدىن كېيىن ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا بىپايان بىر دەريا كۆرۈندى. ئاسمان - پەلەك دولقۇن ياساپ ئېقىۋاتقان بۇ ئەزىم دەريانىڭ سۈيى قاپقارا ئىدى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى دەريا بويىدا غەمگە پىتىپ تۇرۇپ قالدى. بىردىنلا يۇقىرىدىن بىرى قېيىقنى ئېقىن بويلاپ ھەيدەپ چىقىپ كەلدى، تاڭ سېڭ ئالدىراش شا شەيخكە قېيىقچىنى تۇۋلاپ قېيىقنى قىرغاققا يېقىنلاشتۇرۇشنى بۇيرۇدى. قېيىقچى قېيىد-قىنى قىرغاققا يېقىنلاشتۇرۇپ:

— قېيىقم كىچىك، بىر قېتىمدا ھەممىڭلارنى دەريادىن ئۆتكۈزۈپ بولالمايمەن، — دېدى. جۇباجىي ئۆزىنى ياخشى كۆر-سىتىش ئۈچۈن:

— مەن ئۇستازنى قوغداپ ئالدىدا ئۆتەي، ئاندىن شا ئىنىم يۈك - تاق ۋە ئات بىلەن ئۆتسۇن. مايمۇن ئاغام دەريادىن ئۆچۈپ ئۆتسۇن! — دېدى. مەسلىھەت پىشتى، جۇباجىي تاڭ سېڭنى يۆلەپ قېيىققا چىقتى.

قېيىق دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە، ھەيۋەتلىك بىر سادا بىلەن تۇيۇقسىز بوران كۆتۈرۈلۈپ، دولقۇنلار ئەۋج ئۆرۈپ، تاڭ سېڭ، جۇباجىي ۋە قېيىق بىلەن سۇغا چۆكۈپ كېتىپ كۆزدىن غايىب بولدى. ئەسلىي قېيىق ھەيدىگەن كىشى ئالۋاستى ئىدى. شا شەيخ قېيىق دۈم كۆمۈرۈلۈپ كەتتى،

دېدى. ۋۇكۇڭ:

— ياق، جۇباجيې سۇ ئۈزۈشنى بىلىدۇ. قېيىق دۈم كۆم-
تۈرۈلۈپ كەتكەن بولسا، جۇباجيې بۇ چاقمىچە ئۇستازنى يۈدۈپ
قىرغاققا چىققان بولاتتى! بۇ قېيىق ھەيدىگەن كىشىنىڭ نەيرىد-
ئى، ئۇ ئۇستازنى سۇغا ئەكىرىپ كەتتى، — دېدى.

بۇ گەپ شا شەيخكە ئورۇنلۇق تۇيۇلدى، ئۇ كۈمۈش ھاسا
بىلەن دەرياغا چۈشۈپ سۇ ئىچىدىن يول ئېلىپ دولقۇنلار ئارد-
سىغا كىرىپ كەتتى. ئۇ كېتىۋېتىپ بىرىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ
قالدى ۋە بىر شىپاڭنى كۆردى، شىپاڭغا: «خېڭياڭ جىلغىسى
خېشۈي دەرياسى ئىلاھىي مەھكىمىسى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان
ئىدى. ئالۋاستى شىپاڭدىكى سۇپىدا ئولتۇرۇپ:

— بالىلىرىم، بۇ ئىككى شەيخنى قاسقانغا دۈملەڭلار،
ئاندىن تاغاڭلارنى چاقىرىڭلار، بىللە ئېغىز تېگەيلى، — دېدى.
بۇ گەپنى ئاڭلاپ غەزەپلەنگەن شا شەيخ ئىشىكىنىڭ سىرتىدا
ۋارقىراپ:

— ئالۋاستى! ئۇستازىم بىلەن ئاغانى تېز چىقىرىپ
بەر! — دېدى. ئالۋاستى كۈلۈپ تۇرۇپ:

— مەيدانغا چۈش! مېنى يېڭىۋالالساڭ، ئۇستازىڭنى چى-
قىرىپ بېرىمەن، بولمىسا سېنىمۇ قاسقاندا دۈملەپ يەۋېتىد-
مەن، — دېدى. شا شەيخ ھاسىسىنى كۆتۈرۈپ مەيدانغا چۈش-
تى. ئىككىسى سۇ ئاستىدا ئوتتۇز قېتىمدىن ئارتۇق ھەپلىشىپ
بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. شا شەيخ ئۇنى سۇ يۈزىگە ئېلىپ
چىقىشنى ئويلىدى. شۇنداق بولسا ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئەدەبىنى
بەرگەن بولاتتى. لېكىن، ئالۋاستى شا شەيخنى كەينىدىن قوغ-
لىماي ئوردىسىغا كىرىپ كەتتى. شا شەيخ ئامال قىلالماي سۇ
يۈزىگە چىقىپ ئەھۋالنى ۋۇكۇڭغا ئېيتتى. ۋۇكۇڭ:

— بۇ ئالۋاستىنىڭ تاغىسى كىمدۇ؟ — دېدى. ئۇ شۇنداق
دەپ تۇرۇشىغا خېشۈي دەرياسىنىڭ سۇ مۇئەككىلى سۇ يۈزىگە

چىقىپ كەلدى. ئۇ ۋۇكۇڭنى كۆرۈپ تىزلىنىپ يىغلاپ:

— ھېلىقى ئالۋاستى دولقۇن كۆتۈرۈلگەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ غەربىي دېڭىزدىن بۇ يەرگە كېلىپ، ياشىنىپ قالغان. لىقىم تۈپەيلى مېنى بوزەك قىلىپ، خېڭياڭ جىلغىسى خېشىۋى دەرياسى ئىلاھىي مەھكىمەنى تارتىۋالدى. غەربىي دېڭىزغا بېرىپ ئەرز قىلدىم، غەربىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھىنىڭ ئۇنىڭ تاغىسى ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي، ئەرز قىلغىلى قويمىدى. يۈرۈن سۇلتانغا ئەرز قىلاي دەپ ئويلىغان، لېكىن ئەمەل – مەرتىۋەم تۆۋەن، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلمىدىم، — دېدى.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ غەربىي دېڭىزغا باردى. ئۇ كېتىۋېتىپ توساتتىن بىر قارا بېلىق يالما-ۋۇزنىڭ ئالتۇن يالىتىلغان قۇتىنى كۆتۈرۈپ سۇدا شوڭغۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى – دە، ئۇنى گۈرۈزسى بىلەن بىرنى سېلىپ مېڭىسىنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋەتتى. ۋۇكۇڭ قۇتىنى ئاچتى، قۇتىدىن ئالۋاستىنىڭ ئەجدىھا پادىشاھى تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېيىشكە چىللىغان تەكلىپنامىسى چىقتى. ۋۇكۇڭ تەكلىپنامىنى ئېلىپ ئەجدىھا پادىشاھىنىڭ ھۇزۇرىغا كىردى. ئەجدىھا پادىشاھ ئۇنى ئوردىسىغا باشلاپ چايغا تەكلىپ قىلدى. ۋۇكۇڭ تەكلىپنامىنى ئەجدىھا پادىشاھقا بېرىپ:

— مەن سېنىڭ چېيىڭنى ئىچمەيمەن، سەن مېنىڭ شارابىمنى ئىچمەن، — دېدى. ئەجدىھا پادىشاھ قورققىنىدىن شۇ ھامان تىزلىنىپ تۇرۇپ ئالدىراش گۇناھىنى تىلىدى. ئەسلىي ئۇ ئالۋاستى ئاۋشۇنىڭ توققۇزىنچى جىيەنى ئىدى. ئاتا – ئاندسى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەجدىھا پادىشاھ ئۇنى خېشىۋى دەرياسىغا ۋاقىتلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان ئىدى. ۋۇكۇڭنىڭ چىشىغا تېگىپ قويدىغانلىقىنى ئويلىمىغان ئىدى. ئەجدىھا پادىشاھ ئالۋاستىنى تۇتۇپ كېلىشكە دەرھال ۋەلىئەھد موئاڭنى بەش يۈز سۈلەشكەرلىرى بىلەن ئەۋەتتى، كاتتا زىياپەت راسلاپ

ئەۋلىيا ئەزەمدىن گۇناھىنى تىلىدى. ۋۇكۇڭ زىياپەتكە قارىماي بىر سىركاي پۇراقلىق چاپنى ئىچىپ، ئەجدىھا پادىشاھ بىلەن خوشلىشىپ، مو ئاڭ باشلىغان سۇ لەشكەرلىرى بىلەن غەربىي دېڭىزدىن ئايرىلدى.

ئۇلار خېيشۈي دەرياسى بويىغا كەلدى، ۋەلىئەھد موئاڭ ۋۇكۇڭنى قىرغاققا قېلىپ ئۇستازنى كۈتۈشنى ئېيتىپ، ئۆزى سۇ لەشكەرلىرىنى باشلاپ خېيشۈي دەرياسى ئىلاھىي مەھكىمىدە سىنىڭ ئالدىدا بارىگاھ قۇرۇپ، ئاندىن ئالۋاستىنى چاقىرىپ كېلىشكە لەشكەر ئەۋەتتى ۋە ئۇنىڭغا تاڭ سېڭ بىلەن جۇباجىيىنى قويۇۋېتىش، شۇ ئارقىلىق بىر قوشۇق قېنىنى تىلەش توغرىسىدا پەرمان چۈشۈردى. ئالۋاستى بۇ پەرمانغا بويسۇنۇش ئۇياقتا تۇر. سۇن، ئەكسىچە ۋەلىئەھدىدىن يۈز ئۆرۈدى. ئىككىسى باھادىرلىق تالىشىپ ئېلىشىپ كەتتى، دەريا دولقۇنلىنىپ كۆك بىلەن تەڭ ئۆركەش ياسىدى. موئاڭ ئالۋاستىنىڭ بىر ئاجىزلىقىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇچ قىرلىق قورالى بىلەن ئالۋاستىنىڭ ئوڭ بىلىكىگە زەرب بىلەن بىرنى سېلىپ، تېپىپ يىقىتۋەتتى. سۇ لەشكەرلىرى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئالۋاستىنى باغلاپ، يالاپ قىرغاققا ئېلىپ چىقتى.

ۋەلىئەھد ۋۇكۇڭنىڭ ئالۋاستىنى جازالىشىنى تەلەپ قىلدى. ۋۇكۇڭ ئاۋ شۇن بىلەن ۋەلىئەھد موئاڭنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلىپ، ئالۋاستىنىڭ بىر قوشۇق قېنىدىن كەچتى. ۋۇكۇڭ شا شەيخ بىلەن دەرياغا شۇڭغۇپ كىرىپ، سۇ مەھكىمىدە سىگە سۇلانغان تاڭ سېڭ بىلەن جۇباجىيىنى قۇتقۇزۇپ چىقتى. ۋەلىئەھد موئاڭ ئالۋاستىنى يالاپ غەربىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ ماڭدى. خېيشۈي دەرياسى مۇئەككىلى ۋۇكۇڭنىڭ ئىلاھىي مەھكىمىنى ئېلىپ بەرگەنلىكىگە رەھمەت ئېيتىپ، سېھىر ئىشلىتىپ دەريانىڭ يۇقىرىسىدىن كېلىۋاتقان سۇنى توختىتىپ، قىنىدىن بىر يول ئېچىپ بەردى. ئۇستاز ۋە

ئۇنىڭ شاگىرتلىرى دەريادىن ئۆتۈپ، دەريا مۇئەككىلىگە رەھ-
مەت ئېيتىپ، قىرغاققا چىقىپ يولىنى داۋام ئەتتى.

22 - باب ئۈچ سۈزۈك ئىبادەتخانىسىدا سۈيۈكۈننىڭ دېمىدە سۈيى بولۇپ قالغانلىقى

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى قار - شىۋىرغانغا قارماي،
كەچلىرى ئايدالدا تۈنەپ، نۇرغۇن يول يۈرۈپ باش باھارنىڭ
كىرىپ قالغىنىنى تۇيمايلا قېلىشتى. ئۇلار يول بويى باھار
مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىپ كېتىۋېتىپ، بىردىنلا نەچچە ئوننىڭ
ئادەمنىڭ نىداسى ئەكس ئەتكەن بىر ئايانچلىق سادانى ئاڭلاپ
قالدى. بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن تاڭ سېڭ ئاتنىڭ تىزگىنىنى
تارتىپ، ئالدىغا مېڭىشقا جۈرئەت قىلالىدى. ۋۇكۇڭ:
— مەن بېرىپ قاراپ باقاي! — دېدى - دە، بىرلا موللاق
ئېتىپ كۆككە چىقىپ كەتتى، يېقىنلا يەردە شەھەر، شەھەر
سىرتىدا بىر سايىزلىق كۆرۈندى. ھارۋا سۆرەپ كېتىۋاتقان بىر
توپ شەيخلەر تەڭلا:

— ئىلاھىي بۇدساتۋا! — دەپ نالە قىلمۇتاتتى. بىر چاغدا
ئىككى ئۆسمۈر دەرۋىش پەيدا بولدى، شەيخلەر ئۇ ئىككىسىنى
كۆرۈپ غالىلداپ تىترەپ ئۆلە - تېرىلىشىگە باقماي ھارۋىنى
كۈچەپ تارتىشقا باشلىدى.

ئەۋلىيا ئەزەم بىرلا سىلكىنىپ يولۇچى دەرۋىشكە ئايلىنىپ
ھېلىقى ئىككى ئۆسمۈر دەرۋىشتىن سوراپ، بۇ يەرنىڭ چېچىگو
دۆلىتى ئىكەنلىكىنى، يىگىرمە يىلنىڭ ئالدىدا قۇرغاقچىلىق
ئاپتى يۈز بېرىپ، ئاھالىلەر تىرىكچىلىك قىلىشقا ئامالسىز
قالغان چاغدا، ئاسماندىن يولۋاس كۈچلۈك پىركالان، قوچقار

كۈچلۈك پىركالان، بۇغا كۈچلۈك پىركالان ئىسىملىك ئۈچ پىركالاننىڭ چۈشكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ شەيخلەر بىلەن يامغۇر تىلەش ماھارىتى سىنىشىپ، نەتىجىدە دەرۋىشلەرنىڭ يەڭگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ پادىشاھ تەرىپىدىن دۆلەت پىرلىرى دەپ ئاتالغانلىقىنى، شۇندىن كېيىن شەيخلەرنىڭ ئىززەت - ئابروۋىنىڭ بىردىنلا چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى ئۇقتى.

ۋۇكۇڭ يەنە شەيخلەردىن ئوقۇشۇپ يۈرۈپ شەيخلەرنىڭ يېقىندىن بېرى ئەرش ئەۋلىيانىڭ بېشارىتى بويىچە تاڭ سېڭىنىڭ چوڭ شاگىرتى سۈن ۋۇكۇڭنىڭ كېلىپ ئۆزلىرىنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىشىنى كۈتۈپ تۇرۇشقانلىقىدىن خەۋەر تاپتى. سۈن ۋۇ-كۇڭ مەمنۇن بولۇپ، ئەسلىي قىياپىتىگە قايتىپ گۈرزىسى بىلەن بىرنى قويۇپ ئىككى ئۆسمۈر دەرۋىشىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، شەيخلەرنى قويۇۋەتتى.

شۇ كۈنى كەچ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى شەھەرگە كىرىپ بىر ئىبادەتخانىغا چۈشكۈن قىلدى. يېرىم كېچىدە ۋۇ-كۇڭ، جۇبايىي، شا شەيخنى چاقىرىپ، بۇلۇتقا چىقىپ ئۈچ ئەفتاپخانىسىنىڭ ئۈستىگە ئۇچۇپ كېلىپ، ئۇ يەرگە نەزەر سالدى. ئۈچ دەرۋىش دۇرۇت ئوقۇۋاتاتتى. ئەۋلىيا ئەزەم ئۇلارنى ئۈچ دەرۋىش كالان دەپ ئويلاپ، بىرلا يۈۋلەپ قاتتىق بوران چىقىرىپ خانىقادىكى شامالارنىڭ ھەممىسىنى ئۇچۇرۇۋەتتى. دەرۋىشلەر ئامالسىز ھۇجرىلىرىغا قايتىشتى. ۋۇكۇڭ ئۈچىسى بۇلۇتتىن چۈشۈپ خانىقاغا كىردى. جۇبايىي ئەفتاپ بۇتلىرىنى ھاجەتخانىغا تاشلىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن جۇبايىي پەلەك پېشۋا-سى، شا شەيخ پاك دىل تەرىقەت بېگى، ۋۇكۇڭ ئىپتىدائىي پەلەك ئىززىتى قىياپىتىگە كىرىۋالدى. ئۇلار شىرەدىكى نازۇ نېمەتلەرنىڭ ھەممىسىنى پاك - پاكىز يەپ تۈگەتتى.

بىر كىچىك دەرۋىش خانىقادا چىقىۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلاپ قورقۇپ كېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. جۇبايىي شەيتانلىق قىلىپ

قاقاقلاپ كۈلۈپ تاشلىدى. كىچىك دەرۋىش ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ قېچىپ كەتتى. بۇ ئەھۋالنى ئاڭلىغان ئۈچ دەرۋىش چىراغ ياقىتۇرۇپ كېلىپ قارىدى. شىرەدىكى نەزىر تائاملىرى يېيىلىپ تۈگىگەن ئىدى. ئۇلارنى ئۈچ پەلەك ئىززىتى ئەۋلىيا-لار ئىكەن دەپ ئويلىغان ئۈچ دەرۋىش دەرھال تىزلىنىپ ئولتۇ-رۇپ باش ئۇرۇپ، ئەۋلىيالارنىڭ ئۆزلىرىگە دېمىدە سۈيى بىلەن نەربايۇن دورىسى بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. ۋۇكۇڭ ئېغىز ئېچىپ، ئۇلارنىڭ دېمىدە سۈيىنى قاچىلايدىغان نەرسە ئەكەلىشى-نى بۇيرۇدى. يولۇاس كۈچلۈك پىركالان يوغان بىر ئىمدىش، بۇغا كۈچلۈك پىركالان بىر قۇم تەڭنىنى، قوچقار كۈچلۈك پىركالان بىر لوڭقىنى ئەكەلدى.

ۋۇكۇڭ:

— سىلەر ئىشىكنى يېپىپ چىقىپ كېتىڭلار، ئىش ئاشكا-رىلىنىپ قېلىپ پۇرسەت كېتىپ قالسا ئىش چاتاق بولىدۇ، — دېدى.

ھېلىقى دەرۋىشلەر چىقىپ كېتىشتى، ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ ئۈچ قاچىغا سىدى. ئارىدىن بىردەم ئۆتۈپ دەرۋىش-لەر خانىقاغا كىرىپ، دېمىدە سۈيىنى ئىچىپ بېقىشتى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئالدىنغانلىقىنى بىلىپ، قوللىرىغا سۈپۈرگە، كالا-تەكلەرنى ئېلىشىپ ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخكە تاش - كېسەكلەرنى ياغدۇرۇۋەتتى. ۋۇكۇڭ ھەمراھلىرى بىلەن بىللە خانىقادىن چىقىپ، ئۇخلىغىلى ئىبادەتخانىغا كەتتى.

23 - باب ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالۋاستىلارنى پەم بىلەن يوقاتقانلىقى

ئەتىسى، تاڭ سېڭ شاگىرتلىرىنى باشلاپ يولخېتىنى ئال-ماشتۇرغىلى پادىشاھ ھۇزۇرىغا باردى. ئۈچ دەرۋىش تۈنۈگۈن

بولغان ئىشلارنى پادشاھقا مەلۇم قىلىپ، پادشاھنىڭ بۇ تۆت شەيخنى تۇتۇشىنى تەلپ قىلدى. ۋۇكۇڭ تۇنۇگۈن ئۆزىنىڭ دەرۋىشىنى ئۆلتۈرگەنلىكى ھەم ئىبادەتخانىغا سېيىپ قويغانلىقىدىن نىڭ ھېچقانداق ئىسپاتى يوقلۇقىنى دەپ تۇرۇۋالدى. پادشاھ دەرگۈمان بولۇپ تۇرغان ئەھۋالدا، ئوردا ئالدىغا نۇرغۇن پۇقرا-لار كېلىپ دۆلەت پىرلىرىنىڭ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىشىنى ئىلتىماس قىلدى. پادشاھ تاڭ سېڭىنى دۆلەت پىرلىرى بىلەن بەسلىشىشكە دەۋەت قىلدى، شەرتى، يامغۇر ياغدۇرۇش ئىدى. — يامغۇرنى كىچىك شەيخمۇ ياغدۇرالايدۇ، — دېدى كۈ-لۈپ ۋۇكۇڭ.

ئىلاھىي مۇنبەر ياسالدى، يولۋاس كۈچلۈك پىركالان ئىلا-ھىي مۇنبەرگە چىقىپ، ئىسرىق سالىدى ۋە ئەپسۇن ئوقۇدى، پەرمان تاختىنىڭ ئاۋازى چىقىش بىلەن ھاۋادا دېگەندەك بوران پەيدا بولدى. ۋۇكۇڭ بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، بەدىنىدىن بىر تال تۈكنى يۈلۈپ يالغان سۈن دەرۋىشكە ئايلاندۇرۇپ، ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقتى. — دە، بوران ئانىغا بوراننى يىغىشتۇرۇشقا بۇيرۇدى. دەرۋىش پەرمان تاختىسىنى ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى قېتىم ئوردى، ۋۇكۇڭ بۇلۇت سۈرگۈچ بالا بىلەن تۇمان يىگىتىنى، چاقماق مۇئەككىلى بىلەن گۈلدۈرماما مۇئەك-كىلىنى توسۇپ قالدى. چاقماق مۇئەككىلى بىلەن گۈلدۈرماما مۇئەككىلى دەرۋىشنىڭ پەرمانىغا پەرۋا قىلمىدى.

يولۋاس كۈچلۈك پىركالان بوراننىڭ توختاپ، بۇلۇتلارنىڭ تارقىلىپ، گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىمىگەنلىكىدىن ئەجەبلەندى. پەرمان تاختىسىنى تۆتىنچى قېتىم ئۇرۇپ، يامغۇر ياغدۇرۇشقا تۆت دېڭىز ئەجدىھا پادشاھلىرىنى چاقىردى. تۆت دېڭىز ئەجدىھا پادشاھلىرىنى ئەۋلىيا ئەزەم توسۇپ قالغانلىقتىن، ئۇلار ئەۋل-يا ئەزەمنىڭ ئاغزىغا قاراپ تۇردى.

پادشاھ يولۋاس كۈچلۈك پىركالاندىن نېمىشقا يامغۇر ياغ-

مىغانلىقىنى سورىدى. يولۋاس كۈچلۈك پىركالان ئەجدىھا پادى-
شاھلىرى ئۆيىدە يوق ئىكەن، دەپ يالغان ئېيتتى. ۋۇكۇڭ:
— ئالىلىرى، ھەرقايسى ئەجدىھا پادىشاھلار ئۆيىدە بار،
دۆلەت پىرى ئۇلارنى ئەكەلمەيۋاتىدۇ، يەنىلا مەن تەكلىپ
قىلايمىكىن! — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭغا ھەم-
راھ بولۇپ ئىلاھىي مۇنبەرگە چىقتى، ئۇ تاڭ سېڭنى دۇرۇت
ئوقۇشقا قويۇپ، ئۆزى ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىنى
ئېلىپ ھاۋاغا قارىتىپ بىرنەچچىنى پىرقىراتتى. شۇئان بوران
چىقىپ، بۇلۇتلار توپلىنىپ، چاقماق چېقىپ، گۈلدۈرماما گۈل-
دۈرلەپ چېلەكلەپ قويغاندەك يامغۇر يېغىپ كەتتى. بۇ يامغۇر
ئۇچىنچى جېسەك ۋاقتىغىچە ياغدى، پۇقرالار ئالقىش ياڭراتتى،
پادىشاھ كەينى - كەينىدىن باش لىڭشىتىپ مەمنۇن بولغان
ھالدا:

— بولدى بەس، بولدى بەس، ئەمدى ياغسا ئارتۇقلۇق
قىلىدۇ، — دېدى كۈلۈپ. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئالتۇن
توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىنى ھاۋاغا قارىتىپ شىلتىدى، شۇ
ھامان بوران، چاقماق بېسىقىپ، بۇلۇتلار تارقىلىپ كەتتى.
بۇنىڭدىن خۇش بولغان پادىشاھ دەرھال تاڭ سېڭنىڭ يولخېتىنى
ئالماشتۇرۇپ بەردى. بۇنىڭغا يولۋاس كۈچلۈك پىركالان قايىل
بولمىدى. ئۇ سۈن دەرۋىش بىلەن ئېتىكاپتا ئولتۇرۇپ بەسلەش-
مەكچى بولدى. سۈن دەرۋىش قىيىن ئەھۋالدا قالدى. بىر ياندا
سەنزاڭ ۋۇكۇڭغا:

— ئېتىكاپتا مەن ئولتۇرالايمەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ خۇر-
سەن بولۇپ كەتتى.

يېرىم جېسەك ۋاقتىغا يەتمىگەن ۋاقت ئىچىدە يولۋاس
كۈچلۈك پىركالاننىڭ تەلىپىگە ئاساسەن ئەللىك شىرە ئۈستى-
ئۈستىگە دەستىلىنىپ ئېگىز ئىككى ئېتىكاپ سۇپىسى ياسالدى.
يولۋاس كۈچلۈك پىركالان غەربىي تەرەپتىكى سۇپىدا ئولتۇر-

دى، ۋۇكۇڭ بۇلۇتقا ئايلىنىپ ئۇستازنى سۇپا ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپ شەرقىي تەرەپتىكى سۇپىدا ئولتۇرغۇزدى. بۇغا كۈچلۈك پىركالان ئىككىلەننىڭ ئېتىكاپتا شۇنچە ئۇزاق ئولتۇرۇپمۇ بىر- بىرىنى يېڭەلمىگەنلىكىنى كۆرۈپ، بىر تال تۈكىنى يۇلۇ- ۋېلىپ بىر چۇسغا ئايلاندۇرۇپ تاڭ سېڭىنىڭ بېشىغا ئاتتى. تاڭ سېڭىنىڭ ئارامسىزلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ۋۇكۇڭ بىر قۇرتقا ئايلىنىپ چۈسنى ئولتۇرۇۋەتتى، ئاندىن دەرۋىشنىڭ بېشىغا چىقىپ يەتتە سۇڭ ئۇزۇنلۇقتىكى كىرەك قۇرتقا ئۆز- گىرىپ، بۇرۇن تۆشۈكىگە كىرىپ نەشتىرىنى سانجىدى. كۈچ- لۈك يولۋاس پىركالان ئورنىدا ئولتۇرالمى، سۇپىدىن موللاق ئېتىپ چۈشۈپ جېنىدىن ئايرىلغىلى قىل قالدى.

يولۋاس كۈچلۈك پىركالاننىڭ ئېتىكاپتا ئولتۇرۇپ بەسلى- شىشتە يېڭىلگەنلىكىنى كۆرگەن بۇغا كۈچلۈك پىركالان ئۆز- نىڭ تاڭ سېڭ بىلەن ساندۇق ئىچىدىن تېپىشماق تېپىشتا بەسلىشىدىغانلىقىنى ئېيتتى. پادىشاھ مەھرىمگە بۇيرۇپ قى- زىل سىردا سىرلانغان ساندۇقتىن بىرنى ئوردىغا ئېلىپ كى- رىپ، خانىشقا قىممەتلىك بۇيۇمدىن بىرنى ئالدۇرۇپ قوبۇلغا- نغا قويدۇردى، ئاندىن بۇغا كۈچلۈك پىركالان بىلەن تاڭ سېڭغا ساندۇقنىڭ ئىچىدىكىنى تېپىشقا بۇيرۇدى. ئەۋلىيا ئەزەم قۇرتقا ئايلىنىپ ساندۇققا كىرىۋالدى، ئۇ ساندۇققا سېلىنغان بىر يۈرۈش ئوردا كىيىمنى كۆرۈپ، ئوردا كىيىمنى ئەسكى كى- يىمگە ئايلاندۇرۇۋېتىپ، ساندۇقتىن ئۇچۇپ چىقىپ، تاڭ سېڭغا ئاستا دەپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن، بەسلىشىشتە تاڭ سېڭ يەڭدى.

پادىشاھ بۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ ئۆز قولى بىلەن ساندۇققا يوغان بىر دانە شاپتۇلنى سېلىپ، بۇغا كۈچلۈك پىركالان بىلەن تاڭ سېڭغا تېپىشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ يەنە ساندۇققا كىرىۋېلىپ شاپتۇلنى يەپ كەتتى، ئۇرۇقچىسىنى پەتنۇسقا قويۇپ قويدى.

يەنە تاڭ سېڭ تېپىۋالدى. بۇنىڭدىن ھەيران بولغان پادىشاھ تاڭ سېڭغا ئەۋلىيالار يوشۇرۇن ياردەم قىلىۋاتقان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى. يولۋاس كۈچلۈك پىركالان بىلەن پادىشاھ ساندۇققا بىر بالا دەرۋىشىنى سالدى. ۋۇكۇڭ يەنە ساندۇققا كىرىۋېلىپ، ئۇنى قېرى دەرۋىشكە ئايلاندۇرۇۋەتتى، بالا دەرۋىشىنىڭ چېچىنى چۈشۈرۈۋېتىپ، دەرۋىش كىيىمىنى شەيخ كىيىمىگە ئۆزگەرتىپ، ۋەتتى، بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ تاك - تاكقا ئايلاندۇرۇپ بالا دەرۋىشىنى ساندۇقتىن تاك - تاك چېلىپ چىقىدىغان سىياققا كىرگۈزدى. بەسلىشىشتە يېڭىلىگەن ئۈچ كالان ئاغزىنى ئاچالمىدى قىلىشتى.

ھېلىقى يولۋاس كۈچلۈك پىركالان قەتئىي قايىل بولماي ۋۇكۇڭ بىلەن باشنى كېسىش، ئىچ-باغرىنى يېرىش ۋە قايناۋاتقان قازانغا چۈشۈش ماھارىتىدە بەسلىشمەكچى بولدى. ۋۇكۇڭ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپ شۇئان ماقۇل بولدى. سۇن دەرۋىش بېشىنى تۈتۈپ بەردى، جاللات ئۇنىڭ بېشىنى چېپىپ تاشلاپ ئوتتۇز - قىرىق قەدەم نېرىغا تېپىۋەتتى. سۇن دەرۋىشىنىڭ بېشىدىن قان چىقىمىدى، قورسىقىدىن «بېشىم قايتىپ كەل» دېگەن ئاۋاز چىقتى. ھودۇقۇپ كەتكەن بۇغا كۈچلۈك پىركالان ئەپسۇن ئوقۇپ، يەر مۇئەككىلىگە سۇن دەرۋىشىنىڭ بېشىنى باستۇرۇۋېلىپ مىندىر - سىدىر قىلدۇرمىدى. ئالدىراپ كەتكەن ۋۇكۇڭ باغلاقتىن بوشىنىپ «ئۆسۈپ چىق!» دەپ تۈۋلىدى. ئۇنىڭ قورسىقىدىن بىر باش ئۆسۈپ چىقتى. ۋۇكۇڭ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇستازىغا:

— قالتىس ئويۇن بولدى! — دېدى.

بېشىنى كەستۈرۈش نۆۋىتى يولۋاس كۈچلۈك پىركالانغا كەلدى، جاللات ئۇنىڭ بېشىنى چېپىپ بولۇپ، بىر ياققا تېپىپ-ۋەتتى. يولۋاس كۈچلۈك پىركالان «بېشىم قايتىپ كەل» دېدى. ۋۇكۇڭ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ بىر سېرىق ئىتنى پەيدا

قىلدى، بۇ سېرىق ئىت باشنى چىشلەپ يۈشۈي دەرياسى بويىغا قېچىپ باردى ۋە ئۇنى سۇدا ئاقتۇرۇۋەتتى. يولۋاس كۈچلۈك پىركالان ئۈچ قېتىم ۋارقىرىغان بولسىمۇ بېشى قايتىپ كەلمىدى، بىردەمدىن كېيىن بويىدىن غۇرقىراپ قان ئېقىپ جىندىدىن جۇدا بولدى. ئۇ ئەسلىي بىر باشسىز سېرىق تاغىل يولۋاس ئىدى.

پادىشاھ بۇ ئىشلاردىن ھەيران بولۇپ ئىككى پىركالانغا قارىدى. بۇغا كۈچلۈك پىركالان ئىچ - باغرىنى يېرىشتا ۋۇكۇڭ بىلەن بەسلەشمەكچى بولدى. ۋۇكۇڭ قورقۇپ قالدى، تۈۋ - رۈك ئالدىغا ئۆتۈپ ئىچ - باغرىنى جاللانغا يارغۇزدى، ئاندىن ئىچ - باغرىنى رەتلەپ «ھىملەش!» دېدى، قورسىقى ھىملىدى. شىپ تاتۇق قالدى. ئىچ - باغرىنى يارغۇزۇش نۆۋىتى بۇغا كۈچلۈك پىركالانغا كەلدى، ئۇ ئىچ - باغرىنى يارغۇزغاندىن كېيىن سۈن دەرۋىشتەك ئىچ - باغرىنى رەتلىدى. ۋۇكۇڭ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ ئېچىرقاپ كەتكەن قارىغىغا ئايلىنىۋېتتى. قارىغىغا ئۇنىڭ ئىچ - باغرىنى چىشلەپ ئۇچۇپ كۆزدىن غايىب بولدى. بىچارە بۇغا كۈچلۈك پىركالان شۇ ئان يەرگە يىقىلدى. ئۇ ئەسلىدىكى ئاق بۇغا ھالىتىگە كەلدى.

قوچقار كۈچلۈك پىركالان ماي قايناۋاتقان قازانغا چۈشۈشتە ۋۇكۇڭ بىلەن بەسلەشمەكچى بولدى. ۋۇكۇڭ ماي قايناۋاتقان قازانغا چۈشۈپ موللاق ئېتىپ قانغۇچە ئوينىدى. جۇباجىي بۇنى كۆرۈپ ۋۇكۇڭغا ئاپىرىن ئوقۇپ كەتتى. ۋۇكۇڭ جۇباجىي مېنى مازاق قىلىۋاتىدۇ دەپ قاراپ چىلان ئۇرۇقچىسىغا ئۆزگىرىپ قازاننىڭ تېگىگە چۆكۈۋالدى. بۇنى كۆرگەن نازارەتچى ئەمەلدار پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئالىيلىرى، كىچىك شەيخ ئۆلدى، — دېدى. پادىشاھ ئۈچ شەيخنى باغلاشقا پەرمان چۈشۈردى. جۇباجىي ئاچچىقى كېلىپ:

— قارغىش قېپى ماي مۇنەك، مايدا پىشقان مىراخور! ئۇ جېنىدىن جۇدا بولدى! — دېدى. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ماي قايناۋاتقان قازاندىن سەكرەپ چىقىپ:

— ۋۇھ دۆت! كىمنى تىللاۋاتىسەن؟ — دېدى. ھودۇقۇپ كەتكەن نازارەتچى ئەمەلدار:

— كىچىك شەيخنىڭ روھى تىرىلدى، — دېدى. ۋۇكۇڭ ئاچچىقىغا پايلىماي بىر گۈرزە بىلەن نازارەتچى ئەمەلدارنى قىيما-چىيما قىلىۋەتتى.

ماي قايناۋاتقان قازانغا چۈشۈش نۆۋىتى قوچقار كۈچلۈك پىركالانغا كەلدى. قوچقار كۈچلۈك پىركالان سېھىر ئىشلىتىپ بىر مۇز ئەجدىھانى ئەكەلگەن ئىدى، قازان شۇنچىلىك قايناۋاتقان بولسىمۇ، ماي يەنىلا مۇزدەك ئىدى. ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇپ شىمالىي دېڭىز ئەجدىھانى پادىشاھنى چاقىرىپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا قازان ئاستىدىكى مۇز ئەجدىھانى ئېلىپ كېتىشنى بۇيرۇدى. ئەجدىھانى پادىشاھ بۇيرۇق بويىچە قۇيۇنغا ئايلىنىپ مۇز ئەجدىھانى تۇتۇپ ئېلىپ كەتتى.

ھېلىقى قوچقار كۈچلۈك پىركالان قايناۋاتقان مايدا كۆيۈپ، قازاندا ئۈستىخاندىن باشقا ھېچنېمىسى قالمىدى.

دۆلەت پىرلىرىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى كۆرگەن پادىشاھنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش ئاقتى. ۋۇكۇڭ:

— سىلى نېمانداق گالۋاڭ! بۇ ئالۋاستىلارنى مەن يوقاتمىدىغان بولسام، دۆلەتلىرى شۇلارنىڭ بولۇپ كەتمەسمىدى. يولخې-تىمىزنى ئالماشتۇرۇپ بىزنى يولغا سالماي تۇرىلىغۇ، — دېدى. پادىشاھ ئاندىن ئەقلىگە كېلىپ، كاتتا زىياپەت راسلاپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى كۈتۈۋېلىپ، ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىش توغرىسىدا يارلىق چۈشۈردى.

ئەتىسى، پادشاھ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى شەخ-
سەن ئۆزى شەھەردىن ئۈزىتىپ قويدى.

24 - باب چىنجۇاڭ كەنتىدە بالىلارنى قۇتۇل- دۇرۇش ۋە شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ سېۋەت كۆتۈرۈشى

ۋاقىت سۈدەك ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن شۇ ماڭغىنىچە كۈز ئايلىرىنىڭ كىرىپ قالغىنىنىمۇ تۈي-ماي قېلىشتى. بىر كۈنى، قاش قارايدىغان چاغدا ئۇلارنىڭ يولىنى بىر ئەزىم دەريا توسۇۋالدى، دەريا ياقىسىدىكى تاش ئابىدى-گە: «تۇڭتايەن دەرياسى» دېگەن خەت، ئۇنىڭ ئاستى تەرىپىگە: «800 چاقىرىم كېلەر كەڭلىكى، ئەزەلدىن ئاز ئۆتكەن بۇ يەردىن كىشى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. ئۇلار بۇ تاش ئابىدىگە قاراپ تۇرغاندا يېقىن ئەتراپتىن داقا - دۇمباق ئاۋازى كەلدى. دە، ئاۋاز چىققان تەرەپكە مېڭىپ بىر كەنتكە كەلدى. بىر كىشى سەدىقە ئىشى بىلەن مەشغۇل ئىدى، سەزناڭ ئۆزلىرىدىنكى ئۇنىڭ ئۆيىنى قونالغۇ قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى دېدى. ئەھۋال ئۇقىقلى ئۆيىدىن چىققان بىر بوۋاي ۋۇكۇڭ، جۇباچىي ۋە شا شەيخلەرنى كۆرۈپ، قورققىنىدىن:

— ئالۋاستى كەلدى! ئالۋاستى كەلدى! — دەپ ۋارقىردى.

دى. تاڭ سېڭ ئالمان - تالمان:

— قورقمىسىلا، ئۇلار مېنىڭ شاگىرتلىرىم. تۇرقى سەت بولغىنى بىلەن ئالۋاستىلارنى تۇتۇشتا كارامىتى بار! — دېدى.

تاڭ سېڭ، بوۋايدىن نېمىشقا پەرھىز تۇتمىغانلىقىنى سو-رىدى.

— مېنىڭ ئىسىم فامىلەم چىن چىڭ. سەككىز ياشلىق

قىزىم بار، ئىنىمنىڭ ئىسمى چېن چىڭ، يەتتە ياشلىق بىر ئوغلى بار. تۇڭتيەن دەرياسىنىڭ بويىدا مۆجىزىلىك ئەۋلىيا بۇتخانىسى، شۇ بۇتخانىدا مۆجىزىلىك ئەۋلىيا بار. ئۇ ھەر يىلى بىر ئوغۇل بالا ۋە بىر قىز بالىنى يەيدۇ، بولمىسا بۇ يەرنى سۇغا باستۇرۇۋېتىدۇ. ئوغۇل - قىزنى نەزىر قىلىش بۇ يىل بىزگە كەلدى، شۇڭا ھايات پەرزەنتلىرىمىز ئۈچۈن دۇئا - تىلاۋەت قىلىۋاتىمىز، — دەپدى بوۋاي يىغلاپ.

ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ ئوغلى بىلەن قىزنى چاقىرىپ چىقتى. ئۇلارغا بىر قاراپ قويۇپ، بىرلا سىلكىنىپ ھېلىقى ئوغۇلغا ئايلانغان ۋۇكۇڭ جۇباجىيىنى قىز بالىغا ئۆزگىرىشكە مەجبۇر قىلدى. جۇباجىيى نائىلاج ئۆزگەردى، لېكىن قورسىقى تومپىدە يىپ چىقىپ قالغان سېمىز قىزغا ئايلىنىپ، بايقى قىز بالىغا ئوخشىماي قالدى. ۋۇكۇڭ سېھىر كۈچى بىلەن ئۇنى بايقى قىز بالىغا ئوخشاش قىلىپ قويدى. ۋۇكۇڭ ئىككى بوۋايغا:

— ئۇلارنىڭ ئورنىغا بىز ئىككىمىزنى ھېلىقى ئەۋلىياغا نەزىر قىلىۋەتسە، قانداق؟ — دەپدى. چېن فامىلىلىك ئاكا-ئۇكىلار ئالدىراش تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتتى. ئۇلار يوغان ئىككى پەتنۇس ئەكەلدۈرۈپ، تۆت يىگىت-نى تېپىپ كېلىپ، ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىيىنى مۆجىزىلىك ئەۋلىيا بۇتخانىسىغا كۆتۈرۈپ ئاپاردى. چېن فامىلىلىك ئاكا - ئۇكا نەزىر بۇيۇملىرىنى قويۇپ، قەغەز كۆيدۈرۈپ كەتتى. بىر-دەمدىن كېيىن، گۈركىرەپ بوران چىقىپ سىرتتىن بىر ئالۋاس-تى كىردى. ئۇ:

— بۇ يىل قايسى ئائىلە نەزىر قىلدى؟ — دەپ سورىدى. ۋۇكۇڭ:

— چېن چىڭ، چېن چىڭلار ئائىلىسى، — دەپ جاۋاب بەردى. ئالۋاستى گۇمان بىلەن يەنە:

— بۇرۇن بالىلار قورققىنىدىن يۈرىكى يېرىلىپ ئۆلۈپ

قاتتى، بۇ يىل بالىلار جاۋابلىشىشقا پېتىنىدىغان بولۇپ قاپتۇ؟ — دەيدى — دە، سۇن دەرۋىشكە قول ئۇزاتماي، جۇباجيپ-غا قولنى ئۇزاتتى. جۇباجيپ ساراسمىگە چۈشۈپ، نەزىر شىد-رەسىدىن سەكرەپ چۈشۈپ ئەسلىگە قايتتى، تىرنىسى بىلەن ئالۋاستىنى بىرنى سالدى. «تاراق» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئالۋاستىنىڭ ئۇچىسىدىكى بېلىق قاسىرىقى پارە - پارە بولۇپ كەتتى. ئالۋاستى كەينىگە ئۇرۇلۇپ ھاۋاغا چىقىپ كەتتى. ۋۇ-كۇڭمۇ ئەسلىگە قايتتى - دە، جۇباجيپ بىلەن بۇلۇنقا چىقىپ ئالۋاستىنى قوغلاپ كەتتى. ئالۋاستى بۇلۇنتىڭ بىر بۇرجىكىدە تۇرۇپ:

— سىلەر قايسى تاماننىڭ شەيخلىرى؟ نېمىشقا مېنىڭ نەزىر ئېشىمغا توپا چاچسىلەر؟ — دەپ سورىدى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ ئات - جۈنىنى دەپ بەردى. ئالۋاستى ئۇلارنىڭ تاڭ سېڭىنىڭ شاگىرتلىرى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ كەينىگە ئۇرۇلۇپ ماڭدى. جۇباجيپ قوغلاپ يېتىشىۋېلىپ ئۇنى تىرنىسى بىلەن يەنە بىرنى سالدى. ئالۋاستى بورانغا ئايلىنىپ تۇڭتايەن دەرياسىد-غا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجيپ چېن جەمە-تى جاڭزىسىغا قايتىپ بېرىپ ئالۋاستىنى ئەل قىلىش جەريانىنى تاڭ سېڭ بىلەن چېن فامىلىلىك ئاكا - ئۇكىلارغا دەپ بەردى، كۆپچىلىك بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بولدى.

ئالۋاستى سۇ ئاستى ئوردىسىغا قايتىپ بوشىشىپلا كەتتى، ئۇنىڭ تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يېگۈسى كېلەتتى، ئەمما ۋۇكۇڭ-دىن قورقاتتى. ئالا چىپار كىيىم كىيگەن بىر دەججال قېرى ئۇنىڭغا بىر مەسلەھەت كۆرسەتتى:

— سىلەننىڭ بوران چىقىرىپ، يامغۇر ياغدۇرالايدىغان، قار ياغدۇرۇپ مۇز تۇنقۇزالايدىغان كارامەتلىرى بار. بۈگۈن كەچلا تۇڭتايەن دەرياسىنى قاتتىق مۇز تۇتتۇرۇۋەتسىلە، بىرنەچ-چە يەلەن بىرنەچچە ئادەمگە ئۆزگىرىپ دەريادا ماڭايلى. تاڭ سېڭ

نوم ئەكېلىشكە ئالدىرايدۇ، ئۇنىڭغا مۇز تۇتقان دەريادىن ئۆتمەي ئامال يوق. ئۇلار مېڭىپ دەريانىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە، ئىشنى... — دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئالۋاستى خۇرسەن بولۇپ كەتتى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى چېن ئائىلىسىدە يېتىپ قالدى، ئۇلار تاڭ ئاتاي دېگەن چاغدا توڭلاپ ئويغىنىپ كېتىش-تى. ئىشكىتىن چىقىپ قارىسا، تالادا لەپىلدەپ قار يېغىۋاتقان، تۇڭتاي دەرياسىمۇ مۇز تۇتۇپ كەتكەن، دەريادا نۇرغۇن ئادەم-لەر مېڭىپ يۈرگەن ئىدى. نوم ئەكېلىشكە ئالدىراپ تۇرغان تاڭ سېڭ شاگىرتلىرىنى دەرھال يۈك - تاقىلارنى يىغىشتۇرۇشقا ئالدىراتتى. چېن فامىلىلىكلەر ئۇلارغا سەپەر تەييارلىقى قىلىش، ئاتنىڭ مۇزدا تېپىلىپ يىقىلىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئاتنىڭ پۇتىغا چۆپ تېڭىش بىلەن ئاۋازە ئىدى.

تاڭ سېڭ ۋە شاگىرتلىرى چېن فامىلىلىك ئاكا - ئۇكىلار بىلەن خوشلىشىپ مۇز تۇتقان دەرياغا قەدەم قويدى. ئۇلار ئەتد-گەندىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكۈچە توختىماي ماڭدى. ئالدىراش كېتىۋاتقان چاغدا بىردىنلا غايەت زور بىر ئاۋاز بىلەن تەڭ مۇز يېرىلدى، ۋۇكۇڭ موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. لې-كىن، تاڭ سېڭ، جۇبايى ۋە شا شەيخ ئاق ئات بىلەن بىللە سۇغا چۈشۈپ كەتتى. ئالۋاستى تاڭ سېڭنى تۇتۇپ سۇ مەھكىمىدە-سىگە ئەكىرىپ كەتتى. جۇبايى، شا شەيخ ئىككىسى يۈك - تاقىلارنى سۇدىن سۆرەپ، ئاق ئاتنى يېتىلەپ سۇ يۈزىگە چىقىۋالدى. ۋۇكۇڭ:

— ئۇستاز قېنى؟ — دەپ سورىدى. جۇبايى:

— ئۇستازنى ئالۋاستى تۇتۇپ كەتتى، قالغان گەپنى قىر-خاققا چىققاندا قىلىشايلى! — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ مۆجىزىلىك ئالۋاستىنىڭ قولىغا چۈ-شۈپ كەتكەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈپ، سۇغا چۈشۈپ ئالۋاستىنى

بايلاش توغرىسىدا جۇبايىي ۋە شا شەيخ بىلەن مەسلىھەتلەشتى. شا شەيخ ئۇچىسى تەڭ چۈشۈش تەكلىپىنى بەردى. ۋۇكۇڭ گۈرزىنى سۇدا تازا ياخشى ئىشلىتەلمەيتتى، شۇڭا ئۇنى سۇغا بىرى يۈدۈپ چۈشۈشكە توغرا كېلەتتى. جۇبايىي ئادەتتە ۋۇ-كۇڭ تولا ئەخمەق قىلاتتى، مۇشۇ ئۇچىنى ئېلىش ئۈچۈن جۇبايىي ۋۇكۇڭنى يۈدۈپ سۇغا چۈشۈشكە ئۆزلۈكىدىن رازى بولدى. ۋۇكۇڭ ئالدىنلا تەييارلىق قىلىپ قويغان ئىدى، ئۇ بىر تال تۈكىنى يۈلۈپ يالغان ۋۇكۇڭغا ئايلاندۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى پىتقا ئۆزگىرىپ جۇبايىينىڭ قولىغا كىرىۋالدى. جۇبايىي كېتىۋېتىپ قەستەنگە يىقىلدى، شۇنىڭ بىلەن يالغان ۋۇكۇڭ تۈكىدىن ئۆزگەرگەن بولغاچقا، شۇ زامان كۆزدىن يۈتتى. شا شەيخ ۋۇكۇڭنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ جۇبايىي-دىن ئاغرىندى. جۇبايىي بۇ ئىشتىن بىئارام بولدى. ۋۇكۇڭ جۇبايىينىڭ قولىغا ئىچىدە تۇرۇپ:

— ۋۇجىڭ، مەن بۇ يەردە! — دەپ ۋارقىردى. جۇبايىي چۆچۈپ كېتىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ۋۇكۇڭدىن گۇناھىنى تىلىدى. ئۇچىسى سەپىرىنى داۋام قىلدى.

ئۇلار سۇ ئاستىدا يۈز چاقىرىمدەك مېڭىپ، توساتتىن بىر پەشتاقنى كۆرۈپ قالدى. پەشتاققا «دەريا بىرونلىرى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى، بۇ دەل ئالۋاستىنىڭ تۇرالغۇسى ئىدى. ۋۇكۇڭ ئۇزۇن پۇتلۇق راک موماي سىياقىغا ئۆزگىرىپ ئەھۋال ئىگىلەشكە يۈرۈپ كەتتى. ئۇ ئالۋاستى بىلەن ئالا چىپار كىيىم كىيگەن موماي ئىككىسى تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى قانداق يېيىش توغرىلۇق كېڭىشىۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ ئارقا ئوردىنى تېپىپ، تاڭ سېڭىنىڭ تاش ساندۇقتا ئىكەنلىكىنى بايقاپ، ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى.

ۋۇكۇڭ ئارقا ئوردىدىن چىقىپ جۇبايىي بىلەن شا شەيخكە ئالۋاستىنى سۇ يۈزىگە ئالداپ چىقىپ ئېلىشىنى ئېيتتى، ئاد-

دىن كېيىن ئۆزى قىرغاققا چىقتى. جۇبايىي بىلەن شا شەيخ غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالتاغىل ۋارقىرىدى. ئالۋاستى غاردىن بىر توپ جىنلارنى باشلاپ چىقىپ مەيدانغا چۈشتى ۋە جۇبايىي بىلەن شا شەيخكە:

— ئۇچىڭ بىرلىشىپ مېنى يېڭەلسەڭ، ئۇستازىڭنى چىقىرىپ بېرىمەن، بولمىسا سەنلەرنىمۇ قوشۇپ يەۋىتىمەن، — دېدى. جۇبايىي:

— ئوبدان ئوغلۇم، ئوبدانراق قاراپ باق! — دېدى. ئالۋاستى ئۇچۇپ ئۇ ئىككىسىگە ئېتىلدى. ئۇچەيلەن ئىككى جېسەك ۋاقتى ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. جۇبايىي شا شەيخكە ئىشارەت قىلدى ۋە يالغاندىن يېڭىلىگەن بولۇپ، سۇ يۈزىگە قاراپ قاچتى. ئۇ قېچىپ كېتىۋېتىپ:

— كەلدى! كەلدى! — دەپ ۋارقىرىدى ۋۇكۇڭغا. ئالۋاستى جۇبايىينى قوغلاپ قىرغاققا چىقىپ:

— نەگە قاچىسەن! — دەپ تۈۋلىدى. ۋۇكۇڭ گۈرۈزىسىنى ئويناتقان پېتى ئېتىلىپ بېرىپ ئالۋاستىنى گۈرۈزىسى بىلەن ئۇردى. ئالۋاستى ئۈستى بىلەن توسۇۋېلىپ ئۆزىنى دالدىغا ئالدى، ئۈچ قېتىم ئېلىشا - ئېلىشمايلا ئالۋاستى ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمەي نەيرەڭ ئىشلىتىپ سۇ ئاستىغا كىرىپ كەتتى.

ئالۋاستى غارغا كىرىۋېلىپ، ئۇششاق جىنلارغا غارنىڭ ئاغزىنى تاش ۋە لاي بىلەن ئېتىپ تاشلاشنى بۇيرۇدى، ئۆزى بولسا غاردىن چىقىمىدى. جۇبايىي، شا شەيخ غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالۋاستىنى قىرغاققا قىزىقتۇرۇپ ئاچىقماقچى بولدى، لېكىن ئىككىسى ھەرقانچە قىلغان بولسىمۇ، ئالۋاستى غاردىن زادىلا چىقىمىدى. جۇبايىينىڭ ئاچىقماقچى كېلىپ تىرنىسى بىلەن ئۇرۇپ غارنىڭ ئىشىكىنى كۆز بىلەن كۆرگۈسىز قىلىۋەتكەن بولسىمۇ، غارنىڭ ئىچى قاتمۇقات تاش ۋە لاي بىلەن ئېتىلىگەن بولغاچقا، ئىچىگە كىرەلمىدى. جۇبايىي بىلەن شا شەيخ قىرغاق.

قا قايتىپ بېرىپ ئەھۋالنى ۋۇكۇڭغا دېيىشكە مەجبۇر بولدى. ۋۇكۇڭ ئامال قىلالماي بۇلۇتقا چىقىپ شەپقەتكار بۇدساتۋا-نى ئىزدەپ جەنۇبىي دېڭىزغا باردى. ئىزچى ئۇنىڭغا شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ بامبۇكزارلىققا كىرىپ كەتكەنلىكىنى، ئۇنى بام-بۇكزارلىقنىڭ سىرتىدا ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ تا-قىتى تاق بولۇپ بامبۇكزارلىققا ئۈسۈپ كىردى. قارىسا، ئۈچ-سىغا قىسقا پەشمەت، زەرباب كۆڭلەك كىيگەن شەپقەتكار بۇد-ساتۋا يالاڭ ئاياغ بولۇپ بامبۇكنىڭ پوستىنى ئاقلاۋاتتى. بىر-دەمدىن كېيىن ئۇ بامبۇكتىن توقۇلغان بىر سېۋەتنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەلدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭ بىلەن بۇلۇتقا چىقىپ كۆپ-ئۆتمەستىن تۇڭتەين دەرياسى بويىغا كەلدى. جۇباچىي شا-شەيخكە:

— ئاغىمىز ئالدىراقسان بولغاچقا، جەنۇبىي دېڭىزغا بېرىپ ئالجوقا سۆزلەپ ئۆزىنى تۈزەشتۈرمىگەن بۇدساتۋانى باشلاپ كەپتۇ، — دېدى — دە، ھەر ئىككىلىمى دەرھال تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ سالام بەجا قىلدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا بامبۇك سېۋەتنى دەرياغا سېلىپ ئەپسۇن ئوقۇدى. بىردەمدىن كېيىن سېۋەتنى سۇدىن تارتىپ ئالدى. سېۋەتتە پارقىراپ تۇرغان بىر ئالتۇن بېلىق بار ئىدى. شەپقەت-كار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭغا:

— ئۇ ئالۋاستى ئەسلىي نېلۇپەر كۆلچىكىمدىكى ئالتۇن بېلىق ئىدى. بۈگۈن ئەتىگەن يوقاپ كەتكەن. دېڭىز دولقۇنى كۆتۈرۈلگەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قېچىپ چىقىپ ئالۋاستى بولۇۋاپتۇ. شۇڭا ئۆزۈمنى تۈزەشتۈرمەستىن ئۇنى تۇتقىلى سې-ۋەت توقۇغان ئىدىم، — دېدى.

جۇباچىي بىلەن شا شەيخ يەنە دەرياغا كىرىپ، بېلىق جىن-لارنىڭ تۈگەل ئۆلگەنلىكىنى كۆردى. ئۇلار ئارقا ئوردىنى تې-

پىپ، تاڭ سېڭىنى يۈدۈپ سۇ يۈزىگە چىقتى. چېن جەمەتى جاڭزىسىدىكىلەر ئۇلارغا كۆپ رەھمەت ئېيتتى. ۋۇكۇڭ قېيىق تەييارلاپ دەريادىن ئۆتۈشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتقاندا، تۇيۇق-سىز دەريادىن بىر قېرى بىرونىي چىقىپ يۇقىرى ئاۋازدا: — سۇن دەرۋىش، قېيىق تەييارلىمىسلا، ئۇستاز بىلەن سىلەرنى مەن دەريادىن ئۆتكۈزۈپ قويمەن، — دېدى. ئەسلىي «دەريا بىرونىيلىرى» ئۇنىڭ تۇرالغۇسى ئىدى، بۇ يەرنى بۇندىن توققۇز يىل بۇرۇن ئالۋاستى ئىگىلىۋالغان ئىدى. بۈگۈن ئال-ۋاستى يوقىتىلغاندىن كېيىن قېرى بىرونىي تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كەلگەن ئىدى. ئۇنىڭ تۆت جاڭ كېلىدىغان قاسىرىقى بار ئىدى. تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئاشۇ قاسىراقنىڭ ئۈستىگە جايلىشىپ، بىر كۈنگە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە سەككىز يۈز چاقىرىم كېلىدىغان تۇڭتايەن دەرياسىدىن ئۆتۈپ كەتتى.

25 - باب ئالتۇن قاپ غارىدا ئەۋلىيا پېشۋانىڭ كۆك كالىنى يوقاتقانلىقى

تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغربىگە قاراپ خېلى كۈن ماڭدى، ئۇلارنىڭ ئالدىغا توساتتىن بىر ئېگىز تاغ ئۇچرىدى، تاغ باغرىدا بىرنەچچە راۋاق بار ئىدى. سەنزاڭ ۋۇكۇڭغا ئازراق سەدىقە تاماق تېپىپ كېلىشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ كۆككە چىقىپ راۋاق ئەتراپىدىكى بۇلۇتلارنىڭ تۈرۈلگەن قاپاقلىرىدىن بىرەر شۇملۇقنى سېزىپ، ئۇستازغا ئۇ يەرنىڭ ياخشى يەر ئەمەسلىكىنى ئېيتتى. سەنزاڭ:

— قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى، — دېدى.
ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسى بىلەن يەرگە بىر چەمبىرەكنى سىزىپ، ئۇستاز، جۇباچىي ۋە شا شەيخلەرنى

شۇ دائىرىدىن چىقماي ئولتۇرۇپ تۇرۇشنى تاپىلمىدى، ئۆزى بىمەكلىك ئىزدەپ كەتتى.

سەزناڭ، جۇباجيې ۋە شا شەيخ چەمبەر ئىچىدە بىرھازاغىچە ئولتۇردى. جۇباجيې نارازى بولۇپ:

— ئۇستاز، بىز مۇشۇ يولنى بويلاپ مەغرىبكە قاراپ ماڭايلى، ۋۇكۇڭ بۇلۇتقا چىقىپ بىزگە يېتىشىۋالدى، — دېدى.

تاڭ سېڭ ئۇنىڭ گېپىنىڭ ئورۇنلۇق ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، شا شەيخكە يۈك - تاقلارنى كۆتۈرۈپ ئالدى تەرەپكە مېڭىشنى بۇيرۇدى. ئۇلار راۋاقلارنىڭ يېنىغا كەلدى.

تاڭ سېڭ بىلەن شا شەيخ تامنىڭ سىرتىدا ئولتۇرۇپ ئارام ئالدى، جۇباجيې دەۋازىنىڭ ئوچۇق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، قىزىققان ھالدا چوڭ زالغا كىردى، زالدا ھېچكىم يوق ئىدى. ئۇ ئۇيان - بۇيان مېڭىپ، بىر ئۆيدە ئېسىقلىق تۇرغان سېرىق چىمىلدىقنى كۆردى. چىمىلدىقنىڭ ئىچىگە قويۇلغان كارىۋاتتا ئاپئاق بىر جەسەت ياتاتتى. جۇباجيې ئاپئاق جەسەتنى كۆرۈپ ئەندىكىپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆزى شىرەدە تۇرغان ئۇچ تاۋار جىملىكتىكىگە چۈشتى. ئۇ جىملىكتىكىلەرنى قوينىغا تىقىپ پەسكە چۈشۈپ ئۇستازنىڭ ئالدىغا كەلدى. تاڭ سېڭ باشقىلارنىڭ نەرسىسىنى ئالغانلىقى ئۈچۈن جۇباجيېغا كايىپ كەتتى. ئۇنىڭغا نەرسىلەرنى ئاپىرىۋېتىشنى ئېيتتى. بۇ ھاماقەت بۇ گەپنى قېتىغا ئالماي كۈلۈپ تۇرۇپ:

— مەن تاۋار جىملىكتە كىيىپ باقمىغان ئىدىم، كىيىپ كۆرۈپ باقاي، ۋۇكۇڭ كەلگەندىن كېيىن جايىغا ئاپىرىۋېتىدەن، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ جىملىكتىكىنىڭ بىرىنى ئۆزى، يەنە بىرىنى شا شەيخ كىيىدى. ئىككىسى جىملىكتىكىلەرنىڭ ئىزىمىسىنى ئەتمەي تۇرۇپلا يىقىلىپ چۈشتى. جىملىكتە ئارقانغا ئايلىنىپ، ئۇلار باغلاققا چۈشۈپ قالدى.

ئەسلىي ئۇ راۋاقلارنى ئالۋاستى سېھىر ئىشلىتىپ پەيدا قىلغان ئىدى، ئالۋاستى كىچىك جىنلارغا تاڭ سېڭ ئۈچىسىنى باغلاپ غارغا ئەكىرىشنى بۇيرۇدى. ئۇ تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېمەكچى ئىدى. تاڭ سېڭنىڭ يەنە بىر چوڭ شاگىرتى بارلىقىنى ئۇقۇپ، ئالۋاستى ئۇلاردىن چوڭ شاگىرتىنىڭ كىملىكىنى سورىدى. جۇباجيې:

— ئۇ دېگەن بەش يۈز يىلنىڭ ئالدىدا ئەرشنى مالىمان قىلغان ئەۋلىيا ئەزەم بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى. ئالۋاستى بۇ گەپنى ئاڭلاپ سەل قورقتى، ئۇ كىچىك جىنلارغا تاڭ سېڭ ئۈچەيلەننى كۆتۈرۈپ ئارقا تەرەپكە ئاچقىمۇ؟ تىشىنى، ئۇلارنى ۋۇكۇڭنى تۇتقاندىن كېيىن يەيدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ۋۇكۇڭ سەدىقە تامىقىنى ئېلىپ بۇرۇنقى جايغا كېلىپ ھېچكىمنى تاپالمىدى. ئۇلار مەن سىزغان چەمبەردىن چىقىپ كەتكەن، شۇڭا ئالۋاستىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغان دەپ پەرەز قىلدى. ئۇ ئەپسۇن ئوقۇپ شۇ يەردىكى تاغ مۇئەككىلى بىلەن يەر - زېمىن مۇئەككىلىنى چاقىرىپ كەلدى. ئۇلاردىن سوراپ ئۇستازىنى ئالتۇن قاپ تېغىدىكى ئالتۇن قاپ غارىدا تۇرىدىغان سىڭار مۇڭگۈزلۈك قاپ پالۋان تۇتۇپ كەتكەنلىكىنى بىلدى. شۇنىڭ بىلەن ۋۇكۇڭ ئالتۇن قاپ غارىنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئالۋاستى، ئەۋلىيا ئەزەم كەلدى، ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالاي دېسەڭ ئۇستازنى تېز چىقىرىپ بەر! — دېدى.

ھېلىقى ئالۋاستى قورالنى كۆتۈرۈپ غاردىن چىقىپ جەڭگە ئاتلاندى. ئىككىسى ئوتتۇز قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. ئالۋاستى ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ ماھارىتىنىڭ ئۈستۈن-لۈكىنى كۆرۈپ ئاپىرىن ئوقۇپ كەتتى ۋە:

— ئەرشنى مالىمان قىلغان مايمۇن! قالتىس كارامىتىڭ بار ئىكەن! — دېدى. شۇنىڭ بىلەن بارلىق جىنلارنى جەڭگاھقا

چۈشۈشكە بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىدە. سىنى ھاۋاغا ئېتىپ «ئۆزگەر!» دېدى. ھاۋادا مىڭلاپ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىلەر پەيدا بولۇپ جىنلارنىڭ بېشىغا تەگكىلى تۇردى. جىنلار قورقۇپ پىتىراپ كەتتى. ئالۋاستى سوغۇق كۈلۈپ يېڭىدىن يالتىراق ھەم ئاپئاق بىر چەمبىرەكنى چىقىرىپ ھاۋاغا ئاتتى. چەمبىر قاپقا ئايلىنىپ ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ گۈرزىسىنى بەند قىلىۋالدى. ۋۇكۇڭ ياراقسىز قېلىپ، بىرلا موللاق ئېتىپ قېچىپ كەتتى.

سۇن دەرۋىش ئالۋاستىنىڭ ئۆزىنى تونۇيدىغانلىقى توغرىدا سىدا ئويلىنىپ، ئۇنىڭ ئەرشتىن يەر يۈزىگە چۈشكەن شۇم ئالۋاستىلىقىدىن گۇمان قىلدى - دە، بىر موللاق ئېتىپ پۇشتە. پەلەك سارىيىغا چىقىپ، يۈرۈن سۇلتاندىن ئالۋاستىنىڭ ئەھۋالىنى ئېنىقلاپ بېرىشنى ئۆتۈندى. يۈرۈن سۇلتان ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە ئەرشتىكى بارلىق ئەۋلىيالارنى تەكشۈرۈپ چىقىش توغرىدا لۇق يارلىق چۈشۈردى. نەتىجىدە ئۇنىڭ ئەرشتىن يەر يۈزىگە چۈشكەن ئالۋاستى ئىكەنلىكى ئايان بولدى. شۇنىڭ بىلەن يۈرۈن سۇلتان ۋۇكۇڭنى ئالۋاستىنى تۇتۇش ئۈچۈن ئەرش سەر-كەردىلىرىنى تاللاشقا ئۈندىدى. ۋۇكۇڭ پەلەك ئەۋلىياسى ۋايىچىدە رانا بىلەن شاھزادە ناجانى، ئۇنىڭدىن باشقا دىڭخۇا، جاڭ فەن ئىسىملىك ئىككى چاقماق مۇئەككىلىنى تاللىدى.

ئۇلار ئالتۇن قاپ تېغىنىڭ ھاۋا بوشلۇقىغا كەلدى، پەلەك ئەۋلىياسى ۋايىچىرانا ھەملە قىلىشقا ناجانى ئەۋەتتى. ئالۋاستى قوراللانغان ھالدا غاردىن چىقىپ، ناجاغا قورال تەڭلىدى. ناجا سېھىر ئىشلىتىپ ئۈچ باشلىق، ئالتە بىلەكلىك پالۋانغا ئايلاندى، ئالتە خىل قورال بىلەن ئالۋاستىغا ھەملە قىلدى. ئالۋاستى تىمۇ ئۈچ باشلىق، ئالتە بىلەكلىك پالۋانغا ئۆزگىرىپ، ئۈچ ئۇزۇن نەيزە بىلەن قارشىلاشتى. ناجا يەنە سېھىر ئىشلىتىپ «ئۆزگەر!» دەپ ۋارقىرىدى، شۇئان ئون مىڭلىغان قورال -

ياراغ پەيدا بولۇپ، جىن - ئالۋاستىلارنىڭ باش - كۆزلىرىگە تېگىشكە باشلىدى. ئالۋاستى قىلچە تەمتىرىمەي قاپنى كۆككە ئېتىپ، يەر - زېمىننى قاپلىغان قورال - ياراغلارنى بەند قىلىۋالدى.

ۋۇكۇڭ ۋايىجرانا بىلەن قاپنىڭ سۇ بىلەن ئوتنى بەند قىلالمايدىغانلىقى ھەققىدە مەسلىھەتلەشتى. ۋۇكۇڭ جەنۇبىي ئەرەش دەرۋازىسىغا بېرىپ ئالۋاستىنى كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرۈشكە ئوت پىرىنى تەكلىپ قىلدى. ئوت پىرى ۋۇكۇڭ بىلەن ئالتۇن قاپ تېغىغا كەلدى. پەلەك ئەۋلىياسى ۋايىجرانا ئوت پىرىنى تاغنىڭ كەينىگە مۆكتۈرۈپ قويدى، ئاندىن ئەۋلىيا ئەزەم بىلەن بىللە ئالۋاستىنىڭ غارىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالۋاستىنى جەڭگە چاقىردى. بىر قەپەس كەسكىن ئېلىشىش بولدى. ئالۋاستى ئۇرۇشا- ئۇرۇشا، قاپنى يېنىدىن چىقىرىپ تۇردى. پەلەك ئەۋلىياسى ۋايىجرانا بۇنى كۆرۈپلا ئالمان - تالمان قاچتى. ئوت پىرى پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئوت قاچتى. شۇئان ئوت يالقۇنى تۆت تەرەپتىن گۈرۈلدەپ، ئالتۇن قاپ تېغى ئوت دېڭىزىغا ئايلاندى، ئالۋاستى ئوتنىڭ ئارىسىدا قالدى، ئالۋاستى ھودۇقماستىن قاپنى ئوت يالقۇنىغا قارىتىپ ئاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئوت يالقۇنى بەند قىلىندى. ئوت پىرىنىڭ قورال - ياراغلىرى قاچقا كىرىپ كەتتى، ئۇنىڭ قولىدا پەقەت بىرلا ئەلەم قالدى.

سۇن دەرۋىش بىرلا موللاق ئېتىپ شىمالىي ئەرەش دەرۋازىسىغا بېرىپ، سۇ پىرىنىڭ قول ئاستىدىكى خۇاڭخې دەرياسى مىرابىنى چاقىرىپ كەلدى. خۇاڭخې دەرياسىنىڭ مىرابى ئاق قاشتېشى كۆمۈرەككە خۇاڭخې دەرياسىنىڭ يېرىم سۈيىنى قا- چىلاپ، ئالتۇن قاپ غارىغا قارىتىپ تۆكتى. ئالۋاستى سۇنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ چەمبەر بىلەن غارىنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋال- دى. شىددەت بىلەن كېلىۋاتقان سۇ ئالۋاستىلار جايلاشقان غارىغا

كىرمەي، جىلغا ۋە سايلارغا قاراپ ئاقتى. سۇن دەرۋىش كەل-
كۈنىنىڭ ئالۋاستىغا كار قىلالمىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئاچچىقىغا
چىدىماي ئالۋاستى بىلەن مۇشتلاشتى. ئالۋاستى كۈلۈپ
تۇرۇپ:

— بۇ ماي مۇنەككىتىن قۇتۇلغىلى بولمىغۇدەك. مەن ياراغ
ئىشلەتسەم، ئۇ مۇشت ئىشلىتىدىكەن. مەنمۇ ياراغنى تاشلاپ
قويۇپ ئۇنىڭ بىلەن بىر قەپەس مۇشتلىشاي، — دېدى.
شۇنداق قىلىپ ئىككىسى غارنىڭ ئالدىدا مۇشتلىشىپ كەت-
تى. قورال - ياراغلىرىنى قايتۇرۇۋېلىش كويىدا تىت - تىت
بولۇپ كېتىۋاتقان ناچا قاتارلىق ئەۋلىيالار بەس - بەس بىلەن
ۋۇكۇڭغا ياردەملەشتى.

ۋۇكۇڭ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىرنەچچە تال تۈكىنى يۈ-
لۈپ ھاۋاغا قارىتىپ پۇۋلىدى، شۇ ئان نەچچە ئون ماي مۇنچاق
پەيدا بولدى، ئۇلار ئالۋاستىنى ئارىغا ئېلىۋالدى، ئالۋاستى
تەمتىرەپ قالدى - دە، ئالدىراش قاپنى چىقىرىپ، ماي مۇنچاق-
لارنىڭ ھەممىنى بىراقلا بەند قىلىۋالدى. ئەۋلىيالار چارسىز
ئەھۋالدا قالدى. قاپنى ئوغرىلاپ چىققاندىلا ئالۋاستىنى يوقانق-
لى بولىدۇ، دېگەن يەرگە كېلىشتى. بۇ ئىش پەقەتلا سۇن
دەرۋىشنىڭ قولىدىن كېلەتتى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ:

— ماقۇل! ماقۇل! — دېدى - دە، ئۇ بىر تال چىۋىنىگە
ئايلىنىپ ئىشكىنىڭ يېرىقىدىن غارغا كىردى. ئالۋاستى جىنلار
بىلەن غەلبىسىنى تەبرىكلەۋاتقان ئىدى. سۇن دەرۋىش تەرەپ-
تەرەپكە بېرىپ قاپنى ئىزدەۋېتىپ، تۇيۇقسىز ئالۋاستى بەند
قىلىۋالغان قورال - ياراغلارنىڭ غارنىڭ كەينىگە قويۇلغانلىقىنى
كۆرۈپ خۇرسەن بولدى ۋە دەرھال ئۇچۇپ بېرىپ، ئەسلىگە
قايتتى - دە، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى ئېلىپ،
ئېلىشىنى باشلىۋەتتى.

ھېلىقى ئالۋاستى غارىدىن سىرتقا چىقىپ ۋۇكۇڭ بىلەن

تاغنىڭ باغرىدا يەنە ئېلىشتى، ئۇلارنىڭ ئېلىشىدىن يەر - زېمىن غۇۋالىشىپ، كۈن نۇرى خىرەلەشتى. ئۈچ جېسەك ۋاق-تىغىچە ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. ئالۋاستى غارىغا قايتىپ ئارام ئېلىشقا تەمشەلدى، ۋۇكۇڭ بۇنىڭغا يول قويمىدى. ئالۋاستى بىر ئامال قىلىپ يۈرۈپ غارىغا كىرىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بىرلا سىلكىنىپ چېكەتكىگە ئايلىنىپ ئىشكىنىڭ ئارىسىدىن غارىغا كىردى. ئالۋاستى كىيىملىرىنى سېلىپ ياتتى. ۋۇكۇڭ ئاپئاق چەمبەرنىڭ ئالۋاستىنىڭ سول بىلىكىدە ئىكەنلىكىنى كۆردى، لېكىن قول سېلىش تەس ئىدى. ۋۇكۇڭ بۈرگىگە ئايلىنىپ، ئالۋاستىنىڭ چەمبەرنى چېگىۋالغان بىلىكىدىكى بىرنەچچە قېتىم چاقتى، ئالۋاستى بىلىكىنىڭ ئاغرىقىغا ھەم قىچىقىغا چىداپ، ئۆزىچە تىللاپ قويدى، ئەمما بىلىكىدىن چەمبەرنى ئالمىدى. ئۇيان - ئۇيان ئۆرۈلۈپ يەنە ئۇخلاپ قالدى. ۋۇكۇڭ ئامال قىلالماي كەينى تەرەپكە ئۆتۈپ ئەسلىي قىياپىتىگە قايتىپ، ئالۋاستىنى بەند قىلىۋالغان ئەرش سەركەردىلىرىنىڭ قورال - ياراغلىرى بىلەن نەچچە تال تۈكىنى تاپتى. ۋۇكۇڭ نەچچە تال تۈكىنى نەچچە ئون مايمۇنچاققا ئايلاندۇرۇپ، ئۇلارنى قورال - ياراغلار بىلەن قوراللاندى، ئوت ئەجدىھا بىلەن ئوت ئاتلارنى باغلاقتىن بوشتىپ، غارىغا يەنە ئوت قويۇۋەتتى. ئالۋاستى زور يانغىندىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ چەمبەرنى بىلەن ئوتنى ئۆچۈرۈشكە ئاتلاندى، يانغىن ئۆچۈرۈلدى، جىنلارنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى يانغىندىن ئامان قالغان ئىدى. لېكىن، قولغا چۈشۈرۈلگەن قورال - ياراغلار كۆرۈنمەيتتى. بۇ ئىشنى چوقۇم ۋۇكۇڭ قىلدى دەپ جەزم قىلغان ئالۋاستىنىڭ جان ئاچچىقىدا چىشلىرى كىرىشىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ تاغ ئۈستىگە قايتىپ كېلىپ، قورال - ياراغلارنى ئەۋلىيالارغا قايتۇرۇپ بەردى. ئەۋلىيالار ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئو-قۇشتى. نانا ئالۋاستىنىڭ روھى سۇنغان چاغدا ئۇنىڭ بىلەن

ئېلىشساق ئۇنى تۇتۇۋالالايمىز، دېگەن تەكلىپنى بەردى. ئەۋلدى.
يىلارنىڭ ھەممىسى غارنىڭ ئالدىغا يىغىلىپ ئالۋاستىنى جەڭگە
چاقىردى. ئالۋاستى يارقىنى كۆتۈرۈپ غاردىن چىقىپ ۋۇكۇڭ.
نى ئوغرىدىن - ئوغرىغا سېلىپ تىللاپلا كەتتى ۋە ۋۇكۇڭغا
يارقىنى تەڭلىدى. سۇن دەرۋىش كۈلگەن پېتى ئۇنىڭغا يۈزلەندى.
دى. ئىككىسى بىر - بىرىگە قاراپ تۇرۇشتى. ناچا غەزەپلەنگەن
ھالدا يارقىنى كۆتۈرۈپ ئېلىششقا ئاتلاندى، ئوت پىرى ئوت
پۈركەر ئەجدىھا بىلەن ئاتلارنى قويۇپ بەردى، چاقماق مۇئەككىد-
لى ئارقا - ئارقىدىن چاقماق چاقتى. ئەرشتىن قورال - ياراغلار
يامغۇردەك تۆكۈلدى، يەر يۈزىدە ئوت يالقۇنى نەچچە گەز يۈقدى.
رىغا ئۆرلىدى، ھاۋادا چاقماقلار چاقتى. ئالۋاستى قىلچە ھو-
دۇقماي بىلىكىدىكى چەمبەرنى ئېلىپ ھاۋاغا ئاتتى، ئەۋلىيالار-
نىڭ قورال - ياراغلىرى بەند قىلىندى، ئۇ نۇسرەت قوچۇپ
غارغا قايتتى.

ئەۋلىيالار يەنە قۇرۇق قول قېلىشىپ بىر - بىرىدىن
ئاغرىنىشىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇلارغا نەسەھەت قىلىپ، ئالۋاستى-
تىنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىش ئۈچۈن ئەرشكە چىقىپ ساكىيا-
مۇنىنى چاقىرىپ كەلمەكچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرلا
موللاق ئېتىپ ئىلاھىي تاغقا ئۇچۇپ چىقتى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستى-
نىڭ كارامىتىنى ساكىيامۇنىغا بىر قۇر سۆزلەپ بەردى. ساكىيا-
مۇنى ئون سەككىز ئەرھاتقا ئون سەككىز تال شىپائىي قۇمنى
ئېلىپ ئالۋاستىنى تۇتقىلى ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە بېرىشنى ئېيتتى-
تى. مېڭىش ئالدىدا ئۇ يەنە ئەجدىھانى بويسۇندۇرغۇچى ۋە يول-
ۋاس تۇتقۇچى ئىككى ئەرھاتقا ئايرىم پىچىرلاپ بىرىمىلەرنى
تاپىلدى.

ۋۇكۇڭ ئەرھاتلارنى باشلاپ ئالتۇن قاپ تېغىغا كەلدى.
ۋۇكۇڭ يەنە غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ توۋلاپ ئالۋاستىنى جەنۇبىي
تاغ باغرىغا ئېلىپ چىقتى. ئون سەككىز ئەرھات شىپائىي قۇمنى

چاچتى، بىردەمدىن كېيىن يەر - جاھاننى قۇم بېسىپ، ئالۋاس-
تى قۇمغا پېتىپ قېلىپ، قۇمدىن پۈتتى تارتىپ چىقىرىلدى.
دى. ئالۋاستى چەمبەرنى ئېتىپ، ئون سەككىز تال شىپائىي
قۇمنى بەند قىلىۋېلىپ، يەنە غەلبە بىلەن غارىغا قايتتى.
ئەۋلىيالار ئاغزىلىرىنى ئېچىپ ھەيران - ھەس بولۇشۇپ
قېلىشتى. ئەرھاتلار يولغا چىقىش ئالدىدا ساكيامۇنىنىڭ ئۆزى-
رىگە ناۋادا شىپائىي قۇم رولىنى يوقاتسا، ئەۋلىيا پېشۋانى
تېپىپ ئالۋاستىنىڭ تېگى - تەكتىنى شۇنىڭدىن سۈرۈشتە قى-
لىش كېرەكلىكىنى تاپىلغانلىقىنى دېدى. ۋۇكۇڭ ئاغزىنى
بۇزۇپ:

— ساكيامۇنى تازىمۇ بىر نېمىكەن، نېمىشقا بالدۇرراق
دېمەيدۇ! — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەنە بۇلۇتقا چىقىپ ئەۋلىيا
پېشۋا قېشىغا كەلدى ۋە ئەۋلىيا پېشۋاغا دومىسىپ:

— نوم ئالغىلى بارىمىز دەپ كېچە - كۈندۈز توختىماي
ماڭدۇق، ئازراق توسالغۇغا ئۇچرىدۇق، شۇنداق قىلىپ توختاپ
قالدۇق، — دېدى. ئەۋلىيا پېشۋا:

— مەغرىبكە كېتىۋېتىپ توسالغۇغا ئۇچراپسىلەر، بۇنىڭ
مەن بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى؟ — دېدى. سۇن دەرۋىش:

— مەغرىب دېگەن ئېغىزلىرىدىن چۈشمەيدۇ، لېكىن قە-
دەمدە بىر ئاۋارىچىلىك تېپىپ بېرىۋاتىدىلا، — دېدى - دە،
سارايدا ئۇيان - بۇيان مېڭىپ تۆت ئەتراپىغا قارىدى. سۇن
دەرۋىش بىردىنلا كالا قوتىنى بېشىدا بىر بالىنىڭ ئۇخلاپ ياتقان-
لىقىنى، قوتاندا كۆك كالىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ:

— ھەزرىتىم، كالا قېچىپ كېتىپتۇ! كالا قېچىپ كېتىپ-
تۇ! — دەپ ۋارقىردى. ئەۋلىيا پېشۋا ھەيران بولۇپ:

— بۇ ھايۋان يەر يۈزىگە چۈشۈپ ئالۋاستى بولۇپ كەتكەن-
مىدۇ؟ — دېدى - دە، ھېلىقى بالىنى ئالدىراش ئويغىتىپ،

خاسىيەتلىك نەرسىلەردىن نېمىلەرنىڭ كاملىقىنى تەكشۈرۈشكە بۇيرۇدى. نەتىجىدە «ۋەچرە» نىڭ كام ئىكەنلىكىنى بايقىدى. ئەۋلىيا پېشۋا ئالدىراش - تېنەش بانان يەلپۈگۈچى ئېلىپ، ئالۋاستىنى تۇتقىلى ۋۇكۇڭ بىلەن يەر يۈزىگە قاراپ ئۇچتى. ئالتۇن قاپ تېغىغا كەلگەندىن كېيىن ئەۋلىيا پېشۋا ۋۇ-كۇڭنى ئالۋاستىنى غاردىن چىقىرىشقا بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئال-ۋاستىنى غارىدىن ئالداپ چىقتى - دە، ئالدىغا يۈگۈرۈپ بې-رىپ، ئالۋاستىنى بىر شاپىلاق سېلىپ كەينىگە بۇرۇلۇپ قاچ-تى، ئالۋاستى ئۇنى قوغلىدى. توساتتىن تاغ چوققىسىدىن: — ھەي كالا، ئۆيگە قايتماي قاچانغىچە يۈرۈيسەن؟ — دېگەن بىر ئاۋاز كەلدى. ئالۋاستى ئىگىسى كەلگەنلىكىنى كۆ-رۈپ قورقۇپ لاغىلداپ تىترەپ كەتتى ۋە: — ئۇ يامان مەككەر مايۇنكەن! خوجايىنىمنى قانداق باش-لاپ كەلگەندۇ؟ — دېدى.

ئەۋلىيا پېشۋا ئەپسۇن ئوقۇدى، نېلۈپەر يەلپۈگۈچى يەل-پۈپ چەمبەرنى ئەكەلدۈرۈپ قولىغا ئېلىۋالدى، يەلپۈگۈچى يەنە بىر يەلپۈپ ئالۋاستىنى بوشاشتۇرۇۋەتتى، ئالۋاستى ئەسلىي قىياپىتىگە قايتتى. ئەۋلىيا پېشۋا ۋەچرەنى كالىنىڭ بۇرنىغا ئۆتكۈزۈپ، ئەۋلىيالار بىلەن خوشلىشىپ، كالىنى مىنىپ يەر يۈزىدىن ئەرشكە قاراپ يول ئالدى. ۋۇكۇڭ بىلەن ئەۋلىيالارنىڭ ھەممىسى غارغا كىرىپ، يۈزدىن ئارتۇق جىنلارنى يوقىتىپ، ھەرقايسى ئۆزىنىڭ ياراغلىرىنى ئېلىشتى ۋە تاڭ سېڭ، جۇب-جايى، شا شەيخىلەرنى ئازاد قىلدى. ئەۋلىيالار تاڭ سېڭ بىلەن خوشلىشىپ، ئىشلىرىنى دوكلات قىلغىلى ئەرشكە چىقىپ كې-تىشتى. تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن يۈك - تاقلارنى جايلاپ، ئاتنى يېتىلەپ چوڭ يول بىلەن مەغرىب تامان يۈرۈپ كەتتى.

26 - باب ھاملىلدار بولۇپ قالغان تاڭ سېڭىڭ كىركەك قۇرت ئالۋاستىغا ئۇچراپ قالغانلىقى

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى كۈنلەپ توختىماي يول بېسىپ، باش باھارنىڭ كىرگىنىنى تۇيماي قېلىشتى. بىر كۈنى، تۆتەيلەن سۇپسۇزۈك دەريا بويىغا كەلدى. ئۇلارنى دەريادىن بىر ئايال قېيىق بىلەن ئۆتكۈزۈپ قويدى. ئۇلار قىرغاققا چىقتى. قاندىن كېيىن، تاڭ سېڭ بەك ئۇسساپ كەتكەچكە، دەريا سۈيىدىن تاڭ سېڭ سۈزۈكلۈكىنى كۆرۈپ جۇباجىيىنى دەريادىن كۆمۈرەككە سۇ ئاچقىشقا بۇيرۇدى. جۇباجىيىمۇ ئۇسساپ كەتكەن ئىدى، بىر كۆمۈرەك سۈنى ئۇستاز ئىككىسى ئىچىۋەتتى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ يول ئالدى. يېرىم سائەت ئۆتە - ئۆتمەستىن تاڭ سېڭ بىلەن جۇباجىيىنىڭ قورسىقى ئاغرىپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنىڭ قورسىقى بارغانسېرى يوغىناپ، قول بىلەن تۇتسا، قولغا قورساقتا بىر پارچە گۆش مىدىرلاۋاتتى. قاندىن بىلىنەتتى. ئۇلار بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن يول بويىدىكى بىر دېھقان كەپسىگە يېتىپ كەلدى، ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىپ ساقايتىش ئۈچۈن يېزىدىن دورا تېپىپ كېلىشكە ماڭدى. ئىشىك ئالدىدا ئارغامچا ئېشىۋاتقان بىر ئايال ۋۇكۇڭدىن تاڭ سېڭنىڭ ھېلىقى ئېقىنىنىڭ سۈيىنى ئىچكەندىن كېيىن قورسىقىنىڭ ئاغرىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتى. تى ۋە يۈگۈرۈپ يۈرۈپ:

— قاراڭلار! قاراڭلار! ئىككى ئەر كەك ئانا - بالا دەرياسىدىن تاڭ سۈيىنى ئىچىۋېلىپ ھاملىلدار بولۇپ قاپتۇ! — دەپ جار سالدى. كۆپ ئۆتمەستىن بىرنەچچە ئايال كېلىپ ئۇلارنى زاڭلىق قىلغىلى تۇردى. ئىزاغا چىدىمىغان ۋۇكۇڭ بىرلا ۋارقىراپ چىشىلىرىنى كىرىشتۈرۈۋېتىپ، ھېلىقى ئايال قورقۇپ كېتىپ لاغىلداپ تىترىگەن پېتى ۋۇكۇڭغا بۇ يەر ئاياللار دۆلىتى ئىكەن.

لىكىنى، ئەرلەرنىڭ يوقلۇقىنى، قىزلار يىگىرمە ياشقا كىرگەندە ئانا - بالا دەرياسىنىڭ سۈيىنى ئىچسە، ئۈچ كۈندىن كېيىن بىر قىز پەرزەنت كۆرىدىغانلىقىنى دەپ بەردى. تاڭ سېڭ بىلەن جۇباچىي بۇ گەپنى ئاڭلاپ توختىماي ۋايساپ كەتتى. جۇباچىي: — ئاتامەي، بىز ئەر كەك تۇرساق، ئەر كەكلەر ھامىلىدار بولىدىغان ئىش نەدە بار؟ — دەدى. سەنزاڭ مومايدىن نەدىن ھامىلە چۈشۈرىدىغان دورا سېتىۋالغىلى بولىدىغانلىقىنى سوردى. دى. ھېلىقى ئايال:

— ھېچقانداق دورا كار قىلمايدۇ. شېياڭشەن تېخىدا ھامىلە چۈشۈرىدىغان بىر بۇلاق بار، شۇ بۇلاقنىڭ سۈيى داۋا بولىدۇ، — دەدى.

ۋۇكۇڭ بۇلاقنىڭ ئورنىنى ئېنىق بىلىۋېلىپ، بۇلۇتقا چىقىپ شېياڭشەن تېغىغا بېرىپ، ئەۋلىيا رۇيىدىن بۇلاق سۈيىنى سوردى. ئەۋلىيا رۇيىنىڭ «سۈن ۋۇكۇڭ» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ قۇيۇپ چاچلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى. ئۇ ئەسلىي يالماۋۇز كالىنىڭ ئىنىسى، ئوت بۇلۇت غارىدىكى خوڭ خەيچىرنىڭ تاغدىسى ئىدى. تۇيۇقسىز ئۇچرىشىپ قالغان رەقىبەلەرنىڭ كۆزلىرىدە گە قىزىللىق تىقىلىپ كەتتى. ئەۋلىيا رۇيى ئىلمەكنى كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىدىسىنى ئويىنىتىپ يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ئىككىسى نەچچە ئون قەپەس ئېلىشىپ توختىمىدى، ئەۋلىيا رۇيى ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ بەدەر تىكىۋەتتى. ۋۇكۇڭ كەينىدىن قوغلىمىدى، بۇلاقنى تېپىپ، كۈمۈزەك بىلەن سۇ ئېلىشقا تەمىشەلدى. ۋۇكۇڭ ئېھتىياتسىز تۇرغاندا ئەۋلىيا رۇيى كەينىدىن كېلىپ ۋۇكۇڭنىڭ پۇتىغا ئىلمەك سالدى. شۇنىڭ بىلەن ۋۇكۇڭ سول قولىدا گۈزىسىنى پۇلاڭلىتىپ، ئوڭ قولىدا بۇلاقتىن سۇ ئالدى. ئەۋلىيا رۇيى ۋۇكۇڭنىڭ پۇتىغا يەنە بىر قېتىم ئىلمەك تاشلىدى. ۋۇكۇڭ سەنتۈرۈلۈپ كېتىپ، كۈم-

زەك بىلەن ئارغامچا قۇدۇققا چۈشۈپ كەتتى. ئۇ ئائىلاج ھەم -
دەمگە ئادەم چاقىرغىلى بۇلۇتقا چىقىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ھېلىقى
ئايالدىن يەنە بىر كۈمزەكنى ئارىيەتكە ئالدى، يەنە ئارغامچىمۇ
بار ئىدى. ئۇ شا شەيخنى باشلاپ بۇلاق بېشىغا كەلدى. سۇن
دەرۋىش ئەۋلىيا رۇيى بىلەن ئېلىشتى. شا شەيخ مۇشۇ پۇرسەت -
تىن پايدىلىنىپ بۇلاقتىن لىق بىر تۇڭ سۇ ئالدى - دە، بۇلۇتقا
چىقىپ ۋۇكۇڭغا:

— بۇرادەر، سۇنى ئالدىم، ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئۆت! —
دېدى. سۇن دەرۋىش ئەۋلىيا رۇيىغا:

— يالماۋۇز كاللىنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلىپ ساڭا
رەھىم قىلدىم! — دېدى.

ئەۋلىيا رۇيى بولدى قىلمىدى، ۋۇكۇڭ ئامالنىڭ يۇقىدىن
ئۇنى ئۇرۇپ يىقىتىپ ئىلمىكىنى تارتىۋېلىپ نەچچە پارچە قىلدى.
ۋەتتى.

تاڭ سېڭ بىلەن جۇباجىي ھامىلە چۈشۈرىدىغان بۇلاق سۇ -
يىنى ئىچكەندىن كېيىن قورساقلىرى بىرپەس غولدۇرلاپ، توخ -
تىماي چولڭ - كىچىك تەرەت قىلدى، شۇنىڭ بىلەن قورساقلىق -
رىنىڭ ئاغرىقى توختاپ، ئىششىقىمۇ ياندى. ئەتسى ئۇستاز ۋە
ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ھېلىقى ئايالغا رەھمەت ئېيتىپ، مەغرىبكە
قاراپ ئون چاقىرىم مېڭىپ شىلياڭ ئاياللار دۆلىتىگە يېتىپ
كەلدى. كوچىلاردا پۈتۈنلەي ئاياللار يۈرەتتى، بۇ ئاياللار ئۇلار -
نى كۆرۈپ، ئەتراپىغا ئولشىۋېلىپ چاۋاك چېلىپ كۈلۈشۈپ:
— ئەرەكلەر كەلدى! ئەرەكلەر كەلدى! — دەپ چۇرقىد -
رىشىپ كەتتى. جۇباجىي بېشىنى چايقاپ، سالپاڭ قۇلاقلىرىنى
دىڭ قىلىپ بىر ۋارقىرىۋىدى، ئاياللار قورققىنىدىن بىر -
بىرىگە سوقۇلۇشۇپ قېچىپ كېتىشتى.

بىر ئايال ئەمەلدار كېلىپ ئۇلارنىڭ كېلىش سەۋەبىنى
سورىدى ۋە ئۇلارنى يىڭياڭ قونالغۇسىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدى.

دى. شىلياڭ ئاياللار دۆلىتىنىڭ ئايال پادىشاھى تاڭ سېڭنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ قالتىس خۇرسەن بولدى ۋە:

— ھېلىقى تاڭ سېڭ تاڭ پادىشاھىنىڭ ئىنىسى. بۈگۈن دۆلىتىمىزگە كەپتۇ، بۇ ھەقىقەتەن تەڭرى ئاتا قىلغان ياخشى پۇر-سەت، — دەيدى — دە، ئۇلۇغ پېشۋانى قونالغۇغا ئەلچىلىككە ئەۋەتتى. ئۇ تاڭ سېڭ بىلەن توي قىلىپ، ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى نوم ئەكىلىشكە يولغا سېلىپ قويماقچى بولدى.

ئۇلۇغ پېشۋا قونالغۇغا كېلىپ تاڭ سېڭغا ئايال پادىشاھ بىلەن توي قىلىش تەكلىپىنى قويدى. تاڭ سېڭ بۇنى رەت قىلدى. جۇبايىچى بىر چەتتە تۇمشۇقنى ئۇچلاپ:

— مەن كۈيۈغۈل بولۇپ قېلىشنى خالايمەن، — دەيدى. سۇن ۋۇكۇڭ:

— ئۇستازىم خوجايىنىڭىز بىلەن تويلىشىشقا رازى، يول-خېتىمىزنى تېز رەك ئالماشتۇرۇپ بېرىپ، بىزنى مەغرىبكە يولغا سېلىپ قويساڭلار بولدى، — دەيدى ئۇلۇغ پېشۋاغا.

سەزىڭ ۋۇكۇڭنى بىر چەتكە تارتىپ:

— سەن مايمۇننىزە، نېمىشقا بۇنداق گەپنى قىلىسەن؟ — دەپ كايىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ:

— ناۋادا بۇ ئىشقا قوشۇلمىسلا، ئايال پادىشاھ يولخېتىنى ئالماشتۇرۇپ بەرمەيدۇ. شۇڭا يالغان تويلىشىش ئارقىلىق تور-دىن قېچىش تەدبىرىنى ئىشلەتسەك، يولخېتىنى ئالماشتۇرۇپ يولمىزغا تىكىۋېتىمىز، — دەيدى. سەزىڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىر نەرسىنى ئاڭقىرىپ جىم بولۇپ قالدى.

بىردەمدىن كېيىن، ئايال پادىشاھ بولغۇسى كۈيۈغۇلنى كۆچۈرگىلى شامال ھارۋىسىغا ئولتۇرۇپ ئۆزى كەلدى. ئايال پادىشاھ تاڭ سېڭنى ئۆزى بىلەن بىللە شامال ھارۋىسىغا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. ئۇنىڭ مەقسىتى ئوردىغا بېرىپ توي مۇراسىمى ئۆتكۈزۈش ئىدى. تاڭ سېڭ ۋۇكۇڭنى زادىلا قويۇپ

بەرمىدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا ئىما قىلىپ:
— ئۇستاز، سىلى تېزرەك ئوردىغا بارسىلا، بىز يولخېتىدە.
نى ئالماشتۇرايلى! — دېدى.
شامال ھارۋىسى قۇيۇندەك مېڭىپ ئوردىغا كەلدى.
جۇباجىي توي ھارقى ئىچىش ئۈچۈن ئالسىغىل توۋلاپ جېدەل
قىلغىلى تۇردى، كۆڭلى يايىراپ كېتىۋاتقان ئايال پادىشاھ كاتتا
زىياپەت تەييارلاشقا پەرمان چۈشۈردى. زىياپەتتە، جۇباجىي بو-
لۇشىغىچە يەپ - ئىچتى، ئۇ قورسىقى تويغاندىن كېيىن ئايال
پادىشاھقا:

— ئېلىپ - تېگىدىغان ئىش تۈگىدى، نوم ئالغىلى ماڭغان-
لار سەپىرىمىزنى باشلايلى، پادىشاھ ئالىيلىرىنىڭ يولخېتىمىز-
نى ئالماشتۇرۇپ بېرىشىنى سورايمەن! — دېدى. سەنزاڭمۇ
ئايال پادىشاھتىن مۇشۇ ئىشنى ئىلتىماس قىلدى، ئايال پادىشاھ
يولخېتىنى كۆرۈپ، شاھانە تامغىنى بېسىپ ۋۇكۇڭغا بەردى.
ۋۇكۇڭ يولخېتىنى قولغا ئېلىپ، جۇباجىي ۋە شا شەيخلەرنى
باشلاپ تاڭ سېڭ بىلەن خوشلاشتى.

— ئالىيلىرى، سىلى مەن بىلەن بىللە چىقىپ ئۇلارنى
شەھەر سىرتىغىچىلىك ئۈزىتىپ قويغان بولسىلا، ئالىيلىرى
ئۇلارغا قايتىپ كېلىپ شان - شەرەپتىن تەڭ بەھرىمەن بولۇش-
نى جىكىلەپ قويغايلا، — دېدى تاڭ سېڭ.

ئايال پادىشاھ بۇنىڭ بىر ھىيلە ئىكەنلىكىنى بىلمەي،
شامال ھارۋىسىنى تەييار قىلىپ ئۇلارنى ئۈزىتىپ قويۇش توغ-
رۇلۇق يارلىق چۈشۈردى.

شامال ھارۋىسى غەربىي دەرۋازىدىن شەھەر سىرتىغا چىق-
تى، تاڭ سېڭ ھارۋىدىن چۈشۈپ، كەينىگە ئۆرۈلدى - دە،
قولنى پۇلاڭلىتىپ:

— ئالىيلىرى، قايتىپ كەتسىلە، كەمىنلىرى نوم ئالغىدە-
لى ماڭىدۇ، — دېدى. ئايال پادىشاھ ھەيران بولۇپ، تاڭ

سېڭىنى يېڭىدىن تارتىپ تۇرۇپ:

— خان ئىنىسى بولمىش ئاكا، زىياپەتنى يەپ بولۇپ ئۆز-
گىرىپ قالغانلىرى نېمىسى؟ — دەدى. جۇباجىيى ساراڭلىقى
تۇتۇپ، ئاغزىنى كالچايتىپ، قۇلاقلىرىنى لەپەڭلىتىپ ئايال
پادىشاھقا تەنە قىلىپ:

— بىز راھىبلار نېمىدەپ ئىسكىلىتلار بىلەن ئەر - خوتۇن
بولغۇدەكمىز، بىزنى تېز قويۇپ بەرسىلە، بىز نوم ئالغىلى
بارىمىز! — دەدى. ئايال پادىشاھ قاتتىق قورقۇپ كېتىپ،
ھارۋىدىلا كەينىگە ئۇچۇپ كەتتى.

شا شەيخ ئالدىراش تاڭ سېڭىنى ئاتقا يۆلەپ چىقىرىپ ماڭاي
دەپ تۇرۇشىغا، تۇيۇقسىز يول ياقىسىدا بىر قىز غىل - پال
كۆرۈنۈپ قويۇپ، قۇيۇن چىقىرىپ تاڭ سېڭىنى ئېلىپ كەتتى.
ئۇ كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا غايىب بولدى.
ۋۇكۇڭ، جۇباجىيى ۋە شا شەيخ ئاتنى يېتىلەپ بۇلۇنقا چىقىپ
قوغلىدى. ئۇلار شۇ قوغلىغان پېتى بىر ئېگىز تاغنىڭ ئالدىغا
كەلدى، قۇيۇنمۇ «شاپپىدە» توختىدى. ئۈچەيلەن بۇلۇتتىن يەر
يۈزىگە چۈشۈپ ئەتراپنى ئىزدەپ غارنىڭ ئاستىدىكى ئىككى قانات-
لىق ئىشىكنى كۆردى، ئىشىك بېشىغا «پىپا غارى» دېگەن
خەتلەر يېزىلغان ئىدى. جۇباجىيى قاراملىق قىلىپ تىرىنىسى
كۆتۈرۈپ ئىشىكنى ئۇرۇپ كۈكۈم - تالقان قىلمۇتەمەكچى بول-
دى. ئۇنى ۋۇكۇڭ توسۇۋالدى.

سۇن دەرۋىش بىرلا سىلكىنىپ بىر ھەرىگە ئايلىنىپ غارغا
كىرىپ كەتتى. راۋاقتا بىر ئايال ئالۋاستى، ئۇستازغا مانتا
يېگۈزۈش كويىدا ئولتۇراتتى. ئۇستاز مانتا يېيىشنى رەت قىلات-
تى. ۋۇكۇڭ ئۇستازى بىلەن ئايال ئالۋاستىنىڭ پاراڭلىشىپ
ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ سەۋر قىلالماي ئەسلىگە قايتىپ:

— ۋۇھ ھايۋان! ئەدەپسىزلىك قىلما! — دەپ گۈرزىسى
بىلەن ئايال ئالۋاستىنى ئۇرۇپ كەتتى. ئايال ئالۋاستى ئاغزىدىن

تۈتەك چىقىرىپ، راۋاڧنى ئىس - تۈتەككە توشقۇزۇۋەتتى، ئاندىن بىر پولات ئارىنى ئېلىپ: — ئەدەپسىز مايمۇنەك! مېنى ماريغۇدەك بولدۇڭمۇ، ئا. رامننى تېتىپ قوي! — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئېلىشقاچ چېكىنىپ، ئايال ئالۋاستىنى غارنىڭ سىرتىغا ئېلىپ چىقتى. جۇباچىي ئىككىسىنىڭ غارنىڭ ئالدىدا ئېلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، شا شەيخكە يۈك - تاققا ياخشى قاراشنى تاپلاپ تىرىنىسىنى كۆتۈرگەن پېتى ئوتتۇرىغا چۈشتى. ئۈچەيلەن ئېلىشا - ئېلىشا ئارىدىن بىرھازا ۋاقىت ئۆتتى، بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. ئايال ئالۋاستى ھىيلە ئىشلىتىپ ۋۇكۇڭ - نىڭ بېشىغا ئارىسىنى سانجىدى. ۋۇكۇڭ ئاغرىققا چىدىماي توۋلاپ كەتتى - دە، كەينىگە ئۇرۇلۇپ قاچتى. جۇباچىي ۋە شا شەيخ ئىشنىڭ چاتاقلىقىنى كۆرۈپ ۋۇكۇڭنىڭ كەينىدىن چې - كىندى.

ئايال ئالۋاستى نۇسرەت قۇچۇپ غارغا قايتتى. ۋۇكۇڭ بىر تاشتا ئولتۇرۇپ، بېشىنى قاماللاپ تۇتۇپ زارلايتتى. جۇباچىي كۈلۈپ:

— ئاغا، مەن ئاغرىپ باققان بەندە ئەمەس، سىزنىڭ بېشى - ئىزىنىڭ ئاغرىپ كەتكىنى قىزىق، — دېدى. ئۈچەيلەن مۇشۇ يەردە بىر ئاخشام ئارام ئېلىپ قالغان گەپنى ئەتە دېيىشىدىغانلىقى توغرىلىق كېڭەشتى.

ھېلىقى ئايال ئالۋاستى پىپا غارىغا چىراغلارنى يېقىپ يېڭى ئۆيگە ئوخشاش چىرايلىق ھەم يوپپورۇق قىلىۋەتتى، ئاندىن تاڭ سېڭىغا ئۆزىنى سۈركەپ، نازۇ كەرەشمە قىلىپ ئۇنى ئۆزىنى ئەمرىگە ئېلىشقا قىزىقتۇردى. تاڭ سېڭى ئايال ئالۋاستى ھەرقاندەك چەكەپ قىلغان بىلەنمۇ ئۇنىماي قويدى. ئايال ئالۋاستى تاڭ سېڭىنىڭ كۆزىگە كىرىۋالدى، ئۇستاز جاھىللىق قىلىپ تۇرۇ - ۋالدى. ۋاقىت يېرىم كېچىگە تاقاپ قالغاندا، ئايال ئالۋاستى

ئاچچىقى كېلىپ:

— بۇنى باغلىۋېتىڭلار! — دەپ قول ئاستىدىكىلەرگە بۇي-
رۇق قىلدى.

ئەتسى، ۋۇكۇڭنىڭ بېشى ساقايدى. ئۇ يەنە ھەرگە ئايلد-
نىپ غارنىڭ يوقۇقىدىن غارغا كىرىپ، ئايال ئالۋاستىنىڭ
تاتلىق ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆردى، ئۇستازىنىمۇ تاپتى. سەزىڭ
ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرۇپ ئاچىقىپ كېتىشىنى تاپىلدى.
ۋۇكۇڭ غاردىن ئۇچۇپ چىقىپ ئەسلىگە قايتتى، جۇبايى
بىلەن شا شەيخە ئۇستازنىڭ ئاخشام ئايال ئالۋاستى بىلەن توي
قىلمىغانلىقىنى دەپ بەردى. جۇبايى كۈلۈپ كېتىپ:

— بەللى! بەللى! ھەقىقىي شەيخەن ئۇ، ئۇنى قۇتۇلدۇ-
رۇۋالايلى، — دەدى. شۇنداق دەپ تىرنىسى بىلەن غارنىڭ
ئىشىكىنى كۈكۈم - تالقان قىلىۋەتتى. ئايال ئالۋاستى غەزەپل-
نىپ پولات ئارىسىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ جۇبايىغا ئېتىلدى.
ئىككىسى بىرنەچچە قەپەس ئېلىشقاندىن كېيىن ئايال ئالۋاستى
كارامىتىنى ئىشقا سېلىپ، قانداقتۇر بىر قورال بىلەن جۇباي-
يىنىڭ ئاغزىنى يارىلاندى. جۇبايى توۋلىغان پېتى ئاغزىنى
ئېتىپ قاچتى. ۋۇكۇڭ ئۇ قورالنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆرگەن
بولغاچقا، سەل ئەندىكىپ گۈزىسىنى يىغىشتۇرۇپ ماڭدى.
ئايال ئالۋاستى نۇسرەت قۇچۇپ غارغا قايتتى.

جۇبايى بىر چەتتە ئاغزىنى تۇتۇپ ئىگراپ ئولتۇراتتى،
ۋۇكۇڭ كۈلۈپ:

— ھاماقەت! تۈنۈگۈن مېنى بېشى ئاغرىيدىكەن دەپ مازاق
قىلغان ئىدىڭ، بۈگۈن سېنىڭ ئاغزىڭغا كەلدى! — دەدى.
ئۇچەيلەن مۈشكۈل ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان بىر چاغدا ۋۇكۇڭ-
نىڭ كۆزىگە بىردىنلا بىر قېرى ئايال كۆرۈندى. يېقىنلاپ
كېلىۋاتقان ئايالنىڭ بېشىدا خەيرلىكنىڭ نىشانى بولغان بۇلۇت
بار ئىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ كەلگەنلىكىنى بىلگەن ۋۇكۇڭ

دەرھال ئىككى ھەمراھنى يۈكۈنۈپ تەزىم بەجا قىلىشقا ئالدىراتتى. ئۆزىمۇ شۇنداق تەزىم بەجا قىلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئەسلىگە قايتتى، ۋۇكۇڭغا ئايال ئالۋاستىنىڭ چاپان ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى، ساكيامۇنى ئەمرىمەرۇپ قىلغاندا ئۇنىڭ بىلەن ئىختىلاپلىشىپ قالغانلىقىنى، ساكيامۇنىنىڭ ئۇنى ئىتتىرىۋەتەن كەنلىكىنى، ئۇنىڭ ساكيامۇنىنىڭ بېگىز بارمىقىنى چىقىۋالغانلىقىنى، ئۇنى ئېيتىپ بەردى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭغا شەرقىي ئەرەش دەرۋازىسىغا جايلاشقان يورۇقلۇق ئوردىسىغا بېرىپ نۆۋەتەن چى كۈندۈز بېگىنى ئىزدەش كېرەكلىكىنى، ئۇ ئالۋاستىنى شۇ يوقىتالايدىغانلىقىنى دېدى.

ۋۇكۇڭ دەرھال بۇلۇتقا چىقىپ شەرقىي ئەرەش دەرۋازىسىغا بېرىپ، نۆۋەتچى كۈندۈز بېگىنى چاقىرىپ كەلدى. نۆۋەتچى كۈندۈز بېگى جۇباجىيىنىڭ ھېلىغىچە ئاغزىنى تۇتۇپ ئىگىراپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، قولى بىلەن سىلاپ، سۈيۈكۈچ قىلدى، جۇباجىيىنىڭ ئاغزى ساقايدى. ئۇ خۇشاللىقىدا، «قال-تەس» دەۋەتتى. ئالۋاستىنى يوقىتىش ئىشى تىلغا ئېلىندى، نۆۋەتچى كۈندۈز بېگى:

— ئۇنى غاردىن ئېلىپ چىقىڭلار، ئاندىن يوقىتاي، — دېدى.

جۇباجىيى بىلەن ۋۇكۇڭ غارنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئايال ئالۋاستىنى راسا تىللىدى، جۇباجىيى تىرنىسى بىلەن ئۇرۇپ ئارا ئىشكىنىمۇ كۆز بىلەن كۆرگۈسىز قىلىۋەتتى. ئايال ئالۋاستى جەڭگە چۈشتى. سۇن دەرۋىش:

— ماكانىڭ قەيەردە؟ — دەپ ۋارقىردى.

ھېلىقى نۆۋەتچى كۈندۈز بېگى تاغ باغرىدا تۇرۇپ ئەسلىي قىياپىتىگە قايتتى، ئۇ ئالتە - يەتتە چى كېلىدىغان قوش تاجلىق خوراز ئىدى، خوراز ئايال ئالۋاستىغا قاراپ بىرلا قىچقىرىۋىدى، ئالۋاستى ئايال شۇئان ئەسلىگە قايتتى. ئۇ ئەسلىي پىپا چوڭلۇقىدا.

تىكى چايان ئالۋاستى ئىدى. خوراز يەنە قىچقىرىپ قويۇۋىدى،
ئالۋاستى بوششىپلا، تاغ باغرىدا ئۆلدى.

ۋۇكۇڭ باشلىق شاگىرتلار نۆۋەتچى كۈندۈز بېگىنى ئۆزدە-
تىپ قويۇپ، غارغا باستۇرۇپ كىردى. چوڭ - كىچىك خىزمەت-
چى قىزلار يەرگە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئۆزلىرىنىڭ ئالۋاستى
ئەمەسلىكىنى، ئالۋاستى تۇتۇپ كەلگەن شىياڭ دۆلىتىنىڭ
پۇقرالىرى ئىكەنلىكىنى ئېيتىشىپ ئۇلاردىن كەچۈرۈم تىلىدى.
ۋۇكۇڭ ئۇستازىنى قۇتقۇزۇپ چىقتى. ئاندىن ئۇ قىزلارغا قايتى-
تىش يولىنى كۆرسىتىپ قويۇپ، پىپا غارىغا ئوت قويۇۋەتتى.
ئۇستاز، شاگىرت تۆتەيلەن مەغرىب تامان يۈرۈپ كەتتى.

27 - باب سەنزىڭنىڭ ئۈچ قاراقچىنى يوقاتىدۇ

قان سۈن دانىشىنى ھەيدىۋەتكەنلىكى

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ ئۇزۇن
ماڭدى. ئۇلار ياز كىرىپ قالغانلىقىنىمۇ تۇپماي قېلىشتى. يول
بويىدىكى مەنزىرىلەردىن زوق بىلەن تاماشا قىلىپ كېتىۋاتقاندا
ئۇلارنىڭ ئالدىغا بىر ئېگىز تاغ ئۇچرىدى. تاغقا كىرىپ ئۇزۇن
ماڭماستىن جۇباچىي ئاتنى ئاستا ماڭدى دەپ ئەيىبلىدى، سۈن
دەرۋىش گۈرزىسىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىۋىدى، ئات قورقۇپ كې-
تىپ سەنزىڭنى ئېلىپ سوكۇلداپ مېڭىپ، ئۇلاردىن خېلى
ئۇزاق كەتتى. تاڭ سېڭ تىزگىنىنى سىيرىدى، توساتتىن بىر
يەردە چېلىنىۋاتقان داقا - دۇمباق ئاۋازى ئاڭلاندى. يول بويىدە-
كى دەرەخلىكتىن قىلىچلىرى يالىڭاچلانغان ئوتتۇردىن ئارتۇق
قاراقچى يوپۇرۇلۇپ چىقىپ كەلدى، قورقۇپ كەتكەن تاڭ سېڭ
ئاتتىن يىقىلىپ چۈشۈپ:

— بەگلىرىم، ماڭا رەھىم قىلىڭلار! — دەپ نالە قىلدى.
قاراقچىلار تاڭ سېڭنىڭ يېنىدا پۇل - پۇچەك يوقلۇقىنى

كۆرۈپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى سالدۇرۇپ، ئاتنى يېتىلەپ ماڭدى. تاڭ سېڭ ئامالنىڭ يوقىدىن كەينىدە كېلىۋاتقان شا-گىرتلىرىنىڭ يانلىرىدا ئىككى سەر پۇل بارلىقىنى دەپ يالغان ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن قاراقچىلار تاڭ سېڭنى دەرەخكە باغلاپ قويدى. بۇ ئەھۋالنى يىراقتىن كۆرگەن ۋۇكۇڭ جۇباچىي بىلەن شا شەيخكە ئاستا مېڭىشقا بۇيرۇپ، ئۆزى كىچىك شەيخكە ئايلاندى. ئۇستازنىڭ ئالدىغا كەلدى.

قاراقچىلار ۋۇكۇڭنى ئورنۇپلاشتى. ۋۇكۇڭ بوپىدا پۇلغا يارىغۇدەك نەرسىلەر بار، ئۇستازنى قويۇپ بەرسەڭلار، ھەممىنى ئېلىپ كەتسەڭلار بولدى، دەپ ئۇلارنى ئەخمەق قىلدى. قاراقچىلار تاڭ سېڭنى قويۇپ بەردى، تاڭ سېڭ ئانقا مېنىپ كەينىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ھەش - پەش دېگۈچە ئەسلىگە قايتىپ، قاراقچىلار بۇلاپ كەلگەن دەپنە - دۇنيانى ئۈچكە بۆلۈپ، ئۆزى بىر ئۆلۈشنى ئالدىغانلىقىنى ئېيتتى. قاراقچىلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرى غەزەپلەنگەن پېتى قولىدىكى ياراغ بىلەن ۋۇكۇڭنىڭ تاقىرى بېشىغا بىرنەچچىنى سالدى. ھېچنېمە تەسىر قىلمىغان بولۇۋالغان ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى ئېلىپ مۇنداقلا پۇلاڭلىتىپ ئىككى قاراقچىنى جە-ھەننەمگە ئۇزاتتى، قالغانلىرى قورقۇپ قېچىپ كېتىشتى.

تاڭ سېڭ ۋۇكۇڭنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىنى بىلىپ ئۇ-نىڭغا كايىدى. جۇباچىيغا ئىككى قاراقچىنى كۆمۈپ قويۇشنى ئېيتتى. ئۇلار يولىنى داۋاملاشتۇردى. بىردەم ماڭغاندىن كې-يىن بىر قورۇ كۆرۈندى، ئۇلار شۇ قورۇغا چۈشتى. بۇ يەتمىش ياشتىن ئاشقان، ئالتە ياشلىق نەۋرىسى بار ياڭ فامىلىلىك بوۋاي، موماينىڭ ئۆيى ئىدى. تاڭ سېڭ ئۇلاردىن ئۇلارنىڭ ئوغلىنى سورىدى. بوۋاي چوڭقۇر تىنىۋېتىپ، ئوغلىنىڭ ئۆيىدە ئەمەسلىكىنى، سىرتتا قاراقچى بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئېيتتى. سەنزاڭ كۆڭلىدە: «ۋۇكۇڭ ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن قاراقچىنىڭ

بىرى شۇنىڭ ئوغللىمىدۇ؟» دېگەنلەرنى ئويلىدى.

ھېلىقى قاراقچىلارنىڭ ئارىسىدا دەرۋەقە ياكى بوۋاينىڭ ئوغلى بار ئىدى. يېرىم كېچىدە ئۇ بىر توپ قاراقچىنى باشلاپ ئۆيگە كەلدى، ئاق ئاتنى كۆرۈپ تاڭ سېڭ قاتارلىقلارنىڭ ئۆز ئۆيىگە چۈشكەنلىكىنى بىلدى - دە، قالتىس خۇرسەن بولۇپ باشقا قاراقچىلار بىلەن قىلىچى بىلەشكە كىرىشتى. ياكى بوۋاي ئۇلارنىڭ گەپ - سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قېلىپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئارقا ئىشىكتىن قاچۇرۇۋەتتى.

قۇياش شەرقتىن ئەمدىلا كۆتۈرۈلۈشىگە قاراقچىلار ئۇلارغا يېتىشىۋالدى. ۋۇكۇڭ قاراقچىلارنى توستى، ئۇستازىنى ئالدىدا ماڭدۇرۇۋەتتى. سەزىڭ ۋۇكۇڭغا ئادەمنىڭ جېنىغا زامىن بولمىسىنى تاپىلدى. ۋۇكۇڭنىڭ قۇلىقىغا بۇ گەپ قانداق كىرىپ، گۈزىسىنى ئوينىتىپ، قاراقچىلارنىڭ ھەممىسىنى يەر چىشلەتتى. ياكى بوۋاينىڭ ئوغلىنىڭ جەستىنى تېپىپ، بېشىنى كېسىۋېلىپ تاڭ سېڭنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. تاڭ سېڭ قان تېمىۋاتقان باشنى كۆرۈپ قورقۇپ كېتىپ ئاتتىن يېقىلىپ چۈشتى. ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا چەمبىرەك چىڭگىتىش ئەپسۇندى. نى ئوقۇشقا باشلىدى. ۋۇكۇڭ بېشىنىڭ ئاغرىقىغا چىدىماي جېنىنى قويدىغان يەر تاپالماي تاڭ سېڭدىن رەھىم - شەپقەت تىلىدى. سەزىڭ:

— سېنىڭ ماڭا لازىمىڭ يوق، سەن كەتكىن! — دەپ ئۇنىڭ ئاغزىنى ئاچۇرمىدى. ۋۇكۇڭ ئۇستازىنىڭ قەتئىي نىيەت-كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، نائىلاج كېتىپ قالدى.

سۇن دەرۋىش ئەسلىي خۇاگوشەن تېغىغا كەتمەكچى ئىدى، ئەمما شۇ يەردىكى غارغا جايلاشقان جىنلارنىڭ مازاق قىلىشىدىن ئەنسىرەپ، ھەق - ناھەقنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يېنىغا بارماقچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرلا موللاق ئېتىپ ئەۋلىيا تېغىغا كەلدى. ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا-

ۋانى كۆرۈپلا ھۆڭرەپ يىغلاپ تاشلىدى، ئۇستازنىڭ ئۆزىنى قوغلىۋەتكەنلىكىنىڭ جەريانىنى بىرقۇر سۆزلەپ بەردى. شەپقەت-كار بۇدساتۋا:

— تاڭ سېڭ شۇ تاپنىڭ ئۆزىدە پېشكەللىككە ئۇچرايدۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي سېنى ئىزدەيدۇ. مۇرتى كەلگەندە ئۇستازىڭغا دەيمەن، سەن مۇشۇ يەردە قال، — دېدى.

سەزىڭ ۋۇكۇڭنى ھەيدىۋەتكەندىن كېيىن، جۇباجىيې ئالدىدا يول باشلاپ ماڭدى. ئۇلار مەغرىبكە قاراپ ئەللىك چاقىرىم ماڭغاندىن كېيىن تاڭ سېڭنىڭ قورسىقى ئېچىپ جۇباجىيېنى سەدىقە تاماق ئەكىلىشكە بۇيرۇدى. جۇباجىيې كۆككە چىقىپ ئەتراپقا قارىدى، يېقىن ئەتراپتا بىرەر تۇتۇنمۇ كۆرۈنمىدى. تاڭ سېڭ بولماي جۇباجىيېغا بىر كوزەك سۇ ئەكىلىشنى بۇيرۇدى. ئۇ يېرىم كۈن ساقلىغان بولسىمۇ كەلمىگەچكە، تاڭ سېڭ جۇباجىيېنى ئالدىرىتىشقا شا شەيخنى ئەۋەتتى. شا شەيخ كېتىپ قالغاندىن كېيىن سەزىڭ بىر نەرسىنىڭ شەپسىنى ئاڭلاپ كەينىگە ئۇرۇلدى، قارىسا، ۋۇكۇڭ ساپال كوزىنى ئۇستازىغا تەڭلەپ، يول بويىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇراتتى. تاڭ سېڭ:

— ئۆلۈپ كەتسەممۇ سەن ئەكەلگەن ئۇسسۇلۇقنى ئىچمەي-مەن! سېنىڭ ماڭا لازىمىڭ يوق، ماڭ كەت! — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ ۋۇكۇڭغا پەرۋا قىلمىدى. ۋۇكۇڭ بىردىنلا يىرگىدى. نىچىلىك قىياپىتىنى ئاشكارىلاپ:

— ۋۇھ تاقىر باش، سەن مېنى مۇشۇنداق كۆزگە ئىلمام-سەن! — دەپ ئۇنىڭغا تىل سالدى - دە، گۈرزىسىنى تاڭ سېڭنىڭ دۈمبىسىگە نوقۇدى. تاڭ سېڭ شۇن ئاھىشسىدىن كېتىپ يەرگە يىقىلدى. ۋۇكۇڭ ئىككى بوپىنى كۆتۈرۈپ بۇلۇتقا چىقىپ ئاللىقاياقلارغا يۈرۈپ كەتتى.

جۇباجىيې تاغ باغرىغا سۇ ئالغىلى چۈشۈپ جىلغىدىكى بىر كەپنى كۆردى ۋە چىرايى سولغۇن سېمىز شەيخكە ئايلىنىپ،

ئىشكىنى چېكىپ سەدىقە تامىقى تىلىدى. كەپىدىن بىر موماي چىقىپ ئۇنىڭ كېسەلچان چىرايىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا بىر كوزا تاماق بەردى. جۇباچىي يولدا كېلىۋېتىپ شا شەيخ بىلەن ئۇچراشتى. ئۇلار سۇ ئېلىپ بىللە قايتىپ كەلدى، قارىسا ئۇستازى ئەس - ھوشىنى بىلمەي يەردە ياتقان. ئىككىسى بىر-بەس يىغلاشتى. جۇباچىي ئۇستازنى ئۆلدىگە چىقىرىپ، يۈك-تاقىلارنى بۆلۈشۈپ، ھەرقايسى ئۆز يولىغا مېڭىشنى ئېيتتى. شا شەيخ ئۇستازغا تارتىشىپ، ئۇنى قۇچاقلاپ يەنە بىرپەس يىغلىدى. بىردىنلا ئۇستازنىڭ تىنىقى بارلىقىنى بايقاپ دەرھال ئۇنى يۆلدى. بىردەمدىن كېيىن، سەزىڭ ھوشىغا كېلىپ: — جۇۋاينىمەك مايمۇن مېنى ئۆلتۈرۈپ قويغىلى قىل قالدى! — دەپ تىللىدى. جۇباچىي ئۇستازنىڭ گېپىدىن ۋۇ-كۇڭنىڭ ئۇستازنى ئۇرۇپ بوپىنى بۇلاپ كەتكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ غەزەپلىنىپ:

— نېمىدېگەن يولسىز مايمۇنەك بۇ! ئىنىم، سەن ئۇستاز-نىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغىن، مەن يۈك - تاقىلارنى ئەكىلد-ۋالاي، — دېدى.

— سەن مايمۇنەك بىلەن چىقىشالمايسەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە قوپال گەپ قىلسەن، يەنىلا ۋۇجىڭنىڭ بارغىنى تۈزۈك، — دېدى سەزىڭ.

شا شەيخ بۇلۇتقا چىقىپ ساق ئۈچ كېچە - كۈندۈز يۈرۈپ خۇاگوشەندىكى سۇ پەردىلىك غارغا كەلدى. ۋۇكۇڭ ئېگىز پەش-تاقىتا يولخېتىنى ئوقۇپ ئولتۇراتتى. شا شەيخ ئۆزىنى باسالماي: — ئاغا، يولخېتىنى نېمىشقا ئېلىۋالسىز؟ — دەپ ۋارقى-رىدى.

ۋۇكۇڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى، لېكىن شا شەيخنى تونىماي ئەتراپتىكى مايمۇنلارغا ئۇنى تۇتۇشنى بۇيرۇدى ۋە: — ئۆزۈڭ كىم بولسىن؟ بۇ يەرگە كېلىشكە قانداق پېتىد-

دىڭ؟! — دەدى.

شا شەيخ ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا قىلدى، ئۇنى قايتىپ كېتىشكە، مەغرىبتىن نوم ئالغىلى بىللە بېرىشقا ئۈندىدى. ناۋادا بېرىشنى خالىمىسا، بوپىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ مەغرىبكە نوم ئالغىلى بارىدىغانلىقىنى ئېيتتى. شا شەيخ كۈلۈپ تۇرۇپ، تاڭ سېڭىڭلا نومغا ئېرىشىدىغانلىقىنى، سۇن دەۋىنىمۇ نومغا ئېرىشىدۇ دېگەن گەپنى ئاڭلىدى. مىغانلىقىنى دەدى. ۋۇكۇڭ شۇ ھامان مايۇنچاقلارغا دەپ سەن-زىڭ، جۇبايى ۋە شا شەيخنى ئاچىقتۇردى.

شا شەيخ دەرغەزەپكە كېلىپ:

— نەدىكى شا شەيخ بۇ! — دەدى — دە، يارقىنى كۆتۈرۈپ يالغان شا شەيخنى ئوردى. يالغان شا شەيخ ئۆلدى. ئۇ ئەسلى مايۇن ئالۋاستى ئىدى. ھېلىقى ۋۇكۇڭ تېرىكپ مايۇنچاقلارغا شا شەيخنى قورشۇپلىشقا بۇيرۇدى. شا شەيخ قورشۇنى بۆسۈپ چىقىپ، بۇلۇتقا چىقىپ جەنۇبىي دېڭىزدىكى شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يېنىغا ھالىنى ئېيتقىلى ماڭدى.

شا شەيخ بىر كېچە — كۈندۈز مېڭىپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يېنىغا كەلدى. قارىسا، ۋۇكۇڭ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ يېنىدا تۇراتتى، ئۇ يارقىنى كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭنى ئۇرۇشقا تەم-شەلدى. شا شەيخ شەپقەتكار بۇدساتۋانغا دەرد ئېيتىپ، نەچچە كۈن ئىچىدە بولغان ۋەقەلەرنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا شا شەيخكە ۋۇكۇڭنىڭ نەچچە كۈندىن بېرى مۇشۇ يەردە ئىكەنلىكىنى، بىر قەدەم نېرى كەتمىگەنلىكىنى ئېيتتى. شا شەيخ دېگەنلىرىنىڭ يالغان ئەمەسلىكىنى ئېيتتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ۋۇكۇڭنى شا شەيخ بىلەن بىللە خۇاگو-شەن تېغىغا بېرىشقا بۇيرۇدى. ئۇلار شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن خوشلىشىپ بۇلۇتقا چىقىپ مېڭىپ كېتىشتى.

28 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ يالغان مايمۇنى يوقاتقانلىقى

ئۇلار خۇاڭوشەن تېغىغا يېتىپ كەلدى، سۇن دەرۋىش سۇ پەردىلىك غارغا قارىسا، دەرۋەقە ھېلىقى سۇن ۋۇكۇڭ تاش سۇپىدا مايمۇنچاقلار بىلەن ئويىناپ ئولتۇراتتى، ئۇ ئۆزىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى. بۇنى كۆرۈپ غەزەپلەنگەن ۋۇكۇڭ ئال-تۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى چىقىرىپ يالغان ۋۇكۇڭ-نىڭ ئالدىغا باردى ۋە:

— نەدىن كەلگەن ئالۋاستى سەن، مېنىڭ قىياپىتىمگە كىرىۋېلىپ ئەۋلادىمنى ئۆزۈڭنىڭ قىلىۋېلىشقا قانداق پېتىد-دىڭ؟! — دەپ تىللىدى. يالغان ۋۇكۇڭ جاۋابمۇ قايتۇرما-ستىن، تۆمۈر كالتىكىنى ئويىنىتىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى غار سىرتىدا كەسكىن ئېلىشتى. شا شەيخ قايسىسىنىڭ راست، قايسىسىنىڭ يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتەلمەي كىمگە ھەمدەم بولۇشنى بىلەلمىدى.

سۇن دەرۋىش ئېلىشقاچ، شا شەيخكە قايتىپ بېرىپ ئۇستا-زىغا بۇ ئىككىيلەننىڭ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ قېشىغا بېرىپ راست - يالغانلىقىنى پەرقلەندۈرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ قويۇشنى تاپىلدى. ھېلىقى ۋۇكۇڭمۇ شا شەيخكە شۇنداق دېدى. شا شەيخ ئامال يوق ئۇستازىنىڭ يېنىغا قاراپ ماڭدى.

ئىككى ۋۇكۇڭ ئېلىشا - ئېلىشا جەنۇبىي دېڭىزغا باردى. ئۇلارنىڭ قايسىسى راست، قايسىسى يالغان، شەپقەتكار بۇدسات-ۋامۇ پەرقلەندۈرەلمىدى. ئۇ شاگىرتى خۇيئەن بىلەن ئىزچى بالىنى بىر چەتكە تارتىپ:

— ئىككىڭلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىرىنى تۇتۇپ تۇرۇڭ-لار، مەن چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇيمەن، بېشى ئاغرىغىنى راست ۋۇكۇڭ، بېشى ئاغرىمىغىنى يالغان ۋۇكۇڭ

بولدۇ، — دەپدى ئاستاغىنە.

شەپقەتكار بۇدساتۋا چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇننى ئوقۇ-
دى، دەرۋەقە ئىككىلىسى بېشى ئاغرىپ ۋاچانلاپ كەتتى. بېشى-
نى تۇتۇپ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇند-
نى ئوقۇماسلىقىنى ئۆتۈندى. شەپقەتكار بۇدساتۋا چەمبىرەك
چىڭتىش ئەپسۇننى ئوقۇشتىن توختىشى ھامان ئىككىسى يەنە
تۇتۇشۇپ كەتتى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— ئەينى يىلى ۋۇكۇڭ ئەرشىنى قالايمىقان قىلغاندا، ئەرش-
تىكى ئەۋلىيالار سىلەرنى تونۇپ كەتكەن، سىلەر راست -
يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىڭلارنى ئەرشكە چىقىپ پەرقلەندۈرۈڭ-
لار! — دەپدى. ھەر ئىككىلا ۋۇكۇڭ باش ئۇرۇپ شەپقەتكار
بۇدساتۋاغا رەھمەت ئېيتتى.

ئىككىسى ئېلىشا - ئېلىشا جەنۇبىي ئەرش دەرۋازىسىغا
باردى، ئۇلار شۇ ئېلىشقانچە پۈشتەپلەك سارىيىغا كىردى.
ئەرشتىكى ئەۋلىيالار ئۇلارنى دەماللىققا پەرقلەندۈرەلمىدى. يۈ-
رۈن سۇلتان ۋايجىرانغا ئالۋاستى ئەينەك ئەكېلىشنى بۇيرۇدى،
ئويلىمىغان يەردىن ئەينەككە ھەر ئىككىلا ۋۇكۇڭنىڭ سايىسى
چۈشتى، ئۇلارنىڭ بېشىدىكى ئالتۇن چەمبىرىكى، كىيىم -
كېچەكلىرى ئوخشاش ئىدى. يۈرۈن سۇلتان ئىلاجسىزلىقتىن
ئۇلارنى سارىيىنىڭ سىرتىغا ھەيدىۋەتتى. ئىككى ۋۇكۇڭ ئې-
لىشقان پېتى ئەرشتىن ئۇستازنىڭ يېنىغا قاراپ يول ئالدى.
شا شەيخ ئۇستازنىڭ يېنىغا كېلىپ بولغان ئەھۋالنى ئۇ-
نىڭغا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. سەزىڭ شۇندىلا ئۆزىنىڭ ۋۇ-
كۇڭنى خاتا ئەيىبلەپ قويغانلىقىنى سەزدى. ئۇلار پاراڭلىشىپ
تۇرغاننىڭ ئۈستىگە كۆكتىن ۋاراڭ - چۈرۈڭ ئاڭلاندى، ئىككى
ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى. شا شەيخ ئەقىل كۆرسىد-
تىپ، جۇباجىي ئىككىسى ئىككى ۋۇكۇڭنى بىردىن تۇتۇپ تۇ-
رۇشنى، ئۇستازنىڭ چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇنى ئوقۇشنى،

قايسىسىنىڭ بېشى ئاغرىسا شۇنىڭ راست ۋۇكۇڭ بولىدىغانلىقىدىن.
نى دەيدى. سەزناڭ چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇمنى ئوقۇدى،
ھەر ئىككىلا ۋۇكۇڭ بېشىم ئاغرىپ كەتتى دەپ ۋايساپ:
— بىز شۇنچىلىك ئېلىشىپ ھالىمىز قالمىغان تۇرساق،
يەنە ئەپسۇن ئوقۇۋاتىدىلىغۇ! — دەيدى. سەزناڭ ئوقۇشتىن
توختاشقا مەجبۇر بولدى. ئىككىسى يەنە ئېلىشىپ كەتتى، ئىككى-
كىسى ئۆزلىرىنىڭ راست - يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى ئايرىش
ئۈچۈن دوزاخ مۇئەككىلىنىڭ يېنىغا بارىدىغان بولدى.
ئۇلار سۈرلۈك دوزاخ سارىيىغا بېرىپ ئەھۋالنىڭ جەريانىدىن.
نى بىرقۇر سۆزلەپ، دوزاخ مۇئەككىلىنىڭ قايسىسىنىڭ راست
ۋۇكۇڭ، قايسىسىنىڭ يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى ئايرىپ بې-
رىشنى ئىلتىماس قىلدى. دوزاخ مۇئەككىلى ھۆكۈمدارغا ھا-
يات- ماماتلىق دەپتىرىنى ئېلىپ چىقىشنى بۇيرۇدى. دەپتەردە
«سۈن دەرۋىش» دېگەن ئىسىم يوق ئىدى. كىشىگەرە
بۇدساتۋا:

— ئۇلارنىڭ قايسىسىنىڭ راست، قايسىسىنىڭ يالغان ۋۇ-
كۇڭ ئىكەنلىكىنى دى تىڭ ئايرىسۇن، — دەيدى.
دى تىڭ كىشىگەرە بۇدساتۋانىڭ قول ئاستىدىكى قىمىر
قىلماي يېتىپ كېلىۋاتقان بىر ھاياۋاننىڭ ئىسمى ئىدى. ئالەمدە
يۈز بەرگەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى شۇ بىلەتتى. دى تىڭ كىشى-
تىگەرە بۇدساتۋانىڭ پەرمانىغا ئاساسەن سۈرلۈك سارايدا يېتىپ
تۇرۇپ بولۇۋاتقان پاراڭلارنى ئاڭلىغاندىن كېيىن كىشىگەرە
بۇدساتۋاغا:

— قايسىسىنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى بىلگەن تەقدىردىمۇ
يۈزىدە دېگىلى بولمايدۇ، تۇتۇشتىن گەپ ئاچقىلى تېخىمۇ بول-
مايدۇ، — دەيدى، كىشىگەرە بۇدساتۋا:
— ئەمىسە قانداق قىلىمىز؟ — دەيدى. دى تىڭ:
— بۇدداننىڭ چېكى يوق، — دەيدى.

دوزاخ مۇئەككىلى شۇئان سەگەكلىشىپ كەتتى ھەم ئىككى
ۋۇكۇڭغا:

— راست ۋۇكۇڭ ۋە يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىڭلارنى ئايرى-
ماقچى بولساڭلار، لېيىن ئىبادەتخانىسىدا تۇرۇۋاتقان ساكيامۇ-
نىنىڭ ھۇزۇرىغا بېرىڭلار، — دېدى.

ئىككى ۋۇكۇڭ دوزاختىن چىقىپ، بۇلۇتقا چىقىپ، ئېلىد-
شا. ئېلىشا غەربىي ئەرشتىكى لېيىن ئىبادەتخانىسىغا باردى.
شەپقەتكار بۇدساتۋامۇ كەلدى، ئىككىسى قايسىسىنىڭ راست ۋۇ-
كۇڭ، قايسىسىنىڭ يالغان ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى ئايرىپ بېرىش-
نى ئىلتىماس قىلدى. ساكيامۇنى كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ئالتە قۇلاقلىق مایمۇن يالغان ۋۇكۇڭ بولسۇن، —
دېدى. ھېلىقى مایمۇن ساكيامۇنىنىڭ ئۆزىنىڭ تېگى - تەكتىنى
دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قورقۇپ كەتتى - دە، قېچىشقا تەمشەلدى.
ئەۋلىيالار ئۇنىڭ قاچماقچى بولغانلىقىنى كۆرۈپ تەڭلا يوپۇرۇ-
لۇپ كېلىشتى. مایمۇن تىترەپ بىر ھەرگە ئايلاندى. ئۇ ئۇچۇپ
كەتمەكچى بولدى. ساكيامۇنى ئالتۇن پاترىسىنى چىقىرىپ،
ھەرنى پاترا بىلەن باستۇرۇۋالدى. كۆپچىلىك بۇنى بىلمەي،
مايمۇننى قېچىپ كەتتى، دەپ ئويلىدى. ساكيامۇنى كۈلۈپ
تۇرۇپ:

— ئەۋلىيالار، ھېلىقى ھەرە قېچىپ كەتمىدى، مەن ئۇنى
پاترا بىلەن باستۇرۇۋالدىم، — دېدى.

كۆپچىلىك يېقىن كېلىپ پاترىنى كۆتۈردى، پاترىنىڭ ئاس-
تىدا ئالتە قۇلاقلىق بىر مایمۇن تۇراتتى. ۋۇكۇڭ ئاچچىقىغا
پايلىماي ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسى بىلەن ئۇنى ئۇ-
رۇپ ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بولدى. ساكيامۇنى:

— سادۇ! سادۇ! — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— ئۇنىڭغا رەھىم قىلماسلىق كېرەك. ئۇ مېنىڭ ئۇستا-
زىمنى ئۇرغان، بوپىلارنى بۇلاپ كەتكەن، ئۇ ئۆلۈمگە مەھ-

كۆم، — دەدى.

ساكيامۇنى ۋۇكۇڭنى سەنزاڭنىڭ يېنىغا شەپقەتكار بۇدساتە-
ۋانى قوشۇپ ئەۋەتتى. سەنزاڭغا ۋۇكۇڭنى ئېپقېلىشقا بۇيرۇ-
دى. شەپقەتكار بۇدساتاۋا ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە بۇلۇتقا چىقىپ
لېيىن ئىبادەتخانىسىدىن ئايرىلدى. ئۇلار دېھقان كەپسىگە كەل-
دى. شەپقەتكار بۇدساتاۋا سەنزاڭغا ئالۋاستىنى يوقىتىش جەريا-
نىنى سۆزلەپ بەردى، ئاندىن:

— سىلەرنىڭ سەپىرىڭلاردا خەتەرلەر قاتمۇقات، سىلى پە-
قەت ۋۇكۇڭنىڭ قوغداپ مېڭىشى بىلەنلا مەغرىبكە بارالايدىلا، —
دەدى.

سەنزاڭ شەپقەتكار بۇدساتاۋاغا تەزىم قىلىپ رەھىمىتىنى
ئېيتتى. جۇبايىي خۇاگوشەن تېغىدىن بوپىلارنى ئەكەلدى.
ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىر نىيەت - بىر مەقسەتتە يەنە
مەغرىب تامان يۈرۈپ كەتتى.

29 - باب سۇن دەروېشنىڭ يالقۇنتاغدا بانان يەلپۈگۈچى ئارىيەت ئالغانلىقى

كۈنلەر كۈنلەرنى قوغلىشىپ ئۆتۈپ، يازدىن كېيىن يەنە
كۈز كەلدى. بىر كۈنى ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ھاۋانىڭ
ئوتتەك ئىسسىقلىقىدىن ئەجەبلىنىپ، ۋۇكۇڭنى بىلىپ بېقىش
ئۈچۈن ئەۋەتتى. ۋۇكۇڭ بىر جاڭزىغا كېلىپ بۇ يەرنىڭ يالقۇن-
تاغ دەپ ئاتىلىدىغانلىقىنى، بۇ يولنىڭ سەككىز يۈز چاقىرىم
ئارىلىقىدا ۋولقان بارلىقىنى، بۇ ئارىلىقتىن ھېچكىمنىڭ ئۆتەل-
مەيدىغانلىقىنى ئۇقتى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى شۇ جاڭ-
زىغا چۈشكۈن قىلدى. ۋۇكۇڭ جاڭزا ئىگىسىدىن يالقۇنتاغدىن
قانداق ئۆتۈپ كەتكىلى بولىدىغانلىقى توغرىلىق سورىدى. جاڭزا
ئىگىسى ۋۇكۇڭغا غەربىي جەنۇبتىكى بىر مىڭ تۆت يۈز چاقىرىم

كېلىدىغان زۇمرەت بۇلۇت تېغىغا جايلاشقان بانان غارىدا تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكىنىڭ بىر بانان يەلپۈگۈچى بارلىقىنى، ئۇ يەلپۈگۈچنى بىر يەلپۈسە، ئوت ئۆچىدىغانلىقىنى، ئىككى يەلپۈسە شامال چىقىدىغانلىقىنى، ئۈچ يەلپۈسە يامغۇر ياغىدىغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ ھەر ئون يىلدا بىر قېتىم ئۇنىڭدىن يامغۇر تىلەيدىغانلىقىنى، ئۇ يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن زىرا-ئەت تېرىپ تېرىكچىلىك قىلىدىغانلىقىنى دەپ بەردى. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ:

— بانان يەلپۈگۈچنى ئارىيەتكە ئەكەلەي — دەيدى — دە، بىرلا موللاق ئېتىپ كۆزدىن يوقالدى. ھودۇقۇپ كەتكەن جاڭزا ئىگىسى:

— ھەزرىتىم! سىلى ئەسلىي ئەۋلىيا ئىكەنلا ئەمەسمۇ! — دەيدى.

ۋۇكۇڭ زۇمرەت بۇلۇت تېغىدىكى بانان غارىغا كېلىپ، بىر ئوتۇنچىدىن تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكىنىڭ ئىسمىنىڭ لوجانۇ ئىكەنلىكى، يالماۋۇز كالىنىڭ خوتۇنى، خۇڭ خەيغېرنىڭ ئاپىسى ئىكەنلىكىنى ئۇقتى. ۋۇكۇڭ كۆڭلىدە: «چاتاق بوپتۇ، رەقىبىلەر يەنە ئۇچرىشىپ قاپتۇق» دەپ ئويلىدى. ئۇ نائىلاج غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ مەلىكىنى چاقىردى.

لوچانۇ «سۇن ۋۇكۇڭ» دېگەن ئىسمىنى ئاڭلاپ دەرغەزەپكە كېلىپ:

— بۇ مايمۇنەك دەرۋەقە بۈگۈن كەپتۇ! — دەيدى ۋە ئىككى شەمشىرنى كۆتۈرۈپ غارىدىن چىقتى. ئۇ:

— ۋۇكۇڭ قېنى؟ — دەيدى. ۋۇكۇڭ ئالدىراش ئۇنىڭغا سالام بېرىپ:

— يەڭگە، مەن يالماۋۇز كالا بىلەن خۇاگوشەن تېغىدا ئاغا-ئىنى بولۇشقان، بۈگۈن بانان يەلپۈگۈچىڭنى ئارىيەتكە ئالاي دەپ كېلىشىم، — دەيدى. لوچانۇ:

— بولدى بەس! بېشىڭنى تۈتە، شەمشىرىمنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆر، ئاندىن يەلپۈگۈچى ئارىيەت بېرىمەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ بېشىنى تۈتۈپ بەردى، لوچانۇ ۋۇكۇڭنىڭ بېشىغا ئون نەچچە قېتىم شەمشەر ئوردى. ۋۇكۇڭنىڭ مىدىر قىلماي تۇرغانلىقىنى كۆرگەن مەلىكە ساراسمىگە چۈشۈپ كەينىگە قايتتى. ۋۇكۇڭ مەلىكىنىڭ بانان يەلپۈگۈچىنى بەرگۈسى يوقلۇقىدىكى كۆرۈپ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى قاراڭغۇ چۈشكۈچە ئېلىشتى. لوچانۇ ۋۇكۇڭنىڭ گۈزىسىنىڭ ئېغىرلىقىنى، ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، بانان يەلپۈگۈچىنى چىقىرىپ بىرپەس قارا قۇيۇن چىقاردى، قۇيۇن ۋۇكۇڭنى ئۇچۇرۇپ كەتتى. ۋۇكۇڭ قېقىلىپ - سوقۇلۇپ، ھەرقانچە قىلىپمۇ يەرزىگە چۈشەلمىدى، بىر كېچە دوملاپ يۈردى، تاڭ ئاتقان چاغدا ھەرھالدا بىر تاشنى قۇچاقلاپ تۇتۇۋېلىپ كۆزىنى ئاچتى، ئۇ ئۆزىنىڭ تۈمەن چاقىرىم يىراقلىقتىكى بۇدساتۋا لىڭ جى تۇرىدىغان شياۋشۇمى تېغىغا كېلىپ قالغانلىقىنى بىلدى. — نېمىدېگەن قالىتس قۇيۇن بۇ! مېنى بۇ يەرگە ئەكېلىپ قويدى، — دېدى.

ۋۇكۇڭ تاغدىن چۈشۈپ لىڭ جى بۇدساتۋادىن مەسلىھەت سورىدى. لىڭ جى بۇدساتۋا ئۇنىڭغا ئەينى يىلى ساكىيامۇنى ئۆزىگە بەرگەن «قۇيۇن توختىتىش دورىسى» نى بەردى. ۋۇكۇڭ قۇيۇن توختىتىش دورىسىنى قوينىغا سېلىپ بىرلا موللاق ئېتىپ بانان غارىغا كەلدى. لوچانۇ غاردىن چىقىپ ۋۇكۇڭ بىلەن بىر نەچچە قەپەس تۇتۇشقاندىن كېيىن لوچانۇ ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ، بانان يەلپۈگۈچىنى چىقىرىپ كۈچەپ يەلپۈدى. ۋۇكۇڭ مىدىر - مىدىر قىلماي تۇردى. ئۇ يەنە ئىككى قېتىم يەلپۈدى، ۋۇكۇڭ يەنىلا تاغداك مىدىرلىماي تۇرۇۋەردى. لوچانۇ ھودۇقۇپ كەتتى - دە، بانان

يەلپۈگۈچنى ئېلىپ غارغا كىرىپ ئىشكىنى تاقىۋالدى.
ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئىشكىنى تاقىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ قۇيۇن
توختىتىش دورىسىنى ئاغزىغا سېلىپ، بىرلا سىلكىنىپ بىر تال
قۇرتقا ئايلىنىپ ئىشكىنىڭ يوقۇقىدىن غارغا كىرىۋالدى. لوچا-
نۇ غارغا كىرىپ:

— ئۇسساپ ئۆلەي دېدىم، چاي كەلتۈرۈڭلار! — دېدى.
بىر چەتتە تۇرغان دېدەك چاي كەلتۈردى. چاينىڭ ئۈستىدە
كۆپۈك كۆپ ئىدى، ۋۇكۇڭ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ دەرھال
كۆپۈككە كىرىۋالدى، لوچانۇ چاينى ئىچكەن چاغدا ئۇنىڭ قور-
سىقىغا كىرىۋېلىپ ئەسلىگە قايتتى ۋە:

— يەڭگە، بانان يەلپۈگۈچنى بېرىپ تۇرۇڭ! — دېدى -
دە، لوچانۇنىڭ قورسىقىدا موللاق ئېتىپ، قورسىقىغا تېپىپ
ئۇنىڭ ھالىنى قويمىدى. لوچانۇ ئاغرىق ئازابى دەستىدىن چىرا-
يى تاتىرىپ، يەردە دومىلاپ:

— سۇن تاغا، ماڭا رەھىم قىلىڭ! — دەپ توۋلاپ كەتتى.
ئۇ بانان يەلپۈگۈچنى بېرىپ تۇرماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ يەنە
قۇرتقا ئايلىنىپ ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقىپ ئەسلىگە قايتتى، بانان
يەلپۈگۈچنى ئېلىپ مېڭىشقا تەمشەلدى، كىچىك جىنلار ئۇنى
غاردىن چىقىرىۋەتتى.

ۋۇكۇڭ تۇرالغۇغا قايتىپ كېلىپ، بانان يەلپۈگۈچنى ئارد-
يەتكە ئېلىش جەريانىنى سۆزلەپ بەردى، ئۇ ئۇستاز، جۇباچىي
ۋە شا شەيخلەر بىلەن بىللە جاڭزىدىكىلەر بىلەن خوشلىشىپ
مەغرىبكە قاراپ يول ئالدى. قىرىق نەچچە چاقىرىم يول ماڭغان-
دىن كېيىن، ئۇلار كۈننىڭ تەپتىنىڭ ئوتتەك ئىسسىپ كېتىد-
ۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىشتى. ۋۇكۇڭ بانان يەلپۈگۈچنى كۆتۈ-
رۈپ ئوت ئۆچۈرۈشكە ماڭدى، قالغانلار ھاردۇق ئېلىپ قالدى.
ۋۇكۇڭ ئوتنىڭ يېنىغا بېرىپ بانان يەلپۈگۈچنى يەلپۈدى، ئوت-
نىڭ تىللىرى تەۋرەشكە باشلىدى، ئىككىنچى قېتىم يەلپۈدى،

ئوت بۇرۇنقىدىن يۈز ھەسە ئۇلغىيىپ كەتتى، يەنە بىر قېتىم يەلپۈدى، ئوت ئاسمان - پەلەك كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. ھېلىمۇ ۋۇكۇڭ چاققانلىق قىلىپ ئۆزىنى دالدغا ئالدى، شۇنداقتمۇ ئۇنىڭ ساغرىسىنىڭ مويلىرى كۆيۈپ كەتتى.

ئۇستاز بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرى قانداق قىلىشنى بىلمەي تۇرغاندا، يالقۇنتاغنىڭ يەر - زېمىن مۇئەككىلى سەدىقە تامىقى ئەكېلىپ سۇن دەرۋىشكە ئۇنىڭ ئارىيەتكە ئالغان بانان يەلپۈ-گۈچنىڭ يالغان بانان يەلپۈگۈچ ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. راست بانان يەلپۈگۈچكە ئېرىشىش ئۈچۈن يالماۋۇز كالنى تېپىش كېرەك دېدى. يالماۋۇز كالا جىلپىشەن تېغىدا ئامراق توقىلى بىلەن تۇراتتى، ئۇنىڭ ئىسمى سۈزۈك يۈزلۈك مەلىكە ئىدى. يالقۇنتاغ سۇن دەرۋىشكە مۇناسىۋەتلىك ئىدى. ئەينى يىللاردا سۇن دەرۋىش ئەرلىرىنى مالمان قىلىپ تۇتۇلۇپ قالغاندا، ئۇنى رەم ئوچىقىغا سالغان، ئوچاقنى ئاچقاندا، سۇن دەرۋىش ئوچاقنى تېپىپ ئۆرۈۋەتكەندە، بىرنەچچە خىش يەر يۈزىگە چۈشۈپ كەت-كەن ئىدى. بۈگۈنكى يالقۇنتاغ شۇنىڭدىن پەيدا بولغان ئىكەن.

30 - باب سېرىق كۆز مەخلۇقنىڭ ئوغرىلاپ كېتىلگەنلىكى

ۋۇكۇڭ يەر - زېمىن مۇئەككىلىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە، جىلپىشەن تېغىغا جايلاشقان قۇيۇن غارىغا بېرىپ يالماۋۇز كالد-نى ئىزدىدى. ئۇ غارنىڭ ئالدىدا سۈزۈك يۈزلۈك مەلىكىگە يولۇقۇپ قالدى. سۈزۈك يۈزلۈك مەلىكە ۋۇكۇڭدىن ئۆزىنى تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكە يالماۋۇز كالنى چاقىرىپ كېلىشكە ئەۋەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، كۈندەشلىكى تۇتۇپ غارىغا كىرىپ داد-پەرياد كۆتۈردى. يالماۋۇز كالا ئەھۋالنى ئۇقۇپ گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ غاردىن چىقتى.

خۇڭ خەيپەرگە زىيانكەشلىك قىلغان ۋۇكۇڭنى كۆرۈپ، بىردىنلا قۇيقا چاچلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى، ئۇ گۈرزىسىنى ئويناقتان پېتى ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ جەڭگاھقا چۈشتى. ئىككىسى ئېلىشىپ كەتتى، بىرەر يۈز قەپەس ئېلىشقان بولسىمۇ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى. شۇ ئارىدا، ئۈشتۈمتۈت بىرى يالما- ۋۇز كالىنى زىياپەتكە چاقىردى. يالماۋۇز كالا شۇندىلا گۈرزى- سىنى يىغىشتۇرۇپ غارغا قايتتى. يالماۋۇز كالا ساۋۇتنى سې- لىپ، سۇ يارغۇچ سېرىق كۆز مەخلۇققا مىنىپ، بۇلۇتقا چىقىپ غەربىي شىمالغا جۆنەپ كەتتى. ۋۇكۇڭ سالقىن شامالغا ئايلد- نىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدى. يالماۋۇز كالا بىر كۆلچەكنىڭ يېنىغا كېلىپ كۆزدىن يوقالدى. ۋۇكۇڭ ئۇنى سۇ ئاستىغا كىرىپ كەتتى دەپ قىياس قىلىپ، قىسقىچاقىغا ئايلىنىپ سۇغا كىردى.

بۇ ئەجدىھا پادىشاھ تۇرۇشلۇق جاي ئىدى. بۈگۈن ئۇ مېھمان چاقىرغان ئىدى. ۋۇكۇڭ يالماۋۇز كالىنىڭ سۇ يارغۇچ سېرىق كۆز مەخلۇقىنى ئوردىنىڭ سىرتىدىكى تاش تۈۋرۈككە باغلاپ قويغانلىقىنى كۆرۈپ، تۇيدۇرماي بېرىپ ئۇنى يەشتى - دە، مىنىپ سۇ يۈزىگە چىقتى، بىرلا سىلكىنىپ يالماۋۇز كالا قىياپىتىگە كىردى ۋە ئۇدۇل بانان غارىغا قاراپ چاپتى.

لوچانۇ مەلىكە ئىككى يىل كۆرۈشمىگەن كۈيۈسىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇش بولدى، ئالدىراش داستىخان سېلىپ ھاردۇق چېپىي بەردى. شاراب ئىچىپ سەل كەيپ بولغان لوچانۇ مەلىكە ناز - كەرەشمە قىلىپ ۋۇكۇڭغا سۈركەلدى، ۋۇكۇڭ يالغاندىن ئۇنىڭغا تاقابىل تۇردى، بانان يەلپۈگۈچنى ياخشى ساقلاشنى تاپىلدى.

لوچانۇ مەلىكە كۈلۈپ تۇرۇپ:

— بانان يەلپۈگۈچنى ئاغزىمدا ساقلاۋاتقان تۇرسام، ئۇنى ۋۇكۇڭ قانداقمۇ ئوغرىلاپ كېتەلسۇن؟ — دېدى - دە، ئاغزىد-

دىن دەرەخ يوپۇرمىقىچىلىك يەلپۈگۈچنى ئېلىپ ۋۇكۇڭغا بەر-
دى. ۋۇكۇڭ يەلپۈگۈچنى قولغا ئېلىپ:

— بۇنچىلىك كىچىك يەلپۈگۈچ سەككىز يۈز چاقىرىم
ئارىلىقتىكى ئوتنى قانداق ئۆچۈرەلەيدۇ؟ — دېدى.

لوچانۇ مەلىكە كەيپىچىلىكتە يەلپۈگۈچنى چوڭايتىش ئەپسۇ-
نىنى دەپ بەردى. ۋۇكۇڭ ئەپسۇنى يادىدا چىڭ تۇتۇۋېلىپ،
يەلپۈگۈچنى ئاغزىغا سېلىۋالدى. ئۇ يۈزىنى بىر سىپاپلا ئەسلى
قىياپىتىگە كەلدى ۋە:

— ئوبدان قارا، مەن ئېرىڭغا ئوخشامدىكەنمەن؟ ۋۇھ نو-
مۇسسز! — دېدى - دە، سىرتقا قاراپ ماڭدى. لوچانۇ ئىزاغا
قېلىپ:

— ۋاي، ئۆلەي! ۋاي، ئۆلەي! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى.
ۋۇكۇڭ غاردىن چىقىپ بايقى ئەپسۇنى ئوقۇدى، يەلپۈ-
گۈچ ئىككى جاڭ ئىككى چى چوڭلىدى، ئۇ كىچىكلىتىش ئەپ-
سۇنىنى بىلىۋالمىغاچقا، يەلپۈگۈچنى يۈدۈپ كەينىگە قايتتى.
يالماۋۇز كالا زىياپەتتىن چىقىپ سۇ يارغۇچ سېرىق كۆز
مەخلۇقنى تاپالمى، ئۇنى چوقۇم ۋۇكۇڭ ئوغرىلاپ كەتتى دەپ
قىياس قىلدى. ئۇ بۇلۇتقا چىقىپ بانان غارىغا قاراپ ماڭدى،
قاراڭغۇ چۈشكەن چاغدا مەنزىلگە يېتىپ بارغان يالماۋۇز كالا
تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكىدىن يەلپۈگۈچنى ۋۇكۇڭنىڭ ئوغرى-
لاپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ، ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ
قويۇپ ۋۇكۇڭنى قوغلاپ ماڭدى. ۋۇكۇڭ يەلپۈگۈچنى يۈدۈپ
كېلىۋاتاتتى. يالماۋۇز كالا كۆڭلىدە بىر تەدبىرنى ئويلاپ، جۈ-
باجىي سىياقىغا كىرىپ ۋۇكۇڭنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭدىن:
— ئاغا، جاپا چەكتىڭىز، ئەكىلىڭ، مەن كۆتۈرەي! —
دېدى.

ۋۇكۇڭ ئۆزىچە مەغرۇرلىنىپ كېتىپ ئويلاشمايلا يەلپۈ-
گۈچنى ئۇنىڭغا بەردى. ئۇ يەلپۈگۈچنى قولغا ئېلىپ ئىچىدە

خۇش بولدى ھەم ئەپسۇن ئوقۇپ، يەلپۈگۈچنى كىچىكلىتىپ يېنىغا تىقتى، ئاندىن ئەسلىي قىياپىتىگە كىرىپ:

— پەسەندە مايمۇنەك، مېنى تونۇدۇڭمۇ؟ — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ ئالدىنقىلىقىنى بىلىپ، گۈزىسىنى ئويىدىن ئاتقان پېتى ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى يەر يۈزىدىن كۆككە چىقىپ ئېلىشىپ كەتتى. قايسىسىنىڭ ۋۇكۇڭ، قايسىسىنىڭ يالماۋۇز كالا ئىكەنلىكىنى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى. يۈز قەپەس ئېلىشىپ تۇرغاندا، ھەمدەمگە جۇباچىي يېتىپ كەلدى، ئۇ ۋۇ-كۇڭدىن يالماۋۇز كالانىڭ ئۇنىڭ قىياپىتىگە كىرىپ يەلپۈگۈچ-نى ئالداپ ئېلىۋالغانلىقىنى ئاڭلاپ بىرپەس ھاڭزۇقلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ، ئاندىن تىرىسىنى يۇلاڭلىتىپ مەيدانغا چۈشتى.

يالماۋۇز كالا ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشىپ مادارى قۇرۇپ كەت-كەن بىر چاغدا، جۇباچىينىڭ ھەمدەمگە كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، بىر سىلكىنىپلا كەپتەرگە ئايلاندى، ۋۇكۇڭ بۇنى كۆرۈپ شۇئان لايىقىغا ئايلىنىپ قوغلىدى، يالماۋۇز كالا ئاق قوغا ئايلاندى، ۋۇكۇڭ سۇمۇرغقا ئايلىنىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. يالماۋۇز كالا چارسىزلىقتىن قىيادىن ئۇچۇپ چۈشۈپ ئېپار كېيىككە ئايلاندى، ۋۇكۇڭ دەرھال ئاچ قالغان يولۋاسقا ئايلىنىپ ئېپار كېيىككە يوپۇرۇلۇپ كەلدى. يالماۋۇز كالا ئالتۇن تەڭگىلىك يىلپىزغا ئايلىنىپ ئاچ قالغان يولۋاسقا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ ئال-تۇن تەڭگىلىك يىلپىزنى يېمەكچى بولۇپ سۇئەننىڭغا^① ئۆزگەردى. يالماۋۇز كالا ئېيىققا ئايلاندى، ۋۇكۇڭ پىلغا ئايلاندى. يالماۋۇز كالا پىخىلداپ كۈلگەن پېتى ئەسلىگە قايتتى. ۋۇكۇڭ-نىڭ كۆز ئالدىدا ئىككى مۇڭگۈزى ئىككى مۇناردەك، سەككىز يۈز جاڭدىن ئېگىز، تېنى مىڭ جاڭدىن ئۇزۇن ئاق بۇقا پەيدا بولدى. ئۇ ۋۇكۇڭغا:

① سۇئەننى — رىۋايەتتىكى بىر تۇنجى ھايۋان. — مۇھەررىردىن

— سەن مېنى نېمە قىلالايسەن؟ — دەدى.

ۋۇكۇڭمۇ ئەسلىگە قايتىپ:

— يوغىنا! — دەپ ۋارقىردى. ۋۇكۇڭ شۇئان ئون مىڭ جاڭ ئېگىز لەپ ھەيۋەتلىك گۈزىسىنى ئوينىتىپ يالماۋۇز كالد. غا گۈرزە ئۇردى. يالماۋۇز كالا مۇڭگۈزى بىلەن تاقابىل تۇ. رۇشقا مەجبۇر بولدى.

ئىككىسى ئېلىشىپ كەتتى، يەر - جاھان لەرزىگە كېلىپ، تاغلار تىترەپ كەتتى. بۇنىڭدىن تەڭرى ئەۋلىيالىرى چۆچۈپ كېتىشتى. يۈرۈن سۇلتان ۋايىجرانا بىلەن ۋەلىئەھد ناچانى ياردەمگە ئەۋەتتى. يالماۋۇز كالا ساماۋى سەركەردىلەرنىڭ قور-شاۋىدا قاپسىلىپ قالدى. ئۇ مۇڭگۈزى بىلەن ۋايىجراناغا ھەملە قىلدى. ناچا كۆزى ئۆتكۈر، قولى ئىتتىك بولغاچقا، ئوتچاقنى يالماۋۇز كالىنىڭ مۇڭگۈزىگە ئېسىپ ئوت چىقىرىپ ئۇنىڭ جاجىسىنى بەردى. يالماۋۇز كالا ئاغرىققا چىدىماي ۋاي - ۋايلاپ كەتتى. ۋايىجرانا جاھاننەماسىنى چىقىرىپ تۇردى، يالماۋۇز كالا مىدىر - مىدىر قىلالىدى. ئۇ ئاخىرى باش ئەگدى ۋە بانان يەلپۈگۈچنى بېرىشكە ماقۇل بولدى.

سۇن دەرۋىش بانان يەلپۈگۈچنى ئېلىپ يالقۇنتاغقا كەلدى. دە، يەلپۈگۈچنى ئۈچ قېتىم يەلپۈپ ئوتنى تامام ئۇچۇرۇۋەتتى، كەينىدىن سىم - سىم يامغۇر ياغدى. سۇن دەرۋىش لوچانۇ مەلىكىدىن قىرىق توققۇز قېتىم يەلپۈسە ئوتنى تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋەتكىلى بولىدىغانلىقىنى سوراپ بىلىۋالدى. شۇ ئەسنادا تاغدا چېلەكلەپ يامغۇر يېغىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بانان يەلپۈگۈچ-نى لوچانۇ مەلىكىگە قايتۇرۇپ بەردى. ئەتىسى، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يۈك - تاقلارنى يىغىشتۇرۇپ يولغا چىقتى. لوچانۇ مەلىكە، يەر - زېمىن مۇئەككىلى ۋە جاھان ئىلاھى ئۇلارنى ئۆزىتىپ قويدى.

31 - باب ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىدا

مۇنار سۇپۇرۇپ بۇددا گۆھىرنى

قولغا چۈشۈرۈش

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى كۈندۈزى مېڭىپ، كېچىسى تۈنەپ يەنە سەككىز چاقىرىمدىن ئارتۇق يول باستى. كۈز ئاخىر- لىشىپ قىشمۇ يېتىپ كەلدى. بىر كۈنى ئۇلار بىر شەھەرگە كەلدى، شەھەردىكىلەر ئۇيان - بۇيان مېڭىپ يۈرۈشەتتى، قاي- ناق ھايات ھۆكۈم سۈرگەن شەھەردە بوينىغا تاقاق سېلىنغان ئون نەچچە راھىب ئۆيمۇئۆي كىرىپ تىلەمچىلىك قىلىۋاتاتتى. سەزىلىك بۇ ھالىنى كۆرۈپ خورسىندى ۋە ئۇقۇپ بېقىشقا ۋۇكۇڭ- نى ئەۋەتتى. ھېلىقى راھىبلار كوچىدا بىرىنمە دېيىشكە پېتى- نالماي، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىغا باشلاپ كەلدى.

ئەسلى بۇ يەر جىسەي دۆلىتى بولۇپ، شەھەردىكى ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىدا بىر مۇنار بار ئىكەن، بۇ مۇنار كۈندۈزى رەڭدار بۇلۇتلارغا ئورۇلۇپ، كېچىسى ئەتراپقا نۇر چېچىپ چاق- ناپ تۇرىدىكەن. ئەتراپتىكى ئەللەرنىڭ ھەممىسى بۇ مۇنارنى كۆرەلەيدىكەن ھەم بۇ يەرنى تەڭرى مەھكىمىسى دەپ بىلىدىكەن، ھەر يىلى سوۋغا - سالام يوللاپ، تاۋاپ قىلىپ تۇرۇشىدىكەن. ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدىكى بىر كېچىسى توساتتىن قان ئارىلاش يامغۇر يېغىپ مۇنار پاسكىنا بولۇپ كېتىپ، شۇندىن تارتىپ ئۇنىڭ جۇلاسى يوقاپ كېتىپتۇ. سوۋغا - سالام يوللايدىغان، تاۋاپ قىلىدىغانلارنىڭمۇ ئايىغى ئۈزۈلۈپتۇ. ئوردىدىكىلەر ئىبا- دەتخانىدىكى راھىبلار مۇناردىكى گۆھەرنى ئوغرىلاپ كەتكەچكە،

بىزنى نەس باستى دېيىشىپتۇ. پادشاھ ئاق - قارىنى پەرق ئەتمەي ئىبادەتخانىدىكى راھىبلارنى قىيىن - قىستاققا ئېلىپ، تالاي راھىبلارنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ. سەزىڭ ئۆزىنىڭ يۇيۇنۇپ بولۇپ مۇنارنى سۇيۇرىدىغانلىقىنى، ئاندىن ئەھۋالنى ئېنىقلاپ قالغان راھىبلارنى قۇتقۇزىدىغانلىقىنى دەپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بەردى.

كەچلىك تاماقتىن كېيىن، سەزىڭ، ۋۇكۇڭ ھەربىرى بىردىن يېڭى سۇپۇرگىنى ئېلىپ ئاۋۋال مېھراپ ئالدىغا كەلدى. دە، ئىسرىق سېلىپ بۇتقا باش ئۇرۇشتى، ئاندىن مۇنارنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. ئۇلار ھەربىر قەۋەتنى سۇپۇرۇپ ئونىنچى قەۋەتكە چىققۇچە يېرىم كېچە بولدى. سەزىڭ چارچاپ كەتتى، ئۇ قالغان ئۈچ قەۋەتنى تازىلاشنى ۋۇكۇڭغا بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ تازىلاپ ئون ئىككىنچى قەۋەتكە چىققاندا، مۇنارنىڭ ئۈستىدە بىرىنىڭ پاراڭ قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى. ئۇ مۇنارنىڭ ئىشىكىدىن شۇڭغۇپ كىرىپ، بۇلۇتنىڭ ئۈستىگە چىقتى ۋە شۇ يەردىن پەسكە نەزەر سالدى. ئون ئۈچىنچى قەۋەتنىڭ ئۈستىدە ئىككى ئالۋاستى ئۈتۈشماق ئويىناپ شاراب ئىچىۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسىنى چىقىرىپ مۇنارنىڭ ئىشىكىنى توسۇپ تۇرۇپ:

— ناكەس ئالۋاستىلار! گۆھەرنى ئوغرىلىغانلار ئەسلىدە سىلەر كەنەسلىرىدە! — دەپ ۋارقىرىدى، ئاندىن ئۇلارنى تۇتۇپ ئۇستازىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ ماڭدى.

ئىككى ئالۋاستى ھەممىنى ئىقرار قىلدى: شەھەرگە ئانچە يىراق بولمىغان لۈەنشەن تېغىدا بىر زۇمرەت كۆل بار ئىدە. كەن، بۇ كۆلدە ئەۋلىيا ئەجدىھا پادشاھ، ئۇنىڭ قىزى ئەۋلىيا مەلىكە، توققۇز باشلىق كۈيئوغلى ياشايدىكەن. ئالدىنقى يىلى پادشاھنىڭ كۈيئوغلى پادشاھ بىلەن شەھەرگە كېلىپ، قان ئارىلاش يامغۇر ياغدۇرۇپ مۇناردىكى گۆھەرنى ئوغرىلاپ كېتىپ-

تۇ. ئەۋلىيا مەلىكە ئەرشكە چىقىپ مۆھتەرەم خان ئانىنىڭ توققۇز يوپۇرماقلىق مېھرىگىياھنى ئوغرىلاپ كېلىپ، كۆلىنىڭ ئاستىدا پەرۋىش قىلىۋېتىپتۇ. يېقىندا ئەۋلىيا ئەجدىھا پادىشاھ ۋۇكۇڭنىڭ مۇشۇ يەردىن ئۆتىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئۇ كەلگۈچە تەييارلىق قىلىۋالغىلى ئىككى ئالۋاستىنى كۆز - قۇلاق بولۇشقا مۇشۇ يەرگە ئەۋەتكەن ئىكەن. ۋۇكۇڭ بۇ ئىككى ئالۋاستىنى سولاپ قويۇپ، راھىبلارغا قارىتىپ قويدى. ئەتىسى، تاڭ سېڭ بىلەن ۋۇكۇڭ جىسەي دۆلىتى پادىشاھىنىڭ ھۇزۇرىغا باردى، يولخېتىنى ئالماشتۇردى. سەنزاڭ بىر قەدەم ئالدىغا چىقىپ، ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار ئۈچۈن سۆزلەپ، بۇ ناھەقچىلىقنى ۋۇكۇڭ تۇتۇۋالغان ئالۋاستىلار ئارقىلىق ئىسپاتلاپ بېرەلەيدىغانلىقىنى ئېيتتى. پادىشاھ خۇشال بولۇپ، ئال-تۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىغا سولاپ قويۇلغان ئالۋاستىلارنى يالاپ كېلىش ئۈچۈن ۋۇكۇڭنى سەككىز ئادەم كۆتۈرىدىغان مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ يولغا سېلىپ قويۇش توغرىلىق پەرمان چۈشۈردى. ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي ۋۇكۇڭ مەپىگە چۈشۈپ يېنىپ كەلدى، مەپىنىڭ يېنىدا جۇباچىي ۋە شا شەيخ ھەربىرى بىردىن ئالۋاستى تۇتقان پېتى قاشتېشى پەلەمپەينىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى.

پادىشاھ ئىككى ئالۋاستىنىڭ ئىقرارىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، كاتتا زىياپەت ئويۇشتۇرۇش ئارقىلىق تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا رەھمىتىنى بىلدۈرۈش، ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىسىدىكى راھىبلارنى قويۇۋېتىش ھەققىدە يارلىق چۈشۈردى. زىياپەت ئۈستىدە پادىشاھ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىدىن ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ، گۆھەرنى قايتۇرۇۋېلىشنى ئۆتۈندى. سەنزاڭ ۋۇكۇڭنى ئەۋەتتى، جۇباچىي ئاقەت قىلالماي ۋۇكۇڭغا ھەمدەم بولۇشقا ماڭدى. ئىككىسى بىردىن ئىككى ئالۋاستىنى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ بۇلۇتقا چىقىپ، لۈەنشەن تېغىدىكى

زۈمرەت كۆلگە كەلدى، ئۇلار ئالۋاستىلارنىڭ قۇلقى بىلەن كالىپۇكىنى كېسىۋېلىپ، ئۇلارغا:

— پادشاھىڭلارغا دەڭلار، ۋاقىتنى غەنىمەت بىلىپ ئال-
تۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانا مۇنارىدىكى گۆھەرنى قايتۇرۇپ بەر-
سۇن، ناۋادا بويۇنتاۋۇلۇق قىلىدىكەن، چوڭ - كىچىك بىر ئائىلە
كىشىلىرى ھايات قالمىز دەپ خام خىيال ئەيلىمىسۇن! — دېدى-
دە، ئىككى ئالۋاستىنى كۆلگە تاشلىدى.

ئەجدىھا پادشاھ مەلۇماتىنى ئاڭلاپ قورقۇپ جان - پېنى
چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ توققۇز باشلىق كۈيئوغلى قورقۇش تۇ-
گۈل، قولغا ئاي شەكىللىك يارقىنى ئېلىپ، كۆل سۈيىنى
ئىككىگە بۆلۈپ سۇ يۈزىگە چىقتى ۋە:

— سۇن ۋۇكۇڭ، سەن ئۆلگىلى كەپسەن! — دېدى.
ۋۇكۇڭ دەرغەزەپكە كېلىپ گۈرزىسىنى ئوينىتىپ جەڭگە
چۈشتى. ئىككىسى ئوتتۇز قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى
يېڭەلمىدى. بىر چەتتە تۇرغان جۇباجىيىنىڭ قولى قىچىشىپ،
ئۇمۇ تىرنىسىنى كۆتۈرۈپ ۋۇكۇڭغا ھەمدەم بولدى. ھېلىقى
ئالۋاستىنىڭ توققۇز بېشى، ئون سەككىز پۈتى بولغاچقا، كەينى
تەرەپنىمۇ كۆرەلەيتتى. ئۇ بىرلا دومىلاپ ئەسلىگە قايتتى، ئۇ
ئەسلىدە ئېگىزلىكى بىر جاڭ كېلىدىغان توققۇز باشلىق قۇرت
ئىدى. ۋۇكۇڭ بۇنى كۆرۈپ، بىرلا سەكرەپ ھاۋاغا چىقتى -
دە، گۈرزىسى بىلەن ئۇنى بىرىنى سالىدى. ھېلىقى قۇرت بىر
ياققا قىڭغايدى، بەل تەرەپتىن يەنە بىر باش ئۈنۈپ چىقتى -
دە، جۇباجىيىنى چىشلەپ زۈمرەت كۆلگە ئەكىرىپ كەتتى.

توققۇز باشلىق قۇرت جۇباجىيىنى ئەجدىھا ئوردىسىغا ئەك-
رىپ تۇۋرۇككە باغلاپ قويدى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيىنى قۇتقۇزۇش
ئۈچۈن قىسقۇچپاقىغا ئايلىنىپ ئوردىغا سوقۇنۇپ كىرىپ، ئەج-
دىھا پادشاھ جەمەتدىكىلەرنىڭ توققۇز باشلىق كۈيئوغلىنىڭ
تۆھپىسىنى تەبرىكلەۋاتقانلىقىنى كۆردى. جۇباجىيىنىڭ توققۇز

چىشلىق تىرنىسى ئوردىنىڭ سىرتىدىكى تۇۋرۇككە يۆلەكلىك تۇراتتى. ۋۇكۇڭ تۇۋرۇككە يامىشىپ چىقىپ جۇباجىينىڭ شۇ يەردىكى بىر تۇۋرۇككە باغلانغانلىقىنى كۆردى. ئۇ جۇباجىينى باغلاقتىن بويىتىپ ئۇنىڭغا پەيلونىڭ ئاستىدا ئۆزىنى ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتىپ، ئۆزى تىرنىنى ئالغىلى كەتتى. جۇباجىي ۋۇكۇڭنىڭ ئاۋازىنى تونۇپ، ۋۇكۇڭنىڭ دېگىنى بويىچە ئۇ يەردىن ئاستا چىقىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ساراينىڭ سىرتىغا چىقىپ، غايىب بولۇش كارامىتىنى ئىشلىتىپ تىرنىنى ئېلىپ كەينىگە ياندى ۋە ئۇنى جۇباجىيغا بەردى. جۇباجىي ۋۇكۇڭنى قىرغاققا چىقىرىۋېتىپ، ئۆزى تىرنىنى كۆتۈرۈپ ئەجدىھا ئوردىسىغا باس-تۇرۇپ كىردى. ئۇ ئوردىدىكى ئىشىك - دېرىزە، ئۈستەل - ئورۇندۇق ۋە كۆزىگە كۆرۈنگەنلا نەرسىلەرنى كۆكۈم - تالقان قىلىۋەتتى. بۇ ئىشتىن قورقۇپ كەتكەن ئەجدىھا پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ خوتۇنى، بالىلىرى ۋە نەۋرىلىرى قورقۇپ ئۆزلىرىنى دەرھاللا چەتكە ئېلىشتى. توققۇز باشلىق قۇرت مەلىكىنى يوشۇ-رۇپ قويۇپ شۇئان يېنىپ كەلدى - دە، ئاي شەكىللىك يارقىنى كۆتۈرۈپ جۇباجىي بىلەن ئېلىشتى. ئەجدىھا پادىشاھ كۆڭۈل توختاتقاندىن كېيىن، ئوغۇل ۋە نەۋرىلىرىنى باشلاپ يوپۇرۇلۇپ كەلدى. جۇباجىي ئۆزىنىڭ ئۇلارغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى كۆرۈپ سۇ يۈزىگە چىقىۋالدى. ئەجدىھا پادىشاھ بۇنىڭ بىلەن بولدى قىلماي، ئوغۇل - نەۋرىلىرىنى ئېلىپ جۇباجىينىڭ كەينىدىن قوغلاپ سۇ يۈزىگە چىقتى. ۋۇكۇڭ ئاسماندا تۇرۇپ: — توختاڭلار! — دەپ ۋارقىرىغان پېتى گۈرۈزىسى بىلەن بىرنى سېلىپ ئەجدىھا پادىشاھنىڭ بېشىنى مېچىپ تاشلىدى. ئەجدىھا پادىشاھنىڭ ئوغۇل ۋە نەۋرىلىرى قورقۇپ كېتىپ بەدەر تىكىۋەتتى، توققۇز باشلىق قۇرتمۇ ئەجدىھا پادىشاھنىڭ جەسىدىنى ئېلىپ كۆلگە كىرىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ ۋە جۇباجىي ئىككىسى تەدبىر توغرۇلۇق مەسلىھەت-

لەشتى، ئۇلار توساتتىن ئەۋلىيا ئېرلاڭنىڭ ئەر ش بۇر كۈتلىرىدە نى قوللىرىغا قوندۇرۇپ، ئەر ش تايغانلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ، ئولجىلارنى كۆتۈرۈۋالغان مېيشەن تېغىدىكى ئالتە ئاغا - ئىننى باشلاپ بۇلۇتقا دەسسەپ بۇياققا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباچىي ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم بەجا قىلدى ۋە ئالۋاستىلارنى تۇتۇشقا ئەۋلىيا ئېرلاڭنىڭ ياردەم قىلدى شىنى ئىلتىماس قىلدى. ئەۋلىيا ئېرلاڭ قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى. كەنلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، داستىخان سېلىپ ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباچىينى مېھمان قىلدى، ئۇلار شاراب ئىچكەچ ئۆتكەن ئىش. لارنى ئەسلەشتى. سۈبھى كۆتۈرۈلگەن چاغدا، جۇباچىي كەپپەنىڭ كۈچى بىلەن زۇمرەت كۆلگە چۈشۈپ جەڭگە ئاتلاندى. ئۇ پەيلونىڭ ئالدىغا كېلىپ ئەجدىھا پادىشاھنىڭ ئوغۇل ۋە نەۋرىلىرىنىڭ ئۆلۈم ئۈزىتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ۋارقىرىغان پېتى ئوردىغا باستۇرۇپ كىردى. جۇباچىي تىرنىسى بىلەن بىرنى سېلىپ مەرھۇم ئەجدىھا پادىشاھنىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. توققۇز باشلىق قۇرت ئەجدىھا پادىشاھنىڭ ئوغلىنى جۈبە-ساجىينىڭ ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئاي شەكىللىك يارىقىدە نى قولغا ئېلىپ، ئەجدىھا پادىشاھنىڭ نەۋرىلىرىنى باشلاپ مەيدانغا چۈشتى. جۇباچىي ئېلىشقاچ كەينىگە چېكىنىپ ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسىنى سۈيۈزىگە ئېلىپ چىقتى، ۋۇكۇڭ بىلەن ئەۋلىيا ئېرلاڭ ئالۋاستىلارغا ئېتىلدى. ئەجدىھا پادىشاھنىڭ نەۋرىلىرى تىرىپىرەن بولدى. توققۇز باشلىق ئەجدىھا ۋەزىيەت-نىڭ ئۆزىگە پايدىسىز ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ بىرلا يۈمىلاپ ئەس-لىگە قايتتى - دە، قانات قېقىپ ئۇچۇپ كەتتى. ئەۋلىيا ئېرلاڭ ئۇنىڭغا قارىتىپ ساداقىتىن ئوق ئۇزدى. توققۇز باشلىق قۇرت-نىڭ بەل تەرەپتىن بىر باش ئۈنۈپ چىقىپ ئەۋلىيا ئېرلاڭنى چىشلەشكە تەمىشلىۋىدى، بىر تايغان ئېتىلىپ بېرىپ ھېلىقى باشنى چىشلەپ ئۈزۈۋالدى، توققۇز باشلىق قۇرت ئېلىشىشقا

پېتىنالماي شىمالغا قاراپ ئۇچۇپ كەتتى.
ۋۇكۇڭ ئالۋاستىنىڭ ئۇچۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ئارقىدىن قوغلىمىدى، ئۇ بىرلا سىلكىنىپ توققۇز باشلىق قۇرتقا ئايلىنىپ، جۇباجىيىنى كەينىدىن ئۆزىنى قوغلاشقا بۇيرۇپ، ئەجدىھا ئوردىسىغا قاراپ يۈگۈردى. ۋۇكۇڭ ئەۋلىيا مەلىكىنى كۆرۈپ:

— جۇباجىيى قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ، ھېلىقى گۆھەرنى ئوبدان يوشۇرۇپ قوي، — دېدى. مەلىكە ھودۇقۇپ كېتىپ كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمىدى، ئۇ گۆھەر سېلىنغان ئالتۇن قۇتا بىلەن توققۇز يوپۇرماقلىق مېھرىگىياھ سېلىنغان قاشتېشى قۇتىنى ۋۇكۇڭغا بەردى. ۋۇكۇڭ يۈزىنى بىرلا سىلاپ ئەسلىگە قايتىپ: — مەلىكە، مەن كۈيۈڭنىزىمگە نېمەن؟ — دېدى.

مەلىكە گاڭگىراپ قالدى، ئۇ ۋۇكۇڭنىڭ قولىدىن ھېلىقى نەرسىلەرنى ئالماي تالمان تارتىۋېلىشقا ئۇرۇنۇشىغا، جۇباجىيى تىرنىسى بىلەن بىرنى سېلىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. ئەجدىھا پادىشاھنىڭ خوتۇنى قاچماقچى بولغاندا، جۇباجىيى ئالدىنى توپسۇپ ئۇنى ئۇرماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيىنى توسۇۋالدى ۋە:

— ئۇنى تىرىك پېتى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئاپىرايلى! — دېدى.

ئەۋلىيا ئېرلاڭ ۋە مېيشەن تېغىدىكى ئالتە ئاغا — ئىنى ۋۇكۇڭنىڭ غەلىبىسىنى تەبرىكلىدى. ئۇلار ۋۇكۇڭ ۋە جۇباجىيى بىلەن خوشلىشىپ گۈەنجياڭ ئېغىزىغا يۈرۈپ كەتتى. ۋۇكۇڭ قۇتىنى كۆتۈردى، جۇباجىيى ئەجدىھا پادىشاھنىڭ خوتۇنىنى قولتۇقىغا قىستۇردى. ئۇلار بۇلۇتقا دەسسەپ جىسەي دۆلىتىگە ماڭدى.

پادىشاھ بىلەن سەزىڭ ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىغا كەلدى. ۋۇكۇڭ گۆھەرنى مۇنارنىڭ ئۈستىگە قويدى. ئەجدىھا

پادشاھنىڭ خوتۇنىنى مۇنارنىڭ تۈۋرۈكىگە باغلاپ، ئۇنى مۇنارغا قاراشقا قويدى. توققۇز يوپۇرماقلىق مېھرىگىياھ بىلەن مۇنارنىڭ ئون ئۈچىنچى قەۋىتى سۈپۈرۈپ تازىلاندى. ئاندىن ئۇ بوتۇلكىغا قاچىلىنىپ مۇنارنىڭ ئۈستىگە قويۇلدى. شۇ ئەسنادا مۇنارنىڭ ئۈستىدىن تارالغان نۇر ئەتراپىنى نۇرلاندۇرۇۋەتتى، مۇنارنى ئەتراپتىكى دۆلەتلەردىكىلەر كۆرەلەيدىغان بولدى. پادشاھ ۋۇكۇڭنىڭ ئارزۇسىغا ئاساسەن ئالتۇن ئۆڭلۈك ئىبادەتخانىنىڭ نامىنى ئۆزگەرتتى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى جىسەي دۆلىتىدىن ئايرىلىپ يولغا چىقىدىغان چاغدا، پادشاھ قەلەمدار ھەم ئەلەمدار ئەمەلدارلارنى باشلاپ ئوردىدىن چىقتى، پۈتكۈل شەھەردىكى پۇقرالار، ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار تاڭ سېڭ ۋە ئۇلارنىڭ شاگىرتلىرىنى ئۈزىتىپ شەھەر سىرتىغا چىقتى. ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار ئاتىش چاقىرىم يەرگىچە ئۈزىتىپ، ئۇلاردىن پەقەتلا ئايرىلىشنى خالىمىدى. ۋۇكۇڭ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ يولۋاسقا ئايلىنىپ ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسقاندىلا، راھىبلار قورقۇپ كېتىپ، كۆزلىرىنى ياشلىغان ھالدا قايتىشقا مەجبۇر بولۇشتى.

32 - باب تاڭ سېڭنىڭ گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسىدا پالاكەتكە يولۇققانلىقى

ۋاقىت سۇدەك ئۆتۈپ، قىش كېتىپ باھار كەلدى. ئۈستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يەنە بىر ئېگىز تاغنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالدى. تاغدا يولنىڭ ئىزى بولسىمۇ، لېكىن چاتقال غۇجمەك ئۆسۈپ كەتكەنلىكتىن يول مېڭىش تەس ئىدى. سەنزاڭ غەمگە پاتتى. جۇبايىي كۈلۈپ تۇرۇپ:

— مېنىڭكىنى كۆرۈڭ! — دېدى — دە، ئەپسۇن ئوقۇپ، بېلىنى ئېگىپ، — ئېگىزلە! — دېدى.

جۇبايىي بىردىنلا يىگىرمە جاڭ ئېگىزلىدى، تىرنىسى ئوت-
تۈز جاڭ ئۇزاردى، ئۇ تىرنىسى بىلەن چاتقالارنى ئۇيان -
بۇيان قىلىپ بىر يول ئاچتى. ئۇلار تاغدىن ئۆتۈپ تۈزلەڭلىككە
چىقتى. بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىدا راۋاق - مۇنارلار خىرە - شىرە
كۆرۈنۈپ تۇراتتى. قوڭغۇراقلارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىناتتى.
ۋۇكۇڭ ئاسمانغا چىقىپ ئەتراپنى ئىنچىكە كۆزەتتى، يى-
راقتىن بىر ئىبادەتخانا كۆرۈندى. ئەتراپتىن قانداقتۇر شۇملۇق-
نىڭ ئالامىتى كېلەتتى. بۇ يەرنىڭ ياخشى يەر ئەمەسلىكى ۋۇ-
كۇڭنىڭ كۆڭلىگە ئايان بولدى، لېكىن سەنزاڭ ئىشەنمىدى.
ئۇلار بىر ئىبادەتخانىنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئىبادەتخانىنىڭ ئۈس-
تىدە «گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسى» دېگەن خەتلەر يېزىقلىق تۇ-
راتتى. ئۈستاز ئىلاھ تاغقا كەلگەن ئوخشايىمەن دەپ، تاۋاپ
قىلىش ئۈچۈن دەرھال ئاتتىن چۈشتى. ۋۇكۇڭ ئۈستازنى تەپ-
سىلىي كۆرۈپ بېقىشقا دەۋەت قىلدى، ئۈستاز زەن سېلىپ
قاراپ «كىچىك گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسى» دېگەن خەتلەرنى
كۆردى. سەنزاڭ تاۋاپ قىلىشتا چىڭ تۇردى. ۋۇكۇڭ جېنىنىڭ
بارىچە قارشى چىقتى. ئۇلار تالىشىپ تۇرغاندا ئىبادەتخانىدىن
بىرىنىڭ:

— تاڭ سېڭ، سەن بۇددانى تاۋاپ قىلغىلى مەشرىقتىن
كەلگەن تۇرۇپ، نېمىگە بۇنداق تارتىشىپ تۇرسەن؟ — دېگەن
ئاۋازى كەلدى.

سەنزاڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئالمان - تالمان سالام بەردى.
جۇبايىي بىلەن شا شەيخۇ ئالدىراش سالام بەجا قىلدى. ۋۇكۇڭ
تۇرغان جايىدا قىسىر قىلماي تۇرۇۋەردى. ئۇلار سارايدا كىر-
دى، نېلۇپەر مېھرابىدا ئولتۇرغان ساكيامۇنى:

— ۋۇكۇڭ، سەن نېمىدەپ ماڭا سالام بەرمەيسەن؟ — دەپ
ۋارقىردى. ۋۇكۇڭ تازا بىر زەن سېلىپ قاراپ، ئۇنىڭ يالغان
ساكيامۇنى ئىكەنلىكىنى بىلمۈۋالدى - دە:

— قاپ يۈرەك مەلئۇن! سەن يالغان ساكيامۇنى بولۇۋې-
لىشقا قانداق پېتىندىڭ، گۈرزەمنى تېتىپ باق! — دەپ ۋارقى-
رىدى.

تۈيۈقسىز يۇقىرىدىن بىر ئالتۇن جاڭ چۈشۈپ، ۋۇكۇڭ-
نىڭ ئۈستىگە كۆمۈتۈرۈلدى، جۇباجيې بىلەن شا شەيخ بۇ ئەھ-
ۋالنى كۆرۈپ ياراغلىرىنى ئوينىتىپ مەيدانغا چۈشكۈچە، پەستە
تۇرغان يالغان ئارخات ۋە يالغان ۋەجرا بۇدساتۋالار يوپۇرۇلۇپ
كېلىپ، سەنزىڭ ئۈچىسىنى باغلىۋالدى. يالغان ساكيامۇنى
ئەسلىگە قايتتى، ئۇ كىچىك ئالۋاستىلارغا سەنزىڭ، جۇباجيې
ۋە شا شەيخنى كۆتۈرۈپ كەينىگە ئاپىرىۋېتىشنى، ئالتۇن جاڭنى
نېلۇپەر مېھرابى ئۈستىگە قويۇپ قويۇشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ
ئالتۇن جاڭ ئىچىدە ئۈچ كېچە - كۈندۈز تۇرسا، قان - يىرىڭ
بولۇپ تۈگەيتتى.

ئالتۇن جاڭ ئىچىدە چىلىق - چىلىق تەرلەپ كەتكەن
ۋۇكۇڭ ئۆزىنى ھەريانغا ئۇرۇپمۇ ئالتۇن جاڭنىڭ ئىچىدىن
چىقالمىدى. ئۇ تۇرۇپ تىت - تىت بولۇپ مىڭ جاڭ ئېگىزلىتت-
تى، تۇرۇپ كۆكتات ئۇرۇقىدەك كىچىكلەپ كېتەتتى. ئالتۇن
جاڭمۇ ۋۇكۇڭ چوڭايسا چوڭىياتتى، ۋۇكۇڭ كىچىكلەپ كە-
چىكلەيتتى، يۈچۈقچىلىك بوش يەر قالدۇرمايتتى. ۋۇكۇڭ تا-
قىتى تاق بولۇپ ئەپسۇن ئوقۇپ ئەۋلىيالارنى چاقىرىپ كەلدى.
ئۇلار ھەرقانچە قىلىپمۇ جاڭنىڭ ئاغزىنى ئاچالمىدى. ئالتۇن
باشلىق بىر ئەۋلىيا يۈرۈن سۇلتانغا مەلۇم قىلدى، يۈرۈن
سۇلتان ئالۋاستىلارنى يوقانقىلى يەر يۈزىگە 28 يۇلتۇز مەنزىلى
ئىلاھلىرىنى ئەۋەتتى.

يۇلتۇز مەنزىلى ئىلاھلىرى ئالتۇن جاڭنىڭ يېنىغا كېلىپ،
بەزىلىرى ئالتۇن جاڭنى كۆتۈردى، بەزىلىرى باشقا بىر چارىلەر-
نى قىلىپ كۆردى، لېكىن يېرىم كۈن ھەپىلەشكەن بولسىمۇ،
ئالتۇن جاڭنى ھېچنېمە قىلالمىدى. كاك جىنلۇڭ ئىسىملىك

بىر يۇلتۇز مەنزىلى ئىلاھى بىر ئەقىل تاپتى. ئۇ كىچىكلەپ، مۇڭگۈزىنى يىڭىننىڭ ئۈچىدەك قىلىپ ئالتۇن جاڭنىڭ گىرۋىد. كىگە تىقتى، ئاندىن: «يوغىنا!» دەپ ۋارقىردى. ھېلىقى مۇڭگۈز يوغىناپ چىنىدەك بولدى، ئەمما ئالتۇن جاڭ مۇڭگۈز بىلەن تەڭ يوغىنىدى، ئازراقمۇ يوقۇق چىقمىدى. ۋۇكۇڭ كالاڭ جىنلۇڭغا چىداپ تۇرۇشنى ئېيتىپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى پولات ئۈشكىگە ئايلاندۇرۇپ كالاڭ جىنلۇڭنىڭ مۇڭ-گۈزىدىن بىر تۆشۈك ئاچتى، ئاندىن كۆكتات ئۇرۇقىغا ئايدى. نىپ، تۆشۈككە كىرىۋالدى ۋە:

— مۇڭگۈزۇڭنى تارت! تارتە! — دەپ توۋلىدى. كالاڭ جىنلۇڭ پۈتۈن كۈچى بىلەن مۇڭگۈزىنى تارتىپ چىقاردى، ئۇ چارچاپ كەتكەچكە، ھالىدىن كېتىپ يىقىلدى.

ۋۇكۇڭ ئەسلى قىياپىتىگە قايتىپ ئالتۇن جاڭنى گۈزىدە. سى بىلەن ئۇرۇپ پارچە - پارچە قىلىۋەتتى. بۇ ئاۋازدىن چۈچۈپ ئويغىنىپ كەتكەن ئالۋاستى، كىچىك ئالۋاستىلارنى باشلاپ يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ۋۇكۇڭ 28 يۇلتۇز مەنزىلى ئىلاھى ۋە ئەۋلىيالارنىڭ ھەممىسىنى باشلاپ ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. ئالۋاستى بۆرە چىشلىق گۈزىسىنى ئوينىتىپ، ۋۇكۇڭلارنى قوغلىدى. ۋۇكۇڭ:

— سەن قانداق مەخلۇق، بۇددا بولۇۋېلىپ، ئىبادەتخانا بىنا قىلىدىغان نېمە ھەددىڭ؟ — دېدى. ئالۋاستى:

— بۇ يەرنى كىچىك غەربىي ئەرەش دەيدۇ، مېنىڭ ئىسمىم سېرىق قاشلىق بۇددا. مېنى يىڭىۋالساڭ، ئۇستازىڭنى قويۇپ بېرىمەن، يېڭەلمىسەڭ، نوم ئالغىلى مانا مەن بارىمەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ گۈزىسىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئىككىدە. سى ئەللىك قەپەس ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمىدى.

بىر چەتتە تۇرغان 28 يۇلتۇز مەنزىلى ئىلاھى بىلەن ئەۋلدى. يىلار توۋلاشقان يېتى ھەر خىل ياراغلارنى كۆتۈرۈشۈپ سېرىق

قاشلىق ئالۋاستىنى قاتمۇقات ئورنۇپلاشتى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى تەمكىن ھالەتتە بېلىدىن بىر خالتىنى ئېلىپ ھاۋاغا ئاتتى، خالتا شار - شۇر قىلغان سادا بىلەن ۋۇكۇڭ، 28 يۇلتۇز مەنزىلى ئىلاھى ۋە ئەۋلىيالارنىڭ ھەممىسىنى سۈمۈرۈۋالدى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى خالتىنى ئۆشنىسىگە ئارتىپ زەپەر قۇچۇپ قايتتى. قېرى ئالۋاستى كىچىك ئالۋاستىلارغا ئارقان ئەكەلدۈرۈپ، ئەسىرلەرنىڭ ھەممىسىنى باغلىتىپ، كىچىك ئالۋاستىلارغا كۆتۈرتۈپ كەينىگە ئاپىرئۆتتى.

يېرىم كېچە، ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسى ئۇخلاپ قېلىشتى، ۋۇكۇڭ توستاتتىن ئۇستازىنىڭ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى. ئۇستاز ۋۇكۇڭنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمىغانلىقى ئۈچۈن پۇشايماق قىلىپ يىغلىغان ئىدى، ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇپ باغلاقتىن بو-شاندى، باشقا ئەۋلىيالارنىمۇ باغلاقتىن بوشاتتى. ئۇلار تاڭ سېڭىنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ كارامەتلىرىنى ئىشقا سېلىپ، قاشاتام ئىچىدىن چىقىپ كېتىشتى.

ۋۇكۇڭ ئۈچىنچى جېسەك ۋاقتىدا ئىبادەتخانىغا يەنە كەلدى. دە، بىرلا سىلكىنىپ، شەپەرەڭگە ئايلىنىپ يۈك - تاقىلارنى ئىزدەشكە كىرىشتى. ئۇ ئۈچىنچى قەۋەتتىكى بىر خانىنىڭ يورۇق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، خانىغا ئۇچۇپ كىردى. خانىدا ئۇستازىنىڭ كاساياسى نۇر چېچىپ تۇراتتى. ئۇ ئەسلىگە قايتىپ يۈك - تاقىنى ئېلىپلا ماڭدى. ئالدىراشچىلىقتا ۋۇكۇڭ يۈك - تاقىنى چىڭ تۇتمىغانمۇ - قانداق، ئارىسىدىن بىرنەرسە يەرگە چۈشۈپ كەتتى. «تاراق - تۇرۇق» قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتكەن سېرىق قاشلىق ئالۋاستى:

— ئادەم بار ئىكەن! ئادەم بار ئىكەن! — دەپ ئالتاغىل ۋارقىراپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ يۈك - تاقىنى تاشلاپ قېچىشقا مەجبۇر بولدى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى كىچىك ئالۋاستىلارنى باشلاپ قوغلىدى.

دى، تاڭ سېڭىنى ھىمايە قىلىپ كېتىۋاتقان ئەۋلىيالارغا ئېتىلدى. ئەۋلىيالار، جۇباجىي ۋە شا شەيخ مەيدانغا چۈشۈپ سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنى توستى. ئۇلار ئېلىشا - ئېلىشا، يەر - زېمىننى قاراڭغۇلۇق قاپلىغان چاغدا ۋۇكۇڭ سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنىڭ بېلىدىن خالتىنى ئېلىۋاتقانلىقىنى بايقاپ: — چاتاق بولدى! چاپسان قېچىڭلار! — دەپ ۋارقىردى. ئۇ كۆپچىلىككە ئارا تۇرالماي، ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. ئەۋلىيالار بىلەن تاڭ سېڭى ۋە ئۇنىڭ ئىككى شاگىرتى ئۆزلىرىنى چەتكە ئېلىشقا ئۈلگۈرەلمەي، سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنىڭ خالتىسىغا سۈمۈرۈلۈپ كىرىپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن شەرقىي تاغنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ ھېلىقى ئالۋاستىغا غەزەپلىنىپ ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كاللىسىغا بىردىنلا نەنجەن ئايىقىغا جايلاشقان ۋۇداڭشەن تېغىدىكى شىماللىق پالۋان داڭماۋ تىيەنزۇنىڭ قېشىغا بېرىش ئويى كەلدى. ئۇ ئۈستازىنى قۇتۇلدۇرۇشقا شۇنى تەكلىپ قىلماقچى بولدى، ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ ۋۇداڭشەن تېغىغا باردى. داڭماۋ تىيەنزۇن ۋۇكۇڭدىن بولغان ئىشلارنىڭ ئالدى - كەينىنى ئاڭلاپ، ۋۇكۇڭ بىلەن كىچىك گۈلدۈر - ماما ئىبادەتخانىسىغا بېرىشقا سەر كەردە تاشپاقا، سەر كەردە يىلان ۋە بەش كاتتا ئەۋلىيا ئەجدىھانى بۇيرۇدى.

سېرىق قاشلىق ئالۋاستى ۋۇكۇڭنىڭ ھەمدەمچى لەشكەر - لەرنى باشلاپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، كىچىك ئالۋاستىلارنى يىغىپ جەڭگە چىقتى. بەش كاتتا ئەۋلىيا ئەجدىھانى بۇلۇتلارنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىپ يامغۇر ياغدۇردى، تاشپاقا سەر كەردە بىلەن ئېلان سەر كەردە توپا - چاڭ تۈزۈتۈۋەتتى. ۋۇكۇڭ گۈر - زىسىنى ئوينىتىپ سېرىق قاشلىق ئالۋاستى بىلەن قوغلاپ يۈرۈپ ئۇرۇشتى. ئېلىشىش يېرىم جېسەك ۋاقتىغا يەتكەندە،

ئالۋاستى بېلىدىن يەنە خالتىنى يەشتى. ۋۇكۇڭ بۇنىڭدىن چۆچۈپ:

— پەخەس بولۇڭلار! — دەدى — دە، ھېلىقىلارغا ئارا تۇرالماي، ئۆزى ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. ئەۋلىيا ئەجدىھالار تاشپاقا سەر كەردە ۋە يىلان سەر كەردە ۋۇكۇڭنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە، ئالۋاستى خالتىسىغا سۈمۈرۈپ قاچىدى. لاپ ئىبادەتخانغا قايتتى.

ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن يەر يۈزىگە چۈشۈپ دەردىنى ئىچىگە سىغىدى. دۇرالماي تۇرغاندا، توساتتىن غەربىي جەنۇب تەرەپتىن بىر پارچە خەيرلىك بۇلۇتنىڭ بۇياققا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. شۇنىڭ بىلەن تاغقا شارقىراپ يامغۇر يېغىپ كەتتى ۋە بىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ۋۇكۇڭ، مېنى تونۇدۇڭمۇ؟

ۋۇكۇڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى، ئۆزىگە گەپ قىلغان ئەسلىدە مايتىرى بۇددا ئىدى. ۋۇكۇڭ دەرھال تەزىم قىلدى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى ئەسلىدە مايتىرى بۇددانىڭ قول ئاستىدا جاڭ چالىدىغان سېرىق قاشلىق بالا ئىدى. بۇ بالا نەچچە كۈننىڭ ئالدىدا مايتىرى بۇددانىڭ ئىپتىدائىي يىغىلىشقا كەتكەنلىكىدىن پايدىلىنىپ، ئۇنىڭ ئىرىق خالتىسىنى، بۆرە چىشلىق گۈرۈزىسىنى ۋە جاڭنى ئوغرىلاپ يەر يۈزىگە چۈشكەن ئىدى. ۋۇكۇڭ:

— كۈلگۈنچەك شەيخ! بۇ گۇناھىڭىزدىن قانداق ئۆتتىسىز؟ — دەدى ئۇنىڭغا. مايتىرى بۇددا ۋۇكۇڭ بىلەن كېڭەشتى. ئۇلار ئۆزلىرى تۇرغان يەرنى تاۋۇزلۇققا ئايلاندۇردى، مايتىرى دېھقانغا ئۆزگەردى، ئىككىسى مۇشۇ چارە ئارقىلىق سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنى قىزىقتۇرۇپ ئەكەلمەكچى بولۇشتى. ۋۇكۇڭ بايقى پىلان بويىچە كىچىك گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسىغا بېرىپ سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنى تىللىدى. ئۇ ئالۋاستى

ۋۇكۇڭنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، يۈرىكىنى توق تۇتۇپ جەڭگە چىقتى. ئىككىسى نەچچە قەپەس ئېلىشىپ كۆردى. ۋۇ-كۇڭ ئۇنى يانباغرىدىكى تاۋۇزلۇققا قىزىقتۇرۇپ ئاپىرىش ئۈچۈن يالغاندىن چېكىندى، ئاندىن يۇمىلاپ تازا پىشقان بىر تاۋۇزغا ئايلاندى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى ۋۇكۇڭنى تاپالماي، تاۋۇز-لۇققا كۆزى چۈشتى. ئۇ دېھقانغا ئۆزىگە تاۋۇزدىن بىرنى ئۈزۈپ بېرىشنى ئېيتتى. مايتىرى بۇددا ۋۇكۇڭ تاۋۇز بولۇپ ئۆزگەرگەن تاۋۇزنى ئۇنىڭغا بەردى. ئالۋاستى ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تاۋۇزنى يېيىشىگە، ۋۇكۇڭ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرىپ كەتتى. سۇن دەرۋىش ئۇنىڭ قورسىقىدا موللاق ئېتىپ، مۇشتلاپ، تېپىپ ئۇنىڭ ئاللا - توۋسىنى چىقىرىۋەتتى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى قورسىقىنىڭ ئاغرىقىغا چىدىماي، ياش تۆكۈپ تاۋۇزلۇقتا يۇمىلاپ كەتتى. بۇ چاغدا مايتىرى بۇددا ئەسلىگە قايتتى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى ئۇنى كۆرۈپ ئالمان - تالمان تەزىم قىلىپ:

— خوجايىن! گۇناھىمدىن ئۆتسىلە! ئەمدى بۇنداق قىلمايمەن! — دېدى.

مايتىرى بۇددا ئۇنىڭدىن ئىرىق خالتىنى، جاڭنى ئېلىۋېلىپ، ۋۇكۇڭدىن ئۇنىڭ بىر قوشۇق قېنىنى تىلىدى. سېرىق قاشلىق ئالۋاستى ئاغزىنى ئېچىۋېتىپ، ۋۇكۇڭ چىقتى. ئۇ ئال-تۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى ئوينىتىپ سېرىق قاشلىق ئالۋاستىنى ئۇرماقچى بولدى، بىراق ئۇنى مايتىرى بۇددا خالتىسىغا قاچىلاپ بولغان ئىدى.

مايتىرى بۇددا بىلەن ۋۇكۇڭ گۈلدۈرماما ئىبادەتخانىسىغا كېلىپ، ئىبادەتخانىدىكى كىچىك ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسىنى تۇتتى، قاچماقچى بولغانلىرىنى ۋۇكۇڭ گۈزىسى بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈردى. مايتىرى بۇددا پارچە - پارچە بولۇپ كەتكەن جاڭنى بىر يەرگە يىغىپ، تىنىقىدىن خاسىيەتلىك شامال چىقىرىپ،

ئەپسۇن ئوقۇپ جاڭنى ئەسلىي ھالىتىگە ئەكەلدى، ئاندىن ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ پاك ئالەمگە قاراپ يولغا چىقتى. ۋۇكۇڭ كەينى ھويلىدىن ئۇستازنى، ئىنىلىرىنى ۋە ئەۋ-لىيالارنىڭ ھەممىسىنى قۇتۇلدۇردى. سەنزاڭ ۋۇكۇڭدىن بول-غان ئىشلارنىڭ جەرياننى ئۇقۇپ ئۇنىڭغا كۆپتىن - كۆپ رەھمەت ئېيتتى ۋە ئەۋلىيالارغىمۇ مىننەتدارلىقنى بىلدۈردى. ئەتىسى ۋۇكۇڭ ئوت قويۇپ يالغان كىچىك گۈلدۈرماما ئىبادەت-خانىسىنى كۆيدۈرۈۋېتىپ، ئۇستازى ۋە ئىككى ئىنىسى بىلەن مەغرىب تامان يول ئالدى.

33 - باب جۇباجېينىڭ سېسىقچىلىققا تولغان جىلغىدا ھەيۋە كۆرسەتكەنلىكى

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يېرىم ئايدەك يول يۈر-گەندىن كېيىن ھاۋا ئىسسىپ، ئەتراپتىكى گۈللەر ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتتى. بىر كۈنى گۈگۈم چۈشكەن مەھەلدە، ئۇلار بىر يېزىغا كەلدى. سەنزاڭ بىرىنىڭ ئىشىكىنى چەكتى. ئۆيدىن لى فامىلىلىك بىر بوۋاي چىقتى. بوۋاي سەنزاڭنىڭ راھىب ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ مەغرىبكە نوم ئالغىلى كېتىۋاتقان-لىقىنى بىلدى - دە، خورسىنىپ تۇرۇپ:

— بۇ يەر كىچىك غەربىي ئەرەش تۇلۇ كەنتى. مەغرىبكە بېرىش ئۇياقتا تۇرسۇن، يەتتە مۆجىزىلىك تاغدىنمۇ ئۆتەلمەيسىد-لەر، — دېدى.

سەنزاڭ بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىدى. بوۋاي:

— يەتتە مۆجىزىلىك تاغدا ساپلا ئەبنۇس دەرەخلىرى بار. ئەبنۇسلارنى يىل بويى ھېچكىم ئۈزمەيدۇ. يەرگە چۈشۈپ سې-سىپ كېتىدۇ، يەتتە مۆجىزىلىك تاغدىكى سەككىز يۈز چاقىرىم ئارىلىقتىكى جىلغا چىرىگەن ئەبنۇسلار بىلەن تولغان، بۇ جىلغا

سېسىقچىلىققا تولغان جىلغا، دەپ ئاتىلىدۇ. غەرب شامىلى چىققان ھامان سېسىق پۇراققا چىداپ تۇرغىلى بولمايدۇ! سىلەننىڭ يەنىلا قايتىپ كەتكەنلىرى تۈزۈك! — دەيدى. سەنزاڭنىڭ چىرايىنى غەم بۇلۇتلىرى قاپلىدى، ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ پەرىشان ھالىغا چىدىماي:

— قوندۇرالمىساڭ قوندۇرالمىمەن دېمەمسەن، نېمىدەپ ئادەم قورقۇتسەن؟! — دەيدى. لى بوۋاي شۇندىلا تاڭ سېڭنىڭ كەينىدە تۇرغان ئۈچ راھىبقا دىققەت قىلدى. ئۇ سۈن دەرۋىش-نىڭ ئالۋاستىلارنى يوقىتالايدىغان كارامىتى بارلىقىنى ئاڭلاپ، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى دەرھال ئۆيىگە باشلىدى ھەم داستىخان راسلاپ ئۇلارنى كۈتۈۋېلىشقا جابدۇندى. ۋۇكۇڭ لى بوۋايدا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشنى سېزىپ، ئۇنىڭدىن:

— ساخاۋەت ئىگىسى، بىزگە مول نېمەت تەييارلىغىنىڭغا قارىغاندا، بىرەر مەقسەتنىڭ بارمۇ - قانداق؟ — دەپ سورىدى. — سىلنى ئالۋاستىلارنى يوقىتالايدۇ دەپ ئاڭلىدىم. بىز-نىڭ بۇ يەردە بىر ئالۋاستى بار، شۇنى يوقاتسىلا، سىلگە كاتتا ئىنئام بار، — دەيدى بوۋاي.

— دەپ باقە، قانداق ئالۋاستى ئۇ؟ — دەيدى ۋۇكۇڭ قىزىقچىلىق قىلىپ.

— ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدىكى ياز ئايلىرىنىڭ بىر كۈنى، كەنتتىكىلەر ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش ئىدى، بىردىنلا بوران چىقىپ يەر - جاھاننى قاراڭغۇلۇق قاپلىدى. كۆپچىلىك يامغۇر ياغىدىغان چېغى بار دەپ، ئېتىزلاردىكى زىرا-ئەتلەرنى دەرھال يىغىشتۇرۇشقا كىرىشىپ كەتتۇق. كىم بىل-سۇن، بوراندىن كېيىن بىر ئالۋاستى كېلىپ، كەنتتىكى ئات، كالا ۋە قويلارنى يەپ كەتتى. شۇندىن تارتىپ مانا ئىككى يىل بولدى، ھېلىقى ئاپەت پات - پاتلا كېلىپ تۇرىدۇ. تاغنىڭ جەنۇبىدىكى راھىبلارنى چىلاپ ئەكەلدۇق، تاغنىڭ شىمالىدىكى

شەيخلەرنىمۇ تەكلىپ قىلدۇق، ئۇلار ھارامتاماق چىقىپ قالدى،
ھېچقايسىسى ئالۋاستىلارنى يوقىتالماي بىزنى بالاغا تىقىپ قويدى،
دى، — دەيدى.

ۋۇكۇڭ لى بوۋاينىڭ بايانىنى ئاڭلاپ بولۇپ:
— بۇنىڭ كارايتى چاغلىق. ئۇنى سېنىڭ ئورنۇڭدا مەن
تۇتۇپ كېلەي، — دەيدى.

لى بوۋاي ئالمان - تالمان بىرقانچە بوۋايدىن سوراپ ئازراق
پۇلنىڭ ئېپىنى قىلىپ كەلدى ۋە رەھمىتىنى بىلدۈرۈش يۈزدە.
سىدىن ۋۇكۇڭغا تەڭلىدى. ۋۇكۇڭ قەتئىي ئالمىدى، شۇ ئەس-
نادا قاتتىق بوران چىقتى، تەشۋىشلەنگەن بوۋايلىار:
— ئالۋاستى كەلدى! ئالۋاستى كەلدى! — دېيىشتى.

ۋۇكۇڭ ئىشىكتىن چىقىپ ئاسمانغا قارىدى. بوران سەل
بېسىققاندىن كېيىن يىراقتىن بىر جۈپ چىراغدەك بىرنەرسە
غۇۋا كۆرۈندى، ۋۇكۇڭ بۇنىڭ ئالۋاستىنىڭ كۆزى ئىكەنلىكىنى
بىلدى. ئۇ جۇباجىيغا:

— ئىككىڭلار ئۈستازنى ھىمايە قىلىڭلار، مەن ئۇنىڭ
قانداق ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ باقاي، — دەيدى ۋە ئاس-
مانغا چىقىپ ۋارقىردى، — پەسەندە ئالۋاستى! قاياقتىن كەل-
دىڭ؟!

ئالۋاستى جاۋاب بەرمەي يارىغىنى ئوينىتىپ يېتىپ كەل-
دى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ:

— كىمكىن دەپتىمەن، گاچا ئالۋاستىكەنغۇ ئۇ، گۈرزەمنى
تېتىپ باق! — دەيدى - دە، گۈرزىنى كۆتۈرۈپ ئالدىغا ئېتىل-
دى. ئىككىسى ئۈچ جېسەك ۋاقتىغىچە ئېلىشىپ بىر - بىرىنى
يېڭەلمىدى. جۇباجىي يەردە ئۇلارنى كۆرۈپ:

— تۆھپىنىڭ باش بۇرنى ۋۇكۇڭنىڭ بولۇپ كەتمىسۇن،
مەنمۇ ھەمدەمگە باراي، — دەيدى كۈلۈپ .

جۇباجىي بۇلۇتقا چىقىپ تىرنىسىنى ئوينىتىپ مەيدانغا

چۈشتى. ئالۋاستى جۇباجىيغا ھەملە قىلدى. ئۇ ئىككى قولىدا ئىككى ياراغنى ئەپچىللىك بىلەن ئويناتتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ گەپ قىلالمايدىغانلىقىغا، ھەرىكەتلىرىنىڭ سىرلىقلىقىغا قاراپ، ئۇ تاڭ ئېتىشى بىلەن چوقۇم قېچىپ كېتىدۇ، دەپ پەرەز قىلىپ، جۇباجىيغا ئۇنى قاچۇرۇپ قويماسلىقىنى تاپىلدى. دەرۋەقە، تاڭ ئاقىرىشى بىلەن ئالۋاستى كەينىگە ئۇرۇلۇپ قاچتى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىي كەينىدىن تاپ بېسىپ قوغلىدى، بىردىنلا ئالدى تەرەپتىن چىدىغۇسىز سېسىق پۇراق كەلدى. بۇ دەل يەتتە مۆ-جىزىلىك تاغدىكى سېسىق جىلغا ئىدى. ئالۋاستى يەتتە مۆجىزدە-لىك تاغدىن ھالقىپ ئۆتۈپ ئەسلىگە قايتتى. ئۇ ئەسلىدە قىزىل بوغما يىلان ئىدى. ۋۇكۇڭ سەكرىگەن پېتى بېرىپ بوغما يىلاننى گۈرۈزىسى بىلەن بىرنى سالىدى. بوغما يىلان غارغا كىرىپ كەتتى. جۇباجىي بوغما يىلاننى قۇيرۇقىدىن تۇتۇپ جېنىنىڭ بارىچە سىرتقا تارتتى. ۋۇكۇڭ:

— غارنىڭ ئۇ تەرىپىدە بىر ئىشك بولۇشى مۇمكىن، سەن چاققان بېرىپ ئۇنى شۇ ئىشككە توس، — دېدى.

جۇباجىي شۇ ئان تاغنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتتى، دېگەندەك بىر ئىشك بار ئىدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسى بىلەن بوغما يىلاننىڭ ئەدىپىنى راسا بەردى، بوغما يىلان ئاغرىق ئازابغا چىدىماي ئۇياقتىكى ئىشكتىن چىقىپ كەتتى. جۇباجىي ئۆزىنى دالدىغا ئېلىشقا ئۈلگۈرەلمىدى، بوغما يىلان قۇيرۇقى بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنى سالىدى. ۋۇكۇڭ دەر-ھال يېتىپ كېلىپ جۇباجىي بىلەن بوغما يىلاننى قوغلىدى. بوغما يىلان تۈگۈلۈپ يۇمىلاق بولۇۋالدى - دە، ئاغزىنى يوغان ئېچىپ جۇباجىينى دەم تارتىشقا باشلىدى. جۇباجىي قورقۇپ كەينىگە داچىدى. ۋۇكۇڭ ئالدىغا ئۆتۈپ قېلىپ، بوغما يىلاننىڭ قورسىقىغا كىرىپ كەتتى.

جۇباجىي بۇنى كۆرۈپ يەرنى تېپىپ، مەيدىسىگە مۇشتلاپ

قايغۇغا چۆمدى. ئۇنىڭ بىردىنلا تۇرۇپ كاماندەك ئېگىلىپ، تۇرۇپ تايقاتەك تۈپتۈز بولۇۋېلىپ، تۇرۇپ بېلىگە نەچچە جاڭ ئۈزۈنلۈقتىكى ماچتا تىرىلىپ قالغاندەك ھالەتتە تولغىنىپ ياتقان بوغما يىلانغا كۆزى چۈشتى. بۇ ۋۇكۇڭنىڭ بوغما يىلاننىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ ئويناۋاتقان ئويۇنى ئىدى. ئالۋاستى نەچچە چاقىرىم يەرگىچە بېغىرلاپ بېرىپ ئۆلدى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۈباجىي قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ، بوغما يىلاننى سۆرەپ كەنتكە قايتتى.

تۇلۇ كەنتىدىكىلەر تاڭ سېڭنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئالۋاستىنى يوقىتىپ، بەدىلىگە ھېچ نەرسە ئالمىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنى مېھمان قىلىشقا ئازراق نەرسە تەييارلىدى. ئۇلار ماڭىدىغان چاغدا نەچچە يۈز پۇقرا ئۇلارنى ئۈزىتىپ سېسىق جىلغىنىڭ ئالدىغىچە باردى. سەنزىڭ جىلغىدىن قانداق ئۆتۈشتىن قايغۇرۇپ تۇرغاندا، ۋۇكۇڭ لى بوۋايغا ناھايىتى كۆپ تاماق تەييارلاتقۇزدى، جۇباجىي شۇ تاماقنى تويغۇچە يېسە چوشقىغا ئايلىنىپ، يول ئېچىپ ئالدىدا مېڭىش ئىمكانىيىتى بار بولاتتى. جۇباجىي سەسكەنگەندەك بولدى. سەنزىڭ:

— ناۋادا سەن يول ئېچىپ ئالدىدا ماڭساڭ، تۆھپەڭنى بىرىنچى باھالايمەن، — دېدى. جۇباجىي خۇش بولۇپ ئەكەلگەن تاماقلارنى خۇددى كالىدەك يالماپ پاك - پاكىز يەپ تۈگەتتى، ئاندىن كىيىملىرىنى سېلىپ بىرلا سىلكىندى - دە، يۈز جاڭ ئېگىزلىكتىكى چوشقىغا ئايلىندى، ئۇ سەككىز چاقىرىم ئارىلىقتىكى سېسىق جىلغىنى نەچچە كۈن ئىچىدە تازىلاپ يول ئاچتى.

34 - باب جۇزىڭو دۆلىتى پادىشاھىنى داۋالاپ ساقايتىش

كۈنلەر بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈپ كېتىۋەردى. باھار

كېتىپ تومۇز ياز كەلدى. ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن كېتىۋې-
تىپ توساتتىن بىر شەھەرگە توغرا كېلىپ قالدى، شەھەر
سېپىلىنىڭ بېشىغا ئېسىلغان بايراققا «جۇزىگو دۆلىتى» دېگەن
خەتلەر پۈتۈلگەن ئىدى. ئۇلار قونالغۇغا چۈشۈپ جايلىشىپ
بولغاندىن كېيىن، ۋاقىتنىڭ تېخى بالدۇر ئىكەنلىكىنى بايقاش-
تى. سەزىلىك يولخېتىنى تېگىشكىلى ئوردىغا يالغۇز كەتتى.
ۋۇكۇڭ شا شەيخنى تاماق قىلىشقا بۇيرۇدى، شا شەيخ ماي،
تۇز قاتارلىق لازىمەتلىكلەرنىڭ يوقلۇقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ
جۇبايىنى ئالداپ نەرسە - كېرەك ئەكېلىشكە بازارغا ئېلىپ
ماڭدى.

ئۇلار غەربىي رەستىدىكى بىر بىنانىڭ ئالدىغا كەلدى.
بىنانىڭ ئالدىدا بىر توپ كىشى تۇرۇشاتتى. جۇبايى ئۆزىنىڭ
چاتاق تېنىپ بېرىشىدىن ئەنسىرەپ ھېلىقى توپقا يېقىن بارمى-
دى. ۋۇكۇڭ توپنىڭ ئارىسىغا سىغىدىلىپ كىردى. تامدا بىر
شاھانە ئېلان ئېسىقلىق تۇراتتى، ئېلاندا، كېسىلى ئېغىر ياد-
شاھنىڭ سەكراتقا چۈشۈپ قالغانلىقى، پادىشاھنى كىم ساقايتا-
لسا، پادىشاھ زېمىنىنىڭ يېرىمىنى شۇ كىشىگە بېرىدىغانلىقى
يېزىلغان ئىدى. ۋۇكۇڭ خۇشال بولۇپ:

— مەن تېۋىپنى دوراپ باقاي، — دېدى. ئەپسۇن ئوقۇپ
تىنىقىدىن چىقارغان نەپەس دەرھال قۇيۇنغا ئايلىنىپ ئەتراپىدى-
كىلەرنىڭ كۆزلىرىنى ئاچۇرماي قويدى. ۋۇكۇڭ يۈرسەتتىن
پايدىلىنىپ غايىب بولۇش سېھرىنى ئىشلىتىپ، تامدىكى ئېلاننى
سويۇۋالدى. جۇبايى ئۇخلاپ قالغاندەك ئاغزىنى تامغا يېقىپ
تۇراتتى. ئۇ ئېلاننى جۇبايىنىڭ قوينىغا سېلىپ قويۇپ ئۆزى
قونالغۇغا قاراپ يول ئالدى.

قۇيۇن ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن شاھانە ئېلاننى قوغداپ
تۇرغان ئاغۋاتلار بىلەن سەركەردە - لەشكەرلەر قارىسا تامدا
شاھانە ئېلان يوق، تەرەپ - تەرەپتىن ئىزدەپ، ئاخىرى جۇبى-

ساجيپنىڭ قوينىدىن تاپتى. ئۇلار جۇباجيپنى پادشاھنىڭ كېسەلنى كۆرۈشكە ئېلىپ ماڭدى. جۇباجيپ بۇنىڭ ۋۇكۇڭنىڭ ئويۇنى ئىكەنلىكىنى بىلىپ سەركەردە ۋە سەرۋازلارغا:

— بۇ شاھانە ئېلاننى مېنىڭ ئاغام سويغان، يۈرۈڭلار، مەن سىلەرنى ئۇنىڭ يېنىغا باشلاپ باراي، — دېدى.

ئاغۋاتلار ۋۇكۇڭنى ئوردىغا تەكلىپ قىلدى. پادشاھ ئۇنىڭ بەتبەشەرە سىياقىنى كۆرۈپ، كېسەلنى كۆرسىتىشكە جۈرئەت قىلالمىدى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ «مەشۇت ئارقىلىق كېسەل كۆرە-لەيدىغان» لىقىنى دېدى - دە، ئۈچ تال تۈكىنى يۇلۇپ ئۈچ تال مەشۇتقا ئايلاندۇردى، ئۈچ تال مەشۇتنىڭ بىر ئۈچىنى پادشاھ-نىڭ بېغىشىغا باغلانقۇزدى، يەنە بىر ئۈچىنى دېرىزىدىن سىرتقا چىقارغۇزدى. ۋۇكۇڭ مەشۇتنىڭ بىر ئۈچىنى تۇتۇپ كېسەلنى تەكشۈرۈپ:

— پادشاھ ھىجران دەردىدە كېسەل بولۇپ قاپتۇ، بۇ كېسەل «جۈپتىدىن ئايرىلغان قۇش» دەپ ئاتىلىدۇ، — دېدى. ئوردىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرغان پادشاھ خۇشاللىققا:

— توغرا دېدى! تاپتى! دورىسىنى ئەكەلسۇن! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ ئوردا تېۋىپىغا شەھەردىكى دورىخانلارغا قويۇلغان دورىلارنىڭ ھەربىرىدىن ئۈچ جىڭدىن ئېلىشنى، دورا ياسايدىغان ئەسۋاب بىلەن دورىلارنى قونالغۇغا ئاپىرىپ، جۇباجيپ بىلەن شاھىخكە تاپشۇرۇشنى تاپىلدى: جۇباجيپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ئاغىمىز نوم ئەكېلىشنىڭ تەسلىكىنى كۆرۈپ، دورا دۈكىنى ئېچىپ تىرىكچىلىك قىلماقچى بوپتۇ - دە! — دېدى. — بېلجىرلىما! ئۇلارغا دورامنىڭ قانداق دورا ئىكەنلىكى-نى بىلدۈرسەملا بولدى، — دېدى.

ۋۇكۇڭ شۇ ئاخشىمى ئازراق بەدىيان، ھەببۇلمۈلۈك ئۇرۇ-قى قاتارلىق دورىلارنى ئېزىپ، ئاق ئاتنىڭ يېرىم قاچا سۇيدۇ-

كىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئۈچ تال كۇمىلاچ دورا ياسىدى ۋە ئۇنى قۇتغا سالدى.

ئەتىسى، ۋۇكۇڭ ئۈچ تال كۇمىلاچ دورىنى ئوردىغا ئەۋەتتى، پادىشاھ دورىنى يەپ ساقىيىپ كەتتى. ئۇ تاڭ سېڭىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا تىزلىنىپ تۇرۇپ تەزىم قىلدى، ئاندىن ۋۇكۇڭ-نى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. ئاغا - ئىنى ئۈچىسى خۇشال ھالدا ئوردىغا كىردى، پادىشاھ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارنى قارشى ئالدى، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا مىن-نەتدارلىق بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ شەرىپىگە گۇاڭلۇ ئىبا-دەتخانىسىدا كاتتا زىياپەت ئويۇشتۇردى. ۋۇكۇڭ داستىخان ئۈس-تىدە پادىشاھتىن:

— سىلنى قىيناۋاتقان ھىجران ئازابىنى مەن بىلىمەن، بۇندىن باشقا قانداق ھەسرەتلىرى باركىن؟ — دەپ سورىدى. پادىشاھ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ۋۇكۇڭغا، بۇندىن ئۈچ يىل ئاۋۋال بىر غاردىكى سەي تەيسۈي ئىسىملىك بىر ئالۋاستى، پادىشاھنىڭ خانىشىنىڭ پەرىزاتىك جامالىنى كۆرۈپ، خانىشىنى ئېلىپ قېچىپ كەتكەنلىكىنى، شۇندىن بېرى ئۆزىنىڭ ھىجران ئازابىغا قالغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى. ۋۇكۇڭ:

— مەن ئاشۇ ئالۋاستىنى يوقاتسام قانداق قىلىلا؟ — دەپ سورىدى پادىشاھتىن. پادىشاھ ئالمان - تالمان تىزلىنىپ: — خانىشىنى قۇتقۇزۇپ چىقساڭ، زېمىنىمنى ساڭا ھەدىيە قىلىشقا رازىمەن! — دېدى. جۇباجيې بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتى ۋە:

— پادىشاھ قاندىدىن چىقىپ كەتتى، خوتۇنىنى دەپ زېمى-نىدىن كېچىپ راھىبقا تىزلىنىدى! — دېدى. ۋۇكۇڭ دەرھال پادىشاھنى يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزدى. شۇ ئەسنادا جەنۇب تەرەپ-تىن توپا - چاڭ كۆتۈرۈلۈپ، قويۇن چىقىشقا باشلىدى. مۇل-كىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلار چۆچۈشۈپ:

— ئالۋاستى كەلدى! — دەپ ئۆزلىرىنى چەتكە ئېلىشتى. جۇباجىي بىلەن شا شەيخ يوشۇرۇنماقچى بولۇۋىدى، ۋۇكۇڭ ئۇلارنى قاراپ بېقىشقا تۇتۇپ قالدى. ئاسماندىن ئۇزۇن نەيزە تۇتقان بىر ئالۋاستى چۈشتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭدىن ئۇنىڭ قانداق ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى سورىدى. ئالۋاستى ئۆزىنىڭ سەي تەي-سۈيىنىڭ تۇرشاۋۇلى ئىكەنلىكىنى، ئىككى كېنىزەك ئالغىلى كەلگەنلىكىنى دېدى. سۇن دەرۋىش گۈرزىسىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا ئېتىلىپ باردى - دە، گۈرزىسى بىلەن بىرنى سېلىپ ئالۋاستىنىڭ نەيزىسىنى نەچچە پارچە قىلىۋەتتى، ئالۋاستى سارا-سىمىگە چۈشۈپ بەدەر تىكىۋەتتى.

ۋۇكۇڭ غەلبە قۇچۇپ قايتتى. پادىشاھ ئۇنىڭغا شەخسەن ئۆزى شاراب تۇتتى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستىنىڭ تۇرار جايىنى بىلىۋې-لىپ، پادىشاھدىن خانىشنىڭ يېنىدىن ئايرىمايدىغان بۇيۇمنى سورىدى. پادىشاھ ئۇنىڭغا بىر جۈپ سېرىق ئالتۇن مارجانى بەردى. بۇ خانىشنىڭ ئەتىۋارلىق نەرسىسى ئىدى. ۋۇكۇڭ ئەتە-ۋارلىق مارجانىنى ئېلىپ، شارابنىمۇ ئىچمەي بىرلا موللاق ئې-تىپ كۆزدىن يىتتى. ئوردا ئەمەلدارلىرى ئاغزىلىرىنى ئېچىپ قېلىشتى.

35 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئالتۇن قوڭغۇ - راقىنى پەم بىلەن قولغا چۈشۈرگەنلىكى

ۋۇكۇڭ ئالۋاستى تۇرۇۋاتقان تاغقا كەلدى، بىر كىچىك ئالۋاستى خەت - چەكلەرنى ئۆشنىسىگە ئارتىپ، دۇمباق چېلىپ ئۇچقاندەك كېلىۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ بىرلا سىلكىنىپ بىر شەيخە ئايلىنىپ ئۇنىڭ ئالدىغا باردى ۋە ئۇنىڭدىن بۇ خەتلەرنى نەگە ئايرىدىغانلىقىنى سورىدى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭغا ئۆزىنىڭ جۈزىگە دۆلىتىگە جەڭنامە ئېلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ

ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ، سەي تەيسۈينىڭ ئوت قويايلىدىغان، ئىس چىقىرايلىدىغان، قۇم ئۇچۇرايلىدىغان ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇردى. قى بارلىقىنى بىلدى، بۇ قوڭغۇراقلارغا دارىپ كەتكەنلەر تىرىك قالمايتتى. ۋۇكۇڭ كىچىك ئالۋاستىنى گۈرزىسى بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتتى، ئۇنىڭ يېنىدىن بىر گوپەي چىقتى، گوپەيگە: «ھەرقانداق ۋاقىتتا كېلىپ - كېتەلەيدىغان سىرداش شاۋجياۋ» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. ۋۇكۇڭ شۇنىڭ قىيا-پىتىگە كىرىپ غارغا قاراپ يول ئالدى.

ۋۇكۇڭ غارغا ئالچاڭلاپ كىرىپ، ئالۋاستى پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا تەزىم بەجا قىلدى ۋە دۇمباق چالدى. ئالۋاستى پادىشاھ ئۇنى يېنىغا تارتىپ، نېمە ئىش بولغانلىقىنى سورىدى. ئۇ دۇمباقنى بىر چەتكە پىرقىرتىپ تاشلىۋېتىپ، جۈزىگو دۆلىتىدە تاياق يېگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ ئۇرۇش قىلغىلى كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئالۋاستى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ، بۇ خەۋەرنى خانىشقا خەۋەر قىلىپ قويۇشنى تاپىلدى. ۋۇكۇڭ قالىتىس خۇشال بولدى. ئۇ ئالدىراش ھەرمەخانغا قاراپ ماڭدى. ۋۇكۇڭ ھەرمەخانغا كىردى. ئىككى تەرەپتە تۈلكە ئالۋاستى بىلەن كېيىك ئالۋاستى ساھىبجامال قىزنىڭ سۈرىتىدە تۇرۇشاتتى، ئوتتۇرىسىدا خانىش ئولتۇراتتى. ئۇ ئېڭىكىنى ئالدىنى ئۈستىگە قويغان، كۆزلىرى ياش ھالەتتە ئىدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى، بايام جۈزىگو دۆلىتىدىن جەڭنامە ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، ئۇنىڭغا دەيدىغان ئازراق گېپى بارلىقىنى دېدى. خانىش بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىككى تەرەپىدە تۇرغان ساھىب-جاماللارنى چىقىرىۋەتتى. ۋۇكۇڭ ئىشكىنى تاقاپ، يۈزىنى بىرلا سىلاپ ئەسلىگە قايتتى، ئىشنىڭ جەريانىنى بىرقۇر سۆزلەپ، ئاندىن ئالتۇن مارجاننى چىقىرىپ خانىشقا قوش قوللاپ تۇتۇپ: — ئىشەنمىسىلە، ماۋۇنىڭغا قارىسىلا، بۇ نېمە؟ — دېدى. خانىش بىرلا قاراپ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئېلىپ، ۋۇ-

كۇنغا يېنىش - يېنىش رەھمەت ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭدىن ئالۋاستىنىڭ ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇرىقىنى نەگە قويغانلىقىنى سورىدى. خانىش ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى ئالۋاستى بېلىگە ئېسىۋېلىپ، پەقەت ئالمايدىغانلىقىنى دەيدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا بىر ئامال قىلىپ ئالۋاستىدىن ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى ئېلىۋېلىشنى جەزىمەت كىلىدى.

ۋۇكۇڭ يەنە ھەرقانداق ۋاقىتتا كېلىپ - كېتەلەيدىغان شاۋجياۋغا ئۆزگىرىپ ئالۋاستى پادىشاھنى ھەرەمخانىغا تەكلىپ قىلىشقا ماڭدى. خانىش خۇشخۇي ھالەتتە ئالۋاستى پادىشاھنى كۈتۈۋالدى، ئۇنى قولتۇقىدىن تۇتماقچى بولۇۋىدى، ئالۋاستى قورقۇپ ئوپۇل - توپۇل كەينىگە داجىدى. ئەسلىدە خانىشنى ئالۋاستى بۇلاپ كەلگەندە، زىياڭ ھەقىقەتتە خانىشقا رەڭدار پەرىشە تەكلىمى كىيىمى كىيگۈزۈپ قويغاچقا، ئۇنىڭ بەدىنىگە زەھەرلىك تەس كەلگەن ئۇنىڭ كەتكەن ئىدى، شۇڭا ئالۋاستى خانىشقا يېقىن كېلەلمەيتتى. خانىش دەپدەكلىرىگە داستىخان راسلاشنى بۇيرۇدى، ئالۋاستىغا شېرىن - شېكەر گەپلەرنى قىلىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۆتتى. ئالۋاستى شېرىن - شېكەر گەپلەرگە ئېرىپ كېتىپ ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى خانىشقا بەردى ۋە قوڭغۇراقنى ھەرگىز پۇلاڭلاتماسلىقىنى ئەسكەرتتى. ۋۇكۇڭ بىر چەتتە ئۇندىمەي تۇرۇپ، ئالتۇن قوڭغۇراقنى تۇيدۇرماي ئوغرىلىۋالدى. ئۇ تېخى غاردىن چىقىپ كەتمەي تۇرۇپلا ئېھتىياتسىزلىقتىن قوڭغۇراقلارنى پۇلاڭلىتىۋەتتى. قوڭغۇراقلاردىن ئوت، ئىس ۋە توپا - چاڭ كۆتۈرۈلۈپ، ئەتراپقا ئوت كەتتى. ھودۇقۇپ كەتكەن سۇن دەرۋىش قوڭغۇراقلارنى تاشلاپ قاچتى. ئالۋاستى كىچىك ئالۋاستىلارنى ئىشىكىنى تاقاپ، ۋۇكۇڭنى تۇتۇشقا بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ چۈشكەن ئايلىنىپ، قايتا ھەرەمخانىغا ئۇچۇپ بېرىپ، ئالۋاستىنى ئالداپ ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى يەنە ئېلىۋېلىشقا خانىشنى كۆندۈردى.

خاننىش دېدەكلەرگە زىياپەت ھازىرلاشنى، ئۆزىنىڭ ئالۋاسى-
تى بىلەن شاراب ئىچىدىغانلىقىنى دېدى - دە، ئىككى ئايال
ئالۋاستىنى ھەرەمخانىدىن چىقىرىۋېتىپ، چۈنجاۋ ئىسىملىك بىر
دېدەكنى ئېلىپ قالدى. ئالۋاستى چۈنجاۋنىڭ دەل سۇن ۋۇكۇڭ
ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. «چۈنجاۋ» ئالۋاستىغا يېقىنلىشىپ،
بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ ئالۋاستىنىڭ كىيىمىنىڭ ئىچىگە سېلىد-
ۋېتىپ، ئاندىن ئەپسۇن ئوقۇدى، ھېلىقى تۈك سان - ساناقسىز
پىتقا، بۇرگىگە ۋە چۇسىغا ئۆزگىرىپ ئالۋاستىنى چاققىلى
تۇردى، بۇنىڭغا چىدىمىغان ئالۋاستى توختىماي بەدىنىنى تاتىد-
لايتتى. خاننىش، كىيىم - كېچەكلىرىنى سالسا، پىت بېقىشىپ
بېرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئالۋاستى كىيىم - كېچەكلىرىنى سال-
دى. كىيىم - كېچەكلىرىنى پىت، چۇسا بېسىپ كەتكەن ئىد-
دى. پىت بىلەن چۇسىلار قوڭغۇراقلاردىمۇ يۈگۈرۈشۈپ يۈرۈ-
شەتتى.

«چۈنجاۋ» :

— پادىشاھ ئالىيلىرى، قوڭغۇراقلارنى ئېلىۋەتسە، پىت-
لىرىنى مەنمۇ بېقىشىپ بېرىي، — دېدى.
ئالۋاستى بىر ياقىتىن نومۇس قىلدى، يەنە بىر ياقىتىن
ھودۇقۇپ كېتىپ كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمىدى. ئۇ ئۈچ ئالتۇن
قوڭغۇراقنى يېنىدىن ئېلىپ، دېدەك قىز سۈرىتىدىكى ۋۇكۇڭغا
بەردى. «چۈنجاۋ» ئالتۇن قوڭغۇراقنى تىقمۇۋېلىپ، تۈكىنى
يۇلۇپ ئۈچ تال يالغان ئالتۇن قوڭغۇراققا ئايلاندۇردى، ئالۋاسى-
تىغا چىراغ يورۇقىدا پىت بېقىشىپ بەردى ۋە يالغان ئالتۇن
قوڭغۇراقنى ئالۋاستى پادىشاھقا بەردى.
ئالۋاستى كىيىملىرىنى كىيىپ، ئالتۇن قوڭغۇراقلارنى
خاننىشقا بېرىۋېتىپ:

— ئەمدى ئوبدان ساقلاڭ، — دېدى. خاننىش ئالتۇن
قوڭغۇراقلارنى كىيىم ساندىقىغا سالدى.

ۋۇكۇڭ ئالتۇن قوڭغۇراقلارنى قولغا چۈشۈرۈۋالغاندىن كېيىن ئەپسۇن ئوقۇپ، سېھىر قىلىپ غاردىن چىقتى - دە، غارنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ:

— سەي تەيسۈي، خانىشنى چاپسان چىقىرىپ بەر! جۈزىگو دۆلىتى تەكلىپ قىلغان قېيناتاڭ كەلدى! — دەپ ۋارقىردى. ئالۋاستى خانىشتىن:

— يېقىن ئەتراپتىكىلەرنىڭ ئىچىدە ۋەي فاملىلىكلەر يوق ئىدىغۇ؟ — دەپ سورىدى.

— پەقەت يوق دەپ ئېيتقىلىمۇ بولمايدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى خانىش.

ئالۋاستى كىچىك ئالۋاستىلارنى ئەگەشتۈرۈپ غاردىن چىقتى ۋە:

— جۈزىگو دۆلىتىدىن كەلگەن قېيناتا قايىسڭ؟ — دەپ سورىدى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ئوبدان جىيەن، مەن كىمكەنمەن؟! — دېدى.

«قېيناتا» نىڭ ئەينى يىللىرى ئەرشىنى مالىمان قىلغان سۇن ۋۇكۇڭ ئىكەنلىكىنى بىلگەن ئالۋاستى يۈرىكىنى قاپتەك قىلىپ، پالتىسىنى ئويناقتان پېتى ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى ئەللىك قەپەس سوقۇشتى، ئالۋاستى كۈچ ئېلىشالماي، تاماق يەيمەن دەپ غارغا قايتتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ ئالتۇن قوڭغۇراقلىرىنى ئېلىپ چىقىدىغانلىقىدىن خەۋىرى بولغاچقا، قەستەن ماقۇل بولدى. ئالۋاستى غارغا كىرىپ خانىشتىن ئالتۇن قوڭغۇراقلارنى سورىدى. خانىش ئالتۇن قوڭغۇراقلارنى ئالۋاستىغا بېرىۋېتىپ، يوشۇرۇن كۆز يېشى قىلدى، ئۇ ۋۇكۇڭنىڭ جېنىنى ئېلىپ قېچىپ كېتەلەيدىغان - كېتەلمەيدىغانلىقىدىن ئەنسىرىدى، لېكىن ئۆزىدىكى ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنىڭ يالغان ئىكەنلىكىدىن بىخەۋەر ئىدى. ئالۋاستى ئالتۇن قوڭغۇراقلارنى ئېلىپ غاردىن چىقتى ھەم ۋۇكۇڭغا:

— سۇن ۋۇكۇڭ، قوڭغۇراقلارنى پۇلاڭلىتىشىمغا قارا! —
دېدى - دە، بىرىنچى قوڭغۇراقنى پۇلاڭلاتتى. ئۇنىڭدىن ئوت
ھاسىل بولمىدى، ئىككىنچى قوڭغۇراقنى پۇلاڭلاتتى، ئۇنىڭ-
دىنمۇ ئىس پەيدا بولمىدى، ئۈچىنچى قوڭغۇراقنى پۇلاڭلاتتى،
ئۇنىڭدىنمۇ توپا - چاڭ كۆتۈرۈلمىدى. ئالۋاستى شۇ زامان
ساراسىمىگە چۈشۈپ نېمە قىلارنى بىلەلمەي قالدى. ۋۇكۇڭ
ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى چىقىرىپ كۈلگىنىچە:

— سېنىڭ قوڭغۇراقلارنىڭ چىشى، مېنىڭ قوڭغۇراقلارم
ئەركەك. چىشى قوڭغۇراقلار ئەركەك قوڭغۇراقلارنى كۆرسە
جىرىڭلىمايدۇ. يەنىلا مېنىڭ جىرىڭلىتىشىمنى كۆر! — دېدى.
شۇنداق دەپ ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى جىرىڭلىتىۋىدى،
يالقۇن، ئىس - تۈتەك ۋە توپا - چاڭ كۆتۈرۈلۈپ، يەر - جاھان
لەرزىگە كەلدى، سەي تەيسۈي قورققىنىدىن ئىس - ھوشىنى
يوقىتىپ كىرىدىغان تۆشۈك تاپالماي قالدى. دەل مۇشۇ ۋاقىت-
تا، شەپقەتكار بۇدساتۋا خەيرلىك بۇلۇتقا مىنىپ يېتىپ كەلدى-
دە، ۋۇكۇڭغا:

— سۇن ۋۇكۇڭ، مەن كەلدىم! — دەپ توۋلىدى.
ۋۇكۇڭ ئالدىراش تەزىم بەجا قىلدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا
تال سۆڭىكىنى تىرىلدۈرگەن شەبنەم سۈيى قاقچىلانغان شېشىدىن
بىرنەچچە تامچە سۇنى چاچتى، شۇ زامان تۇمان پەيدا بولۇپ،
ئوت يالقۇنى ئۆچۈپ، توپا - چاڭ بېسىقتى. ئالۋاستىمۇ ئەسلىگە
كەلدى، ئەسلىدە ئۇ شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ قول ئاستىدىكى
ئالتۇن تۈكلۈك بىر مەخلۇق ئىدى. ئۇ پادىچى بالا ئۇخلاپ
قالغان پەيتتىن پايدىلىنىپ يەر يۈزىگە چۈشۈپ بىرمۇنچە ئەسكە-
لىكلەرنى قىلغان ئىدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئالتۇن تۈكلۈك
مەخلۇقنىڭ بويىنىدىكى ئۈچ تال ئالتۇن قوڭغۇراقنىڭ يوقالغانلى-
قىنى كۆرۈپ، ۋۇكۇڭدىن سورىدى. ۋۇكۇڭ:
— ئالتۇن قوڭغۇراق دېگەن نەرسىنى بىلمەيمەن، —

دېدى. شەپقەتكار بۇدساتۋا:

— ئوغرى مايمۇن، مەن چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇننى ئوقۇيمەن! — دېدى. ۋۇكۇڭ ئۈچ ئالتۇن قوڭغۇراقنى شەپقەتكار بۇدساتۋاغا بەردى. ئۇ ئالتۇن تۈكلۈك مەخلۇققا مىنىپ، بۇلۇتقا چىقىپ جەنۇبىي دېڭىز تامان يول ئالدى.

پادشاھ خانىش بىلەن ۋۇكۇڭنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدا پۈتى يەرگە تەگمەي قالدى، ئۇ خانىشنى قولتۇقىدىن يۈلەپ شاھانە كارىۋانغا چىقارماقچى بولۇپ خانىشنى تۇتۇشىغا، كەينىگە ئۇچۇپ چۈشۈپ:

— ۋاي قولۇم! ۋاي قولۇم! — دەپ نالە قىلىپ كەتتى. دەل مۇشۇ ئەسنادا كۆكتىن بىرىنىڭ:

— سۇن دەرۋىش، مەن كەلدىم، — دېگەن ئاۋازى كەلدى. ئەسلىدە زىياڭ ھەقزات تۇرنىغا مىنىپ كەلگەن ئىدى.

زىياڭ ھەقزات خانىشنىڭ ئالدىغا كېلىپ قولىنى تەڭلىۋىدى، خانىشنىڭ ئۈستىدىكى رەڭدار پەرىزات كىيىمى دەرھال كونا كىيىمگە ئۆزگەردى. ئەسلىدە، ئەينى يىلى زىياڭ ھەقزات خانىشنىڭ بۇلاپ كېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئالۋاستىنىڭ ئۇنى ئاياغ ئاستى قىلىپ قويۇشىدىن ھەم يامان ئادەملەرنىڭ خورلىشىدىن ئەنسىرەپ، خانىشنىڭ ئۈستىدىكى كىيىمنى رەڭدار پەرىزات كىيىمىگە، بەدىنىنى زەھەرلىك تىكەن بىلەن قاپلانغان بەدەنگە ئايلاندۇرۇپ قويغان ئىدى، ئالۋاستى خانىشقا يېقىن كەلگەن ھامان ئۇنى زەھەرلىك تىكەن سانجىيىتى. زىياڭ ھەقزات مۇشۇ گەپلەرنى دەپ بولۇپ، كۆككە چىقىپ كەتتى. پادشاھنىڭ ئەمەلدارلىرى ئالدىراش كۆككە قاراپ باش ئۇرۇپ كېتىشتى.

پادشاھ كاتتا زىياپەت راسلاپ ئۈستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا رەھمەت - ھەشقاللا ئوقۇدى، ئاندىن يولخېتىنى ئالماشتۇرۇپ بەردى، تاڭ سېڭىنى شاھانە ھارۋىغا مەھكەم ئولتۇرغۇزۇپ،

ھارۋىنى كېنىزەكلىرى بىلەن ئۆزى ئىتتىرىپ ماڭدى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى كاتتا ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن ئۆزىتىلدى.

36 - باب جۇياجىيىنىڭ مەشۇت غارىغا شەيدا بولۇپ قالغانلىقى

تاڭ سېڭ بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ داۋام-لىق مېڭىۋەردى، كۆز كېتىپ قىش كەلدى، ئارقىدىن قىش كېتىپ ياز يېتىپ كەلدى. بىر كۈنى، ئۇستاز بىلەن شاگىرتلار ئورمانلىقتا بىر تۇرالغۇنى كۆرۈپ قالدى، سەنزاڭ سەدىقە تاماق ئەكېلىشكە ئۆزى بارماقچى بولدى، شاگىرتلىرى تالىشىپ تۇرۇ-ۋالدى، سەنزاڭ ئۇلارنى توسۇپ ئۆزى بېرىشتا چىڭ تۇردى. ئۇ ئۆزى يالغۇز ھويلىغا كىردى، قارىسا دېرىزىنىڭ ئالدىدا تۆت ئايال كەشتە تىكىپ ئولتۇراتتى، ئۆينىڭ كەينىدە ئۈچ ئايال توپ تېپىپ ئويىناۋاتاتتى. سەنزاڭ بىر ئاز بىئەپ ھېس قىلىپ كەينىگە يانماقچى بولدى، شاگىرتلىرىنىڭ سەدىقە تاماق ئەكەلمىدى، دېيىشىدىن ۋايىم يەپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا تەستە بېرىپ: — راھىبەلەر، مەن سىلەردىن ئازراق سەدىقە تاماق ئالغىلى كەلگەن ئىدىم، — دېدى.

ئاياللار بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈمسىرەپ ئۇنى قارشى ئالدى ۋە تاڭ سېڭنى ئۆيگە باشلىدى. سەنزاڭ ئۆيگە كىرىپ ئۆزىنىڭ ئۆي ئەمەس، بەلكى سۈرلۈك تاش غارىغا كىرىپ قالغانلىقىنى تۈيدى.

يەتتە ئايالنىڭ ئۈچى تاڭ سېڭغا ھەمراھ بولدى، تۆتى تاماققا تۇتۇش قىلدى. ئۇلار بىردەمدىن كېيىن ئادەم گۆشىدە ئېتىلگەن تاماقنى ئەكەلدى، دۇفۇ ئادەمنىڭ مېڭىسىدە قىلىنغان ئىدى. تاڭ سېڭ قورققان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلار بىلەن

خوشلاشماقچى بولدى. ئاياللار بىرلىكتە تاڭ سېڭىنى يەرگە بېسىپ، قولىنى باغلاپ لىمغا ئېسىپ قويدى. ئۇلار كىيىملىرىنى سېلىشىپ، قورساقلىرىنى يالىڭاچلاپ، كىندىكىدىن ئۆردەك تۇخۇمى چوڭلۇقتا مەشۇت ئارقان چىقىرىپ يوغان تور توقۇدى. دە، تور بىلەن ئىشىكنى پېچەتلىۋەتتى.

ۋۇكۇڭ شۇنچە ئۇزاق ساقلىغان بولسىمۇ ئۇستازى كەلمىدى، ئۇ دەرەخكە چىقىپ ئەتراپنى كۆزەتتى، جاڭزىدىن تارالغان غەيرىي ئاق نۇرنى كۆرۈپ، ئۇستازىنىڭ ئالۋاستىلارغا يولۇقۇپ قالغانلىقىنى بىلدى. ۋۇكۇڭ ئىنىلىرىغا يۈك - تاق بىلەن ئاتقا ئوبدان قاراشنى تاپلاپ، ئۆزى جاڭزىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئىككى مەشۇت بىلەن قاتمۇقات ئوربۇپتىلگەن ئىدى. ئورالغان مەشۇتنىڭ نەچچە مىڭ قەۋەت ئىكەنلىكىنىمۇ بىلگىلى بولمايتتى. ۋۇكۇڭ تۇتۇپ بېقىپ، قولىغا تەگكەن يېپىشقاق نەرسىنىڭ نېمىلىكىنى ئاڭقىرالمايدى، ئۇ ئەپسۇن ئوقۇپ جامائەت ئىلاھى بىلەن جاھان ئىلاھىنى چاقىرىپ كەلدى، شۇلارنىڭ ئاغزىدىن بۇ يەرنىڭ مەشۇت غارى ئىكەنلىكىنى، غاردا يەتتە ئايال ئالۋاستى بارلىقىنى، ئۇلارنىڭ يەتتە ھۆر قىزىنىڭ ئارىشىدىكى ئىگىلىۋالغانلىقىنى، يەتتە ئايال ئالۋاستىنىڭ ئاشۇ ئاردا شاڭغا پات - پات بارىدىغانلىقىدىن خەۋەر تاپتى.

ۋۇكۇڭ ئۇلارنى كەتكۈزۈۋېتىپ، جاڭزىغا قايتىپ بېرىپ تىڭنىڭلىدى. يەتتە ئايال ئالۋاستى مەشۇتلىرىنى يىغىشتۇرۇپ يۇيۇنغىلى ئارىشاڭغا قاراپ ماڭدى. سۈن دەرۋىش بىرلا سىلكىدى. نىپ ئېچىرقاپ كەتكەن قۇشقا ئايلىنىپ، ئالۋاستىلارنىڭ كىيىمى - كېچەكلىرىنى ئېلىپ ئورمانلىققا كېلىپ ئەسلىگە قايتتى. جۇباچىي ئايال ئالۋاستىلارنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپ، ئاپەتنى يىلتىزىدىن تۈگىتىش كېرەكلىكىنى ئېيتىپ، تىرنىسىنى كۆتۈرگەن ھالدا ئۆزى يالغۇز كۆلچەك بويىغا كەلدى. يەتتە ئايال ئالۋاستى قۇشنى تىللىشىۋاتاتتى. جۇباچىي كۈلۈپ تۇرۇپ:

— راھبەلەر، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە يۇيۇناي، —
دېدى. دە، سۇغا چۈشۈپ بېلىققا ئايلىنىپ ئۇيان - بۇيان
ئۈزۈشكە باشلىدى. ئايال ئالۋاستىلار بۇ بېلىقنى تۇتۇشقا ئورۇن-
دى، لېكىن ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ بېلىقنى تۇتالمىدى. جۇ-
باجىي سۇدىن چىقىپ تىرنىسىنى ئوينىتىپ ئۇلارغا تېگىش قىل-
دى. ئايال ئالۋاستىلار ھودۇقۇپ كېتىپ، نومۇسنى بىر ياققا
قايرىپ قويۇپ كەينى - كەينىدىن قىرغاققا چىقىۋېلىشتى. ئۇلار
كىنىدىكىدىن مەشۇت چىقىرىپ، ئاسمان - زېمىننى كۆز بىلەن
كۆرگۈسىز قىلىۋەتتى، جۇباجىيەمۇ مەشۇت تورىنىڭ ئىچىگە
چۈشۈپ قالدى. ئۇ خېلى ئۇزۇن تىركەشتى، قانچە قېتىم
يىقىلغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى، يەنىلا تورغا بەند قىلىۋېتىل-
دى. ئايال ئالۋاستىلار غارغا قايتىپ ئەپسۇن ئوقۇپ مەشۇتنى
يىغۋالدى ۋە كىچىك ئالۋاستىلارغا تاڭ سېڭنىڭ شاگىرتلىرى-
نىڭ يولىنى توسۇشنى بۇيرۇدى، ئۆزلىرى ئۇستازىنىڭ يېنىغا
قاراپ ماڭدى.

جۇباجىيە ھوشىغا كېلىپ پۈت - قوللىرىدىكى مەشۇت ئار-
قانىڭ يوقلۇقىنى كۆردى. ئۇ كەلگەن يولى بىلەن مېڭىپ
ۋۇكۇڭنىڭ يېنىغا كەلدى. شا شەيخ:

— چاتاق بولدى، ئايال ئالۋاستىلار ئۇستازىنىڭ گۆشىنى
يېگىلى غارغا قايتقان بولۇشى مۇمكىن، — دېدى. ئۇچىسىنىڭ
پۈت - قوللىرىدا جان قالمىدى، ئۇلار دەرھال غارغا قاراپ
يۈگۈردى. غاردىن بىرنەچچە كىچىك ئالۋاستىلارنىڭ چىقىۋاتقان-
لىقىنى كۆرگەن جۇباجىيە تىرنىسىنى كۆتۈرۈپ ئۇلارغا ئېتىل-
دى. كىچىك ئالۋاستىلار جۇباجىيەنىڭ قەھرىنى كۆرۈپ شۇئان
ئەسلىگە قايتىپ، ئون مىڭلىغان ھەسەل ھەرىسى، ھەرە، كۆ-
كۈيۈنلارغا ئايلىنىپ، ۋۇكۇڭ، جۇباجىيە ۋە شا شەيخلەرنى چې-
قىشقا باشلىدى. جۇباجىيە بىلەن شا شەيخ ئۆزلىرىگە يوپۇرۇلۇپ
كەلگەن ھاشاراتلارنى يەڭلىرى بىلەن ئۇرۇپ ئالتاغىل تۈۋل-
دى.

شېپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ پۇۋلىدى - دە، سان - ساناقسىز ئۇچار قۇشلار پەيدا بولدى، ئۇلار ھاشاراتلارنى پاك - پاكىز يەپ تۈگەتتى. ۋۇكۇڭ تۈكىنى قايتۇرۇپ كەلدى ۋە جۇباچىيې، شا شەيخ بىلەن غارغا كىرىپ، لىمغا ئېسىلغان ئۇستازنى قۇتقۇزدى. ئاندىن ئايال ئالۋاستىلارنى ئىزدىدى، لېكىن ھېچقايسىسىنى تاپالمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مەشۇت غارىغا ئوت قويۇۋېتىپ مەغرەب تامان يۈرۈپ كەتتى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئۇزۇن ماڭماستىن بىر جاڭزىدىن ئۆتتى. جاڭزىنىڭ ئىشىكىگە «سېرىق گۈلگە نەزەر» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. سەنزاڭ ئۇسساپ كەتكەچكە، شاگىرتلىرىغا مۇشۇ جاڭزىدا ئۇسسۇلۇق ئىچىۋېلىشنى ئېيتتى. كىم بىلسۇن، بۇ جاڭزىدىكى قېرى راھىب مەشۇت غارىدىكى ئايال ئالۋاستىلارنىڭ ئۇستازى ئىدى. ئايال ئالۋاستىلار بۇ جاڭزىغا ئاللىبۇرۇن كېلىپ بولغان ئىدى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ئۆز ئايىغى بىلەن كەلگەنلىكىنى كۆرگەن قېرى راھىب شاگىرتىغا زەھەر سېلىنغان چايىنى ئەكېلىشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ چايىنىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، قېرى راھىبقا:

— تەقسىر، چېيىمىزنى ئالماشتۇرساق قانداق؟ — دېدى. قېرى راھىب ئالماشتۇرۇشقا ئۇنىمىدى، ۋۇكۇڭ جاھىللىق قىلىپ تۇرۇپلىۋالدى. سەنزاڭ، جۇباچىيې ۋە شا شەيخ بەك ئۇسساپ كەتكەچكە، چايىنى بىراقلا ئىچىۋەتتى، جۇباچىيېنىڭ چىرايى شۇنچە ئاقىرىپ كەتتى، شا شەيخنىڭ كۆزلىرىدىن ياش ئاقىقلى تۇردى. تاڭ سېڭنىڭ ئاغزىدىن ئاق كۆپۈك چىقىپ ھوشىدىن كەتتى. ۋۇكۇڭ قولىدىكى پىيالىنى قېرى راھىبىنىڭ بېشىغا ئاتتى، ئاندىن ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى چىقىرىپ، ئاغزىنى بۇزغان پېتى قېرى راھىبقا ئېتىلدى. قېرى راھىب سوغۇق كۈلۈپ:

— سەن سىڭىللىرىمنىڭ مەشۇت غارىنى ۋەيران قىلىۋەتە-
تىڭ، قولۇمدىن قېچىپ قۇتۇلمىقىڭ خام خىيال! — دېدى.
ئۇ شۇنداق دەپ قىلىپچىنى سۇغۇرۇپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ئىك-
كىسى بىر - بىرىنى تىللاشقاق ئېلىشىپ يەتتە ئايال ئالۋاستىنى
چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇلار غاردىن يوپۇرۇلۇپ چىقىپ كىندىكىدىن
مەشۇت چىقىرىپ، ۋۇكۇڭنىڭ بېشىدا تور توقۇشقا باشلىدى.
ۋۇكۇڭ ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقىنى بىلىپ، بىرلا موللاق ئېتىپ
تورنى يىرتىپ ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. ئايال ئالۋاستىلار توقۇ-
غان قاتمۇقات تور بىلەن «سېرىق گۈلگە نەزەر» جاڭزىسى كۆز-
دىن يىتكەن ئىدى.

ۋۇكۇڭ بۇ ئالۋاستىلارنىڭ يامانلىقىنى بايقاپ، ئەپسۇن
ئوقۇپ جامائەت ئىلاھىنى چاقىرىپ ئۇنىڭدىن سوراپ يۈرۈپ،
ئالۋاستىلارنىڭ ئۆمۈچۈكتىن ئۆزگەرگەنلىكىنى ئۇقتى. ئۇ بىر
تال تۈكىنى يۇلۇپ، نەچچە ئون مايىمۇنچاقنى پەيدا قىلىپ،
ھەربىرىگە قوش بىسلىق قايچا بەردى، ئۇلار نەرە تارتقاچ تورنى
بىر چەتتىن كېسىشكە كىرىشتى. بىردەمدىلا ھەربىر مايىمۇنچاق
ئون نەچچە جىڭدىن تور كېسىپ، تورنىڭ ئىچىدىن بىر يەرگە
تۈگۈلۈۋېلىپ، لاغىلداپ تىترىگەن ھالدا: «بىر قوشۇق قېنى-
مىزدىن كېچىڭلار! بىزگە رەھىم قىلىڭلار!» دەپ نالە قىلىۋات-
قان تاۋۇز چوڭلۇقىدىكى يەتتە ئۆمۈچۈكنى تۇتتى.

ۋۇكۇڭ ئايال ئالۋاستىلارغا قېرى راھىبقا دەپ ئۇستازىنى
قويدۇرۇۋېتىشنى بۇيرۇدى. ئايال ئالۋاستىلار بىرلىكتە:
— ئۇستاز، ئۇنىڭ ئۇستازىنى قويۇۋەتسە! — دېدى.

قېرى راھىب غاردىن چىقىپ:

— سىڭىللىرىم، سىلەرگە ئارا تۇرالمايدىغان بولدۇم، مەن
تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى يەيمەن! — دېدى. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى
ئاڭلاپ غەزەپلىنىپ:

— ئۇستازىمنى قويۇپ بەرمىسەڭ، سىڭىللىرىڭنىڭ ئاقد-

ۋىتىنى كۆرۈپ قوي! — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ ئالتۇن توقد-
لىق گۈرۈزىسى بىلەن ئۇرۇپ ئۆمۈچۈكلەرنىڭ پېقىشىنى چىقىد-
رىۋەتتى. بۇنىڭغا چىدىمىغان قېرى راھىب قىلىچىنى ئوينىتىپ
ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ئىككىسى ئەللىك - ئاتمىش قەپەس ئېلىش-
تى، قېرى راھىب قوللىرىدا ماغدۇر قالمىغاچقا، سېھرىنى
ئىشقا سېلىپ ئىككى قوۋۇرغىسىنىڭ ئارىسىدىن مىڭ كۆز ھا-
سىل قىلىپ، مىڭ كۆزدىن ئەتراپقا نۇر تارتىپ ۋۇكۇڭنى
ئىسكەنجىگە ئېلىۋالدى. ۋۇكۇڭ بېشى قېيىپ، كۆزى تولىد-
شىپ، ئۆزىنى ھەريانغا ئۇرۇپ نۇردىن ئۆزىنى چەتكە ئالماي
مۈشكۈل ئەھۋالغا قالدى ۋە قۇرتقا ئايلىنىپ يەرگە كىرىپ
كەتتى. ئۇ يىگىرمە چاقىرىم ئارىلىققا بېرىپ يەر يۈزىگە چىقتى.
ۋۇكۇڭ يەر يۈزىگە چىققاندىن كېيىن پۈتۈن بەدىنى سىرىق-
راپ ئاغرىپ، ئۆزىنىڭ تامامەن ماغدۇرسىزلىنىپ كەتكەنلىكىد-
ىنى ھېس قىلدى ۋە ئۇستاز بىلەن ئىنىلىرىنى قۇتقۇزۇش ئىمكا-
نىيىتىنىڭ يوقلۇقىنى ئويلاپ ئىختىيارسىز يىغلاپ كەتتى. شۇ
چاغدا يېنىغا بىر موماي كېلىپ، ئۇنىڭدىن نېمىشقا يىغلىغانىد-
ىنىڭ سەۋەبىنى سورىدى، ۋۇكۇڭ مومايغا بولغان ئىشلارنى
بىرقۇر سۆزلەپ بەردى. موماي ئۇنىڭغا زەڭگەر بۇلۇت تېغىدىكى
تۈمەنگۈل غارىدا بىر ئەۋلىيا راھىبە بارلىقىنى، بايقى ئالۋاستىد-
ىلارنى شۇ ئەۋلىيا راھىبە ئەل قىلالايدىغانلىقىنى دەپ بەردى.
ۋۇكۇڭ ئالمان - تالمان:

— مەن ئېلىشىپ كەتتىم، سىلنىڭ قايسى بۇددا ئىكەن-
لىكلىرىنى ئۇقالمايۋاتىمەن، نامىشەرىپلىرىنى قالدۇرۇپ قوي-
غان بولسىلا! — دەپ مومايغا باش ئوردى. ئۇ ئەسلىي بۇزۇك-
ۋار ئانا لې شەن ئىدى.

ۋۇكۇڭ بۇلۇتقا چىقىپ زەڭگەر بۇلۇت تېغىدىكى تۈمەنگۈل
غارغا كەلدى - دە، خۇشال ھالدا غارغا كىرىپ، غارنىڭ
ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرغان بىر راھىبەنى كۆردى. ئۇنى موماي دەپ

بەرگەن ئەۋلىيا راھىبە شۇ دەپ بىلىپ، ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى ۋە كېلىشتىكى مەقسىتىنى ئېيتتى. ئەۋلىيا راھىبە ۋۇ-كۇڭ بىلەن بىللە بېرىپ ئالۋاستىلارنى يوقىتىشقا ماقۇل بولدى. ئىككىسى بۇلۇتقا چىقىپ «سېرىق گۈلگە نەزەر» جاڭزىسىغا كەلدى. ئەۋلىيا راھىبە بۇلۇتقا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، ۋۇكۇڭغا ئالۋاستىنى غاردىن ئالداپ ئېلىپ چىقىشنى ئېيتتى. قېرى راھىب ۋۇكۇڭنىڭ يەنە كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ يەنە ئەپسۇن ئو-قۇپ قوۋرۇغلىرىنىڭ ئارىسىدىكى كۆزلەردىن نۇر تاراتتى. ئەۋلىيا راھىبە كەشتە تىكىدىغان يىڭنىسىنى كۆكتىن يەرگە ئاتتى، يىڭنىنىڭ يەرگە چۈشكەن ئاۋازى بىلەن تەڭ، تارالغان نۇرلار نەلەرگىدۇر غايىب بولدى. ۋۇكۇڭ خۇشاللىقىدا: — قالىتس بولدى! قالىتس بولدى! — دەپ كەتتى.

ئەۋلىيا راھىبە يەر يۈزىگە چۈشۈپ ۋۇكۇڭ بىلەن «سېرىق گۈلگە نەزەر» جاڭزىسىغا كىرىپ قېرى راھىبىنىڭ ئەسلىي سىيا-قىنى كۆردى، ئۇ ئەسلىدە بىر قۇرت ئىدى. ۋۇكۇڭ گۈزىسى بىلەن ئۇنى ئۇرماقچى بولۇۋىدى، ئەۋلىيا راھىبە ئۇنى توستى، ئۇ بۇ قۇرتنى ئېلىپ كېتىپ دەرۋازىۋەن قىلماقچى ئىدى. ۋۇكۇڭ ئۇستاز، جۇباچىي ۋە شا شەيخلەرنىڭ ئاغزىدىن كۆپۈك ئۆرلەپ، ھوشىنى بىلمەي ياتقىنىنى كۆرۈپ، كۆزلىرىنى ياش-لىغىنىچە:

— ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟ — دېدى. ئەۋلىيا راھىبە:

— قايغۇرۇپ كەتتە، مەندە زەھەر قايتۇرىدىغان دورا بار،

ساڭا ئۈچ تال بېرەي، — دېدى.

ۋۇكۇڭ بۇ ئۈچ تال دورىنى ھەربىرىگە بىر تالدىن ئىچۈر-دى. ئۇزاق ئۆتمەي ئۈچىسى ھوشىغا كېلىپ ئەۋلىيا راھىبەگە سالام قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ رەھمەت - ھەشقاللىسىنى بىلدۈر-دى. ئەۋلىيا راھىبە ھېلىقى قۇرتنى ئېلىپ تاغقا قايتتى. ئۇس-تاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

37 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ شتو غارىدا خاسىيەتلىك شېشىنىڭ سىرنى ئېچىپ تاشلىغانلىقى

ئۇستاز ھەم ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ياز چىقىپ كۈز كىرگۈچە تىنماي يول يۈردى. بىر كۈنى، ئۇلار چوققىلىرى كۆككە تاقاش-قان ئېگىز تاغنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن تاغقا چىقىدىغان يول ئىزدەپ يۈرگەندە، توساتتىن ھاسا تاپانغان بىر بوۋاي تاغ باغرىدا تۇرۇپ:

— مەغرىبكە ماڭغان ھەزرەت، ئاگاھ بولسلا، بۇ تاغدا ئالۋاستى بار، ئۇ ناھايىتى كۆپ ئادەملەرنى يەپ كەتتى، تاغقا چىقىشقا بولمايدۇ! — دەپ توۋلىدى.

تاڭ سېڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ رەڭگى ئۆچۈپ ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. ۋۇكۇڭ ئەھۋال ئوققىلى بوۋاينىڭ يېنىغا كەتتى. ئۇ ئەسلىي بوۋاي سۈرىتىدىكى ئەۋلىيا ئالتۇن يۇلتۇز ئىدى. ئۇ ۋۇكۇڭغا بۇ جاينىڭ شىتولىك دەپ ئاتىلىدىغانلىقىنى، سەككىز يۈز چاقىرىم كېلىدىغانلىقىنى، تاغدا شتو دەيدىغان بىر غارنىڭ بارلىقىنى، غاردىكى ئۇچ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ ئىنتايىن يامان ئىكەنلىكىنى دەپ بەردى. ئۇ يەنە ۋۇكۇڭنىڭ بارلىق پەم - پاراستىنى ئىشقا سالمىسا بۇ تاغدىن ئۆتۈش ئەسلا مۈمكىن ئەمەسلىكىنى ئەسكەرتىپ قويدى. ۋۇكۇڭ ئەۋلىيا ئال-تۇن يۇلتۇزغا رەھمەت ئېيتتى ۋە قايتىپ بېرىپ ئۇستازغا ئۇنىڭ گەپلىرىنى يەتكۈزدى.

ۋۇكۇڭ جۇباچىيى بىلەن شا شەيخە ئۇستازنى قوغداشنى تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى بىر موللاق ئېتىپ ئېگىز چوققىغا چىقتى - دە، ئەتراپنى كۆزەتتى. يىراقتىن بىر چارلىغۇچى

كىچىك ئالۋاستى توقماقنى ئۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ بىرلا سىلكىنىپ كىچىك ئالۋاستىغا ئايلىنىپ، گەپ ئېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ يېنىغا ماڭدى. كىچىك ئالۋاستى ئۆزىنىڭ تاغنى چارلاشقا مەسئۇل ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ مەخسۇس چار-لىغۇچىلارنى باشقۇرىدىغان خادىم ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. ئۇ:

— پادىشاھىمىز ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزگىرىشكە ماھىر ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، شۇڭا ئىچىڭلاردا ۋۇكۇڭدىن ئۆزگەرگەنلەر بار-مۇ. يوق، تەكشۈرگىلى كەلدىم، — دېدى. كىچىك ئالۋاستى ئۆزىنىڭ راست چارلىغۇچى ئىكەنلىكىنى دېدى. ۋۇكۇڭ:

— ناۋادا سەن راست چارلىغۇچى بولساڭ، پادىشاھىمىزنىڭ قانداق خىسلەتلىرى بار بىلەمسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇنىڭدىن.

— ئەينى يىلى خان ئانا پىرونۇس شاپتۇل بەزمىسىدە ھەر-قايسى ئەۋلىيالارنى چاقىرىپ، پادىشاھىمىزنى چاقىرماي قويدىغان، پادىشاھىمىز دەرغەزەپكە كېلىپ ئەرش ئوردىسىنى ئاس-تىن-ئۈستۈن قىلىۋەتكەن، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئون مىڭ ئەرش لەشكىرىنى يەۋەتكەن، — دېدى كىچىك ئالۋاستى.

— ئىككىنچى پادىشاھىمىزنىڭ قانداق خىسلىتى بار؟ — دەپ سورىدى ۋۇكۇڭ يەنە.

— ئىككىنچى پادىشاھىمىزنىڭ بويى ئۇچ جاڭ كېلىدۇ، بۇرنى ئەجدىھاننىڭ بۇرنىغا ئوخشايدۇ، ناۋادا بىرەرى بىلەن ئېلىد-شىپ قالسا، بۇرنى بىلەن بىرلا يۆگەپ، مەيلى ئۇنىڭ بەدىنى پولاتتىن چىڭ بولسۇن، كۈكۈم - تالقان قىلىۋېتەلەيدۇ، — دېدى كىچىك ئالۋاستى.

— ئۈچىنچى پادىشاھىمىزنىڭچۇ؟ — دەپ سورىدى ۋۇ-كۇڭ.

— ئۈچىنچى پادىشاھىمىزنىڭ يولى ئوچۇق، پېشانىسى ئوڭ. ئۇ مۇزەككەر - مۇئەننەس شېشىنى يېنىدا ئېلىپ يۈرۈپ-دۇ، بىرەرى شۇ شېشىنىڭ ئىچىگە كىرىپ قالسا، شۇ كىشى

بىر ئاش پىشىم ۋاقتىغىچە قانغا ئايلىنىپ كېتىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى كىچىك ئالۋاستى. ۋۇكۇڭ كىچىك ئالۋاستىدىن پادىشاھنىڭ نەدە تۇرىدىغانلىقىنى سورىدى. كىچىك ئالۋاستى دەپ بەردى: چوڭ پادىشاھ بىلەن ئوتتۇراڭچى پادىشاھ شىتولىڭدىكى شىتو غارىدا تۇرىدىكەن، كەنجى پادىشاھ بەش يۈز يىل ئىلگىرى شىتو دۆلىتىنىڭ پادىشاھى بىلەن شۇ دۆلەتنىڭ مۇلاكىيىتى ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلىرى ھەم ئەر — ئايال پۇقرالىرىنى يەپ تۈگىتىپ، زېمىنىنى تارتىۋالغان ئىكەن. ئۇلار ھازىر تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېيىشنى ئويلايدىكەن، لېكىن سۇن ۋۇكۇڭدىن قورقىدىكەن. شۇڭا، كەنجى پادىشاھ بۇ يەرگە كېلىپ قالغان ئىككى پادىشاھ بىلەن بىرلىشىپ تاڭ سېڭنى تۇتماقچى بولۇۋاتقان ئىكەن.

ۋۇكۇڭ كىچىك ئالۋاستىنى گۈرۈزسى بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتتى. ئاندىن ئۆزى شۇنىڭ سىياقىغا كىرىپ، ئەلەمنى كۆتۈرۈپ شىتو غارىغا كەلدى. غارنىڭ ئالدىدا ئون مىڭلىغان كىچىك ئالۋاستىلار ئۇيان — بۇيان يۈرۈشەتتى. ۋۇكۇڭنىڭ كاللىسىغا بىر ئەقىل كەلدى. غارنىڭ ئىشىكىدە تۇرغان كىچىك ئالۋاستى ۋۇكۇڭدىن، ئۇنىڭ سۇن ۋۇكۇڭغا يولۇققان — يولۇق-مىغانلىقىنى سورىدى. ۋۇكۇڭ:

— يولۇقتۇم، ئۇ يارىغىنى بىلەۋېتىپتۇ، ئالدى بىلەن غارنىڭ ئالدىدىكى ئون مىڭ ئالۋاستىنى كۆزدىن يوقىتىمەن دەپ، — دەپ جاۋاب بەردى. كىچىك ئالۋاستىلارنىڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورققىنىدىن جان — پېنى چىقىپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ: — تاڭ سېڭ دېگەن بىر كىشى، گۆشى قانداقمۇ بىزگە تەگسۇن؟ ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئۇنىڭدىن كۆرە جېنىمىزنى ساقلىغىنىمىز تۈزۈك ئەمەسمۇ؟ — دەپ. ئالۋاستىلار ۋۇكۇڭنىڭ گېپىنىڭ تەسىرىدىن تارقىلىپ كېتىشتى.

ۋۇكۇڭ غارنىڭ ئارا ئىشىكىدىن كىرىپ يەنە يەتتە - سەككىز چاقىرىم يول يۈرۈپ ئاخىرقى ئىشىككە كەلدى. ئېگىز سۇپىدا ئولتۇرغان ئۈچ پادىشاھنى كۆردى، ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن ياۋۇزلۇق چىقىپ تۇراتتى. ۋۇكۇڭ ئۇلارغا سۈن ۋۇكۇڭ-نىڭ ئېلىشىش ئۈچۈن يارىغىنى بىلەۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. قېرى پادىشاھ چۆچۈپ، غارنىڭ ئالدى - كەينى ئىشىكلىرىنى تاقاش توغرىسىدا ئالدىراش پەرمان چۈشۈردى. بىر كىچىك ئالۋاستى سىرتتىن كىرىپ، غارنىڭ ئالدىدىكى ئالۋاستىلارنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىدىن مەلۇمات بەردى. ۋۇكۇڭ ئىشىك تاقىلىپ قالسا ئۆزىنىڭ غاردىن چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىدىن ۋايىم يەپ:

— ئىشىكنى تاقىۋالغان بىلەنمۇ ئۇ چىۋىنىڭ ئايلىنىپ كىرىدۇ، — دېدى. ئۇ شۇنداق دەپ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ ئالتۇن باشلىق چىۋىنىڭ ئايلىنىپ قېرى پادىشاھنىڭ بېشىغا قوندى. قېرى پادىشاھ چۆچۈپ كىچىك ئالۋاستىغا، چىۋىنى ئۇرۇشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ تاقەت قىلالماي كۈلۈپ تاشلىدى. ئۇ شۇ كۈلكىسى بىلەن ئۆزىنى ئاشكارىلاپ قويدى. ئۈچ پادىشاھ ۋۇ-كۇڭنى كۆرۈپ، تەڭ يوپۇرۇلۇپ بېرىپ ئۇنى تۇتتى ۋە ئارقان ئەكەلدۈرۈپ باغلىتىۋەتتى. كەنجى پادىشاھ مۇزەككەر - مۇئەنەنەس قاچىلانغان شېشىنى چىقىرىپ ۋۇكۇڭنى ئىچىگە سولاپ، ئاغزىنى ھىملىۋەتتى. ۋۇكۇڭ شېشىنىڭ ئىچىدە زولڭ ئولتۇرۇپ، ئۆز - ئۆزىگە: «بۇ شېشىنىڭ ئىچى بەك سالقىنكەن» دېدى، ئۇ شۇنداق دەپ تۇرۇشقا، شېشىنىڭ ئىچىدە ئوت يالقۇنى كۆتۈرۈلدى. بىردەمدىن كېيىن ئوت پۈركۈيدىغان قىرىق يىلان، ئاندىن كېيىن ئوت پۈركۈيدىغان ئۈچ ئەجدىھا پەيدا بولدى. ۋۇكۇڭغا ئوت كار قىلمىسىمۇ، لېكىن ئۇ ئوتتا قاقلىنىپ يامان قىيىنلىق كەتتى. دەل شۇ ۋاقىتتا ئۇنىڭ يادىغا شەپقەتكار بۇدساتۋا بەرگەن ئۈچ تال نىجاتلىق تۈكى كەلدى. ئۇ بىر تالنى يۇلۇپ ئۆشكىگە ئايلاندۇرۇپ شېشىنىڭ ئاستىنى تەش-

تى، شېشىدىكى ئوت شۇئان ئۆچتى. ۋۇكۇڭ قۇرتقا ئايلىنىپ شېشىدىن چىقىپ كەتتى ۋە ئۇدۇل بېرىپ قېرى پادشاھنىڭ بېشىغا قوندى.

بىردەمدىن كېيىن، قېرى پادشاھ ۋۇكۇڭنىڭ ئۆلگەن - ئۆلمىگەنلىكىنى بىلىپ بېقىش نىيىتىدە شېشىنى ئەكەلدۈردى. ۋۇكۇڭنىڭ شېشىنىڭ تېگىدىن تۆشۈك تېشىپ قېچىپ كەتكەن. لىكىنى بايقاپ، ئاچچىقىدا چىشلىرى كىرىشىپ كەتتى. يېنىدە - كىلىرىگە ئىشكىنى تاقاپ ۋۇكۇڭنى ئىزدەشنى بۇيرۇدى. ۋۇ - كۇڭ ئەسلىگە قايتىپ:

— شېشەڭ كاردىن چىقتى، ئەمدى ئادەم قاچىلىيالمىي. سەن، ئۇنى تەرەت قاچىسى ئورنىدا ئىشلەت، — دەپ ۋارقىردى. دە، گۈرۈزىسىنى ئوينىتىپ غاردىن چىقىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇستازىنىڭ يېنىغا كېلىپ بولغان ئىشلارنى زىر - زەۋىرىگىچە دەپ بەردى. ئۇ جۇباجىيىنى ئۆزىگە ھەمدەم قىلماقچى بولدى. جۇباجىيى تېڭىرقاپ تۇرۇپ:

— مېنىڭ نېمە كارامىتىم بار ئىكەن، ساڭا ياردەم قىلغۇ. دەك؟ — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— كونىلاردا «بىكار تۇرغاندىن ھە - ھۇ دېيىشىپ بەرگەن ئەلا» دەيدىغان گەپ بار، سەن بىللە بارساڭ كۆڭلۈم توق تۇرىدۇ، — دېدى. جۇباجىيى ئامال يوق ماقۇل بولدى ۋە:

— بوپتۇ، بىللە باراي، قاچىدىغان چاغدا مېنى كولدۇرلات. ما ئەمەسە، — دېدى. ئۇ سۇن دەرۋىش بىلەن بىللە قۇيۇن تېزلىكىدە غارنىڭ ئالدىغا كەلدى.

قېرى پادشاھ ۋۇكۇڭنىڭ غار ئالدىغا كەلگەنلىكى توغرىدا سىدىكى مەلۇماتنى ئاڭلاپ ساۋۇت - دۇبۇلغىلىرىنى كىيىپ غاردىن چىقتى. ئۇ ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىيىنى كۆرۈپ يەكمۇيەك ئېلىشىشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ماقۇل بولدى. جۇباجىيى مەيدانغا چۈشمىدى. ئالۋاستى پادشاھ ۋۇكۇڭغا:

— مەن ئاۋۋال بېشىڭغا ئۈچ قىلىچ ئۈرمەن، ئۆلمىسەڭ،
ئۈستازىڭنى ئۆتكۈزۈۋېتىمەن، ئۆلۈپ كەتسەڭ، ئۈستازىڭنى تا-
ماق ئورنىدا يەۋېتىمەن، — دېدى.

ۋۇكۇڭ رازى بولدى. ئالۋاستى پادشاھ قىلىچ بىلەن ۋۇ-
كۇڭنى چاپتى، ۋۇكۇڭ قىمىر قىلمىدى، بېشىنىڭ تېرىسىمۇ
قىزارمىدى. ئالۋاستى پادشاھ يەنە بىر قىلىچ ئۇردى، ۋۇكۇڭ
ئوتتۇرىدىن ئىككى پارچە بولۇپ كەتتى. ئۇ بىرلا ئېغىناپ ئىك-
كى تەنلىك مايۇنغا ئايلىنىپ قالدى. ئالۋاستى پادشاھ چۆ-
چۈپ:

— سەن تېنىڭنى ئىككى قىلالىغىنىڭ بىلەن بىرلەشتۈ-
رۈشنى بىلمەيدىكەنەن، تېنىڭنى بىر قىلالىساڭ، مېنى گۈرزى
بىلەن بىرنى ئۇرۇشۇڭغا رۇخسەت قىلىمەن، — دېدى. ۋۇ-
كۇڭ:

— يالغان گەپ قىلما! گۈرزەمنى تېتىپ باق! — دېدى-
دە، گۈرزىسىنى ئوينىتىپ ئالۋاستى پادشاھقا ئېتىلدى. قېرى
پادشاھ لاغىلداپ تىترەپ قىلىچ بىلەن گۈرزىنى توستى. ئىككى-
سى ئاسماندا يىگىرمە قەپەستىن ئارتۇق ئېلىشتى، لېكىن بىر-
بىرىنى يېگەلمىدى. جۇباجىيى تاقەت قىلالماي تىرنىسىنى پۇلاڭ-
لاتقان پېتى ئاسمانغا چىقتى. ئالۋاستى پادشاھ ئۇلارغا تەڭ
كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ ماڭدى.
ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىيىنىڭ كەينىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى
كۆرۈپ، تاغ باغرىدا توختاپ ئەسلىگە قايتتى. ئۇ ئاغزىنى يوغان
ئېچىپ جۇباجىيىنى دەم تارتىشقا باشلىدى. بۇنىڭدىن قورقۇپ
كەتكەن جۇباجىيى دەرھال ئوت - چۆپنىڭ ئارىسىغا كىرىۋالدى.
ۋۇكۇڭ كەينىگە چېكىنمەي كەلگەن پېتى ئالۋاستى پادشاھنىڭ
قورسىقىغا كىرىپ كەتتى. جۇباجىيى ئالدىراش قايتىپ ئۈستازىغا
ۋۇكۇڭنى ئالۋاستى پادشاھنىڭ قورسىقىغا سۈمۈرۈپ ئەكىرىپ
كەتكەنلىكىنى دەپ بەردى. ئۇ يۈك - تاقىنى بۆلۈشۈپ، تارقىد-

لىپ كېتىش كېرەكلىكىنى ئېيتتى، سەنزاڭ بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى.

38 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ جۇباچىنى ئەخمەق قىلغانلىقى

ئالۋاستى پادىشاھ مەقسىتىمگە يەتتىم دەپ ئويلاپ غارغا قايتتى. كەنجى پادىشاھ ئۇنىڭ ۋۇكۇڭنى يەۋەتكەنلىكىنى ئۇقۇپ، چۆچۈگەن ھالدا:

— سۇن ۋۇكۇڭنى يەۋەتكىلى بولمايدۇ! — دېدى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ:

— يەۋەتكىلى بولدى! يەۋەتكىلى بولدى! مەن تېخى قورسىقىڭدا قازان ئېسىپ، ئۈچەي - باغرىڭنى پىشۇرەمەن! — دېدى. ئالۋاستى پادىشاھ ۋۇكۇڭنى دورا شاراب بىلەن ئۆلتۈرۈۋەت. مەكچى بولۇپ شاراب ئىچتى. ئۇ ئىچكەن شارابنى ۋۇكۇڭ ئىچتى، ئاندىن كېيىن كەيپ بولۇپ قېلىپ موللاق ئاتتى، تىك تۇردى، ئالۋاستى پادىشاھنىڭ جىگرىدە ئىلاڭگۈچ ئۇچتى. ئالۋاستى پادىشاھ ئاغرىق ئازابغا چىدىماي يەردە دومىلاپ كەتتى ۋە:

— شەپقەتلىك ئەۋلىيا ئەزەم! — دەپ ۋارقىراپ نالە قىلدى. ۋۇكۇڭ:

— مېنى قېيناتام دە! — دېدى. ئالۋاستى پادىشاھ: — قېيناتام، ماڭا رەھىم قىلسىلا، مەن ئۇستازلىرىمنى يولغا سېلىپ تاغدىن ئۆتكۈزۈپ قويىمەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تۇرۇشنى ئېيتتى. كەنجى پادىشاھ بىر چەتتە تۇرۇپ ئۇنىڭغا پىچىرلاپ: — ئۇنى چايناپ ئۆلتۈرۈۋەت! — دېدى. بۇ گەپنى ۋۇكۇڭ ئاڭلاپ قالدى، ئۇ ئاۋۋال ئالتۇن توقى-

لىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى چىقاردى. ئالۋاستى پادىشاھ ۋۇكۇڭ ئوخشايدۇ دەپ قېلىپ، كۈچەپ چاينىدى، «قارس» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ ئوتتۇرا چىشى سۇنۇپ كەتتى. ۋۇكۇڭ گۈرزىسىنى ئەكىرىپ كەتتى - دە:

— پاسىق ئالۋاستى! ساڭا رەھىم قىلسام، مېنى چاينىۋەت- مەكچى بولدۇڭ، مەن سىرتقا چىقمايمەن! — دېدى. كەنجى پادىشاھ ۋۇكۇڭنى دەيدەيگە سېلىپ:

— خەقنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ پوپاڭ كۆتۈرسەڭ، سېنى قانداقمۇ ئەزىمەت دېگىلى بولسۇن! نوچى بولساڭ، چىقىپ مەن بىلەن ئېلىش! — دەپ توۋلىدى.

ۋۇكۇڭ قورساققا تۇرۇپ ئۇنى ئۆلتۈرۈش ئۆزىنىڭ نامىشە- رىپىگە مۇناسىپ ئىش ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ، بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ ئارقانغا ئايلاندۇرۇپ، ئارقاننىڭ بىر ئۇچىنى ئالۋاستى پادىشاھنىڭ جىگىرىگە باغلاپ، بىر ئۇچىنى قولدا تۇتۇپ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ بۇرىنىدىن چىقتى. ۋۇكۇڭنىڭ چىقى- قانلىقىنى كۆرگەن ئۇچ ئالۋاستى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى.

سۇن دەرۋىش ئارقاننى قويۇپ بېرىپ، ئۇچىسىنىڭ ئوتتۇ- رىسىدىن قېچىپ چىقىپ، ئاندىن ئارقاننى تارتتى، ئالۋاستى پادىشاھ ئاغرىق ئازابغا چىدىماي ئارقان بىلەن يۈمىلىنىپ بەك ئاۋارە بولۇپ كەتتى. بىر كىچىك ئالۋاستى:

— بۇ مايمۇن ساراڭ بولۇپتۇ، چوكانتال بايرىمى كەلمەي تۇرۇپ لەگەك ئۇچۇرۇۋاتقىنىنى قاراڭلار ئۇنىڭ، — دېدى. بۇنى كۆرگەن ئوتتۇرانچى ھەم كەنجى ئالۋاستى پادىشاھ ئارقاننى تۇتۇۋېلىپ، ۋۇكۇڭدىن پادىشاھنىڭ بىر قوشۇق قېنى- نى تىلىدى ھەم تاڭ سېڭىنى تاغدىن ئۆتكۈزۈپ قويىدىغانلىقى توغرىلۇق قەسەم ئىچىشتى. ۋۇكۇڭ تۈكىنى ئەسلىگە ئەكەلدى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭىنىڭ يېنىغا قايتتى، قارىسا جۇباجىيى بى-

لەن شا شەيخ يۈك - تاقلىرىنى بۆلۈشۈش بىلەن ھەلەك ئىدى .
 ۋۇكۇڭ يۈگۈرۈپ بېرىپ جۇبايىنى بىر كاچات سېلىپ ئاغزىنى
 كالچايتىۋەتتى . جۇبايى ئالمان - تالمان ۋۇكۇڭدىن رەھىم -
 شەپقەت تىلىدى ، شا شەيخ پۇشايمان قىلدى . ۋۇكۇڭ ئۇستازىغا
 ئالۋاستىلارنى ئەل قىلغانلىقىنى ، ئۇلار ئۇستازىنى يولغا سېلىپ
 تاغدىن ئۆتكۈزۈپ قويدىغانلىقىنى دېدى . سەزناڭ قالتىس خۇش
 بولدى . شۇنداق دەپ تۇرۇشقا ، بىر كىچىك ئالۋاستى كېلىپ
 ئوتتۇرانچى پادشاھنىڭ ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشماقچى بولغانلىقىنى
 ئۇقتۇردى . جۇبايى ئاغىسىنىڭ يالغان گەپ قىلغانلىقىنى
 ئېيتتى . ۋۇكۇڭ ئالۋاستى پادشاھنىڭ تىز پۈككەنلىكىنى ،
 لېكىن ئوتتۇرانچى پادشاھنىڭ تىز پۈككەنلىكىنى ، جۇبايى-
 نىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىشنى تاپلىدى . جۇبايى قورقتى ،
 ۋۇكۇڭ مۇنۇ ئارقان بىلەن بېلىنى باغلاپ تۇرىدىغانلىقىنى ،
 يېڭىلىپ قالغۇدەك بولسا ، ئارقاننى تارتىپ ئۇنى ئەكىلىۋالدى-
 غانلىقىنى ئېيتتى . جۇبايى تىرىنىسىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ :
 — ئالۋاستى ، بوۋاڭ كەلدى ! — دەپ ۋارقىردى . ئىككى-
 سى نەچچە قەپەس ئېلىشتى . جۇبايى ئۆزىنىڭ ئوتتۇرانچى
 پادشاھنىڭ خىلى ئەمەسلىكىنى بىلىپ ، كەينىگە ئۇرۇلۇپ ۋۇ-
 كۇڭنى ئارقاننى تارتىشقا دەۋەت قىلدى . ۋۇكۇڭ ئارقاننى تار-
 تىش بۇياقتا تۇرسۇن ، قويۇۋەتتى . جۇبايى ئارقانغا پۈتلىشىپ
 يىقىلىپ چۈشتى . ئوتتۇرانچى پادشاھ ئۇنى بۇرىغا ئوراپ ئۈس-
 رەت قۇچۇپ قايتىپ كەتتى .
 جۇبايى غارغا سۇلاندى ، ئالۋاستى ئۇنىڭ پۇت - قوللىرى-
 نى باغلاپ سۇ كۆلچىكىگە تاشلىۋەتتى . ۋۇكۇڭ بىر ھاشاراتقا
 ئايلىنىپ غارغا كىرىپ جۇبايىنى تاپتى . ئۇ ئاۋازىنى ئۆزگەر-
 تىپ جۇبايىنى كولدۇرلىتىپ ، ئەزرائىل كېلىپ ئۇنىڭ تېنى-
 دىن جېنىنى سۇغۇرۇپ ئالدىغانلىقىنى ، ئۇنىڭ ئەتە جان تەس-
 لىم قىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى . جۇبايى قورقۇپ كېتىپ قۇل-

قىمغا تىقىپ ساقلاۋاتقان پۇللىرىنى چىقاردى. ۋۇكۇڭ جۇباجيپ-
نىڭ قۇلقىدىن بىر تال كۈمۈشنى ئېلىپ ئىختىيارسىز قاقاق-
لاپ كۈلۈپ كەتتى. جۇباجيپ ئاغزىنى بۇزۇپ:

— قاقۇش مىراخور، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بۇلاڭچىلىق
قىلىۋېتىپسەندە! ماڭا ئازراق كۈمۈش قالدۇرۇپ قوي! مېنى
قۇتۇلدۇرۇۋال! — دېدى. ۋۇكۇڭ ئەسلىگە قايتتى، ئارقاننى
يېشىپ ئىككىسى بىللە غاردىن چىقىپ كەتتى.

ئوتتۇرانچى پادىشاھ ئۇلارنىڭ قېچىپ كەتكەنلىك توغرىسىدا
دىكى مەلۇماتنى ئاڭلاپ يارىغىنى كۆتۈرۈپ يېتىپ كەلدى ۋە
ۋۇكۇڭ بىلەن تۇنۇشتى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭنىڭ گۈرزىسىنى ئې-
غىر كۆرۈپ، بۇرنى بىلەن ئۇنى يېلىدىن ئورنىۋالدى، ۋۇكۇڭ
گۈرزىسىنى كىچىك ھەم ئۇزۇن قىلىپ ئالۋاستىنىڭ بۇرنىغا
ئۇردى. ئالۋاستى ئاغرىققا چىدىماي بۇرنىنى يىغىۋالدى. ۋۇ-
كۇڭ ئالۋاستىنى بۇرنىدىن تۇتۇپ بىرلا تارتىۋېدى، ئۇ ئاغرىق
ئازابىدىن تولغىنىپ كەتتى ۋە ۋۇكۇڭنىڭ كەينىدىن مېڭىشقا
مەجبۇر بولدى. جۇباجيپ ئالۋاستىنىڭ كاسسىغا تىرنىسى بى-
لەن ئۇرۇپ ماڭدى. ئۇلار شۇ تەقلىدە مېڭىپ ئۇستازىنىڭ
يېنىغا باردى.

ئوتتۇرانچى پادىشاھ سەزىڭنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇ-
رۇپ، ئۇنىڭدىن رەھىم - شەپقەت تىلىدى. تاڭ سېڭى سەككىز
ئادەم كۆتۈرىدىغان تەختىراۋانغا چۈشۈرۈپ تاغدىن ئۆتكۈزۈپ
قويۇشقا قەسەم قىلىشتى. تاڭ سېڭ باغرى يۇمشاپ شاگىرتلىرىدا
غا ئۇنى قويۇۋېتىشنى بۇيرۇدى. ئوتتۇرانچى پادىشاھ غارغا قا-
تىپ قېرى ئالۋاستى بىلەن تاڭ سېڭنى تەختىراۋانغا سېلىپ
تاغدىن ئۆتكۈزۈپ قويۇش توغرىسىدا مەسلىھەتلەشتى. كەنجى
پادىشاھ يولۋاسنى تاغدىن ئايرىۋېتىش تەدبىرىنى قوللىنىپ، تاڭ
سېڭنى قولغا چۈشۈرۈش ھىيلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى، بۇ ھىي-
لىدىن قېرى ئالۋاستى بىلەن ئوتتۇرانچى ئالۋاستى خۇش بولۇپ

كەتتى. ئىشلار مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇلار كىچىك ئالۋاستىلارنى تاڭ سېڭىنى تەختىراۋانغا چۈشۈرۈپ ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. تاڭ سېڭى خۇرسەن بولۇپ تەختىراۋانغا چىقتى. جۇباجىي بىلەن شا شەيخ تەختىراۋانغا ئەگەشتى، ۋۇ-كۇڭ ئالدىدا يول باشلاپ ماڭدى. ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھ تەختىراۋانغا ياندېشىپ يولغا چىقتى.

ئۇلار تۆت يۈز چاقىرىمدىن ئارتۇق يول مېڭىپ، شىتو شەھىرىنىڭ سىرتىدا توختىدى. ۋۇكۇڭ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ قانداقتۇر بىر شۇملۇقنى بايقىدى. ئەسلىي بۇ يامان تەرىپى تولىمۇ كۆپ، شۇملۇققا تولغان بىر شەھەر ئىدى. ئوتتۇراڭچى پادىشاھ ۋۇكۇڭنىڭ بىر نەرسىنى سېزىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ يارىغىنى ئوينىتىپ ۋۇكۇڭ ۋە ئۇنىڭ ئىنىلىرىغا ئېتىلدى. ئۇلارمۇ ھەربىرى بىردىن ئالۋاستى پادىشاھ بىلەن ئېلىشتى. كىم بىلەن كىم ئېلىشىۋاتىدۇ، پەرقلىنىدۇرمەك تەس ئىدى. تەختىراۋان كۆتۈرگەن كىچىك ئالۋاستىلار پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ يۈك - تاق ۋە ئاتنى بۇلاپ، تاڭ سېڭىنى تەختىراۋان بىلەن بىللە شەھەرگە ئەكىرىپ كەتتى.

بارا - بارا قاراڭغۇ چۈشتى. قېرى ئالۋاستى جۇباجىيەنى چىشلەپ شەھەر ئىچىگە ئاتتى. ئۇنى كىچىك ئالۋاستىلار باغلىدى، ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقىنى كۆرگەن شا شەيخ ھودۇقۇپ قالدى، ئۇنى ئوتتۇراڭچى پادىشاھ بۇرنى بىلەن بېلىدىن قاماللاپ تۇتۇپ شەھەر ئىچىگە تاشلىدى ۋە پۈت - قولى باغلاندى. ئاندىن ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھ بىرلىشىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ ئۇلارغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، بىرلا موللاق ئېتىپ بۇلۇنقا چىقىپ مۇھاسىرىدىن قۇتۇلدى. كەنجى پادىشاھ ئەسلىي قىياپىتىگە قايتىپ، قاناتلىرىنى كېرىپ، ۋۇكۇڭنى كەينىدىن بېرىپ قاماللاپ توتۇۋالدى. ئۇنى شەھەرگە ئەكىلىپ جۇباجىي، شا شەيخلەر بىلەن بىللە باغلىۋەتتى. شۇ چاغ ئىككىدى.

چى جېسەك ۋاقتى بولغان ئىدى، ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھ كىچىك ئالۋاستىلارغا بىر تۆمۈر قاسقانى كۆنۈرگۈزۈپ ئاچىقتۇرۇپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى قاسقانغا سالدى. سۇن ۋۇ-كۇڭ بىر تال تۈكىنى يۇلۇپ، يالغان ۋۇكۇڭدىن بىرنى پەيدا قىلىپ، ئۆزى كۆككە چىقىپ كۆزەتتى. كىچىك ئالۋاستىلار نۇرغۇن ئوتۇن ئەكېلىپ ئوت ياقتى، قاسقاندىكى سۇ بىردەمدىلا ئىسسىشقا باشلىدى. سۇن دەرۋىش ئەپسۇن ئوقۇپ شىمالىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇستازىنى ھىمايە قىلىش ئىشىنى شۇنىڭغا تاپشۇردى. شىمالىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھى سوغۇق شامال چىقىرىپ، قازاننىڭ ئەتراپىغا پۈركۈدى، كىچىك ئالۋاستىلار ئوتنى ھەرقانچە كۈچلۈك قىلىۋەتكەن بولسىمۇ، لېكىن قازاننىڭ ئاستى ھامان مۇزدەك تۇراتتى. ۋۇكۇڭ كىشىنى مۈگدەتتىدىغان قۇرتلارنى قويۇپ بېرىپ، ئوت قالاۋانغان كىچىك ئالۋاستىلارنى ئۇخلىتىپ قويدى، ئۇلار ئۇخ-لاپ قالغاندىن كېيىن، ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن چۈشۈپ قاسقاندىن ئۇستاز، جۇباجىيى ۋە شا شەيخنى ئېلىپ چىقىۋالدى. ئاندىن قاراڭغۇدا سىلاشتۇرۇپ يۈرۈپ ئوردىغا كىرىپ قورال - ياراغ، يۈك - تاقىلارنى ئېلىپ، ئاق ئاتنى يېتىلەپ سىرتقا قاراپ ماڭدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى تېخى ئوردىدىن چىقماي تۇرۇپلا، ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھ ئويغىنىپ كەتتى. ئۇلار تاڭ سېڭلارنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىنى بايقاپ، كىچىك ئالۋاستىلارنى قوغلاشقا بۇيرۇدى. قورققىنىدىن تاڭ سېڭنىڭ پۇت - قوللىرى بوشاپ كەتتى ھەم قېرى ئالۋاستىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدى. شا شەيخنى ئوتتۇرانچى پادىشاھ، جۇباجىيىنى كەنجى پادىشاھ تۇتۇۋالدى. كىچىك ئالۋاستىلار يۈك - تاق ۋە ئاتنى بۇلىدى، پەقەت ۋۇكۇڭلا قېچىپ كەتتى.

ئالۋاستىلار ئوردىغا قايتىپ، تاڭ سېڭنى قاسقانغا سالماي،

جىڭشياڭ راۋقىدىكى تۆمۈر ئىشكاپقا سولاپ قويدى، ئاندىن تاڭ سېڭى تىرىك پېتى يەۋەتكەنلىكى توغرىلىق سۆز - چۆچەك تارقاتتى. ئۇلار شۇنداق قىلساق، ۋۇكۇڭ نىيىتىدىن يېنىپ، يەنە كېلىپ بىزنى ئاۋارە قىلمايدۇ، ئاندىن تاڭ سېڭىنىڭ گۆشىنى ئارامخۇدا يەيمىز، دېگەننى ئويلىغان ئىدى.

ۋۇكۇڭ شىتو غارىغا كېلىپ ئالدى بىلەن ئون مىڭلىغان كىچىك ئالۋاستىلارنى يوقاتتى، ئاندىن بىر كىچىك ئالۋاستى سىياقىغا كىرىپ ئوردىغا كىرىپ تىڭتىڭلىدى. تۆۋرۈككە باغلانغان جۇباجىي بىلەن شا شەيخنى كۆرۈپ، ئۇلاردىن ئۇستازىنىڭ نەدىلىكىنى سورىدى. جۇباجىي بىلەن شا شەيخ ۋۇكۇڭنىڭ ئاۋا-زىنى تونۇپ، ئۇستازىنى ئالۋاستىلارنىڭ تىرىك پېتى يەۋەتكەنلىكىنى دېدى. ۋۇكۇڭ قاتتىق ئازابلىنىپ يىغلاپ تاشلىدى. ئۇ جۇباجىي بىلەن شا شەيخنى شۇ پېتى قالدۇرۇپ ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ كۆزدىن يىتتى.

ۋۇكۇڭ ئەسلى ساكىامۇنى بىلەن كۆرۈشۈپ، چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇننى تەرك ئەتكۈزۈپ خۇاگوشەن تېغىغا قايتىش ئۈچۈن ماڭغان ئىدى. ئۇ بىردەمدىلا ئەۋلىيا تېغىغا يېتىپ كەلدى، ئۇنى ئىشىك ئالدىدا ۋەجرە بۇدساتۋا توستى. ۋۇكۇڭنىڭ ئەسلىدىمۇ كۆڭلى بەك پەرىشان ئىدى، ئۇ ئالتاغىل ۋارقىراپ ساكىامۇننى چۆچۈتۈپ قويدى. ساكىامۇنى ۋۇكۇڭغا كىرىپ سالام بېرىشكە ئىجازەت بەردى. ۋۇكۇڭ ساكىامۇنغا ئۈچ ئالۋاستى پادىشاھنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بەردى. ئويلىمىدىغان يەردىن، كەنجى پادىشاھ ساكىامۇنى بىلەن يۇمىغاقسۈتتەك تۇغقان چىقىپ قالدى. ۋۇكۇڭ:

— ساكىامۇنى ھەزرەتلىرى، سىلى ئەسلىدە ئاشۇ ئالۋاستىنىڭ جىيەنىكەنلىدە! — دېدى كۈلۈپ.

— ئۇ ئالۋاستىنى مەنلا تىز پۈكتۈرەلەيمەن، — دېدى ساكىامۇنى ھەم ۋېنىشۇ، پۇشپەن ئىككى بۇدساتۋانى چاقىرىپ،

ئۇلار بىلەن بىللە رەڭدار بۇلۇتقا چىقىپ شىتو شەھىرىنىڭ ھاۋا بوشلۇقىغا كەلدى.

ساكيامۇنى ۋۇكۇڭغا ئۇرۇش ئېلان قىلىپ ئالۋاستىلارنى غاردىن ئاچقىشىنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ يارلىققا بىنائەن ئاغزىنى بۇزۇپ ئالۋاستىلارنى تىللىغىلى تۇردى. ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي ئۈچ ئالۋاستى غاردىن چىقتى. ئۇلار ۋۇكۇڭ بىلەن بىرنەچچە قەپەس ئېلىشتى، ۋۇكۇڭ كەينىگە ئۇرۇلۇپلا قاچتى. ئۈچ ئالۋاستى ئىز بېسىپ ئۇنى قوغلىدى. ۋۇكۇڭ بىرلا سىلكىنىپ ساكيامۇننىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدى. ساكيامۇنى باشلاپ كەلگەن بەش يۈز ئارخات، ئۈچ مىڭ لەشكەر ئۈچ ئالۋاستىنى قاتمۇقات قورشىۋالدى. ۋېنشۇ بىلەن پۇشيەن ئىككىسى ئەپسۇن ئوقۇپ: — ناكەسلەر! ئەسلىڭلەرگە قايتامسىلەر؟! — دەپ تۇۋ.

لىدى. قېرى ئالۋاستى بىلەن ئوتتۇراڭچى ئالۋاستى پادىشاھ قورقۇپ كېتىپ ياراغلىرىنى تاشلاپ ئەسلىگە قايتتى. ئۇلار ئەسلى بۇدساتۋا ۋېنشۇ بىلەن پۇشيەننىڭ يېنىدا تۇرىدىغان كۆك تۈكلۈك شىر بىلەن سېرىق چىشلىق پىل ئىدى.

كەنجى پادىشاھ ئەل بولماي، قاناتلىرىنى كېرىپ ۋۇكۇڭنى تۇتۇشقا تەمشەلدى. ساكيامۇنى قولىنى شىلتىۋېدى، ئۇ گويا پېيى تارتىشىپ قالغاندەك ئۇچالماي ھاۋادا تۇرۇپ قالدى. ئاخذ-رى نائىلاج ئەسلىگە قايتتى. ئۇ ئەسلى ئالتۇن قاناتلىق قۇش ئىدى.

ۋۇكۇڭ ساكيامۇنى بىلەن خوشلىشىپ، بۇلۇتقا چىقىپ شەھەرگە قايتتى. شەھەردىكى كىچىك ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسى قېچىپ كەتكەن ئىدى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيىنى، شا شەيخنى قۇتتۇ-زۇپ، ئاندىن ئاق ئات بىلەن يۈك - تاقىلارنى تاپتى. ئۇلار بىللە جىنشياڭ راۋقىغا بېرىپ، تۆمۈر ئىشكاپتىن تاڭ سېڭىنى قۇتۇل-دۈرۈپ چىقتى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭىغا ساكيامۇننىڭ ئۈچ ئالۋاس-تى پادىشاھنى ئەل قىلغانلىق توغرىسىدىكى ئىشلارنى سۆزلەپ

بەردى، سەنزىڭ ساكىامۇندىن قەۋەت خۇش بولدى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يۈك - تاقلارنى جايلاشتۇرۇپ شىتو شەھىرىدىن ئايرىلدى.

39 - باب بېچىۋ دۆلىتىدە ئالۋاستىنى يوقىتىپ بالىلارنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىش

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئايلاپ يول يۈرۈپ قىشنىڭ كىرگەنلىكىنىمۇ تۇيماي قېلىشتى. ئۇلار سەپەر داۋامىدا تۇيۇق-سىز بىر شەھەرگە كىرىپ قالدى، ۋۇكۇڭ بۇ يەرنى بېچىۋ دۆلىتى دەپ ئاتىغان ئىدى، لېكىن ھازىر بالىلار دۆلىتى بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن سەھەرگە كىردى. ھەربىر ئۆيىنىڭ ئالدىدا رەڭدار شايى يېپىلغان قەپەس ئېسىقلىق تۇراتتى. ئەجەبەنەن ۋۇكۇڭ ھەسەل ھەرىسىگە ئايلىنىپ قەپەسكە كىردى. قەپەستە بىر ئۆسمۈر ئوغۇل بالا بار ئىدى. ئۇ بىرنەچچە قەپەسكە كىرىپ، چوڭى يەتتە ياش، كىچىكى بەش ياشتىكى بالىلارنىڭ قەپەسكە سولانغانلىقىنى بىلدى، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمىدى. ئۇلار بىر دەڭگە چۈشكۈن قىلدى. سەنزىڭ دەڭ ئىگىسىدىن بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى سورىدى. دەڭ ئىگىسى باشتا سۆزلەپ بېرىشتىن قورقتى، لېكىن تاڭ سېڭ كۈچلەپ سوراپ تۇرۇۋالغانغا چاقما، دەڭ ئىگىسى تاڭ سېڭغا ئاستا دەپ بەردى. ئەللى بۇندىن ئۈچ يىل بۇرۇن بىر دەرۋىش، پادىشاھقا ئون ئالتە ياشلىق ساھىبجامال بىر قىزنى تۇتقان. بۇ ساھىبجامال قىز پادىشاھقا ياراپ قېلىپ، پادىشاھ ئۇنىڭغا «گۈزەل خانىش» دەپ نام بەرگەن. پادىشاھ ھازىر زەئىپلىشىپ، ئىشتىيى تۇتۇلۇپ ئۆلەر ھالەتكە چۈشۈپ قالغان. ئوردا تېۋىپلىرى ھەرقانچە داۋالايمۇ پادىشاھنى ساقايتالمىغان. دۆلەت ئاتىسى دەپ ئاتالغان

ھېلىقى دەرۋىش پادشاھقا مەخپىي رېتسېپتىن بىرنى دەپ بەر-
گەن. بۇ مەخپىي رېتسېپتا بىر مىڭ بىر يۈز ئون بىر بالىنىڭ
يۈرىكىنى شورپا قىلىپ ئىچىپ بەرسە، ئادەم مەڭگۈ قېرىمايدۇ،
دېيىلگەن. قەپەستىكى ئوغۇل بالىلار يۈرەكلىرى شورپا قىلىشقا
تەييارلانغان. بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى پادشاھنىڭ قانۇنىدىن
قورقۇپ يىغلاشقىمۇ پېتىنالمىغان ئىكەن.

تاڭ سېڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورققىنىدىن پۈت - قوللىرىدا
جان قالمىدى ۋە يىغلىۋەتتى، يىغلاپ تۇرۇپ ئاشۇ دەرۋىشنى
تىللىۋەتتى. شا شەيخ دەرۋىشنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى ئېيت-
تى. ۋۇكۇڭنىڭ كاللىسىغىمۇ بىر ئەقىل كەلگەن ئىدى. ئۇ
ئاسمانغا چىقىپ ئەپسۇن ئوقۇدى، يەر - تاغ مۇئەككەللىرى شۇ
ھامان ھازىر بولۇشتى. ۋۇكۇڭ ئۇلارغا قەپەستىكى بالىلارنى
يوشۇرۇپ قويۇشنى تاپىلدى. ئەۋلىيالار ھايال ئۆتمەي قاتتىق
بوران چىقىرىپ، قەپەسلەرنىڭ بىرىنىمۇ قويماي ئۇچۇرۇپ ئە-
كەتتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ۋۇكۇڭ كىچىك بىر ھاشارقا ئايلىنىپ
تاڭ سېڭنىڭ تەلىپىگە يوشۇرۇنۇۋالدى، ئۇ شۇنداق قىلىپ
يولخېتىنى ئالماشتۇرغىلى تاڭ سېڭ بىلەن بىللە ئوردىغا باردى.
پادشاھ كۆزلىرى قاراڭغۇلىشىپ ۋە بېشى قېيىپ ئولتۇراتتى،
ئۇ يولخېتىنى قولغا ئېلىپ ئۇنىڭغا يېرىم كۈن قاراپ، ئاندىن
تامغىسىنى بېسىپ بەردى ۋە يولخېتىنى تاڭ سېڭغا ئۇزاتتى.
بۇ چاغدا قېرى شەيخ ئوردىغا كىرىپ كەلدى، پادشاھ كىچىك
ئاغۋانغا يۆلىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ شەيخنى يەتتە پۈكۈلۈپ كۈتۈ-
ۋالدى.

قېرى شەيخ پادشاھ بىلەن بىر قاتاردا ئولتۇردى، تاڭ سېڭ
ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى. قائىدە - يوسۇننى بىلمەيدىغان
ھاكاۋۇر شەيخ تاڭ سېڭنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئېلىش بۇياقتا
تۇرسۇن، ئۇنى تېخى ئەدەپلەپ كەتتى. تاڭ سېڭ ئورنىدىن

تۇرۇپ ئۇلار بىلەن خوشلاشتى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭنىڭ قۇلمىغا:
— ئۇ قېرى شەيخ ئالۋاستى ئىكەن، پادىشاھ ئۇنىڭ دامىغا
چۈشۈپ قاپتۇ! ئۇستاز، سىلى دەڭگە بېرىپ تۇرسىلا، ئۇلار
نېمە دەيدۇ، مەن ئاڭلاپ باقاي، — دېدى. ۋۇكۇڭ شۇنداق دەپلا
ئالتۇن ئوردىغا قايتتى. بۇ چاغدا لەشكەر بېشى ئوردىغا كىرىپ،
ئاخشام قارا بوران چىقىپ قەپەستىكى بالىلارنى قەپەس بىلەن
تەڭ ئۇچۇرۇپ ئەكەتكەنلىكىنى مەلۇم قىلدى.
پادىشاھ بۇنىڭدىن چۆچۈپ كەتتى ھەم پەرىشان بولدى. بىر
چەتتە تۇرغان قېرى شەيخ:

— تاڭ سېڭنىڭ يۈرىكىنى دورا قىلىپ يېسىلە، ئون مىڭ
يىل ياشايدىلا، — دېدى. دۆت پادىشاھ دەڭنى قورشاپ تاڭ
سېڭنى تۇتۇش ئۈچۈن لەشكەر ئەۋەتتى. ۋۇكۇڭ دەرىۋ دەڭگە
قايتتى ۋە ئەسلىگە كېلىپ بولغان ئىشلارنى تاڭ سېڭغا مەلۇم
قىلدى. تاڭ سېڭ قورققىنىدىن قارا تەرگە چۈمۈلۈپ، ئاغزى
گەپكە كەلمەي قالدى. ۋۇكۇڭ دەرھال تاڭ سېڭنىڭ كۆڭلىنى
ياسىدى، ئاندىن ئەپسۇن ئوقۇپ، ئۇستازىنى ئۆزىنىڭ سىياقى-
غا، ئۆزىنى ئۇستازىنىڭ سىياقىغا كىرگۈزدى.
«تاڭ سېڭ» ئالتۇن ئوردىغا يالاپ كېلىندى، ئۇ پادىشاھ-
نىڭ ئۇنىڭ يۈرىكىنى دورا ئورنىدا ئىشلىتىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ:
— يۈرەك دېگەن بىرنەچچە خىل بولىدۇ، سىلىگە قايسى
رەڭدىكى يۈرەك لازىم؟ — دېدى. قېرى شەيخ:
— بىزگە سېڭنىڭ قارا يۈرىكىڭ لازىم! — دېدى «تاڭ
سېڭ» نى كۆرسىتىپ.

«تاڭ سېڭ» قىسقا ساپلىق خەنجەر ئەكەلدۈرۈپ كۆكرىك-
نى يېرىپ، ئىچىدىن بىر دۆۋە يۈرەكنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ، قان
تېمىپ تۇرغان يۈرەكلەرنى پادىشاھقا بىر - بىرلەپ كۆرسەتتى.
يۈرەكلەر قىزىل، ئاق... خىلمۇخىل ئىدى، پەقەت قارا يۈرەكلا
يوق ئىدى. پادىشاھ قورقۇپ كېتىپ لاغىلداپ تىترەپ، «تاڭ

سېڭ» نى يۈرەكلەرنى يىغىشتۇرۇشقا بۇيرۇدى.

ۋۇكۇڭ تاقەت قىلالماي ئەسلىگە كېلىپ، پادشاھقا:

— بىز راھىبلارنىڭ يۈرەكلىرى ياخشى، پەقەت دۆلەت ئاتىسىنىڭ يۈرىكىلا قارا، دورا ياساشقا مۇۋاپىق، ئىشەنمىسىلە مەن سۇغۇرۇپ ئېلىپ سىلگە كۆرسىتەي! — دېدى. قېرى شەيخ ۋۇكۇڭنىڭ ئەرشىنى مالىمان قىلغان ئەۋلىيا ئەزەم ئىكەن. لىكىنى بىلىپ، غاچچىدە كەينىگە ئۇرۇلۇپ بۇلۇتقا چىقىپ قاچتى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ كەينىدىن:

— نەگە بارىسەن؟ مېنىڭ گۈرزەمنى تېتىپ باق! — دەپ قوغلىدى. قېرى شەيخ ۋۇكۇڭنىڭ ئالدىنى توستى. ئىككىسى ھاۋادا يىگىرمە قەپەستىن ئارتۇق ئېلىشتى. ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمىگەن قېرى شەيخ سوغۇق نۇرغا ئايلىنىپ، ئوردىنىڭ ھەردىمىدىن ئۆزى پادشاھقا تەقدىم قىلغان خانىشنى ئېلىپ يوقالدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن ئوردىغا قايتتى، ئوردىدىكىلەر شۇندىلا ئۆزلىرىنىڭ قېرى شەيخنىڭ ئالدىمغا چۈشكەنلىكىنى بىلىشتى. ۋۇكۇڭ ئۇستاز ۋە ئىنىلىرىنى ئەكېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ يۈزىگە پۈۋلىۋىدى، سەنزاڭ ئەسلىي ھالىدىكىگە قايتتى. ۋۇكۇڭ پادشاھدىن قېرى شەيخنىڭ نەدە تۇرىدىغانلىقىنى سورىدى، ئۇ ۋۇكۇڭغا ئۇنىڭ شەھەرنىڭ جەنۇبىدىكى سۆگەتزارلىقتىكى چىڭخۇا كەنتىدە تۇرىدىغانلىقىنى دەپ بەردى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباچىيې بۇلۇتقا چىقىپ سۆگەتزارلىققا باردى، ئۇ يەردىن چىڭخۇا كەنتىنى تاپالمىدى. ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇپ يەر - تاغ مۇئەككەللىرىنى چاقىرىپ كېلىپ ئۇلاردىن سورىدى. يەر مۇئەككىلى تىترەپ تۇرۇپ:

— جەنۇبىي قىرغاققا بېشى توققۇز ئاچا بىر تۈپ سۆگەت دەرىخى بار. سولغا ئۈچ قېتىم، ئوڭغا ئۈچ قېتىم پىرقىراپ، دەرەخنى قوش قوللاپ ئۇرۇپ ئۈچ قېتىم چاقىرسىلا، كۆز ئالدىلىرىدا چىڭخۇا غار مەھكىمىسى زاھىر بولىدۇ، — دېدى.

ۋۇكۇڭ يەر مۇئەككىلىنىڭ دېگىنى بويىچە قىلىپ، چىڭخۇا كەنتىنى تاپتى - دە، ئىچىگە باستۇرۇپ كىردى. ئالۋاستى قۇچقىدىكى ئالۋاستى خانىشنى ئىتتىرىۋېتىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستى شەيخى غاردىن ئاچىقتى، جۇباجىي تىرنىسىنى كۆتۈرۈپ ئالۋاستى شەيخە يوپۇرۇلۇپ كەلدى، ئالۋاستى شەيخ قورقۇپ كېتىپ، سوغۇق نۇرغا ئايلىنىپ شەرق تەرەپكە قاراپ قاچتى.

ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىي ئىز بېسىپ قوغلىدى، بىر چاغدا توساتتىن بىر خاسىيەتلىك نۇر غۇۋا كۆرۈنۈپ، قوشلارنىڭ ئاۋازىدەك بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. ئەسلىدە ئۇ ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇزى ئىكەن. ئۇ سوغۇق نۇرنى توسۇپ تۇرۇپ:

— ئالدىرىماڭلار، بۇ ئالۋاستى مېنىڭ مىنىدىغان بۇغام بولىدۇ. ئۇنىڭغا رەھىم قىلىڭلار! — دېدى. ۋۇكۇڭ ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇزغا ئالۋاستىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ئېيتتى. ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇز سوغۇق نۇرنى قويۇپ بېرىپ، كۆككە قاراپ پۈۋىلدى، ئالۋاستى ھاۋادا بىرلا يۇمىلاندى - دە، ئەسلىگە — ئاق بۇغغا ئايلاندى.

ۋۇكۇڭ ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇزنىڭ بىردەم تۇرۇشىنى تاپىلاپ، ئاندىن جۇباجىي بىلەن ئالۋاستى خانىشنى تۇتقىلى ماڭدى. ئۇ ئىككىسى چىڭخۇا مەھكىمىسىگە روھىي كۆتۈرەڭگۈ ھالەتتە كەلدى. ئالۋاستى خانىش سوغۇق نۇرغا ئايلىنىپ سىرتقا قاچتى. ۋۇكۇڭ گۈزىسىنى نۇرغا توغرىلاپ ئوردى، ئالۋاستى خانىش موللاق ئېتىپ ئەسلىگە قايتتى، ئۇ ئاق يۈزلۈك تۈلكە ئىدى. جۇباجىي تۈلكىنىڭ قۇيرۇقىدىن سۆرەپ چىڭخۇا مەھكىمىسىدىن چىقتى، ۋۇكۇڭ ئوت قويۇپ ئالۋاستى خانىشنى كۈل قىلىۋەتتى.

ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇزى، ۋۇكۇڭ ۋە جۇباجىي ئالتۇن ئوردىغا كەلدى. ۋۇكۇڭ پادىشاھقا:

— مانا بۇ تۈلكە سىلىنىڭ گۈزەل خانىشلىرى بولىدۇ!
 يەنە لازىمۇ؟ — دېدى. پادىشاھ قورقۇپ تىترەپ كەتتى.
 ئۆمۈر چولپىنى يۇلتۇزى ماڭار چېغىدا پادىشاھقا ئۈچ چىلان
 بەردى، پادىشاھ چىلاننى يەپ شۇئان ئۆزىنى كۆپ ياخشى بوپكەت-
 كەندەك ھېس قىلدى. ۋۇكۇڭ ئاسمانغا چىقىپ يەر - ئاسمان
 مۇئەككەللىرىنى چاقىرىپ كېلىپ، ھېلىقى بالىلارنى ئەكېلىپ
 بېرىشنى ئېيتتى. بىرپەس قارا بوران چىقىپ ھاۋادىن بىرەر
 مىڭدەك قەپەس چۈشتى. ۋۇكۇڭ شەھەردىكى پۇقرالارغا ئۆز
 بالىلىرىنى تونۇۋېلىشنى ئېيتتى. بۇ خەۋەر تارقىلىپ ئۇزۇن
 ئۆتمەي پۇقرالار ئۆز بالىلىرىنى ئىزدەپ تاپتى. خۇشال بولغان
 پۇقرالار جۇباچىي بىلەن شا شەيخنى كۆتۈرۈشۈپ، سۇن دەرۋىش
 ۋە تاڭ سېڭىنى ئۆيلىرىگە باشلاپ ئايرىم- ئايرىم مېھمان قىلىپ
 رەھمىتىنى ئىپادىلەشتى.

40 - باب تاڭ سېڭىنىڭ تۇۋىسىز غارغا سولىنىپ قالغانلىقى

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بېچىۋ دۆلىتىدىن ئايرىد-
 لىپ، مەغرىبكە قاراپ نۇرغۇن يول يۈردى. قىش كېتىپ
 باھارمۇ كەلدى. بىر كۈنى، ئۇلار بىر ئېگىز تاغقا چىقىپ،
 قاپقاراڭغۇ قارىغايلىققا كىرىپ قالدى. سەنزاڭنىڭ قورسىقى
 ئېچىپ كەتكەچكە، ۋۇكۇڭنى سەدىقە تامىقى ئەكېلىشكە بۇيرۇ-
 دى. ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقىپ ئەتراپقا نەزەر
 سالدى، تۇيۇقسىز جەنۇبتىن چىقۇۋاتقان قاپقارا ئىسنى كۆرۈپ
 چۆچۈگەن ھالدا:

— چاتاق بولدى! ئالۋاستى بار ئىكەن! — دېدى.
 ئورمانلىقتا نوم ئوقۇۋاتقان سەنزاڭ بىردىنلا بىرىنىڭ:
 «ئادەم بارمۇ!» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلاپ، ئاۋاز چىققان تەرەپكە

ماڭدى - دە، دەرەخكە باغلاپ قويۇلغان ئايالنى كۆردى. ھېلىقى ئايال تاڭ سېڭغا ئۆزىنى بىر قاراچى تۇپراق بېشىغا چىققان چاغدا بۇلاپ ئېلىپ چىقىپ مۇشۇ يەرگە باغلاپ قويغانلىقىنى ئېيتتى. تاڭ سېڭ دەرھال جۇباجىيغا ئايالنى باغلاقتىن بويشتى. ئۆپتىشىنى بۇيرۇدى. جۇباجىي تەمىشلىپ تۇرۇشقا، ۋۇكۇڭ ئاسماندىن چۈشۈپ جۇباجىيىنى قۇلقىدىن سوزۇپ يىقىتىپ:

— ئىنىم، جىم تۇر، ئۇ دېگەن ئالۋاستى! — دېدى. ئەسلىدە ۋۇكۇڭ ھاۋادا تۇرۇپ بىر پارچە قاپقارا بۇلۇتنىڭ ئۈس-تازىنىڭ بېشىدىن تارالغان نۇرنى بېسىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇستازنىڭ ئالۋاستىغا يولۇقۇپ قالغانلىقىنى بايقاپ، ئالدىراش يېتىپ كەلگەن ئىدى. ۋۇكۇڭنىڭ بۇرۇندىن تارتىپ كۆزىنىڭ روشەن ئىكەنلىكىنى بىلگەنلىكتىن، تاڭ سېڭمۇ:

— ناۋادا شۇنداق بولسا يولمىزغا ماڭايلى، — دېدى. ھېلىقى ئايال ئەپت - بەشىرىسىنى ۋۇكۇڭنىڭ ئېچىپ تاشلىغانلىقىنى كۆرۈپ چىشلىرى غۇچۇرلاپ كەتتى. ئۇ يەنىلا مەغلۇبىيەتكە تەن بەرمەي، شامال ئارقىلىق تاڭ سېڭنىڭ قۇلد-قىغا:

— سىلى تىرىك ئادەمنى قۇتقۇزماي تۇرۇپ، بۇنقا چوقۇ-نۇپ نوم ئالغىلى ماڭغانلىرى نېمىسى! — دەپ پىچىرلىدى. تاڭ سېڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ بايقى دېگەن گېپىدىن يېنىۋې-لىپ، ۋۇكۇڭنىڭ نەسەتلىرىگە قارىماي ئايالنى قۇتۇلدۇرۇۋې-لىڭلار دەپ چىڭ تۇرىۋالدى. ۋۇكۇڭ ئامالسىزلىقتىن جۇباجىي-نى باشلاپ قارىغايزارلىققا بېرىپ ئايالنى باغلاقتىن بويشتى. سەزىڭ ئايالنىڭ ئۇششاق چامداپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئاتنى جۇباجىيغا يېتىلەتتى. تاڭ سېڭ ئالدىدا، جۇباجىي بىلەن شا شەيخ يۈك - تاقلارنى كۆتۈرۈپ، ئاتنى يېتىلەپ كەينىدە ماڭدى. ۋۇكۇڭ ئايالنى ئەگەشتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇلار يىگىرمە - ئوتتۇز چاقىرىم ماڭغاندىن كېيىن، قا-

راڭغۇ چۈشەي دېگەن چاغدا بىر ئىبادەتخانىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئىبادەتخانىنىڭ ئۈستىگە: «جىنخەي چەنلىن ئىبادەتخانىسى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. سەزىڭ شاكىرتلىرىنى سىرتتا قالدۇرۇپ ئۆزى قونالغۇغا كىردى. ئىبادەتخانىدىن بىر راھىب چىقىپ تاڭ سېڭى ئىبادەتخانىغا باشلىدى. ۋۇكۇڭ ۋە ئۇنىڭ ئىنىلىرىنى تاماققا تەكلىپ قىلدى. راھىب بىر ئايالنىڭ بارلىقىنى كۆرۈپ، سەزىڭغا:

— بۇ مەزلۈمەگە بىئەپ بولىدىكەن، نەگە ئورۇنلاشتۇرۇش-نى بىلەلمىدىم، — دېدى.

سەزىڭ ئايالنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى دېدى. راھىب بۇ ئايال-نى ئەر ش پادىشاھى سارىيىغا ئورۇنلاشتۇردى.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا، سەزىڭ ئورنىدىن تۇرمىدى، بېشى لوقۇلداپ ئاغرىپ بىئارام بولۇپ كەتكەچكە، نائىلاج ئۈچ كۈن دەم ئالدى. بىر كۈنى كەچقۇرۇن، ئۇ ئۇسساپ كەتتى. ۋۇكۇڭ چىنىنى كۆتۈرۈپ ساراينىڭ كەينىدىكى ئاشخانىغا ئۇسسۇلۇق ئالغىلى باردى - دە، بىرنەچچە راھىبىنىڭ ئولتۇرۇپ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. ۋۇكۇڭ بېرىپ ئۇلاردىن بۇنىڭ سەۋەبى-نى سورىدى. راھىبلارنىڭ ھەممىسى ئاخشام ئىككى راھىبىنىڭ قوغغۇراق چالغىلى كەتكەنلىكىنى، ئۆزلىرىنىڭ قوغغۇراق ئاۋا-زىنى ئاڭلىغانلىقىنى، ئەمما راھىبلارنىڭ قايتىپ كەلمىگەنلىكى-نى ئېيتتى. ئۈچ كۈندىن بۇيان ئالتە راھىب مۇشۇنداق ئىز-دېرەكسىز يوقاپ كەتكەن ئىدى.

ۋۇكۇڭ بۇ ئىشلارنى ئايال ئالۋاستىنىڭ قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ، شۇ كۈنى كەچتە ئەر ش پادىشاھى سارىيىغا كەلدى ۋە بىرلا سىلكىنىپ كىچىك راھىبقا ئايلىنىپ قوغغۇراق ۋە دۇمباق چالغاندىن كېيىن تاكتاك چېلىپ نوم ئوقۇشقا ئولتۇردى. ئىككى كۈنچى جېسەك ۋاقتى بولغاندا، بىر پەس شامال چىقىپ ئەتراپقا خۇشبوۋى پۇراق تارقالدى، ئاندىن شىپىرىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ

بىر ساھىبجامال ئايال ساراىغا كىرىپ كەلدى. ۋۇكۇڭ بىر خىلدا نوم ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولدى. ھېلىقى ئايال ۋۇكۇڭنى قۇچاقلاپ، ۋۇكۇڭنى كەينى ھويلىغا ئىشەرتەۋازلىق قىلىشقا باشلىدى. ئۇ ئايالنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ كەينى ھويلىغا كەلدى. ئايال ۋۇكۇڭنى پۇتلاپ يىقىتىپ «جېنىم ئاكا» دېگىنىچە يېمەكچى بولدى. ۋۇكۇڭ بىرلا سەكرەپ ئەسلىگە كەلدى - دە، گۈرۈزىسىنى ئوينىتىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭدىن قىلچە قورقماي ئىككى قولىدا ئىككى قىلىچ تۇتۇپ ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشتى. سۇن دەرۋىش ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ ئۇنى ئالدىرىتىپ قويدى. ئالۋاستى سۇن دەرۋىشكە تەڭ كېلەلمەيدى. خانلىقىنى بىلىپ، كەشتە باسقان بىر پاي ئايىغىنى ئۆزىنىڭ سىياقىغا كىرگۈزۈپ، ئۆزى شامالغا ئۆزگىرىپ قېچىپ كەتتى. ئۇ ئىبادەتخانىغا يېنىپ كېلىپ تاڭ سېڭىنى قاماللاپ ئالدى - دە، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە شەنكۈڭشەن تېغىدىكى تۇۋىسىز غارغا قايتىپ، قول ئاستىدىكىلەرگە گۆشسىز تاماق تەييارلاشنى بۇيرۇپ، تاڭ سېڭ بىلەن توي قىلىشقا تەرەددۇتلەندى.

ۋۇكۇڭ ئالۋاستىنى بىرلا گۈرۈزە ئۇرۇپ يىقىتتى، ئەمما ئۇنىڭ ئالۋاستى ئەمەس، بەلكى كەشتە باسقان بىر پاي ئايىغ ئىكەنلىكىنى بايقىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ قىلتاققا چۈشكەنلىكىنى ئۇ-قۇپ دەرھال ئۈستازىنىڭ يېنىغا ماڭدى. ئۈستازىنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ۋۇكۇڭ ئاچچىقىدا جۇباجىي بىلەن شا شەيخنى ئۇرۇپ كەتتى، ئىككىسى ئۇنىڭدىن ئۆزلىرىگە رەھىم قىلىشنى ئېيتىپ تۇرۇۋالدى.

41 - باب ئەرش پادىشاھىغا ئەرز قىلىپ ئايال ئالۋاستىنى يوقىتىش

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا، ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ ئۈچدە-

سى قارىغايزارلىققا بېرىپ تاغ - يەر مۇئەككەللىرىنى چاقىرىپ، شۇلاردىن سوراپ ئايال ئالۋاستىنىڭ جەنۇبتىن مىڭ چاقىرىم يىراقلىقتىكى شەنكۇڭشەن تېغىغا جايلاشقان تۇۋسىز غاردا تۇردى. دىغانلىقىنى بىلدى. ئۇلار ئاتنى يېتىلەپ، بۇلۇتقا چىقىپ ئۆتۈل شەنكۇڭشەن تېغىغا قاراپ يول ئالدى. كۆپ ئۆتمەستىن ئۇلارنىڭ يولىنى بىر ئېگىز تاغ توسۇۋالدى. ۋۇكۇڭ ئەھۋال ئۇقۇپ بېقىشقا جۇباجىينى ئەۋەتتى.

جۇباجىي قۇرۇق قول بۇلۇتتىن چۈشۈپ بىر چىغىر يولىنى كۆردى ۋە شۇ يولىنى بويلاپ تاغ ئىچىگە كىردى. ئىككى ئايال قۇدۇق بېشىدا سۇ ئېلىۋاتاتتى. جۇباجىي ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئايال ئالۋاستىلار، — دەپ چاقىردى. ئىككى ئايال ئاچچىقى كېلىپ قوللىرىدىكى توقماق بىلەن ئۇنى ئۇرۇپ كەتتى. جۇباجىي قۇرۇق قول بولغاچقا، بېشىنىڭ بىرنەچچە يېرى ئىششىپ چىقتى - دە، ئويۇل - تويۇل قېچىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيدىن ئۇنىڭ باشقىلارنى «ئالۋاستى» دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— تاياق ئاز بولۇپ قاپتۇ، — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى ئۆگەتتى. جۇباجىينىڭ كۆزى ئېچىلدى. ئۇ سېمىز راھىبقا ئايلىنىپ ئايال-لارنىڭ ئالدىغا باردى، ئۇلارغا سالام قىلىپ ئۇلاردىن ئۇنى - بۇنى سورىدى. ئىككى ئايال جۇباجىيغا خانىمنىڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن سۇ ئالغىلى كەلگەنلىكىنى، قايتىپ بېرىپ گۆشسىز تاماق تەييارلايدىغانلىقىنى، خانىم تالڭ سېڭنىڭ قورسىقىنى توي-غۇزۇپ، ئۇنىڭ بىلەن توي قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بەردى.

جۇباجىي دەرھال تاغقا چىقىپ ئەھۋالنى ۋۇكۇڭغا دېدى. ۋۇكۇڭ شۇنچە جۇباجىي ۋە شا شەيخنى باشلاپ ئىككى ئايالنىڭ

كەينىدىن تاغنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ يول ئالدى. تىك قىيانىڭ ئۈستىدە تاش ئابىدە، تاش ئابىدىگە «شەنكۈشەن تېغى تۇۋسىز غارى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. تاش ئابىدىنىڭ ئاستىدا تېگىنى كۆرگىلى بولمايدىغان سىرلىق بىر غار بار ئىدى. ۋۇكۇڭ جۇباچىي بىلەن شا شەيخى غارنىڭ ئاغزىنى ساقلاشقا قويدى، ئۆزى غارغا شۇڭغۇپ كىرىپ ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي ئۇنىڭ كۆزىگە ھويلا ۋە بىرنەچچە ئېغىز ئۆي كۆرۈندى. ئۇ بىرلا سىلكىنىپ چۈنىگە ئايلىنىپ ھويلىغا كىردى. ھويلىدا ئايال ئالۋاستى بايامقىدىنمۇ چىرايلىق ياسىنىپ، تاڭ سېڭى بىلەن توي قىلىش ئۈچۈن قول ئاستىدىكىلەرگە داستىخان سېلىشنى تاپىلاۋاتاتتى. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرھال ئۇچۇپ ئۇستازىنىڭ ئالدىغا باردى ۋە بېشىغا قونۇپ ئۇنىڭغا بەزى ئىشلارنى جېكىلىدى.

بىرپەستىن كېيىن، ئالۋاستى كىرىپ تاڭ سېڭىنى داستىخانغا تەكلىپ قىلدى. ئۇ ئىككىسى راۋاقتا كەلدى، ئالۋاستى تاڭ سېڭىغا شاراب تۇتتى، شارابنى چوقۇم ئىچىۋېتىشى كېرەكلىكىنى ئېيتتى. تاڭ سېڭى ئامالسىزلىقتىن شارابنى ئىچتى. ئۇ دەرھال ئالۋاستىغا بىر قەدەر شاراب تۇتتى. ئالۋاستى شارابنى قولىغا ئېلىپ تۇردى. ۋۇكۇڭ مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئۇچۇپ قەدەھكە قوندى. شاراب سۈزۈلدى، ھاشارانتقا ئۆزگەرگەن ۋۇكۇڭ كۆرۈنۈپ قالدى. ئالۋاستى ۋۇكۇڭنى بارماقلىرى بىلەن قىسىپ ئېلىپ يەرگە تاشلىدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ، قۇشقا ئۆزگىرىپ داستىخاننى ئۆرۈۋەتتى - دە، تاڭ سېڭىنى تاشلاپ قويۇپ ئۇچۇپ كەتتى.

ۋۇكۇڭ بىردەمدىن كېيىن يەنە چۈنىگە ئايلىنىپ غارغا يېنىپ كەلدى. ئۇستازىغا ئايال ئالۋاستىنى شاپتۇل يېيىش ئۈچۈن باغقا ئەكىرىشنى ئېيتتى. سەنزاڭ ئايال ئالۋاستىنى باغقا باشلاپ چىقتى. ئالۋاستى خۇشاللىقىدا قىن - قىنىغا پاتماي تاڭ

سېڭنى قولتۇقلاپ باغدا ئايلىنىپ يۈردى. ئۇلار شاپتۇل دەرىخىدە نىڭ تۈۋىگە كەلگەندە، ۋۇكۇڭ ئۇستازنىڭ بېشىنى چىمدىدى، ئۆزى شاپتۇل دەرىخىگە قونۇپ قىزىرىپ پىشقان يوغان شاپتۇلغا ئايلىندى. تاڭ سېڭ بېرىپ شاپتۇلنى ئۈزۈپ ئايال ئالۋاستىغا بەردى. ئالۋاستى خۇرسەن بولۇپ شاپتۇلنى ئاغزىغا ئاپىرىپ يەي دېيىشىگە، شاپتۇل بىراقلا ئۇنىڭ ئاغزىغا كىرىپ كەتتى. ۋۇ-كۇڭ ئالۋاستىنىڭ قورسىقىدا ئەسلىگە قايتتى. ئۇ قورساققا تۇرۇپ قىلمىغان ئىشى قالمىدى. ئايال ئالۋاستى ئاغرىق ئازابىغا چىدىماي، ئۇيان - بۇيان يۈمىلىنىپ، كىچىك ئالۋاستىلارغا تاڭ سېڭنى يولغا سېلىپ قويۇشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئايال ئالۋاستىنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ:

— ئۇستازنى سەن ئۆزۈڭ ئۈزىتىپ قوي، — دېدى.
ئايال ئالۋاستى نائىلاج تاڭ سېڭنى يۈدۈپ غاردىن چىقتى.
شا شەيخ ئۇستازنى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن:
— ئاغام قېنى؟ — دەپ سورىدى.
سەزناڭ ئۇنىڭغا ۋۇكۇڭنىڭ ئايال ئالۋاستىنىڭ قورسىقىدا ئىكەنلىكىنى دېدى.

ۋۇكۇڭ ئايال ئالۋاستىنىڭ ئاغزىنى ئاچتۇرۇپ سىرتقا چىقتى - دە، گۈرۈزىسىنى ئوينىتىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى. ئايال ئالۋاستى ئىككى قولىغا ئىككى قىلىچنى ئېلىپ جەڭگە چۈشتى. جۇباجىيىمۇ ئۇ ئىككىسىنىڭ ئېلىشقانىسى قىزىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بۇلۇتقا چىقىپ ۋۇكۇڭغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن شا شەيخنى تارتتى. ئالۋاستى ئايال بۇرۇنقىدەك كەشتە باسقان بىر پاي ئاياغنى ئۆز سىياقىغا كىرگۈزۈپ قويۇپ، ئۆزى شامالغا ئايلىنىپ قېچىپ كەتتى. ئۇ غارغا قايتىپ تاش ئابىدىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، شۇ يەردە يالغۇز ئولتۇرغان تاڭ سېڭنى كۆرۈپ، ئۇنى قۇچاقلاپ ئاق ئات بىلەن بىللە تۈۋەن غارغا ئەكىرىپ كەتتى.

جۇباجىيې ترنسى بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئايال ئالۋاستىنى
يىقىتتى، بېرىپ قارىسا، كەشتە باسقان بىر پاي كەش بۇرغان،
ئۇ شۇندىلا ئۆزىنىڭ ئالدىغانلىقىنى بىلىپ، ئالدىراش ئۇستاز-
نىڭ يېنىغا ماڭدى. لېكىن، ئۇستازنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيتتى.
ۋۇكۇڭ ئۇستازنى ئايال ئالۋاستىنىڭ تۈۋسىز غارغا ئەكىرىپ
كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، گۈزىسىنى ئويناتقان پېتى غارغا
ئىچكىرىلەپ كىردى. غاردا ئادەم يوق ئىدى. تېرىكىپ تۇرغان-
دا، ئۇنىڭ بۇرغىغا خۇشبۇي پۇراق پۇرىدى، ئۇ شۇ تەرەپكە
قاراپ ماڭدى. بىر پارچە ئالتۇن خەتلىك تاش ئابىدە ئۇچرىدى.
تاش ئابىدىگە «ھۆرمەتلىك ئاتام ۋايىجىراۋاننىڭ ئورنى»، ئۇنىڭ
يېنىدىكى كىچىكرەك بىر تاش ئابىدىگە «ھۆرمەتلىك ئاغام ۋەلىد-
ئەھد ناچاننىڭ ئورنى» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. ۋۇكۇڭ
بۇنى كۆرۈپ ئىچ - ئىچىدىن خۇش بولۇپ كەتتى، ئۇ ئەرۋاھ
تاختىسى بىلەن ئىسرىقداقنى كۆتۈرۈپ غاردىن چىقتى. كۈلكى-
سىنى باسالمايۋاتقان ۋۇكۇڭنى كۆرگەن جۇباجىيې بىلەن شا شەيخ
ئۇستازنى قۇتقۇزغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ
تورۇپ:

— ھى، ھى، بىزنىڭ قۇتقۇزۇشىمىزنىڭ زۆرۈرىيىتى قال-
ماپتۇ. مۇشۇ ئەرۋاھ تاختىسىغا ئىسمى يېزىلغانلاردىن سورىساق
بولدىكەن. ئايال ئالۋاستى چوقۇم ۋايىجىراۋاننىڭ قىزى، ۋەلىد-
ئەھدنىڭ سىڭلىسى. مەن ھازىر ئەرشكە چىقىپ ئەرز قىلىمەن.
ۋايىجىراۋانا ئۇستازىمنى چىقىرىپ بەرسۇن، — دېدى. ئۇ شۇند-
داق دەپ بىر پارچە ئەرزانمە يازدى ۋە ئەرۋاھ تاختىسىنى كۆتۈ-
رۈپ بىرلا موللاق ئېتىپ پۇشتىپەلەك ئوردىسىغا چىقتى.
يۈرۈن سۇلتان ۋايىجىراۋاننى ئوردىغا چاقىرىپ ئەكىلىش
توغرۇلۇق پەرمان چۈشۈردى. ۋايىجىراۋانا ۋۇكۇڭنىڭ ئەرزانمە-
سىنى كۆرۈپ، دەرغەزەپكە كەلدى - دە:
— مېنىڭ ئۈچ ئوغلۇم بىر قىزىم بار، قىزىم جىنىيىڭ

بۇ يىل ئەمدىلا يەتتە ياشقا كىردى، ئاق - قارىنى پەرق ئېتەلمەي-
دىغان تۇرسا، قانداقمۇ ئالۋاستى بولۇپ قالسۇن؟ بۇ دېگەن
تۆھمەت، بۇ مایمۇنى دەرھال باغلاڭلار، — دېدى.

زەبەردەست ئەۋلىيالار يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ۋۇكۇڭنى چەم-
بەرچاس باغلىۋەتتى. ئەرش ئەۋلىياسى ئاچچىقىغا پايلىماي قى-
لمىچىنى سۇغۇرۇپ ۋۇكۇڭنى چېپىشقا تەييارلاندى. بىر چەتتە
تۇرغان ۋەلىئەھد ناچا ئەرش ئەۋلىياسىنىڭ قىلىچىنى توسۇپ
تۇرۇپ:

— ئاتا، ئۇنتۇپ قاپتىلا، ئۈچ يۈز يىلنىڭ ئالدىدا ئاق
چاشقان ئالۋاستى ئەۋلىيا تېغىدا ساكىامۇنىنىڭ پۇراقلىق شام-
نى ئوغرىلىقچە يەۋالغان ئىدى. بىز يەرمانغا بىنائەن ئۇنى تۇتۇپ
ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بولغان ئىدۇق، ساكىامۇنىنىڭ تاپىلىشى بى-
لەن ئۇنى قويۇۋەتتۇق. ئۇ ئۆز مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈش
يۈزىدىن سىلنى ئاتا ۋە مېنى ئاغا تۇتۇپ، ئەرۋاھ تاختىسى
تىكلىگەن ئىدى، ھالا بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە ئۇ ئالۋاستى
بولۇپ كېتىپتۇ، — دېدى. ۋايجىراۋانا بۇ گەپنى ئاڭلاپ شۇئان
ھوشىنى يىغىپ، ۋۇكۇڭنى ئۆزى باغلاقتىن بوشاتتى ۋە ئۇنىڭ-
دىن كەچۈرۈم سورىدى. ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ يوللۇق ئىكەنلىكىنى
پەش قىلىپ ئالەمنى - مالىم قىلىۋەتتى. يۈرۈن سۇلتان بىلەن
كۆرۈشۈپ ئاق - قارىنى ئايرىش تەلىپىنى قويۇپ تۇرۇۋالدى.
تارىق چولپان بوۋاي نەسەھەت قىلغاندىن كېيىن ۋۇكۇڭ بېسىد-
قىپ قالدى.

ۋايجىراۋانا بىلەن ناچا ئەرش لەشكەرلىرىنى باشلاپ ۋۇكۇڭ
بىلەن بىللە شەنكۇڭشەن تېغىغا ئالۋاستىنى تۇتقىلى ماڭدى.
ۋايجىراۋانا ناچا بىلەن ۋۇكۇڭنى يەر يۈزىگە چۈشۈشكە بۇيرۇدى.
ئۇلارغا جۇباچىي بىلەن شا شەيخ غارنىڭ ئاغزىدا تۇرۇپ ماسلاش-
تى. ۋۇكۇڭ بىلەن ناچا نۇرغا ئايلىنىپ غارغا كىرىپ ھەممە
ياقنى ئىزدىدى. ئاخىرى بىر كىچىك غاردىن تالڭ سېڭىنى ئۆزى

بىلەن توي قىلىشقا قىستاۋاتقان ئالۋاستىنى تاپتى. ئالۋاستى ناچانىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ: دەرھال تىزلىنىپ ئۇنىڭدىن رە-ھىم - شەپقەت تىلدى. ناچا ئۇنى چەمبەرچاس باغلاپ تۇۋسىز غارغا يالاپ ئەكىرىپ كەتتى. تاڭ سېڭ ۋايجىراۋانا بىلەن بارلىق ئەۋلىيا سەركەردىلەرگە رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتىپ، شاگىرتە-لىرى بىلەن يۈك - تاغلىرىنى جايلاپ يولغا چىقتى.

42 - باب سۈن ۋۇكۇڭنىڭ ئوردىدا ئەھلىنى پەم بىلەن تاقىرىباش قىلىۋەتكەنلىكى

بىر كۈنى، ئۇستاز شاگىرتىلىرى بىلەن ئالدىراش كېتىۋا-تاتتى، يول ياقىسىدىكى سۆڭەتلىكتىن بالا يېتىلىۋالغان بىر موماي چىقىپ تاڭ سېڭغا قاراپ:

— راھىب، چاققان مەشرىققە قاراپ ماڭسىلا! مەغرىبكە قاراپ ماڭسىلا ئۆزلىرىنى ئۆلۈمگە ئۇتۇپ بېرىدىلا. ئالدىلىرىدىن كى دۆلەت، دىننى يوقىتىدىغان دۆلەت. پادىشاھ بىر تۈمەن شەيخنى ئۆلتۈرۈشكە ۋەدە بەرگەن، ھازىرغىچە توققۇز مىڭ توققۇز يۈز توقسان ئالتە راھىبىنى ئۆلتۈرۈپ بولدى، سىلەر بارساڭلار، ئۇ بۇ ساننى توشقۇزىدۇ، — دېدى. سەزىڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورققىنىدىن لاغىلداپ تىترەپ كەتتى. ئۇ موماي-دىن شەھەرگە كىرمەي ئايلىنىپ ئۆتۈپ كەتكىلى بولىدىغان - بولمايدىغانلىقىنى سورىدى. موماي بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ بىر چەتتە كۆزلىرىدىن نۇر چاقنىتىپ تۇرۇپ، ھېلىقى-لارنىڭ شەپقەتكار بۇدساتۋا بىلەن سودەنە ئىكەنلىكىنى تونۇپ ئالدىراش تىزلىنىپ تۇرۇپ:

— بۇدساتۋا، شاگىرتىلىرى ئالدىلىرىغا چىقالمىدى! — دېدى.

شەپقەتكار بۇدساتۋا بۇلۇتقا چىقىپ جەنۇبىي دېڭىز تامان

يۈرۈپ كەتتى. سەزناڭ، جۇبايىي ۋە شا شەيخ دەرىزۇ كۆككە قاراپ تەزىم قىلدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەسلەھەتلىشىپ، ئاۋۋال ۋۇكۇڭنىڭ شەھەرگە كىرىپ بىر خىلۋەت يول تېپىشىنى، كېچە قاراڭغۇلۇقىدىن پايدىلىنىپ شەھەردىن چىقىپ كېتىشىنى لايىق تاپتى. ۋۇكۇڭ بۇلۇتقا چىقىپ، دىننى يوقتىدىغان دۆلەتنىڭ ئۈستىگە كېلىپ، بىرلا سىلكىنىپ شەپەرەڭگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ چۈشتى. ۋاڭ شياۋئېرنىڭ سارىيىدا بىرنەچچە سودىگەرنىڭ غى-زالىنىپ بولۇپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى سېلىشىپ ئۆز ئورۇندىلىرىدا يېتىپ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ۋۇكۇڭنىڭ كۆڭلىگە بىر پىلان كەلدى. ئۇ ئۆيگە ئۇچۇپ كىرىپ، ئاۋۋال چىراغنى ئۆچۈرۈۋەتتى. ئاندىن چاشقان ئالۋاستىغا ئايلىنىپ، كىيىم-كېچەكلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى راھىب كىيىمىنى سېلىۋېتىپ، سودىگەرلەرنىڭ كىيىملىرىنى كىيىپ، شەھەرگە قاراپ يول ئالدى.

ئۇستاز شاگىرتلىرى بىلەن ۋاڭ شياۋئېرنىڭ سارىيىنىڭ ئۇدۇلىدىكى بىر سارايدا چۈشتى. ساراي ئىگىسى بىر تۇل خوتۇن ئىدى. ئۇ كىرگەنلەرنىڭ ئات سودىگەرلىرى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ توخۇ ئۆلتۈرۈپ تاماق قىلماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ ئال-مان-تالمان:

— بۈگۈن بىزنىڭ پەرھىز تۇتقان كۈنىمىز، توخۇنى ئەتە ئۆلتۈرسە! بۈگۈنچە گۆشسىز تاماق يەپ تۇرايلى، — دېدى. تۇل خوتۇن خۇش بولۇپ چىقىپ كەتتى.

سەزناڭ ئۇخلىغان چاغدا ئېھتىياتسىزلىقتىن بۆكى چۈشۈپ كېتىپ راھىبلىقى ئاشكارىلىنىپ قېلىشتىن قورقۇپ، ساراي ئىگىسىگە قاراڭغۇ ئۆي بولسا، ئۆزلىرىنىڭ شۇ ئۆيدە ياتىدىغانلىقىنى ئېيتتى. سارايدا قاراڭغۇ ئۆي بولمىغاچقا، ئۇ قىزغا

كەڭلىكى تۆت جى، ئۈزۈنلۈقى يەتتە جى، ئېگىزلىكى ئۈچ جى كېلىدىغان، يوغان ئىشكاپنى ئەكەلدۈرۈپ بەردى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئىشكاپقا كىردى. ۋۇكۇڭ ساراي ئىگىسىگە ئىشكاپنى سولاپ، ئەتىگەنلىككە ئېچىۋېتىشنى تاپىلدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى قىستىلىشىپ يېتىپ، يېرىم كېچە بولغاندا ئۇخلاپ قېلىشتى. ۋۇكۇڭ ئۇخلىيالمىدى، ئۇ جۇباچىپنى چىمداپ، بۇ قېتىم ئات سودىسىدا نەچچە مىڭ سەر كۈمۈش پايدا ئالدىغانلىقىنى دەيدى. جۇباچىپ ئۇيقۇلۇقتا ئۇنىڭ سۆزىگە جاۋاب بەرمىدى. كىم بىلسۇن، بۇ سارايدا ئوت قالايدىغان نىمكار، قاراقچىلارنىڭ شېرىكى ئىدى. ئۇ ۋۇكۇڭنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، قاراقچىلارغا دەرھال خەۋەر يەتكۈزدى. ھايال ئۆتمەي يىگىرىمىدىن ئارتۇق قاراقچى سارايعا ئۈسۈپ كىرىپ بۇلاڭ - تالاڭغا كىرىشىپ كەتتى. ئۇلار ئات سودىگەرلىرىدىكى تاپالماي يوغان بىر ئىشكاپنى، ئىشكاپنىڭ پۇتىغا باغلاپ قويۇلغان ئاق ئاتنى كۆردى. ئىشكاپ قۇلۇپلاقلق ئىدى. قاراقچىلار ئىشكاپتا بايلىق بار دەپ قاراپ، ئىشكاپنى ئارغامچا بىلەن تېڭىپ كۆتۈرۈپ ئېلىپ كېتىشتى.

قاراقچىلار شەھەرنىڭ شەرقىي دەرىۋازىسىدىكى لەشكەرلەر-نى ئۆلتۈرۈپ شەھەر سىرتىغا چىقتى. شەھەرنى چارلاپ يۈرگەن باشبۇغى بىلەن سەرىۋاز بېگى بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، لەشكەرلەرنى باشلاپ ئۇلارنى قوغلىدى. قاراقچىلار ئۆزلىرىنى قوغلاپ كېلىدىغان ۋاتقان لەشكەرلەرنى كۆرۈپ ۋە ئۇلارغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئىشكاپ بىلەن ئاق ئاتنى تاشلاپ تەرەپ - تەرەپكە قېچىپ كېتىشتى. لەشكەرلەر ئىشكاپ ۋە ئاق ئاتنى قولغا چۈشۈرۈپ زەپەر قۇچۇپ قايتىشتى.

سەنزاڭ ئىشكاپتا تۇرۇپ ۋۇكۇڭدىن ئاغرىندى، ۋۇكۇڭ ئۇستازىنىڭ كۆڭلىنى ياساپ قويۇپ، ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسىنى ئۈشكىگە ئايلاندۇرۇپ، ئىشكاپنىڭ ئاستىنى تېپ-

شىپ، ئاندىن چۈمۈلگە ئۆزگىرىپ سىرتقا چىقتى. ئۇ ئەسلىگە قايتىپ بۇلۇتقا چىقىپ ئوردىغا قاراپ يول ئالدى. بۇ پادىشاھ ئۇخلاپ قالغان چاغ ئىدى، ۋۇكۇڭ بىرمۇنچە تۈكلىرىنى يۇلۇپ ئۇخلاشقا چۈشۈرۈپ، ئوردىدىكى چوڭ - كىچىك ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسىنى قاتتىق ئۇخلاشتۇرۇپتۇ. ئاندىن يەنە تۈكلىرىنى يۇلۇپ يۈزدىن ئارتۇق مائىمۇنچاقلىرىنى پەيدا قىلىپ، ئۇلارنى ئوردىدىكى بارلىق ئەمەلدارلارنىڭ چېچىدىكى چۈشۈرۈشكە بۇيرۇدى. ئارىدىن ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتمەي ئوردىدىكى چوڭ - كىچىك ئەمەلدار ۋە ئەر - ئاياللارنىڭ، ھەتتا پادىشاھ بىلەن خانىشىنىڭمۇ چېچى چۈشۈرۈۋېتىلدى. ۋۇكۇڭ شۇنداقلا بۇلۇتقا چىقىپ باشبۇغ مەھكىمىسىگە قايتىپ كېلىپ، چۈمۈلگە ئايلىنىپ ئىشكاپقا كىرىۋالدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ئوردىدىكى ئايال مۇلازىملار ۋە ئاغۋاتلار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ يۈز - كۆزلىرىنى يۇيماقچى بولۇشقاندا چاچلىرىنىڭ يوقلۇقىنى بايقاپ نېمە قىلارنى بىلەلمەي قېلىشتى. خانىش ئوردىدىن تۇرۇپ چېچىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ، دەرھال پادىشاھنى ئويغاتتى. پادىشاھ تاقىرىپىشنى سىلاپ، قورققىنىدىن پۇت - قوللىرىدا جان قالمىدى. ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ: — راھىبلارنى ئۆلتۈرگەنلىكىم ئۈچۈن...، — دېدى - دە، ئوردىدىكى ئىشنى تىلغا ئالماسلىققا پەرمان چۈشۈردى.

ئەتىگەنلىك قوبۇلدا، مۈلكىي ھەم لەشكىرىي ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسى ئاخشام يۈز بەرگەن ئىشنى مەلۇم قىلىشتى. پادىشاھ ۋە ئوردىدا ئەھلى يىغلىغان پېتى:

— بۇندىن كېيىن راھىبلارنى ئۆلتۈرمەيمىز، — دېدى. شەھەرنى چارلايدىغان لەشكەرلەرنىڭ باشبۇغى ئۆزلىرىنىڭ ئاخشام بىر ئىشكاپ ۋە بىر ئاق ئاتنى قولغا چۈشۈرگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. پادىشاھ ئىشكاپنى كۆتۈرۈپ ئەكېلىشنى بۇيرۇدى. ئىشكاپ ئېچىلىشى بىلەن تەڭ، تاقەت قىلالماي تۇرغان

جۇبايى ئىشكاپتىن گۈلدۈرلەپ چىقىپ كەلدى. بۇ ھالنى كۆر-
گەن مۈلكىي ۋە لەشكىرىي ئەمەلدارلار قورققىنىدىن لاغىلداپ
تېترەپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ ئۇستازىنى قولتۇقلاپ، شا شەيخ
يۈك - تاقىلارنى كۆتۈرۈپ ئىشكاپتىن چىقتى. جۇبايى باشبۇغ-
نىڭ ئاق ئاتىنى تۇتۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال ئۇنىڭ
ئالدىغا باردى - دە:

— ئات مېنىڭ! ئەكەل! — دېدى. قورقۇپ كەتكەن
باشبۇغ كەينىگە ئۇچۇپ چۈشتى.

پادىشاھ تۆت راھىبىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ مۈلكىي ۋە لەش-
كىرىي ئەمەلدارلىرى بىلەن بىللە دەرھال تەختىدىن چۈشۈپ
ئۇلارنى قوبۇل قىلدى. تاڭ سېڭ كېلىش مەقسىتىنى ۋە ئىش-
كاپقا كىرىۋېلىش جەريانىنى دېدى. پادىشاھ:

— بىر راھىبىنىڭ يالغان - ياۋىداق گەپلىرى بىلەن بىر
تۈمەن راھىبىنى ئۆلتۈرۈش ھەققىدە ۋەدە بېرىپتىمەن. بۈگۈنكى
كۈنگە كەلگەندە ئۆزۈمنىڭمۇ راھىبلاردەك بولۇپ قالىدىغىنىمنى
ئويلىماپتىمەن. تەقسىر، مېنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلغايلا! —
دېدى. ۋۇكۇڭ:

— بىز سىلنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلالمايمىز، سىلى
يەنىلا پادىشاھلىقلىرىنى قىلىۋەرسىلە! يولخېتىمىزنى ئالماشتۇ-
رۇپ، بىزنى يولغا سېلىپ قويسىلا، ئەل - يۇرتلىرىنىڭ ئامان-
لىقىغا كاپالەت بېرىمىز، — دېدى.

پادىشاھ دەرھال ئۇلارنىڭ يولخېتىنى ئالماشتۇرۇپ، ئۇلار-
غا گۇاڭلۇ ئىبادەتخانىسىدا زىياپەت بېرىشكە بۇيرۇدى. تاڭ سېڭ-
نىڭ دۆلەتنىڭ ئىسمىنى ئۆزگەرتىپ بېرىشىنى تەۋسىيە قىلدى.
ۋۇكۇڭ:

— «دىنىي دۆلەت» دەپ ئاتىغان ھەممىدىن ياخشى، «يو-
قىتىش» سۆزى بولماپتۇ. بۇنى «دىنىي ھۆرمەت قىلىدىغان
دۆلەت» كە ئۆزگەرتىش كېرەك، — دېدى.

پادشاھ مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپ، پۈتۈن ئوردا ئەھلىنى باشلاپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى مەغرىبكە يولغا سېلىپ قويدى.

43 - باب ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ ھالقىسىمان غارىدا پالاكەتكە ئۇچرىغانلىقى

ۋۇكۇڭ يولدا كېتىۋېتىپ، ئاخشام پادشاھنى تاقىرىباش قىلىۋېتىپ بۇددا دىنىغا بەيئەت قىلدۇرغان ئىشلارنى بىرقۇر سۆزلەپ ئۆتتى، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ ئىككى شاگىرتى كۈلۈپ تېلىقىپ قېلىشتى. ئۇلار شۇ تەرزىدە ماڭدى. توساتتىن ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئېگىز بىر تاغ پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بۇنىڭغىمۇ پەرۋا قىلماي يولنى داۋام قىلدى. تۇيۇقسىز بىرپەس شامال كۆتۈرۈلۈپ كەينىدىن ئەتراپىنى تۇمان قاپلاپ كەتتى. بۇنىڭدىن سەزىلگەن چۆچۈپ قالدى. ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا چىقىپ ئەتراپقا نەزەر سالدى. قارىسا، بىر ئالۋاستى بىرقانچە ئالۋاستى بىلەن شامال چىقىرىپ، تۇمان پەيدا قىلىۋاتاتتى. كالىسىغا بىر خىيال كەلگەن ۋۇكۇڭ جۈب-جۈبىنى كۆلدۈرلەتمەقچى بولدى. ئۇ ئاسماندىن يەر يۈزىگە چۈشۈپ، جۇباجىيىغا:

— ئالدى تەرەپتە بىر كەنت بار ئىكەن، قاسقاندا گۈرۈچ تامىقى بىلەن ھورنان پىشىۋېتىپتۇ، — دېدى.
بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئاچ كۆز جۇباجىيى ئانقا ئوت ئەكېلىشىنى باھانە قىلىپ شۇ يەرگە بارماقچى بولدى. ۋۇكۇڭ جۇباجىيىنى تارتىپ:

— كىشىلەر چىرايلىق ئادەملەرگە تاماق بېرىدۇ، مۇشۇ تۇرقۇڭ بىلەن بارساڭ، ساڭا ھېچكىم تاماق بەرمەيدۇ، — دېدى.

شۇنىڭ بىلەن جۇباجيې راھىب سىياقىغا كىرىپ، تاكتاك چېلىپ يولغا راۋان بولدى.

جۇباجيې ئالۋاستىلار سىزغان چەمبەرنىڭ ئىچىگە ئىختىدە يارسىز كىرىپ قالدى. ئالۋاستىلار ئۇنى ئورنىۋېلىپ، ئۇياققا تارتىپ، بۇ ياققا تارتىپ غار تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. جۇباجيې: — مېنى تارتماڭلار! مەن ئۆيۈم ئۆي كىرىپ تامىقىڭلارنى يەي! — دېدى.

— نېمىنى يەيسەن، بىز سېنى يېمەكچى بولۇۋاتىمىز! — دېدى.

جۇباجيې كۆزىنى ئېچىپ بىر توپ ئالۋاستىنى كۆردى، ئۆزىنىڭ ۋۇكۇڭنىڭ ئالدىغا چۈشكەنلىكىنى بىلىپ شۇئان ئەسلىگە قايتىپ، تىرىشىپ ئوينىتىپ ئالۋاستىلارغا ئېتىلدى. قېرى ئالۋاستى بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تېپىپ دەرھال يارىغىنى كۆتۈرۈپ جۇباجيې بىلەن ئېلىشقىلى غارنىڭ سىرتىغا چىقتى. ۋۇكۇڭ ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ، جۇباجيې-نىڭ ھېلىغىچە كەلمىگەنلىكىنى كۆرۈپ، بىر تال تۈكنى يۈ-لۈپ ساختا ۋۇكۇڭنى ئۆز ئورنىدا قالدۇرۇپ، ئۆزى بۇلۇتقا چىقىپ توپىلىققا كەلدى، جۇباجيې قېرى ئالۋاستىغا تەڭ كېلە-مەي قېلىۋاتتى. ئۇ بۇلۇت ئۈستىدە تۇرۇپ: — باجيې، ھودۇقما، لاۋسۇن كەلدى! — دېدى.

جۇباجيې ۋۇكۇڭنىڭ ئاۋازىنى تونۇپ غەيرەتلەندى. ئۇ تىر-نىسىنى ئوينىتىپ ئالدىغا ئېتىلدى، قېرى ئالۋاستى يېڭىلىپ قاچتى. ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن يەر يۈزىگە چۈشمەي ئۈدۈل ئۈستاز-نىڭ يېنىغا بېرىپ ئەسلىگە قايتتى. بىردەمدىن كېيىن جۇباجيې ھاسراپ - ھۆمۈدەپ كېلىپ، ئۈستازنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ۋۇ-كۇڭنىڭ ئۆزىنى ئەخمەق قىلغانلىقى توغرىسىدا دادىلاپ بەردى. ۋۇكۇڭ جۇباجيېنىڭ ئالدىدا بېرىپ، ئالۋاستىنى يەڭگەنلىكى ئۇنىڭ تۆھپىسى، دەپ جۇباجيېنى ماختىدى. جۇباجيې بۇنىڭغا

ماقۇل بولدى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى تاغ يولىغا قاراپ قەدەم ئالدى.

قېرى ئالۋاستى غارغا قايتىپ يېڭىلىگەنلىكىدىن خاپا بولۇپ تۇرغاندا، بىر كىچىك ئالۋاستى بىر مەسلىھەت كۆرسەتتى. ئۇلار مۇشۇ مەسلىھەت بويىچە، ئۆزگىرەلەيدىغان كىچىك ئالۋاستىدىن ئۇچنى تاللىدى، بۇ ئۈچ كىچىك ئالۋاستى قېرى ئالۋاستىنىڭ سىياقىغا كىرىپ ۋۇكۇڭ، جۇباجيې ۋە شا شەيخنى بەند قىلىپ تۇرىدىغان، ئاندىن كېيىن قېرى ئالۋاستى تاڭ سېڭىنى تۇتىدىغان بولدى. قېرى ئالۋاستى بۇ مەسلىھەتتىن خۇرسەن بولدى. ئۇلار دەررۇ پىلاننى ئىشقا ئاشۇرۇشقا كىرىشىپ كېتىشتى.

تاڭ سېڭى شاگىرتلىرى بىلەن بىللە كېتىۋېتىپ ئانچە ئۇ-زۇن ماڭماستىن، تۇيۇقسىز يولنىڭ بويىدىن بىر ئالۋاستى سەكرەپ چىقىپ تاڭ سېڭىغا ئېتىلدى. جۇباجيې تىرنىسىنى ئوينىتىپ ئالدىغا چىقتى. ئىككىسى ئېلىشىۋاتقاننىڭ ئۈستىگە چۆپلۈكتىن يەنە بىر ئالۋاستى ئېتىلىپ چىقىپ تاڭ سېڭىنى تۇتۇشقا تەمشەلدى. ۋۇكۇڭ گۈزىسىنى كۆتۈرۈپ ھېلىقى ئالۋاستى بىلەن ئېلىشتى. شۇ ئەسنادا تاغنىڭ كەينىدىن يەنە بىر ئالۋاستى چىقتى. شا شەيخ ھاسىسىنى كۆتۈرۈپ شۇ ئالۋاستى بىلەن ھەپلىشىپ كەتتى. ئېلىشىش كەسكىن داۋام قىلىۋاتاتتى، قېرى ئالۋاستى ئاسماندا تۇرۇپ تاڭ سېڭىنىڭ ئات ئۈستىدە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى - دە، ئىلمەك پەنجىلىك قولى بىلەن تاڭ سېڭىنى قاماللاپ تۇتۇپ، شامال بىلەن غارغا ئەكىرىپ كەتتى. خۇشال ھالدا غارغا قايتقان قېرى ئالۋاستى مەسلىھەت كۆرسەتكەن كىچىك ئالۋاستىنى تۇرشاۋۇل قىلىپ قويدى.

ۋۇكۇڭ چۆپلۈكتە كىچىك ئالۋاستىنى مەغلۇپ قىلىپ ئالدى. دىراش يول بويىغا بېرىپ، ئاق ئات بىلەن يۈك - تاقنى كۆردى، ئۇستازى ھېچ يەردە يوق ئىدى. ۋۇكۇڭ ئالمان - تالمان

ئاق ئاتنى يېتىلەپ، يۈك - تاقنى كۆتۈرۈپ، ئۇستازنى ئىزدەپ تاغ ئىچىنى فېزىۋەتتى. كۆپ ئۆتمەي ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ جۇباجىي بىلەن شا شەيخ يېتىپ كەلدى. ئۈچىسى پاراڭلاشتى، ۋۇكۇڭ چىچاڭشىپ كەتتى. ئۇ:

— بىز ئالۋاستىلارنىڭ «مىخۇا گۈلى ھىيلىسى» گە چۈ- شۈپ قاپتۇق! — دېدى. ئاغا - ئىنى ئۈچىسى ئالۋاستى غارىنى تاپماقچى بولدى. ئۇلار يىگىرمە چاقىرىم مېڭىپ، غارنىڭ ئاستى تەرىپىگە جايلاشقان بىر غارنى كۆردى، غارنىڭ ئۈستىگە «تۇمان- لىق تاغدىكى ھالقىسىمان غار» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. جۇباجىي يۈگۈرۈپ بېرىپ تىرنىسى بىلەن غارنىڭ ئىشىكىنى ئۇرۇپ بىر تۆشۈك ئاچتى - دە:

— ئالۋاستى، ئۇستازنى چىقىرىپ بەر! — دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھودۇقۇپ كەتكەن قېرى ئالۋاستى بايقى تۇرشاۋۇلدىن ئاغرىندى. تۇرشاۋۇل ئۇنىڭغا يەنە بىر ئەقىل كۆرسەتتى. ئۇ سۆڭەت دەرىخىنىڭ يىلتىزىنى ئادەم بېشى شەك- لىگە كەلتۈرۈپ، باشقا ئادەمنىڭ قېنىنى پۈرگەپ پەتۈسقا سې- لىپ بىر كىچىك ئالۋاستىدىن غارنىڭ ئالدىغا چىقارتتى. كى- چىك ئالۋاستى:

— سۇن دەرۋىش بوۋا، ئۇستازلىرىنى پادىشاھىمىز غارغا تۇنۇپ ئەكىرىپ يەۋەتتى، ئۇنىڭ پەقەت بېشىلا قالدى، — دېدى.

جۇباجىي باشنى كۆرۈپلا يىغلاپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بۇنىڭ يالغان ئادەم بېشى ئىكەنلىكىنى دېدى - دە، گۈرۈزىسى بىلەن بىرنى سېلىپ بۇ سىرنى ئاشكارىلىۋەتتى. جۇباجىي بۇنىڭ سۆ- گەت دەرىخىنىڭ يىلتىزى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۇتۇۋا- لالماي:

— ۋۇھ ناكەسلەر، سۆڭەت دەرىخىنىڭ يىلتىزى بىلەن مېنى ئالدىغۇدەك بولدۇڭلارمۇ؟ — دەپ ئۇلارنى تىللاپ كەتتى.

ئالۋاستى غارغا كىرىپ سىرنىڭ پاش بولۇپ قالغانلىقىنى دېدى. تۇرشاۋۇل راست ئادەم بېشىدىن بىرنى تېپىپ كەلدى. ئۇلار قان تېمىپ تۇرغان ئادەم بېشىنى سىرتقا ئاتتى. ۋۇكۇڭ بۇ قېتىم راست ئادەم بېشى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ نائىلاج يىغلاپ تاشلىدى. جۇباجىي بىلەن شا شەيخۇ ھۆڭرەپ يىغلىدى. جۇ-باجىي كۆزلىرى ياش، ھېلىقى ئادەم بېشىنى قۇچاقلاپ يۈگۈر-گەن پېتى يارنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئورەك كولاپ باشنى شۇ يەرگە كۆمۈپ، توپا دۆۋىلەپ زۇمچەك قىلىپ قويدى. ۋۇكۇڭ شا شەيخە قەبرىنى ساقلاشقا ۋە يۈك - تاق بىلەن ئاق ئاتقا قاراپ تۇرۇشنى تاپىلاپ، ئۆزى جۇباجىي بىلەن غارنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ غارنىڭ ئىشىكىنى پاچاق - پاچاق قىلىۋېتىدەنغان ئەلپازدا:

— تىرىك تاڭ سېڭىنى چىقىرىپ بېرىڭلار! — دەپ توۋالا.

ۋەردى.

قېرى ئالۋاستى ئامالنىڭ يوقىدىن كىچىك ئالۋاستىلارنى باشلاپ غاردىن چىقتى. ئىككى تەرەپ بىر قەپەس ئېلىشتى، ھېچكىم ھېچكىمنى يېڭەلمىدى. ۋۇكۇڭ كىچىك ئالۋاستىلار-نىڭ چېكىنمەي ئۆزلىرى بىلەن ئېلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بىر تۇتام تۈكىنى يۇلۇپ پۈۋلەپ تۇرۇپ بىر توپ مايمۇنچاقلارنى پەيدا قىلدى. ئۇلار گۈزىلىرىنى ئوينىتىپ جەڭگاھقا چۈشتى. ئىككى يۈزدەك كىچىك ئالۋاستىلار ئالدى - كەينىگە قارىماي جانلىرىنى ئېلىپ قېچىپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجىي كىچىك ئالۋاستىلارنى سۈر - توقاي قىلىپ راسا ئەدىپىنى بەردى. بۇ ھالنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتكەن قېرى ئالۋاستى شامالغا ئۆزگىرىپ غارغا كىرىۋالدى. تۇرشاۋۇل ۋۇكۇڭنىڭ گۈزىسىدە-نىڭ زەربىسى بىلەن ئەسلىگە قايتتى، ئۇ ئەسلىدە تۆمۈر دۈمبە-لىك بۆرە ئىدى.

قېرى ئالۋاستى غارغا قېچىپ كىرىۋالغاندىن كېيىن، كە-

چىك ئالۋاستىلارغا تاش يۇتكتىپ غارنىڭ ئاغزىنى مەھكەم ئەتكۈزۈپ، جەڭ قىلغىلى سىرتقا چىقماي قويدى. ۋۇكۇڭ تاغ باغرىنى ئايلىنىپ كېتىۋېتىپ، سۇنىڭ شىلىدىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى - دە، سۇنىڭ ئاۋازى كېلىۋاتقان يەرنى ئىزدەپ يۈرۈپ بىر غارنى كۆردى. غارنىڭ يېنىدا بىر ئىشىك بار ئىدى. ۋۇكۇڭ بۇنى غارنىڭ ئارقا ئىشىكى دەپ قىياس قىلدى. ئۇ سۇ چاشقىنىغا ئۆزگىرىپ ئىشىك يېنىدىكى ئېرىق ئارقىلىق غارغا كىرىپ، ئاندىن يەنە قاناتلىق ئۆمۈچۈككە ئايلاندى - دە، قاناتلىرىنى كىرىپ ئۇچۇپ غارنىڭ ئوتتۇرىسىغا چە باردى. توستاتىن بىر كىچىك ئالۋاستى يۈگۈرۈپ كىرىپ، قېرى ئالۋاستىغا:

— خۇش خەۋەر پادىشاھى ئالەم! سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباچىي ۋە شا شەيخ ھېلىقى ئادەم بېشىنى تاڭ سېڭىنىڭ بېشى دەپ ئويلاپ، كۆمۈپ بولۇپ يىغلاپ قالدى، — دېدى. ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇش بولدى، ئۇ ئۇستا-زىنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئىزدەشكە باشلىدى. ئۇ بىر كىچىك ئىشىكنىڭ ھىم ئېتىكىلىك ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، يۈچۈ-قىدىن ئىچىگە قارىدى. ئۇ بىر ھويلا بولۇپ، ھويلىنىڭ ئىچىدىن يىغا ئاۋازى كېلىۋاتتى. ۋۇكۇڭ ھويلىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، بىر دەرەخكە باغلانغان ئىككى ئادەمنى كۆردى، ئۇلارنىڭ بىرى ئۇستازى ئىدى. ئۇ تاقەت قىلالماي ئەسلىگە قايتىپ، ئۇستازىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ قويدى ھەم ئازراق سەۋر قىلىپ تۇرۇشىنى ئېيتتى.

ۋۇكۇڭ يەنە چۈمۈلگە ئۆزگىرىپ بايامقى يەرگە كەلدى، قېرى ئالۋاستى بىلەن كىچىك ئالۋاستى ئۇستازىنى قانداق يېشى توغرىلۇق مەسلىھەتلىشىپ ئولتۇراتتى. قاتتىق غەزەپلەنگەن ۋۇكۇڭ تېنىدىن بىر تۇتام تۈكىنى يۈلۈپ ئۇخلاقتۇچى قۇرئقا ئايلاندۇرۇپ، قۇرتلارنى ئالۋاستىلارنىڭ بۇرۇنلىرىغا كى-

رىشكە بۇيرۇدى. بىردەمدىن كېيىن ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسى خورەك تارتىشىپ ئۇخلاپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ ئەسلىگە قايتىپ گۈرۈزىسى بىلەن ياندىكى ئىشكىنى ئۇرۇپ چىقىۋېتىپ ھويلىغا كىردى، ئاندىن ئۇستازنى باغلاقتىن بوشاتتى. سەزىڭ ۋۇ-كۇڭغا باغلاقتىكى ئوتۇنچىنىمۇ بوشىتىشنى ئېيتتى. ئۇچىسى كەينى ئىشكىتىن چىقىپ يارغا ياماشتى. جۇباچىيى، شا شەيخ ئۇستازنىڭ ساق - سالامەت ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن يىغلاپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ ئالۋاستى غارىغا قايتىپ قېرى ئال-ۋاستىنى پۇت - قولىنى باغلاپ، گۈرۈزىسىگە ئارتىپ ۋە ئۇنى يەلكىسىدە كۆتۈرۈپ كەينى ئىشكىتىن چىقىپ، ئوتۇنچى بىلەن جۇباچىيىنى ئوتۇن يىغىپ كېلىشكە ئەۋەتتى. ئۇ قېرى ئالۋاستى-نى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىشنى ئويلىغان ئىدى. جۇباچىيى قېرى ئالۋاستىنىڭ ئويغانغانلىقىنى كۆرۈپ تىرنىسى بىلەن بىر-نى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويدى. قېرى ئالۋاستى ئەسلىگە قايتتى. ئۇ ئەسلىي گۈلدار يىلپىز ئالۋاستى ئىدى.

ھېلىقى ئوتۇنچى تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئۆيىگە باشلاپ كەلدى، ئوتۇنچىنىڭ ئاپىسى ئۇلارنىڭ ئوغلىنىڭ نىجات-كارى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتىپ كەينى-كەينىدىن باش ئۇرۇپ تەزىم قىلدى، گۆشسىز تاماق ئېتىپ ئۇلارنى مېھمان قىلىشقا تەييارلاندى. غىزادىن كېيىن، ئوتۇنچى ئالدىدا ئۇلارغا يول باشلاپ ماڭدى، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مەغرىبكە قاراپ ئاتلاندى

44 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايىمىقىدا خاسىيەتلىك يامغۇر ياغدۇرغانلىقى

ئارىدىن خېلى كۈنلەر ئۆتتى، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىر شەھەرگە كەلدى. شەھەر تولىمۇ چۆلدەرەپ كەتكەن

ئىدى. بىر كوچىنىڭ ئاغزىدا ئەمەلدار سىياقىدىكى بىرنەچچە كىشى ئۇقتۇرۇش چاپلاش ئالدىدا تۇراتتى. سەنزاڭ ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بۇ يەرنىڭ ئەنەتكەك دۆلىتىنىڭ ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايمىقى ئىكەنلىكىنى، ئۇدا نەچچە يىل يامغۇر ياغمىغانلىقتىن قورغاقچىلىق بولۇۋاتقانلىقىنى، بۇ بىرنەچچە ئەمەلدارنىڭ پادى- شاھنىڭ پەرمانى بويىچە بۇددادىن يامغۇر تىلەپ، ئەل - يۇرتنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۇقتۇرۇش چاپلىغىلى كوچىغا چىققانلىقىنى بىلدى. تاڭ سېڭ ئۇقتۇرۇشنى كۆرۈپ:

— شاگىرتلىرىم، قايسىڭلار يامغۇر ياغدۇراالايسىلەر؟ يام- غۇر ياغدۇرۇپ ئەل - يۇرتنى ئازاب - ئوقۇبەتتىن خالاس قىلىۋەتكەن بولساڭلار ساۋاب بولاتتى، — دېدى.

— يامغۇر ياغدۇرۇش ئاسان گەپقۇ! مەن بۇنداق ئىشلارنى كىچىكىمدە كۆپ قىلغان، — دېدى ۋۇكۇڭ.

ئەمەلدارلار بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرھال بېرىپ ئامبالغا مەلۇم قىلدى. ئامبال ئۈستۈشىنى تۈزەشتۈرۈپ، دەررۇ كوچا ئاغزىغا كېلىپ تاڭ سېڭ قاتارلىق كىشىلەرگە سالام قىلدى ۋە:

— ئۇستاز، رەھىم - شەپقەت قىلىپ ئەل - يۇرتۇمنى قۇتقۇزۇپ قالغان بولسىلا، — دېدى ۋە ئۇلارنى ئايماق مەھكە- مىسىگە باشلىدى. تاڭ سېڭ ماقۇل بولدى - دە، ئۇنىڭ بىلەن بىللە مەھكىمىگە قاراپ يول ئالدى.

ئامبال تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى گۆشىسىز تاماق بىلەن كۈتۈۋالدى. جۇباجىپىنىڭ قارنى يامان بولغاچقا، تاماق توشۇغانلار موكىدەك تىنماي قاتراپ يۈرۈشتى. غىزادىن كې- پىن، ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇدى. شۇئان شەرق تەرەپتىن بىر پارچە بۇلۇت ئاستا سۈرۈلۈپ كەلدى. شەرقىي دېڭىز ئەجدىھا پادىشاھى ئاۋگۇڭ ئادەم شەكلىگە كىرىپ، ۋۇكۇڭغا سالام قىل- دى ھەم يامغۇر ياغدۇرۇشنىڭ ئاسان ئىكەنلىكىنى، ئەمما ئەرش- تىن پەرمان بولۇشى لازىملىقىنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ ئائىلاج قې-

رى ئەجدىھا پادىشاھنى شەرقىي دېڭىزغا قايتۇرۇۋېتىپ، ئاندىن بىر موللاق ئېتىپ يۇشتىپەلەك سارىيىغا چىقىپ، يۇرۇن سۇل-تانغا يامغۇر ياغدۇرۇش پەرمانىنى چۈشۈرۈشنى ئىلتىجا قىلدى. يۇرۇن سۇلتان:

— ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايماق ئامبىلى ئۈچ يىل يۇرۇن نەزىر-گە ئانالىغان تا ئاملار بىلەن ئىت باققان. شۇ سەۋەبتىن مەن ئۈچ تۈرلۈك ئەھدىنى ئىسرىقدان سارىيىغا ئېسىپ قويدۇم. سىلەر ۋۇكۇڭنى باشلاپ ئەھدىنى ئۇنىڭغا كۆرسىتىڭلار، — دېدى. تۆت نەپەر ئەۋلىيا ھەزرەت ۋۇكۇڭنى باشلاپ ئىسرىقدان سارىيىغا كەلدى، ئون جاڭ ئېگىزلىكتىكى گۈرۈچتىن ھاسىل بولغان تاغ تۈۋىدە بىر توخۇ دانلاپ يۈرەتتى، يىگىرمە جاڭ ئېگىزلىكتىكى ئۇندىن ھاسىل بولغان تاغ تۈۋىدە بىر ئىت ئۇنى ئاستا يالاپ تۇراتتى، تۆمۈر رامكىدا بىر ئالتۇن قۇلۇپ، رامكى-نىڭ تۈۋىدە بىر چىراغ يېنىقلىق ئىدى، چىراغنىڭ ئوتى بارماق توملۇقىدىكى قۇلۇپ ئەگمىسىنى كۆيدۈرۈپ تۇراتتى. ۋۇكۇڭ بۇلارنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمىدى. ئەۋلىيا ھەزرەتلەر ۋۇكۇڭغا توخۇ گۈرۈچتىن ھاسىل بولغان تاغنى چوقىلاپ يەپ، ئىت ئۇندىن ھاسىل بولغان تاغنى يالاپ تۈگەتسە، چىراغنىڭ ئوتى قۇلۇپنىڭ ئەگمىسىنى كۆيدۈرۈپ ئۈزۈۋەتسە، يۇرۇن سۇلتان-نىڭ ئاندىن ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايماقىغا يامغۇر ياغدۇرىدىغانلىق-قىنى دەپ بەردى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ۋۇكۇڭنىڭ چىرايى ئۆزگە-رىپ كەتتى. ئەۋلىيا ھەزرەتنىڭ بىرى:

— سۇن دەرىۋىش، قايغۇرماڭ، ناۋادا ئۇ ئاز - تولا ساۋاب-لىق ئىشلارنى قىلىپ، ئەرش ئەۋلىيالىرىنى تەسىرلەندۈرەل-سە، ھېلىقى گۈرۈچ تاغ، ئۇن تاغ دەرھال ئۆرۈلۈپ، قۇلۇپنىڭ ئەگمىسىمۇ ئۈزۈلۈپ كېتىدۇ، — دېدى.

ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن يەر يۈزىگە چۈشتى، ئامبال بىلەن ئۇنىڭ چوڭ - كىچىك ئەمەلدارلىرى ۋۇكۇڭنىڭ ئالدىغا چىقىشتى.

ۋۇكۇڭ ئامبالدىن بۇنىڭدىن ئۈچ يىل بۇرۇن بولغان ئىشنى سوردى. ئامبال ئۆزىنىڭ بۇنىڭدىن ئۈچ يىل بۇرۇن خوتۇنى بىلەن جىدەللىشىپ قېلىپ ئاچچىقىدا نەزىر شىرەسىنى ئۆرۈۋەت-كەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا يۇرۇن سۇلتاننىڭ ئۈچ تۈرلۈك ئەھدىنى دەپ بەرگەندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

— سىلى ساۋابلىق ئىشلارنى قىلىپ، ئەتسى - ئاخشىمى نوم ئوقۇپ، ئەرش ئەۋلىيالىرىنى تەسىرلەندۈرەلسىلە، ئۇلار يامغۇر ياغدۇرۇشى مۇمكىن، — دېدى. ئامبال باش ئۇرۇپ تەزىم قىلىپ، بۇدداغا ئىقتىدا قىلىدىغانلىقى توغۇرلۇق قەسەم ئىچتى ۋە شۇ يەردىكى راھىبلارنى يىغىپ سورۇن تۈزدى. ئامبال مۈلكى ۋە لەشكىرى ئەمەلدارلارنى ئەتراپىغا يىغىپ ھەر كۈنى كۈجە كۆيدۈرۈپ بۇتقا تېۋىندى، نەزىر - چىراغ ئۆتكۈزدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە پەرمان چۈشۈرۈپ شەھەر ئىچى - سىرتىدىكى ئاھالىلارنى، مەيلى ئەر، مەيلى ئايال بولسۇن، ئىسرىق سېلىپ بۇتقا باش ئۇرۇشقا بۇيرۇدى.

ۋۇكۇڭ يەنە ئەرش ئوردىسىغا چىقىپ يۇرۇن سۇلتاندىن يامغۇر تەلەپ قىلىشقا ماڭدى. ئۇ ئەرش دەرۋازىسىنىڭ سىرتىدا تەڭرىقۇتقا يولۇقۇپ قالدى. تەڭرىقۇت ئۇنىڭغا:

— يۇرۇن سۇلتان ھېلىقى ئامبالنىڭ ساۋابلىق ئىشلىرىدىن خەۋەر تاپتى، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشنىڭ زۆرۈرىتى قالمىدى. توققۇز ئىلاھگاھ مەھكىمىسىدىكى چاقماق مۇئەككىلد-گە ئېيت، ھايال ئۆتمەي يامغۇر ياغدۇ، — دېدى.

ۋۇكۇڭ توققۇز ئىلاھگاھقا بېرىپ، دېڭ، شىن، جاڭ ۋە تاۋ قاتارلىق چاقماق مۇئەككىللىرىنى ھەم گۈلدۈرماما ئايال ئەۋلىيانى تەكلىپ قىلدى ۋە ئۇلارنى باشلاپ ئەۋلىيا سۇمۇرغ ئايمىقىغا كەلدى. ئەۋلىيالار ئاسماندا سېھىر ئويناشقا باشلىدى. كۆپ ئۆتمەستىن، چاقماق چىقىپ، گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەپ چېلەكلەپ يامغۇر قۇيۇۋەتتى، يامغۇر سۈيى كوچىلاردا سەل

بولۇپ ئاقتى. ئاھالىلەر خۇشاللىقىدا كۈجە كۆيدۈرۈپ ئەۋلىيا-
لارغا باش ئۇردى.

ۋۇكۇڭ بۇلۇتتىن يەر يۈزىگە چۈشۈپ ئۇستازغا:
— يامغۇر يېغىپ ئەلنىڭ كۆڭلى تىنىدى، بىز ئەمدى يولغا
چىقايلى، — دېدى.

ئايماقتىكى پۇقرالار ئۇلارنى يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ دېگەن.
دەك ئېلىپ قالدى، ھەر كۈنى زىياپەت بېرىلدى. يېرىم ئايدىن
كېيىن، چوڭ - كىچىك ئەمەلدارلار يىغىلىپ، تاڭ سېڭ ۋە
ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئوتتۇز چاقىرىمىدىن ئارتۇق مەنزىلىگە
ئۆزىتىپ قويدى.

45 - باب سۇن ۋۇكۇڭنىڭ يۇيخۇا ناھىيە- سىدە شىر ئالۋاستى بىلەن ئېلىشقانلىقى

بىر كۈنى، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئەنەتكەك دۆلە-
تىنىڭ يۇيخۇا ناھىيىسىگە كەلدى. ناھىيە بېگى ئەنەتكەك پادى-
شاھنىڭ نۇغقىنى ئىدى، پادىشاھ ئۇنىڭغا يۇيخۇا ناھىيىسىنىڭ
بېگى، دەپ ئاتاق بەرگەن ئىدى. سەزناڭ شاگىرتلىرىنى سارايدا
دەم ئېلىشقا بۇيرۇپ، ئۆزى يولخېتىنى ئالماشتۇرغىلى يۇيخۇا
بېگى مەھكىمىسىگە ماڭدى. يۇيخۇا بېگى يولخېتىنى تەكشۈرۈپ
كۆرۈپ، سەزناڭنىڭ شاگىرتلىرى بارلىقىنى بىلىپ، ئۇلارنى
چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. بىردەمدىن كېيىن ۋۇكۇڭ،
جۇباچىي ۋە شا شەيخ مەھكىمىگە كىرىپ، ئۇنىڭغا سالام بەجا
قىلىشتى. بۇ ئۈچەيلەننىڭ ياۋۇز ھەم بەتبەشرە قىياپىتىنى
كۆرۈپ ھودۇققىنىدىن لاغىلداپ تىترەپ كەتتى - دە، ئۇلارنى
سەدىقە تامىقى بىلەن كۈتۈشكە مەجبۇر بولدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى تاماق يەۋاتقان چاغدا، ئۈچ
بەگزادە قوراللىرىنى ئوينىتىپ كىرىپ كېلىشتى. ئۇلار:

— سىلەر ئادەممۇ ياكى ئالۋاستىمۇ، راستىڭلارنى ئېيتىڭلار، بىر قوشۇق قېنىڭلاردىن كېچىمىز! — دېدى.

جۇباچىي توققۇز چىشلىق تىرنىسىنى ئوينىتىپ تۇرۇپ:

— سېنىڭ قولۇڭدىكى تىرنا مېنىڭ قولۇمدىكى تىرناغا نەۋرە بولسا بولىدىكەن، — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈرۈزىسىنى چىقىرىپ،

بىردەم يوغانلىتىپ، بىردەم ئىنچىكىلىتىپ يەرگە سانجىپ قويايۇپ:

— مۇشۇنى يەردىن يۇلۇپ ئالالساڭ، ساڭا بېرىۋېتىمەن، — دېدى چوڭ بەگزادىگە.

ھېلىقى بەگزادە ھەرقانچە قىلىپمۇ گۈرۈزىنى يەردىن يۇلۇپ ئالالمىدى. كەنجى بەگزادە قايىل بولماي ۋۇكۇڭنىڭ گۈرۈزىسىنى گۈرۈزىسى بىلەن ئۇردى، شا شەيخ خاسىيەتلىك ھاسسىنى تەگكۈزۈپ قويۇۋىدى، گۈرۈزىدىن ئوت چاقناپ كەتتى. بۇ ئۈچ بەگزادىلەر كۆز ئالدىلىرىدا تۇرغان ئەۋلىيالارنى تونىيالماي قالغانلىقىنى بىلىپ، تىزلىنىپ سالام قىلدى ھەم ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە لەشكىرىي ماھارەت ئۆگىتىپ قويۇشنى تەلەپ قىلدى.

ۋۇكۇڭ، جۇباچىي ۋە شا شەيخ بۇلۇتقا چىقىپ ھەرقايسى ئۆز كارامەتلىرىنى كۆرسەتتى. شەھەردىكى لەشكەر ھەم پۇقرالار قورققىنىدىن كۈجە كۆيدۈرۈپ بۇتقا باش ئۇردى.

ئۈچ بەگزادە دەرھال ئوردىغا قايتىپ دادىسىغا ئۆزلىرىنىڭ شەھەرنى قوغداش ئۈچۈن ماھارەت ئۆگىنىدىغانلىقىنى، بۇنى تاڭ سېڭغا ئىلتىماس قىلىپ بېقىشنى دېدى. قېرى بەگ ماقۇل بولدى.

ئۇ ئوغۇللىرىنى باشلاپ تاڭ سېڭنىڭ ھۇزۇرىغا باردى. ۋۇكۇڭ بەگزادىلەرنىڭ ماھارەت ئۆگىنىش خىيالى بارلىقىنى ئوقۇپ دەررۇ ماقۇل بولدى.

قېرى بەگ تولىمۇ خۇشال بولۇپ داستىخان سېلىپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى. ئەتىسى

بەگزادىلەر ئۇستازلىرىغا سالامغا كەلدى. چوڭ بەگزادە گۈرزە، ئوتتۇرانچىسى ترنا، كەنجىسى ھاسا ئىشلىتىشنى ئۆگىنىشكە كىرىشىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ كۈچلىرىنىڭ چەكلىك ئىدى. كەنلىكىنى بىلىپ، ئەپسۇن ئوقۇش ئارقىلىق ئۇلارغا مەدەت بەردى. بەگزادىلەر گۈرزىنى يەردىن يۈلۈپ ئالدى، توققۇز چىشلىق ترىنى ئوينىتالدى، خاسىيەتلىك ھاسنى ئىشلىتە. بەگزادىلەر نېمىلا قىلغان بىلەن ئادەم بولغاچقا، نەچچە رەت مەشىق قىلا - قىلماي ھالسىزلىنىپ ھاسراپ - ھۆمۈدەپ كېتىشتى. ئۇلار ئۇستازلىرىنىڭ قوراللىرىغا ئوخشاش قىلىپ ئۈچ خىل قورال ياساتماقچى بولۇپ كېڭەشتى ھەم تۆمۈرچى ئۇستاملارغا بۇيرۇتۇۋەتتى. ئەتىسى بەگ تۆمۈرچى ئۇستاملارغا تۆمەن جىڭ پولات تەييارلاشنى، مەھكىمنىڭ ئىچىگە دۇكان قۇرۇپ ئىش باشلاشنى ئېيتتى. ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ. نى چاقىرىپ گۈرزە، ترنا ۋە ھاسنى دۇكانغا قويۇپ قويۇش. نى، تۆمۈرچى ئۇستاملار شۇ قورال - ياراغلارغا قاراپ قورال - ياراغ ياسايدىغانلىقىنى دېدى.

كېچىدە ھېلىقى ئۈچ خىل قورالدىن تارالغان نۇر بىر ئالۋاستىنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى. بۇ ئىش ھېچكىمنىڭ خىيالىغا كەلمىگەن ئىدى. ئالۋاستى بۇ قوراللارنىڭ خاسىيەتلىك قوراللار ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، بىرپەس شامال چىقىرىپ ئۈچ خىل قورالنى ئېلىپ كەتتى. تاڭ ئاتقاندا، تۆمۈرچى ئۇستاملار قورال. لارنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ ئالدىراش كەنجى بەگزادىگە مەلۇم قىلدى. بەگزادىلەر دەرھال بېرىپ ئۇستازلىرىدىن ئۇلارنىڭ قورال - ياراغلارنى ئېلىپ كەتكەن - كەتمىگەنلىكىنى سورىدى. جۇباجىي بۇ ئىشنى تۆمۈرچىدىن كۆرۈپ، ئۇنى ئۇرۇپ كەتتى. تۆمۈرچى:

— مەن ئاددىي ئادەم تۇرسام، ئۇ قوراللارنى مەن قانداق كۆتۈرەلەيمەن؟ — دەپ يىغلىدى.

بۇ ئىش قېرى بەگنىڭ قۇلىقىغا يەتتى، قېرى بەگ بۇ ئىشنى سۈرۈشتە قىلىپ:

— مەن بۇ شەھەرگە بەشىنچى ئەۋلاد، شەھەرنىڭ قانۇنى قاتتىق، پۇقرالارنىڭ ھېچقايسىسى ئوغرىلىق قىلىشقا يېتىنالمايدۇ، — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— شەھەر ئەتراپىدا ئالۋاستى بارمۇ؟ — دەپ سورىدى قېرى بەگدىن.

— شەھەرنىڭ شىمالىغا قىرىق چاقىرىم كېلىدىغان يىلپىز بېشى تېغىدا بىر يولۋاس غارى بار. بەزىلەر شۇ غاردا ئەۋلىيا بار، دېيىشىدۇ، ئۇنى ئالۋاستى دېگۈچىلەرمۇ بار، ئۇنىڭ قانداقلىقى ئېنىق ئەمەس، — دەپ جاۋاب بەردى قېرى بەگ. ۋۇكۇڭ قورال - ياراغلارنى شۇ ئالۋاستى ئېلىپ كەتتى دەپ پەرەز قىلىپ، جۇباچىي بىلەن شا شەيخە ئۇستازغا ياخشى قاراشنى تاپىلاپ ئۆزى بىردەمدىلا كۆزدىن يىتتى.

ۋۇكۇڭ يىلپىز بېشى تېغىغا كەلدى، يىراقتىن كېلىۋاتقان ئىككى بۆرە باشلىق ئالۋاستىنى كۆردى. ئۇ بىرلا سىلكىنىپ كېيىنەككە ئايلىنىپ ئۇلارنىڭ قېشىغا ئۇچۇپ باردى. بىر ئالۋاستى:

— پادىشاھ ئۆتكەن ئاي بىر ساھىبجامالغا ئېرىشتى، ئاخ-شام يەنە ئۈچ خىل قورالغا ئىگە بولۇپتۇ، ئۇ نېمىدېگەن تەلەپ-لىك - ھە! ئەتە «تىرنا يىغىلىشى» ئۆتكۈزۈلىدىكەن، بىزمۇ قاتنىشىپ ئاز - تولا پەيزى قىلىمىز، — دېدى.

— پادىشاھ بىزنى قوي، چوشقا ئەكېلىشكە ئەۋەتتى، — دېدى يەنە بىر ئالۋاستى، — زىغ - زىغ چىقىرىپ ئىككى - ئۈچ تەڭگىنى ئېلىپ قالايلى، قانداق؟

ۋۇكۇڭ بۇ گەپنىڭ نېمە گەپلىكىنى بىلىپ ئەسلىگە قايتتى. دە، قاتۇرۇپ قويۇش چارىسى ئارقىلىق كىچىك ئالۋاستىلارنى قاتۇرۇپ قويۇپ، ئۇلاردىن كۈمۈش تەڭگىنى ئېلىۋالدى،

يانلىرىغا ئېسىۋالغان تاختاينى يېشىپ قارىسا، تاختايغا: «دىئاۋ-
زۇەن غەلىتە»، يەنە بىرىگە «غەلىتە دىئاۋزۇەن» دەپ يېزىلغان
ئىدى. ۋۇكۇڭ بۇ نەرسىلەرنى ئېلىپ، بۇلۇتقا چىقىپ يۇيخۇا
شەھىرىگە يېنىپ كەلدى ۋە بولۇنغان ئىشلارنى ئۇستازغا ھەم
بەگ ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىغا دەپ بەردى، بىر ھەميان كۈمۈش
تەڭگىنى تۆمۈرچى ئۇستازغا تارتۇق قىلدى. ئۇ قېرى بەگكە
بىرنەچچە تۇياق چوشقا ھەم قوي تەييارلاشقا، شا شەيخنى مال
ساتىدىغان سودىگەر سىياقىغا كىرىشكە بۇيرۇدى. جۇباچىي دە-
ياۋزۇەن غەلىتە، ئۆزى غەلىتە دىئاۋزۇەن بولماقچى بولدى.
پۈتۈن تەييارلىق پۈتتى، ئۇلار چوشقا ۋە قويلارنى ھەيدەپ تاغ
ئىچىگە قاراپ يول ئالدى.

ئۇلار يول ئۈستىدە باغاق كۆتۈرۈۋالغان بىر كىچىك ئال-
ۋاستىغا ئۇچرىدى. ئۇ ئالۋاستى پەنخۇەندۇڭ غارىدىكى ئەۋلىيانى
تىرنا يىغىلىشىغا چاقىرىغىلى ماڭغان ئىدى. ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ
قولىدىكى باغاقنى قولغا ئېلىپ كۆرۈپ ئۆزىگە قايتۇرۇپ بەر-
دى، ھەرقايسىسى ئۆز يوللىرىغا راۋان بولدى. ۋۇكۇڭ، جۇب-
ساجىي ۋە شا شەيخ ماللارنى ئۈدۈل يولۋاس ئاغزى غارىغا ھەيدەپ
كەلدى.

ھېلىقى ئالۋاستى غارىدىن چىقىپ ماللارنى كۆزدىن كۆ-
چۈردى، ۋۇكۇڭ ئۇنىڭغا مال ئىگىسىگە بەش سەر كۈمۈش تەڭگە
قەرز بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتتى. ئالۋاستى كۈمۈش تەڭگە
ئېلىپ چىقىشقا بىر كىچىك ئالۋاستىنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ يەنە:
— بۇ سودىگەر بىرىنچىدىن كۈمۈش تەڭگە ئالغىلى، ئىك-
كىنچىدىن نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن تىرنا يىغىلىشى-
نى كۆرگىلى كەلدى، — دېدى. ھېلىقى ئالۋاستى دەرغەزەپكە
كېلىپ:

— سەن نېمىشقا بۇ گەپلەرنى قالايمىقان قىلىپ يۈرۈي-
سەن؟ — دېدى.

— بۇ سودىگەر ياقا يۇرتلۇق، يېپىۋەتمەيدۇ، ئۇنىڭ ئۈس-
تىگە ئۇنىڭ قورسىقى، ئاچ، مۇكاپات ئورنىدا تاماق بېرىپ كەت-
كۈزۈۋەتسەك بولىدىمۇ! — دېدى ۋۇكۇڭ. شۇنداق قىلىپ ھەر
ئۈچىلىسى غارغا كىرىپ كەتتى.
ئۇلار ئىككىنچى قەۋەتتىكى چوڭ زالغا كەلدى، ئوتتۇرىدە-
كى ئۈستەلدە ئۇلارنىڭ قورال - ياراغلىرى تۇراتتى. ئالۋاستى
كەينىدىن كېلىپ:

— سودىگەر، ئوتتۇرىدىكى قورال تىرنا، بۇ يەردىن چىقىپ
ھەرگىز قالايمىقان سۆزلەپ يۈرگۈچى بولما جۇمۇ، — دېدى.
جۇباچىي ئۆزىنىڭ تىرنىسىنى كۆرۈپ، تاقەت قىلالماي
يۈگۈرۈپ بېرىپ قورالنى ئالدى - دە، ئەسلىگە قايتتى ھەم
ھېلىقى ئالۋاستى بىلەن ئېلىشىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بىلەن شا
شەيخۇمۇ يۈگۈرۈپ بېرىپ قوراللىرىنى ئېلىپ ئەسلى قىياپىتىگە
قايتتى. ئالۋاستى ئالدىراش يارىغىنى قولغا ئېلىپ:
— سىلەر نېمە ئادەملەر، مېنىڭ خاسىيەتلىك نەرسىلىرىم-
نى ئالداپ ئېلىۋېلىشقا نېمە ھەددىڭلار؟ — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئالۋاستىنىڭ ئۆزلىرىنى ئوغرى تۇتقانلىقىغا چىددە-
ماي گۈزىسىنى ئوينىتىپ جەڭگە چۈشتى. ئىككىسى كۈن
غەربكە قىسايغۇچە ئېلىشتى. ئالۋاستى كۈچ ئېلىشالمايدە-
غانلىقىغا كۆزى يېتىپ، بىر تۆشۈككە كىرىپ كۆزدىن يىتتى.
ۋۇكۇڭ ئۈچىسى نەچچە يۈز كىچىك ئالۋاستىنى يوقىتىپ، ماللا-
رنى ھەيدەپ غاردىن چىقتى، ئۇلار غاردىن چىققاچ غارغا ئوت
قويۇۋەتتى.

ئۇلار يۇيخۇا مەھكىمىسىگە كېلىپ، ئالۋاستىنى يوقىتىش
جەريانىنى ئۇستازغا ھەم بەگ ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىغا سۆزلەپ
بەردى. ئۇ ئالۋاستى ئالتۇن تۈكلۈك شىر ئالۋاستى ئىدى.
قېرى بەگ ھەم خۇشال بولدى، ھەم ئەندىشە قالدى. سېرىق
شىر ئالۋاستى كېلىپ ئۆچ ئېلىش ئېھتىمالغا يېقىن ئىدى.

ۋۇكۇڭ ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ قويدى.

سېرىق شىر ئالۋاستى پەنخۇەندۇڭ غارىغا قېچىپ بېرىپ بوۋىسى توققۇز باشلىق ئەۋلىيا پىر بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۆزى ئۈچۈن ئۆچ ئېلىپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. قېرى ئالۋاستى ماھارىتى ئۈستۈن، ئەرشىنى مالمان قىلغان سۇن ۋۇكۇڭنىڭ چىشىغا تەگمەسلىكىنى دەپ ئۇنىڭغا بىرمۇنچە كايىدى. شۇنداقتىمۇ مۇ ئۇنىڭ ئۆچىنى ئېلىپ بېرىشكە ماقۇل بولدى. ئۇ ئالۋاستى لەشكەرلەرنى باشلاپ ئاتلاندى.

بىر توپ ئالۋاستى قارا بوران پەيدا قىلىپ ئۇدۇل يۇيخۇا ناھىيىسىگە يېتىپ كەلدى، يۇيخۇا ناھىيىسىنى شۇ زامات بوران قاپلاپ كەتتى، شەھەردىكى پۇقرا ۋە لەشكەرلەر قورققىنىدىن تۆشۈك - تۆشۈكلىرىگە كىرىپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ قېرى بەگ ئارقىلىق لەشكەرلەرنى سېپىل دەرۋازىسىنى تاقىۋېتىشكە، بەگ-زادىلەرنى لەشكەرلەرنى باشلاپ شەھەرنى قوغداشقا بۇيرۇدى. ئاندىن جۇباجيې ۋە شا شەيخ ئۈچىسى ئاسمانغا چىقىپ جەڭگە تەييارلاندى. بۇلۇتلار ئارىسىدا ئوتتۇرىسىغا توققۇز باشلىق شىرنى ئېلىپ بىر توپ رەڭگارەڭ شىر ھىمايە قىلىپ كېلىۋاتاتتى. باشتا جۇباجيې سېرىق شىر بىلەن تۇتۇشۇپ قالدى. بۇ قېتىم يەتتە شىر ئالۋاستى، ئۈچ بۆرە سىياق شەيخ يۇيخۇا شەھىرىنى بوران پەيدا قىلىپ كۆز بىلەن كۆرگۈسىز قىلىۋەتتى. جۇباجيې ئېھتىيات قىلماي يېقىلىپ چۈشتى، ئۇنى كىچىك ئالۋاستىلار باغلىۋالدى. ۋۇكۇڭ بىلەن شا شەيخ ئىككىسىمۇ سەپتىن چىقتى. ئالۋاستىلار قارا قاغىدەك يوپۇرۇلۇپ كېلىشتى. ۋۇكۇڭ تېنىدىن بىر تۇتام توكىنى يۇلۇپ بىرەر يۈزدىن ئارتۇق مايمۇندىن چاقلارنى پەيدا قىلدى. بۇ مايمۇنچاقلار ئالۋاستىلارنىڭ ۋەتەر-كىنى چىقىرىۋەتتى. ئالۋاستىلار قورققىنىدىن غۇجمەك بولۇۋېلىپ، ئاندىن تىرىپىرەن بولۇپ كەتتى. شا شەيخ بىلەن ۋۇكۇڭ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئالۋاستى شىردىن ئىككىنى تۇتۇۋالدى.

۵۰. شۇنىڭ بىلەن ئېلىشىش ئاياغلاشتى.

ئەتىسى، سېرىق شىر ئالۋاستى بىر توپ ئالۋاستىنى بايىلاپ
يۇيخۇا شەھىرىگە كەلدى ۋە ۋۇكۇڭنى جەڭگە چاقىردى. ۋۇكۇڭ
بىلەن شا شەيخ ئېلىشىشقا چۈشتى. ئېلىشىۋاتقانلارنى بىر -
بىرىدىن پەرقلەندۈرمەكمۇ تەس ئىدى. بۇ چاغدا، شىر ئەۋلىيا
پىر بوران چىقاردى، توققۇز باشلىق شىر قانلىق ئاغزىنى يوغان
ئېچىپ نەرە تارتتى، تاڭ سېڭ بىلەن بەگ ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى
ئالۋاستىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدى.

ۋۇكۇڭ راۋاقتا بىرىنىڭ چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، بۇ-
نىڭ ھىيلە ئىكەنلىكىنى بىلىپ، شا شەيخنى تەپسىلىي قاراپ
بېقىشقا بۇيرۇدى، ئاندىن تېنىدىن بىر نۇتام تۈكىنى يۇلۇپ
بىرەر يۈزچە مايۇنچاقنى پەيدا قىلدى. بۇ مايۇنچاقلار يوپۇرۇ-
لۇپ بېرىپ بىر تالاي ئالۋاستىلارنى تۇتتى، سېرىق شىر ئالۋاس-
تىنى ئۆلتۈردى. ئاندىن شەھەرگە خۇشال قايتتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ۋۇكۇڭ بىلەن شا شەيخ جۇجېشەن تېغى-
غا كېلىپ، پەنخۇەندۇڭ غارىنى تاپتى. غارىنىڭ سىرتىدىكى
ئالۋاستىلار بۇ ئەھۋالنى غاردىكىلەرگە مەلۇم قىلدى. شىر ئەۋ-
لىيا پىر بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ساۋۇت - دۈبۈلغىسىنى كىيمەي،
قورال - يارىغىنىمۇ ئالماي ئالچاڭلاپ غاردىن چىقتى. ۋۇكۇڭ
بىلەن شا شەيخ قېرى ئالۋاستىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئېتىلدى.
قېرى ئالۋاستى بېشىنى بىرلا سىلكىۋېدى، سەككىز باش پەيدا
بولدى. سەككىز ئېغىز تەڭ ئۇ ئىككىسىنى دەم تارتىپ، غارغا
ئەكىرىپ كىچىك ئالۋاستىلارغا باغلىتىپ قويدى. ئاندىن سېرىق
شىر ئالۋاستىنىڭ ئۈچىنى ئېلىش ئۈچۈن ۋۇكۇڭنى راسا ئۇ-
رۇشقا بىر كىچىك ئالۋاستى سەپلەندى. بىر دۆۋە تاياق سۇنۇپ
كەتتى، ۋۇكۇڭ ھېچنېمە بولمىدى.

كەچتە، قېرى ئالۋاستى بىلەن كىچىك ئالۋاستىلار ئۇخلاپ
قالغان پەيتىدىن پايدىلىنىپ، ۋۇكۇڭ كىچىكلەپ باغلاقتىن بو-

شاندى. ئۇ گۈرۈزىسىنى ئېلىپ ئۆزىنى ئۇرغان كىچىك ئالۋاستىدا.
نى ئانچىكى ئۇزۇپ قويۇۋىدى، ئۇ پوئىشكالدەك بولۇپ قالدى.
ۋۇكۇڭ شا شەيخنى يەشتى. جۇبايىي گۈرۈزىسى:

— نېمىشقا ئاۋۋال مېنى يەشمەيسىز؟

شۇنىڭ بىلەن قېرى ئالۋاستى چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى،
ئۇ ئۈندەرەپ ئورنىدىن تۇرغىنىچە:
— كىمنى يېشىۋېتىدۇ؟ — دېدى.

ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەرھال چىراغنى ئۆچۈرۈپ،
ھېچكىمگە قارىماي گۈرۈزىسى بىلەن قاتمۇقات ئىشىكىنى ئۇرۇپ
چىقىۋېتىپ جېنىنى قۇتۇلدۇردى.

ۋۇكۇڭ غاردىن قېچىپ چىقىپ يەر - زېمىن مۇئەككىلدە.
نىڭ يېنىغا بېرىپ، قېرى ئالۋاستىنىڭ تېگى - تەكتىنى سوردە.
دى. يەر - زېمىن مۇئەككىلى ئۇنىڭغا:

— قېرى ئالۋاستى ئالدىنقى يىلى يەر يۈزىگە چۈشۈپ
جىۋىجېشەن تېغىغا ئورۇنلاشقان. ئۇنى يوقىتىدىغان خىياللىرى
بولسا، ئۇنىڭ ئىگىسى ئەۋلىيا ئۇلۇغنى ياردەمگە چاقىرغاي.
لا، — دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ ئاسمانغا
چىقىپ، ئەرەشنىڭ شەرقىي دەرۋازىسىدىكى ئەۋلىيا ئۇلۇغنىڭ
يېنىغا ماڭدى.

ئەۋلىيا ئۇلۇغ ۋۇكۇڭنىڭ كېلىش مەقسىتىنى ئۇققاندىن
كېيىن، شىرلار ئۆيىگە قارايدىغان مۇلازىمىنى چاقىرىپ كېلىشكە
ئادەم ئەۋەتتى. ئەسلىدە مۇلازىم شاراب ئىچىپ ئۈچ كۈنگىچە
يېشىلمىگەن، توققۇز باشلىق شىر مۇشۇ پەيتىنى غەنىمەت بىدە.
لىپ يەر يۈزىگە قېچىپ كەتكەن ئىدى. ئەۋلىيا ئۇلۇغ:

— ئەرەش ئوردىسىدىكى بىر كۈن يەر يۈزىدە بىر يىل
بولۇر، — دېدى - دە، مۇلازىمىنى قېرى ئالۋاستىنى تۇتۇپ
كېلىشكە ئۆزى بىلەن بىللە بېرىشقا بۇيرۇدى.

ئۇلار جيۇجېشەن تېغىغا كەلدى، ئەۋلىيا ئۇلۇغ ۋۇكۇڭنى ئالۋاستىنى غارنىڭ سىرتىغا ئاچىقىشقا دەۋەت قىلدى. قېرى ئالۋاستى غاردا تۇرۇپ ۋۇكۇڭنىڭ ئۆزىنى تىللاپ غارنىڭ ئىشىدىكىنى ئۇرۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، غەزىپىگە پايلىماي غاردىن چىقىپلا ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. ۋۇكۇڭ بىرلا ئۆرۈلۈپ يارنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالدى ۋە:

— قاپ يۈرەك ئالۋاستى، جېنىڭ بىلەن ئويناشما، ئىگەڭ مۇشۇ يەردە! — دېدى. ئۇلۇغ ئىلاھ ئەپسۇن ئوقۇپ: — يۈەن شىنئېر، مەن كەلدىم! — دېدى.

ئالۋاستى ئىگىسىنى كۆرۈپ دەرھال تىزلىنىپ باش ئۈردى. مۇلازىم يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇنى تۈتتى ھەم تىللىغان پېتى مۇشت بىلەن بىرەر يۈزنى ئۇرۇپ ئاندىن بولدى قىلدى. ئۇلۇغ ئىلاھ ئالۋاستى شىرنى مىنىپ، بۇلۇت ئۈستىگە چىقىپ ئوردىغا قاراپ ماڭدى.

ۋۇكۇڭ غارغا كىرىپ ئۇستاز، ئىنىلىرى ۋە بەگ بىلەن ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى. جۇباجىي غارغا ئوت قويۇۋەتتى. ئۈچىسى ھەرقايسىسى ئۆز ھۈنەرلىرىنى ئىشقا سېلىپ، بەگ بىلەن ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنى ھەم ئۇستازىنى شەھەرگە ئەكەلدى. ئەتىسى ۋۇكۇڭ قاسساپنى چاقىرىپ ئالتە تىرىك شىرنى بوغۇزلاپ، گۆشىنى پۇقرالارغا ئۆلەشتۈرۈپ بېرىشنى تاپىلدى. بۇ چاغدا تۆمۈرچىلەرمۇ ئۈچ خىل قورالنى ياساپ بولدى. ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ ئۈچ بەگىزادىگە لەشكىرىي ماھارەت ئۆگەتتى. ئۈچ بەگىزادىمۇ لەشكىرىي ماھارەتنى پۇختا ئۆگەندى. ئۇلار يولغا چىقىدىغان چاغدا، بەگ بىر پەتنۇس ئالتۇن - كۈمۈشنى يوللۇق تۇتۇپ ئۆز رەھىمىنى ئىزھار قىلدى. ۋۇكۇڭ:

— راھىبلارغا ئالتۇن - كۈمۈشنىڭ نېمە لازىمى؟ — دېدى. جۇباجىي:

— مېنىڭ كىيىمىمنى شىر يىرتىۋەتتى، ئالماشتۇرۇپ بەرسەڭلار قانداق؟ — دېدى.
بەگ، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا بىرقۇردىن يېڭى كىيىم تىكتۈرۈپ بەردى.

46 - باب يۈەنشياۋ بايرىمىدا تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيانىڭ كەركىدان ئالۋاستىنى تۇتقانلىقى

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يۇخۇا شەھىرىدىن ئايرىلىپ، بەش - ئالتە كۈن ماڭدى. ئۇلار يەنە بىر شەھەرگە كەلدى، بىرنەچچە كۈچىدىن ئۆتۈپ، توساتتىن بىر ئىبادەتخانىنى كۆرۈپ قالدى. سەنزاڭ دەم ئېلىش ئۈچۈن شاگىرتلىرىنى باشلاپ ئىبادەتخانىغا كىردى. باش راھىب ئۇلارنىڭ بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئالدىراش قارشى ئالدى. سەنزاڭ ئۇنىڭدىن بۇ يەرنىڭ قانداق يەر ئىكەنلىكىنى سورىدى. باش راھىب ئۇنىڭغا بۇ يەرنىڭ ئەنەتكەك دۆلىتىگە تەۋە جىنپىڭ ئايمىقى ئىكەنلىكىنى دېدى. سەدىقە تامىقى يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن، سەنزاڭ يولغا چىقىشقا ئالدىرىدى. ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار:

— يەنە ئىككى كۈندىن كېيىن يۈەنشياۋ بايرىمى، يۈەنشياۋ بايرىمىنى ئۆتكۈزۈپ ماڭساڭلارمۇ بولىدۇ، — دېيىشتى.
تاڭ سېڭ رەت قىلالماي بايرامنى ئۆتكۈزۈپ مېڭىشقا قوشۇلدى. يۈەنشياۋ بايرىمى كۈنى ئىبادەتخانىدىكى راھىبلار تاڭ سېڭ بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى پانۇس سەيلىسىگە ئاچىقتى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يول بويى پانۇسلارنى تاماشا قىلىپ ماڭدى. شەھەر كوچىلىرىدا رەڭگا - رەڭ چىراغلار چاقناپ، داقا - دۇمباق ساداسى ياڭراپ تۇراتتى. ئۇلار ئالتۇن چىراغ كۆۋرۈكى بېشىغا كەلگەندە، ئىدىش چوڭلۇقتىكى ئۈچ

ئالتۇن چىراغنى كۆردى. چىراغ مېيىنىڭ خۇشبۇي پۇرىقى
كوچىنى بىر ئالغان ئىدى.

سەزىلىك يېنىدىكىلەردىن سوراپ چىراغ مېيىنىڭ ناھايىتى
قىممەت ئىكەنلىكىنى، ئۈچ ئالتۇن چىراغقا كەتكەن ماينىڭ
باھاسى بەش تۈمەن ئاق كۈمۈش تەڭگە بولىدىغانلىقىنى بىلدى.
دەل شۇ پەيتتە، ئاسماندىن شامالنىڭ شەپسى كەلدى،
پانۇس كۆرۈۋاتقانلار قورققىنىدىن تەرەپ - تەرەپكە قېچىشقا
باشلىدى. راھىب:

— شامال چىقتى، بۇددالار پانۇس كۆرگىلى كېلىدۇ، بىز
دەرھال قايتايلى! — دېدى.

تاڭ سېڭ بۇددالارغا سالام بېرىش ئۈچۈن قېپقالدى. ئاردا-
دىن كۆپ ئۆتمەي، دەرۋەقە شامالدا ئۈچ بۇددانىڭ سىياقى زاھىر
بولدى.

تاڭ سېڭ ئالدىراش تىزلىنىپ ئۇلارغا باش ئوردى. ۋۇ-
كۇڭ ئۇلارنىڭ ئۈچ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇستازىنى
دەررۇ تارتتى. پانۇسلارنىڭ يورۇقى خىرەلىشىپ، ئەتراپىنى
بىرىپەس شامال سىيىپ ئۆتتى، شۇنىڭ بىلەن تاڭ سېڭ كۆزدىن
غايىب بولدى. ۋۇكۇڭ جۇباچىي بىلەن شا شەيخە:

— ئۇستازى ئالۋاستىلار تۇتۇپ كەتتى! ئىككىڭلار ئىبا-
دەتخانغا قايتىپ يۈك - تاق بىلەن ئانقا قاراپ تۇرۇڭلار، مەن
ئالۋاستىلارنى قوغلاي! — دېدى - دە، شامال دەك كېتىپ قال-
دى.

ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ كەينىدىن تاڭ ئاتقۇچە قوغلىدى. ئۇ بىر
يارنىڭ تۈۋىگە چۈشۈپ يول ئىزدەپ كېتىۋېتىپ، ئۈچ قوينى
ھەيدەپ كېتىۋاتقان تۆت ئادەمگە يولۇقۇپ قالدى. ۋۇكۇڭ ئوت
چاقنىغان كۆزلىرى بىلەن سىنچىلاپ قاراپ، ئۇلارنىڭ يىل،
ئاي، كۈن ۋە ۋاقىت تەرتىپى بويىچە ئۆزگەرگەن ئەۋلىيالار
ئىكەنلىكىنى بىلدى. تۆت ئەۋلىيا ۋۇكۇڭغا:

— بۇ جاي قارا گەجدىھا تېغى، تاغدا شۈەنىڭ غارى بار،
غاردا پادشاھ بىخەن، پادشاھ بىشۇ، پادشاھ بىچىن ئىسىملىك
ئۇچ ئالۋاستى تۇرىدۇ. ئۇلار كىچىكىدىن تارتىپ پانۇس مېيىغا
ئامراق بولغاچقا، بۇددا سىياقىغا كىرىۋېلىپ ئادەم ئالداپ كېلىد-
ۋاتىدۇ، ئۇلار پانۇس مېيى بىلەن تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېمەك-
چى بولۇۋاتىدۇ، — دېدى.

ۋۇكۇڭ تاغدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ ئالۋاستىلارنىڭ غارىنى
تاپتى. ئۇ:

— پانۇس مېيى-ئوغرىلىرى، ئۇستازىمنى چىقىرىپ بېرىڭ-
لار، بولمىسا ئۇۋاڭلارنى چۇۋۇۋېتىمەن! — دېدى ۋارقىراپ
تۇرۇپ.

ئۇچ ئالۋاستى بۇ گەپنى ئاڭلاپ، قوراللىنىپ غاردىن چى-
قىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى. بىر مەيدان جەڭ قاراڭغۇ چۈشكۈچە
داۋام قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ھېچكىم ھېچكىمنى يېڭەلمىدى.
پادشاھ بىچىن بايراقنى بىرلا لەپىلدەتكەن ئىدى، بىر توپ
كىچىك ئالۋاستىلار يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ۋۇكۇڭنى قورشىۋالدى.
ۋۇكۇڭ ئەھۋالنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى پەملەپ بىرلا موللاق
ئېتىپ بۇلۇتقا چىقىپ بەدەر تىكىۋەتتى.

ۋۇكۇڭ ئىبادەتخانىغا قايتىپ كېلىپ جۇباجىي بىلەن شا-
شەيخنى چاقىرىپ، ئاي يورۇقىدا بۇلۇتقا چىقىپ شۈەنىڭ غار-
نىڭ ئالدىغا باردى. ۋۇكۇڭ ئىنىلىرىنى بىردەم ئارام ئېلىشقا
قويۇپ، ئۆزى بىرلا سىلكىنىپ يالتىراق قوڭغۇزغا ئايلىنىپ
غارغا كىردى. ئۇ ئۇستازىنى تېپىپ، ئاندىن ئەسلىگە كەلدى-
دە، ئۇنى باغلاقتىن يېشىپ سىرتقا قاراپ ماڭدى. ئويلىمىغاندا،
ئۇلار بىرنەچچە چارلىغۇچى كىچىك ئالۋاستىغا يولۇقۇپ قالدى.
ۋۇكۇڭ گۈرزىسى بىلەن ئىككى كىچىك ئالۋاستىنى ئۇرۇپ
ئۆلتۈردى، لېكىن بىرى قېچىپ كەتتى. ئۇ يۈگۈرۈپ كېتىۋې-
تىپ:

— تۈكلۈك يۈز راھىب غارغا كىرىپ ئادەم ئۆلتۈرۈۋا-
تدۇ! — دەپ ۋارقىردى.
ئۈچ ئالۋاستى بۇ ۋاراك - چۈرۈڭنى ئاڭلاپ دەرھال ئورۇند-
لىرىدىن تۇرۇپ:
— تۇتۇڭلار! تۇتۇڭلار! — دەپ توۋلىدى.
تاڭ سېڭ قورقۇپ كېتىپ بەدەنلىرى بوشىشىپ كەتتى -
دە، پۇتلىرىنى مىدىرلىتالمىدى. ۋۇكۇڭ ئائىلاج ئۇستازىنى
تاشلاپ گۈرزىسىنى ئويناقتان پېتى ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى.
جۇباچىيې ۋۇكۇڭنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تىرنىسى بىلەن غار-
نىڭ ئىشىكىنى ئۈرۈپ پاچاق - پاچاق قىلىۋەتتى. ئۇ:
— ماي ئوغرىلىرى! ئۇستازىمنى چىقىرىپ بېرىش! —
دەپ ۋارقىردى.

ئۈچ ئالۋاستى غار ئىشىكىنىڭ ۋەيران قىلىۋېتىلگەنلىكىنى
كۆرۈپ، جەڭگە ئاتلاندى. ئۈچ راھىب بىلەن ئۈچ ئالۋاستى تازا
ئېلىشتى، ئۇلارنىڭ كىملىكىنى پەرق ئەتمەكمۇ تەس ئىدى.
پادىشاھ بىچېن بىرلا پەرمان چۈشۈرۈشى بىلەن كىچىك ئالۋاس-
تىلار يوپۇرۇلۇپ كېلىپ جۇباچىيې بىلەن شا شەيخنى يىقىتتى
ۋە باغلاپ غارغا ئەكىرىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ بىرلا موللاق ئېتىپ
بۇلۇنقا چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى.

ۋۇكۇڭ شۈەننىڭ غارىدىن ئايرىلىپ، ياردەمگە لەشكەر
تەلەپ قىلغىلى ئەرش ئوردىسىغا كەلدى. ئۇ غەربىي ئەرش
دەرۋازىسى ئالدىدا تارق چولپانغا يولۇقۇپ قالدى. تارق چولپان
ۋۇكۇڭنىڭ بايانىنى ئاڭلاپ شۇنداق دېدى:

— ئۇ ئۈچ ئالۋاستى كەركىدان ئالۋاستىلار، ئۇلارنى تۇ-
تۇش ئويۇڭ بولسا، تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالارنى تاپ. بۇ ئەھ-
ۋالنى يۈرۈن سۇلتانغا دېسەڭ، ئاندىن ئۇلار بىلەن كۆرۈشەلەي-
سەن، — دېدى. ۋۇكۇڭ يەنە پۇشتىلەك سارىيىغا كېلىپ،
ئەھۋالنى يۈرۈن سۇلتانغا دېدى. يۈرۈن سۇلتان تۆت يۇلتۇزلۇق

ئەۋلىيالارنى باشلاپ ئالۋاستىلارنى تۇتقىلى يەر يۈزىگە چۈشۈشكە ئەۋلىيا ئۇستازنى ئەۋەتتى. بۇ تۆت ئەۋلىيا ئەسلىدە 28 يۇلتۇز-لۇق ئەۋلىيالار ئىچىدىكى جاۋمۇجاۋ، دوۋمۇشې، كۈنمۇلاڭ، جىڭمۇگەنلەر ئىدى.

ھېلىقى تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالار ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە شۈەنىڭ غارىغا كەلدى. ئۇلار:

— سۇن دەرۋىش، سەن ھېلىقى ئالۋاستىلارنى غاردىن ئاچىق، ئاندىن كېيىن بىز قول سالىمىز، — دېدى.

ۋۇكۇڭ غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ ھېلىقى ماي ئوغرىلىرىنى راسا تىللىدى. ئالۋاستىلارنىڭ ئۈچ پادىشاھى كىچىك ئالۋاستى-لارنى باشلاپ غاردىن ئېتىلىپ چىققان پېتى ۋۇكۇڭنى ئارىغا ئېلىۋالدى. بۇ چاغدا، تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالار كۆكتىن چۈ-شۈپ قوراللىرىنى ئوينىتىپ:

— ۋۇھ ھايۋانلار، قولۇڭنى تارتىش! — دەپ توۋلىدى. كىچىك ئالۋاستىلار تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالارنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتتى ۋە ھەممىسى ئەسلىگە قايتتى. ئۇلار تاغدا قالاي-مىقان چېپىشىپ يۈرۈشتى. بۇ ئەسلى تاغ كالىسى، سۇ كالىسى ۋە سېرىق كالىدىن تەركىب تاپقان ئالۋاستى توپى ئىدى. ئۈچ ئالۋاستى ئەسلىگە قايتىپ شەرقىي شىمال تەرەپكە قاراپ قاچتى. ۋۇكۇڭ بىلەن ئىككى ئەۋلىيا ئۇلارنى قوغلاپ يۈرۈپ كەتتى. قالغان ئىككى ئەۋلىيا تاغدىكى ئالۋاستىلارنى يوقىتىشقا كىرىشتى ۋە غارغا كىرىپ تاڭ سېڭ، جۇباجىي ھەم شا شەيخنى قۇتقۇزۇپ چىقتى.

جۇباجىي ئوت قويۇپ شۈەنىڭ غارىنى كۈل قىلىۋەتتى. ئۇستاز ئىككى شاگىرتىنى باشلاپ ئىبادەتخانىغا قايتتى. ئىككى ئەۋلىيا تاغدىكى ئىشلىرىنى تۈگىتىپ ئالۋاستى پادىشاھلىرىنى تۇتۇشقا ۋۇكۇڭنىڭ قېشىغا ماڭدى. ئىككى ئەۋلىيا غەربىي دېڭىز بويىغا كېلىپ، دېڭىزدا ۋارقىراپ يۈرگەن ۋۇكۇڭنى

كۆردى. ئەسلىي ھېلىقى ئالۋاستىلار دېڭىزغا كىرىۋالغان، باش-
تا ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە كەلگەن ئىككى ئەۋلىيا ئالۋاستىلارنى
دېڭىز ئاستىدا قوغلاپ يۈرگەن ئىدى. ۋۇكۇڭ سۇ يۈزىدە ئۇلار-
نى كۆزىتىپ يۈرەتتى. ۋۇكۇڭ ياردەمگە كەلگەن ئىككى ئەۋلىيا-
نى كۆرۈپ، ئۇلارغا مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇشنى ئېيتتى،
بىر ئازدىن كېيىن ئۇلار سۇدىن ساقلىنىش ئەپسۇنىنى ئوقۇپ
دېڭىز تەكتىگە چۈشتى. ئۈچ ئالۋاستى بىلەن قاتتىق ئېلىشىۋات-
قان ئىككى ئەۋلىيانى كۆرگەن ۋۇكۇڭ:

— مەن لاۋسۇنمۇ كەلدىم! — دەپ ۋارقىردى.

ئالۋاستىلار ۋۇكۇڭنى كۆرۈپ قورققىنىدىن كەينىگە ئورۇ-
لۇپلا بەدەر تىكىۋەتتى.

غەربىي دېڭىزنى چارلاپ يۈرگەن يەكشە كەركىدان ئالۋاس-
تىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بۇ ئەھۋالنى ئەجدىھا پادىشاھقا
مەلۇم قىلدى. قېرى ئەجدىھا پادىشاھ ۋەلىئەھدىنى ھەمدەمگە
جەڭگە ئەۋەتتى. ۋەلىئەھد لەشكەرلىرىنى باشلاپ كەركىدان ئال-
ۋاستىنىڭ ئالدىنى توستى. كەركىدان ئالۋاستى يا ئالدىغا، يا
كەينىگە ماڭالمىي قالدى. پادىشاھ بىچىننى ۋەلىئەھدىنىڭ لەش-
كەرلىرى يىقىتىپ، پۈت - قوللىرىنى مەھكەم باغلىۋەتتى.
ئەۋلىيا جىڭمۇگەن ئەسلىگە قايتىپ پادىشاھ بىخەننىڭ بويىنى
چىشلەپ ئۈزۈۋەتتى، ئەۋلىيا جياۋمۇجاۋ پادىشاھ بىشۈنى تۇتتى.
ئەۋلىيالار كەركىدان ئالۋاستىنى ئېلىپ جىننىڭ مەھكە-
مىسىگە قايتىپ كەلدى. ۋۇكۇڭ ھاۋادا تۇرۇپ شەھەردىكى
لەشكەر ھەم پۇقرالارغا ئالۋاستىلارنىڭ يوقىتىلغانلىقىنى، بۇند-
دىن كېيىن ئالۋاستىلارغا چىراغ مېيى ئىنئام قىلىشنىڭ ھاجد-
تى قالمىغانلىقىنى جاكارلىدى. تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالار رەڭ-
دار بۇلۇتتىن مەھكىمىگە چۈشتى. ئەمەلدارلار، لەشكەر ھەم
پۇقرالار ئالدىراش كۈجە كۆيدۈرۈپ، تەڭرى ئەۋلىيالارغا باش
ئوردى.

تۇرۇپلا ئاچچىقى كېلىپ قالغان جۇبايىي قىلىچىنى ئېلىپ پادشاھ بېچىن بىلەن پادشاھ بىشۇنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلدى، مۇڭگۈزلىرىنى ھەرىدىۋەتتى. ۋۇكۇڭ:
— ئەۋلىيالار، بۇ تۆت پارچە مۇڭگۈزنىڭ ئىككىسىنى يۇرۇن سۇلتانغا ھەدىيە قىلىمەن، ئالغاچ كېتىشىلە! بىرى مەھكىمنىڭ خەزىنىسىدە قالسۇن، يەنە بىرىنى ساكيامۇنىغا ھەدىيە قىلىمەن، — دېدى.

تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالار مۇڭگۈزنى ئېلىپ ئېرىش ئوردىسىغا چىقىپ كېتىشتى. جىنىڭ ناھىيىسىدىكى ئەمەلدارلار ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئېپىقېلىپ، ئۇلارغا كاتتا زىياپەت بەردى. ئالۋاستىلارنى يوقاتقان تۆت يۇلتۇزلۇق ئەۋلىيالارنىڭ خاتىرىسىگە ئىبادەتخانا سېلىپ ئابىدە تىكلدى. ئەتسى تاڭ يورۇماستىنلا، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئىبادەتخانىدىكى راھىبلارنىڭ ئۇخلاۋاتقان پەيتىدىن پايدىلىنىپ، يۈك - تاقلارنى جىمجىت يىغىشتۇرۇپ مەغرىب تامان يۈرۈپ كەتتى.

47 - باب توشقان مەلىكە

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يېرىم ئايدىن ئارتۇق يول ماڭغاندىن كېيىن بىر تاغ كۆرۈندى. ئۇلار بىرنەچچە تاغ چوققىسىدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ بىر ئىبادەتخانىغا كەلدى. ئىبادەتخانىنىڭ ئىشىكىگە «ئالتۇن يېيىتىلغان ئىبادەتخانا» دېگەن خەتلەر يېزىلغان ئىدى. پەس تەرەپتە ئەپكەش كۆتۈرگەن، ھارۋا ئىتتىرىپ كېتىۋاتقان، يۈك - تاقلارنى كۆتۈرۈپ ماڭغان كىشىلەر نۇرغۇن ئىدى. سەنزاڭ شاگىرتلىرىغا ئەدەپلىكرەك بولۇشنى چېكىلدى. ئۇلار ئىبادەتخانىغا كىردى، ئالدىغا بىر راھىب چىقتى، ھېلىقى راھىب ئۇلارنىڭ بۈيۈك تاڭ دۆلىتىدىن كەلگەنلىكىنى بىلىپ، ئالدىراش ئىچكىرىگە تەكلىپ قىلىپ، داستى-

خان سېلىپ مېھمان قىلدى.

سەزىڭ راھىبىتىن:

— پەستە نېمانداق ئادەم كۆپ؟ — دەپ سورىدى. راھىب:
— بۇ يەر مىڭئايغ تېغى دەپ ئاتىلىدۇ، پەستە جىمىڭگۈەن
دېگەن ئۆتكەل بار، يېقىندىن بۇيان بىرنەچچە ئالۋاستى كىشى-
لەرگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈپ تۇرۇۋاتىدۇ. كىشىلەر ئۇ
يەردىن پەقەت توخۇ چىلىلغان مەھەلدىلا ئۆتەلەيدۇ، شۇڭا ئۇلار
مۇشۇ يەردە تۈنەپ تاڭ ئېتىشىنى كۈتىدۇ، — دېدى.

سەدىقە تامىقى يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن سەزىڭ بىلەن
ۋۇكۇڭ ئاي مەنزىرىسىنى تاماشا قىلدى. شۇ ئارىدا ئىبادەتخاندە-
نىڭ قېرى راھىبى تاڭ سېڭىنى ئىزدەپ كەلدى. سالام- سەھەت-
تىن كېيىن، قېرى راھىب تاڭ سېڭىنى كەينى ئىشىككە باشلاپ
چىقتى، ئۇلار بىر پارچە قۇرۇق يەرگە كەلدى. توستاتتىن قان-
داقتۇر بىر جايدىن بىر مەزلۇمنىڭ يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى.
سەزىڭ راھىبىتىن:

— كىمدۇر بىرى يىغلاۋاتامدۇ نېمە؟ — دەپ سورىدى.

قېرى راھىب ئالمان - تالمان يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ:

— بۇلتۇر دەل مۇشۇ كۈنى كەچتە تۇيۇقسىز بىرپەس
چىققان شامالنىڭ ئاۋازى بىلەن بىرىنىڭ يىغا ئاۋازى كەلدى.
كەينى ھويلىغا چىقتىم، قارىسام بىر ساھىبجامال قىز تۇرىدۇ.
مەن ئۇنىڭ تېگى - تەكتىنى سورىدىم. ھېلىقى قىز ماڭا:
«ئۆزىنىڭ ئەنەتكەك دۆلىتىنىڭ مەلىكىسى ئىكەنلىكىنى، ئاي
يورۇقىدا گۈل سەيلىسىگە چىقىپ، شامالنىڭ ئۇچۇرۇشى بىلەن
مۇشۇ يەرگە كېلىپ قالغانلىقى» نى دەپ بەردى. مەن ئۇنى بىر
ئۆيگە سولاپ قويدۇم. تامىقىنى تۆشۈكتىن سۇنۇپ بېرىمەن.
ئىبادەتخانىدىكىلەرگە بىر ئالۋاستىنى تۇتۇۋالدىم دېدىم. مېنىڭ
مەقسىتىمنى ئۇ قىز چۈشىنىدۇ، ئۇ كۈندۈزى قەستەنگە ساراڭ
بولۇۋالدى. قاراڭغۇ چۈشۈشى ھامان ئاتا - ئانىسىنى سېغىنىپ

يوشۇرۇن يىغلايدۇ. مەن بىرنەچچە قېتىم شەھەرگە كىرىپ سۈرۈشتە قىلىپ كۆردۈم. ھەممە ئادەم مەلىكە ئوردىدا ئامان-ئېسەن؛ دېدى. بۈگۈن ئۆزلىرى بۇ يەرگە كېلىپ قالدىلا، بىر ئامال قىلىپ مەلىكىنىڭ راست - يالغانلىقىنى ئايرىپ بەرگەن بولسىلا، — دېدى. سەنزاتك بىلەن ۋۇكۇڭ بۇ گەپلەرنى كۆڭۈل-لىرىگە پۈكۈپ قويدى.

ئەتىسى، توخۇ چىللىشى بىلەن تەڭ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى چىراغ يېقىپ، تاماق ئېتىشكە تۇتۇندى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ يولغا جابدۇندى. ئۇلار تاڭ ئېتىشى بىلەن جىمىڭگۈەن ئۆتكىلىدىن ئۆتۈپ چۈش مەزگىلىدە شەھەرگە كىرىپ كەلدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئەنەتكەك دۆلىتىنىڭ ئاستا-نىسىغا كىرىپ دەم ئېلىپ، سەدىقە تامىقى يېيىش ئۈچۈن بىر ساراينغا چۈشتى. ساراي ئىگىسى ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ، سالام-سەھەتتىن كېيىن چاي ئىچىشكە تەكلىپ قىلدى. ساراي ئىگىسى ئۇلارغا:

— سىلەر دەل ۋاقتىدا كەپسىلەر، بۈگۈن مەلىكە تۆت كوچىدا رەڭدار توپ تاشلاپ ئۆزىگە لايىق تاللايدۇ. پادىشاھ ھېلىھەم ئوردىدا. يولخېتى ئالماشتۇرۇش خىيالىڭلار بولسا، دەرھال بېرىڭلار! — دېدى.

سەنزاتك ۋۇكۇڭ بىلەن بىللە ئوردىغا قاراپ يول ئالدى. جۇباجىي بارماقچى ئىدى، لېكىن ئۇنى شا شەيخ توسۇۋالدى. ئۇلار سارايدىن چىقتى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭغا مەلىكىنىڭ رەڭدار توپ تاشلىشىنى كۆرۈپ بېقىشنى دېدى. تاڭ سېڭ ئۇند-مىدى. ۋۇكۇڭ:

— بارساق مەلىكىنى كۆرەلەيمىز، ئۇنىڭ راست - يالغان ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۈرۈۋېلىشىمىز مۇمكىن. ئۇنىڭ ئۈستىگە پادىشاھ خۇش خەۋەر كۈتۈپ ئولتۇرىدۇ، بىزنىڭ ئىشىمىزغا

ئۇنىڭ چولسى يەتمەيدۇ! — دېدى. سەزىڭ ماقۇل دېيىشكە مەجبۇر بولدى.

ئەسلىدە ھېلىقى مەلىكە ئالۋاستى ئىدى. ئۇ تاڭ سېڭنىڭ مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە بۇ يەرگە كېلىدىغانلىقىنى بۇرۇنلا بىلەتتى، شۇڭا ئۇ راست مەلىكىنى ئەپسۇن ئوقۇپ ھەيدىۋېتىپ، ئۆزى مەلىكە سىياقىغا كىرىۋالغان، زىننەت راۋىقى ياساپ تاڭ سېڭغا تېگىشنى كۆڭلىگە پۈككەن ئىدى.

كۈن قايرىلغان چاغدا، سەزىڭ بىلەن ۋۇكۇڭ كىشىلەر توپى ئىچىدە زىننەت راۋىقىنىڭ تۈۋىگە كەلدى. مەلىكە كەشتە- لەنگەن توپنى ئاتتى. توپ تاڭ سېڭنىڭ بېشىغا چۈشتى. راۋا- تىكى كېنىزەكلەر تەڭلا:

— توپ بىر راھىبىنىڭ بېشىغا تەگدى! — دەپ چۇقان سېلىشتى.

كۈچىدىكى سودىگەر ۋە باشقا كىشىلەر كەشتىلەنگەن توپنى تالىشىپ كېتىشتى. ۋۇكۇڭ شۇندىلا ئەسلىگە قايتتى.

كېنىزەك ۋە ئاغۋاتلار تاڭ سېڭنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ:

— ئېسىلزادە، مەپىگە مەرھەمەت، — دېيىشتى. تاڭ سېڭ:

— سەن مايمۇنەك، يەنە مېنى كولدۇرلاتتىڭ! — دەپ ۋۇكۇڭغا كايىدى.

— كەشتىلەنگەن توپ باشلىرىغا تەگدى، بۇنىڭ ماڭا نېمە مۇناسىۋىتى؟ — دېدى ۋۇكۇڭ. سەزىڭ:

— ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟ — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئۇستازغا ئۇنىڭ ئوردىغا خاتىرجەم بېرىۋېرىشى- نى، ئۆزىنىڭ پۇرسەت تېپىپ راست - يالغان مەلىكىنى پەرق- لەندۈرەلەيدىغانلىقىنى ئېيتتى.

تاڭ سېڭ كېنىزەك ۋە ئاغۋاتلارنىڭ ھەمراھلىقىدا ئوردىغا كىرىپ، پادىشاھقا ئۆزىنىڭ تېگى - تەكتىنى، يولخېتىنى ئال-

ماشتۇرۇپ ئۆزىنى نوم ئالغىلى مەغرىبكە پولغا سېلىپ قويۇشنى ئىلتىماس قىلدى. پادشاھ مەلىكىنىڭ پىكرىنى سورىدى. مەلىكە كەشتىلەنگەن توپ ئۇنىڭ بېشىغا تەگكەنكەن، بۇ دەپكەن تەقدىر پىشانە. دەپ تۇرۇۋالدى. خۇشال بولغان پادشاھ قۇتلۇق كۈنىنى تاللاپ مەلىكە بىلەن تاڭ سېڭىنىڭ توي مۇراسىمىنى ئۆتكۈزۈش توغرىلىق پەرمان چۈشۈردى. سەنزاڭ بۇنى جېنىدىنىڭ بارىچە رەت قىلدى، پادشاھ:

— يەنە رەت قىلىدىغان بولسىلا، كالىلىرىنى ئالمەن! —

دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورقۇپ كەتكەن سەنزاڭ بىردىنلا ۋۇكۇڭنىڭ نىڭ گېپىنى يادىغا ئېلىپ، ئالمان - تالمان باش ئۇرۇپ: — ئۈچ شاگىرتىم سارايدا قالدى، شۇلارنى چاقىرىپ كەلگەن بولسىلا، يولخېتىنى ئالماشتۇرۇپ بەرسە، شۇلارغا تاپىدلايدىغان گەپ - سۆزۈم بار، ئۇلار نوم ئالغىلى بالدۇرراق يولغا چىقسەن، — دېدى. پادشاھ سۇن ۋۇكۇڭ باشلىق ئۈچ كىشىنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى.

كۆپ ئۆتمەستىن، ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخ ئوردىغا كەلدى، پادشاھ ئۇلارنىڭ بەتەشەرە سىياقىنى كۆرۈپ قورقتى، كېيىن سەل جۈرگەتلىنىپ ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ تېگى - تەكتىنى مەلۇم قىلىشقا بۇيرۇدى. ئۈچىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئۆزىنىڭ پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم، پەلەك سېپىھدارى، پەردە قايرىغۇچى سەركەردە ئىكەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. ھەيران قالغان ھەم خۇشال بولغان پادشاھ ئالمان - تالمان شاھانە كۈرستىن چۈشتى. قىزىنىڭ ئۆزىگە بۇددانى لايىق قىلىپ تاللىغانلىقىدىن خۇش بولسا، ئۈچ ئەۋلىيانىڭ ئۆزىگە تۇغقان بولۇپ قالدىغانلىقىغا ھەيران بولدى. پادشاھ كۈيئوغلى بىلەن ئۇنىڭ ئۈچ شاگىرتىنىڭ دەم ئېلىشى ئۈچۈن گۈللۈكنى تازىلاش توغرىلىق پەرمان چۈشۈردى. ئۇلار زىياپەتتىن كېيىن

ئۇخلاشقا تۇتۇندى. سەزىڭ ئەتراپىدا يات كىشىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ:

— سەن نەس مايمۇن! بۇ بالانى سەن تېرىدىڭ، ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟ — دەپ ۋۇكۇڭنى تىللىدى. ۋۇكۇڭ — پادىشاھنىڭ چىرايىغا قارىسام، ئەپتىدىن شۇملۇق چىقىپ تۇرىدۇ. مەلىكىنى كۆرمىدۇق، راست — يالغانلىقى نامەلۇم. مەلىكىنى كۆرسەم ئۇنىڭ راست — يالغان مەلىكە ئىكەنلىكىنى ئايرىمەن، — دەپتى.

ئۈچ — تۆت كۈن ئۆتۈپ كەتتى. قۇتلۇق كۈن ئاخىر يېتىپ كەلدى. مەلىكە پادىشاھنى چاقىرىتىپ كېلىپ، سۇن ۋۇكۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخلەرگە يولخېتىمنى ئالماشتۇرۇپ بېرىپ، ئۇلارنى نوم ئالغىلى يولغا سېلىپ قويۇشنى ئىلتىماس قىلدى. پادىشاھ دەرھال سۇن ۋۇكۇڭ ۋە ئۇنىڭ ئىنىلىرىنى چاقىرىپ كەلدى ۋە يولخېتىمگە تامغىسىنى باستى — دە، بىر پەتۈس ئالتۇن — كۈمۈش بېرىپ نوم ئالغىلى مەغرىب تامان مېڭىشنى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ ئالتۇن — كۈمۈشنى ئالماي، يولخېتىمنى ئېلىپ كەينىگە ئۇرۇلۇپ ماڭدى. ھودۇقۇپ كەتكەن تاڭ سېڭ ۋۇكۇڭنى تۇتۇۋېلىپ، قۇلىقىغا:

— سىلەر كېتەمسىلەر؟ — دەپ پىچىرلىدى.

ۋۇكۇڭ ئۇستازىنىڭ قولىنى سىقىپ ئىما قىلدى. تاڭ سېڭ بىر ئىشىنىپ — بىر ئىشەنمەي تۇرۇپ قالدى، ۋۇكۇڭنىڭ قولىنى قويۇپ بەرگۈسى كەلمىدى. ئوردا ئەمەلدارلىرى ئۇلارنىڭ ئايرىلغۇسى كەلمەيۋاتسا كېرەك، دەپ ئويلىدى. پادىشاھ تاڭ سېڭنى تەختكە تەكلىپ قىلغان چاغدىلا، ۋۇكۇڭنىڭ قولىنى قويۇپ بەردى.

ۋۇكۇڭ جۇباجىي ۋە شا شەيخنى باشلاپ ساراىغا كېلىپ: — ئىككىڭلار مۇشۇ سارايدا ساقلاپ تۇرۇڭلار، سىرتقا چىقماڭلار، ماڭمۇ گەپ قىلماڭلار، مەن ئۇستازنى قوغداي-

مەن، — دەدى. ۋۇكۇڭ شۇنداق دەپ، تېنىدىن بىر تال تۈكۈنى يۇلۇپ يالغان ۋۇكۇڭدىن بىرنى پەيدا قىلدى — دە، سارايدا قالدۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى ھەسەل ھەرىسىگە ئايلىنىپ ئالتۇن ئوردىغا كەتتى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭنىڭ تەلپىكىگە قونۇپ: — ئۇستاز، مەن كەلدىم، — دەپى ئاستا پىچىرلاپ.

سەنزىڭ يېنىڭ تىنىدى. كۆپ ئۆتمەي، ئوردا ئەمەلدارى تاڭ سېڭنى ئۇرۇق — تۇغقانلار بىلەن كۆرۈشۈشكە تەكلىپ قىلدى. پادىشاھ خۇشال ئىدى. ئۇ تاڭ سېڭنى ئېلىپ ھەرەمگە كەلدى. ھەرەمدە ناخشا — كۈيلەر ياڭراپ كەتكەن، خۇشبۇي پۇراقلار دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ۋۇكۇڭ تاڭ سېڭنىڭ تەلپىكىگە قونغان ھالەتتە ئەتراپقا نەزەر سالاتتى.

بىردەمدىن كېيىن، خانىش ۋە كېنىزەكلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا مەلىكە چىقىپ كەلدى. ھودۇقۇپ كەتكەن تاڭ سېڭ قورقۇنقىنىدىن تىترەپ نېمە قىلارنى بىلمەي قالدى. ۋۇكۇڭ مەلىكەنىڭ بېشىدا ئەگىپ يۈرگەن شۇملۇقنى كۆردى ۋە تاڭ سېڭنىڭ قۇلقىغا:

— ئۇستاز، ئاۋۇ يالغان مەلىكە ئىكەن، مەن ئۇنى ئاشكارىلايمەن، — دەپى پىچىرلاپ. سەنزىڭ ئالمان — تالمان: — بۇ يەردە ئاشكارىلىۋەتسەڭ، پادىشاھ بىلەن خانىش قورقۇپ كېتىدۇ، — دەپى.

ۋۇكۇڭ ئالدىراقسان بولغاچقا، بىرلا ۋارقىراپ ئەسلىگە كەلدى — دە، مەلىكىنى تۇتتى ۋە:

— ۋۇھ ھايۋان، سەن يالغان مەلىكە بولۇۋېلىپ، بۇ يەردە ھۇزۇر — ھالاۋەت سۈرۈپ شۈكۈر — قانائەت قىلماي يەنە ئۇستا-زىمىنى ئالداۋاتىسەن، سېنى ئاشكارىلىۋېتىمەن! — دەپى. پادىشاھ ھاڭغۇقىپ قالدى، خانىش بىلەن كېنىزەكلەر ئۆز-ئارا بىرلىشىپ چەتكە ئېلىشتى.

ئالۋاستى ۋۇكۇڭنىڭ قولىدىن بوشىنىپ، كىيىم — كىيىم.

چەكلەرنى سېلىۋېتىپ، گۈللۈكتىكى يەر مۇئەككىلى ئىبادەت-
خاننىسىغا كىردى - دە، شۇ يەردىن قىسقا گۈزىنى ئېلىپ
ۋۇكۇڭ بىلەن ئېلىشتى. ئىككىسى بىر قەپەس ئېلىشىپ كې-
تىشتى. باشتا يەر يۈزىدە، ئاندىن ئاسماندا ئېلىشتى، پۈتكۈل
شەھەردىكى پۇقرالار، مۈلكى ھەم لەشكىرى ئەمەلدارلار قور-
قۇپ كېتىشتى. تاڭ سېڭ پادىشاھقا ئۇ مەلىكىنىڭ يالغان مەل-
كە ئىكەنلىكىنى دەيدى.

ۋۇكۇڭ بىلەن ئالۋاستى ئېلىشىپ بىر - بىرىنى يېڭەلمە-
دى، ۋۇكۇڭ گۈزىسىنى تاشلاپ «ئۆزگەر» دەيدى. شۇئان
نەچچە مىڭ گۈرزە پەيدا بولۇپ، ئالۋاستىغا تەگكىلى تۇردى.
ئالۋاستى ھودۇقۇپ كەتتى، ئۇ شامالغا ئۆزگىرىپ كۆپكۈك
ئاسماندا قاچتى. ۋۇكۇڭ گۈزىلەرنى يىغىشتۇرۇپ ئالۋاستىنى
قوغلىدى. غەربىي ئەرەش دەرۋازىسىغا يېقىن قالغاندا:

— دەرۋازىبۇەن! ئالۋاستىنىڭ ئالدىنى توس! — دەپ توۋ-
لىدى ۋۇكۇڭ.

غەربىي ئەرەش دەرۋازىسىدىكى تۆت تەڭرىقۇت قوراللىرىنى
تەييارلاپ ئالۋاستىنى توستى. ئالۋاستى ئامالسىزلىقتىن بىرلا
سىلكىنىپ نۇرغا ئۆزگىرىپ جەنۇبقا قاراپ قاچتى. ۋۇكۇڭ ئۇنى
قوغلاپ بىر تاغنىڭ تۈۋىگە كېلىپ قالدى. ئالۋاستى نۇرنى
يىغىشتۇرۇپ، غارغا كىرىپ يوقالدى.

ۋۇكۇڭ ئەپسۇن ئوقۇپ يەر مۇئەككىلى بىلەن تاغ مۇئەككە-
لىنى چاقىرىپ كەلدى. ئىككى مۇئەككەل ۋۇكۇڭغا بۇ يەر
ماۋىيىڭشەن تېغى ئىكەنلىكىنى، ماۋىيىڭشەن تېغىدا ئۈچ توشقان
غارى بارلىقىنى، لېكىن ئالۋاستى يوقلۇقىنى دەيدى. ۋۇكۇڭ
ئىككى مۇئەككەلنىڭ ئۆزىنى ئۈچ توشقان غارىغا باشلاپ ئاپىرد-
شىنى ئېيتتى. ئۇلار تاغ چوققىسىغا كېلىپ بىر چوڭ غارنى
بايقىدى، غارنىڭ ئاغزى يوغان ئىككى پارچە تاش بىلەن ئېتىۋې-
تىلگەن ئىدى. ۋۇكۇڭ گۈزىسى بىلەن تاشنى ئۇرۇۋەتتى.

ئالۋاستى غارغا يوشۇرۇنۇۋالغان ئىدى. ئۇ سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ گۈرۈزىسىنى ئوينىتىپ ۋۇكۇڭغا ئېتىلدى، ۋۇكۇڭنى باشلاپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن يەر مۇئەككىلى بىلەن تاغ مۇئەككىلىنى تىللاپ كەتتى.

ئىككىسى ئون نەچچە قەپەس ئېلىشتى، ئالۋاستى بەرداش-لىق بېرەلمەي قالدى، ۋۇكۇڭنىڭ گۈرۈزىسى بىلەن بىرنى سېلىپ ئۇنى جەھەننەمگە ئۈزۈش خىيالى كۈچلۈك ئىدى. توساتەن ئاسماندا بىرنىڭ:

— سۈن دەرۋىش، رەھىم - شەپقەت قىل! — دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

ۋۇكۇڭ كەينىگە ئۆرۈلۈپ قەمەر ئەۋلىيا بىلەن پەرىزات چاڭئېنى كۆردى. ئەسلىدە ھېلىقى ئالۋاستى گۇاڭخەن ئوردىسىدىن نى مالىمان قىلغان توشقان ئىدى. قەمەر ئەۋلىيا ۋۇكۇڭغا ئەنەتكە دۆلتىنىڭ مەلىكىسى ئەسلىدە ئاي ئوردىسىدىن يەر يۈزىگە چۈشۈپ كۈن ئۆتكۈزۈۋاتقان كېنەزەك ئىكەنلىكىنى دەپ بەردى. ئۇ ئىلگىرى مۇشۇ توشقان بىلەن ئېلىشقان، توشقان بۇ ئۆچ - ئاداۋەتنى كۆڭلىدە ساقلاپ، بۇ كېنەزەكنى بۇلتۇر چۆللۈككە ئاپىرىپ تاشلىۋېتىپ، ئازاب - ئوقۇبەتكە سېلىپ قويغان ئىدى. قەمەر ئەۋلىيا ۋۇكۇڭغا مۇشۇ ئىشلارنى ئېيتىپ بېرىپ، ئالۋاستىنى ئەسلىگە قايتىشقا بۇيرۇدى. ئالۋاستى بىر دومىلىنىپ ئەسلىگە كەلدى.

پادىشاھ بىلەن تاڭ سېڭ شاھانە گۈللۈكتە ۋۇكۇڭنىڭ ئالۋاستىنى تۇتۇپ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇراتتى. ئۇلار بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاسماننىڭ جەنۇبىي تەرىپىدە كۆتۈرۈلگەن چىرايلىق ھەسەن - ھۈسەننى كۆردى ھەم ۋۇكۇڭنىڭ ئاسماندا تۇرۇپ: — پادىشاھ ئالىيلىرى، ھەممىڭلار كۆرۈڭلار، بۇ ئىككى ئەۋلىيانىڭ بىرى قەمەر ئەۋلىيا، يەنە بىرى پەرىزات چاڭئې. ماۋۇ توشقان يالغان مەلىكە شۇ، — دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلىدى.

پادشاھ ئوردا ئەمەلدارلىرى بىلەن بىللە ئاسمانغا قاراپ
ئۇلارغا سالام بەجا قىلدى.

جۇباجىي چاڭئېنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، تاقەت قىلالا-
ماي ئاسمانغا سەكرەپ چىقىپ، چاڭئېنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ:
— ئاچا، بىز دېگەن كونا تونۇش، بىللە ئوينايلىچۇ! —
دېدى.

ۋۇكۇڭ جۇباجىيەنىڭ قۇلىقىنى تولغاپ ئىككى تەستەك
سالىدى. جۇباجىي غودۇڭشىدى:

— مۇنداقلا پاراڭلىشايسىلەر دېگەن ئىدىم!
ۋۇكۇڭ قەمەر ئەۋلىيا، پەرىزات چاڭئې بىلەن خوشلى-
شىپ، ئالتۇن ئوردىغا قايتتى. پادشاھ ۋۇكۇڭغا رەھمەت ئېي-
تىپ، ئۇنىڭدىن:

— مېنىڭ راست مەلىكەم نەدە؟ — دەپ سورىدى. ۋۇ-
كۇڭ:

— سىلەرنىڭ راست مەلىكىلىرى ھازىر ئالتۇن يېيىتىلغان
ئىبادەتخانىدا. ئەتە مەن سىلەنى باشلاپ بېرىپ مەلىكىنى قايتۇ-
رۇپ كېلىمەن، — دېدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، پادشاھ ئالتۇن يېيىتىلغان ئىبادەتخانىدا-
غا قاراپ يول ئالدى. ئىبادەتخانىدىكى قېرى راھىب باشقا را-
ھىبلارنى باشلاپ پادشاھنىڭ ئالدىغا چىقتى. ئۇ پادشاھنى كەي-
نى ھويلىدىكى ۋەيرانە بىر ئۆينىڭ ئالدىغا ئاپاردى. مەلىكە
بىرىنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئەتەي ساراڭ بولۇۋالدى. پاد-
شاھ قېرى راھىبقا ئىشىكىنى ئېچىشقا بۇيرۇدى. ئۇ مەلىكىنى
تونۇدى. پادشاھ ۋە خانىش مەلىكىنى كىيىم - كېچەكلىرىنىڭ
مەينەت بولۇشىغا قارىماي قۇچاقلاپ تۇرۇپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ
كەتتى. پادشاھ مەلىكىنى يۇيۇندۇرۇپ، كىيىم - كېچەكلىرى-
نى يۆتكەشكە بۇيرۇق قىلدى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى-
نىڭ شاپائىتىگە رەھمەت ئېيتتى. قېرى راھىبىنىڭ ھىممىتىدىن

رازى بولدى. ئۇنى راھىيلارغا باش قىلىپ، ئىبادەتخانىنى رې-
مونت قىلىش توغرىدا چۈشۈردى. ۋۇكۇڭنىڭ مەسلى-
ھىتى بويىچە، مېڭ خورازنى تاللاپ مېڭئاياغ تېغىغا قويۇۋەتتى.
بۇ خورازلار چوڭ - كىچىك سەكسەنپۇتلارنى پاك - پاكىز
يەۋەتسە، مېڭئاياغ تېغىنىڭ ئىسمى گۆھەر تاغقا ئۆزگەرتىلىدۇ.
غان بولدى.

ئەتىسى پادىشاھ رەسسامنى چاقىرىپ كېلىپ، تاڭ سېڭ
ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ رەسىمىنى سىزدۇردى، ئىبادەتخانا
تېمىغا ئاسقۇزۇپ رەسىملەرگە تاۋاپ قىلىدىغان بولدى. مەلىكە-
نى چىرايلىق ياسىنىشقا، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ
شەپقىتىگە رەھمەت ئېيتىشقا بۇيرۇدى. ئاندىن كېيىن چوڭ
سورۇن تۈزۈپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى مەغرىبكە
ئۆزىتىپ قويدى.

48 - باب دىلىك ناھىيىسىدە قاراقچى ئاتىلىپ ئۇۋالچىلىققا قېلىش

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى يېرىم ئايدەك يول يۈرۈپ
ئەتىيازنىڭ ئاخىرلىشىپ يازنىڭ كىرگىنىنىمۇ تۇيماي قېلىش-
تى. ئۇلار بىر كۈنى بىر شەھەرگە كەلدى. سەزىڭ ئاتتىن
چۈشۈپ يول سوراپ، بۇ جاينىڭ تۇڭتەي ئايمىقىغا قاراشلىق
دىلىك ناھىيىسى ئىكەنلىكىنى بىلدى. ناھىيىدە بىر دۆلەتمەن
كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىشىكىگە «راھىيلارغا ئىشىكىم ئو-
چۇق» دېگەن خەتلەر يېزىلغان تاختاي ئېسىلغان ئىدى. تاڭ
سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بۇنىڭغا قىزىقىپ قېلىپ، ئۇنىڭ
ئۆيىدە سەدىقە تامىقى يېمەكچى بولدى.

ئۇلار بۇ دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئۆيىگە كەلدى، دۆلەتمەن
كىشى ئۇلارنى ئىززەت - ئېكرام بىلەن كۈتۈۋالدى. جۇباچى

بەك خۇشال بولۇپ كەتتى، ئۇ بىر قاچا سۇيۇقئاشنى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچمۇەتتى، ئۇنىڭ تاماققا قارىنىمۇ، كۆزىمۇ تويدى. سەدىقە تامىقىدىن كېيىن، تاڭ سېڭ يىلغا چىقىشقا ئالدىردى، لېكىن ئۇنى دۆلەتمەن كىشى يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ يۈرۈپ تۇتۇپ قالدى. تاڭ سېڭ مېڭىشقا ئالدىراپ دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئايالىنىڭ تەكلىپىنى قايتا - قايتا رەت قىلدى. ھېلىقى ئايال خاپا بولۇپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ كېتىپ قالدى. دۆلەتمەن كىشى تاڭ سېڭنى تۇتۇپ قالالمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، ئەل - ئاغىنى ۋە ئۇرۇق - تۇغقان، ئۇنىڭدىن باشقا تۆت - بەش راھىب، شەيخ ۋە سازچىلارنى يىغىپ، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى يولغا سېلىپ قويدى.

شۇ ئەتراپتا بىر توپ قاراقچىلار بار ئىدى، ئۇلار دۆلەتمەن كىشىلەرنىڭ مال - مۈلكىنى بۇلايتتى. ئۇلار شۇ كۈنى دۆلەت-مەن كىشىنىڭ تاڭ پادىشاھلىقىنىڭ راھىبىنى ئۈزىتىپ قويغان-لىقىدىن خەۋەر تېپىپ، يامغۇر ياغقان پەيتتىن پايدىلىنىپ ئۇ-نىڭ ئۆيىگە چۈشمەكچى بولۇشتى. شۇ كۈنى كەچتە، بۇ بىر توپ قاراقچىلار تولۇق قوراللىنىپ، قوللىرىدا مەشەل كۆتۈ-رۈپ دۆلەتمەن كىشىنىڭ دەرۋازىسىنى چاقتى. ئۇلار ساندۇقلار-نى ئاڭدۇرۇپ، ئۈستەل - ئورۇندۇقلارنى ئورۇپ ئالتۇن - كۈمۈشتىن تارتىپ تاكى ئەن رەخت ۋە كىيىم - كېچەكلەرگىچە ھەممىنى بۇلاپ ئېلىپ چىقىپ كېتىشتى. دۆلەتمەن كىشى غەي-رەتكە كېلىپ قاراقچىلارغا قىشتىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن بىرنەچچە قۇر كىيىم - كېچەكنى قالدۇرۇپ قويۇشنى ئىلتىجا قىلدى. لېكىن، قاراقچىلار ئۇنى تېپىپ ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئىشىك ئالدىغا تاشلاپ قويۇشتى.

قاراقچىلار كەتكەندىن كېيىن، دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئائىلى-سىدىكى چوڭ - كىچىك ھەممەيلەن ئۇنىڭ جەستىنى قۇچاقلاپ ھۆڭگىرەپ يىغلىشىپ كەتتى. ئۇ كىشىنىڭ خوتۇنى ئۇنىڭ

قولىدىن تاماق يېمىگەن تاڭ سېڭغا ئوچ بولۇپ كەتكەن ئىدى، ئۇ بىز تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئۈزىتىپ قويۇپ ئۆزىمىزگە ئىش تاپتۇق، دەپ گەپ تارقاتتى ۋە تاڭ سېڭغا زىيانكەشلىك قىلىش مەقسىتىدە، ئىككى ئوغلىغا:

— مەن ئاخشام كارىۋاتنىڭ ئاستىغا يوشۇرۇنۇۋالغان ئىدىم، تاڭ سېڭ ئۆيگە مەشئەل، جۇباجىي قىلىچ كۆتۈرۈپ كىردى. ئالتۇن - كۈمۈشلەرنى شا شەيخ يۆتكىدى، ئاتاڭلارنى ۋۇكۇڭ ئۆلتۈرۈۋەتتى، — دېدى. ئىككى ئوغۇل تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى مەھكىمىگە ئەرز قىلدى.

شۇ كۈنى ئاخشىمى، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىر ئېغىز ۋەيرانە ئۆيدە يامغۇردىن پاناھلاندى، ئەتىسى يامغۇر توختىغاندىن كېيىن، ئۇلار يولغا چىقتى. تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن يولدا كېتىۋېتىپ ھېلىقى قاراقچىلارغا ئۇچراپ قالدى. قاراقچىلار تاڭ سېڭ بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى كۆرۈپ، دۆلەتمەن كىشى ھەرقاچان ئۇلارغا نۇرغۇن دۇنيا بەردى، دەپ ئويلاپ، قوراللىرىنى يالىڭاچلاپ يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا قاتار تۇرۇۋالدى - دە:

— يول پۇلىنى چىقىرىڭلار! — دەپ ۋارقىردى. تاڭ سېڭ قورققىنىدىن لاغىلداپ تىترەپ كەتتى، جۇباجىي بىلەن شا شەيخ نېمە قىلارنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى. ۋۇكۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— سىلەر نېمە قىلىدىغان ئادەملەر؟ — دەپ ئۇلاردىن سورىدى. قاراقچىلار:

— غوجاكاڭ سىلەردىن يول پۇلى ئالىدىغان ئادەملەر، — دەپ جاۋاب بەردى.

— بىز تۆت ئادەم، پۇلىنى مەن تۆتمەن، ماۋۇ ئۈچەيلەننى قويۇۋېتىڭلار، پۇلىنى سىلەرگە مەن بېرەي، — دېدى ۋۇكۇڭ قورققان قىياپەتتە.

قاراقچىلار ۋۇكۇڭنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ، تاڭ سېڭ، جۇ-
باجىي ۋە شا شەيخى ئۆتكۈزۈۋەتتى. ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ ئۆتۈپ
كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، بوپىنى ئاقتۇرغان بولۇپ، يەردىن بىر
ئوچۇم توپىنى ئالدى - دە، ئەپسۇن ئوقۇپ ئالدىغا چاچتى ۋە
«قېتىپ قېلىش!» دەپ بىرلا توۋلاپ، قاراقچىلارنى جايىدىلا
مىدىرلىماس قىلىپ قويدى.

ۋۇكۇڭ ئۇستاز ۋە ئىنىلىرىنى چاقىرىپ، تېنىدىن تۆت-
بەش تال تۈكىنى يۇلۇپ ئارغامچا پەيدا قىلدى، قاراقچىلارنى
باغلاپ، ئاندىن ئەپسۇن ئوقۇپ ئۇلارنى بۇرۇنقى ھالىتىگە قايتۇردى.
ئاندىن ۋۇكۇڭ ئۇستازىنى ئوتتۇرىدا ئولتۇرغۇزۇپ،
ئۇچىسى قوراللانغان ھالدا ياندا تۇرۇپ:
— ئوغرىلار! سىلەر قانچە قېتىم بۇلاڭچىلىق قىلىدىڭلار؟
راستىڭلارنى ئېيتىڭلار! — دەپ توۋلىدى.

قاراقچىلارنىڭ ھەممىسى قىلمىشلىرىنى ياۋاشلىق بىلەن
ئىقرار قىلدى. سەنزاڭ شاگىرتلىرىغا قاراقچىلاردىن زاڭ مال-
لارنى تارتىۋېلىپ، دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ بېرىش-
نى بۇيرۇدى. ۋۇكۇڭ زاڭ ماللارنى تارتىۋېلىپ بىر قىسمىنى
ئاتقا ئارتتى، قالغان قىسمىنى بويا قىلىپ چېگىپ جۇباجىيغا
كۆتۈرگۈزدى، قاراقچىلارنى باغلاقتىن ئازاد قىلدى، ئۇلار چې-
نىنى ئېلىپ قېچىپ كېتىشتى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلى-
رى زاڭ ماللارنى ئىگىسىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇش ئۈچۈن كەينىگە
ئۆرۈلۈپ مېڭىشتى.

ئۇلار مېڭىپ ئۈزۈن ئۆتمەيلا بىر توپ لەشكەرلەرگە ئۇچ-
راپ قالدى. دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئوغلى ئەرز قىلغاچقا، بۇ
لەشكەرلەر تاڭ سېڭنى تۇتقىلى ماڭغان ئىدى. ئۇلار تاڭ سېڭ
بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئورنۇپلىپ:

— بەللى، راھىب! خەقنىڭ نەرسىلىرىنى بۇلاپ، بۇ يەردە
لاغايلاپ يۈرۈپسەن - دە! — دېدى. لەشكەرلەر ئاۋۋال تاڭ

سېڭى ئاتتىن چۈشۈرۈپ، پۈت - قولنى باغلىدى، ئاندىن ۋۇكۇڭ ۋە ئۇنىڭ ئىنىلىرىنى باغلاپ، ئەپكەشكە؛ ئارتىپ شەھەر- گە كۆتۈرۈپ ئەكەلدى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى سوراقخانغا ئېلىپ كې- لىنگەندىلا ئۆزلىرىنىڭ تۆھمەتكە ئۇچرىغانلىقىنى بىلدى. ئۇلار بىرپەس قىيىن - قىستاققا ئېلىنغاندىن كېيىن زىندانغا تاشلان- دى. يېرىم كېچىدە ۋۇكۇڭ كىچىكلەپ باغلاقتىن بوشاندى - دە، كىچىك ھاشاراتقا ئايلىنىپ زىنداندىن چىقىپ كەتتى. ئۇ كوچىدىكى كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن دۆلەتمەن كىشىنىڭ خوتۇن- نىڭ جالڭ فامىلىلىك ئايال ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئەھۋالنى ئوقۇپ باقماقچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ ئۇچتى، ئۇنىڭكى- دە ئۆيدىكىلەر گۈەنسەينى چۆرىدەپ يىغلاپ ئولتۇرۇشاتتى. ۋۇكۇڭ گۈەنسەينىڭ بېشىغا قونۇپ يۈتەلدى. دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئۆيىدىكى ئۇلۇغ - ئۇشاقلارنىڭ قورقۇپ كەتكىن- دىن روھى چىقىپ كەتتى. ۋۇكۇڭ دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئاۋازىنى دوراپ:

— مېنى ئەزرائىلنىڭ مۇلازىمى سىلەر بىلەن سۆزلەشكىلى باشلاپ كەلدى. ھېلىقى جالڭ فامىلىلىك بىگۇناھ ئادەملەرگە زىيانكەشلىك قىلغاچقا، ئەزرائىل مېنى سىلەر بىلەن سۆزلەش- كىلى ئەۋەتتى. سىلەر پەيتىنى غەنىيمەت بىلىپ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى قۇتۇلدۇرۇڭلار، بولمىسا ھەممىڭلار جە- ھەننەمگە ئۇزايىسىلەر، — دېدى.

دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئىككى ئوغلى باش ئۇرۇپ يېلىنغان ھالدا:

— ئاتا، سەن قايتىپ كەت، بىز ئەتە مەھكىمىگە بېرىپ ئەرزىنى قايتۇرۇۋالىمىز، — دېدى.

ۋۇكۇڭ ئايماق بېگىنىڭ ئۆيىگە ئۇچۇپ بېرىپ قارىسا، ئايماق بېگى بىر ئادەمنىڭ رەسىمىگە يۈزلىنىپ تۇرۇپ كۈجە

كۆيدۈرۈۋاتاتتى. ئۇ رەسىمگە قونۇپ يۆتەلدى. ئايماق بېگى قورققىنىدىن ئالمان - تالمان كۈجە كۆيدۈرۈپ تۇرۇپ:

— بېگىم، كەمىنلىرى كېچە - كۈندۈز روھلىرىغا ئاتاپ كۈجە كۆيدۈرۈپ كېلىۋاتىدۇ، بۈگۈن نېمىشقا زۇۋان سۈرۈپ كەتتىلە؟ -- دەدى. ۋۇكۇڭ:

— ۋاپادار ئىنىم، سەن نېمىشقا تۆت ئەۋلىيا راھىبىنى ئوغرى تۇتۇپ سولاپ قويسەن؟ سېنىڭ ئەنزە ئەھۋالىنى ئېنىقلاپ ئۇلارنى تېزىرەك قويۇپ بېرىشكە ئۈچۈن مېنى ئەزرائىلنىڭ مۇلازىمى يالاپ ئەكەلدى، -- دەدى گېلىنى قىرىپ. ئايماق بېگىنىڭ بۇنىڭغا ماقۇل دېمەي ھەددىمۇ!

ۋۇكۇڭ ئۈچۈپ دىلىك ناھىيىسىنىڭ سوراقخانسىغا كەلدى، بۇ چاغدا تاڭمۇ ئېتىپ قالغان ئىدى. ئۇ كۆكتە تۇرۇپ، بىر پۈتىنى سوراقخاننىڭ ئۆگزىسىگە قويۇپ:

— ئاڭلاپ تۇرۇش، مەن يۈرۈن پادىشاھ ئەۋەتكەن جاھان-كەزدى ئەۋلىيامەن. سىلەر نوم ئالغىلى ماڭغان بۇددانى ناھەق ئۆردۈڭلار، بۇنىڭغا قانداق چىداپ تۇرغىلى بولسۇن! ئۇنى چاپسان قويۇپ بېرىش، بولمىسا بۇ سوراقخاننى تۈپتۈز قىلىۋېتىمەن، -- دەدى.

ۋۇكۇڭ بۇ ئىشلارنى تۈگىتىپ بولۇپ، يەنە زىندانغا ئۇچۇپ بېرىپ ئەسلىگە قايتتى -- دە، باغلاققا چۈشۈۋالدى.

كۆپ ئۆتمەستىن، گۈندىپايىلار كىرىپ ئۇلارنى قويۇۋەتتى. ئايماق بېگى، ئامبال ۋە چوڭ - كىچىك ئەمەلدارلارنى باشلاپ ئۇلارنى كۈتۈۋالغىلى زىندانغا كەلدى، ئارقا - ئارقىدىن كۆڭۈل سوراپ بارلىق گۇناھنى دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئۆيىدىكىلىرىگە ئارتىپ قويدى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىلەن ئەمەلدارلار دۆلەت-مەن كىشىنىڭ ئۆيىگە كەلدى، ۋۇكۇڭ مەرھۇمنىڭ خوتۇنىغا:

— يالغان گەپ قىلىدىغان ئانا، سەن يىغلىما! مەن ئېرىڭ.

نى چاقىرىپ كېلىمەن. ئېرىڭنى كىم ئۆلتۈرۈۋەتتى، ئېرىڭ-
نىڭ ئاغزىدىن ئاڭلا، سېنى بىر نومۇسقا قويماي! — دېدى.
ياند تۇرغانلار ۋۇكۇڭنىڭ گېپىنى چاقچاق دەپ چۈشەندى.
ۋۇكۇڭ ئەمەلدارلارغا ئۇستاز بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرۇشنى
تەۋسىيە قىلدى، جۇبايى بىلەن شا شەيخە ئۇستازنى قوغداشنى
تاپىلدى - دە، ئۆزى بىرلا موللاق ئېتىپ بۇلۇنقا چىقىپ
ئەزرائىلنىڭ دەرگاھىغا كەلدى، باقىي ئالەم بۇدساتۋاسىدىن دۆ-
لەتمەن كىشىنىڭ روھىنى سورىدى ۋە روھنى يېڭىگە تىقىپ يەنە
بۇلۇنقا چىقىپ دۆلەتمەن كىشىنىڭ ئۆيىگە يېنىپ كەلدى. جۇ-
بايىغا گۈەنەسەينىڭ ئاغزىنى ئاچقۇزدى، روھنى مەرھۇمنىڭ
جەستىگە ئىتتەردى.

ئۇزاق ئۆتمەي مەرھۇمنىڭ تىنىقى كەلدى. ئۇ گۈەنەسەيدىن
چىقىپ، تاڭ سېڭغا باش ئۇرۇپ كەتتى، خوتۇنى بىلەن بالىلى-
رىنىمۇ تاڭ سېڭغا باش ئۇرۇشقا بۇيرۇدى. ئۇ ئاندىن كېيىن
تاڭ سېڭنى تۇتۇپ قېلىشقا ئۇرۇندى، تاڭ سېڭ بۇنىڭغا قەتئىي
ئۈنمىدى، دۆلەتمەن كىشى ئۇلارنى نائىلاج داغدۇغا بىلەن يولغا
سېلىپ قويدى.

49 - باب كامالەتكە يېتىپ ساكيامۇنىنىڭ دەرگاھىغا بېرىش

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى سەپىرىنى داۋام قىلدى.
ئۇلار ئالتە - يەتتە كۈن ماڭغاندىن كېيىن، ئالدى تەرەپتىن
ئېگىز ئىمارەتلەر، كۆككە تاقاشقان راۋاقلار كۆرۈندى. ۋۇكۇڭ
ئۇستازغا:

— ئۇستازىم، سىلى يالغان بۇددا ھەيكىلى، يالغان مەنزىل-
نى كۆرۈپلا تاۋاپ قىلىپ كەلدىلا. راست مەنزىل، راست بۇددا
ھەيكىلى بار يەرگە كەلگەندە نېمىدەپ ئاتتىن چۈشمەيلا، بۇ

قانداق گەپ؟ — دەدى.

سەنزىڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئاتتىن ئالدىراش چۈشتى. بىر بالا دەرۋىش ئىشىك ئالدىدا:

— سىلەر مەشرىقتىن نوم ئالغىلى كەلگەنلەرمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇلاردىن.

ۋۇكۇڭ ئۇنىڭ لىڭشەن تېغى ئېتىكىدىكى يۈجىنگۈەندىكى ئەۋلىيا جېن شياڭ ئىكەنلىكىنى توندى — دە، ئۇستازغا دەپدى، تاڭ سېڭ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى. ئەۋلىيا جېن شياڭ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى يۈجىنگۈەنگە باشلىدى ۋە بالا دەرۋىشكە تاڭ سېڭنىڭ يۈيۈنۈشى ئۈچۈن سۇ تەييارلاشنى تاپىلدى، ئۇلار شۇ كۈنى كېچىنى يۈجىنگۈەندە ئۆتكۈزدى. ئەتىسى، تاڭ سېڭ ئالتۇن نۇر چېچىپ تۇرىدىغان كاسايانى كىيىپ، ھاسسىنى تۇتۇپ ئەۋلىيا جېن شياڭ بىلەن خوشلىشىپ دەرمە بولۇش يولىغا قاراپ ماڭدى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئاستا قەدەم تاشلاپ تاغقا ياماشتى. بەش — ئالتە چاقىرىم ماڭغاندىن كېيىن يەتتە — سەككىز چاقىرىم كەڭلىكتىكى بىر دەرياغا يولۇقتى، تاڭ سېڭ دەريادىن قانداق ئۆتۈشنى بىلەلمەي قالدى. ۋۇكۇڭ يىراقتا تۇرغان بىر كۆۋرۈكنى كۆرۈپ، شۇ كۆۋرۈكتىن ئۆتۈش ئۈچۈن ئۇستازىنى تارتتى. ئۇلار بۇ كۆۋرۈكنىڭ يالغۇز ئاياغ كۆۋرۈك ئىكەنلىكىنى ئويلىمىغان ئىدى. ۋۇكۇڭ كۆۋرۈكتىن ئىغاڭلاپ يۈرۈپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ، نېرىقى باشتا تۇرۇپ:

— ئۆتۈۋېرىڭلار، ئۆتۈۋېرىڭلار! — دەپ تۈۋىلدى.

تاڭ سېڭ، جۇباجىيى ۋە شا شەيخ كۆۋرۈكتىن ئۆتۈشكە جۈرئەت قىلالىدى. بۇ چاغدا بىرەيلەن قېيىق ھەيدەپ كېلىپ:

— قېيىققا چىقىڭلار! چىقىڭلار! — دەپ ۋارقىردى.

قېيىق قىرغاققا كەلگەندە، تاڭ سېڭ ئۇنىڭ تېگى يوق قېيىق ئىكەنلىكىنى بايقىدى — دە، چىقىشقا پىتىنالىدى. ۋۇ.

كۈڭ نۇرلۇق كۆزلىرى بىلەن قېيىقچىنىڭ ئۆزلىرىنى ساكيامۇ-
نىنىڭ يېنىغا ئاپىرىدىغان بۇددا ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئىككىلى-
نىپ قېلىۋاتقان ئۇستازنى قېيىققا ئىتتىردى. تاڭ سېڭ جايدا
تۇرالماي دەرياغا چۈشۈپ كەتتى. تاڭ سېڭنى بۇددا تارتىپ
قېيىققا چىقىرىۋالدى. ۋۇكۇڭ، جۇباچىي ۋە شا شەيخ ھەم ئاق
ئات ھەممىسى قېيىققا چىقتى. بۇددا قېيىقنى قارشى قىرغاققا
قاراپ ھەيدىدى. تۇيۇقسىز دەريانىڭ باش تەرىپىدىن بىر جەسەت
لەيلەپ ئېقىپ كەلدى. تاڭ سېڭ بۇنى كۆرۈپ ھەيران بولدى.
ۋۇكۇڭ، جۇباچىي ۋە شا شەيخ چاۋاك چېلىشىپ خۇشاللىقىدا:
— ئۇستاز، ئۇ دېگەن سىلنىڭ تەنلىرى! سىلنىڭ تەنلى-
رى! — دېيىشتى.

ئۇلار كۆپ ئۆتمەستىن قىرغاققا چىقتى. ۋۇكۇڭ ئۇستازغا
قېيىقچىنىڭ ئۆزلىرىنى ساكيامۇنىنىڭ دەرگاھىغا باشلاپ كېت-
ۋاتقان بۇددا ئىكەنلىكىنى، ئۇستازنىڭ كامالەتكە يەتكەنلىكىنى
دېدى. سەنزىڭ رەھمەت ئېيتتى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى لىڭشەن تېغىنىڭ ئۈستىگە
چىقتى. سەنزىڭ لېيىن ئىبادەتخانىسىغا باردى. تۆت ئارخات
تاڭ سېڭنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئالدىراش تەزىم قىلدى، بىر
ئارخات مەلۇم قىلغىلى ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ
كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ساكيامۇنى ئىنتايىن خۇشال بولۇپ،
سەككىز بۇددانى، تۆت ئارخاتنى، بەش يۈز ئارەدە كالامە قاتار-
لىق ئەۋلىيالارنى ئىككى سەپ بولۇپ تىزىلىشقا بۇيرۇدى، ئان-
دىن تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى سارايغا كىرىش توغرىلىق
يارلىق چۈشۈردى.

تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن بۇدساتۋاخانىغا كىرىپ،
ساكيامۇنىنىڭ مۇبارەك دىدارىنى كۆردى ۋە يەرگە مەيدىسىنى
يېقىپ ئۇنىڭغا سالام قىلدى ۋە يولخېتىنى سۈندى. يولخېتىگە:
«بۈيۈك تاڭ پادىشاھىنىڭ پەرمانىغا ئاساسەن، تاڭ سېڭ ھۇزۇر-»

لىرىغا نوم ئالغىلى بارىدۇ. مەقسەت: ئاۋامنى نادانلىقتىن قۇتۇلدۇرۇش. تاڭ سېڭغا رەھىم - شەپقەت قىلىپ، نومنى بېرىپ بالدۇرراق يولغا سېلىپ قويۇشلىرىنى ئۈمىد قىلىمەن» دېگەن سۆزلەر يېزىلغان ئىدى.

ساكيامۇنى سەنزاڭغا نوم توغرۇلۇق بىرقۇر چۈشەنچە بېرىپ، نومنىڭ ئون بەش مىڭ بىر يۈز قىرىق تۆت جىلد ئىكەنلىكىنى دەيدى. ئاندىن كېيىن ئانەن، جىياي قاتارلىق ئىككى ئەۋلىيا ئۇستازنى تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا سەدىقە تامىقى بېرىشكە، تاماقتىن كېيىن جىنلۇ بىناسىدىن نوم ئېلىپ بېرىشكە بۇيرۇدى.

ئىككى ئەۋلىيا ئۇستاز تاڭ سېڭنى شاگىرتلىرى بىلەن بىللە نوم كۆرۈشكە بۇدساتۋا راۋىقىغا باشلاپ كەلدى. ئىككى ئەۋلىيا تاڭ سېڭدىن ئۆزلىرىگە سوۋغا - سالام ئېلىپ كەلگەن - كەلمىگەنلىكىنى سورىدى. تاڭ سېڭ بەك يىراقتىن كەلگەنلىكىدىن، شۇڭا ھېچ نەرسە ئالغۇچ كېلەلمىگەنلىكىنى ئېيتتى. ئانەن بىلەن جىياي كۈلۈپ تۇرۇپ:

— بەللى! بەللى! نومنى بىكارغا بەرسەك، كېيىنكىلەر ئاچارچىلىقتا ئۆلۈپ كېتىدۇ! — دېيىشتى.

ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ نومنى بەرگۈسى يوقلۇقىنى كۆرۈپ: — ئۇستاز، مەن بېرىپ ساكيامۇنىغا دەي، نومنى بىزگە ئۆزى كېلىپ ئېلىپ بەرسۇن، — دەپ ۋارقىراپ كەتتى. ئىككى ئەۋلىيا ئۇستاز:

— بولدى بەس! بۇياققا كېلىپ نومنى ئېلىۋېلىڭلار، — دېدى.

جۇباجىي بىلەن شا شەيخ ۋۇكۇڭغا نەسىھەت قىلىپ، نوم - لارنى جىلدلاپ بوپىغا سېلىپ ئاندىن ئاتقا ئارتتى، قالغانلىرىنى ئىككى باغلام قىلىپ تاڭدى. بۇدساتۋاخانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ساكيامۇنىغا رەھمەت ئېيتىپ، تاغدىن چۈشتى.

ئۇلار تۆۋەنگە قاراپ كېتىۋاتقاندا بىردىنلا ئەتراپقا خۇشبۇي پۇراق تارقالدى. كەينىدىن بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپ، كۆكتىن بىردىن نىڭ قولى چۈشۈپ، نوملارنىڭ ھەممىسىنى بۇلاپ ئېلىپ كەتتى. ئەسلىي بۇدساتۋا راۋىقىدىكى چىراغ ياقىدىغان قەدىمىي بۇددا ئانەن بىلەن جىياپىنىڭ تاڭ سېڭىغا خېتى يوق نوملارنى بەرگەنلىكىنى ئاڭلاپ قېلىپ ئىچى ئاغرىدى، ئۇ تاڭ سېڭىنىڭ قايتىپ كېلىپ خېتى بار نوملارنى ئېلىپ كېتىشى ئۈچۈن ئەۋ-لىيا ئۇستاز بەي شىۋىڭنى خېتى يوق نوملارنى بۇلاپ كېلىشكە ئەۋەتكەن ئىدى. ۋۇكۇڭنىڭ كەينىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئەۋلىيا ئۇستاز بەي شىۋىڭ قورقۇپ نوملارنى يىرتىپ ھاۋاغا چۆرۈۋەتتى. ئۇستاز بىلەن ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ھاۋادا ئۇچۇپ يۈرگەن نوملارنى تەردى. ئېچىپ قارىسا، ھەممىسى ئاق قەغەز ئىدى. بۇ ئىشنىڭ يۈز بېرىشىنى خېلى بۇرۇنلا ۋۇكۇڭ-نىڭ كۆڭلى تۇيغاقچا، ئۇستازنى بېرىپ ساكىيامۇنىغا ئەرز قىلىشقا تەۋسىيە قىلدى.

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى لېيىن ئىبادەتخانىسىغا بېرىپ ۋارقىرىدى. ساكىيامۇنى كۈلۈپ تۇرۇپ:

— بولدى بەس! بۇ ئىشتىن خەۋىرىم بار، لېكىن نوم تارقىتىش ئاسان ئىش ئەمەس ھەم بىكارغا بەرگىلىمۇ بولمايدۇ. ئىلگىرى بىكشۇلار تاغدىن چۈشۈپ بىرىنىڭكىدە نوم ئوقۇپ ئۈچ كۆرە ئۈچ شېڭ ئالتۇن ئالغان. مەن ئۇلارنى ئەيىبلىمىگەن ئىدىم. سىلەر قۇرۇق قول نوم ئالغىلى كەپسىلەر، شۇڭا سىلەرگە خېتى يوق نوم بېرىلدى. خېتى يوق نوممۇ ياخشى، ئەمما مەشرىقتىكى نادان خەلق بۇنى چۈشىنەلمەيدۇ، — دېدى — دە، ئانەن بىلەن جىياپى ئىككىسىنى بۇيرۇپ ئۇلارغا خېتى بار نوم ئالدۇرۇپ بەردى.

ئىككى ئەۋلىيا ئۇستاز بۇدساتۋا راۋىقىغا كېلىپ يەنىلا ئۇلاردىن سوۋغا - سالام سورىدى. تاڭ سېڭى ئامال يوق ئۆزىنىڭ

ئالتۇن چۆچىكىنى بەردى. ئىككى ئەۋلىيا ئۇستاز تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا خېتى بار نومىدىن بەش مىڭ قىرىق سەككىز جىلد بەردى، تاڭ سېڭ ساناپ ئۆتكۈزۈۋالدى.

ساكيامۇنى تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى يولغا سېلىپ قويدى، شەپقەتكار بۇدساتۋا ساكيامۇننىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— شاگىرتلىرى يارىلىقلىرىنى كۆتۈرۈپ نوم ئەكېلىدىغان ئادەمنى تېپىپ، ئىشنى پۈتتۈرۈۋىم. ئارىدىن جەمئىي ئون تۆت يىل يەنى بەش مىڭ قىرىق كۈن ئۆتۈپتۇ، يەنە سەككىز كۈن كەم، — دېدى.

ساكيامۇنى سەككىز ۋاجراغا تاڭ سېڭلارنى بۆلۈت بىلەن سەككىز كۈنگىچە دۆلىتىگە ئاپىرىپ قويۇشنى بۇيرۇدى. سەككىز ۋاجرا تاڭ سېڭلارغا يېتىشىپ:

— نوم ئالغىلى كەلگەن كىشى، بىز بىلەن ماڭ! — دېدى.

تاڭ سېڭلار ئاق ئات بىلەن بىللە بۆلۈت ئۈستىدە دۆلىتىگە قاراپ يول ئالدى.

50 - باب سەكسەن بىر مۈشكۈلاتنى تۈگىتىپ ئەۋلىيا بولۇش

بىرقانچە ئەۋلىيا شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا تاڭ سېڭ سەپەر داۋامىدا ئۇچرىغان مۈشكۈلاتلار خاتىرىدە لىنىيە دەپتەرنى بەردى. شەپقەتكار بۇدساتۋا دەپتەرنى كۆرۈپ، بۇددا مۇخلىسنىڭ سەكسەن بىر مۈشكۈلاتنى يەڭگەندىلا، ئاندىن ئەۋلىيا بولالايدىغانلىقىنى، تاڭ سېڭنىڭ سەكسەن مۈشكۈلاتقا ئۇچرىغانلىقىنى، بىر مۈشكۈلاتنىڭ كەم قالغانلىقىنى بايقىدى. ئۇ تاڭ سېڭنى يەنە بىر مۈشكۈلاتقا ئۇچرىتىش ئۈچۈن ئۇنى ئېلىپ كېتىۋاتقان سەككىز ۋاجراغا ئادەم ئەۋەتتى. ئۇ بىر

كېچە - كۈندۈزدىن كېيىن سەككىز ۋاجراغا يېتىشىۋېلىپ، ئۇ -
لارنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ قويدى. ۋاجرالار بۇ گەپنى ئاڭلاپ
شامالنى توختاتتى، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئاق ئات
بىلەن بىللە يەر يۈزىگە چۈشۈپ كەتتى.

تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن يەرگە چۈشۈپ سۇنىڭ شار -
قىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئۆزلىرىنىڭ تۇڭتېيەنخې دەرياسىنىڭ
غەربىي قىرغىقىغا كەلگەنلىكىنى بىلدى. ئەتراپتا ئادەم يوق
ئىدى، ئۇلار دەريادىن قانداق ئۆتۈش توغرىلىق باش قاتۇرۇپ
تۇرغان چاغدا، بىرى ئۇلارنى چاقىردى:

— ئەۋلىيا تاڭ سېڭ، بۇياققا كەلسە!

ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى دەريادا ئۇزۇپ كېلىۋاتقان
يوغان بىر بىروننى كۆردى. ئۇ تاڭ سېڭغا يەنە:

— ئۇستاز، سىلى ئەمدى كەپتىلا، سىلنى نەچچە

يىل كۈتتۈم، — دېدى.

تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىروننىڭ دۈمبىسىگە
چىقتى. بىرونى شەرقىي قىرغاققا ئۇزۇپ كەتتى. ئۇ دەريادا
ناھايىتى سىلىق ئۇزۇپ كېتىۋاتاتتى، قىرغاققا ئاز قالغاندا بى -
رونى تاڭ سېڭدىن:

— ئۆتكەندە، سىلدىن بۇددا بىلەن كۆرۈشكەندە قاچان

قايتىن قۇتۇلۇپ ئادەم سىياقىغا كىرىدىغانلىقىمنى سوراپ بې -

قىشنى ئىلتىماس قىلغان ئىدىم، بۇددادىن سوراپ باقتىلى -

مۇ؟ — دەپ سورىدى.

نەچچە يىلدىن بېرى ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس - يادى نوم ئەكە -

لىش بىلەن بولۇپ كەتكەچكە، بۇنى بۇددادىن سورىمىغان ئىدى،

يالغان گەپ قىلىشقا پېتىنالمى، بېشىنى سېلىپ گەپ قىلماي

تۇرۇۋالدى. بىرونى ئۇنىڭ بۇ ئىشىدىن بۇددادىن سورىمىغانلى -

قىنى بىلىپ، بىرلا سىلكىنىپ سۇ ئاستىغا كىرىپ كەتتى.

ئۇستاز ۋە شاگىرت تۆتەيلەن، ئاق ئات بىلەن نوملارنىڭ ھەممە -

سى سۇغا چۈشۈپ كەتتى.

بەختكە يارىشا، تاڭ سېڭ قايىتىدىن تۆرەلگەنلىكى ئۈچۈن سۇغا چۆكۈپ كەتمىدى، ئاق ئات بولسا ئەجدىھا ئىدى، جۇباجىيى بىلەن شا شەيخ سۇنى ياخشى ئۈزەتتى، ۋۇكۇڭ ئاجايىپ بىر ماھارەت ئىگىسى ئىدى، ئۇلار ئۇستازنى شەرقىي قىرغاققا ئا- چىقتى. تۇيۇقسىز قارا قۇيۇن چىقىپ، چاقماق چىقىپ، گۈل- دۇرماما گۈلدۈرلەپ، تاش - شېغىللارنى ئۇچۇرۇشقا باشلىدى. ئۇستاز ۋە شاگىرت تۆتەيلەن نوم سېلىنغان بوپىنى چىڭ بېسىپ تۇرۇۋالدى، ۋۇكۇڭ گۈرۈسىنى چىقىرىپ ئۇلارنى قوغداپ تۇر- دى. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى بىر كېچە ھەرەج تارتتى. تاڭ ئاتقاندا جۇدۇن توختىدى. كۈن چىققاندىن كېيىن، ئۇلار بوپىنى ئېچىپ، نوملارنى ئاپتاپقا سالدى. ئۇلارنى كۆرۈپ بىر- قانچە بېلىقچى يۈگۈرۈپ كېلىشتى ھەم چېن فامىلىلىكلەر جاڭ- زىسىدىكى چېن چېڭلارنى چاقىرىپ ئەكېلىشتى. پۈتۈن كەنتتە- كى ئەر - ئايال ۋە قېرى - ياش ئۇلارنى كەنتنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قارشى ئېلىشتى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى چېن ئائىلىسىدە غىزالىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار خوشلاشماقچى بولدى، لېكىن چېن فامىلىلىك ئاكا - ئۇكا بىلەن كەنتتىكىلەر ئۇلارنى قويۇپ بەرمىدى. تاڭ سېڭ شاگىرتلىرى بىلەن شۇ كەنتتە قونۇپ قالدى.

يېرىم كېچە بولغان مەھەلدە، سەنزاڭ شاگىرتلىرىنى ئوي- غىتىپ، ئاتنى يېتىلىتىپ، يۈك - تاقلارنى كۆتۈرۈپ چېن فامىلىلىكلەر كەنتىدىن جىمىدە چىقىپ كەتتى. ئۇلار كېتىۋا- تاتتى، بىر چاغدا ئاسماندىن سەككىز ۋاجرانىڭ:
— قېچىپ كېتىۋاتقانلار، بىز بىلەن مېڭىڭلار! — دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

شۇنىڭ بىلەن تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى تۆتەيلەن، ئاق ئات بىلەن بىللە ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. بىر كۈنگە يەتمىگەن

ۋاقىت ئىچىدە، سەككىز ۋاجرا ئۇلارنى مەشرىققە ئاپىرىپ قويدى، يىراقتىن چاڭئەن غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. سەككىز ۋاجرا:

— ئەۋلىيا راھىب، بىز چۈشمەيلى. شاگىرتلىرىڭىزنىڭ چۈشۈشمۇ ھاجەتسىز. سىز بۇ نومنى تارقىتىپ بولۇپ كەينىدىن ئىزگە يېنىڭ، بىللە لىڭشەن تېغىغا قايتىمىز، — دېدى. ۋۇكۇڭ:

— سىلەرنىڭ گېپىڭلار ئورۇنلۇق بولسىمۇ، لېكىن ئۇس-تاز ئەپكەش كۆتۈرەلمەيدۇ، ئات يېتىلىيەلمەيدۇ. ئۇنى چوقۇم بىز ئۆزىتىپ قويۇشىمىز كېرەك، — دېدى. سەككىز ۋاجرا: — شەپقەتكار بۇدساتۋا بېرىپ - كېلىش ئۈچۈن سەككىز كۈن بەلگىلەپ بەرگەن، يەنە تۆت كۈندىن ئارتۇق ۋاقىت بار. سىلەر تېز بېرىپ، تېز قايتىڭلار، ھايال بولۇپ قالساڭلار بولمايدۇ، — دېدى - دە، تاڭ سېڭلارنى يەر يۈزىگە چۈشۈرۈپ قويدى.

تاڭ تەيزۇڭ تاڭ سېڭلارنى جىنگۇەننىڭ 13 - يىلى ئۆزىدىن تىپ قويۇپ، چاڭئەنگە بىر كۆزىتىش راۋىقى سالدۇرغان ئىدى. شۇ كۈنى، تاڭ تەيزۇڭ ئوردىدىن چىقىپ كۆزىتىش راۋىقىغا كەلدى. ئۈشتۈمتۈت ئاسماننىڭ غەربىدە رەڭدار بۇلۇت پەيدا بولۇپ، خۇشبۇي شامال چىقتى. يىراقتىن تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى كۆرۈندى. پادىشاھ مۈلكىي ھەم لەشكىرى ئەمەلدارلارنى باشلاپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقتى. تاڭ سېڭ پادىشاھنى كۆرۈپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ سالام قىلدى. تاڭ تەيزۇڭ تاڭ سېڭنى قولتۇقىدىن يۆلەپ تۇرۇپ:

— ئاۋۇ ئۈچەيلەن كىم؟ — دەپ سورىدى ئۇنىڭدىن. تاڭ سېڭ ئۆزىنىڭ سەپەر ئۈستىدە قوبۇل قىلغان شاگىرتلىرى ئىكەنلىكىنى دېدى، تاڭ تەيزۇڭ قالتىس خۇش بولۇپ، ئۇلارنىمۇ ئوردىغا تەكلىپ قىلدى. پۈتكۈل شەھەردىكىلەر نوم

ئالغىلى كەتكەنلەرنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۇلارنى قازشى ئالغىلى كوچىلارغا چىقىشتى. تاڭ سېڭ بۇرۇن تۇرغان خۇڭفۇ ئىبادەتخانىسىدىكى چوڭ - كىچىك راھىبلار ئالاھىدە خۇرسەن بولۇپ كېتىشتى. ئوردىغا كىرگەندە، تاڭ سېڭ ۋۇ-كۇڭ، جۇباجىي ۋە شا شەيخە نوملارنى چىقىرىپ پادىشاھقا كۆرسىتىشنى تاپىلدى ۋە ۋۇكۇڭنى يولخېتىنى تاڭ تەيزۇڭنىڭ قولىغا بېرىشنى بۇيرۇدى.

ئەتىسى ئەتىگەنلىك قوبۇلدا، تاڭ تەيزۇڭ ئەتراپىدىكىلىد-

رىگە:

— مەن ئۇلارنىڭ كاتتا ئەمگىكىنى ئويلاپ كېچىچە كىرىپ قاقماي چىقتىم. ئاشۇ تۆھپىسىنى كۆزدە تۇتۇپ «خانلىق دىند-نىڭ بېشى» ماقالەم بىلەن ئۆز رەھىمىمنى بىلدۈرۈش نىيىتىد-ىگە كەلدىم، — دېدى - دە، ئاغزاكى دېيىشكە باشلىدى، بۇنى خەتتات كۆچۈردى. ئاندىن پادىشاھ تاڭ سېڭنى ئوردىغا چاقىد-رىپ، ماقالىنى تاڭ سېڭغا بەردى. تاڭ سېڭ باش ئۇرۇپ پادىشاھقا رەھمەت ئېيتتى. تاڭ تەيزۇڭ تاڭ سېڭنى نومنى ئوقۇشقا دەۋەت قىلدى. تاڭ سېڭ:

— نومنى ئوقۇش ئۈچۈن مۇقەددەس يەرنى تېپىش كېرەك،

ئوردا نوم ئوقۇيدىغان يەر ئەمەس، — دېدى.

تاڭ تەيزۇڭ بىرقانچە نومنى ئەمەلدارلارغا كۆتۈرگۈزۈپ، تاڭ سېڭ بىلەن ياۋا غاز مۇنارى ئىبادەتخانىسىغا باردى. تاڭ سېڭ پەشاققا چىقىپ نوم قىراگەت قىلىۋاتقاندا، توساتتىن سەك-كىز ۋاجرانىڭ ئاۋازى كەلدى:

— ھوي، قىراگەتخان، بىز بىلەن مېڭىڭ!

شۇنىڭ بىلەن پەستە تۇرغان ۋۇكۇڭ، جۇباجىي، شا شەيخ ۋە ئاق ئات ھەممىسى تەڭلا كۆككە كۆتۈرۈلدى. تاڭ سېڭمۇ قولىدىكى نومنى تاشلاپ يەتتە قەۋەت ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ كەتكەن تاڭ تەيزۇڭ ۋە ئۇنىڭ

ئەمەلدارلىرى ئالدىراش كۆككە قاراپ باش ئۇرۇشتى.

سەككىز ۋاچرا خۇشبۇي شامال بىلەن تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى ئاق ئات بىلەن بىللە لىڭشەن تېغىغا قايتۇرۇپ كەلدى، بېرىش - كېلىشكە سەككىز كۈن كەتتى. بۇ چاغدا لىڭشەن تېغىدىكى بارلىق ئەۋلىيالار ساكيامۇنىنىڭ قىرائىتىنى ئاڭلاۋاتاتتى. سەككىز ۋاچرا، ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنى بۇدساتۋاخانىغا ئەكىردى. ئۇلار ساكيامۇنىغا سالام بەردى ۋە يارلىقنى ئالدى. ساكيامۇنى ئۇلارغا ۋەزىپە بەردى. تاڭ سېڭ ساۋاب ئەۋلىياسى، سۇن ۋۇكۇڭ يېڭىش ئەۋلىياسى، جۇباچىي پاكلىق ئەلچىسى، شا شەيخ ئالتۇن تەنلىك ئارخات بولدى. ئاق ئاتنى سەككىز جەننەت ئەرەش ئەجدىھاسى قىلدى. ئۇلار ئەۋلىيا-لىق مەقامغا يەتتى. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئالەمچە خۇش بولۇشۇپ ساكيامۇنىنىڭ شەپقىتىگە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ رەھمەت - ھەشقاللا ئېيتىشتى. سۇن ۋۇكۇڭ ئۇستازغا بېشىدە-كى چەمبىرەكنى ئېلىۋېتىشنى ئىلتىماس قىلدى. تاڭ سېڭ: — سەن ھازىر ئەۋلىيا بولدىڭ، ئەمدى بېشىڭدا چەمبىرەك يوق، — دېدى ۋۇكۇڭغا.

ۋۇكۇڭ بېشىنى سىلاپ باققان ئىدى، ئالتۇن چەمبىرەك يوق بولۇپ چىقتى. شۇندىن كېيىن ئەۋلىيالارنىڭ ھەممىسى ئۆز ئورۇنلىرىغا قايتىشتى.

«غەربكە ساياھەت» (ئەسلىي ئەسەر) تىن بەھرىلىنىش

ئېلىمىزدىكى تۆت كاتتا كلاسسىك ئەسەرنىڭ بىرى بولغان «غەربكە ساياھەت» ئەۋلىيا ۋە ئالۋاستىلار توغرىلىق يېزىلغان ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە ئاجايىپ ئەسەر. بۇ ئەسەرنىڭ ئاجا-يىپ ئەسەر بولۇشى، بىرىنچىدىن، ئۇ جىددىي ۋە قەللىكلەرگە تولغان. ماھارەتلىك سۈن ۋۇكۇڭ ئاسمانغا چىقالايدۇ، يەر ئاس-تىغا، دېڭىز تېڭىگە كىرەلەيدۇ، بىرلا موللاق ئېتىپ 180 مىڭ چاقىرىم يول باسالايدۇ، يەتمىش ئىككى خىل نەرسىگە ئۆزگىرە-لەيدۇ. بۇنىڭدىن باشقا سان - ساناقسىز جىن - ئالۋاستىلار، ئەۋلىيالارنىڭ ئەپسۇنلىرى ئوقۇرمەنلەرنىڭ نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىدۇ. قويۇق روماننىڭ تۈس بۇ ئەسەرنىڭ بەدىئىي سېھ-رىي كۈچىنى مەڭگۈ تارقىتىپ تۇرۇشى ئۈچۈن كەڭ ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ كلاسسىك ئەسەر سۈپىتىدە كۆز ئالدىمىزدا جۇلالىنىپ تۇرغان تەرىپى بۇلا ئەمەس، ئاجايىپ ۋە قەللىكلەردە رېئاللىقنىڭ نۇرلىرى ناھايىتى روشەن چاقناپ تۇرىدۇ. بۈيۈك پادىشاھ يۈرۈن سۇلتان ھۆكۈمرانلىقىدىكى سا-ماۋى دۆلەتتە پارخور ئەمەلدارلار، كۆزى كىچىك ئەۋلىيالار بايان قىلىنغان. بۇندىن باشقا نوم ئالغىلى ماڭغان تۆتەيلەنمۇ تۇرۇپ - تۇرۇپلا قاتمۇقات زىددىيەتكە پېتىپ قالىدۇ، ئۇلار بەزىدە بىر - بىرى بىلەن ناھايىتى ئىچىل - ئىناق بولۇپ كېتىدۇ، بەزىدە قاتتىق ئارازلىشىپ قالىدۇ، كىشىلىك تۇر-

مۇشتىكى تراگېدىيە كۆز ئالدىڭىزغا نامايان بولىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» دېگەن بۇ ئەسەردە ئەڭ مۇھىمى، ئې-گىلمەس - سۇنماس مىللىي خاراكتېر، روشەن مۇھەببەت - نەپرەت، گۈزەل غايە ۋە ئۇلۇغ ئىجادكارلىق ئىنچىكىلىك بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىلگەن. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى مىڭلىغان تاغ - دەريالاردىن ئۆتۈپ، سەكسەن بىر مۈشكۈلاتنى باشتىن كەچۈرۈپ، ئاخىرى نومغا ئېرىشىپ، پۇقرالارغا بەخت يارىتىدۇ. ناۋادا ئۇلاردا قەتئىي ئىرادە، مۇستەھكەم ئىشەنچ بولمىسا، ئۇلار ئاللىقاچان ئۈركۈپ كەتكەن قۇشلاردەك پىتىد-راپ، نەرسە - كېرەكلىرىنى بۆلۈشۈپ ھەرقايسى ئۆز يولىغا راۋان بولاتتى. جۇباجىيى گاۋلاۋ كەنتىگە، سۈن ۋۇكۇڭ خۇاڭو-شەن تېغىغا قايتىپ كېتىپ ئۆز تىرىكچىلىكى بىلەن مەشغۇل بولۇپ يۈرەتتى. سۈن ۋۇكۇڭ ئالتۇن نۇرلار چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن جاھاندىكى تەڭسىزلىكلەرنى، ئالۋاستىلارنىڭ رەزىللىكلىرىنى كۆردى. ئۇنىڭ ھەرقانداق نوپۇزدىن قورقماي ئەركىنلىككە، تەڭلىككە ئىنتىلىشتەك جاسارىتى ھەقىقەتەن «يەر - زېمىننى لەرزىگە سېلىپ، جىن - شاياتۇنلارنى يىغلىتىدۇ».

«غەربكە ساياھەت» مىڭ سۇلالىسى دەۋرىنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا كىتاب بولۇپ مەيدانغا چىققان. بۇ ئەسەر ئەۋلىيا - ئالۋاستىلار تەسۋىرلەنگەن باشقا ئەسەرلەرگە ئوخشاپ كېتىدۇ، لېكىن ئۇ كۆپلىگەن ئەپسانىۋى چۆچەك ۋە ئەل ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن رىۋايەتلەر ئاساسىدا تەرەققىي قىلغان. سۇڭ سۇلالىسى، يۈەن سۇلالىسى دەۋرلىرىدە «نوم ئەكىلىش ھەققىدە پاراڭ»، «غەربكە ساياھەت توغرىسىدا قىسسە»، «غەربكە ساياھەت» قا-تارلىق تەختىراۋان تىياتىرلىرى ئەدەبىي ئەسەر سۈپىتىدە مەۋ-جۇت بولۇپ تۇرغان. «غەربكە ساياھەت» نىڭ ئاپتورى ۋۇ چىڭ-ئېن يوقىرىقى ئەسەرلەرنىڭ جەۋھەر قىسمىنى قوبۇل قىلىپ،

ئىجادىي ئىشلەپ، بۈگۈن بىز كۆرۈۋاتقان بۇ مەشھۇر ئەسەرنى ياراتقان.

تارىخىي خاتىرىلەرگە قارىغاندا، ۋۇ چېڭئېن ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىن باشلاپلا ئاجايىپ - غارايىپ ئىشلارغا قىزىقىدىكەن. ئۇ كېيىن مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتلىرىدا «غەيرىي رەسمىي تارىخىي ئوچىركلار» نى يوشۇرۇنچە ئوقۇغان، چۈنكى ئۇستازى ياكى ئاتا - ئانىسى بىلىپ قالسا بەك كايىپ كېتەتتىكەن. كېيىن بىر خىل قىزىقىش چوڭ بولغانسېرى سۇلاشمىي، بەل-كى كۈندىن - كۈنگە كۈچىيىپ بارغان. ئۇ بارغانلا يېرىدە بۇنداق ھېكايىلارنى ئىزدەپ يۈرگەن، ئاڭلىغان. ئۇنىڭ كالىدسى ئەۋلىيا، ئالۋاستىلار توغرىسىدىكى ئىشلار بىلەن تولغان. ۋۇ چېڭئېننىڭ تەسەۋۋۇرىنى قانات يايدۇرۇپ ئاسمانغا چىقىش، يەرگە كىرىشكە ئوخشاش ئىقتىدارغا ئىگە ئاجايىپ - غارايىپ ئەۋلىيا - ئالۋاستىلارنىڭ ئوبرازىنى ئىپادىلەپ بېرەلگەنلىكىنى ئۇنىڭ كىچىكىدىن تارتىپ رىۋايەتلەرگە قىزىققانلىقىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. ئۇ رەڭگارەڭ سىرلىق ۋەقەلىكلەردىن «قەلبىگە تولدۇرۇۋالغاج» قاتارلىق مەزمۇنلۇق خام ماتېرىياللار ئارقىلىق جەلىپكار ھەم سىرلىق دۇنيانى بىمالال ھالدا ئوڭۇشلۇق يارىتىلغان.

لېكىن، «غەربكە ساياھەت» ئەپسانىۋى ئەسەر بولسىمۇ، ۋۇ چېڭئېن ئۆزىنىڭ بۇ ئەسەرنى «كىشىلىك دۇنيادىكى ئۆزگەرىشلەر» نى ئەكس ئەتتۈرۈش مەقسىتىدە يازغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئەپسانىۋى ئەسەرلەردە كۆپ ھاللاردا بىر قىسىم جىن - ئالۋاستىلارنى يۈزەككى تەسۋىرلەشكە ئېتىبار بېرىلىدۇ، رېئاللىقنىڭ رولىغا سەل قارىلىدۇ. ۋۇ چېڭئېن ئۆز ئەسىرىنىڭ مەخسۇس «ئاشكارا جىن - ئالۋاستىلار» غا قارىتىلغان ئەمەسلىكىنى تەكىتلەيدۇ. بۇ ھال «غەربكە ساياھەت» نى روماننىڭ تۈسكە باي ئەسەر بولۇپلا قالماي، بەلكى رېئاللىققا چوڭقۇر يىلتىز تارتقان

ئەسەرگە ئايلاندۇرغان، ئەسەردە تۇرمۇشتىكى غايىۋىلەشتۈرۈل-
گەن ئوبرازلار ئارقىلىق تاۋلاپ يارىتىلغان ئەسەر قەھرىمانلىرى
راستتەك ھەم تىپىكىلىككە ئىگىدەك بىلىنىدۇ. پەلەك تەڭدىشى
ئەۋلىيا ئەزەم سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئوبرازىنى ئالايلىق، ئۇ شوخ
بىر مايمۇن، پۈتكۈل بەدىنىنى تۈك قاپلىغان، قوغى قىزىل،
قۇيرۇقى ئۇزۇن، كۈن بويى قۇلىقىنى قاشلاپ ئولتۇرىدۇ. ئۆرە
ماڭالايدۇ، تىرىكچىلىك يوللىرىنى بىلىدۇ. ئەڭ غەلىتە يېرى
شۇكى، ئۇ يەر - زېمىندىن ئىلاھىي ئىلھام ئېلىپ، كۈن -
ئايلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئەۋلىيالىق ماقامغا يېتىپ، ئۆزگە-
رىشچان، كارامەت ئىگىسىگە ئايلنىنىدۇ. يازغۇچى بۇ ئوبرازنىڭ
ۋۇجۇدىغا باتۇرلۇق، سەمىمىيلىك خاراكتېرى بىلەن چېچەن ۋە
يۇمۇرىستىك خۇلق ئاتا قىلىدۇ. يازغۇچى مۇشۇنداق ئاجايىپ
تەپەككۈر بىلەن كىشىنى ھۇزۇرلاندۇرىدىغان، پارلاق قەدىمىي
بەدىئىي تىپىنى ماھىرلىق بىلەن يارىتىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» «كىشىلىك دۇنيادىكى ئۆزگىرىشلەر»
نى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىش ئۈچۈن يېزىلغانىكەن، ئۇنداقتا بىز
بۇ ئەسەردىن ئەسەر مەيدانغا كەلگەن تارىخىي كۆرۈنۈش بىلەن
مەدەنىيەت كۆرۈنۈشىنى كۆرۈۋالالايمىز.

مىڭ سۇلالىسىنىڭ ئوتتۇرا دەۋرلىرىدە پۈتكۈل مەدەنىيەت
ئېقىمى بۇددا دىنى، داۋجياۋ دىنى ۋە كۇڭزىچىلار تەلىماتىدىن
ئىبارەت ئۈچ ئېقىمغا مەركەزلەشكەن. بۇ ئۈچ ئېقىم بىر -
بىرىگە سىڭگەن، بىر - بىرىگە تەسىر كۆرسەتكەن. بۇ ھەم ۋۇ
چېڭئېننىڭ دىنىي تۈسكە تولغان ئەۋلىيا ۋە ئالۋاستىلار تەسۋىر-
لەنگەن «غەربكە ساياھەت» ناملىق ئەسىرىنى يازغان چاغدىكى
ئىجادىيەت پىكىر يولى. ئەسەردە گەرچە بۇددا مۇخلىسى بولغان
تاڭ سېڭنىڭ نوم ئەكىلىش جەريانى پۈتۈن ئەسەرگە سىڭدۈرۈۋې-
تىلگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇددا دىنى، داۋجياۋ دىنى ۋە كۇڭزى-
چىلار ئېقىمى ئاپتورنىڭ قەلىمى ئاستىدا بىر - بىرىگە سىڭد-

شېپ كەتكەن. يۈرۈن سۇلتان داۋجياۋ دىنىنىڭ باش ئىلاھى سۈپىتىدە ئەر ش تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەلەمنىڭ مالىمانچىلىق قىلد. شىغا چىدماي، بۇددا دىنى پېشۋاسى ساكيامۇنىنى ياردەمگە چاقىرىپ كېلىدۇ. شەپقەتكار بۇدساتۋا خان ئانىنىڭ پىرونۇس شاپتۇلى بەزمىسىگە بارىدۇ. پىركامىل چىراغ ياققۇچى قەدىمىي بۇدداغا دەيدۇ، ئالتۇن تاغ ئەۋلىياسى لىڭشەن تېغىدىكى لېيىن بۇتخانىسىنىڭ دەرۋازىنى بولۇپ قالىدۇ.

يازغۇچى ۋۇ چېڭئېن ئۈچۈن ئېيتقاندا، داۋجياۋ دىنىنىڭ كارامىتى ۋە كۇڭزىچىلار ئەنئەنىسى چۈشەنمەك قىيىن بولغان بۇددا دىنى تەرىقەتلىرىگە قارىغاندا تېخىمۇ تونۇشتەك كۆرۈنىدۇ. بىز تاڭ سېڭنىڭ مىڭبىر جاپا - مۇشەققەت تارتىپ «مەغرىبىتىن نوم ئەكېلىشتىن» مەقسىتى نېمە؟ مۇشۇنىڭغا قاراپ باقساق كۇپايە. «ئۇچ ئېقىمدىن بەش ئاناسىر پۈتمدۇ»، «قازا قىلغان ئەرشكە چىقىدۇ، مۇشكۈلنى يەڭگەن قايتىدىن تىرىلىدۇ، كاما- لەتكە يەتكەن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدۇ، ئەۋلىيا ھەممە يەرگە تو- سالغۇسىز بارىدۇ» بۇ ئاتالمىش بەش ئاناسىر تەلىماتى، ئەرشكە چىقىش، مۇشكۈللۈكتىن ئۆتۈش، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش دېگەن- لەر بۇددا دىنىنىڭ تەلىماتى ئەمەس، بۇ خەلق ئارىسىدا ئەزەلدىن بار بولغان داۋجياۋ دىنىنىڭ تەسىرى.

ساكيامۇنىنىڭ بۇددا دىنى بىلەن مەشرىقىنى ھىدايەت يولىغا باشلاش ئۈستىدە توختالغانلىقىنىڭ سەۋەبى شۇكى، كىشىلەرنى «ساداقەتسىزلىكتىن، ۋاپاسىزلىقتىن، شەپقەتسىزلىكتىن ۋە ئىنساپسىزلىقتىن، نادانلىقتىن، كۆزى كىچىكلىكتىن، بېھۋەدە قان تۆكۈشتىن ۋە چەكسىز گۇناھ - كېيىرغا پىتىپ قېلىشتىن قۇتۇلدۇرۇش» ئىدى. ساداقەت، ۋاپادارلىق، شەپقەتلىك، ئىن- ساپلىق بولۇش كىشىلەرگە كۇڭزىچىلار تەلىماتىنىڭ ئەخلاق ئۆلچىمىنى ئەسلىتىدۇ.

كۇڭزىچىلار تەلىماتى، داۋجياۋ دىنى ۋە بۇددا دىنى قاتار-

لىقلاردىن تەركىب تاپقان ئېقىمدىن باشقا، مىڭ سۇلالىسىنىڭ ئوتتۇرا دەۋرلىرىدە جەمئىيەت ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن ئىجتىمائىي قاراش جەھەتتە بەلگىلىك دەرىجىدە ئۆزگەرىش بولغان. گەرچە ئەنئەنىۋى ھاكىمىيەت يەنىلا مۇستەھكەم بولغان بىلەن، ئەمما ئۆزلۈك ئاڭ ئويغىنىشى ئېقىم سۈپىتىدە داۋالغۇشقا باشلىغان. سۇڭ ۋە مىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئىدى-راكشۇناسلىقنىڭ ۋەكىللىك خاراكتىرىغا ئىگە ۋەكىلى ۋاڭ ياڭ-مىڭ «قەلبشۇناسلىق تەلىماتى» نى تەشەببۇس قىلغان. «قەلب» دېگەنلىك «مەن» دېگەنلىك. «مەن» نى ئاساس قىلغان ھالدا كائىناتتىكى مەۋجۇداتلارنى كۆزىتىش دېگەنلىك. مەن ئىدىراكىم بىلەن زېمىندىكى جىن - ئالۋاستىلارغا خوجايىنلىق قىلىمەن. مېنىڭ ئىدىراكىم بولمىسا، كۆكتىن كىم مەدەت تىلەيدۇ؟ مېنىڭ ئىدىراكىم بولمىسا، كىم يەرگە قاراپ باش ئۇرىدۇ؟ مېنىڭ ئىدىراكىم بولمىسا، كىم ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ، ئاپەت بىلەن ئامەتنىڭ پەرقىنى ئايرىيالايدۇ؟ ۋاڭ ياڭمىڭ مۇشۇنداق دېگەن.

«غەربكە ساياھەت» تىكى ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان، ئۆزى-نى پەلەك تەڭدىشى ئەۋلىيا ئەزەم دەپ ئاتىۋالغان سۇن ۋۇكۇڭ دەل مۇشۇنداق كۈچلۈك ئاساسىي ئاڭغا ئىگە ئوبراز ئەمەسمۇ؟ ئۇ ئەزەلدىن ئۆزىنى باشقىلاردىن تۆۋەن ھەم باشقىلاردىن ئۈس-تۈن ئورۇنغا قويۇۋالغان ئەمەس، ئۇ پەقەت ئەركىن ياشاشنى ئىزدەيدۇ. بۇ ئەركىن، باراۋەر ياشاشقا ئىنتىلگەنلىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ دەرىجە تەرتىپى تۆمۈردەك قاتتىق بولغان بۈيۈك پادىشاھ يۈرۈن سۇلتان ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى ئىرش دۆلىتىدە ھېچكىمگە پەرۋا قىلمايدۇ، ئۆزىنى ئاجايىپ مەغرۇر ھەم ئەركىن ھالەتتە تۇتىدۇ. شۇڭا، سۇن ۋۇكۇڭ خورلۇققا ھەم ئېزىلىشكە ئۇچرىغاندا، قىلچە ئىككىلەنمەي قارشىلىق كۆرسىتىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» تىن ئىبارەت بۇ ئەسەرنى مەيدانغا كەل-
تۈرگەن مۇشۇنداق بىر مەدەنىيەت كۆرۈنۈشى بۇ ئەسەرنىڭ
ئىدىيىۋى مەزمۇنىغا بىۋاسىتە تەسىر كۆرسەتكەن. بۇ ئەسەرنىڭ
ئەڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى شۇكى، ئىنسان خاراكتېرى دىن ۋە
ئەپسانە تۈسىنى ئالغان ئاجايىپ - غارايىپ دۇنيادا ئەسلىگە
قايتىپ، يازغۇچىنىڭ رېئاللىقىنى تەنقىد قىلىشىغا ۋە رېئاللىققا
ئىنتىلىشىگە تۈرتكە بولغان.

«غەربكە ساياھەت» تە، مەغرىبتىكى ساكىيامۇنى ھەرقايسى
جايلاردىكى بۇددا مۇخلىسلىرىگە باشچىلىق قىلىدۇ. بۈيۈك پادى-
شاھ يۈرۈن سۇلتان ئەرشكە، يەر يۈزىگە ۋە ئۇ ئالەمگىمۇ
ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. ۋۇ چېڭئېن بۇ يەردە كىشىلىك دۇنيادى-
كى سىياسىي ئاپپاراتلارنى ئۆرنەك قىلىپ، ئىلاھلار دۇنياسىدى-
كى سىياسىي ئاپپاراتلارنى خىيالىي يۈسۈندا مەيدانغا كەلتۈرىدۇ
شۇنداقلا ئىنسانلار دۇنياسىدىكى سىياسىي ئاپپاراتلاردا مەۋجۇت
بولۇپ تۇرۇۋاتقان بىر قىسىم غەلىتە شەكىللىك نەرسىلەرنىمۇ
تەڭرى ئوردىسىغا كۆچۈرۈپ كېلىدۇ.

بۇنىڭغا ئەڭ تىپىك مىسال شۇكى، تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ
شاگىرتلىرى ساناپ تۈگەتكۈسىز جەبىر - جاپالارنى تارتىپ ئا-
خرىقى مەنزىلگاھ — لىڭشەن تېغىغا يېتىپ بارىدۇ. ساكىيامۇنى
شاگىرتلىرىدىن ئانەن بىلەن جىيايېنى تاڭ سېڭ بىلەن ئۇنىڭ
شاگىرتلىرىغا سەدىقە تامىقى بېرىش، ئاندىن نوم ئېلىپ بېرىشكە
بۇيرۇيدۇ. كىم بىلسۇن، بۇ ئىككى ئەۋلىيا نومۇس قىلماستىن
تاڭ سېڭدىن، ئۇنىڭ مەشرىقتىن مۇشۇ يەرگە كەلگەنلىكىنى،
ئۆزلىرىگە بىرەرنىڭ سوۋغا - سالام ئەۋەتكەن - ئەۋەتمىگەنلى-
كىنى سورايدۇ. تاڭ سېڭ نېمە دېيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ
قالىدۇ. ئۇ ئىككىسى: «نومنى بىكارغا بېرىۋەتسەك، بىزدىن
كېيىنكىلەر ئاچ قېلىپ ئۆلمەمدۇ!» دەيدۇ. توغرا سۆزلۈك
سۇن ۋۇكۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇلارنى ساكىيامۇنىغا ئەرز قىلىدۇ.

خانلىقى توغرۇلۇق داۋراڭ سالىدۇ. ھېلىقى ئىككىيلەن قورقۇپ كېتىپ ئۇلارغا نومنى بېرىدۇ.

ھېلىمۇ ياخشى، نوم قويۇلغان راۋاقتىكى چىراغ ياققۇچى قەدىمىي بۇددا ھېلىقى ئىككىيلەننىڭ تاڭ سېڭلارغا خېتى يوق نومنى بەرگەنلىكىنى بىلىپ، دەرھال سېھىرنىڭ كۈچى ئارقىدەلىق ئۇلارنى بۇ ئەھۋالدىن خەۋەردار قىلىدۇ. تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى نائىلاج لىڭشەن تېغىغا يەنە قايتىپ كېلىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ: ئۇلار ساكيامۇنىغا چاققۇچە، دەرھال بېرىپ ئۇلارنىڭ پارا يېمەكچى بولغانلىقىدىن ھېساب ئېلىشنى ئويلايدۇ.

لېكىن، سۇن ۋۇكۇڭ يۇقىرىدىكى ئىشلارنى غەزەپ بىلەن ساكيامۇنىغا دېگەندە، ساكيامۇنى نوم تارقىتىشنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى، بىكارغا بەرگىلى بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئۇ يەنە قىرائەت قىلغان بىرىنىڭ ئۈچ كۆرە ئۈچ شېڭ ئالتۇنغا ئېرىشكەنلىكىنى مىسال قىلىدۇ. ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلىرىنىڭ مۇشۇنداق قاپ يۈرەك ھەم مۇشۇنداق داپ يۈز ئىكەنلىكى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. ئاخىر تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئالتۇن چۆچەكنى ئانەنگە تەقدىم قىلىپ خېتى بار نومنى ئېلىشقا مەجبۇر بولىدۇ. كىشىلىك جەمئىيەتتىكى پارخور ئەمەلدارلار ئەۋلىياگاھدىمۇ ئاز ئەمەس ئىكەن!

ئەۋلىيا پېشۋا ئۆزىنىڭ ئىسكىر - ناياپلىرىنى ئوغرىلىققە يەۋالغان سۇن ۋۇكۇڭدىن ھەر ۋاقىت يۈرىكى سۇ ھالدا تۇرىدۇ. ئۇ پۇرسەت كەلگەن ھامان سۇن ۋۇكۇڭنى تۇتۇپ رەم ئوچىقىغا سېلىپ ئوتتا 49 كۈن كۆيدۈرۈشنى ئىستەيدۇ. بۇ ئەۋلىيادا كەڭ قورساقلىق نېمە قىلسۇن، ئەمەلىيەتتە ئۇ ئىچى تار، كۆزى كىچىك بىر زات ئىدى. سۇن دەرۋىشنىڭ جېنى چىڭ چىقىپ قالىدۇ، ئەۋلىيا پېشۋا ئۇنى كۆيدۈرۈپ ئىسكىر - ناياپ قىلىش بۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە سۇن ۋۇكۇڭ رەم ئوچىقىدىن كۆزلىدە.

رىدىن ئوت چاقنايدىغان بولۇپ چىقىدۇ.
خەلق ئارىسىدا «ئىت ئىگىسى بىلەن كۈچلۈك» دېگەن گەپ بار. بۇ ئەۋلىيالارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدىكى مەخلۇقلار ئۆزلىرىدىن نىڭ ئەۋلىيا خوجايىنلىرىغا تايىنىپ يەر يۈزىگە چۈشۈپ ھەممە ئەسكىلىكىنى قىلىشىدۇ. مەسىلەن، ئەۋلىيا پىشۋانىڭ كۆك كالىسى، پۇشەن ئىلاھنىڭ كۆك شىرى، ۋېنشۋنىڭ ئاق پىلى، چاڭئېنىڭ توشقىنى... قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى نۇرغۇن گۇناھ-لارنى ئۆتكۈزىدۇ. ئىگىلىرى ئۇلارنى سۈرۈشتە قىلمايدۇ، ھەتتا بەزىدە سۇن ۋۇكۇڭ ئۇلارنى غەزەپ ئاچچىقىدا گۈرۈزىسى بىلەن بىرنى سېلىپ ئاچچىقىنى چىقارماقچى بولغاندا، ئۇلارنىڭ ئىگىلىرى سۇن ۋۇكۇڭنى توسىدۇ.

ئەرش ئوردىسى — ھۆكۈمران سىنىپلار ئەزەلدىن جەننەتكە ئوخشاش گۈزەللەشتۈرگەن، ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان مۇقەددەس جاي. لېكىن، بۇ جاي ۋۇ چىڭئېنىڭ قەلىمى ئاستىدا ئالدامچىلىققا ۋە ساختىلىققا تولغان جاي دەپ تەسۋىرلەنگەن. بۈيۈك پادىشاھ يۈرۈن سۇلتان ۋە ئۇنىڭ مۈلكى ھەم لەشكىرى ئەمەلدارلىرى يەر يۈزىدىكى ھۆكۈمرانلارغا ئوخشاش ۋەھشىي، رەھىمسىز، چاكنى ھەم قابىلىيەتسىز. شا شەيخ بىر روجەك ئەينىكىنى چېقىپ قويغانلىقى ئۈچۈن جازالىنىدۇ. ئۇ ئەسلى خىسلەتدار قەسىردىكى پەردە قايرىغۇچ سەركەردە ئىدى. خان ئانىنىڭ پىرونۇس شاپتۇلى بەزمىسىدە ئېھتىياتسىزلىقتىن شاھ-نە روجەك ئەينىكىنى چېقىپ قويدۇ، شۇنىڭ بىلەن بۈيۈك پادىشاھ ئۇنى سېھىرلىۋېتىدۇ. ھېلىمۇ ياخشى يالاڭ ئاياغ ئەۋلە-يا ئارىغا كىرىپ شا شەيخنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇۋالىدۇ، ئۇ يەنىلا سەكسەن قامچا يەپ، ليۇشاخى دەرياسىغا پالىنىدۇ.

ئۇلار سۇن ۋۇكۇڭغا تېخىمۇ شەپقەتسىزلىك قىلىدۇ. ئۇنى ئالۋاستىلارنى بويىسۇندۇرىدىغان تۈۋرۈككە باغلاپ قويۇپ قىلىچ ئۇرىدۇ، پالتا بىلەن چاپىدۇ، نەيزە تىقىدۇ، كۆيدۈرىدۇ. ھەتتا

كەۋلىيا پېشۋانىڭ ئوچىقىدا 49 كۈن ئوتقا سالبدۇ. ئاخىر، ساكيامۇنى ۋۇجىشەن تېغىغا باستۇرۇپ قويدۇ. ئۇ تۆمۈر ساقا يەپ، مىس شەرىپتى ئىچىپ، تاغ ئاستىدا بەش يۈز يىل بېسىد-لىپ ياتىدۇ.

ئۇلار رەھىمسىز بولۇپلا قالماي، بەلكى يۈزسىز ھەم ھىي-لىگەر. ئۇلار سۈن ۋۇكۇڭغا يالغان ئەمەل بېرىپ، ئۇنى ئاتلارغا قارايدىغان «مىراخور» قىلىپ قويدۇ. كېيىن پىرونۇس شاپ-تۈلى بېغىغا قارىتىدۇ. ئالدىنغانلىقىنى بىلگەن سۈن ۋۇكۇڭ ئەرشىنى مالمان قىلىدۇ. ئۇلار شۇندىلا سۈن ۋۇكۇڭنىڭ تەلد-پىنى بەجا كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭغا «پەلەك تەڭدىشى كەۋلىيا ئەزەم» دېگەن نامنى بېرىدۇ.

قابىلىيەتسىز ۋايىچىراۋانا، قۇرۇق ھەيۋىسى بار زور ئەۋلە-يا، قېرى مەككار تارىق چولپان بوۋاي... قاتارلىقلارنىڭ ھەممە-سى يازغۇچى مەسخىرە قىلىدىغان ئويىپىكتقا ئايلىنىدۇ. «غەربكە ساياھەت» ناملىق بۇ ئەسەرگە سىڭدۈرۈلگەن شان-شەرەپ نۇرى سۈن ۋۇكۇڭغا ئوخشاش ئەپسانىۋى قەھرىد-ماننىڭ ۋۇجۇدىدا چاقنايدۇ. ئىلگىرىكى نوم ئېلىشقا دائىر ئەن-ئەنۋى ھېكايىلەردە سۈن ۋۇكۇڭ بۇددانىڭ جازاسىغا ئۇچرىماس-تا، قابىلىيەتتە تەڭدىشى يوق، ھەممە يەردە ئەسكىلىك قىلىپ يۈرۈيدىغان مەخلۇق ئىدى.

«غەربكە ساياھەت» تە، ئۇ سەبىي، باتۇر ھەم زېرەك، شوخ ئۆسمۈر ئوبرازى بىلەن مەيدانغا چىقىدۇ. ئۇ «پاراغەتلىك خۇا-گوشەن تېغىنىڭ سۇ پەردىلىك غارى» نى تېپىپ، مايمۇنلار تەرد-پىدىن ھۆر جامال مايمۇن پادىشاھ بولىدۇ. ئۇ ئۆزى خان، ئۆزى بەگ بولۇپ ياشاشتىن قانائەت ھاسىل قىلماي «قېرىماسلىقنىڭ ئامالىنى ئۆگىنىپ، ئەزرائىلنىڭ ئازابى» دىن قۇتۇلۇشنى ئويلا-پ، ئۆزى يالغۇز «جاھان كېزىپ دۇنيانىڭ چېتى» گە بارىدۇ. ئەرش ئوردىسىدىكى قاتتىق دەرىجە تەرتىپىگە قارشى تۇ-

رۇش، ئۆزىنىڭ كىشىلىك غۇرۇرىنى قوغداش ئۈچۈن، سۇن ۋۇكۇڭ ئەرشىنى مالىمان قىلىۋېتىدۇ، «توققۇز نۇرلۇق يۇلتۇز ئىشىك - دېرىزىلىرىنى ئېتىۋالىدۇ، تۆت ئەرش پادىشاھى ئىز - تىزسىز يوقاپ كېتىدۇ». سەلتەنەتلىك ھەم سۈرلۈك ساماۋى ئوردىنىڭ سۇن ۋۇكۇڭ ئەبجىقىنى چىقىرىۋېتىدۇ. ھۆرمەتكە سازاۋەر يۈرۈن سۇلتان قورققىنىدىن چارسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالىدۇ. ئۇنى كۆرۈپ تۈمەن ئەرش لەشكەرلىرى لاغىلداپ تىت - رەپ كېتىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭنىڭ نەزىرىدە نە نوپۇز، نە يۇقىرى - تۆۋەنلىك بولمايدۇ. ئۇ تۇنجى قېتىم تارىق چولپان بىلەن سۈر - لۈك پۇشتىپەلەك سارىيىغا بارغان چاغدا، «تەزىم بەجا كەلتۈرمەي بىر چەتتە مەيدىسىنى كېرىپ» تۇرىدۇ. ئەتراپتىكى ئەۋلىيالار ئۇنىڭغا «يۈرۈن سۇلتانغا ھەشقاللا دېگىن» دەپ توۋلىغاندا، ئۇ «غەزەل ئوقۇش بىلەن چەكلىنىدۇ».

سۇن ۋۇكۇڭ ئەرشىنى مالىمان قىلغاندىن كېيىن، يۈرۈن سۇلتان ساكيامۇنى تەكلىپ قىلىدۇ. ساكيامۇنى سۇن ۋۇ - كۇڭنى سوراق قىلىدۇ، سۇن ۋۇكۇڭ قىلچە تەپ تارتماي: «مەن زېمىندىن يارالغان خىسەتلىك ئەۋلىيا، خۇاگوشەندىكى قېرى مايۇنمەن... خۇاگوشەن پۇشتىپەلەك ئوردىسىدىنمۇ قەدىم جاي، تارىختا ئۆتكەن پادىشاھلارغا پادىشاھلىق باشقىلاردىن قال - غان. كۈچلۈكلەر ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغان بۇ زاماندا پادىشاھ - لىقىنى ماڭا ئۆتىنىپ بېرىش كېرەك، باشقىلارنى بېسىپ چۈ - شۈش پەقەت باتۇرلارنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئۇ ھۆكۈمرانلارنى كۆزگە ئىلمايدۇ، ھەتتا ۋارقىراپ تۇ - رۇپ: «پادىشاھلىقتا نۆۋەتلىشىپ ئولتۇرمىز، كېلەر يىلى ئەرش ئوردىسىغا مەن خوجايىن بولىمەن» دەيدۇ. بىز مۇشۇ گەپتىن بىر غەيۇر ئىسيانكار قەھرىماننىڭ ئوبرازىنى كۆرەلەي - مىز.

كېيىن بېشىغا ئەپسۇن چەمبىرىكى كىيىلىپ قالغان بول -

سىمۇ، سۇن ۋۇكۇڭ يەنىلا ئۆزىنىڭ «ئەسلىي ئەقىدىسى» نى ساقلاپ قالدۇ. ئۇ شۈەنزاڭنى «يارماس»، ساكيامۇنىنى «ئال-ۋاستىنىڭ جىيەنى»، ئەجدىھا پادىشاھنى «مۇڭگۈزلۈك ساراڭ قۇرت»، قاسراقلىق لاي يېگەك» دەپ مەسخىرە قىلىدۇ. پەدەر-بۇزىرۇكۋارلارنى چاقچاق ئويىكتىغا ئايلاندۇرۇۋالىدۇ. بۇ خىل شۆھرەت ئېڭى سۇن ۋۇكۇڭنىڭ گۈزەل خىسلىتىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

سۇن ۋۇكۇڭ ھاكاۋۇر بولسىمۇ، لېكىن نوم ئەكېلىش سەپىرىدە «ئالتۇن توقىلىق دىلىپسەن گۈزىسىنى ئوينىتىپ، خېيىمخەتەرگە تولغان مۈشكۈل سەپەرنى ئاسان قىلىدۇ». ئۇ يول بويى جىن - ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ، نوم ئەكېلىشتە ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدۇ. يازغۇچى بۇ يەردە ئۆزىنىڭ تالانتلىقلار نۇقتىئىنەزىرىنى ئوتتۇرىغا قويدۇ. مىڭ سۇلالىسىنىڭ ئوتتۇرا دەۋرىدە ھۆكۈم سۈرگەن قالايمىقانچىلىق ۋە بىر تۈركۈم ناكەس-لەر دەۋر سۈرگەن ۋەزىيەتتە زادى كىم ھەقىقىي نىجاتكار؟ ئەرش ئوردىسىدىكى خۇشامەتچى ئەمەلدارلار، مەسىلەن: ساختا رەھىمدىللىكنىڭ ئۈلگىسى بولغان تارىق چولپانمۇ ياكى باشقىد-لارغا ھەيۋە كۆرسىتىدىغان ۋايجىراۋانامۇ؟ مۇشۇ مەسىلە ھەققىد-دە يازغۇچىنىڭ كۆڭلىدە ئەنئەنىۋى ئىدىيە ئاسارىتىگە چىرمىد-لىپ قالمىغان ھەم يۇقىرى ئىقتىدارغا ئىگە بولغان سۇن ۋۇ-كۇڭغا ئوخشاش تالانت ئىگىلىرىلا ھەقىقىي قەھرىمان، دېگەن ئۇقۇم بار. ئەمەلىيەتتە يازغۇچى سۇن ۋۇكۇڭدىن ئىبارەت بۇ ئوبرازدىن پايدىلىنىپ، دەۋرنىڭ ئىللەتلەرنى داۋالايدىغان بىر رېتسىپنى جىددىي ئىدىيە سۈپىتىدە ئەپسانىۋى تۇس ئالغان بۇ بۈيۈك ئەدەبىي ئەسەرگە سىڭدۈرگەن.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ بىزنىڭ ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلد-شىمىزغا ئەرزيدىغان يەنە بىر تەرىپى شۇكى، كىتابتا ئىنسان ماھىيىتىگە ئىلتىجا قىلىنغان، مىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى مۇتە-

پەككۈر لى جى ئۆزىنىڭ «براھمانەمە» دېگەن ئەسىرىدە ھۆكۈ-
مەت تەرەپنىڭ ئىدىيە ياقىتىن چىرتىشىگە ئۇچرىمىغان ساددا
ھەم سەمىمىي روھىي ھالەتنى تەرىپلەپ، ئىنساندا ئەركىن يا-
شايدىغان تۇغما خاراكتېر بولۇشى كېرەك دەيدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ
بىلەن تەڭ ئاپىرىدە بولغان شۆھرەت گۈزەللىكى دەل «سەبىي
قەلب» نىڭ ئىنكاسى، بۇ ئەمەلىيەتتە، مىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە
يېڭىدىن گۈللەنگەن شەھەر ئاھالىلىرى قاتلىمىنىڭ ئىللەت ئى-
دىئولوگىيىسى ۋە كىشىلىك ھاياتقا بولغان يېڭىچە قاراش.
رېئاللىقنى مازاقلاش ۋە تەنقىدلەشتىن باشقا، «غەربكە سا-
ياھەت» نوم ئالغىلى غەربىي دىيارغا بېرىش جەريانىدىكى مۈشكۈ-
لاتلاردىن پايدىلىنىپ، ئىنسانلارنىڭ ئېتىقاد، ئىرادە ۋە قەلبىگە
قىلىنغان رىقابەت ۋە ئۇنىڭغا جەڭ ئېلان قىلىشقا ئوقۇلغان
مەدھىيە ناخشىسىنى ياراتتى. نوم ئالغىلى ماڭغان تۆتەيلەننىڭ
ئىچىدە، سەنزىڭ رەھىمدىل ھەم ئاجىز، سۇن ۋۇكۇڭ ماھارىتى
ئۈستۈن، جۇباجيې نەپسانىيەتچى، شا شەيخ ياۋاش ھەم سادىق.
ئۇلارنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى ئوخشىمايدۇ، سالاھىيىتى ئاسمان -
زېمىن پەرقلىنىدۇ، بىر - بىرىنىڭ بېشىنى سىلايدۇ، ئوتتۇردە-
سىدا زىددىيەتلەرمۇ ساماندەك كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ نوم
ئالغىلى بارىدىغان ئىشى سۇغا چىلىشىپ قالغىلى تاس - ماس
قالدۇ. ئوقۇرمەنلەر بۇ چاغدا ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كېتىدۇ،
ھىيلىگەر پاسىق سۆڭەك ئالۋاستى تاڭ سېڭىنىڭ رەھىمدىللىك-
دىن پايدىلىنىپ نەچچە قېتىم ئۇنىڭ ئىشەنچىگە ئىگە بولۇۋالدى-
دۇ، لېكىن ئۇ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ نۇر چاقناپ تۇرىدىغان كۈزلى-
رىدىن قۇتۇلالمايدۇ، سۇن ۋۇكۇڭ ئۇنى كۆرگەن ھامان «گۈر-
زىسى بىلەن ئۇرىدۇ». ئەمما، ھېلىقى مەخلۇق جەسەت پارچىلا-
ش ھىيلىسىنى قوللىنىپ، تاڭ سېڭىنى ئازدۇرۇشقا ئۇرۇنىدۇ.
جۇباجيې بولسا ئارىغا سوغۇقچىلىق سېلىپ: «ئاغام بىگۇناھ
ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇننى ئو-

قۇشلىرىدىن قورقۇپ، قەستەنگە سېھىر ئىشلىتىپ، تاماقنى بۇ نەرسىلەرگە ئايلاندۇرۇۋەتتى، ئۇ كۆزلىرىنى باغلاۋاتىدۇ» دەيدۇ. تاڭ سېڭ سېڭ جۇبايىنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ، چەمبىرەك چىڭىتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇيدۇ، بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بۇ توپنىڭ ئارىسىدا زىددىيەت تولا، ئاخىر تاڭ سېڭ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ سۇن ۋۇكۇڭنى شاگىرتلىقتىن بوشىتىدۇ. سۇن دەرۋىش «كۆزلىرىنى ياشلاپ، دەردىنى يۇتۇشقا مەجبۇر بولىدۇ».

لېكىن، بۇ توپ بۆلۈنۈپ كەتكەن چاغدا، ئۇلارنىڭ بېشىغا تۆپە - تۆپىلەپ پاراكەندىچىلىك كېلىدۇ، سەزىلگىنى قاراڭغۇ ئورمانلىقتا ئالۋاستىلار تۇتۇۋالىدۇ، جۇبايى ئالۋاستىلارغا تەڭ كېلەلمەي، سۇن ۋۇكۇڭنى جەڭگە تەكلىپ قىلىپ خۇاگوشەنگە بارىدۇ. جۇبايى قىزىقتۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ سۇن ۋۇكۇڭنى نىيىتىدىن ياندۇرىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ ئالۋاستىلارنى پەم بىلەن يېڭىدۇ. نوم ئالغىلى بېرىش يولىدا ئويىپىكتىپ مۇشكۈل-لەردىن باشقا، نوم ئالغىلى بارغانلارنىڭ قەلبىنى چىرمىۋالغان ئىللەتلەردىن غالىب كېلىشكە توغرا كېلىدۇ. ئۆز ئارا ئىشىنىش ۋە سەمىمىي ھەمكارلىق بولغاندىلا مەقسەتكە يەتكىلى بولىدۇ. تاڭ سېڭچۇ؟ ئالۋاستىلار ئۇنىڭ گۆشىنى يېمەكچى بولىدۇ، بۇنىڭدىن باشقا ئۇ شەھۋەت ئۇچقۇنلىرىنىڭ ئازدۇرۇشىغا دۇچ كېلىدۇ، چاشقان ئالۋاستى ئۇنى ئۆزى بىلەن تويلىشىشقا قىستايدۇ، ئاياللار دۆلىتىنىڭ پادىشاھى ئۇنى نازۇ كەرەشمە بىلەن ئېلىپ قېلىش قەستىدە بولىدۇ. ئۇلار تاڭ سېڭنىڭ ئېتىقادى بىلەن روھىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولىدۇ، ئۇلار ئېرىشمەكچى بولغان نەرسىمۇ دەل مۇشۇ ئىدى. يازغۇچى مۇشۇ ئارقىلىق غايە ۋە ئېتىقادقا بولغان كۈچلۈك ئىنتىلىش يەنى ھاياتنىڭ پىشىپ يېتىلىشى، ئەڭ ئاخىرىدا ھاياتنىڭ شانۇ شەۋ-كەتلىك پەللىسىگە يېتىشىنى ئىپادىلەمەكچى بولغان. بىراق، بۇ

خىل روھنىڭ ئەڭ يۇقىرى چوققىسىغا يېتىش تەبئىي ياۋايىلىق-
نى جارى قىلدۇرۇشتىن قانچىلىك تەس - ھە!

يۇقىرىدا بىز «غەربكە ساياھەت» ناملىق بۇ ئەسەرنىڭ ئىدى-
يىۋى مەزمۇنىنىڭ موللۇقى ھەم چوڭقۇرلۇقى توغرىسىدا توخ-
تالدۇق. بىر بەدىئىي ئەسەرنىڭ ئالاھىدە بەدىئىي سېھرىي كۈچ-
كە ئىگە بولالىشىدىكى ئاساسىي سەۋەب شۇ يەردىكى، مەزكۇر
ئەسەر ئەۋلادمۇ ئەۋلاد كىشىلەرنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ سېھرىي كۈچى توغرىسىدا توختى-
لىشقا توغرا كەلسە، ئالدى بىلەن ئالاھىدە يارىتىلغان پېرسوناژ-
لار ئۈستىدە توختىلىش كېرەك. «غەربكە ساياھەت» جىن -
ئالۋاستىلار تەسۋىرلەنگەن ئەسەر. ئەسەردە تالاي جىن - ئالۋاس-
تىلار مەيدانغا چىقىدۇ. مەزكۇر ئەسەردە رېئال تۇرمۇشقا نىسبە-
تەن چوڭقۇر ئىستىئارە قىلىنغان بولغاچقا، بۇ ئالۋاستىلارنىڭ
ۋۇجۇدىدا ئادەملەرگە خاس پەزىلەت بار. ئەمەلىيەتتە، ھايۋانىي،
ئادىمىي ۋە ئىلاھىي ئامىللارنىڭ بىرلىشىپ كېتىشى ئوبراز
يارىتىشنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكى.

باش قەھرىمان سۈن دانىشنى ئالايلى، ئۇنىڭ ئاغزى ئۇچ-
لۇق، مەڭزى ئىچىگە كىرىپ كەتكەن، قوغى قىزىل، ئۇزۇن
قۇيرۇقلۇق، ئىچ مايماق، ئىغاڭلاپ ماڭىدۇ. ئۇ چاققان، جىم
تۇرالمىدۇ، دەل - دەرەخلەرگە يامشىپ چىقىپ مېۋىلەرنى
ئۇزۇپ يەيدۇ. ئۇ خان ئانىنىڭ شاپتۇللىرىنى ئوغرىلىقچە يەپ،
بويى بارماقچىلىك كېلىدىغان پاپىغا ئايلىنىپ شاختا ئۇخلايدۇ،
ئۇ ئەۋلىيا پېشۋانىڭ قاپاقلىرىدىكى ئىسكىر - نايىپلىرىنى «گويا
پۇرچاق قومىچىنى يېگەن پەدىدە يەيدۇ»، خەتەرلىك پەيتلەردە
ياۋ بىلەن ئېلىشقان چاغدىمۇ، ئۇ مايمۇنغا خاس مىجەزىنى، پەم-
پاراستىنى ھەم سالاپىتىنى ئۆزگەرتىمەيدۇ.

سۈن دانىش ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پادىشاھ، كۈمۈش مۇڭ-
گۈزلۈك پادىشاھ بىلەن ئېلىشقاندا، ئېلىشىشقا ئويۇن ئورنىدا

مۇئامىلە قىلىپ، ئارقا - ئارقىدىن ئاجايىپ ئاماللارنى ئويلاپ تاپىدۇ. «سۇن ۋۇكۇڭ ئالتۇن توقمىلىق دىلىپسەن گۈرزىسىنى كۆتۈرۈشىگە، ھېلىقى ئالۋاستى پۇتلىشىپ يىقىلىپ كېتەدۇ». سۇن ۋۇكۇڭ ئۇ ئالۋاستىغا «شاكىچىك دەرۋىش مېنىڭدەك كاتتا دەرۋىشنى كۆرۈپ، ئىززەت - ئېكرام بىلەن يىقىلىپ بەردى» دەپ مازاق قىلىدۇ. بۇ كۆرۈنۈشتىن ئوقۇرمەنلەر ئۇنىڭ دانىشمەنلىكىگە قايىل بولماي تۇرالمىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ يۇقىرى ماھارەت ئارقىلىق ھىيلە ئىشلىتىپ، ئالۋاستىلارنىڭ خاسىيەتلىك قىزىل ئالتۇن قاپىقى بىلەن قوي مېيىدا مايلىغان قاشتېشى كوزىسىنى ئالداپ ئېلىۋالماقچى بولىدۇ. لېكىن، ئۇ قىزىل ئالتۇن قاپاق بىلەن قوي مېيىدا مايلىغان قاشتېشى كوزىنى «كۈچ سەرپ قىلماي ئېلىۋېلىپ»، «نامىنى بۇلغاشنى خالىمايدۇ» - دە، ئەپچىل چارە ئويلاپ، يالغان قاپاقتىن بىرنى ھازىرلايدۇ. بۇ قاپاققا ئەرشىنى قاچىلىغىلى بولىدىغانلىقىنى دەپ، ئىككى كىچىك ئالۋاستىنى ئالدايدۇ، نەتىجىدە ھەقىقىي قاپاققا ئېرىشىدۇ. بىز بۇ يەردە سۇن ۋۇكۇڭنىڭ چېچەنلىكىگە ئايرىن ئوقۇماي تۇرالمىمىز.

سۇن ۋۇكۇڭ سىياقىنى ئۆزگەرتىپ ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پادشاھ بىلەن كۈمۈش مۇڭگۈزلۈك پادشاھنىڭ ئانىسى قىياپىتىگە كىرىۋالىدۇ، ئۇ ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئوغۇللىرى بىلەن كۆرۈشكەن چاغدا قىزىل قوڭى كۆرۈنۈپ قالىدۇ، جۇباچىي سۇن ۋۇكۇڭنى «قوڭى» دىن تونۇۋالىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭنىڭ مايمۇنلارغا خاس قىياپىتىنى يوشۇرۇپ كەتكىلى بولمايدۇ!

سۇن ۋۇكۇڭ ئالۋاستىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغاندىن كېيىن، سۇن دەرۋىشكە ئۆزگىرىپ ئالۋاستىلارنىڭ خاسىيەتلىك نەرسىلىرىنى يەنە بىر قېتىم ئالداپ ئېلىۋېلىپ، ئۇلارغا ئىغۋا - گەرچىلىك قىلىدۇ. ئۇ قارىتىپ قويۇپ يالغان قاپاقنى راست قاپاققا ئايرىۋاشلايدۇ، يەنە راست - يالغاندىن ئۆزىنىڭ قاپىقى

ئەركەك قاپاق، ئالۋاستىنىڭ قاپقىنى چىشى قاپاق دەيدۇ. ئالۋاستى «بۇ قاپاقمۇ ئەركىكىدىن قورقىدۇ! چىشى قاپاق ئەركەك قاپقىنى كۆرسە، ئەركەك قاپقىنى قاچىلاشقا قانداق پېتىنىدۇ!» دەپ سۇن ۋۇكۇڭغا ئەخمەق بولىدۇ. مانا بۇ يەرگە كەلگەندە ھەرقانداق بىر ئادەم كۈلمەي تۇرالمىدۇ. مۇشۇنداق خەتەرلىك ھەم ئۆزگىرىشچان ۋەزىيەتكە قويۇق يۇمۇرىستىك تۈس سىڭدۈرۈش پەقەت سۇن دانىشىنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ. ئەمما، سۇن دانىش پەقەتلا بىر مايمۇن بولماستىن، ئۇ ئۆزگىرەلەيدۇ، ماھارەتلىك، كارامىتى تەڭداشسىز. ئوقۇرمەنلەر سۇن ۋۇكۇڭغا ئوخشاش مۇشۇنداق بىر ئوبرازدىن زوقلىنىدۇ. ئېتىپ تۇرۇپ ھەيران قالىدۇ، تۇرۇپ تېلىقپ - تېلىقپ كۈلۈپ كېتىدۇ. ئەڭ مۇھىمى، ئۇ ئادەملەرگە خاس مەجەزگە ۋە ئىدىيەۋى ھېسسىياتقا ئىگە. ئۇ خالىس، ھەققانىي، ئاكتىپ ھەم ئۈمىدۋار، قارشىلىق قىلىشقا باتۇر. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ يەنىلا ئاجىز تەرەپلىرى بار. مەسىلەن، ئۇ ھاكاۋۇر، ئۆزىنى كۆرسەتەنمەسلىككە ئامراق، ئالدىراغۇ. جۇباچىي ئۇنىڭ مۇشۇنداق يېتەر-سىزلىكلىرىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنى دەيدەيگە سالىدۇ. جۇباچىي ئالۋاستىنىڭ ئاۋازىنى دوراپ «سۇن دەرۋىشىمكەن؟ ماڭا تېگىش قىلىشقا جۈرئەت قىپتىمۇ؟ ناۋادا ئۇ كەلسە تېرىسىنى شىلمەن، يېيىنى قىرقيمەن، ئۈستىخىنى غاجلايمەن، يۈرىكىنى يەيمەن» دەيدۇ. بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان سۇن ۋۇكۇڭ «تېرىكىمىدىن مەڭزىلىرىنى قاشلاپ چىچاڭشىپ كېتىدۇ». شۇنىڭ بىلەن ئۇستازنى قۇتقۇزۇشقا ماقۇل بولىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ۋۇجۇ-دېدا يەنىلا ئازدۇر - كۆپتۈر «ماڭا بىر كۈن ئۇستاز بولغان كىشى مېنىڭ مەڭگۈلۈك ئاتام» دەيدىغان ئەخلاق قارىشى ساقلانغان. بۇنىڭدىن ئاپتورنىڭ سۇن ۋۇكۇڭنى بىر ئادەم سۈپىتىدە تەسۋىرلىگەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

خۇددى «دونكخوت» رومانىدىكى دونكخوت بىلەن ئۇنىڭ

سادىق خىزمەتكارى سانچۇغا ئوخشاش سۈن ۋۇكۇڭ بىلەن جۇ-
باچىيىمۇ قوشكېزەكتەك بىر - بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ. جۇباچىيى
ئەبجەش ئەۋلىيالارنىڭ ئەڭ ئەبجەش ئەۋلىياسى. ئۇ شەھۋانىي-
لىقى، ئىنسانلاردا بولىدىغان تۈرلۈك ئاجىزلىقلارنى ئۆزىگە
سىڭدۈرۈۋالغان ئەۋلىيا. ئۇ ئەسلىدە ئەرشتىكى پەلەك سىپىدا-
رى، يەتتە يۇلتۇز بىلەن ياردەمچى ئىككى يۇلتۇزدىن تەركىب
تاپقان توققۇز يۇلتۇزنىڭ پىرى بولغان، ئۇنىڭ ئەۋلىيالار دۆلى-
تىدە تۇتقان ئورنى ناھايىتى يۇقىرى بولغان.

يازغۇچى چاقچاق قىلغان ئۇسلۇبتا ئۇنى چوشقا قوتىنىغا
بەند قىلىپ قويدۇ، شۇڭا ئۇنىڭ سىرتقى قىياپىتى تۇمشۇقى
ئۇزۇن، قۇلقى يوغان، كالامپاي، ھەرىكىتى سۇس قاتارلىق
ئالامەتلەرگە ئىگە. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئاچ كۆز، ئۇيقۇغا ئام-
راق، ھۇرۇن، ئۈنىدىكى بۇ ئالاھىدىلىكلەر چوشقىنىڭ ئالاھى-
دىلىكىگە ئوخشايدۇ.

ئەمما، جۇباچىيى ئادەتتىكى چوشقا ئەمەس. ئۇ ئوتتۇز ئالتە
خىل ئۆزگىرەلەيدىغان، بوران مىسالى، بۇلۇت ئارا جاھان كې-
زىپ يۈرۈشتەك كارامەتكە ئىگە، بەش مىڭ تۆت يۈز سەككىز
جىڭ ئېغىرلىقتىكى توققۇز چىشلىق تىرنا كۆتۈرۈپ يۈرۈيدى-
غان، نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىدە سۈن ۋۇكۇڭنىڭ ياراملىق
ياردەمچىسى بولغان چوشقا ئىدى.

جۇباچىيى دۆت، ئاچ كۆز، شەھۋەتپەرەس، ھۇرۇن. بۇ
ئىللەتلەر ئادەملەرگە مەنسۇپ. ئۇ ئەرشتە چاڭئېغا چاقچاق قى-
لىپ قويۇپ، يەر يۈزىگە پالانغان. تۆتتە پەرز قىلىنغان جۇباچى-
يىنىڭ ئىپادىسىگە كىشىلەر ئارتۇق بىرىنمە دىيەلمەيدۇ. ئۇ
ئاياللارنىڭ ئېسىلزاڭلىكى ھەققىدىكى گەپلەرنى ئاڭلاپ «ئىچى-
نى بىر نەرسە تاتىلغاندەك بولۇپ، خۇددى يىڭنە ئۈستىدە
ئولتۇرۇۋالغاندەك سەۋرىسىزلىنىپ ئولتۇرالمى قالىدۇ». ئۇ
يەنە «ئۈستازىنىڭ قولىدىن ئىش كەلمەيدۇ، گەپنى ئوچۇق

قىلماي» دەپ تاڭ سېڭىدىن ئاغرىنىدۇ. ئۆزىنى خۇپسەن تۇتۇپ «ئۇزاق پىلاندىن گەپ ئاچىدۇ». ئۇ يەنە «ھەممىسىنىڭ شۇنداق قىلغۇسى بار تۇرۇقلۇق مېنى شەرمەندە قىلىدۇ» دەيدۇ. جۇباجيې ئەخمەق قىلىنىش داۋامىدا كۈلكىلىك ئويۇن ئويى-نايدۇ، ھەتتا ئۈچ قىزنىڭ ھەممىسىنى ئۆزى ئالماقچى بولىدۇ. «ئاپا، تالاش - تارتىشتىن ئەنسىرىسىلە، ئۇ ئۇچلا قىزلىرىنى ماڭا بەرسىلە، بۇنىڭدا جېدەلمۇ چىقمايدۇ، ئائىلە يوسۇنمۇ بۇزۇلمايدۇ.» دەيدۇ. قاپ يۈرەك جۇباجيې ئاخىرى «دەرەخكە باغلىنىپ ئازابلىنىش» تەك ئاقىۋەتكە قالىدۇ. ئەمەلىيەتتە، سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن جۇباجيېنىڭ سېلىشتۇرۇلمىسى، ئوم ئالغىلى بېرىش داۋامىدىكى ئۇزاق سەپەرگە تۈگىمەس قىزىقچىلىقلارنى ئاتا قىلىدۇ. جۇباجيې يېمەك، ئۇيقۇ، مال - دۇنيا ۋە شەھۋەتپەرەسلىكتىن پەرھىز قىلىنغان. ئۇ كۆزىگە ئۇيقۇ ئىلىنغان ھامان دۇنيادىكى ھەممە ئىشنى ئۇنتۇپ-دۇ. ئالدىغا تائام كەلسە، ئوخشىغان - ئوخشىمىغانلىقى بىلەن كارى يوق، كالىدەك يالماپ يۈتىدۇ. بىر نامرات دەرۋىش، «دۇنيانى دوست تۇتمايدىغان» بىر راھىب سۈپىتىدىكى جۇباجيې ئامال بار يوشۇرۇن پۇل يىغىدۇ، تۆت مىسقال ئالتە پۇڭ كۈمۈشنى بىر قىلىپ قورسىقىغا تىقمۇالىدۇ. بۇ مەنزىرە سۇن ۋۇكۇڭنىڭ خالسانلىقى بىلەن روشەن سېلىشتۇرما شەكىلدە-دۈرگەن. ئېلىشقان مەزگىلدە، جۇباجيې كۆكرەك كېرىپ مەيدانغا چۈشۈشكە پېتىنالمىدۇ، تۆھپىنى باشقىلارنىڭ ئېلىپ كېتىشىدىن قورقىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ ئالۋاستىنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، جۇباجيې تىرىنىسىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئۆزىنى تۆھپىكار قىلىپ كۆرسىتىپ تۇرۇۋالىدۇ. ئۇ ھەمىشە مۇشۇنداق قىلىدۇ. پاسىق سۆڭەك ئالۋاستىغا ئۈچ قېتىم زەربە بېرىشتە، جۇباجيې نەچچە نۆۋەت شۇم ئېغىزلىق قىلىپ، ئۇستا-زىغا چەمبىرەك چىڭتىش ئەپسۇنىنى ئوقۇتۇپ، سۇن ۋۇكۇڭنى

داغدا قويدۇ، ھەتتا ئۇستاز سۇن ۋۇكۇڭنى ھەيدىۋېتىدۇ. ئال-
ۋاستى يوقىتىلمىغاچقا، سۇن ۋۇكۇڭ كېتىشكە ئۇنىمايدۇ. جۇ-
باجيې ھىممەتسىزلىك قىلىپ، بىرنەچچە قۇر ئەسكى - نۇسكى
كىيىم - كېچەكنى تەقسىم قىلىپ، ئاندىن كېتىمىز دەپ سۇن
ۋۇكۇڭنى ھاقارەتلەيدۇ.

يازغۇچى «دۆت چوشقا» ئالاھىدىلىكىنى تۇتۇپ جۇباجيېنى
ياراتقان. ئۆزگىرىشنى ئالساق، سۇن ۋۇكۇڭ ھەسەل ھەرىس-
گە، كېيىنەككە، چىرايلىق قىزغا ئۆزگىرەلەيدۇ. جۇباجيې
بولسا كېلەڭسىز نەرسىلەرگە ئۆزگىرەلەيدۇ. مەسىلەن، يوغان
دەرەخ، توپا دۆۋىسى، قورام تاش، قېرى تۈگە، ھەتتا سېرىق
كېسەل تەككەن خام سېمىز راھىب قاتارلىقلارغا؛ تۆت - بەش
دورەم ئۇيان - بۇيان ئىغاڭلاپ باشقا نەرسىنىڭ سىياقىغا كىرە-
لەيدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى، خام سېمىز تېنى ۋە كالامپاي
خاراكتېرىگە ناھايىتى ماس كەلگەن.
شۇنداقتىمۇ، جۇباجيې سۇن ۋۇكۇڭنىڭ كەم بولسا بولماي-
دىغان ھەمكارى.

سۇن ۋۇكۇڭ ئۇستازىدىن ئايرىلىپ خۇاگوشەنگە كەلگەندە،
جۇباجيې ئۇنى دەيدىگە سېلىپ ياندۇرۇپ ئەكېلىدۇ. سۇن ۋۇ-
كۇڭ ئۇلار بىلەن بىللە نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىنى قايتىدىن
باشلايدۇ. ئۇستاز ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى دولقۇنلۇق تۇڭتىيەنخې
دەرياسىغا كېلىپ، دەريا سۈيىنىڭ تېپىز ياكى چوڭقۇرلۇقىنى
بىلەلمەي تېڭىرقاپ تۇرۇپ قالىدۇ. بۇ چاغدا زېرەك سۇن ۋۇ-
كۇڭنىڭ كاللىسىغىمۇ بىرەر ئامال كەلمەيدۇ. جۇباجيې دەرياغا
تاشنى ئېتىپ دەريا سۈيىنىڭ تېپىز ياكى چوڭقۇرلۇقىنى سىناي-
دۇ. ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىش جەريانىدا، جۇباجيې سۇن
ۋۇكۇڭ بىلەن ماسلىشىشقا كېلىدۇ، سۇن ۋۇكۇڭ جۇباجيېنى
تۇرۇپ - تۇرۇپلا ئەخمەق قىلىدۇ، ئۇنى تۇرۇپ قىزغا، تۇرۇپ
سوۋغا - سالامغا ئۆزگىرىشكە بۇيرۇيدۇ، جۇباجيې باغلاقتا،

قاسقانغا چۈشۈپ قالدۇ، ھەتتا توغرىلىپ كېتىش خەۋىپىگە دۇچ كېلىدۇ. ئالتۇن مۇڭگۈزلۈك پادىشاھ بىلەن كۈمۈش مۇڭگۈز- لۈك پادىشاھ ھۈزۈرىدا جۇبايى سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ھەقىقىي قىياپىتىنى بىلىپ قالدۇ، مۇشۇنداق خەتەرلىك ئېلىشىشتا سۇن ۋۇكۇڭ جۇبايىنى مازاق قىلىشنى ئۇنتۇپ قالمايدۇ: « تاڭ سېڭنىڭ گۆشىنى يېمەيمەن، ئاڭلىسام جۇبايىنىڭ قۇلد- قى تاتلىقمىش، شۇڭا جۇبايىنىڭ قۇلقىنى پىشۇرۇپ شارابقا زاكۇسكا قىلىپ يېگۈم كېلىۋاتىدۇ». بۇ گەپنى ئاڭلاپ قورقۇپ كەتكەن جۇبايى « ھوي ناكەس! سەن ئەسلى قۇلقىمنى يېگە- لى كەپسەن - دە! مەن بەك سەت ۋارقىراپ سالىمەن!» بۇ ئىككى پېرسوناژ بىر - بىرىگە مانا مۇشۇنداق ھەزىل قىلىپ، يول بويى قىزىقچىلىق بىلەن ماڭىدۇ.

تاڭ سېڭنىڭ شاگىرتلىرى ئىچىدە شا شەيخنىڭ ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقى يوقتەك كۆرۈنىدۇ. ئەمەلىيەتتە مۇشۇ توپ ئىچىدە، شا شەيخ مۇھىم تەڭشەش رولىنى ئويناپ كېلىۋاتقان پېر- سوناژ. ئۇ ئالۋاستىلارنى يوقىتىشتا ياخشى ھەمكار بولۇپلا قال- ماي، بەلكى سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن جۇبايىنى كېلىشتۈرۈپ، ئۇلارغا تەسەللى بېرىپ، ئوتتۇرىدىكى توقۇنۇشنى پەسەيتىدۇ. شا شەيخ ئورۇنلۇق گەپ، سالماق ئىش قىلىدۇ، ئۇنى سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن جۇبايى ئوتتۇرىسىدا سۇۋاقچىلىق قىلىدۇ دېسە بولىدۇ.

مۇشۇ توپتا تاڭ سېڭ ھەقىقەتەن « نامدا بار، ئەمەلدە يوق» رەھبەر. ئۇ رەھىمدىللىك ھەم يۇمشاقلىق قىلىپ، ھەمىشە پالاكەتلەرنىڭ يۈز بېرىشىگە سەۋەبچى بولىدۇ. لېكىن، « باشچى- سى ئاجىز، ئەگەشكۈچىلىرى كۈچلۈك» بولۇشتەك بۇنداق ھا- لەتنىڭ ئىپادىلىنىشى دەل يازغۇچىنىڭ ماھارىتىگە باغلىق. تاڭ سېڭ يارامسىز بولغانلىقتىن، ئۇنىڭ شاگىرتلىرىغا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدىغان چەكسىز زېمىن ھازىر بولغان. دەل ئۇنىڭ

ئاجىزلىقىدىن، پۈتكۈل سەپەر داۋامىدا ناھايىتى كۆپ خەۋپ - خەتەر مەيدانغا كەلگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن «غەربكە ساياھەت خاتىرىسى» نىڭ ۋەقەلىكى ئەگرى - توقاي، ئاجايىپ قىسمەتلەرگە باي، بۇ ھال تەسۋىرنىڭ ئۆزگىرىشچانلىقى بىلەن سالىمىنى ئاشۇرغان.

يېرسونازلارنىڭ ئالاھىدىلىكىنى نامايان قىلىش ئۈچۈن، «غەربكە ساياھەت» كە، يازغۇچى نۇرغۇن ئاجايىپ مۇھىت ۋە ئاجايىپ - غارايىپ ۋەقەلىكلەرنى ئورۇنلاشتۇرغان. سۇن ۋۇ - كۇڭ «ئون ئايماقنىڭ تومۇرى، ئۈچ ئاراننىڭ يۈرىكى» بولغان خۇاگوشەندە تۇغۇلىدۇ. ئۇ ئەۋلىيا تاشتىن تۆرەلمە بولىدۇ. «بىر كۈندە يېرىلىدۇ، بىر كۈندە تاش تۆرەلمە بولىدۇ. تۆرەلەمنىڭ چوڭلۇقى شارچىلىك كېلىدۇ. شامال تەڭگەن ھامان، تاش مايمۇنغا ئايلىنىدۇ». ئۇ پادىشاھلار بولمىغان ئەركىنلىك ئالىمىدە ياشايدۇ، تۇرمۇشى باياشاتچىلىقتا، ئىسسىق - سوغۇقنى كۆرمەي ئۆتىدۇ. خۇاگوشەندىن ئىبارەت بۇ شىئىرىي ھېسسىياتقا تولغان شارائىت ئارقىلىق يازغۇچى رېئال جەمئىيەتتىكى زۇلمەت ۋە پاسكىنچىلىقنى قاتتىق سۆكىدۇ.

يازغۇچى يەنە ئەرەش ئوردىسىنى، دوزاخ مەھكىمىسىنى، ئەجدىھا سارىيىنى، ھەرقىسما خەتەرلىك تاغ ۋە دولقۇنلۇق سۇ ۋە جىن - ئالۋاستىلارنى خىيالىلاشتۇرۇپ چىقىدۇ. ئەسەر سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئەرەشنى مالمان قىلىشى بىلەن باشلىنىدۇ، يازغۇچى سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئەجدىھا پادىشاھ ئوردىسىغا بۆسۈپ كىرىشكە، دوزاخ مەھكىمىسىنى قالايمىقان قىلىشقا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدۇ. ئۇ يۇرۇن سۇلتاننىڭ پۇشتىلەك ئوردىسىغا، ئىنسانلارنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك دوزاخ مەھكىمىسىگە كىرىدۇ، بۇلار سۇن ۋۇكۇڭ ئىختىيارى كىرىپ - چىقىدىغان مۇھىت. نوم ئالغىلى بېرىش يولىدىكى ئاجايىپ - غارايىپ مەنزىرىلەردىن قارا قۇيۇن تېغى، سېرىق قۇيۇن چوققىسى، قارا

ئورمان، تۇڭتېنەنخې دەرياسى قاتارلىقلارنى دېمەي تۇرايلى، ئە-
سەردە يەنە سەككىز چاقىرىم ئەتراپتا «گىياھ ئۈنمەيدىغان»
«ساۋۇت - دۇبۇلغا كىنىۋالغان بولسىمۇ، ئېرىتىپ پولات ئې-
رىتمىسى قىلىۋېتىدىغان» يالقۇنتاغ، بىر يەلپۈش بىلەن ئادەم-
نى سەكسەن تۆت تۈمەن چاقىرىم يىراقلىققا ئاپىرىۋېتىدىغان
«بانان يەلپۈگۈچ»، پۈت - قولى ۋە بەش ئەزاسى مۇكەممەل،
تۇرقى ئۈچ ياشلىق بالىنىڭ تۇرقىغا ئوخشايدىغان، بىر تال يېسە
قىرىق يەتتە مىڭ يىل ياشايدىغان «ئادەمگىياھ»، تېخىمۇ كۈل-
كىلىك يېرى شۇكى، تاڭ سېڭ بىلەن جۇباجىيىنى ھامىلىدار
قىلىپ قويغان «ئانا دەريا» سۈيى قاتارلىقلار تەسۋىرلىنىدۇ.
ئاجايىپ ئادەملەر بىلەن ئاجايىپ كۆرۈنۈشلەر گىرەلىشىپ كەت-
كەن بۇنداق تەپسىلاتلارنى ھەقىقەتەن ساناپ تۈگەتكىلى بول-
مايدۇ.

ئاپتور بىر تالاي ئالۋاستىلارنى بىر تۇرۇپ قارىسا خىيال-
دەك، بىر تۇرۇپ قارىسا راستتەك قىلىپ ياراتقان. ئۇلاردا
ئادەملەرگە خاس ئىستەك، ئادەملەرگە خاس ئىدىيىۋى ھېسسى-
يات بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ھايۋانلارغا خاس ئالاھىدىلىكىمۇ
بار. شاپتۇل چېچىكى ئالۋاستى شاپتۇل چېچىكىنى قىسىپ
ئالىدۇ، ئۇنىڭ يۈزى ھال رەڭ. ئېشەك قۇرتى ئالۋاستىنىڭ
پۇتلىرى ئامبۇرغا ئوخشاش، ئۇ ئۈچ ئاچماق ئارا ئىشلىتىدۇ،
ئىلمەك قۇيرۇقى زەھەر قويۇپ بېرىدۇ. تاڭ سېڭنى ئۆزى بىلەن
تويلىشىشقا قىستىغان ئاق چاشقان ئالۋاستى تۇۋى يوق ئۆڭكۈردە
تۇرىدۇ. قورقۇنچلۇق يۆگمەچ تور غارىدىكى ئۆمۈچۈك ئالۋاس-
تى كىندىكىدىن ساناقسىز يۇمشاق مەشۇت چىقىرىدۇ. ئۇلار
قۇرت - قوڭغۇز، ھەسەل ھەرىسى تۇتۇپ يەيدۇ. لېكىن، ئۇلار
ئادەتتىكى جانلىقلار ئەمەس. خىيالىلاشقان ئالۋاستىلار، شۇڭا
ئۇلار ئەپسانىۋىلىككە تولغان.

لېكىن، يازغۇچى ئەپسانە بىلەن دىننى تەسۋىرلىگەن چاغ-

دا، ئۇلارنىڭ ماھىيىتى بىلەن چەكلىنىپ قالمىغان. ئەپسانە، ئالۋاستى ۋە ئادەمنىڭ چەك - چېگرىسى، پەرقى مۇتلەق تۇرغۇن ئەمەس، نىسپىي، ئۆزگىرىشچان، ھەتتا بىر - بىرى بىلەن باغلانغان، ئۆزئارا بىر - بىرىگە ئايلىنالايدۇ دەپ قارىغان. ئالۋاستىلارنىڭ ئارىسىدا بەزىلەر ھايۋاندىن ئۆزگەرگەن، ئۆمۈ-چۈك ئالۋاستى، ئېشەك قۇرتى ئالۋاستى، ۋۇگۇڭ ئالۋاستى قاتارلىقلار، بەزىلىرى ئادەملەرگە ئوخشاش سەۋداسى تۈپەيلى يەر يۈزىگە چۈشۈرۈلۈپ ئالۋاستى بولۇپ كەتكەن ئەرش يۇلتۇزلىرى، بۇندىن باشقا بۇدساتۋا، ئەۋلىيا پېشۋا، شەپقەتچى، ئەۋلىيا ئۇستاز قاتارلىقلارنىڭ خىزمەتكارلىرى ۋە ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۇچۇپ كەتكەن ياكى قېپقالغان ئۇچار قاناتلار ۋە ھايۋانلار بار. «غەربكە ساياھەت» ئېلىمىز دىن تەرەققىياتىنىڭ پاراسەتلىرىنى قوبۇل قىلغان. ۋۇ چېڭئېن «سەرتتىن ئىچىگە كىرگەن ھەم ئىچىدىن سەرتقا چىققان». ئۇ ئەمەلىيەتتە دىنىي تۈسكە ئىگە ئەپسانىلەر بىلەن خىيالىي تۈسكە ئىگە رىۋايەتلەرنى يىغىدىن چاقلاپ ئاجايىپ قىزىقارلىق «ئەپسانە» نى ياراتقان. بۇ يەردە نە دەرىجە، نە قائىدە - يوسۇن يوق، ئالۋاستى ھەم ئادەمنىڭ ماھىيىتى يازغۇچىنىڭ سىنىقىنى قوبۇل قىلغان. تالڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى نوم ئالغىلى بېرىش يولىدا سەرتتىكى ئالۋاستىلارنى يوقىتىشتىن باشقا، ئەڭ مۇھىمى كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالغان ئالۋاستىلارنى يوقاتقان. «نىيەت تۈز بولسا ھېچكىم چېقىلاماس» دېگەندەك ئەمەلىيەتتە بۇ بىزنىڭ شەخسىي ئىرادىسىمىزگە بولغان مۇئەييەنلەشتۈرۈش.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ بەدىئىي سېھرىي كۈچىنىڭ ناھايىتى چوڭ بىر قىسمى ئەسەر قۇرۇلمىسىنىڭ پۇختىلىقىدىن كەلگەن. «غەربكە ساياھەت» تە ئەسەر سۈن ۋۇكۇڭنىڭ ئەرشىنى قالايمىقان قىلىشىدىن باشلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن «نوم ئالغىلى بېرىش سەۋەبلىرى» تىلغا ئېلىنىپ، ئاخىرىدا «مەغرىبكە نوم

ئالغىلى بېرىش» رەسمىي ئوتتۇرىغا قويۇلدى. «ئەرشىنى مالدان قىلىش» تا قۇتراپ كەتكەن سۇن ۋۇكۇڭ ئەرش بىلەن زېمىننى پاراكەندە قىلىپ، بارلىق ئەۋلىيالارنى خاۋاتىزسىزلىككە دۈرۈۋېتىدۇ. يازغۇچى بۇ يەردە بىزگە بىر گۈرۈپپا كارتىنىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەۋلىيا ۋە بۇدساتۋالار تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ نوم ئالغىلى كېتىۋاتقان سەپىرىدە قايتا پەيدا بولىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىدە «ئېلىشىمىدغۇچە تېپىشالمىغان» ئەرش ۋە زېمىندىكى ئەۋلىيالارنى ئالۋاسىتىلارنى يوقىتىپ بېرىشكە ياردەمگە چاقىرىدۇ ۋە ئۇلارغا ئىلتىماس قىلىدۇ، ئۇ بۇ جەرياندا نوم ئالغىلى ماڭغان كىچىك ئەترەتنىڭ مۇناسىۋەت مىنىستىرى بولۇپ قالىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭغا تەڭ كېلەلمىگەن ئەۋلىيا ئېرلاڭ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ توققۇز باشلىق قۇرۇلما تاقابىل تۇرۇشىغا ياردەم قىلىدىمۇ؟

قارماققا ئەسەرنىڭ بۇ قىسمى بىلەن كەينىدىكى نوم ئالغىلى بېرىش جەريانى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى چوڭ ئەمەستەك كۆرۈنىدۇ، ئەمەلىيەتتە يۇقىرىقى بۆلەك ۋەقەلىكنىڭ كېيىنكى تەرەققىياتى ئۈچۈن يول ھازىرلاپ بېرىدۇ.

ئەرشىنى مالىمان قىلىش پۈتكۈل ئەسەرنىڭ مۇقەددىمىسى، مەغرىبكە نوم ئالغىلى بېرىش پۈتكۈل ئەسەرنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى دېيىلسە، نوم ئالغىلى بېرىش سەۋەبى ئەسەرنىڭ مۇقەددىمىسى بىلەن ئاساسىي گەۋدىسى پارچىلىۋەتكەن كۈندىلەك بۇلۇت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ رولى نېمە؟ ساكىيامۇنى شەپقەتكار بۇدساتۋانى نوم ئالغىلى بارىدىغان كىشىنى تېپىش ئۈچۈن مەشەرىققە ئەۋەتىدۇ. لېكىن مەشرىقتىن مەغرىبكە بارىدىغان يولدا، لىڭشەن تېغىدا لېيىن ئىبادەتخانىسىغا، خەتەرلىك تاغ - دەريا، قەبىھ جىن - ئالۋاستىلارغا يولۇقماي مېڭىش مۇمكىن ئەمەس. مەغرىبكە نوم ئالغىلى ماڭغان تاڭ سېڭنى كىم قوغدايدۇ، بۇ ئېغىر ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن كىم چىقىدۇ؟ ئۇ باشقا بىرسى

ئەمەس، ئۇ بولسىمۇ ئەرشنى قايتا - قايتا مالمان قىلىپ، ئەۋلىيالارنىڭ قورشىۋىدا قولغا چۈشۈپ ۋۇخاڭشەن تېغىغا باس- تۇرۇلغان سۇن دانىش. كۆزى قەھرىمانلارنى تونۇيدىغان شەپ- قەتكار بۇدساتۋا سۇن دانىشقا كارامىتىنى كۆرسىتىدىغان پۇر- سەتلەرنى بېرىدۇ. سۇن دانىشنىڭ خاراكتېرىدە سەل - پەل ئۆزگىرىش بولىدۇ. ئەرشنى مالمان قىلغاندا ئۇنىڭ خاراكتې- رىدە باتۇرلۇق تەركىبى كۆپرەك ئىدى، مەغرىبەكە نوم ئالغىلى ماڭغاندا سۇن دانىش كۈرەشتە پىشىپ يېتىلىپ، ئۇنىڭدىكى پاراسەت باتۇرلۇقتىن ئېشىپ كېتىدۇ. مۇشۇنىڭدىن كۆرۈۋې- لىشقا بولىدىكى، نوم ئالغىلى بېرىش سەۋەبى سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئىدىيىۋى خاراكتېر تەرەققىياتىنىڭ بەلۋېغى بولۇپ قالغان.

«ئەرشنى مالمان قىلىش»، «نوم ئالغىلى بېرىش سەۋە- بى»، «مەغرىبەكە نوم ئالغىلى بېرىش» قاتارلىق ئۈچ بۆلەك ئورگانىك بىر گەۋدىگە ئايلانغان. پۈتكۈل ئەسەردىكى ئاساسلىق بۆلەك «مەغرىبەكە نوم ئالغىلى بېرىش» تا جۈملىدىن 41 مۇستە- قىل ھېكايە بار. بىر غاردا بىر ئالۋاستى پادىشاھنىڭ، بىر ئورمانلىقتا بىر ئورمانلىقنىڭ ھېكايىسى پۈتۈلگەن. يازغۇچى نوم ئالغىلى ماڭغان كىچىك ئەترەتنى يىپ قىلىپ، مۇستەقىل ھېكايىلەرنى بىر - بىرىگە باغلىغان. يازغۇچى ئالدى - كەينىنى بىر - بىرىگە باغلاشقا ماھىر. ساكىامۇنى شەپقەتكار بۇدساتۋاغا ئۈچ چەمبىرەك بېرىدۇ، ئۇ ئۈچ چەمبىرەكنى ئېلىپ نوم ئالغى- لى بارىدىغان ئادەمنى تېپىش ئۈچۈن مەشرىققە بارىدۇ، ئۇ ئۈچ چەمبىرەك كېيىن جايدا ئىشلىتىلىدۇ. بىر چەمبىرەكنى تاڭ سېڭغا بېرىدۇ. تاڭ سېڭ بۇنىڭ بىلەن سۇن ۋۇكۇڭنى بويسۇن- دۇرۇپ، ئۇنى ياۋاشلاشقا مەجبۇر قىلىدۇ. شەپقەتكار بۇدساتۋا ئالتۇن چەمبىرەك بىلەن قارا قويۇن تېغىدىكى ئېيىق ئالۋاستى- نى ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ تاغ ئەۋلىياسى قىلىدۇ. ئاخىرقى چەم- بىرەكنى خۇڭ خەيپىرنىڭ بېشىغا كىلدۈرۈپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ

بايلىق ئىزچىسى قىلىۋالدى.

يازغۇچىنىڭ يەنە بىر ئۇستىلىقى شۇ يەردىكى، ئۇ «تەك-
رارلىق ئىچىدىكى قارشى تەكرارلىق» ئۇسۇلىدا بايان قىلىش
ئىستراتېگىيىسىنى قوللانغان. نوم ئالغىلى بېرىش يولىدا سەك-
سەن بىر مۇشكۇلات كۆرۈلدى، ھەر بىر مۇشكۇلاتتا تاڭ سېڭ
تۇتۇلۇپ قالىدۇ، ئۇنى سۇن ۋۇكۇڭ بىر ئامال قىلىپ قۇتقۇ-
زۇپ چىقىدۇ. ۋەقەلىك مۇشۇنداق بايان قىلىنسا، ئوقۇرمەنلەر
ئەسەرگە قىزىقمايدۇ. ئەمما، مۇشۇنداق يۈزەكى تەكرارلىقتا
يازغۇچى ھەر بىر ۋەقەلىكنى ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىك بىلەن
يازغان. شەپقەتكار بۇدساتۋانىڭ نوم ئالغىلى ماڭغان تۆت كىشى-
نى خەتەردىن قۇتۇلدۇرۇشى ئەسەردە يەتتە يەردە كۆرۈلىدۇ.
ئېيىق ئالۋاستى، لىڭگەن پادىشاھ، خۇڭ خەيئېرنى تەسلىم
قىلىش قاتارلىق تەپسىلاتلارنىڭ ھەر بىرى قىزىقارلىق ھەم جان-
لىق سۈرەتلەنگەن.

سۇن ۋۇكۇڭ ھەمىشە ئالۋاستىلارنىڭ قورسىقىغا كىرىۋې-
لىپ نۇسرەت قازىنىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئۇسۇلىدا تەكرارلىنىش
بولمايدۇ. ئۇ ئېيىق ئالۋاستىنىڭ قورسىقىغا كىرىدىغان چاغدا
شىپالىق دورىغا، سېرىق قاشلىق پادىشاھنىڭ قورسىقىغا كىرى-
دىغان چاغدا، ئۇنىڭ چاڭقاپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ يوغان تا-
ۋۇزغا ئايلىنىدۇ. تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكىنىڭ قورسىقىغا
ئۇ كىچىك قۇرتقا ئايلىنىپ چاي بىلەن بىللە كىرىپ كېتىدۇ،
بىراق بۇ ئامال ئاق چاشقان ئالۋاستىنىڭ ئالدىدا ئاقماي قالىدۇ.
ئۇ كىچىك قۇرتقا ئايلىنغان سۇن ۋۇكۇڭنى چىكىپ بىر چەتكە
چىقىرىپ قويىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ ئامالسىزلىقتىن باشقا چارە
ئىزدەيدۇ. ئۇ تاڭ سېڭنى يالغاندىن ئالۋاستىغا مۇھەببەت بې-
رىشكە ئۈندەيدۇ. ئالۋاستى تاڭ سېڭ نىيىتىدىن يېنىتۇ دەپ
خۇشال بولۇپ گۈل قەقەلىرى ئېچىلىپ كېتىدۇ - دە، شاپتۇلغا
ئايلىنغان سۇن ۋۇكۇڭنى يەۋېتىدۇ. ئۇستاز بىلەن شاگىرت

بىرلىكتە ئويۇن ئوينىدايدۇ. ئەڭ كۈلكىلىكى شۇكى، شتۇشەن تېغىدا، سۇن ۋۇكۇڭنى كۆك شىر پادىشاھ بەۋېتىدۇ، شۇ قېتىم سۇن ۋۇكۇڭ ئۆزىنىڭ كەپسىزلىكىگە تايىنىپ كومپىدىيىلىك كۆرۈنۈشتىن بىرنى يارىتىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ قۇرۇلما ئورۇنلاشتۇرۇشىدا سان ناھايىتى مۇھىم رول ئوينىدايدۇ. ئەسەردە سان كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن، سۇن ۋۇكۇڭ ئاپىرىدە بولغان خاسىيەتلىك تاش «ئۈچ جاڭ ئالتە چى بەش سۇڭ ئېگىز، ئىككى جاڭ تۆت چى چوڭلۇق-تا، توققۇز تۆشۈك بار» دەپ يېزىلغان. بۇ تولىمۇ ئەھمىيەتلىك سان، بۇ سۇن ۋۇكۇڭنىڭ دۇنياغا كېلىشى ئادەتتىكى ئىش ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ زېمىندىن كۈچ - قۇدرەت ئالغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. بىر قاتار غەلىتە سانلاردىن بىر قەھرىمان شەخس دۇنياغا كېلىدۇ.

سۇن ۋۇكۇڭ ئەۋلىيا پېشۋانىڭ رەم ئوچىقىدا 49 كۈن تاۋلىنىپ، ئاخىر كۆزلىرىدىن ئالتۇن نۇرلار چاچراپ تۇرىدىغان ھالەتكە يېتىدۇ، ئۇ پىر ئۇستازنىڭ يېنىدا نۇرۇپ 72 خىل نەرسىگە ئۆزگىرىشىنى ئۆگىنىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ بىر موللاق ئېتىپلا 180 مىڭ چاقىرىم يىراقلىققا بارالايدۇ. بىر قاتار غەلىتە رەقەملەردىن سۇن ۋۇكۇڭدىن ئىبارەت بۇ قەھرىمان شەخسنىڭ يۇقىرى ماھارەت، يۈكسەك خاسىيەت ئىگىسى ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز.

بولۇپمۇ نوم ئالغىلى بېرىش يولىدىكى سەكسەن بىر مۇش-كۈلات بۇ سەپەرنىڭ ئۇزۇن، ئەگرى - توقاي، جاپالىق ھەم خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. يازغۇچى ئاخىرقى بىر مۇشكۈلاتنى مەقسەتلىك ھالدا تۇڭتېنخې دەرياسىغا ئورۇندۇ. لاشتۇرىدۇ. تۇڭتېنخې دەرياسى نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىدە كى پۈتكۈل مۇساپىنىڭ نۇقتىسى. بۇدساتۋا تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ مۇشكۈلاتقا ئۇچراش ئەھۋالى خاتىرىلەنگەن دەپ.

تەرنى كۆرۈپ شۇئان: «بۇددا سەكسەن بىر مۇشكۇلاتقا يولۇقسا كامالەتكە يېتىدۇ. تاڭ سېڭ سەكسەن مۇشكۇلاتقا يولۇقۇپتۇ، يەنە بىرى كەم بولۇپ قاپتۇ، سان توشمىسا بولمايدۇ» دەيدۇ. تۇڭتىيەنخې دەرياسى بويىدىكى ئاخىرىقى بىر مۇشكۇلات «توساتتىن چىققان قارا قۇيۇن، قاراڭغۇلۇق قاپلىغان يەر - جاھان، ھەريان ئۇچۇپ يۈرگەن قۇم - شېغىل» بىلەن باشلىنىدۇ. كىشىنى لەرزىگە سالدىغان بۇ كۆرۈنۈش نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىنى يېڭى بالداققا كۆتۈرۈۋېتىدۇ، مۇشۇنداق يېرىم شىم پۈتكۈل نوم ئالغىلى بېرىش سەپىرىنىڭ جىددىي، ھەيران قالارلىق كەيپىيات ئىچىدە ئاياغلىشىشقا تولۇق شارائىت ياردەم تىپ بېرىدۇ.

كىشىلەر «غەربكە ساياھەت» نىڭ ۋەقەلىكى ۋە ئۈستىلىق بىلەن يارىتىلغان پېرسوناژلاردىن باشقا، ئەسەر ئۆزىدە ئەكس ئەتتۈرگەن يۈمۈرلۈك تۈسكە ئىگە كومېدىيىلىك ئۈنۈمنىمۇ ياخشى كۆرىدۇ. «غەربكە ساياھەت» تە كۆپلىگەن كومېدىيە چولپانلىرى بار، سۇن ۋۇكۇڭ ۋە جۇباچېدىن سىرت، ھەرقايسى ئالۋاستى، ھەتتا بۇدساتۋا، ئەۋلىيالارنىڭ ۋۇجۇدىدىمۇ كومېدىك ئامىل باردەك كۆرۈنىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن ساكىامۇنى ھايات-ماماتلىق دو تىكىشىنى قارار قىلىدۇ. بۇنىڭدا سۇن ۋۇكۇڭ نىڭ يېڭىلىدىغانلىقى ئوقۇرمەنلەرگە ئېنىق. لېكىن، قۇۋ سۇن ۋۇكۇڭ ساكىامۇنىنىڭ بارماقلىرىغا خەت يېزىپلا قالماي، بارماقلىرىنىڭ ئارىلىقىغا سېپىپ قويدۇ. بۇنىڭدىن كىشى يا كۈلۈشنى، يا يىغلاشنى بىلمەي قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كەسكىن ئېلىشىش كۆرۈنۈشى كىشىنىڭ يادىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭدا مايۇنغا خاس خاراكتېر بار، ئۇ باشقىلارنى كولدۇرلىتىشقا ئامراق، شۇڭا سۇن ۋۇكۇڭ بار يەردە كۈلكە بولماي قالمايدۇ.

«ئۇچ ئەفتابخانسىدا سۈيدۈكنى دەپمىدە سۈيى قىلىش»

دېگەن ھېكايىدە سۇن ۋۇكۇڭ باشلىق ئۈچەيلەن يولۋاس كۈچلۈك پىركالان، بۇغا كۈچلۈك پىركالان، قوچقار كۈچلۈك پىركالانلار لارنىڭ نەزىر تائاملىرىنى يەپ تۈگىتىدۇ. بۇ ئۈچ پىركالانلار سۇن ۋۇكۇڭلارنى ئەۋلىيا قاتارىدا ساناپ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە دېمىدە سۈيى قالدۇرۇشنى ئۈمىد قىلىشىدۇ. بۇ ئۈچ ئەخمەق ئىدىش، تەڭنە ۋە لوڭقا ئەكېلىدۇ. بۇنىڭدىن خۇش بولۇپ كەتكەن سۇن ۋۇكۇڭ، جۇباچىي ۋە شا شەيخ سىيدۇ - دە، ئۈچەيلەنگە دېمىدە سۈيىنى ئېلىشنى بۇيرۇيدۇ. ئۈچ ئەخمەق دېمىدە سۈيىدە غەيرىي پۇراق بارلىقىنى، دېمىدە سۈيىنىڭ چۈش-قىنىڭ سۈيىدۈكىدە كىلا تېتىدىغانلىقىنى بىلىپ قالىدۇ، بۇ چاغدا سۇن ۋۇكۇڭ: «بۇ قانداقمۇ دېمىدە سۈيى بولسۇن، سىلەرنىڭ ئىچكىنىڭلار سۈيىدۈك!» دەيدۇ.

«غەربكە ساياھەت» تە قىزىقارلىق ئىشلار قەدەمدە بىر ئۈچ-راپ تۇرىدۇ، سۇن ۋۇكۇڭ كالا ئالۋاستى پادىشاھقا ئايلىنىپ تۆمۈر يەلپۈگۈچلۈك مەلىكىنى كۆلدۈرلىتىدۇ. جۇباچىيىنى دې-مەيلا قويمايلى، ئۇنىڭ پەلىمەتلىك سۆزلىرى كىشىنى سۇن ۋۇ-كۇڭنىڭ سۆزلىرىدىنمۇ بەكرەك كۆلدۈرلىتىدۇ.

جۇباچىي ۋۇجۇڭ ئىبادەتخانىسىدا ئادەمگىياھ مېۋىسىنى يېگەندە، ئۇرۇقى بارمۇ - يوق، تەمى قانداق سوراپ باقمايلا «قولغا ئېلىپ، ئاغزىنى يوغان ئېچىپ يۇتۇۋېتىدۇ»، يەپ بولغاندىن كېيىن كۆزىنى پارقىرتىپ سۇن ۋۇكۇڭ، شا شەيخ-تىن ئۆزىنىڭ بايا نېمە يېگەنلىكىنى، تەمىنىڭ قانداقلىقىنى سورايدۇ. ئۇلار جۇباچىيىنىڭ خۇپسەنلىكىنى بىلگەچكە، ئۇنىڭ بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمايدۇ، ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك غۇدۇراپ كېتىدۇ.

بىز «غەربكە ساياھەت» تىن ھۇزۇرلانغىنىمىزدا، ئەسەرنىڭ كىشىنى ئۆزىگە قاتتىق جەلپ قىلىدىغان ئالاھىدىلىكى بىلەن پېرسوناژلاردىن باشقا، تىلىنىڭمۇ ئاجايىپ سېھرىي كۈچكە ئىگە

ئىكەنلىكىنى بىلەلەيمىز.

«تۆت ئەۋلىيانىڭ تاڭ سېڭ ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ نىيەت - ئىقبالىنى سىنىغانلىقى» دېگەن ھېكايىدە جەنۇبىي دېڭىزدىكى شەپقەتكار بۇدساتۋا باشلىق تۆت ئەۋلىيا بويىغا يەتكەن ئوچ قىز ۋە ئۇلارنىڭ ئانىسىغا ئايلىنىدۇ، قىزلارنىڭ ئانىسى ئاۋۋال ئۆزىنىڭ مال - دۇنياسى، ئاندىن كېيىن قىزلىرىنىڭ چىرايلىق ھەم قولىدىن ئىش كېلىدىغانلىقى توغرىلىق گەپ ئېچىپ، تاڭ سېڭ قاتارلىق تۆت كىشىنىڭ ئۆزلىرىگە ئەر بولۇشىنى ئۆتۈنىدۇ. تاڭ سېڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ، پەرھىزنىڭ بۇزۇلۇپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ، لاغىلداپ تىترەپ ھېچنېمىنى بىلمىگەن قىياپەتتە ئولتۇرىدۇ.

تاڭ سېڭ باشتا «ھېچنېمىنى ئۇقمىغان قىياپەتتە كۆزىنى پارقىرىتىپ جاۋاب بەرمەيدۇ»، كېيىن «ھاڭۋاقتىغا ئوخشاش گەپ قىلمايدۇ»، قارىشى تەرەپ بارغانسېرى قىستىۋەرگەندىن كېيىن، «سەزىڭ چاقماق ئاۋازىدىن قورقۇپ كەتكەن بالدەك، يامغۇردا فالغان پاقىدەك بىچارە ھالەتتە كۆزىنىڭ ئېقىنى چىقىدۇ» رىپ ئاسمانغا قاراپ ھاڭۋېقىپ ئولتۇرىدۇ.

«ھېچنېمىنى ئۇقمىغان قىياپەت»، «ھاڭۋاقتى ئادەمنىڭ ھالىتىگە چۈشۈپ قېلىش»، ئاخىر بېرىپ «كۆزىنىڭ ئېقىنى چىقىرىپ ئاسمانغا قاراپ ئولتۇرۇش» قاتارلىق تەسۋىرلەر ئار-قىلىق يازغۇچى تاڭ سېڭنىڭ ئاياللارنىڭ ھۆسن - جامالى ۋە مال - دۇنيا ئالدىدا دۇچ كەلگەن سىناق ئازابىغا تاقابىل تۇرغان قەتئىي ئىرادىسىنى جانلىق ئىپادىلىگەن، قاتلاملىرى ئېنىق چىققان.

تاڭ سېڭنىڭ ھەرىكەتلىرىگە سېلىشتۇرغاندا، جۇباجىيەنىڭ ئەپت - بەشىرىسى روشەن ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. «جۇباجىيە شۇنچە دۆلەت، شۇنچە ساھىبجاماللار ئالدىدا ئۆزىنى قويدىغان يەر تاپالماي قالغان، نۇرغۇن ۋاقىتتا خۇددى يىڭىنىڭ ئۈستىدە

ئولتۇرغاندەك قىمىرلاپ، ئۆزىنى باشقۇرالمىي قالغان». بىز سېمىز جۇباجىيىنىڭ ئولتۇرغان چاغدىكى ئازابلىق ھەم كۈلكىلىك ھالىتىنى تەسەۋۋۇر قىلالايمىز. جۇباجىيى زادىلا ئاقەت قىلالماي ئالدىغا بىر قەدەم مېڭىپ ئۇستازغا: «ئۇستاز! بۇ ئايال سىلگە گەپ قىلىۋاتسا، بىر پاي كارىلىرى يوق تۇرىلىغۇ؟ گېپىگە قۇلاق سېلىپ قويسىلا يامان بولماسىدى» دەيدۇ. مۇشۇ كۆرۈنۈشتىن جۇباجىيىنىڭ بىتاقەت بولۇۋاتقان روھىي ھالىتى ئاشكارا بولىدۇ. ئۇنىڭ ھاياسىز ھەم شەھۋەتكە تولغان روھىي دۇنياسى تولۇق ئىپادىلىنىپ بېرىلىدۇ.

كېلىن تاللاش ئويۇنىدا جۇباجىيى پىرقىراپ كېتىدۇ، «ئۆ-زىنى ئىككى تەرەپكە تاشلايدۇ. ئۇيان - بۇيان چاپىدۇ»، «بىر-دەم تۇۋرۇكنى قۇچاقلايدۇ، بىردەم تامنى سىيلايدۇ. ئىككى تەرەپكە قاتراپ، ئورنىدا تۇرالماي يىقىلىپ چۈشىدۇ». ئۇ ئاخىرى «سوقۇلۇپ يۈرۈپ يىقىلىپ چۈشۈپ يۈز - كۆزى كۆكرىپ كېتىدۇ». قۇچاقلاش ۋە سىيلاش، سەنتۇرۇلۇش ۋە يىقىلىپ چۈشۈش، بۇ بىر گۇرۇپپا يېنىل بېشى قايغان، كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشقان جۇباجىيىنىڭ ئوبرازىنى يارقىن سۈرەتلەپ بەرگەن.

ھەرىكەت تەسۋىرىگە ئىشلىتىلگەن سۆز - ئىبارىلار جانلىق بولۇشتىن باشقا «غەربكە ساياھەت» تىكى پېرسوناژلارنىڭ دىئا-لوگلىرىمۇ خاسلىققا ئىگە. بولۇپمۇ سۇن ۋۇكۇڭ، جۇباجىيى ۋە تاڭ سېڭ قاتارلىق ئاساسلىق پېرسوناژلارنىڭ تىلى روشەن ئىدى-دىۋىدوئاللىققا ئىگە.

سۇن ۋۇكۇڭ چاققان، كىشىنى ئەخمەق قىلىشقا ئامراق؛ جۇباجىيى ئاچ كۆز، قوۋ؛ شا شەيخ ياۋاش، سەممىي؛ بۇ ئالاھىدىلىكلەر ئادەمگىياھ مېۋىسىنى ئوغرىلاپ يېيىش جەريانىدىكى دىئالوگلاردا ئېنىق ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

جۇباجىيى ئالدىغا تائام كەلگەندە، يەپ تۇرۇقلۇق «كۆزىنىڭ

پاختىسىنى چىقىرىپ مۇتتەھەملىك قىلىدۇ»، مۇتتەھەملىك ئاقمىسا يالۋۇرىدۇ. ئۇ دۆت ھەم كۈلكىلىك، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆزىنى ئەقىللىق چاغلایدۇ. شا شەيخ ياۋاش ھەم سەممىي، جۇباجىيىنىڭ مەقسىتىنى بىلىپ يېتەلمەيدۇ. جۇباجىيىغا راست-چىللىق بىلەن جاۋاب بېرىدۇ. سۇن ۋۇكۇڭ شا شەيختىن كۆپ چېچەن، ئۇ جۇباجىيىنىڭ يالغان سۆزلەۋاتقانلىقىنى بىلىۋېلىپ، ئۇنى ئۆزىگە يالۋۇرۇشقا مەجبۇر قىلىدۇ.

«غەربكە ساياھەت» ئاممىباب ئالاھىدىلىككە ئىگە ئەسەر. ئەسەردە كۆپلىگەن يەرلىك دىئالىكت ھەم يەرلىك سۆزلەر بار. چاڭجياڭ ۋە خۇەيخې ئەتراپىدىكى رايونلارنىڭ يەرلىك دىئالىكتى ئەسەرنىڭ تىلىنى جانلىق ھەم پاساھەتلىك قىلغان.

«غەربكە ساياھەت» نىڭ ئاممىبابلىقى يالغۇز ۋەقەلىكنىڭ مەنبەسىلا ئەمەس، بەلكى نۇرغۇن ۋەقەلىكلەر خەلق ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن رىۋايەتلەردىن كەلگەنلىكى بىلەن خاراكتېرلىدۇ. تاڭ سېڭ، سۇن ۋۇكۇڭ، جۇباجىيى قاتارلىقلارنىڭ ئوبرازى نەچچە قېتىم ئۆزگەرگەن. سۇن ۋۇكۇڭنى ئېلىپ ئېيى-تايلى، بەزىلەر ھۆرجامال مايۈن پادىشاھ پۈتۈنلەي «ئۆزىمىز-نىڭ»، ئۇ مىللىي غۇرۇر، مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي روھنىڭ رىۋايەتتىكى قەھرىمانى، دەيدۇ. يەنە بەزىلەر سۇن ۋۇكۇڭ ئىم-پورتىنىي، يىراق ھىندىستاندىن جۇڭگوغا كەلگەن، دەيدۇ. ئەم-ما، ئەمەلىيەتتە «نوم ئالغىلى بېرىش يولىدىكى نەزمىلەر» دە سۇن دانىش، كارامەتتىن سەل خەۋىرى بار ھۆرجامال مايۈن پادىشاھ، ئۇ خان ئانىنىڭ شاپتۇلۇقىدىن شاپتۇل ئوغرىلاپ يېگەن، خان ئانا ئۇنىڭ «سول قوۋۇرغىسىغا سەككىز يۈز قې-تىم، ئوڭ قوۋۇرغىسىغا ئۈچ مىڭ قېتىم» يەڭگىل ئۇرغان، بۇ تاياقنىڭ ئازابى يىگىرمە يەتتە يىلغىچە كەتمىگەن. «غەربكە ساياھەت» ناملىق تىياتىردا سۇن دانىش ماھارەتتە يېتىلىپ «بىرلا موللاق ئېتىپ 180 مىڭ چاقىرىم يىراقلىققا بارالايدۇ.

غان» بولغان، لېكىن جۇباجىيىنى قوبۇل قىلىشقا ماغدۇرى يەتمەي ئەۋلىيا گېرلاڭدىن ياردەم سورايدۇ. «غەربكە ساياھەت» ناملىق بۇ ئەسەردە سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ماھارىتى كامالەتكە يېتىدۇ. بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئوب-رازى ۋە ئۇنىڭ ماھارىتى ئاستا - ئاستا شەكىللەنگەن. ئۇزۇن تەرەققىيات باسقۇچىنى باشتىن كەچۈرگەن.

ئەمەلىيەتتە «غەربكە ساياھەت» ناملىق ئەسەر دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن، ئۆسمۈرلەرنىڭلا ئەمەس، چوڭلارنىڭمۇ ياخشى كۆرۈشىگە سازاۋەر بولدى، شۇڭا ناھايىتى كەڭ تارقالدى. ئەسەردىكى ھېكايىلەر مۇستەقىل، رىۋايەت تۈسى قويۇق، ئەدەبىيات ۋە سەنئەتنىڭ تۈرلۈك ژانىرلىرى بۇ ئەسەردىن پايدىلانغان. جىڭجۇي، تۈرلۈك يەرلىك تىياتىرلاردا، قونچاق تىياتىرى، تېرە قونچاق ئويۇنى قاتارلىق بالىلار ياخشى كۆرىدىغان فىلىملەردىمۇ «غەربكە ساياھەت» تىكى ۋەقەلىكلەر بار.

«غەربكە ساياھەت» تە دېيىشكە تېگىشلىك نۇرغۇن گەپ بار. ئۇ ئىنتايىن مول مەدەنىيەت مەزمۇنىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. بۇ ئەسەرنى ئۆزىڭىز ئوقۇپ چىقىسىڭىز، ئەسەردىن ھەقىقىي ھۇزۇر ئالالايسىز!

本书根据中国少年儿童出版社 2000 年 12 月第一版山东第一次印刷版本翻译出版。

بۇ كىتاب جۇڭگو ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى 2000 - يىلى 12 - ئايدا نەشر قىلىنغان
1 - نەشرى شەندوڭ 1 - باسمىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررىر : قەيسەر قۇربان
مەسئۇل كوررېكتور : خەيرنېسا روزى
كىتاب ئىسمىنى يازغۇچى: دولقۇن قادىر

ۋۇ چېڭئېن (مىڭ سۇلالىسى)

غەربكە ساياھەت

قىسقارتىپ يازغۇچى: جياڭ تىڭخۇەي
تەرجىمە قىلغۇچى: ياسىن سېيىت ئارچىن

نەشر قىلغۇچى :	مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى :	بېيجىڭ شەھىرى خېيىڭلى شىمالىي كوچا 14 - قورۇ
پوچتا نومۇرى :	100013 ، تېلېفون نومۇرى : 64290862 - 010
ساتقۇچى :	جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى :	دېشىن باسما زاۋۇتى
نەشرى :	2005 - يىلى 7 - ئايدا 1 - قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى :	2005 - يىلى 7 - ئايدا بېيجىڭدا 1 - قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى :	850 × 1168 م . م . 32 كەسەلم
باسما تاۋىقى :	10.75
سانى :	3000 - 0001
باھاسى :	13.00 يۈەن

责任编辑：凯赛尔·库尔班
责任校对：海仁沙·肉孜

图书在版编目(CIP)数据

西游记/(明)吴承恩;张延辉缩写;卡德尔译.北京:民族出版社,2005.6
ISBN 7-105-06895-7

I. 西... II. ①吴...②张...③卡... III. 章回小说—中国—明代
—缩写本—维吾尔语(中国少数民族语言)IV. 1242.4

中国版本图书馆CIP数据核字(2005)第064229号

出版发行：民族出版社 <http://www.e56.com.cn>
社 址：北京市和平里北街14号 邮编：100013
电 话：010-64290862 (维文室)
印 刷：北京迪鑫印刷厂
版 次：2005年7月第1版 2005年7月北京第1次印刷
开 本：850毫米×1168毫米
印 张：10.75
印 数：0001-3000册
定 价：13.00元

责任编辑：凯赛尔·库尔班

ISBN 7-105-06895-7/I · 1532
民文(维222) 定价：13.00元

ISBN7-105-06895-7

9 787105 068951 >